11
1

Philatelica

Philatelica 2011/1

Tartalom / Content:

Dr. Homonnay Géza:	Köszöntő / Greetings	1.
Dr. Lővei György:	1922-1928. A nemzetközi légijáratok megindulása, a légi irányítóbélyegzők használata First International Air Routes and Airmail Postage Stamps Used	5.
Szücs Károly:	A magyar egykrajcáros okmánybélyeg ívrekonstrukciója Sheet Reconstruction of the Hungarian 1 Krajczár Documentary Revenue Stamp	13.
Szabó Jenő:	Bér Andor életútja /1908 – 2010/ The Life of Andor Bér *(page 34.)*	35.
Dabóczy András:	Bér Andor írásainak repertóriuma Repertory for writings of Andor Bér	36.

A lap digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról tölthető le: www.mafitt.hu

/ The CD attachment is available on the website of Mafitt at www.mafitt.hu

Szerkesztő / Editor	Szücs Károly, Mafitt titkár / secretary of Mafitt
Tanácsadók / Consultants	Dr. Lővei György, a Gervay alapítvány elnöke / president of the Gervay Foundation
	Dr. Somogyi Tamás, a Bélyegvilág tiszteleti szerkesztője / honorary editor
	Visnyovszki Gábor, AIEP expert, FIP zsűror

Köszöntő

DR. HOMONNAY GÉZA

Nagy tisztelettel és szeretettel köszöntöm a Mafitt tagjait abból az alkalomból, hogy az idei közgyűlésen elnökükké választottak. Ennek az elődeimre tekintettel is rendkívül megtisztelő megbízásnak kapcsán szeretnék most bemutatkozni, és beszámolni céljaimról.

Mindenekelőtt szeretnék köszönetet mondani a Láng István professzor úr után a Mafitt elnökségét másodikként két periódusban is betöltő elnökünknek, Visnyovszki Gábornak. Közismert, hogy megalakulásunktól kezdve a szervezet kulcspozícióiban, két évtizeden át folyamatosan, idejét és energiáit nem kímélve, rendkívüli odaadással szervezte és irányította a Mafitt működését. Az általában négyévenkénti nagyobb rendezvényeink, a Mafitt-szalonok és a Világtalálkozók létrejöttén túl elsősorban neki köszönhető, hogy a Mafitt ma már jelentős hazai és nemzetközi megbecsülésnek örvendhet. Számos érdemdús filatelista tagunk van, akiknek valamivel több, mint fele külföldön él, és akik így együtt nagyszerűen *reprezentálják a magyar filatéliával foglalkozók élvonalát*.

A Mafitt közösségteremtő ereje nélkül e filatelistáink neve csak jóval szűkebb körben lenne ismert. Honlapunkon az egyfajta magyar filatéliai Pantheonként is működő „Arcképcsarnok" örök emléket állít mindazok filatéliai munkásságának is, akiknek oly sokat köszönhetünk, de sajnos már nincsenek közöttünk. Ez a Mafitt egyik legkorábbi, alapszabályunkban is megjelenő, fő célkitűzéseinek egyike, és szervezetünk ezt a szerepet mindmáig folyamatosan és kitűnően töltötte be. Visnyovszki Gábor nekem személyesen is rengeteget segített a bélyegekkel kapcsolatos ismeretek megszerzésében. Ezért is rendkívül hálás vagyok neki és kívánom, hogy Mafitt-elnökségét követően még sok további sikere legyen.

Jómagam 52 éves villamosmérnök vagyok, három tinédzser gyermekem van, és immár több mint két évtizede vezetem GAMAX nevű informatikai cégemet. Gyerekkoromban is lelkesen gyűjtöttem a használatlan magyar bélyegeket, majd – sok más gyűjtőhöz hasonlóan egy hosszabb kihagyás után – mintegy 15 éve kezdtem újra, ezúttal már célzottan az 1867-es magyar sorozatot gyűjteni, amiből nagy örömömre nemzetközi szinten is sikeres kiállítási anyag vált. Az elmúlt években külföldi bélyegekkel is foglalkozom.

E mostani régi és egyben mégiscsak új kiadványunk, a Philatelica, a MABÉOSZ tudományos munkaközösségének magas színvonalú lapjának folytatása, mely a Mafitt megalakulását követő év óta, immár több mint két évtizede szünetelt. Lapunk továbbra is megtartja mind az eredeti koncepciót, mind a jól bevált formát. Hagyományosan évi két alkalommal megjelenő periodika lesz, de megjelenését igyekszünk majd sűríteni. *Ez főként a lap munkájában remélhetően aktívan résztvevő tagságunktól függ.*

A Mafitt fennállása során tagjaink ezt a lapot kezdettől fogva és folyamatosan igényelték, amit ennek ellenére - elsősorban anyagi korlátaink miatt – mindeddig nem sikerült megvalósítani. Pedig

nagyon hiányzott egy olyan rendszeres kiadvány, mely filatéliai szakíró tagjainknak nyújtana eredményeik hosszabb tanulmányokban való közlésére alkalmas és kutatásaik magas színvonalához is méltó publikációs közeget.

Az új Philatelica a nyomtatott kivitel mellett honlapunkról is elérhető lesz, ami az érdeklődő és a munkánkba bekapcsolódó tagjaink számára már a lapszámok formálódását is követhetővé teszi. Digitális megjelenése és CD melléklete révén pedig szinte korlátlan terjedelmi lehetőségeket fog biztosítani.

Periodikánk azonban nemcsak tanulmányokat tartalmazó, magas színvonalú filatéliai szaklap lesz, hanem a Mafitt belső kiadványa is, szervezeti hírekkel, és magyar vonatkozású filatéliai érdekességekkel. Részben külföldi tagjainkra való tekintettel, de főként *a magyar filatélia eredményeinek nemzetközi ismertté tétele érdekében*, az újságot mostantól fogva *két nyelven készítjük.* Elsősorban természetesen tagjaink segítségére számítunk a lap tartalmassá tételében, de szervezeti hovatartozástól függetlenül mindenkitől szeretettel várjunk az írásokat, és a fordításban való részvételt, melyek elfogadásában természetesen csakis a szakszerűség és a színvonal lehet szempont.

A Mafitt egyik alapvető szabálya, hogy a felvett új tagok – lehetőleg egy éven belül – székfoglaló előadást kell tartsanak. Ez a folyamat azonban gyakorlatilag megakadt, az utóbbi években felvett új tagjaink jelentős része nem tartott még székfoglalót. Szándékunkban áll az elmaradást pótolni és erről lapunkban is rendszeres tájékoztatást adni. A lapunk megjelenésének hiányából adódó régi mulasztásunkat pótolva a korábbi előadások tartalmába is betekintést nyújtunk majd.

Honlapunkat szeretnénk az eddigieknél gyakrabban frissíteni és még több hasznos információt közölni rajta. Többek közt feltettük már a honlapra az összes eddigi hozzáférhető közgyűlési jegyzőkönyvet, valamint folyamatosan fejlesztjük Arcképcsarnokunkat és bemutató anyagainkat. Aki a rendezvényeinkből még meglevő kiadványainkból vásárolni szeretne, a jelenleg fennálló lehetőségekről a honlap „Kínálatunk" menüpontjában tájékozódhat. A pusztán csak érdeklődők számára is érdekes lehet ez a weboldal, mert egyben hiteles képet ad a Mafitt elmúlt két évtizede során szervezett rendezvényeinkről és tagjaink szakirodalmi eredményeiről is.

A Mafitt egyik rendszeres rendezvénye a kétévente szervezett magyar-osztrák szimpózium, mely idén augusztusban lett volna esedékes. Az előző elnökség által már tervbe vett találkozó az április 30-i tisztújító közgyűlésen azonban még előkészítetlen volt és az új elnökség már nem tudott alkalmas idei időpontot találni. Osztrák filatelista barátainkkal megegyeztünk, hogy a következő szimpózium 2012. április 15-i hétvégén lesz, várhatóan az eredetileg választott, célunkra tökéletesen alkalmas helyszínen, Pannonhalmán.

Régóta dédelgetett álmom, hogy a magyar bélyegekről meglévő ismeretek mindenki számára elérhetővé váljanak. Ennek egyik eszköze a Magyar Bélyegek Monográfiája, mely egy fantasztikusan értékes és részletgazdag forrásmunka. Van azonban sajnos három hibája: egyrészt magyarul van, másrészt közel 60 éves, tehát értelemszerűen azóta már meghaladott szövegrészek is vannak benne, harmadrészt pedig, terjedelméből fakadóan, nem elegendő és technikailag a mai kornak már nem megfelelő minőségű benne a képanyag.

Ezért el szeretném indítani a Mafitt vezérprojektjeként az „Internetes Monográfia" projektet, melynek lényege, hogy *a Monográfia modernizált változata, magyarul és angolul*, egy jelentősen kibővített képanyaggal oldalról-oldalra, az időközben szükségessé vált kommentárokkal is kiegészítve felkerüljön az Internetre. Ez egy hatalmas és felelősségteljes munka, melyhez minden meglévő tudásunkra szükség lesz. Szeretném kérni a Mafitt-tagokat, hogy

akik szívesen részt vennének ebben a munkában, jelentkezzenek a titkárunknál vagy nálam – mivel szeretném, ha már idén megindulna ez a munka.

Sem e legnagyobb, sem többi tervezett filatéliai projektünk sem képzelhető el tagjaink aktív részvétele nélkül. Ezért valamennyi projektünk megtalálható a Mafitt honlapján, ahol ezek aktuális állásáról és feladatairól tájékozhatnak a csatlakozni szándékozók.

Végül nem mehetek el szó nélkül a bélyegelőtti levelek hamisítása, és ennek kapcsán a MABÉOSZ-szal való kapcsolatunk mellett. Sajnálatos módon az elmúlt években ennek kapcsán egyfajta demarkációs vonal jött létre a Mafitt és a MABÉOSZ, a magyar bélyeggyűjtők két meghatározó szervezete között. Pedig hazai tagjaink nagy része kezdettől fogva természetszerűen a MABÉOSZ tagja is és hisszük, hogy helyes, ha mindkét helyen is szerepet vállalnak.

A Mafitt az elmúlt évtized közepén programjára tűzte a hamisítások keletkezésének és elterjedésének kivizsgálását, az ebben felelősök megnevezését. A Mafitt elnökségi tagjainak, köztük főként a Mafitt elnökének feltáró munkája eredményeként az ügyben ismertté vált sok tény és bizonyos személyeknek a hamisításokban és azok gyűjtők közti nemzetközi szintű elterjedésében játszott szerepe. Mindezek megismert részleteiről a MAFITT 2006. április 5-én egy tájékoztatót publikált tagjai részére, mely honlapunkon az ügy többi dokumentumával együtt ma is megtalálható.

A hamisítványok szándékos terjesztéséről azonban az érintettek számára is meggyőző, egyértelmű bizonyítékok nem kerültek elő. Ezért úgy gondoltam, és a legutóbbi Közgyűlésünkön tagjainktól hallott vélemények és az elhangzott hozzászólások is csak megerősítettek ebben, hogy ezzel a parttalan üggyel tovább foglakozni nem érdemes. A hadiállapot fenntartásának sincs értelme a MABÉOSZ-szal. Ezért a két szervezet elnöksége júniusban közös nyilatkozatban fogalmazta meg, hogy ezt az amúgy is meglehetősen régi ügyet a továbbiakban lezártnak tekintik. Személyes meggyőződésem, hogy ezt helyesen tettük, elsősorban azért, mert mindnyájunknak véges a filatéliára fordítható energiája, és ezt az energiát előrevivő dolgokra célszerű fordítani.

Mivel a szervezetünkön kívül folyó ezzel kapcsolatos vitákban rendszeresen részt vesz néhány olyan személy is, aki egyben a mi tagunk is, számunkra elsősorban miattuk volt fontos nyilatkozatban deklarálni, hogy ezt az ügyet a mi szempontunkból lezárjuk és az ezzel kapcsolatos vitákban való esetleges további részvételüket a saját, szervezetünkön kívüli ügyüknek tekintjük. Magam sem szeretnék erről a témáról láthatóan erősen befolyásolt, elfogult személyek gyakran az emberi méltóságot sem tiszteletben tartó vádaskodásaival további foglalkozni. Annál is inkább, hiszen nagy részük, köztük az e vitákat folyamatosan szító, elfogadhatatlan militáns pártzsargont használó vezérlak is, nem tartozik tagjaink közé.

Meg vagyok róla győződve, hogy a MABÉOSZ működésével kapcsolatos, egyesek részéről időnként amúgy visszataszítóan eldurvult hangnemben folyó vitákba a hamisításokkal kapcsolatos állásfoglalásunkat ürügyként felhasználva nem engedhetjük a Mafittot is fórumként bevonni. Különös tekintettel azért nem, mert e vita egyes résztvevői elemi viselkedési normákat áthágva már odáig jutottak, nyilvánosan nekik nem tetsző személyek kiközösítését és eltávolítását követelik, követendő példának beállítva, hogy ezek köszönését és kézfogásukat sem fogadják. Ez nem a Mafitt tagjainak színvonala.

Alapszabályban deklarált célunk ugyanis a magyar filatéliai kérdések tárgyilagos, tudományos megközelítése, a vitás kérdések felkészültségünkhöz méltó hangnemben való megtárgyalása, és elengedhetetlen, hogy ez így is maradjon. A bélyegelőtti levelek hamisításai kapcsán kötelességünk volt a feltárható tények összegyűjté-

se és közreadása – és a Gervay Alapítvány által összegyűjtött hamis levélanyag kapcsán még várnak ránk további tudományos feladatok –, de nincs okunk és alapunk a károsultak nevében fogadatlanul prókátorkodni sem. A következményeiről más szervezetben folyó nézetkülönbségeket tisztázni pedig már végképp nem tisztünk. Tudományos elemzésbe csak tények és események vizsgálata és értékelése fér bele, és semmiképp sem személyek minősítése vagy viselkedésük megítélése.

Mivel tagságunk egy része nem értett egyet ezzel a véleményemmel, novemberre rendkívüli közgyűlést hívattak össze kizárólag ennek a kérdéskörnek a megtárgyalására. Ezen hosszú és érdekes, bár személyeskedésektől nem mentes vita zajlott, melynek szavazás által megerősített végkövetkeztetéseként tagságunk többsége egyetért a közös Mafitt-MABÉOSZ nyilatkozattal, szentesítve ezáltal Elnökségünk ebben a kérdésben végrehajtott stratégiáját. (Igazából számomra a legérdekesebb az volt, hogy a közgyűlést összehívó tagok két fő követelése, a nemzetközi bélyeggyűjtő közvélemény tájékoztatása, illetve a felvásárolt hamis levelek kutathatósága alapvetően már rég megvalósult.) A szavazás végeredménye megnyugtatott a felől, hogy folytathatjuk tervezett programunkat.

A Mafitt alkotó munkalégkörének nyugalma érdekében mindenkit biztosítok róla, hogy utoljára foglalkoztam ezzel a rossz irányt vett témával, és jelen elnökségünk nevében is, részünkről lezártnak tekintem azt. Az elmúlt években az emiatt elbizonytalanodott tagjainknak szeretném helyette visszaadni a munkakedvét, és a közösségünk működésében való részvétel örömét.

Ne egy vidéki kisvárosban gyártott hamisítványokról próbáljuk meg összegyűjteni, hogy húsz-harminc vagy akár hatvan évvel ezelőtt is ki adta el kinek, vagy mikor miért vette vissza ezeket. Inkább fordítsunk több figyelmet az újságunk létrehozására, tartsuk meg az elmaradt székfoglalókat, főként pedig fejlesszük tovább a Monográfiát és szervezzünk újabb világtalálkozókat.

Előre nézzünk tehát, és ne hátra!

Ennek jegyében a MABÉOSZ-szal megújított együttműködés hozadékaként a két szervezet a Bélyegmúzeum bevonásával meg fog próbálni orvosságot keresni egy a hamisítások terjedésében közre játszó, régóta neuralgikus problémára, a hazai intézményes bélyegvizsgálat hiányára. Ezt a jelenleg is működő bélyegszakértőink független egyesületté, vagy kamarává szervezésével képzelhetjük el.

Ezen gondolatok jegyében kívánok mindenkinek sikeres filatéliai munkásságot és szép új darabokat a gyűjteményébe!

Képek a Mafitt ezévi tisztújító közgyűléséről, köztük az új elnökség tagjairól készült felvétellel

1922-1928. A nemzetközi légijáratok megindulása, a légi irányítóbélyegzők használata

DR. LŐVEI GYÖRGY

A Compagnie Franco-Roumaine de Navigation Aérienne (CFRNA)[1] 1920. április 23-án azzal a céllal alakult meg, hogy légi összeköttetést teremtsen Párizs és Prágán át Varsóval, illetve Bukaresttel. 1920. október 6-án repülő útvonal jött létre a Prága-Strasbourg-Párizs-London között, amelyet eredetileg még az évben Varsóig kívántak észak felé meghosszabbítani, de ez utóbbi útvonal „csak" 1921. április 14-én nyílt meg. 1922. augusztus 14-én nyílt meg Prága-Bécs járat.

Ugyanabban az évben Bukarestbe és Isztanbulba is ment járat: Bukarestbe 1922. szeptember 22-én, míg Isztanbulba 1922. október 29-én.[2] A román légi történetírás szerint a gépek Budapesten keresztül jutottak el Bukarestbe, ugyanakkor a cseh és magyar források erről nem szólnak. Ha le is szállt Budapesten a gép Budapestre postát nem szállított (szállíthatott) 1925-ig. Bécsből- Budapesten át Bukarest felé először Aradon keresztül repültek, mert Jugoszlávia Magyarország felől gépet nem fogadott. (Latham 106. tétel). Latham tévesen Budapest-Arad-Bukarest járatot említ.

Latham: Magyar légiposta-Magyarországi repülőjáratok 1896-1978. (Mabéosz 1979) (továbbiakban: Latham) könyvében a dátumok a következők:

1922. május 15. Belgrád, június 28. Budapest-Arad-Bukarest, ua. nap Budapest-Bécs, szeptember 21. Budapest-Belgrád-Bukarest, október 15. Budapest-Belgrád-Bukarest-Isztanbul, 1922. november 7. Budapest-Varsó. Ezek a dátumok repülésekre utalnak, anélkül, hogy ismernénk bármilyen levelet ezekről a járatokról!

Tálas dátumai a következők:

1922.05.04. Budapest-Párizs június 28-tól téglalap alakú rózsaszínű bélyegzővel[3]

1922. Budapest-Wien 1922. 08.12, 22.10.04 és 22.11.13 dátummal ismertek levelek.

Ezekről a repülésekről maradt fenn futott küldemény.

[1] 1925. január 1-től Compagnie Internationale de Navigation Aérienne (CIDNA), 1933-tól Air France

[2] Prága-Bécs levélből 46 darab, míg a Bukarestbe és Isztanbulba 2-2 darab levél ment, ami arra utal, hogy csak felderítő járatról van szó. A romániai adat ezzel szemben szeptember 17-ét említ. Indulási időpontként. Katalog Trojan: Ceskoslovenskså Letecká Posta (36,37)

[3] Berecz május 1-ét említi, azzal, hogy a gép május 5-én érkezett Párizsba, így kérdés mikor indult el, mivel a repülési idő egy nap volt.

A teljesség kedvéért Alföldi-Tálas: Ungarische Luftpost 1896-1930 I. Teil (továbbiakban: Tálas) is közli Latham adatait, de utal a küldemények hiányára.

A helyes hivatalos lap szerinti dátumok a következők:

1922.06.23. – 11.15. Strassbourg, Párizs

1922.07.21. – 11.15 Bécs

1922.07.21. – levelezőlap, minta érték nélküli küldemények is feladhatók

1922.08.22. – 11.15 Prága-Varsó, de küldeményt csak Varsóba lehetett feladni.

Berecz ismertet egy 1922. május 1-i Budapestről Párizsba feladott kétes valódiságú levelet, amelyről még az is kiderül, hogy a feladó „látnok" volt, mivel az 1922.06.23-i tarifával (30 Kor) bérmentesítette a levelet. A levélen kívül időről időre előkerülnek érdekes bérmentesítésű, sokbélyeges levelek, ragasztott címzéssel és légiposta vagy Par Avion felirattal. A később életbe léptetett szabályok a Par Avion/Légiposta feliratot írták elő. Ezek hamissága már egyértelmű, mivel nincs rajtuk érkezési bélyegző, amely ebben az időszakban szokatlan, de nyilvánvalóan indokolhatatlan a hiánya.

Latham 99. sorszámú Budapest-Belgrád járatra eddig adatot nem találtam, 1922.06.28 Budapest-Arad-Bukarest járat helyesen Bécs-(Budapest-Arad)-Bukarest: a repülő postát Budapestre és Aradra nem szállított! (Sipos Józsefné: A légipostaszolgálat történetéből (Bélyegmúzeumi Évkönyv 1982, Közdok) 1922-nél említi a fenti útvonalat, amelyet október 25-én hosszabbítottak meg Konstatinápolyig).

A 2010. évi lengyel Fisher katalógus II. kötetében bemutatott 15.d) jelű levelet G. Gyulának (Grósz Gyulának) adták fel Budapestre. A feladás dátuma olvashatatlan, de a bécsi érkező bélyegző nem: 1922.VIII. 26. A levél bizonyítja, hogy a Varsó-Prága-Bécs-Budapest járat 1922.08.15-e után létezett, de előfordulhatott, hogy csak Bécsig ment a levél légi úton, utána már csak vonaton technikai okok miatt.

Magyarországon 1922. június 23-án 19.253 sz. rendelet jelent meg arról, hogy megindult a Budapest-Strassbourg-Párizs légijárat. A rendelet azt is előírta, hogy a leveleken a Budapest 72 Postahivatal rózsaszínű légiposta irányító/jelző bélyegzőt köteles használni a külföldre menő légiposta küldemények irányítása céljából. Az álló téglalap alakuló rózsaszínű bélyegző szövege a következő volt: PAR AVION LÉGI PÓSTA. A keretes bélyegzőbe a francia és magyar szöveg közötti vonalra kellett beírni annak a célállomásnak a nevét, ameddig a levelet légipostával szállíthatták, amennyiben a célállomásnak megjelölt várossal nem volt közvetlen légi összeköttetés. Franciául: jusqu'á (-ig) (itt következne a városnév) a megjelölés tehát azt jelentette, hogy odáig repülővel, onnan pedig vasúton továbbították a küldeményt.[4] A bélyegző első használatát Latham 1922. július 17-re teszi. A bélyegzőt 1924. májusában váltják fel az új kétszárnyú repülőgépet ábrázoló bélyegzők, de még egy rövid időszakban a két bélyegzőt együtt is használták.

1924. május 1-i járattal kapcsolatban használták először az új Budapest-Wien irányító bélyegzőt a MALÉRT aznap meginduló járatán. Vannak korábbi dátumbélyegzések is (április 28), de ennek ellenére abban az évben a légi forgalmat május 1-én nyitották meg, így a Budapest-Wien bélyegzőt először itt használták, használhatták. A további bélyegző használatok dátumoktól függetlenül konkrét légipostajáratokhoz (a belföldi filatelista heteken használt Budapest-Esztergom, Budapest-Szeged, Budapest-Győr, illetve fordított irányban kivételével) nem köthetők.

[4] Berecz könyv 4-19 -4-34. ábra – az Amszterdamba feladott levelet Párizsig küldték légipostával, onnan tovább vasúton.

A Monográfia I. kötete 628-9 oldalán fél oldalt szentel a légi irányítóbélyegzőknek, a kézikönyv is viszonylag részletesen foglalkozik e témával.[5] Legrészletesebben Berecz mutatja be a korszakot, míg Tálas katalógusszerűen feldolgozta ezt a témát.

Mindamellett e bélyegzők használata kapcsán még mindig sok a kérdőjel, egy-két időpont mindenképpen pontosításra szorul.

Ráadásul eddig nem találtam adatot arra, hogy milyen postai rendelkezés alapján tértek át az új bélyegzők használatára, illetve csak a Berecz féle könyvben van egy összefoglaló táblázat e témában. **A Tálas féle könyv feldolgozta ugyan a szerzők (Tálas István és Alföldi László) tulajdonában álló leveleket dátum és bélyegzők színe szerint, de nem próbálta megállapítani, hogy az új típusú a bélyegző használata pontosan mikor kezdődött. Berecz csak évszámokat közöl, míg Tálas pontos dátumokat is.**[6]

Az új típusú irányító bélyegzők használatának elrendeléséről semmilyen hivatalos adatunk nincs. Tény ugyanakkor, hogy 1924. május 1-től fokozatosan váltják fel a korábbi Par Avion/Légipósta bélyegzőt.

A két bélyegző együttes használata 1924-ben előfordul, 1924. júniusából mutat be Berecz egy olyan levelet, amelyen mindkét bélyegző szerepel, valamint 1927-ből van birtokomban egy olyan levél, amelyen ugyancsak szerepel mindkét bélyegző. A bélyegzők 1927. évi együttes használatára nincs megfelelő indok. (Berecz - 4-32 oldal, 4-59. ábra)

1. ábra

Berecz könyvének 4-31 oldalán közölt táblázat kisebb pontatlanságokat tartalmaz, de ugyanúgy hiányos a Tálas féle könyv felsorolása is. Emiatt –saját adataimmal és a két könyv összevetésével - az eredeti táblázatot kiegészítettem, ami nem jelenti azt, hogy ez az egyesített táblázat lesz a legpontosabb, csak egy kísérletet jelent a téma nehézségének bemutatására, az adatok pontosítására.[7]

[5] A Magyar bélyegek kézikönyve 234. oldal

[6] Tálas István szóbeli közlése

[7] A pontosítást az teszi lehetővé, hogy Koleszár Zoltán lehetőséget biztosított gyűjteményének tanulmányozására, illetve saját gyűjtemény csehszlovák viszonylatban több érdekes dokumentumot tartalmaz. Koleszár Zoltán köszönettel tartozom az adatközlésért.

Város	Szín	Bevezetés éve (Legkorábbi előfordulás[9])	Ritkaság[8]
Bécs	F	1924.05.01.	2 [10]
Varsó	F	1924.05.06.	4 [11]
Párizs	F	1924.05.06.	2 [12]
Zürich	F	1924.05.12.	5 (Tálas szerint piros)[13]
Belgrád	F	1924.06.04.	5 (Tálas szerint piros)
Strassbourg	F	1924.09.04.	3 [14]
München	F	1924.10.14.	3
Bukarest	F	1924. 11. ?	6 (Tálas: 1927.09.26)[15]
Berlin	F	1924.09.19.	5 (Berecz: 1926.)
Prága	F	1926.09.06.	4[16](Tálas: 1927.09.26.)
Köln	F	1926	6 (Tálas: 1927.09.26.)[17]
Graz	F	1927.04.21.	RRR [18, 19]
Isztanbul	F	1927.09.26.	7 (Berecz:1926)[20]
Danzig	F	1927.09.29.	- (Berecz nem ismeri)[21]
Drezda	F	1927.09.26.	3
Bécs (szept.27)	F	1927.09.27	1 [22]
Innsbruck	F	1927.09.27.	3
Breslau	F	1927.09.27.	2
Frankfurt am Main	F	1927.09.27.	2
Lipcse	F	1927.09.27.	2
Nürnberg	F	1927 09.27	2
Ankara	F	1927	RRR [23]
Bécs	P	1925.04.21.	3 (Berecz: 1927.)[24]

[8] Berecz kimutatása és értékelése – Tálas értékelése dátum szerinti 100 CHF a legolcsóbb Berecznél 1 pontos levél, míg a legdrágább levél 1924-es Párizs és Zürichi piros bélyegző 850 CHF, ilyen értelemben az 1-10 pontos értékelés reális. A Troján katalógus + 800 Kcs értéket ad meg, ami alacsonynak tűnik.

[9] Tálas könyv szerinti időpontokat jelzem, ellenkező adat hiányában – Berecz szerint: 1924. május 1. Bécs, 1924. május 6. Párizs, Strasbourg, Varsó, Belgrád.

[10] MALÉRT első járat

[11] CFRNA nyitó járata

[12] CFRNA nyitó járata

[13] Itt nyilvánvalóan a korábbi légipósta/par avion bélyegző és az új bélyegző együttes használatáról van szó

[14] Nem túl logikus időpont, mivel a Budapest-Párizs járat minden alkalommal leszállt Strassbourgban is.

[15] Berecz könyv 4-60 ábrája bemutat egy bélyeg és dátum bélyegző nélküli előlapot – Tálas adata nyilvánvalóan hibás

[16] A tényleges bevezetésre valószínűleg már 1926. második félévében sor került – a levél Koleszár Zoltán gyűjteményében található

[17] Berecz egy Pewny A. cég levelét mutatja be (oldal 4-37- ábra 4-68.) és „állítja", hogy 1926-ból való. Latham kölni járatot nem ismer. A levélen müncheni érkezési bélyegző szerepel.

[18] Felzmann 117. árverésén került elő egy 2,42 fillérrel bérmentesített levél (243. tétel), amely Grazba került feladásra Georg Sobietzky részére. A bécsi irányító-bélyegzőből a Wien szót áthúzták és helyére Grazot írtak. A levél 1000,- €-os kikiáltási ár mellett nem kelt le. Az un. Green (ő volt az osztrák légiposta csoport vezetője az USÁ-ban) gyűjtemény gyöngyszeme volt.

[19] Tálas ismer egy Grazba menő levelet, amely 1924 május 20én lett feladva, nem tudni, hogy bélyegző és járat híján Bécsen át irányították vagy sem Grazba a levelet.

[20] A bélyegzőt irányító bélyegzőként akként is használták, hogy Berlinből feladott és Budapesten átrakott levelekre ütötték rá.

[21] Tálasnál köznapi használat: 1928.04.28.

[22] Nem önálló típus. Berecz azért emeli ki, mert ennek az értékét tekinti alapértéknek, bár szerintem ritkán fordul elő, mivel senki nem tekintette gyűjtésre érdemesnek, lévén nem új típus. Helyesebb az a fogalmazás, hogy a Bécs és Párizs bélyegzők a leggyakoribbak.

[23] Sem Berecz, sem Tálas nem ismeri, bár Tálas a bélyegző képét közli. A bélyegzőn Angora elnevezés szerepel.

[24] Koleszár Zoltán gyűjteményében 1926-1928 között vannak piros bélyegzők, a legkorábbi 1926.X.17 Budapest-Wien, de van Budapest-Párizs, Prága, Drezda, Zürich, München, Berlin, Berecz felsorolásához képest Zürich is többletet jelent.

Berlin	P	1927.05.27.[25]	
Drezda	P	1927.09.29.	8 [26]
Párizs	P	1924.09.04.	9 (Berecz: 1927.)
Prága	P	1927.08.19.	9
München	P	1924.11.15.	10 (Berecz:1926.)
Zürich	P	1927.09.26.[27, 28]	

A javított táblázatban nem szerepel a csak tervezett: Budapest-Bazel, Budapest-Budapest(!), Budapest-Krakkó, Budapest-Lwów, Budapest-Lausanne bélyegző.

A fenti immár javított táblázatból a következő kép bontakozik ki:

a)

Bécs	F	1924.05.01.
Varsó	F	1924.05.06.
Zürich	F	1924.05.12.
Párizs	F	1924.05.06.
Belgrád	F	1924.06.04.
Strassbourg	F	1924.09.04.[29]
München	F	1924.10.14.
Bukarest	F	1924. 11. ?

A fenti dátumokból következően 1924-ben 8 bélyegzőt használtak.

[25] Felzmann 128. árverés 57. tétel: 100 € kikiáltási ár
[26] Az értékelés a dátum ismeretében túlzottnak tűnik.
[27] Sem Berecz, sem a kézikönyv nem említi
[28] Felzmann 128. 73. tétel árverés
[29] Berecz szerint 1924. május 6: Párizs, Strasbourg, Varsó, Belgrád

b) 1926-ban készült el a kölni és a prágai bélyegző, mivel megnyílt 1926. április 26-án a Budapest-Prága közvetlen járat, illetve a müncheni járatot meghosszabbították Kölnig. (további két bélyegző)

c) 1927-ben a Luft-Hansa AG járatok bekapcsolódása miatt használták a többi ismert bélyegzőt 1927. szeptember 25-28 között, valamint 1927. október 3-4-én kisebb példányszámban. A krakkói a bázeli viszonylatú bélyegzők használatára már nem került sor, az Innsbruck és Danzig bélyegző későbbi használatára van adat.

Danzig	F	1927.09.29.	- (Berecz nem ismeri)[30]
Drezda	F	1927.09.26.	3
Innsbruck	F	1927.09.27.	3
Breslau	F	1927.09.27.	2
Frankfurt am Main	F	1927.09.27.	2
Lipcse	F	1927..09.27.	2
Nürnberg	F	1927 09.27	2

d) Érdekességként megemlítem, hogy Tálas a használt bélyegek szerint is osztályozza a leveleket, Ikarusz és Turul bélyegek megjegyzéssel. Utóbbin a hivatalosan koronás sast ábrázoló 1927-es sor kisebb értékeit értette. Ugyanakkor említést sem tesz arról, hogy **1927. április 1. az Ikarusz sor forgalomból való kivonása és 1927. augusztus 31 között csak forgalmi bélyegekkel lehetett levelet feladni légipostabélyeg hiányában, mivel az új „turul" sor csak 1927. szeptember 1-én került forgalomba. (1. ábra)**

[30] Tálasnál köznapi használat: 1928.04.28.

e) Tálas ugyancsak nem említi, így nem is értékeli a vegyes bérmentesítéseket – hasonlóan a Magyar kézikönyvhöz (Fekete könyvhöz),- pedig 1926. március 26. és 1927. március 31. között lehetőség volt vegyes bérmentesítésre.[31]

f) Berecz ismerteti azt a tényt, hogy a bélyegzők megjelennek külföldről jövő leveleken, mint tranzit irányító bélyegzők. Három Németországból jövő levelet említ: Mannheim/Budapest-Bukarest, Bonn-Budapest-Szófia és München-Budapest-Konstantinápoly (Isztanbul)[32] Indoklása szerint a bélyegzőket a CIDNA[33] akkor használta, amikor a Luft-Hansa által Budapestre hozott küldeményeket átvette, és újra feladta.

g) a piros bélyegzőket nem 1924-ben, hanem legkorábban 1926-ban használták, bevezetésük oka nem ismert és az sem, hogy miért használták. Logikus lenne, ha az expressz küldemények jelölésére használták volna, de sem ilyen utasítás, sem ilyen postai futott dokumentum tömeg nem áll rendelkezésemre. Koleszár Zoltán legkorábbi 1926-os bélyegzője számomra az egyetlen forrás, ami az 1926-os használatot bizonyítja, így Berecz 1927-es adata sem pontos. Az biztos, hogy Tálas 1924-es adata tévedés, mivel ekkor a korábbi rózsaszínű bélyegző és az új bélyegző együttes használatáról van szó.

h) összesen 20 bélyegzőt használtak, amihez hozzá lehet tenni a grazi átírt bélyegzőt is, vagyis így alakul ki a 21-es szám, összesen 31 bélyegzőt készítettek.

i) a levelek értékelésénél figyelembe kell venni, hogy 1927. szeptember 26.,27-én tömegesen használtak irányító bélyegzőt légi nyomtatványokon. A címzettek nevéből is arra kell következtetni, hogy filatéliai indítású küldeményekről van szó. Ezért értékük a köznapi levelekhez képest jóval alacsonyabb, Berecz ezért tekinti viszonyítási pontnak, és legolcsóbb levélnek a Budapest-Wien bélyegző 1927. szeptember 27-i használatát. Megjegyzem, hogy bécsi levelet erről a napról még nem láttam, más érdekesebb viszonylatok bélyegzőit igen. (pl. Prága esetében ténylegesen a leggyakoribb előfordulás) Egyes vélemények szerint ezek a küldemények első napi levelek, de ennek ellentmond, hogy szeptember 1-én adták ki az új pengő-filléres légipostasort.

Berecz megjegyzi azonban, hogy Innsbruck, Breslau, Frankfurt am Main, Lipcse, Nürnberg bélyegzők használatát ekkor vezette be a posta, így ezek először ekkor fordulnak csak elő. Az általa adott eggyel több pont, illetve Tálasnál a + 20 % erre utal. Az új bevezetett bélyegzők közül Tálasnál csak az innsbrucki és danzigi bélyegző fordul elő később köznapi levélen. A bélyegzők későbbi használata azért is ritka, mivel a repülési szezon november közepén véget ért és legközelebb a téli szünet után 1928. április 1-én indult újra, és akkor már csak egy hónap maradt a bélyegzők forgalomból való kivonásáig.

j) a bélyegzők használata nem 1927-ben, hanem 1928. április végén szűnt meg, amikor bevezetésre kerültek a kék légiposta címkék a hágai légiposta konferencián elfogadott rendelkezéseknek megfelelően. Érdekes módon az a nézet terjedt el, hogy 1924 és 1927. között használták csak a bélyegzőket. E megrögzült, szolgaian átvett adatra jellemző, hogy a cseh Trojan katalógus 189. oldalán 1924-1927. évszámot említi a bélyegzők használatára vonatkozóan és bemutat alatta egy 1928. április 6-i Budapest-Praha irányító bélyegzős levél fotóját!

[31] Berecz két levelet is bemutat: 4-29 oldal, 4-53, 54 levelek.
[32] Berecz 4-38 oldal, 4-78 ábra
[33] A CFRNA új neve 1925-től CIDNA lett. Utóbbit a magyar hivatalos lap Párizs-Konstantinápoly légitársaságként említi

k) A magyar irodalom (Magyar Bélyegek Monográfiája I. kötet 628. oldal, Magyar Bélyegek Kézikönyve 234. oldal) 21, illetve az utóbbi 18 bélyegző tényleges használatát említi, azzal, hogy 1927-ben a bélyegzők használata megszűnt. Megemlíti még, hogy Budapest-Wien, illetve Budapest-Dresden bélyegzőket piros színben is használták. A kézikönyv az Angora bélyegzésről egyáltalán nem tesz említést, Tálas a bélyegző képét bemutatja. Időközben egy Angora feliratú bélyegzős levél ismertté vált, a levelet Budapestről az új török fővárosba, Ankarába küldték.[34]

l) Ugyanakkor a magyar szakirodalom eddig nem vette figyelembe a Tálas könyv 139. oldalától közölt táblázatot sem, amely a légi postabélyegzők használatát szín szerint is meghatározta. Eszerint piros színű bélyegzők voltak: Beograd, Berlin, Konstantinápoly, Drezda, Innsbruck, Köln, München, Nürnberg, Párizs, Varsó, Bécs, Zürich viszonylatban.[35] A felsorolásból Prága kimaradt. A kézikönyv felsorolása még hiányosabb.

Érdekességként említem meg, hogy egy 1929. március 25-én feladott légiposta levélen szerepel egy Par avion jusqu a _____ (e vonalra Marseille) szót írták, vagyis Budapestről előbb Párizsba, majd onnan Marseillebe ment a levél. Egy biztos Budapesttől Marseillen át New Yorkig 10 napig tartott a kombinált szállítás. A bélyegző jellegéből következik, hogy nem megállapítható, hogy a magyar, vagy a francia posta használta azt, vagy a légitársaság.

2. ábra

A levél érdekessége a bérmentesítése is: a légiposta sor pengős értékei csak 1930-ban jelentek meg, emiatt a 2 pengős légiposta pótdíjat két egy pengős Keskeny Madonna bélyeggel rótták le, míg a külföldi levél alapdíját (40 f) és az ajánlási díjat (50 f) légiposta bélyegekkel. A bélyegzők „érdekes" utóéletet éltek az 50-es években: a bélyegzőkből a feliratot és a repülőgépet kivésték és azokat egy sajátos cenzúra bélyegzőként használták külföldre menő, és onnan jövő küldeményeken.[36]

Ezen felül 1973-ban az első Budapest-Zürich repülés 50-dik évfordulóját egy újra elkészített dátumos irányító bélyegzővel ünnepelte a magyar posta (1973 Latham 858)

[34] Az Angora bélyegzés a Profila 70. árverésén 6679. tételszám alatt szerepelt.
[35] Érdekes, hogy Berecz ettől a felsorolástól eltér, annak ellenére, hogy könyve kiadásakor ismerte a Tálas-Alföldi könyvet.

[36] Visnyovszki Gábor bélyegképekkel illusztrált cikket közölt a Philatelica című újság 90/2, 91/1. összevont számának 51-52 oldalán.

3. ábra

A bélyegzővel díszített levelek minden országban kiadott katalógus megemlíti, hasonló színvonalú irányító bélyegző használatról egyik országban sem tudunk.[37]

A cikk mellékeltében megpróbálom összefoglalni a nemzetközi járatok indulási időpontjait, ami segíthet bármely gyűjtőnek a kérdéskör megértését.

Melléklet

A **nemzetközi járatok kezdő időpontjai**

Első repülés	Légi társaság	Útvonal
1918. év		
1918. 07. 01.	Hadsereg	Budapest-Bécs-Krakkó-Lemberg-Kijev
1918.07.23.	A járat megszűnt!	
1922. év		
1922.06.28	CFRNA Par Avion/Légipósta bélyegző használata Budapest-Bécs-Strassburg-Párizs[38] nyitó járat	
1922.07.01		Budapest-Bécs (rendelet)
1922.07.28.		Levelezőlap feladható! (rendelet)
1922.08.22.		Budapest-Bécs-Prága-Varsó (rendelet)
1922.11.15.		Légiposta járatok szüneteltetése
1923. év:		
1923. 06.30.	MALÉRT	Budapest-Bécs-München-Zürich
1923.07.15.	Aero-Expressz	Budapest-Bécs
1923.07.16.	Olag-Aero Expressz	Budapest-Bécs-München-Zürich-Genf
1924.06.16.		Budapest-Genf - Münchenben csatlakozó járat:
MALÉRT +AEORO-EXPRESS München-Frankfurt-Berlin		
1924. 09.21.	AERO EXPRESS Budapest-München-Danzig	
1924.10.07.	Zeppelin	Budapest-Párizs + Z.R. 3. Transatlantic New Yorkba léghajó
1925.04.20.	CIDNA	Budapest-Bécs-Insbruck-Zürich-Basel
1925.07.01.	CIDNA	Budapest-Bécs-Prága
1926.04.26.	CIDNA	Belgrád-Budapest-Prága

[37] Csehszlovákiában elvétve a Praha 1. Postahivatalt használt Letadlem z Prahy do/Par avion de Prague jusq'á …… piros bélyegzőt, illetve 1927-ben egy kétsoros, kétnyelvű bélyegzőt.

[38] A járat csak Franciaországba (Strassbourg, Párizs) szállított leveleket légi úton, de onnan továbbíthatók voltak a levelek szárazföldön. Bécsbe levelet nem szállított.

A magyar egykrajcáros okmánybélyeg ívrekonstrukciója

SZÜCS KÁROLY

Közel kétévnyi kutatás ellenére sem mertem jó ideje nekifogni e cikk megírásnak, mert megoldatlan kérdések aggasztottak. Ám mivel e téma gyakorlatilag kimeríthetetlen, ha egy "végső" megoldásra várnék, ezzel a magyar illetékbélyegekkel foglalkozókat megfosztanám attól, hogy eddig eredményeimre támaszkodva bekapcsolódjanak és továbbvigyék ezt a munkát. A publikálást indokolja az is, hogy e problémák megnyugtató megoldásához az eddig számomra elérhetővé vált mintegy másfél ezer esethez képest jóval több, és lehetőség szerint minél nagyobb időszakból származó bélyeg vizsgálatára lenne szükség. Különösen az 1869-72 és a 1876-79 közötti időszakra, amiből eddig sajnos még csak elenyésző számú példány vizsgálatára nyílt lehetőségem.

Ugyanakkor – nem épp alaptalanul – azt remélem, hogy ennek számunkra, a „pénzügyfilatélia" szerelmeseinek így is nagy jelentősége van. A postabélyegekkel ellentétben az illetékbélyegek jelentősége világszerte egyre nő, ám e területen még hiányoznak azok a szakirodalmi leírások, amelyek a postabélyegek gyűjtői oly természetes módon vehetnek kézbe. Könnyű nekik, hiszen generációk legkiválóbb filatelista kutatóinak eredményei állnak rendelkezésükre, méghozzá olyan rendszerben, amit a magyar filatélia esetében a Monográfia hét kötete (1965-81), a Philatelica húsz évfolyama (1971-91) és a Magyar Bélyegek Kézikönyve (1986) – népszerű nevén „feketekönyv" - képvisel. Érdemes erről a Philatelica újra megjelenése kapcsán egy kis történelmi kitérőt tennünk, mert ez jól megvilágítja azt, hogy témám milyen közvetlen kapcsolatban van mind a Philatelica, mind az azt most újraindító szervezet múltjával, jelenével és jövőjével.

Az említett, a magyar filatélia számára különlegesen nagy jelentőségű művek megszületése a Magyar Filatéliai Tudományos Társaság (Mafitt) elődje, a Magyar Bélyeggyűjtők Szövetsége (MABÉOSZ) tudományos munkaközössége tagjainak köszönhető. A Szövetség taglétszámának és ezzel együtt lehetőségeinek csökkenésével a munkaközösség a 80-as évek elején megszűnt, és beolvadt egy FIP kiállítási osztály mentén szervezett bélyeggyűjtő szakosztályba. A munkacsoport tagjai azonban természetesen nem kívántak lemondani munkájuk folytatásáról. Előbb - akkor már csak a Szövetség elvi támogatásával – létrehozták azt „a" feketekönyvet, melyet azóta minden magyar filatéliával mélyebben foglalkozó gyűjtőnek célszerű állandóan a keze ügyében tartania. Párhuzamosan sajnos a jelentősebb filatéliai tanulmányokat addig évente kétszer megjelenő Philatelica támogatása és kiadása – állítólagos, bár a Szövetség anyagi lehetőségeinek ismeretében eléggé nehezen elképzelhető finanszírozási nehézségek miatt – 1991. elejével megszűnt. Erre mintegy előzetes reakcióként alakult meg 1989. végén önmagát a filatéliai kutatók tudományos szervezetként meghatározó Mafitt. E társaság azonban – bár az ehhez szükséges tudás és a szándék is megvolt rá - a Szövetségnél mintegy két nagyságrenddel kisebb anyagi eszközei miatt évtizedek alatt sem tudta e folyóiratot feltámasztani. Most azonban szerencsére már más időket élünk. A technikai lehetőségek kevésbé állnak utunk-

ba, ezért végre hozzáfoghatunk az azóta sajnos sorban eltávozott nagyjaink munkájának folytatásához, remélve, hogy sosincs későn felnőni ehhez a nemes feladathoz.

A Philatelica első számai jelentős terjedelemben foglalkoztak az Orbán Ferenc, dr. Petrovics Tivadar és Pákozdi László alkotta „triumvirátus" kutatási eredményeként a XIX századi levélboríték rajzú krajcáros kiadásaink ívrekonstrukcióival. Alkalomhoz illő most ezt az oly hosszú kihagyás után újra induló periodikát épp a postai krajcáros bélyegekkel gyakorlatilag egy időben, nagyon is hasonló nyomdatechnikával gyártott magyar okmánybélyeg-kiadások hasonló kutatásával folytatni. Személy szerint azt szeretném, ha e hagyományos filatéliai megközelítés mellett, napjaink filatéliájában azóta fontossá vált minden olyan terület is megjelenne lapunkban, mint amilyen pl. a postatörténet és a tematikus filatélia. Csakis ez adhatná vissza újra induló újságunk régi fényét. Kérjem, lapunk első számának olvasása során tartsák szem előtt, hogy ennek eléréséhez társaságunk minden egyes tagja támogatására szükségünk van és gondolkodjanak el rajta, hogy mivel tudnánk ehhez (tanulmány-írás, fordítás, lektorálás) személyesen is hozzájárulni.

Húszéves fejjel, valamikor a hetvenes évek elején jutott kezemben és szinte szájtátva olvastam a Szövetség akkor még Filatéliai Szemle nevű folyóiratában Orbán-Petrovics ívrekonstrukciós munkamódszerének ismertetését. Eljárásuk már egy rövid leírásból is jól érthető és igen hatékonynak tűnt, lehetőségei, eredményei pedig teljesen elképesztettek. Könnyűnek alkalmazását persze nem találtam, mert egyenesen megdöbbentett, hogy olyan egyszerű eszközökkel, mint amelyek az akkori filatelistáinknak rendelkezésükre állnak, miként lehetséges a bélyegeken levő sok hiba közül azt a pár apró pontocskát megtalálni, ami az ív ennyi tulajdonságát felismerhetővé teszi. Bár akkor már jó ideje babusgattam egy klasszikus magyar okmánybélyeg gyűjteményt, de gondolni sem mertem arra, hogy valamikor majd ezt rájuk is alkalmazni lehet.

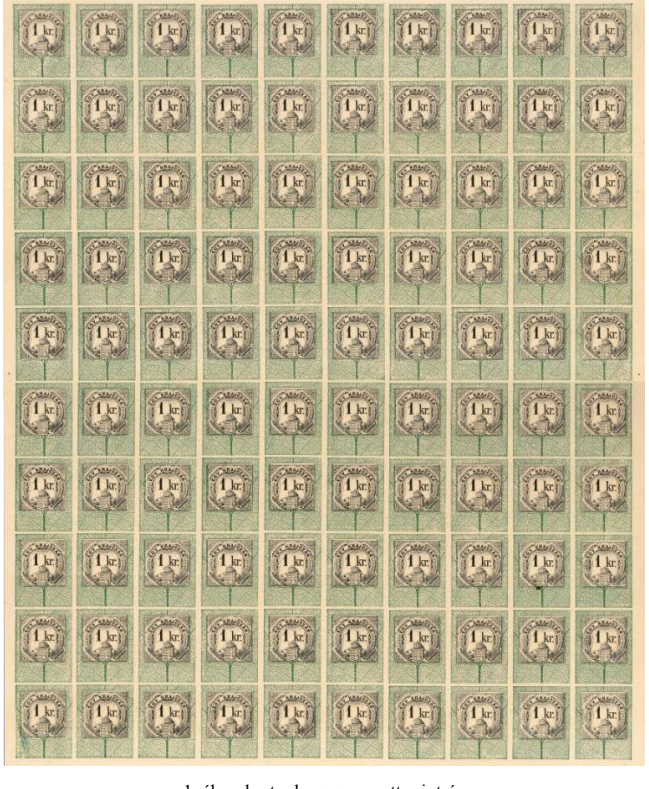
Azóta a világ azonban sokat változott és szerencsére magam is felnőttem ehhez a feladathoz. 2002. és 2007. között részt vettem egy, a magyar pénzügyi bélyegkiadásokról írt szakmunkában, ami e téren sok háttér információ megismerését tette számomra lehetővé. Szakmám, az informatika is elért arra a fejlettségi szintre, hogy ma már ne kelljen filatéliai zseninek lenni ahhoz, hogy a bélyegeken levő legkisebb pontok is könnyűszerrel és egyértelműen összehasonlíthatók, azonosíthatók legyenek. A 2004-es Mafitt világtalálkozón előkerültek a klasszikus magyar okmánybélyegek addig számunkra, okmánybélyeggyűjtők számára ismeretlen mintaívei, melyek biztos támpontot nyújtanak a teljes ívek vizsgálatához. Gyűjteményem gyarapodásával és nagyszerű önzetlen segítőtársak révén előállt az ívhely-kutatáshoz elengedhetetlenül szükséges háttéranyag és 2009 novemberében a Pénzügyminisztérium könyvtárában kutatási célra szkennelhettem a kartonlapokra nyomott mintaíveket is. Ezek közül az egykrajcáros itt következő képe a CD részletgazdag, 600 dpi-s felbontásban is megtalálható.

Munkám természetesen nem mérhető a nagy triász, Orbán, Petrovics és Pákozdi által a levélboríték-rajzú krajcárosokon elért teljesítményhez[39], sem annak mennyiségében, sem annak nehézségeihez viszonyítva. Jelen esetben nem bonyolítják a feladatot a 2x100-as lemezek[40] és a jó minőségű vészet - legalábbis az egykrajcáros esetében - nem igényelte a lemezek rendszeres metszetjavítását sem, mint a kisebb mélységben, tulajdonképp hibásan vésett levélboríték-rajzú postabélyegek esetében.

[39] Vö: [4], [5] ;s [6] irodalomjegyzékben megadott cikkekkel

[40] Az okmánybélyegek I. lemeze 100 bélyegképet tartalmaz .

E tanulmány úttörő jellegű, hiszen a klasszikus időszak okmánybélyegeinek címletei közül ez az első olyan leírás, amely megkísérli az ívszerkezeti jellemzők feltárását. Itt kérem ezért okmánybélyeggyűjtéssel foglalkozó, és időnként meglehetősen heves kritikusokat, hogy egymagam végzett munkám hibáival szemben ezúttal legyenek elnézőek, és próbálják meg figyelembe venni, hogy ezt gyakorlatilag minden előzmény nélkül kellett létrehozni.

1. ábra: kartonlapra nyomott mintaív
az 1878-as párizsi világkiállításra készült értékcikk-albumból

A szkennelt mintaívek és az addig beszerzett bélyeganyag összevetésével közel két éve próbálkoztam először okmánybélyegek ívrekonstrukciójával. Az egyik címletről, az egykrajcárosról több szerencsés véletlen folytán kiderült, hogy a fennálló elvi problémák megoldhatók és így kitűnő lehetőségeket kínált számomra. Első eredményeimet a MABÉOSZ „Visnya Sándor" Hagyományos Gyűjtői szakosztályában mutattam be 2010 elején, majd a 2010. szeptemberi dabasi IBK találkozón. A HUNFILA 2011. balatonfüredi bélyegnapi kiállításon is kiállítottam az egykrajcáros teljes ívének rekonstruálására alkalmas, addig felfedezett ismertetőjeleket. Jelen publikáció az 2011. júliusi kutatási állapot összefoglalása.

Köszönetet mondok a kutatásaimhoz nyújtott segítségért dr. Novotny Erzsébetnek, aki az Állami Nyomda értékesítési igazgatója és a Mafitt tagja, Földi Józsefnének, a Pénzügyminisztérium könyvtárosának, a Solingenben gyűjtő Ralph Ebnernek, Moys Gyula gyűjtőtársamnak Vácról és különösen e nehéz szöveget szabatos angolra fordító, Indianapolisban élő Mafitt-tag Kőhalmi Csabának.

Az egykrajcáros okmánybélyeg bemutatása

Az egykrajcáros a 28 bélyegből álló (1870-ben a húszkrajcárossal 29-re kiegészített) okmánybélyeg kiadás egyik leggyakoribb címlete. A bélyeget az osztrák okmánybélyegeknél is használt, kétféle nyomdatechnikával nyomtatták. A középrész élesen kivehető, nagy részletgazdagságú, fekete színű mélynyomás, amit a középrész szélső vonalaival kis átfedésben könyvnyomással készült – biztonsági okról egy falevél erezetéről átvett – színes alnyomat vesz körül.

2. ábra: 1868-as bécsi gyártású
használatlan egykrajcáros

A kiadás címleteinek első anyalemeze a kiegyezés után erre alkalmas magyar nyomda hiányában magyar rendelésre még 1868. elején Bécsben készült[41]. A nagyobb példányszámban gyártott címleteknek a fésűsfogazásra való átállás miatt 1889. körül egy második, budapesti lemezösszeállítása is létrejött, mely valószínűleg 1889-től 1891-ig volt használatban. A jelen kutatásban feltárt ismertetőjelek csak az 1868-1889. között használt első lemezre érvényesek.

Az 1868. június 20-án forgalomba hozott első gyártás – az egykrajcáros címlet esetében – olyan nagy mennyiségű volt, hogy 1869-ben és 70-ben csak a gyakrabban használt címletek kisebb mértékű utángyártására volt szükség. A magyar gyártás 1870. október 1-én indult meg, Bécsből átvett lemezekkel és munkagépekkel, és Bécsben 1870-ben kiképzett műszaki irányítókkal. Bizonyos körülmények[42] egyébként arra mutatnak, hogy az első magyar bélyeggyártmány épp ez az egykrajcáros címlet volt. Az első lemez használatának mintegy 20 éve alatt a gyártás technikai változásai[43] miatt igen bélyegváltozat (elvileg mintegy 200 féle!) létezik.

Ez a nagyfokú filatéliai változatosság az egykrajcáros esetében elvileg lehetővé teszi még a nyomólemezek évenkénti rendszeres gyártása[44] során folyamatosan szaporodó ívhely-azonosító jelek időbeli sorrendjének megállapítását is. Ennek egyetlen akadálya jelenleg már csak a rendelkezésre álló anyag szűkössége, mivel a jelenlegi 1.500 helyett ennek többszörösére, legalább még ennek további két-háromszorosára lenne szükség.

A bélyegkép leírása

Bármily meglepő is, első okmánybélyeg-kiadás bélyegképeinek leírásával az összes ezekkel foglalkozó filatéliai szakmunka – beleértve a sajátunkét is – eddig adós maradt. Mivel az ismertetőjelek tárgyalása nem nélkülözheti a bélyegkép egyértelmű leírását, ez alkalommal immár elengedhetetlenül szükséges e mulasztás pótlása, ami egyébként nem csak e kiadás többi címletére, hanem minden illetékbélyeg-kiadásunkra vonatkozóan is még előttünk áll.

Bár fennmaradtak próbanyomatok[45], nem tudjuk, hogy vajon ezek közt van-e az egykrajcáros okmánybélyegé is. Ennek híján sajnos a bélyegképet csak egy jobban tanulmányozható, viszonylag tiszta 1868-as korai nyomat alapján tudom bemutatni és leírni.

[41] A bélyegképek acélmetszeteit a bécsi Staats- und Hofdruckerei magyar származású művésze, J. Bayer tervei alapján a bécsi nyomda vésnökei készítették. Lásd: PBM 59. o. és Koczynski 338. o. Az egykrajcárost H. Bültemeier véste, akinek neve a magyar szakirodalomban rendszerint tévesen, Büllemeier-ként szerepel. Vö: Koczynski, 341. o.

[42]. Az 1870-től Magyarországon hártyapapírra gyártott egykrajcárosok alnyomata négyféle. Kezdetben – úgy tűnik, hogy a lemezek használatában való tapasztalatlanságból eredően - e bélyegkép méretéhez nem illeszkedő, valójában eredetileg csak a kisebb bélyegképű hirdetménybélyegekhez szánt alnyomólemezeket is használták, melyek a későbbi gyártásokban már nem fordulnak elő.

[43] Gyakran változtak a papír- és vízjelfajták, sokféle a fogazás. 1880-tól az alnyomatszínt is cserélték zöldről barnára. A bélyegvízjelek állásai további megkülönböztethetőséget tesznek lehetővé.

[44] Az 2007-ben megjelent [3] Pénzügyi bélyegek Magyarországon és a Habsburg Birodalomban (továbbiakban: PBM) c. kézikönyvünkben található becsléseim szerint, az I. lemezről gyártott zöld és barna alnyomatú bélyegek gyártási mennyisége mintegy 30 millióra becsülhető. Rend Ferenctől származó, a Monográfiában közölt adatok szerint az adott korban egy mélynyomólemezről mintegy 10 ezer lenyomatot tudtak készíteni, ami a százas ívek miatt nyomólemezenként egymillió bélyeget jelent. Az 1868-1889 közötti időszak 21 éve alatt tehát mintegy 30 nyomólemezzel számolhatunk.

[45] A magyar okmánybélyegek szakirodalmában addig ismeretlen próbanyomatok dr. Floderer István halálát követőn bukkantak fel (első említés: Philatelica 1990/2-1991/1 duplaszám, 7. oldal.) Az 1 és 5 forintos címlet próbanyomata még az 1998-as Okmánybélyeg újságok címképe volt, ezt követően valamikor azonban a határőrvidéki hírlapilleték bélyegek tervrajzaival együtt sajnos külföldre kerültek.

A középrész, a tulajdonképpeni bélyegrajz közepét felülről lefelé – a vastagabb ötödik vonal kivételével - egyre vékonyodó íves vonalakból álló háttér előtt az „**1 kr.**” értékjelzés uralja. Ennek ívelt „**EGY KRAJCZÁR**” szövegű ismétlése – a többi címlettől eltérően – itt az értékjelzés feletti körív alakú fehér mezőben foglal helyet, melyet szimmetrikusan kettős vonalakból álló térkitöltés előz meg illetve követ. Az ívelt szövegmező közepe alatti, lencseszerű, sötét hátteret adó íves vonalkázásban egy, a bélyegkép közepétől kifelé mutató elfordított háztető alakú fehér ék látható.

Az értékjelzés alatt a bélyeg területi érvényességére utaló magyar állami jelképek foglalnak helyet. A felül csapott, alul hegyes, szögletes, fehér[46] szegélyű pajzsba foglalt magyar címer felett a jogar, ezen jobbra dőlő[47] kereszttel a magyar Szent Korona nyugszik.

A hasítással függőlegesen osztott pajzs balra[48] a honfoglaló hét törzsre utalva hétszer vágott, tehát négy fehér pólyát és függőleges vonalkázással kitöltött négy sötétebb sávot tartalmaz. A pajzs vágásától jobbra függőleges vonalkázású háttér előtt egy hármashalmon nyugvó háromágú kiskoronára támaszkodó kettős kereszt látható.

A címert és az értékmezőt körül egymásba hurkolódó, ívelt vonalkázással térhatást keltő szalagok jelennek meg. Mindezt két, középvonallal belülről szélesebb, kívülről keskenyebb részre osztva, egy fehér ívekből álló sáv övezi. E sáv vastagabb, belső oldalán keresztirányú térkitöltő vonalkák jelennek meg, melyek a gyengébb, kevésbé festékezett nyomatokon és a későbbi, kikopott nyomólemezeken csak elhalványodva látszanak, illetve részben vagy teljesen el is tűnnek.

Az ívekből álló sávok és a bélyegrajzot keretező, kívül vastagabb kettős vonal között a sarkokba indákból álló, térkitöltő növényi arabeszkek kerültek.

A bélyegkép számítógépen történő vizsgálatához az első lépésben 1200 dpi felbontással szkennelt bélyegekről a második lépésben a középrészt a bélyegrajz szélső keretvonala mentén kivágtam. Ekkor nyilvánvalóvá váltak a papír nyomtatás utáni összehúzódása során keletkezett 1% körüli méretváltozások. Minden szkennelt kép vízszintes oldala különböző mértékben rövidebb volt a függőlegesnél. Az eredetileg nyilván pontosan négyzet alakú bélyegkép

[46] a fehér szín a színes címer ezüst színét helyettesíti
[47] A szent korona helyes ábrázolása csak a kiegyezés körüli idők után alakult ki.
[48] Heraldikailag ez a címer jobb oldala lenne. A filatéliai gyakorlatban a bélyegképeket azonban a szemlélő felől szokás leírni.

a 4. ábrán látható szkennelt mintán 20,9x21,2 milliméteres és még csak nem is négyzet alakú, mert a jobb felső sarka lefelé, a bal alsó pedig befelé el van csúszva. Ahhoz hogy pontosan egymásra illeszthetők legyenek, az összes képet pontosan egyforma méretűvé kellett átalakítani, ami tulajdonképp a papír zsugorodása miatti alakváltozás visszafordítását jelenti. Az 5. ábra mutatja a munkában standardként használt méretet. Ez egy 1000x1000 képpontos, 21 milliméter oldalhosszúságú négyzet. A különbség ránézésre nyomtatásban nem érzékelhető, de ha a Mafitt weboldaláról letölthető lemezmellékleten is meglevő alábbi két képet számítógép képernyőjén váltogatja valaki, ez a bélyegpapír miatti képtorzulásokat jól mutatja.

4. ábra: szkennelt eredeti kép
984x1006 képpont

5. ábra: standard méretű kép
1000x1000 képpont

Az okmánybélyeg ívrekonstrukció előzményei

Az okmánybélyegekről ezek gyűjtői sokáig maguk is azt tartották, hogy a középrész réznyomással készült, nyomdatechnikailag az adott korhoz képest valóban kitűnő nyomatain az ívhelyek jellemzőinek felismerésére alkalmas eltérések csak nincsenek. Mint 1991-ben az OKMÁNYBÉLYEG egyik első számában[49] Szép Endre írja, csak több mint 60 év múltán, a harmincas években fedezték fel a 12 krajcáros „három pólya'" lemezhibát, ami egy, az anyalemez összeállítása során végrehajtott javítás következménye.

A felfedezést követő fél évszázaddal később, Szép Endre e cikkében bizonyította, hogy a javítás a bélyegkép többszörözése során még az 50-es lemezrészen történt, ezért a 100-as ív két helyén, a 2. és 52. pozíción is megtalálható. Cikkében felhívja a figyelmet az összefüggéseihez balról kapcsolódó, tehát az ív 1. és 51. bélyegének páros ismertetőjelre is. Ezzel az első közleménnyel a 29 címletből álló bélyegsorozat összesen 2.300 ívhelyéből azonban mindössze csak 4 jellemzőiről rendelkeztünk ismeretekkel – mindmáig.

Ezt követően az azóta eltelt két évtizedben – ugyanebben a lapban – mindössze három címlet egy-egy oszlop-ismertetőjelét publikáltuk. Még 1991-ben a 2 krajcárosé (Szép Endre), a másik kettő saját felfedezésem: 2006-ban az 50 krajcárosé, és 2010-ben az egykrajcárosé. Az ívrekonstrukcióm 2011-es szakosztályi bemutatása során folytatott beszélgetésekből kiderült, hogy egyes gyűjtők számára az egykrajcáros V. és X. oszlopára jellemző egyik típusjel is ismert volt, ám ezt korábban mégsem publikálták.

Valójában a 90-es években már minden adott lett volna a rekonstrukcióhoz és talán csak az e területet gyűjtők kis száma lehetett az oka, hogy e téren közülünk tudtommal eddig még nem akadt, aki rajtam kívül módszeres kutatásra is vállalkozott volna.

Az ívrekonstrukció akadályai és ennek leküzdése az egykrajcáros okmánybélyeg esetében

Az ívrekonstrukciós kutatások előfeltétele a megfelelő, lehetőleg néhány ezres bélyegmennyiség rendelkezésre állásán kívül, hogy

[49] OKMÁNYBÉLYEG 1991/1. 8-16.o.

nagyobb mennyiségű összefüggés is rendelkezésre álljon. Nem előfeltétel, de persze nagyon megkönnyíti a munkát, ha az eredmények ellenőrzésére teljes ívek nyomata is tanulmányozható.

Sokáig leküzdhetetlen akadálynak tűnt, hogy az okmánybélyeg-összefüggések fennmaradása a klasszikus kiadások időszakában sokkal ritkább, mint a postabélyegeké. Ugyanis tapasztalataink szerint ezeket még többes felhasználás esetén is általában egyenként és nem összefüggésben ragasztották fel az iratokra.

Bizonyos jelekből úgy tűnik, hogy az okmánybélyeg-íveket – ezeknek a postabélyegekhez képest sokkal nagyobb, mintegy kétszeres mérete miatt – többnyire nem ívekben tartották, hanem függőleges sávokra tépték. Ezeket egymásra helyezve a felső részükön valószínűleg összecsíptetett bélyegcsíkokban tárolták, majd felhasználáskor egyesével tépték le a bélyegeket.

Ilyen használatlan, függőlegesen összefüggő hosszabb csíkok létezéséről a ½, 1 és 2 krajcáros bélyegek esetében is konkrét tudomásom van. Az egykrajcáros esetében ilyen csíkokat felhasználó részleges ívrekonstrukció is készült már (a 14b ábra ennek részlete).

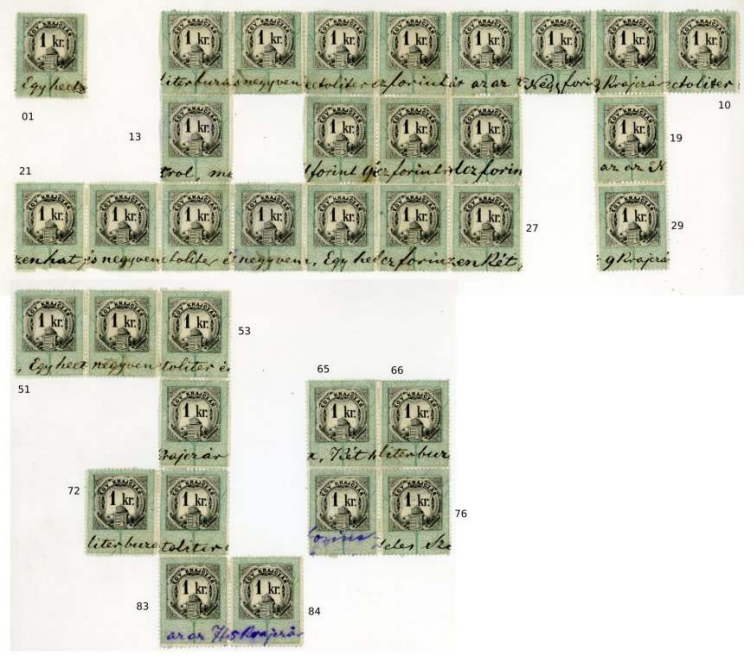
Természetesen az ilyen használatlan csíkok kuriózum számba menő ritkaságok, melyek felbukkanására a rekonstrukciókhoz elegendő mennyiségben, illetve valamennyi címlet esetében sajnos nem számíthatunk. A klasszikus kiadásokból fennmaradt bélyegmennyiség túlnyomó része szóló bélyegekből áll, és még a párok előfordulása sem túl gyakori, nem hogy a nagyobb összefüggéseké.

Segítségünkre lehet viszont, az okmánybélyegek postabélyegekhez képest sokkal nagyobb filatéliai változatossága, ami arra is használható, hogy az ívrekonstrukciós munkához szükséges összefüggések „alapanyagát” 100-as bélyegkötegekből (bündlikből) kinyerjük. Ezekből ugyanis, – ha nem is olyan mennyiségben, mint a postabélyegek esetében, – néhány gyűjtőnél még maradt fenn annyi, hogy azokból elegendő mennyiségű, egy kezelési ívből származó, akár nagyobb összefüggések visszaállítására is alkalmas példányokat találjunk.

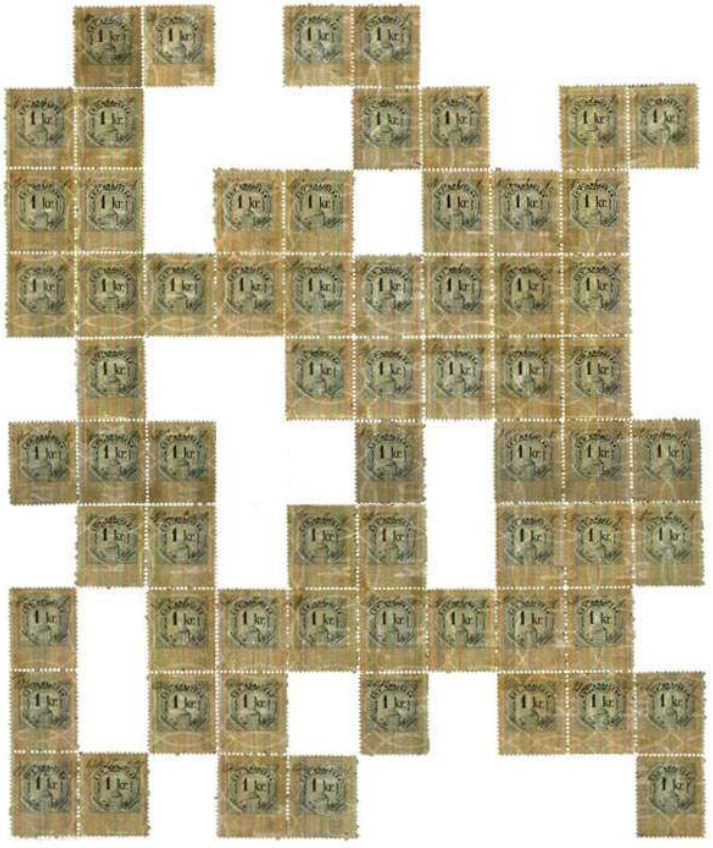
A 6. ábrán jól érzékelhető az értéktelenítés hasonlósága (jelen esetben hiánya), a fogazat, a vízjel pontos illeszkedése, az azonos vízjelállás, az alnyomat típusának, színárnyalatának és a sorfogazáshoz képesti elcsúszásának azonossága

6. ábra: bündliből visszaállított bélyegpár nagyító alatt

7. ábra: 1873-as „KRAJCZÁR” vízjelű, azonos kezelési ívből való 34 bélyeg az ívhelyek jelzéseivel

A 2009. szeptemberében megtalált első ilyen eset után hamarosan nem csak párokra, hanem a mintaívvel való összehasonlításra is kiválóan alkalmas, nagyobb számú, különféle méretű és alakú összefüggésre is leltem, melyek közt nagyobb részletek is akadnak.

8. ábra: 1881-es, „kr” vízjelű, azonos kezelési ívből való 66 bélyeges összefüggés a vízjel láthatóvá tétele érdekében átvilágítva

A feldolgozott példányok statisztikája

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0	12
0	10	19	15	15	11	18	16	13	16	14	
1	12	20	22	20	11	13	12	14	12	10	
2	10	16	10	13	13	7	16	7	10	10	
3	8	11	17	20	11	13	10	7	10	11	
4	10	7	10	13	11	8	9	9	14	10	
5	15	12	14	12	14	16	9	13	10	8	
6	4	12	16	9	18	16	10	13	16	19	
7	7	16	18	14	13	13	13	11	10	11	
8	13	12	14	18	9	14	9	7	6	12	
9	4	7	15	16	15	12	12	14	15	6	
OK:	93	132	151	150	126	130	116	108	119	111	**1 251**
1868	48	15	33		15	17		1	18	23	**170**
1873	8	13		16	5	1	4	11	3		**61**
barna	23		4	3	2	7	14	13	6	8	**80**
Sum	172	160	188	169	148	155	134	133	146	142	**1 562**

1. táblázat

A táblázat oszlopok a bélyegív oszlopait, a 0-tól 9-ig számozott sorok a bélyegív sorait jelentik. A fehér mezők az ívhelyenként átlag 12 megtalált előfordulás az átlagos szóráson (statisztikai fogalom) belüli eseteit jelzik. A narancsszínű számok a problémás, nehezen felismerhető pozíciókat mutatják, melyeknél a megtalált mennyiség az átlagos szórás alatti. Az OK sor az ívhelyre azonosított bélyegek oszloponkénti összesítését tartalmazza. Az alatta levő sorok a pozícióra nem, csak oszlopra azonosítható példányokat jelzik három időszak szerinti bontásban (ami együtt az összmennyiség 20%-át teszi ki). Az utolsó sor az összmennyiségé. A jobboldali piros számok jelentése: 1.562-ből 1.251 ívhelyre azonosított bélyeg; az első, 1868-as gyártásból csak oszlopra azonosítható 170 darab (ami ezek mennyiségének 32%-a); a zöld alnyomatú 1873-as vízjelűekből ugyanez 61 darab (15%); illetve az 1880-as évekből származó barnáknál 80 darab (13%).

A statisztika azt jelzi, hogy az első gyártás ívhelyre azonosíthatósága lényegesen rosszabb. Ennek magyarázata, hogy az egyedi ívhely-ismertetőjelek egy része nem az anyalemezről származik, hanem csak később, a nyomólemezek gyártása során keletkezett.

A statisztika azt is mutatja, hogy az ívrekonstrukció szempontjából legproblémásabb, csak nehezen felismerhető helyek az első oszlopban piros színnel jelzett 61. és 91. pozíción vannak. Egyes további ívhelyekről származó bélyegek jelenleg még csak – esetleg visszaállított – összefüggések segítségével találhatók meg. Ezeknél még a késői nyomólemezeken sem találtam egyedi ívhely-ismertetőjelet. Bár ilyen helyek a II. oszlopban és a jobboldali ívfél minden oszlopában előfordulnak, – amit a narancsszínű mezők is általában jól jeleznek – valamennyi ívhelyről rendelkezünk már a világkiállítási mintaív lenyomatán felül legalább négy támpéldánnyal.

Oszloptípusok

Az 1868-as magyar okmánybélyeg-kiadáshoz időben legközelebb eső mélynyomású bélyegünk az 1871-es Ferenc József-fejes kiadás réznyomású változata volt. Madarász Gyula korábbi kutatók adataira támaszkodó tanulmányaiból pontosan ismerjük e kiadás anyalemezeinek összeállítása során követett eljárást. Ez a bécsi Állami Nyomdától átvett módszereken alapul, ahol három évvel korábban készültek az okmánybélyegeink anyalemezei is. Nem csoda tehát, ha az egykrajcáros okmánybélyeg anyalemez jellemzőinek a réznyomatos postabélyeg-kiadás lemezeihez való nagyfokú hasonlósága.

Az eredeti metszet a postabélyegek esetén acélmetszet volt, mely értékjelzést nem tartalmazott. Erről galvanoplasztikai eljárással vett munkadúcokba vésték be a sorozat hat címletének értékjelzéseit. Ezek voltak azok az ősdúcok, amelyekről ellenőrzési céllal az első próbanyomatok elkészülhettek, és amelyekről az esetleg szükséges javításokat követően a százas ív további bélyegképei elkészülhettek[50]. Az okmánybélyegek esetén csak az értékjelzés bevésésére nem volt szükség, az eljárás többi része már azonos volt.

10. ábra: az egykrajcáros „metszetjele”

Azt, hogy már az első másolat is galvánmásolat (és pl. nem az acélmetszet rézlemezbe való préselésével készült,) azt egy, a galvánmásolásra jellemző kis pontocska mutatja.

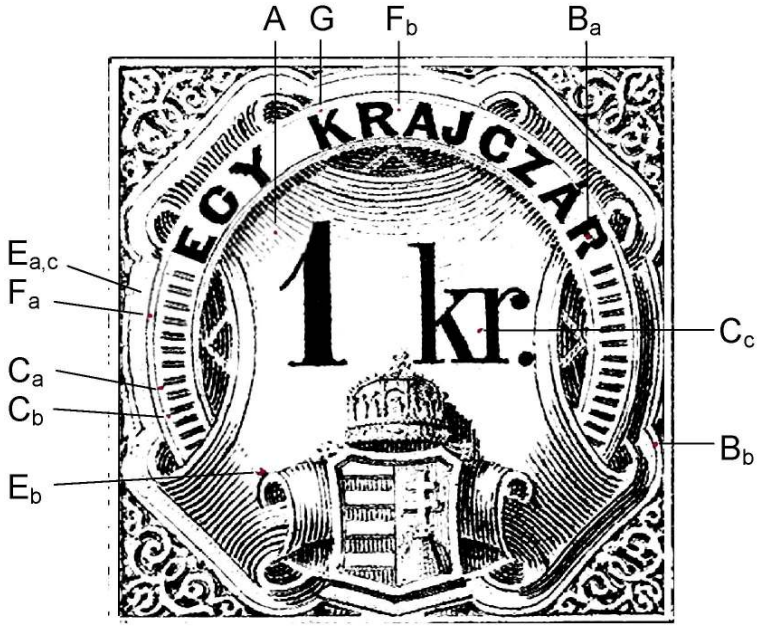
Ez a hurkot vető szalag felett a bélyegrajzot körülvevő fehér szegélyben a nyomatminőségtől alig befolyásolva gyakorlatilag az ív minden bélyegén megtalálható.

Bár jellegéből nyilvánvaló, hogy ez a pontocska nem az eredeti rajz része volt, közvetve mégis az ősmetszetről származik, mivel a róla való első másolás során keletkezett. Így a bélyeg valódiságára utaló, pszeudo-metszetjelként is kezelhető.

Az első tízescsík összeállításának sorrendje viszonylag jól követhető, mert ennek során olyan hibák keletkeztek, amelyekből a sorrendiségre vonatkozó következtetések levonását is lehetővé teszik. A tízescsík létrehozása során keletkezett oszloptípusok természetesen a bélyegív egy vagy több oszlopában egymás alatt ismétlődnek és ezzel kitűnő támpontot adnak az ívrekonstrukció megkezdéséhez.

[50] Lásd: [2] Mon.-III. 355-357.o.

A típusokat nagybetűvel, az oszlopokat római számmal jelölve az oszlopok az alábbiak szerint azonosíthatók.

9. ábra: az egykrajcáros oszloptípus-jelei

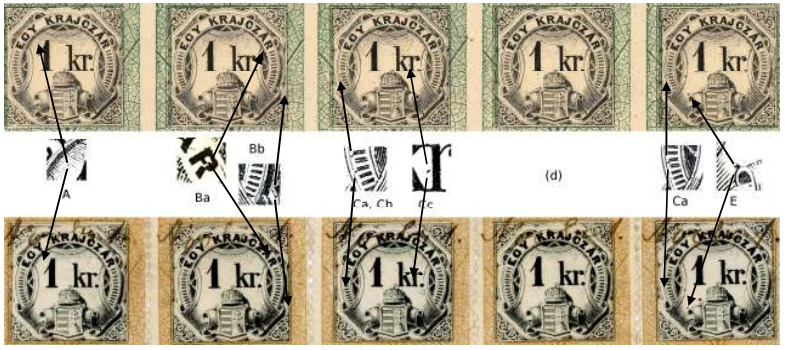
A oszloptípusok leírása

A	(I. –VI. oszlop):	az 1-es ferde szárától balra induló, fentről az ötödik, megszakadó vonalka egy - néha csak nehezen kivehető - pontban végződik
B	(II.-VII. oszlop):	a) törés a KRAJCZÁR szó második R betűjében; b) pont a jobbra levő külső íven (nem mindig látható)
C	(III.-VIII. oszlop)	a) vonalka az alulról 5 és 6. kettős vonal közt balra (V.-X.oszlop is) b) pont az alulról 4. kettős vonal mellett balra c) pont a kr betűi közt az r mellett
d	(IV. oszlop):	a többi oszlop ismertetőjelei hiányoznak (ebben az oszlopban csak páros- és ívhely-ismertetőjelek vannak)
E	(V-X. oszlop)	a) a bal külső ívben a vonalkázás hiányzik (V. oszlop) b) vastag pont a baloldali szalagnál levő sarokban c) a bal külső ív vonalkázása javított (X. oszlop)
F	(VI. oszlop)	a) pont a baloldali középső kettős ívben b) pont az R-től jobbra
G	(IX. oszlop)	pontocska a K felett megszakadó köríven

Az oszloptípusok ismétlődéseiből az alábbi sokszorosítási eljárásra lehet következtetni. A tízes csík bal oldalán levő ötöscsík jellemzői a jobboldali ívfélen kivétel nélkül mind ismétlődnek, amihez a jobb oldali részben az F és G típus jelei is hozzáadódnak. Ez azt jelenti, hogy a jobboldali ötöscsík a baloldaliról való másolással keletkezett. Az hogy fordítva történt volna, ahhoz az F és G típusok mind három ismérvének, köztük a nagyon erős Fa jelnek is a másolás során el kellett volna tűnnie, ami nagyon valószínűtlen.

A galvánmásolás során egyes gyengébb jelek esetenként eltűnhetnek ugyan, de több egymástól távol eső jel együttes eltűnése és különösen határozottan, mindig észlelhető jelek eltűnése egyértelműen kizárható. Figyelmünket tehát a sorrendiség vizsgálata során a baloldali, az elsődleges ötöscsík szerkezetére fordíthatjuk.

A 11. ábra az első öt oszlopának középrészeit mutatja a mintaív és egy visszaállított ívrészlet 4 sorából. A lemezmellékleten megtalálható nagyfelbontású képet képernyőn megjelenítve természetesen e jelek tökéletesen láthatóak, de szabad szemmel, különösen nyomtatásban általában nem, ezért a két csík között a típusjeleket kinagyítva mutatom be.

11. ábra

A postabélyegeknél az első másolatot hátulról betűfémmel kiöntve egyes-nyomtatásra is alkalmas ősdúcot készítettek. Erről négy másolat készült, és ezeket az ősdúccal összeforrasztva kapták az első ötöscsíkot.

Az egykrajcáros okmánybélyegnél ez nem pontosan így történt, különben a Ca kettős oszlopjel nem jelenhetne meg az ötöscsíkban két helyen is. Csak az V. bélyegkép másolódhatott a III.-ról, miközben míg a Ca jel öröklődött, a Cb viszont nem, és létrejött az új, „E" oszlopjel. Fordított esetben ugyanis azt kéne feltételezni, hogy az „E" hibát csak a másolaton javították, és sem az eredetin, sem a későbbi másolások során való továbbterjedését sem vették észre, ami igen valószínűtlen. Ez a jel egyébként már szabad szemmel is igen feltűnő, és ráadásul sűrűn, az ív minden 5. bélyegén megjelenik. Ezért egyes gyűjtők már korábban, jóval a szakirodalomban való első bemutatását megelőzően is ismerték.

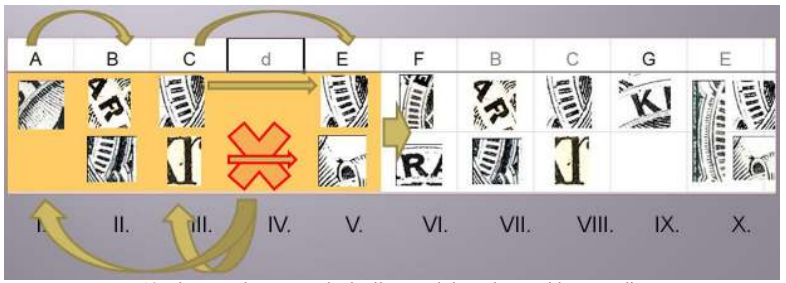
Felmerülhet azonban a kérdés, hogy ha a markáns ismertetőjelek másoláskori eltűnése gyakorlatilag kizárható, akkor miért nem öröklődött a szintén nagyon erőteljes Cc jel a III. oszlopból az V.-be? Csak az képzelhető el, hogy ezt a feltűnő hibát már a másolatvétel során készült a pozitív mintán[51] észrevették és simítószerszámmal kijavították. Az „E" jel viszont nyilván már csak a másolás második lépésében jött létre, és ennek javítására talán már nem került sor. Ha észrevették is egyáltalán, addigra már a lemezen annyira elterjedhetett, hogy nem volt idő vele foglalkozni.

A többszörözési sorrend megfejtésében visszafelé haladva, a III. bélyegképről az is megállapítható, hogy ez nem lehet az ősdúc, hiszen akkor a jelei a többi bélyegképre is átkerültek volna. Ha a legkevesebb hibájú bélyegképet keressük, akkor a IV. oszlopot kell választanunk. Itt a zárójeles kis (d)-vel azt jelzem, hogy az ebben az oszlopban levő bélyegeknek nincs közös ismertetőjelük.

Felfogható úgy is, hogy ez egy olyan oszloptípus, amit a többi oszlopjel hiánya jellemez. Elvileg az I. oszlop is szóba jöhetne, mert az „A" típus jele egy olyan gyenge kis pontocska, hogy másoláskor könnyen eltűnhet. Ennek azonban ellene szól, hogy az ötöscsík többszörözése során nem ez történt, hanem ez a jel - az újabbal „F" oszloptípus jelekkel együtt a VI. oszlopba is átkerült. A két lehetőség közül tehát valószínűbb, hogy az ősdúcot a IV. oszlopba forrasztották be.

[51] A másolás két lépésből állt, mert az első lépésben még csak kiemelkedő bélyegképet tartalmazó, egyenes állású kép, un. „patrica" jön létre, amit még nem lehet egy mélyképű „matricával" összeforrasztani. A matricákból készülő munkadúcokra a munka közbeni ellenőrzési célú próbanyomatokhoz is mindenképp szükség van.

A IV oszloptól alig eltérő I. oszlop tehát nyilván erről való, vagyis az ősdúcról két másolatot vettek, és ezek az I. és a III. oszlopba kerültek. Az első másolatok után – talán az ősdúc kímélése, és értelemszerűen a biztonság okából – már erről a két másolatról készülhetett az ötöscsík másik két bélyege, ahogy a III. és V. oszlop közös Ca jellemzője is mutatja. Kizárásos alapon így az R betű súlyos[52] sérülését mutató „B" oszloptípus feltehetően az I. oszlopból való másoláskor keletkezett. Összefoglalva tehát, a tízescsík feltételezhető, szerintem legvalószínűbb másolási sorrendjét az alábbi ábra szemlélteti.

12. ábra: az első tízescsík előállításának legvalószínűbb sorrendje

A 12. ábrán a tizedik pozíción bemutatom ennek az oszlopnak a szintén „E" típusú V. oszloptól való megkülönböztetését lehetővé tevő vésetjavítási helyet is. Mivel ez a javítás nem a tízescsíkon, hanem az ötvenes munkalemezen végezték el[53], leírására később, az ötvenes lemez tulajdonságainak bemutatásánál kerül majd sor.

[52] Itt kell megjegyezni, hogy ez a törés súlyossága ellenére a nyomólemezek elhasználódása során egyes ívhelyeken egyre nehezebben felismerhetővé válik. Kétes esetben is mindig látszik, hogy az R betű ívének csatlakozásánál valami „nincs rendben", ilyenkor a Bb ismertetőjel segíthet az oszloptípus megbízható meghatározásában.

[53] A két első sor hasonlósága miatt eleinte a tízescsíkon levő javítást feltételeztem, a vésetek alaposabb összehasonlító vizsgálata ezt azonban kizárta.

Páros ismertetőjelek

A páros jelek az ötvenképes lemez duplikálása során keletkezett, az alsó és felső ívfélen öt bélyeg távolságra egymás alatt ismétlődő jelek, melyek az ívnek csak e két pozíciójára jellemzőek. A lemez 13. ábrán bemutatott egyik feltűnő sajátossága, hogy a legalsó sorban csak kevés ilyen jel található.

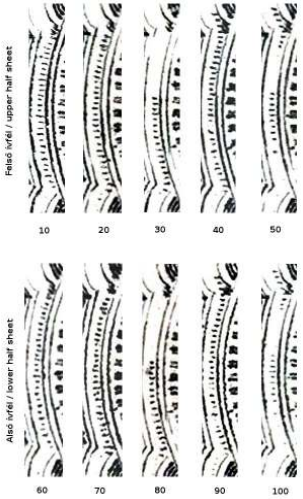

13. ábra: páros jelek a lemez alsó felén bemutatva

Az ötvenképes lemezrész másik fontos tulajdonsága, hogy eddig még nem sikerült felismerni olyan, un. csoportos jeleket, amelyek a lemezfél egy oszlopában többször is megtalálhatók lennének. Ez azt jelzi, hogy valamennyi tízescsík egymástól független másolat, vagyis mind egy közös ősről származnak. Az eredeti a legalsó sor lehet, mert a többiek olyan markáns ismertetőjeleket is tartalmaznak, amelyek másoláskor feltétlenül továbbadódtak volna. Ilyen például a 01-51, a 13-63, a 23-73 és a 36-86 ívhelyek egy-egy páros ismertetőjele. Ezzel szemben a legalsó sor sok helyen egyáltalán nem is tartalmaz páros jelet. Mivel az összes sor közül legkevésbé az itt látható, mindössze négy gyenge tűszúrásnyi páros jel

másolás közbeni eltűnése valószínű, akkor elvileg ennek kéne a legkorábbinak lennie, ha az eredeti tízescsík is a lemez része,

Itt kell kitérnem a X. oszlopban vésetjavításból származó páros ismertetőjelekre, amely a tízescsíkok másolása során még nem volt a lemezen. Ezek formájából úgy tűnik, hogy a bélyegképet szegélyező fehér sávot kitöltő vonalkázást az ötvenes lemezről vett próbanyomat ellenőrzése után nem találták elég erősnek, és ezért a lemez jobb szélén levő mind az öt bélyegképen ezeket a vonalakat utánvésték.

14a. ábra

Az egymás alatti vésés mélysége azonban nem sikerült egyenletesre, és épp ezeknek a későbbi nyomatokon egyre feltűnőbben megjelenő alul-felüli ismétlődése árulja el, hogy ez a javítást nem a tízescsíkon[54], hanem még az ötvenes lemezfélen végezték el.

Amint látható, a felső és alsó ívfélen vésetjavítás páros ismertetőjelként viselkedik, ami egyúttal lehetővé teszi az egyaránt „E" típusú V. és X. oszlopba tartozó bélyegek szétválasztását is. Az V. oszlopba tartozó bélyegeken ugyanis ez az ívelt sáv üres, a térkitöltő vonalkázás a korai gyártmányokon egyenletesen, de már ott is csak halványan látszik, később pedig teljesen eltűnik.

E különbség a 14b. ábrán tanulmányozható melynek egy olyan korai nyomatot ívrekonstrukciójának részlete, ahol a két szélső sor az V. és a X. oszlopból való.

14b. ábra: korai nyomat, a 45-90. közötti ívhelyekkel

Az ötvenes félív készítési módja magyarázza a III. oszlop Cc ismertetőjelének azt a furcsaságát is, hogy ez a legfelső sorban csak

[54] Jó ideig az első, második és negyedik sor vésetjavításának hasonlóságát húszastömbökön keresztüli lemez-összeállításra utaló jelnek véltem. Egy pontos összehasonlítás azonban nyilvánvalóvá tette, hogy e vésetek vonalai nem hozhatók fedésbe, tehát külön készültek.

igen halványan jelenik meg, sőt a nyomat erősségétől függően el is tűnik, hogy az ívhely ilyenkor csak az másik két oszlopjelről, valamint a pozíció páros ismertetőjeléről ismerhető fel. Ennek a sornak a másolása során a jelek átvitele – talán, talán a galvanizálás rövidebb ideje miatt - gyengébb lett. Az tehát a legvalószínűbb, hogy az ősdúc a lemezfél alsó sorának 4. pozícióján van, de vajon ez az alsó vagy a felső lemezfél-e, vagyis a 44. vagy a 94. bélyegkép volt-e a korábbi? Egy különös véletlen folytán válasz adható erre a kérdésre is. A 15. ábrán ugyanis be tudok mutatni az 1868-as kiadásból három olyan – nem visszaállítással létrehozott, hanem használatlanul összefüggésben fennmaradt - függőleges csíkot, amelyeknél kettőn egy jellegzetes lemezhiba a 24.-74. pozíción jelentkező páros ismérv, míg a harmadikon a 74. pozícióról hiányzik, ahogy azt a későbbi nyomólemezeknél már mindig így látjuk.

Ezek a lemezmellékletünkön nagy felbontásban is jól tanulmányozható csíkok a betűkkel jelzett nagyobb ívrészletekből származnak. A 15. ábrán látható piros körök azokat a bélyegeket jelzik, amelyeken ez a Zorró kardvágására emlékeztető „z” alakú lemeztörés előfordul, a kérdőjelek pedig, ahol ez hiányzik. A 24.-74. ívhely két másik páros jelét valamennyi körrel jelzett bélyeg egyaránt mutatja, ami azt bizonyítja, hogy mindannyian az 50-es félív egyazon helyéről származnak.

A megfejtendő talány ezzel kapcsolatban tehát az, hogy egy páros ismertetőjelből hogy tűnhetett el az egyik az alsó ívfélen? Méghozzá véglegesen! Ugyanis az 1870-től kezdődő magyar gyártásból származó bélyegeken ez következetesen már ugyancsak a 24. ívhelyen mutatkozik, ahogy az illusztráció további két, 1878-ból és az 1880-as évek elejéről származó példái mutatják.

15. ábra: a 24.-74. ívhelyeket tartalmazó összefüggések a „z” jel alsó ívfélen való előfordulásával és hiányával

16. ábra: „Zorro” jel, a 24 pozícióról és a korai lemezeken a 74. pozíción is

A 15. ábra első kettő és a harmadik csíkjából nyilvánvaló, hogy az egykrajcárosok gyártása már Bécsben két nyomólemezről történt, méghozzá a gyártás megindításának gyorsítása érdekében a következőképp. Az 50 képes eredetiről nem egy másolatot vettek, hanem többet. Az első alkalommal a Zorró jel még nem volt a lemezen, ez akkor keletkezhetett, amikor a második másolat készült, amelyet az elsővel később százképes anyalemezzé forrasztottak össze. Ezt, mint első eredetit kímélni kellett, vagyis erről bélyegívet nem volt szabad gyártani.

Rendszerint ilyenkor még van idő azt megvárni, hogy a százképes anyalemezről elkészüljön az a dombornyomású patricalemez, amelyről aztán később a nyomólemezeket galvánmásolással gyártják. Ezúttal azonban a nyomás minél előbbi megindítása érdekében az előző művelet során keletkezett ötvenképes patricalemezről két további másolat is készült, és persze – az anyalemez féllemezeitől eltérően – ezen már mindkettő Zorró-jeles lett. Ezeket összeforrasztva hoztak létre az anyalemezzel tehát szinte egyidőben egy olyan korai nyomólemezt, amelyről a gyártás megindulhatott.

A felső két csík tehát a valószínűleg legkorábbi nyomtatásra használt nyomólemezről való és ez nem az anyalemezről, hanem közvetlenül az ötvenképes eredeti patricájáról készült. A többi lemeznél a Zorró-jel hiánya miatt azt is tudhatjuk, hogy az alsó lemezfél tartalmazza a korábbi állapotot. Visszautalva az ötöscsíkoknál és a tízescsíkok többszörözésénél leírtakra, ez azt jelenti, hogy az anyalemezen a 94. lemezhely tartalmazza az ősmintát[55].

Sajnos az „f” és „g” betűvel jelölt csíkok egyike sem tartalmazza az ív utolsó sorát, ahol az ősminta található. Ezzel azonban teljesen egyenértékű ugyanezen összefüggések a 44. ívhelye, hiszen ezeknek közvetlenül az 50-es lemezkép a forrása. Az innét származó lenyomatok állnak tehát legközelebbi rokonságban az eredeti bélyegképpel.

A későbbi, és így természetesen már a százképes anyalemezről származó íveken az ősmintát tartalmazó pozíciót jellegzetesen átvésve találjuk. Az anyalemez összeállítása során ugyanis a lemez legalsó sorában ezt, és a jobbra mellette levő, vagyis a 94. és 95. ívhely képét a „kr”mögötti ívelt vonalak újrahúzásával megmélyítették. Valószínűleg az első ívpróba nyomása ellenőrzése során az íveket itt a többihez képest halványabbnak találták. Jobb lett volna békén hagyni. Ennek ugyanis az lett a következménye, hogy a lemez használata során az eredeti vonalak kopása idővel egyre egyértelműbben, és az eredeti szándéktól eltérően kiemelte e vonalak javításait, ahogy az a mintaívből vett 17. ábra két középső bélyegén is látható.

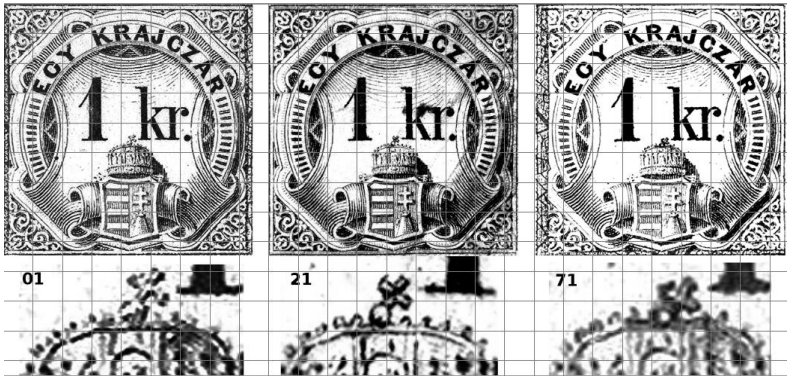

17. ábra: részlet a mintaív alsó sorából.
A középső két bélyegen tisztán látható 94. pozíción levő ősminta és a 95. pozíció vésetjavítása.

[55] Erre a következtetésre csak másfél év után, eddigi tapasztalataim összegző jelen cikk megírása során jutottam el. Korábban több előzetes előadás során is még az 54. ívhelyen sejtettem az ősmintát, hangsúlyozva az akkor még megoldatlan problémák fenállásást, melyek miatt akkor ezt még csak munkahipotézisként lehetett kezelni.

Az anyalemez első oszlopában is található két javítás. A 21. és a 71. pozíción a korona ferdén álló keresztje a másolás során megsérült, amit már csak az anyalemezen javítottak. A két javítási kép közül a 21. pozíció javított keresztje valamivel jobban sikerült, de a tisztább nyomatokon még felismerhető, hogy a kereszt szára rövidebb, eltér a többitől.

A 71. pozíción viszont a keresztet durván félrevésték, a szára rövidebb lett, jobbra és lefelé szinte „belecsúszik" a korona gömbjébe.

18. ábra: a kereszt eredeti állapota a 01. pozíción és vésetjavításai a 21. illetve 71. pozíción

Ívhely-ismertetők

A következő, az egyes oszlopok ismertetőjeleit összegző ábrákon felül a páros, alul pedig az eddig megtalált egyedi ívhely-ismertető jelek láthatók. Mivel a felső rész páros jelei az anyalemez készítése során keletkeztek, általában minden adott ívhelyről származó bélyegen megtalálhatók, és csak kivételes esetben, a nyomat minőségétől befolyásolva hiányozhatnak.

Az alsó rész egyedi jelei a nyomólemezek sokszorosítása során keletkeztek. Amennyiben ez a patricalemezen történt, amelyről a nyomólemezeket másolták, akkor általában a hiba keletkezése után készült nyomólemezen is megjelenik, és előfordulhat, hogy egy idő után meg is szűnik. Az ilyen később keletkező jeleket az ívhelyek „csoportjeleinek"[56] nevezzük, mert csak a lemezek egy csoportjára jellemzőek.

A kutatás jelen állapotában csoportjelként azonosítható ívhely-ismertetőjeleket + jelekkel különböztettem meg azoktól, amelyeket az 1868-as kiadás bélyegein is megtaláltam, tehát feltehető, hogy nem csoportjelek, hanem magáról az anyalemezről származnak. E munka folytatásához a pozíciónként eddigi átlag 12-nél jóval több példány ívhelyre való azonosítása és további csoportjelek feltárására lenne szükség, mivel a nyomólemezek száma mintegy 30-ra becsülhető.

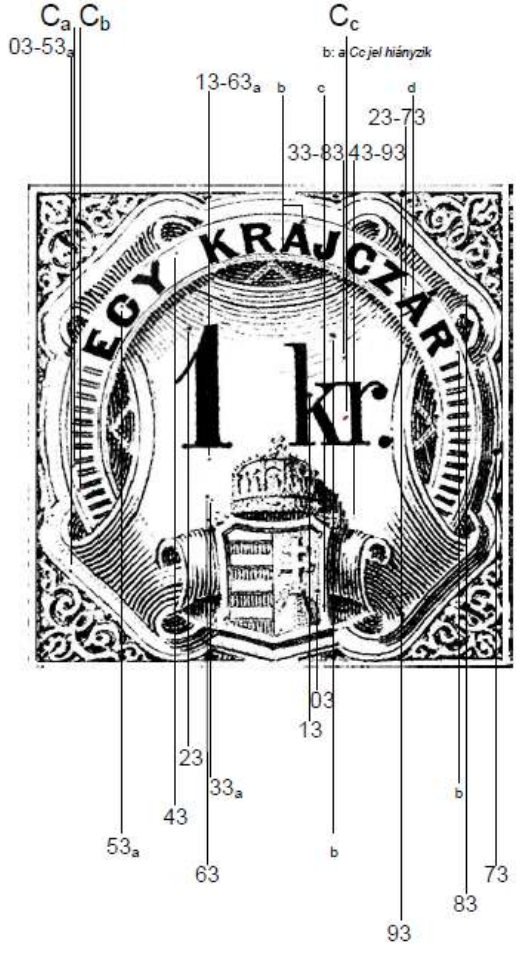
[56] Orbán Ferenc és Petrovics Tivadar kutatásai során bevezetett fogalom, lásd Philatelica 71/2 35.oldal.

I. oszlop (A típus)

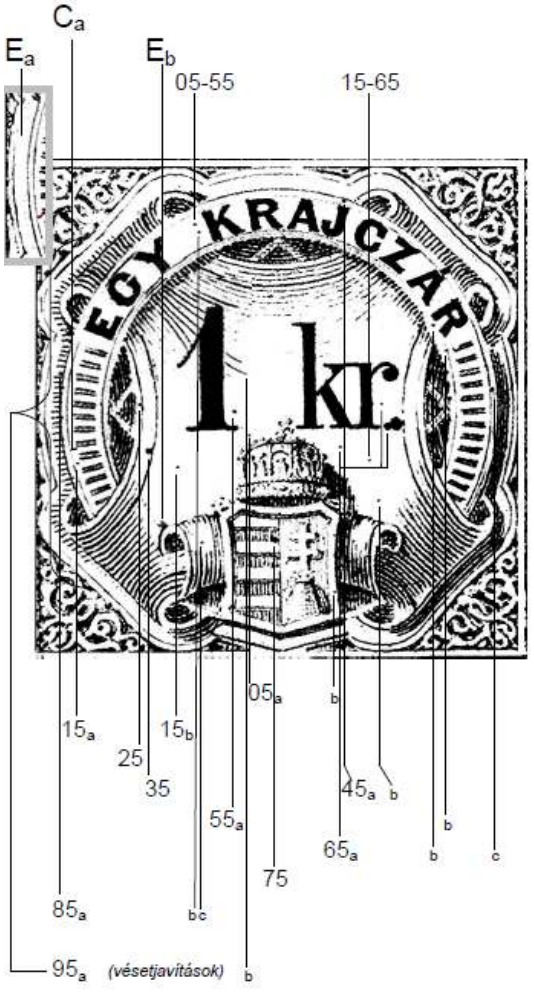
II. oszlop (B típus)

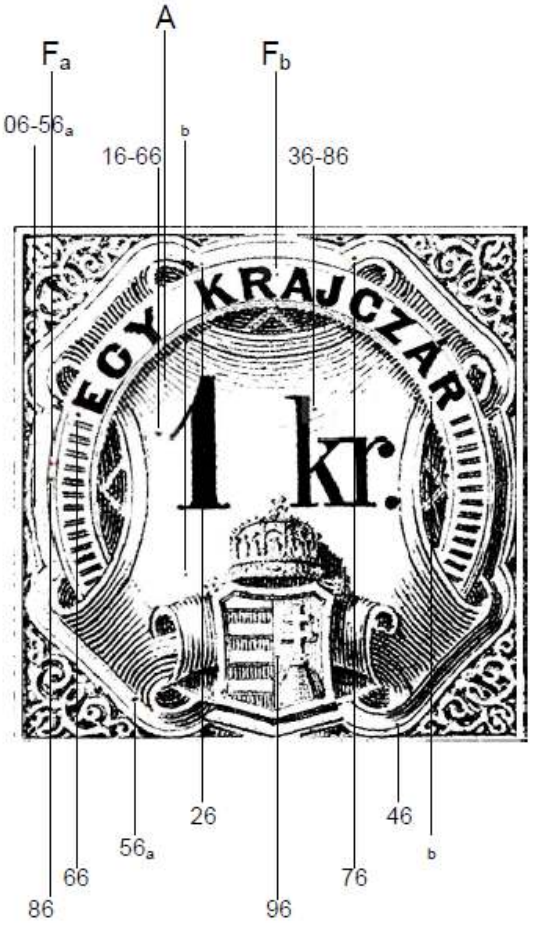
III. oszlop (C típus)

IV. oszlop

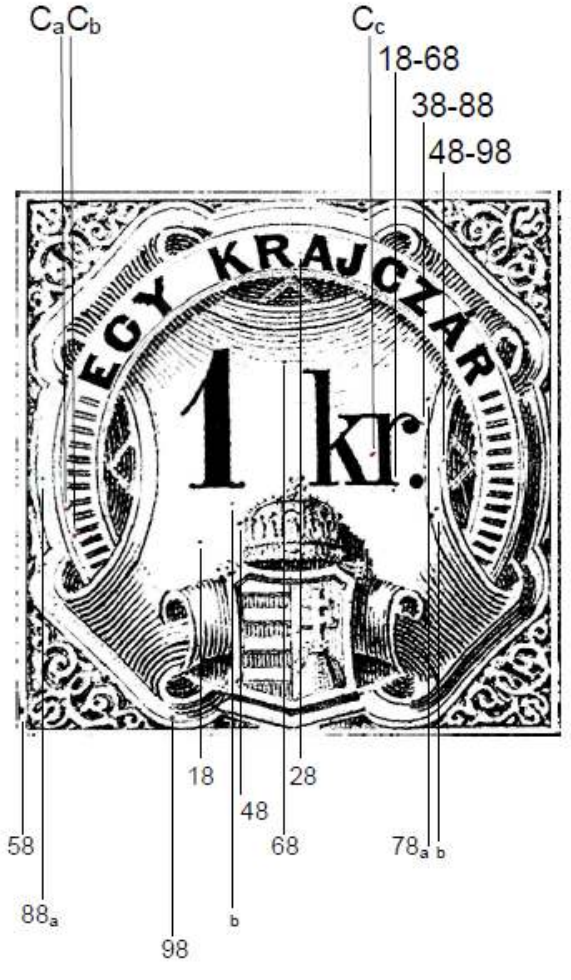
V. oszlop (E típus)

VI. oszlop (F típus)

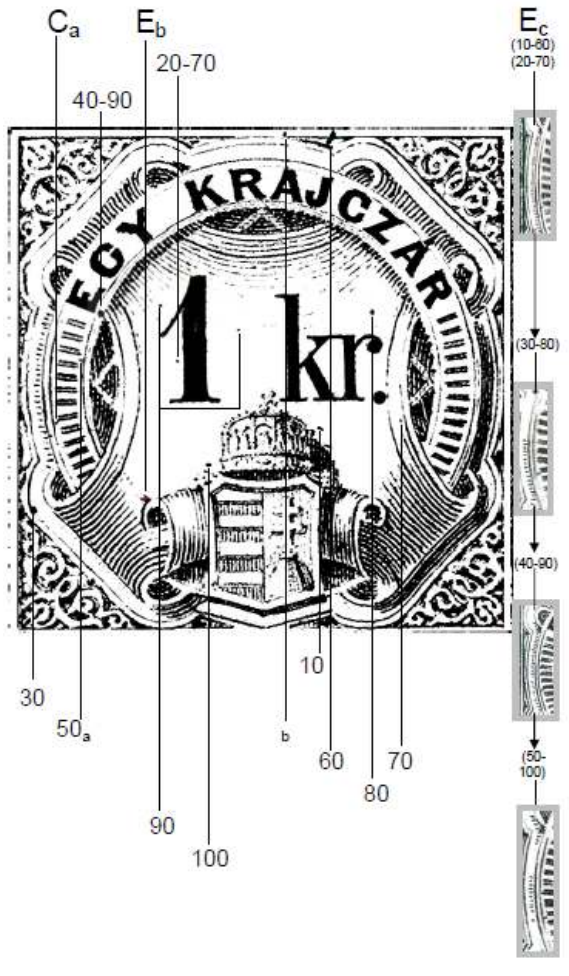
VII. oszlop (B típus)

VIII. oszlop (C típus)

IX. oszlop (G típus)

X. oszlop (E típus)

Gyakorlati tapasztalatok

A munkát nagyobb tömegű 80-100 bélyeges adagok munkaasztalra való kiterítésével és az oszlopjelek szerint típusokra, majd oszlopokra való szétválogatással kezdtem. A jelek többsége jó fényben már gyengébb nagyítóval is észrevehető, az apróbb jelek észrevételéhez azonban 10x-es nagyítást adó ékszerésznagyító használata is szükséges. Jó segítség lehet egy legalább 200-as nagyítást adó digitális mikroszkóp is, mellyel szükség esetén rögtön részletfelvételek is készíthetők.

Az egykrajcáros esetén az oszlopokra való szétválogatását célszerű a szabad szemmel is látható E, majd C típussal kezdeni. Ezzel alaposan leszűkül a kör és a nagyítót elővéve a B típus már könnyebben kiválogatható. Ezután az egyre szűkülő mennyiségben, sorendben a könnyebbtől a nehezebben felismerhető típusok felé haladva az F és az A típus következhet. A típusokra azonosítani nem sikerült példányok esetleges nagyobb mennyiségétől nem kell megijedni: a munka végén egy gyártási időszaktól függően 10-20% közötti mennyiség általában azonosíthatatlan marad. A két oszlopban is előforduló B, C és E típusokat a páros, és a szembeötlően felismerhetőbb egyedi ívhely-ismertetőjelek szerint szétválogathatjuk oszlopokra. Ezután az előbb közölt oszlop-összesítő ábrák segítségével oszloponként haladva már viszonylag könnyen megtalálhatók a páros és egyedi ívhelyek jellemzőit mutató példányok.

Lehetséges, hogy eközben azonos érvénytelenítéssel egy konkrét kezelési ívből származó egymás melletti bélyegekre bukkanunk. Ekkor mód nyílhat kisebb-nagyobb összefüggések helyreállítása is.

A kutatómunka mások által való folytatásának megkönnyítésére és eredményeim ellenőrzése céljából a Philatelicá-hoz mellékelt digitális lemezmellékleten megtalálható a cikk képanyaga elemzésre alkalmas nagy felbontásban, sok visszaállítással létrehozott összefüggés, továbbá ívhely-páronként a jellemzők pontos időbeli alakulásának megállapítására alkalmas eddig szkennelt, szóló támpéldányok középrészének bélyegképe is.

Felhasznált irodalom:

1. Stephan Koczynski: Die Geschichte der Stempelmarken in Osterreichs. Wien, 1924.
2. A magyar bélyegek monográfiája. III. kötet, Szerk. munkaközösség. Budapest, 1968. (Mon.)
3. Pénzügyi bélyegek a Habsburg Birodalomban és Magyarországon. Szerk. Szücs Károly és Kernács György, Budapest, 2007. (PBM)
4. Orbán Ferenc – Petrovics Tivadar: Új kutatási módszerek alkalmazása a színes számú, levélboríték-rajzú bélyegeink anyalemez rekonstrukcióinál. Philatelica 1971/1.
5. Orbán Ferenc: Az 1874.évi I. típusú 5 krajcáros. Philatelica 1975/1.
6. Pákozdi László: A magyar levélboríték-rajzú bélyeg centenáriuma. Philatelica 1975/1.

Bér Andor életútja /1909-2010/

SZABÓ JENŐ

Bér Andor 1909. október 18-án született Basaharcon. Tanulmányait a Közgazdasági és Számviteli Főiskolán fejezte be. Művészettörténeti érdeklődése elvitte többek között a bélyegek és az olasz nyelv behatóbb ismeretéhez is. Nem véletlen, hogy az ipari formatervezés felé vette az irányt. Végigjárva a ranglétrát az Ipari Formatervező Intézet vezetőjeként ment nyugdíjba. Pályája itt is összefonódott a bélyegekkel, hiszen Dudás László bélyegtervezőt is munkatársai közt tudhatta.

Szenvedélyét 1938-tól a Hungária Magyar Bélyeggyűjtők Körében folytatta. A háború és a polgári egyesületek felszámolása után a II. kerületi Bélyeggyűjtő Körbe lépett be, amelynek előbb titkára, majd a 60-as években elnöke lett csaknem élete végéig. Utolsó éveiben tiszteletbeli elnök volt.

A MABÉOSZ-nak 1962-ben lett vezetőségi tagja. A szövetségen belül a Tudományos Munkaközösségnek végig aktív résztvevője, titkára, majd elnöke. A szakosztályok megalapításakor a munkaközösségből alakult Postatörténeti szakosztály elnöke. Alapító tagja a Magyar Filatéliai Tudományos Társaságnak (1989) amelynek pénztárosa, elnökségi tagja volt évekig. A MABÉOSZ-nak 1995-től nagy megbecsülésnek örvendő tiszteleti tagja.

A hazai szervezeteken túl rangos külhoni filatéliai társaságok is soraikba fogadták a nemzetközi hírnévre szert tett gyűjtőt, kiállítót és szakírót: tagja volt a Royal Philatelic Society-nek, a Hungarian Philatelic Society of Great Britainnek, az Arbeitsgemeinschaft Ungarnnak. A FIP Postatörténeti Szekciójában sokáig ő képviselte hazánkat.

Komoly eszmei és piaci értékű gyűjteményeivel hazai és nemzetközi díjakat nyert. Első eredménye az 1956-os Tel Aviv-i kiállítás bronzérme, majd a 80-as évektől a FIP-aranyérmes minősítések, többek között az 1986-os Stockholmián, az 1988-as Finlandián, az 1989-es Philexfrance-on, az 1990-es Stamp World-ön, az 1992-es Eurofilexen.

Jeles nap volt Bér Andor és a Bélyegmúzeum életében 2004. október 18-a: 95. születésnapján adományozta a múzeumnak kincsei legjavát, a Pápai Állam előfutár és bélyeges időszakának kollekcióját, ill. a magyar bélyegelőtti levelek gyűjteményét. Önzetlenségét hirdeti a Donátorok Falán elhelyezett képe.

Az ekkor kapott Gervay Mihály-díj és a Postáért aranyérem betetőzése volt a tartalmas életút számos elismerésének. Maga is alapított kitüntetést: 2001 óta adják át évente a Bér Andor Vándordíjat.

Szakmai tekintélye és cikkíró munkássága okán meghívták a Filatéliai Szemle szerkesztőbizottságába is. Sok cikke jelent meg a lapban, és a Philatelica is több tanulmányát közölte. A csehszlovák Filateliében Szlovákia postatörténete című munkája jelent meg, és többször hívták előadást tartani Szlovákiába. Az Il Nuovo Corriere Filatelicóban jelent meg a magyar posta történetét a kezdetektől 1850-ig taglaló munkája.

Társszerzője a Bélyeglexikonnak, A magyar posta bélyegelőtti bérmentesítéseinek és bélyegzőinek kézikönyvének, melyben egyedül jegyzi Budapest postatörténetét.

Hosszú élete alatt Bér Andor, akár a tárgyi világhoz, akár az emberi közösségekhez való viszonyát tekintjük, sokat adott kortársainak s az utókornak. Legyen példa élete, munkássága mindannyiunknak!

Bér Andor írásainak repertóriuma

DABÓCZY ANDRÁS

1 Bélyeg előtti levelek FSz 1971/2 17.
2 A bélyegelőtti levelek postajelzései és viteldíjrendszere Philatelica 1971/2 1.
3 Tudományos munkaközösség FSz 1973/2 21.
4 Magyar gyűjtők nemzetközi kiállításokon FSz 1974/1 5.
5 Koleralevelek FSz 1975/7 10.
6 Bélyegnapi kiállítás FSz 1976/7 28.
7 Érdemes volt? FSz 1976/11 15.
8 A Bélyegmúzeumban FSz 1977/9 33.
9 Szorgalomlevél FSz 1978/4 14.
10 Bélyegelőtti levelek kezelési jelzései FSz 1978/7 12.
11 Postatörténeti gyűjtemények (kutatás) FSz 1978/11 13.
12 Vitassuk meg: Lehet 10 keret? FSz 1979/4 3.
13 A budai kisposta FSz 1979/5 7.
14 Külön-külön igazgatandó (vita) FSz 1979/10 8.
15 Postakezelési jelzések kialakulása M.orsz-on(kutatás) FSz 1981/4 15.
16 Budapest rövid postatörténete 1867-ig FSz 1984/4 13.
17 A magyar kocsiposta kezdete FSz 1984/11 16.
18 Postatörténeti kiállítás FSz 1985/7 9.
19 Modern bélyegek gyűjtése hagyományos módon FSz 1986/12 21.
20 A magyar posta bélyegelőtti bérmentesítéseinek és bélyegzőinek kézikönyve (Bér-Makkai-Surányi) Téka 1986
21 Dolgozzuk fel Magyarország legújabbkori postatörténetét FSz 1987/5 9.
22 Kiállítani! Kiállítani! FSz 1987/9 5.
23 Egy megszűnt állam FSz 1987/12 21.
24 Bélyeglexikon (Bér-Fogarasi-Gazda-Surányi) Gondolat 1988
25 A hagyományos és postatörténeti gyűjtési mód FSz 1989/3 14.
26 Postakezelési jelzések kialakulása M.orsz-on(kutatás) FSz 1989/11 17.
27 A bélyegelőtti levelek gyűjtése FSz 1989/12 13.
28 A gyűjtés propagandája FSz 1991/4 14.
29 A bélyegelőtti levelekről FSz 1992/6 15.
30 Merre tart a filatélia? FSz 1992/12 18.
31 Kiútkeresés ? Bv-FSz 1993/10 7.
32 Filatelista kirándulás Bécsbe Bv-FSz 1994/7 10.
33 Postatörténeti Szakosztály Bv-FSz 1995/4 14.
34 A harmadik infláció gyűjtése Bv-FSz 1996/6 9.
35 A bélyegelőtti levelek gyűjtése Bv-FSz 1996/9 17.
36 A postatörténeti és a hagyományos gyűjtési mód Bv-FSz 1996/12 16.
37 Egy kis történelem Bv-FSz 1997/11 8.
38 Postatörténeti kiállítás [felhívás] Bv-FSz 1997/12 16.
39 Budapest rövid postatörténete a kezdetektől a XIX. század közepéig Bv-FSz 1998/10 20.
40 Budapest rövid postatörténete a kezdetektől a XIX. század közepéig Bv-FSz 1998/11 25.
41 Kiállítási tanulságok Bv-FSz 1998/12 11.
42 Mi lesz veled Filatélia? Bv-FSz 2000/3 6.
43 Gondolatok az ünnepi közgyűlés apropóján Bv-FSz 2002/8 8.
44 Bélyeg előtti levelek gyűjtése Bv-FSz 2003/1 6.
45 Kolera levelek Bv-FSz 2003/2 11.
46 Óbuda, Buda és Pest postatörténete 1850-ig Bv-FSz 2003/8 10.
47 II.Rákóczi Ferenc postái (1.) Bv-FSz 2006/11 15.
48 II.Rákóczi Ferenc postái (2.) Bv-FSz 2006/12 8.
49 A magyarországi hírvivés és a postaszolgálat kialakulása (I.) Bv-FSz 2007/3 16.
50 A magyarországi hírvivés és a postaszolgálat kialakulása (II.) Bv-FSz 2007/4 23.
51 A magyarországi hírvivés és a postaszolgálat kialakulása (III.) Bv-FSz 2007/5 22.

Rövidítések: FSz = Filatéliai Szemle, Bv-FSz = Bélyegvilág- Filatéliai Szemle

Az 1971-ben indított lap megjelenik félévente, 2011-től párhuzamosan magyar és angol nyelven is.

XXII. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság
Hungarian Philately Scientific Society

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47. www.mafitt. hu e-mail: info@mafitt.hu

Ára: 1.800 Ft

12
1

Philatelica

Philatelica 2012/1

Tartalom / Content:

Dr. Nagy Ferenc:	A budapesti, majd pestkörnyéki szükségtarifa története 1945. március 2. – május 1. History of the Emergency Tariff in and Around Budapest 2nd March – 1st May 1945	1.
Robert B. Morgan:	Légiposta az 1946. évi hiperinfláció idején Air Mail During the Hyperinflation 1946.	13.
Dr. Lővei György:	Légiposta levelek portózása, avagy egy elvetélt kísérlet Use of Postage Due Stamps, or an Unsuccessful Experiment	26.
Vendel József:	Az endrédi porvizórium. Egy nemlétező postahivatal bélyegzője The Provisional Solution of Endred. Handstamp Canceller of a Non-existent Post Office	29.
Jan Jaap de Weerd:	A magyar postaforgalom és a német cenzúra a második világháború alatt The Hungarian Postal Service and the German Censorship During the Second World War	33.
	Nemzetközi postatörténeti szimpózium, 2012. Pannonhalma International Symposium of Postal History, 2012. Pannonhalma	40.

A Mafitt köszönetét nyilvánítjuk a cikkek fordítóinak / Acknowledgement of Mafitt for the partipation in the translations:

Csatlós Mariann (Hódmezővásárhely), Bill Hedley (Anglia), dr. Homonnay Géza (Budapest), dr. Lővei György (Budapest), Roger Morrell (Anglia), Szücs Károly (Budapest) Szupperits János (Canada)

Pannonhalmi fotóink készítői / The photos in Pannonhalma were taken by: *Csatlós Mariann, Perneczky László és Szücs Károly*

Szerkesztő / Editor	Szücs Károly, Mafitt titkár / secretary of Mafitt
Tanácsadók / Consultants	Filep László, bélyegszakértő / philatelic expert
	Dr. Lővei György, a Gervay alapítvány elnöke / president of the Gervay Foundation
	Dr. Somogyi Tamás, a Bélyegvilág tiszteleti szerkesztője / honorary editor of the Bélyegvilág

A BUDAPESTI, MAJD PESTKÖRNYÉKI SZÜKSÉGTARIFA TÖRTÉNETE, 1945. MÁRCIUS 2. – MÁJUS 1.

DR. NAGY FERENC, BÉCS

Egy 2004-es budapesti aukción egy reménytelenül túlbérmentesített boríték ragadta meg figyelmemet, melyen ráadásul még egy újságpapír is ragadt. Érthető, hogy minden valamire való filatelista fanyalogva fordult el a tételtől, így sikerült is kikiáltási áron, 6.000 forintért megkapnom. Mert én elolvastam, hogy mi is áll az újságkivágáson és miért adták fel a levelet 1945. március 2-án.

1. ábra. A március 2-i boríték

El lehet képzelni meglepetésemet, amikor olvashattam:

„Megindul a fővárosi és környéki postaforgalom.

A budapesti postaigazgatóság közli, hogy Budapesten a helybe, továbbá Nagy-Budapestnek a vámhatáron kívül eső területére szóló

közönséges és ajánlott levelezőlap és levél feladását március hó 2.-ától kezdődően rendszeresíti.

Az említett küldeményeket a következő postahivataloknál, illetve a hivatalok épülete eljött kifüggesztett levélszekrények útján lehet feladni.“ Ezután következik a felvevő postahivatalok felsorolása. Ezek voltak: Budapest 4, 5, 7, 8, 9, 10, 62, 72, 82. Majd:

„Postai díjak.

A helyben feladott és helybe szóló levelezőlap díja 30 fillér, a vámhatáron kívül eső, Nagy-Budapesthez tartozó helységekbe szólóé 40 fillér. A helyben feladott, helybe szóló levél díja 20 grammig 40 fillér, 250 grammig 80 fillér, 500 grammig 1 pengő.

A helyben feladott és a vámhatáron kívül eső helységekbe szóló levél díja 20 grammig 60 fillér, 250 grammig 1 P 20 f. és 500 grammig 1 P 60 f.

A helyi ajánlási díj 1 P, és a vámhatáron kívül eső, Nagy-Budapesthez tartozó helységekbe szólóé pedig 1 P 40 f.„

Tehát az 1944-es, legtöbbek által ismert díjakat alaposan megemelték. Miért? Infláció volt? Dehogy. A főváros romokban hevert és a pénzügyi infrastruktúra teljes hiányában ilyen megfontolások lehetetlenek voltak. Ezzel szemben egy másik tény kényszerítette a postaigazgatóságot a díjemelésre. Egy „felettes szerv“ teljes hiányában, magára hagyva a gondokkal, cselekedni kellett. A személyzet fizetését a filléres tarifákkal biztosítani lehetetlen volt. Ezzel szemben a felemelt díjakkal és a várható portóbevételekkel már másképpen festett a dolog.

Az említett borítékkal, melyet a posta beindulása napján, a 62-es postán adtak fel, egy ismeretlen honfitárs egy nagybecsű dokumentumot alkotott a Népszava aznapi számából való kivágás felhasználásával. Pákozdi László, aki a 60-as években a Monográfia idevágó, V.-ik kötetén dolgozott, és így az inflációs levelek tömege ment át kezein, néhány budapesti 45-ös tavaszi levéllel nem boldogult. A levelek és lapok, melyek látszólag, az 1944-es tarifa szerint kielégítően voltak bérmentesítve, ezeket mégis megportózták. Az általa azonosított leveleket és lapokat balra felül ceruzajegyzetekkel látta el. Néhányszor azonban azt írja pl.: „120 fill. portó, 60 h/elyett/„ Erre nem volt magyarázat.

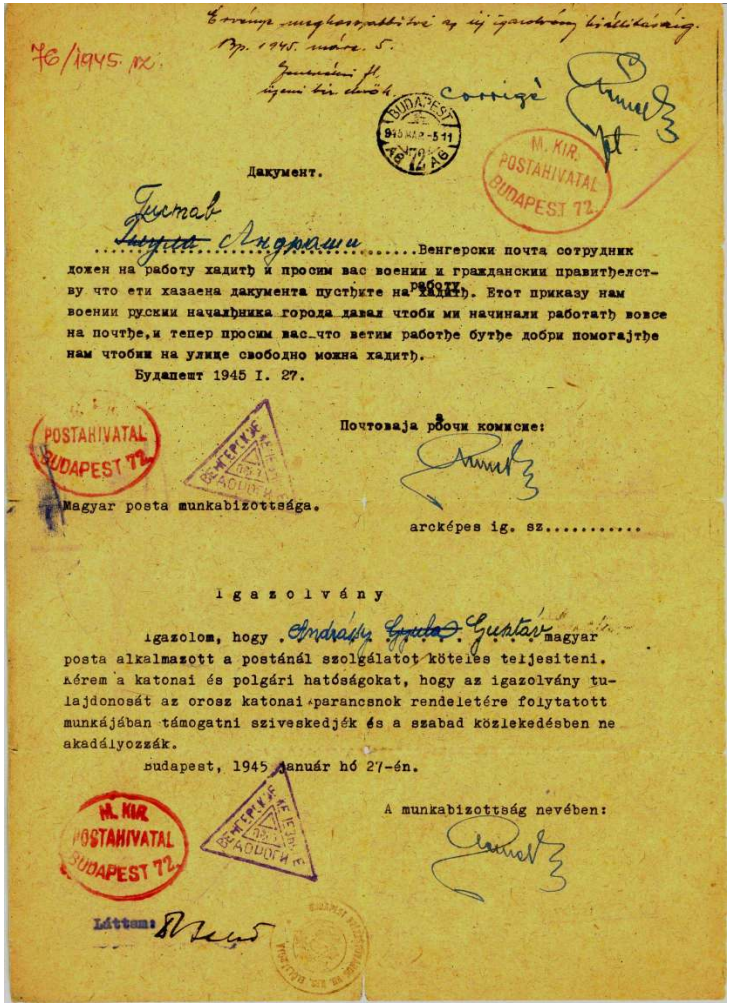
A postaszolgálat megindítása igazi hősi teljesítménynek számit. Sikerült a Népszava aznapi számát a Széchenyi könyvtárban megtalálnom. A szétbombázott városban meginduló életet tükrözi a lap. Az első oldalon az aznapi háborús híreket hozza. „Megkezdődtek a harcok Köln város peremén. Berlinben 50.000 halott. Mönchen-Gladbachot kiürítik.“ Majd a lap belsejében: „Budapesten minden talpalatnyi földet meg kell művelni. Laskay Erzsébet keresi szüleit. A Corvin mozi 5 év után újból amerikai filmet játszik Greta Garbóval. Kóborlás az Operaház tetőpárkányán.“ Márciusban Budapesten nem járt a villamos. Akinek valami útja volt, mehetett gyalog, amennyire ez a romok miatt egyáltalán lehetséges volt. Így a postások is gyalog vitték a leveleket. Kerékpározni nem volt ajánlatos, az első orosz elkobozta volna. A Postaigazgatóság Széll Kálmán-téri palotája szitává lőve romokban hevert. Ez magyarázza, hogy a fenti rendeletet hiába keressük a Postai Rendeletek Tárában. Akkor örültek az emberek, ha épségben megint hazaértek. Ez a magyarázata a 2. ábrán látható igazolványnak.

Akkoriban a megszálló oroszoknak szokása volt, hogy az utcán járó fiatalabb férfiakat “malinki rabot” jelszóval összefogták, és a Szovjetunióba deportálták, mint “hadifoglyokat”, Malinovszki és Tolbuchin marsallok hírét ezzel is gyarapítva. Aki ezt túlélte, 1955-56 körül látta viszont szeretteit. Édesapámat is összefogták, de neki sikerült egy kapu alá besurranni, és megvárni, míg elmegy a menet, így megmenekült. Ő mesélte kalandját.

A 2. ábrán bemutatott igazolványt 1945. január 27.-én állitották ki, két nyelven, a 72-es postán. Akkor Budán még harcok folytak, Pest január 15-én “felszabadult”. Tehát a posta romtakarítási és egyéb karbantartási tevékenységei 12 nappal később már folyamatban voltak.

Fent kézírással az igazolvány érvényességét március 5-én meghosszabbították, tulajdonosát megmentve a “malinki rabot” sorstól.

Budáról a németeket február 13-án szorították ki, és további 17 nappal később megindult a postaforgalom.

Документ.

Густав Андраши .....Венгерски почта сотрудник дожен на работу хадитђ и просим вас военни и граждански правитђелству что ети хазаена дакумента пустђите на работу. Етот приказу нам военни руски началђника города давал чтоби ми начинали работатђ вовсе на почтђе,и тепер просим вас что ветим работђе бутђе добри помогајтђе нам чтобни на улице свободно можна хадитђ.

Будапешт 1945 I. 27.

Почтоваја рбочи комиске:

Magyar posta munkabizottsága.

arcképes ig. sz.....

i g a z o l v á n y

Igazolom, hogy Andrássy Gyula Gusztáv magyar posta alkalmazott a postánál szolgálatot köteles teljesiteni. Kérem a katonai és polgári hatóságokat, hogy az igazolvány tulajdonosát az orosz katonai parancsnok rendeletére folytatott munkájában támogatni sziveskedjék és a szabad közlekedésben ne akadályozzák.

Budapest, 1945 január hó 27-én.

A munkabizottság nevében:

Láttam:

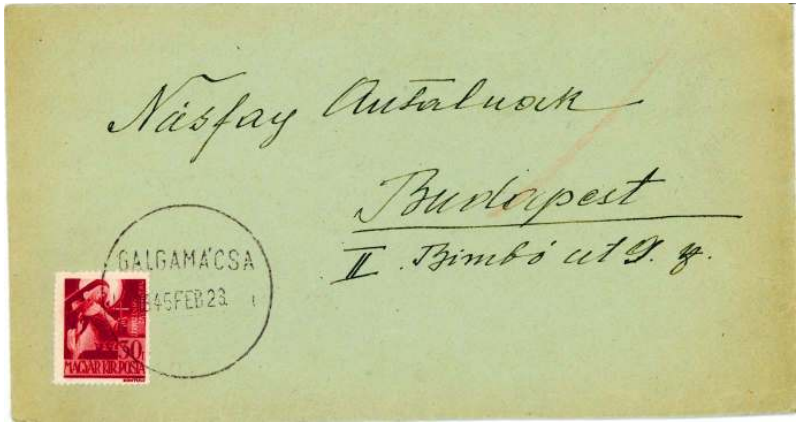
2. ábra Postaalkalmazott igazolványa a 72-es postától

Hogy a fellelhető /ritka/ levélanyagot a különböző tarifák miatt valahogyan rendszerezzük, javaslom az alábbi felállítás használatát.

1. Vidéken március 2. előtt Pestre feladott küldemények, március 2. után kézbesítve
2. Pesten feladott helyi lapok és levelek március 2. után.
3. Pesten feladott távolsági lapok, levelek.
4. Vidéken feladott küldemények Pestre március 2. után.
5. Vidéken feladott, vidékre szóló küldemények. /pl. Alag-Vác/
6. A Rákosszentmihályi portó-provizórium 1945-46.

ELSÖ CSOPORT

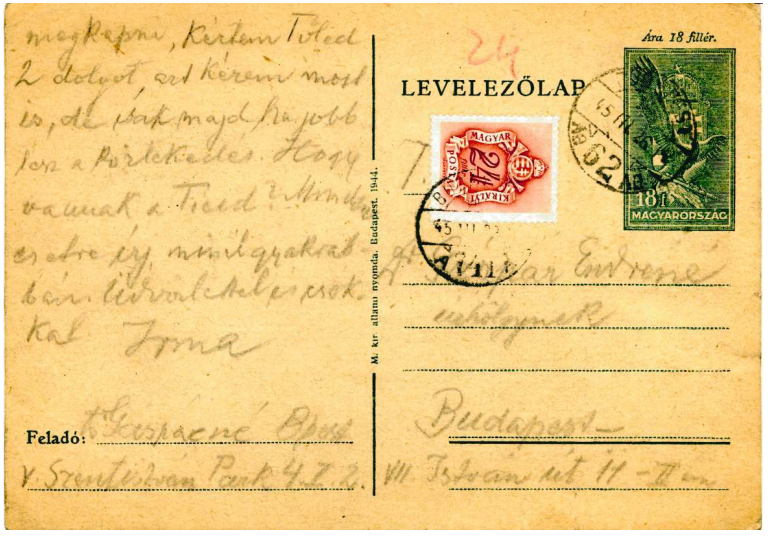
Nézzünk meg egy, az első csoportba tartozó küldeményt. A levelet Galgamácsán /Aszódtól 10 km. északra/ adták fel február 23-án, és egy gyönyörű bélyegző-provizórium látható rajta. A küldeményen 30 fillér Szt. Margit bélyeg van és Budapestre küldték. A kézbesítés dátuma nincs rajta, de mindenképpen március 2. utáni. Az 1944-es tarifa szerint 30 fillér elég volt, Budapesten azonban e dátum után már nem. Még sincs megportózva, mert e feladás napján a tarifa *de jure* Pesten még nem volt érvényben! Tehát ezeket a küldeményeket a jelek szerint a régi tarifával kézbesítették!

3. ábra. Levél Galgamácsáról Budapestre

MÁSODIK CSOPORT

Nézzünk meg egy helyi levelezőlapot a második csoportból Ezt március 26-án dobták be a postaládába a 62-es hivatal előtt, mert látszólag elég volt 18 fillér. Sajnos nem, 12 fillér hiányzik az új tarifához, 2x12 fillér = 24 fillér portó. A lapot egyébként már december 27-én megírták, az ostrom alatt szünetelő posta miatt csak márciusban adták fel, meghallván hogy újra van kézbesítés. Közben viszont felemelték a díjakat.

4. ábra Levelezőlap Budapest 62-ről, március 26.

Érdemes egy pillantást vetni a következő ábrára. Ezt a lapot is Pesten adták fel március 30-án, de Pakson lett megírva egy héttel azelőtt, egy Pestre utazó személlyel felküldték, aki aztán az új budapesti tarifa szerint adta fel egy 30 filléres Kossuth-bélyeggel bérmentesítve a már működő 9-es postahivatalnál.

5. ábra. Képeslap Paksról, március 23/30. Budapest 9.

Egy helyi ajánlott levelet láthatunk a következő ábrán. A régi, 1944-es tarifa szerint 70 fillér kellett volna rá. /20 fillér Hl. + 50 helyi ajl./ Az új, budapesti tarifa szerint a duplája kellett: 40 fillér Hl. + 1 P helyi ajánlás, így jön ki az 1 P 40 fillér díj, melyet egy pár 70 filléres Lorántffy Zsuzsannával róttak le. A levél sajnos visszament a feladóhoz, mert a címzett, egy standos a Nagyvásártelepen "nem működik"!

6. ábra. helyi ajánlott levél már. 7-ről, 1 P 40 fillér bérmentesítve Budapest 62.

Egy másik helyi levél feladójának nem volt annyi szerencséje. A szép cégfejes borítékon a régi 1944-es tarifa díszeleg, a helyi levél 20 fillér volt, de most már 40 fillér kellett volna, ezért a 20 fillér hiány 2x = 40 fillér portó.

Mint látjuk, a Posta kalkulációja helyes volt, és bőven jött a portós bevétel. A későbbi infláció egyik szakaszából sem láttam annyi portós küldeményt, mint ebből a két hónapból.

7. ábra. Helyi levél Budapest 72. április 4-röl.
20 fillér franko. 40 fillér portó

HARMADIK CSOPORT

Budapesten feladott távolsági küldemények.

Doktor Bilkei Gorzó Nándornak abban az időben egy élelmiszer üzeme volt. A nagy éhínség miatt nem csoda, hogy nagy levelezése volt, sokan kérték segítségét. De a sok küldemény szegénynek egy ráfizetés volt. Egy ilyen levelezőlapot nézzünk meg a következő ábrán.

A lapot a budapesti 114-es postán adták fel, március 29-én. A hó vége felé egyre több hivatal vette fel tevékenységét, így a 114-es is. A lapot látszólag helyesen bérmentesítették, /az új levelezőlap tarifa 30 fillér/ de mégsem, mert Rákospalota a vámhatáron kívül fekve 40 fillért igényelt volna. Így 10 fillér hiány 2x = 20 fillér portó.

8. ábra. Levelezőlap március 29-ről,
Budapest 114-es bélyegzővel Rákospalotára

A következő látványos darab Visnyovszki Gábor jóvoltából került a gyűjteményembe.

Egy Budafokra szóló lap, melyet érdekes módon a posta március 7.-én már kézbesítésre elfogadott. Azt írja valaki, hogy megpróbált Budafokra lejutni, “de még nem lehet”. A lap díja 40 fillér + ajánlás 1 Pengő 40 fillér = 1 Pengő 80 fillér !

9. ábra. Ajánlott lap Budapest 4.-röl, március 7.

Itt említem meg, hogy Budapestnek akkoriban csak 14 kerülete volt. Zugló volt a 14-edik. Nagy-Budapest csak 1950-ben jött létre a peremkerületek bevonásával.

NEGYEDIK CSOPORT

Vidéken feladott, Budapestre szóló küldemények. Ezek nagy ritkaságok.

Az első levél megint egy Bilkei Gorzó darab, melyet Zebegényben írtak /üdülőhely a Dunakanyarban/ és valakivel elküldték, aki valamilyen alkalmi fuvarral elvergődött Újpestig, ott egyszerűen bedobta a postaládába. Mivel a vámhatáron kívüli levelekre 60 fillér kellett volna, a portó ennek duplája, 2x60 fillér.

Fent balra láthatjuk Pákozdi jegyzetét: „45.III.9. Tl. (0,30 P.) T 60 fill.“ Mint említettem, ő nem tudhatott a budapesti tarifa létezéséről, így nem értette, miért van 2x60 fillér rajta.

Meglepő az újpesti posta működése már március 9-én!

10 ábra. Bélyeg nélküli levél Rákospalotára.
1 P 20 fillér portóval, március 9-ről

A következő levelezőlapot Gyömrőn adták fel és kivételesen a helyes bérmentesítést mutatja, távolsági levelezőlap: 40 fillér.

Akkoriban a levelezés főleg levelező-, esetleg képeslapon történt. Ezek általában otthon raktáron voltak, míg levélpapír és boríték privát kézben ritkának számított.

Érdekes, hogy március hó végén már Gyömrőn is volt postaszolgálat. Ennek az lehet a magyarázata, hogy vidéken a pusztítás nem volt olyan nagyfokú, mint Budapesten és az újrabeindulás inkább csak szervezési kérdés volt. Az új tarifa, melynek Pesten olyan nagy sikere volt, lassan kiterjedt a fővárostól keletre fekvő településekre is.

11. ábra. Levelezőlap Gyömrőről, már. 27-ről

A Szegeden feladott benyomottas nélküli lapon az ott továbbra is érvényes 18 fillért ragasztották fel, így Pestszenterzsébeten a hiányzó 22 fillérért 44 fillér portót kellett fizetni, melyet a helység 1.-es postája hosszúbélyegzőjével értéktelenítettek. Szöveg fent balra: «most már jön a posta».

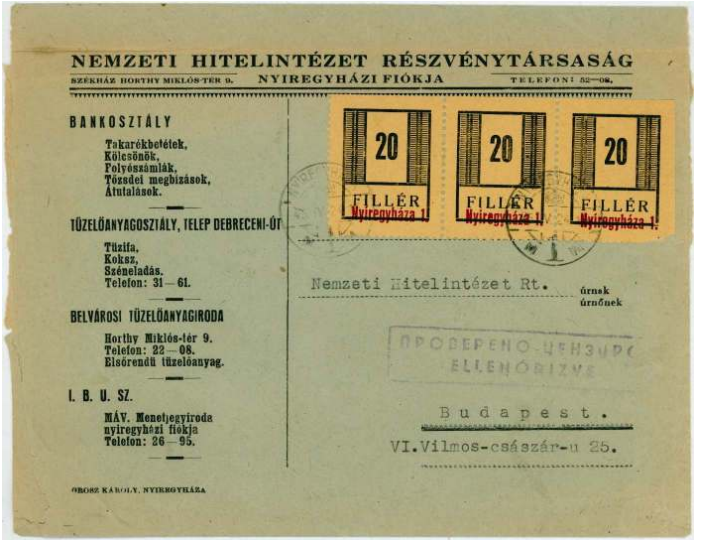

12. ábra. Levelezőlap Szeged 1-röl, április 18-ról

Mint értékes különlegességet, bemutatok egy nyíregyházi levelet, mely Budapestre szól április 24-i dátummal feladva, és amelyik a 60 filléres budapesti tarifa szerint a nyíregyházi helyi bélyegek II. kiadása bélyegeivel van bérmentesítve. A Nyíregyháza 1M bélyegző ismeretes valódi levelekről. Lila cenzúrabélyegző: cirill szöveg és: „Ellenőrizve."

A bélyegek felül és jobboldalt nincsenek fogazva. E kiadás bélyegei 1945 áprilisában kerültek forgalomba.

Nyíregyházán az ottani megemelt helyi tarifa szerint akkoriban 40 fillér elegendő lett volna. A 60 filléres díj teljesen egyértelműen a budapesti helyi tarifa miatt lett beszedve. Láttam azonban olyan nyíregyházi leveleket Budapestre, amelyeken csak ott szükséges 40 fillér van és mégis megportózatlanul elhozták a címzettnek.

13. ábra. Levél a nyíregyházi helyi kiadás bélyegeivel április 24-ről, Budapestre

ÖTÖDIK CSOPORT

Pestkörnyéki küldemények, odavaló címzésekkel.

A postaszolgálat, mint említettem, rohamosan bevezetődött a pestkörnyéki hivatalokban is. Alag községben /híres volt ügetőpályájáról/ már március 15-ről is találunk levelet, az új távolsági tarifával, 60 fillérrel bérmentesítve, Vácra küldve.

A volt postamester valószínűleg a frontátvonulással elmenekült, és a bélyegzőt magával vitte, mert a levélen egy provizórikus bélyegzőt láthatunk, mellette egy látszólag posztóból kivágott vörös csillag lenyomata ékeskedik. Ez az alagi elöljáróság 120%-os elvtársainak lehet a műve, ezt más ottani borítékon is megtalálhatjuk.

A betűket egy gyermekjátéknak szánt kézi nyomdával szedték.

Hasonló vörös csillagot a zentai 1944-es helyi kiadás bélyegein találhatunk.

14. ábra. Levél Alagról, 60 fillérrel, Vácra. március 15-ről

Még egy alagi küldeményt mutatok be a következő ábrán, egy helybeli képeslapot küldtek Lengyeltótiba, Somogy megyébe, április 10-én, a budapesti tarifa szerint 40 fillérrel bérmentesítve,

Alag helységet ma már hiába keressük a térképen, már beolvadt Dunakeszi községbe.

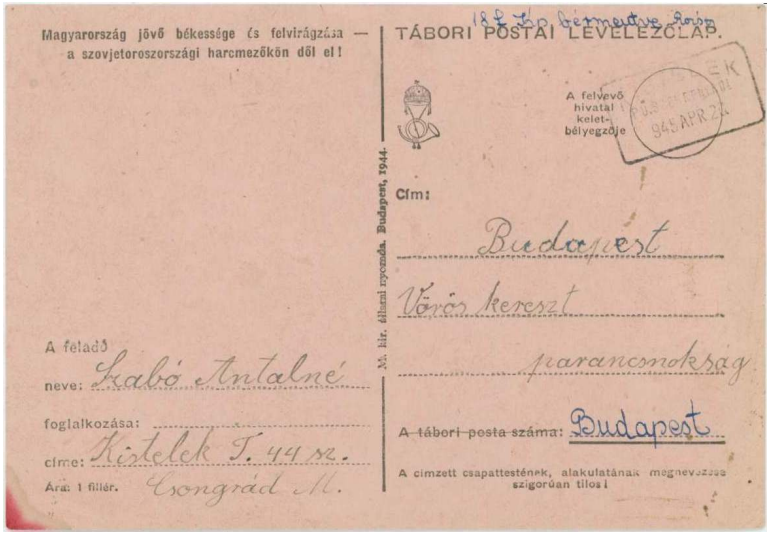
15. ábra. Képeslap Alagról
40 fillérrel Lengyeltótiba, április 10-ről

KÜLÖNLEGESSEGEK

Egy áthúzások nélkül túlélt tábori postai levelezőlap is figyelmet érdemel. Kisteleken adták fel, ahol szintén eltűnt a bélyegző, mert a „P U LEVÉLSZEKRÉNYBŐL“ szöveget mutatja, de a helykelet bélyegzőt helyettesíti. Honnan tudjuk? Mert kézírással ott van felül, hogy „18 f kp. bérmentve, Rózsa“ Tehát a lapot a hivatalban adták fel. A bélyegző mellett a bélyegeket is elvitte az elmenekült postás.

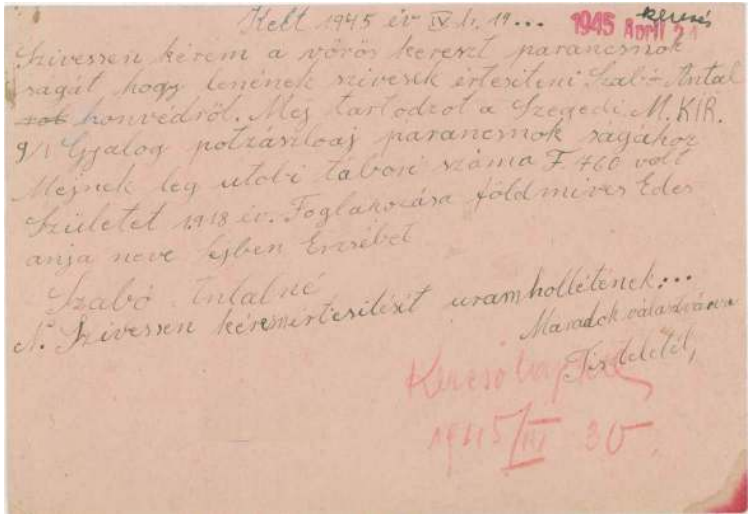
A lapot április 20-án adták fel Budapestre, mégsem portózták meg. Miért? Mert a Vöröskereszt és a többi hivatalos szervezet

teljes levelezése, úgy a beérkező, mint a kimenő posta, abszolút bérmentes volt. Több ilyen lapot találtam vagy alul-, vagy sehogy sem bérmentesítve, sehol sincs rajtuk portóbélyeg.

16. ábra. Tábori posta lap Kistelekről
45. április 20-ról a Vöröskeresztnek, 18 fillérrel.

A lapon egy honvéd sorsáról kérdezi felesége a Vöröskeresztet, “szivessen kérem értesítését uram hollétének...” Érdemes egy percre elgondolkodni, mennyi aggódás és félelem van e sorok mögött... A Vöröskereszt feldolgozási jegyzete a túloldalon: “Keresőlap 45. IV.30.”

A következő levél 45. április 12-én íródott Budapesten, és az akkor érvényben volt tarifa szerint 60 fillérrel lett bérmentesítve. De valamilyen okból kifolyólag csak május 4-én került feladásra, amikor az első inflációs tarifa szerint 1 P kellett volna rá, mégis elfogadta a posta. Robert Morgan könyve szerint az első tarifánál nem volt hivatalosan türelmi idő, azonban ilyen esetekben a postások az előző tarifa szerint helyesen frankírozott leveleket pár nappal az új tarifák bevezetése után még elfogadták, mint ezt a levelet is. Rendkívüli érdekesség: Budapesti tarifa, 1. infla-tarifa türelmi idő!

A tartalomból kiderül, hogy a levélíró eléggé jobboldali beállítottságú volt, ezt mutatja a bérmentesítés összeállítása is: Árpád, Patrona Hungariae, Szent Korona...

17. ábra. 60 filléres bérmentesítés
Budapestről Zirc-re május 4-ről

A RÁKOSSZENTMIHALYI PORTÓ-PROVIZÓRIUM

Utoljára hagytam egy érdekességet, mely a portógyűjtőket fog elsősorban érdekelni. A rákosszentmihályi postán nem volt portóbélyeg raktáron. és úgy segítettek magukon, hogy a frankóbélyegeket egy 20 mm-es átmérőjű „Porto“ körbélyegzővel utánfizetésre felhasználták. Hogy ez nem csak egy rövid ideig volt így, azt abból láttam, hogy még a milliárdos időből is előfordult ilyen szentmihályi portóbélyegző forgalmi bélyegen.

A következő ábrán egy képeslapot látunk a budapesti tarifa szerint 30 fillérrel ellátva, csakhogy Rákosszentmihály a vámhatáron túl feküdt, így 40 fillér kellett volna rá, a hiányzó 10 fillér portóját a 20 filléres Szent Korona bélyeggel rótták le, „Porto“ egykörös bélyegzővel.

18. ábra. Levelezőlap Budapest 9.-röl, március 24.-iki dátummal.

Egy levél Recskről, március 19-ről, a 44-es tarifa szerint 30 fillérrel látszólag helyesen bérmentesítve. A budapesti tarifa szerint 30 fillérrel több kellett volna, ezért utánfizetés 2x30 fillér a Szent Korona bélyegekkel és „Porto“ bélyegzéssel.

19. ábra. Levél Recskről, 60 fillér portó-provizóriummal

Végül, a pesti tarifa utolsó napi, du. 2 órai felhasználása:

20. ábra. Helyi ajánlott levél, melyen az 1 Pengő 40 fillér tarifát látványos Kossuth-Kinizsi frankatúrával rótták le. A címoldalon az 5-ös Posta bélyegzője a tarifa utolsó napi, április 30-i feladási dátumát mutatja, míg a hátoldalon a 112-es posta két nappal későbbi, május 2-i érkezési bélyegzése látható.

ÖSSZEFOGLALÁS

Közel 67 év után fény derül sok látszólag érthetetlen bérmentesítésre és megportózásra 1945. március-áprilisából. Hangsúlyozom, hogy a budapesti tarifa nem inflációból ered, hanem az alkalmazottak bérének biztosítása tette szükségessé, ezért az 1-27 infla tarifabeosztást megtarthatjuk.

Az új tarifa bevezetése más médium hiányában a Népszava március 2-i számában a 2. oldalon lett meghirdetve, más nyomát nem találjuk.

Emeljünk kalapot az akkori postások hősi kiállása előtt, akik a lehetetlent is lehetővé tették a romokban heverő fővárosban. Örülök annak, hogy mint ezen idők akkor 11 éves korú szemtanúja e munkával autentikus összefoglalást nyújthatok az érdeklődőknek.

Mivel e munka az első magyarországi közzététel, megjegyzések, kiegészítések várhatók. Ehhez kérem gyűjtőtársaim segítségét.

Irodalom:

Robert. B. Morgan: Hungary´s Hyperinflation 1945-46, Collectors Club, Chicago 2003.

Pákozdi László: A magyar bélyegek Monográfiája, V. kötet. Budapest 1967.

Dr. Bernáth Gábor cikkei a Bélyegvilágban.

LÉGIPOSTA AZ 1946. ÉVI HIPERINFLÁCIÓ IDEJÉN

ROBERT B. MORGAN, LOS ANGELES

Ez a frissített változata annak a cikknek, amely a *The Hungarian Hyperinflation 1945-1946 (A Magyar Hiperinfláció 1945-1946)* című könyvben jelent meg. Szerzője Robert B. Morgan, szerkesztője John M. Hotchner, és a The Collectors Club of Chicago. U.S.A. adta ki 2003-ban.

A magyar légiposta szolgáltatás (belföldi és külföldi) 1944 elején megszűnt. A külfölddel kapcsolatos légiposta újraindításának története igen érdekes és érdemes vele foglalkozni.

A haditevékenységek megszűnését követően a nagyobb amerikai légitársaságok Budapestet a légi hálózati vonalaik forgalmi gócpontjává akarták tenni. Terveik szerint Budapest az Amerikai Egyesült Államokból, Angliából és Németországból induló/érkező, és a Közel-Keletre illetve Ausztráliába irányuló útvonalaik fontos gócponti állomása lett volna.

A magyar bábkormány szovjet jóváhagyással buzgón igyekezett létrehozni az engedélyeket, de az utolsó pillanatban a szovjet hadvezetőség megtiltott akármilyen légijárati engedély kiadását.[1] Az amerikai légitársaságok tudomásul vették a tárgyalások meghiúsulását, és rögtön Bécsbe helyezték a tervezett légiforgalmi gócpontot. A Szovjetuniónak köszönhetően ebben az időben nem volt Magyarországról induló, vagy oda érkező polgári légijárat. Bár a katonai tevékenységek megszűntek, egy teljes éven át, egészen 1946. május 1-ig nem engedélyezték a Magyar Posta számára légipostai kapcsolat létesítését más országokkal.

A légipostát postai rendelettel[2] szigorúan szabályozott és ellenőrzött rendszert fektettek le, amely magába foglalta, hogy Magyarországon csak egyetlen postahivatal, a Budapest 72. számú (a Keleti pályaudvarnál lévő) postahivatal vehetett fel légipostai küldeményeket.

A díjat készpénzben kellett megfizetni, mindig az Arany Frank napi árfolyamának megfelelően. Az Arany Frankot, a Magyar Nemzeti Bank által megadott napi hivatalos árfolyamán kellett Pengőre átszámolni (lásd 4. táblázat).

A felsorolt európai országokba (lásd 2. táblázat) 10 grammonként szabták meg a tarifát, az Európán kívüli országokba 5 grammonként. A súlyhatár levelenként egységesen 20 gramm volt. Csak levelek küldését engedélyezték. Emellett a szabályozás[2] kimondta, hogy „… Légi küldemények egyelőre kizárólag a Budapest 72 sz. Postahivatalnál adhatók fel. Nevezett hivatalnál is csak korlátozott mennyiségben lehet ilyen küldeményeket feladni. Ha a napközben feladott küldemények az arra a napra engedélyezett mennyiséget elérik, a hivatal a felvételt azon a napon beszünteti, és csak másnap folytatja … ”.

Bár a P.R.T. rendelkezések nem említik, de más, meg nem erősített források alapján annyi ismert, hogy a napi megengedett mennyiség

[1] ‘Between Russia and the West: Hungary and the Illusions of Peacemaking 1945-46’ szerző: Stephen D. Kertesz, 1986.

[2] P.R.T. 1946. április 23-i 24. szám, 216.493/4 számú rendelet

‘200’ volt. Hogy ez a ‘200’ db/napot jelentett, vagy gramm/napot, nem tudjuk. E cikk írásának napjáig (2012. február) csak azt a tényt ismerjük, hogy az egy napon feladott legtöbb levél és a legnagyobb összsúlyú levélmennyiség is a 15. tarifa periódusban, május 17-én került elküldésre: 3 levél, összesen 32 gramm súllyal. A feladott levelek csekély száma és a rendkívül magas díjak alapján a szerző feltételezi, hogy a korlátozást naponta grammban határozták meg. Az egyértelmű választ még keressük.

Az U.P.U. egyezmény a légiposta levelek nemzetközi leszámolását (svájci) Arany Frankban (AF) írta elő. Ezért az Arany Frankban előírt légiposta pótdíjat a szokásos (külföldi levél) díján felül kellett megfizetni. 1946. május 1-én egy AF 50 millió Pengőt ért (lásd 3., és 5. táblázatokat).

Amint már említettük, a feladónak Pengőben (P) kellett fizetnie a napi AF árfolyamnak megfelelően. 1946. július 12-én a Magyar Posta a hivatalos pénznemet Adópengőre (AP) változtatta, mégis (ezen idők zűrzavarára jellemzően) a naponta közzétett átváltási számok továbbra is Pengő-Arany Frank viszonylatban voltak feltüntetve egészen július 20-ig. Emiatt július 12. és 20. között a postai alkalmazottaknak egy másik számítást is el kellett végezni, először átszámolni az Arany Frankot Pengőre, majd Adópengőre (lásd 4. és 5. táblázat, és 9. kép) Egy ilyen komplikált átszámítást nem kis teljesítmény volt elvégezni! Egy ilyen levél megfejtéséhez mindezen kalkulációkkal tisztában kellett lennie (lásd 1, 3, 4. és 5. táblázat).

Ezen légiposta levelek ritkaságát mutatja, hogy 66 év elteltével is csak 59 küldemény ismert (lásd 1. táblázat). 1995-ben e cikk írója és a néhai dr. Szilágyi Pál egy nemzetközi kérdőívet körzöttek a hiperinfláció gyűjtői között. Azóta is az újonnan felfedezett küldemények nyilvántartásba vétele egy folyamatos munka.

Minden ismert légipostai levél (kivéve egyet, lásd 2. kép) “Készpénzzel bérmentesítve” bélyegzővel volt ellátva. Mindegyikre, kivéve egyet ‘LÉGIPOSTA/PAR AVION’ légiposta ragjegyet ragasztottak. A piros, téglalap alakú ‘TAXE/PERCUE’ (postai díj fizetve) jelzés néha hiányzik. Minden készpénzzel fizetett küldeményen fekete ‘Légiposta’ és piros ‘Készpénzzel bérmentesítve’ kör alakú helykelet bélyegző található. A levél súlya, az Arany Frank és a díj megfizetése kézírással szerepel a postai alkalmazott aláírásával együtt.

Ezeknek az ütött-kopott, nem túl attraktív, bélyeg nélküli borítékoknak a többségét valószínűleg nem őrizték meg a címzettek, hanem eldobták. Azt is érdemes megjegyezni, hogy a postai díj minimalizálása érdekében a légiposta borítékok nagyon vékony, így sérülékeny anyagból készültek. Ezek a légiposta levelek nem csak a magyar hiperinfláció gyűjtői által keresettek, hanem a magyar postatörténet és a légiposta gyűjtői számára is. Egy dolog azonban biztos: a hiperinfláció három utolsó hónapjának légiposta levelei igazi “csemegék”.

Útvonal. Mivel nem volt közvetlen légi összeköttetés a Nyugattal, igazi kihívás a gyűjtőknek kitalálni a légiposta levelek útvonalát a feladás helyétől a címzettig. Még mindig vitatott, hogy 1946. május 1. és június 16. között mely légitársaságokat használták, és mely külföldi városok továbbították a magyar légiposta leveleket. Egészen 1997-ig nem volt érdemi bizonyítékunk,[3] mert nem találtunk ebből az időszakból olyan levelet, amelyen feltüntették volna az útvonalat. Jelen cikk szerzője ekkor fedezett fel egy ilyen levelet, amely megvilágította ezt a fontos kérdést (lásd 1. kép).

Nagyon fontos, hogy olvasóink jelezzék bármely olyan légiposta levél létezését, amely még nem szerepel az 1. táblázatban, hogy felvehessük a listára. A MAFITT-on keresztül e-mailben, szóban vagy papír alapon várjuk az információkat.

[3] Victor J. Berecz, Jr., *The Pioneer Period of Hungarian Air Mail, 1996.*

1. kép

A felfedezett levél

A Pan Am Prága-New York járatának első napja

Útvonal: Bécs, Brüsszel, London, Limerick (Shannon) Írország, Gander Új-Fundland

Budapest, 1946. június 14. Az Észak-Amerikával való közvetlen légikapcsolatok visszaállítása előtti időszak légi útvonalait csak most kezdjük felderíteni. Ez a levél földi úton került Budapestről Prágába. 1946. június 17-én kapott Prága-New York bélyegzést (**F18L típus**). New Yorkba a Pan Am légitársaság szállította. New York helykelet bélyegzője a hátoldalon található: 1946. június 18. du. 1:30. A szabályozás alapján megengedett maximális súly 20 g volt.

A borítékot New Yorkba címezték, és a Pan Am[4] Prága-New York járatának „Első repülés" körbélyegzője van rajta (1946. június 17.). Végül is ez a dokumentum tisztázta a rejtélyt, hogy ezeket a leveleket először Budapestről valamilyen szállítóeszközzel (vonattal vagy közúton) Prágába szállították, majd a Pan Am repítette el a végső címre.

1b. kép

További feltevések léteznek[5] arról, hogy milyen útvonalakon és mely légitársaságok (BOAC, QUANTAS, KLM?) szállították a magyar légiposta leveleket Prágából vagy Bécsből Svédországba (2. kép) vagy Ausztráliába/Új-Zélandra (3. kép), ezeket a leveleket a következő oldalon lehet látni.

Külföldi levél ……..... **16.000 Milpengő**

Légiposta díj tarifája: 1 Arany Frank / 5 g
20 g / 5 = 4 Arany Frank

4 Arany Frank x 500,000 Milpengő ..... **2.000.000 Milpengő**

Fizetett díj:….. **2.016.000 Milpengő**

Ezen a napon az Arany Frank árfolyama 500.000 Mil(lió) Pengő volt. A tarifa Pengőben: 2.016.000.000.000

[4] Pan American Airlines
[5] Frank Bowden, *The News of Hungarian Philately, 1996.*

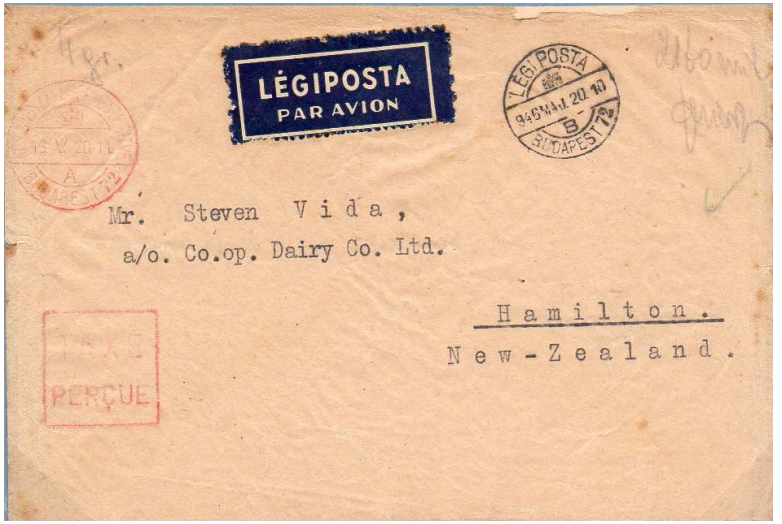
2. kép

1946. június 9. Budapest, 9 g-os légiposta levél Svédországba

Légiposta tarifa Svédországba 10 grammonként 0.10 Arany Frank.
A Pengő/Arany Frank átváltás 1946. június 8-9-én:
100.000.000.000 Pengő = 1 Arany Frank

Külföldi levél díja 20 g-ig ….....	**1.600 Milpengő**
Légiposta díj 0.1 Arany Frank	**10.000 Milpengő**
Fizetett díj:.....	**11.600 Milpengő**

(11.600.000.000 Pengő)

3. kép

1946. május 20. Budapest, 4 g-os légiposta levél Új-Zélandra

Földi úton továbbítva Budapestről Prágába, onnan pedig légi úton Új-Zélandra, valószínűleg a KLM járatával

Az Új-Zélandra küldött levelek tarifája volt a legmagasabb minden ország közül: 2 Arany Frank / 5g
A Pengő/Arany Frank átváltási árfolyam május 19-20-21-én:
1.000.000.000 Pengő = 1 Arany Frank

Külföldi levél 4 g ….....	**160.000.000 Pengő**
Légiposta díj 2 Arany Frank	**2.000.000.000 Pengő**
Fizetett díj:…...	**2.160.000.000 Pengő**

Az időszak legkorábbi ismert légiposta dátuma

4. kép

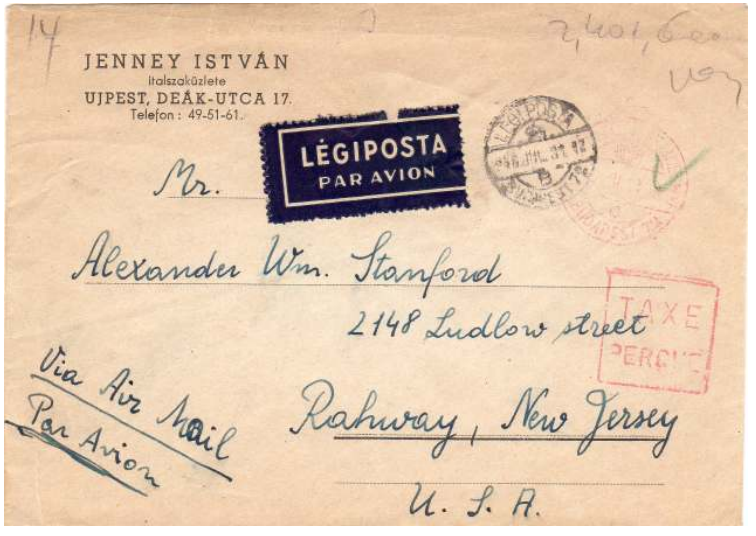
1946. május 2. Budapest, 5½ g-os levél Los Altosba (USA)

Légiposta díj / 5g = 1 Arany Frank (AF)
1946. május 2-án az átváltási árfolyam:
1 Arany Frank = 50 Milpengő (50.000.000 Pengő)

Külföldi levél díja……..……	**8 Milp.**
Légiposta díj 5½ g után = 2 AF	
1946. május 2-án ..……	**100 Milp.**
**Fizetett díj:……..... **	**108 Milp.**
	(108.000.000 Pengő)

Milp = millió Pengő
AF = Svájci Arany Frank

A hiperinfláció utolsó napja

5. kép

1946. július 31. Budapest, levél New Jerseybe (USA)

Légiposta díj az USA-ba: 1 Arany Frank / 5g
1 Arany Frank 1946. július 31-én: 800,000,000 Adópengő (AP)
1 Adópengő = $200x10^{19}$ Pengő

**Külföldi levél díja …..... **	**1.600.000 AP**
Légiposta díj július 31-én 14 g után	
**3 Arany Frank……. **	**2.400.000.000 AP**
**Fizetett díj:..... **	**2.401.600.000 AP**
(4.803.200.000.000.000.000.000.000.000.000 Pengő)	

AP = Adópengő

6. kép

1946. július 24. Budapest, a 27. periódus elsőnapi borítékja

5 F = Valószínűleg a postás jelzése: 5. emelet (5th floor)

Külföldi levél díja 20g-ig ……..……... 1.600.000 AP

Légiposta díj az USA-ba 5 g-ig 1 AF

1 Arany Frank1946. július 24-én 150.000.000 AP

Fizetett díj:……..... 151.600.000 AP

E napon a Pengő/Adópengő átváltási árfolyam $120x10^{18}$ volt.

A fizetett Adópengő összeg átszámítva Pengőre:
18.192.000.000.000.000.000.000.000.000 Pengő

7. kép

1946. július 26. Budapest, levél Los Angelesbe (USA)

Légiposta leveleket csak a Budapest 72. számú postánál vettek fel
Kézírással 3 g (súly); és "1,-" = 1 Arany Frank

Csak két nap a különbség a tarifák között!

Külföldi levél díja 20g-ig ……. 1.600.000 AP

Légiposta díj az USA-ba 5 g-ig 1 AF

1 Arany Frank 1946. július 26-án … 450.000.000 AP

Fizetett díj: ……..... 541.600.000 AP

Ezen a napon a Pengő/Adópengő átváltási árfolyam $700x10^{18}$ volt.

8. kép

1946. június 19. Budapest, levél Londonba (Anglia)

A légiposta díja Angliába 0.10 Arany Frank / 10 g (10 Arany Centimes / 10 g)

1 Arany Frank = 5 millió Milpengő (5 billió Pengő)

Külföldi levél díja…….....	**80.000 Milpengő**
Ajánlott levél díja…..…….....	**160.000 Milpengő**
Kétszeres súlyú légiposta díj	
0.20 Arany Frank	**1.000.000 Milpengő**
Fizetett díj:……	**1.240.000 Milpengő**
(1.240.000.000.000 Pengő)	

9. kép

1946. július 15. Budapest, levél az USA-ba

1946. július 15-én 1 Arany Frank = 8.890.000 AP [6]

Külföldi levél díja 20 g-ig …..…..	**80.000 AP**
Légiposta díj az USA-ba 5g-ig 1 AF	
Súly 10 g = 2 Arany Frank	**17.780.000 AP**
Fizetett díj:……..	**17.860.000 AP**
(241.110.000.000.000.000.000.000 Pengő)	

[6] 1946. július 15-én 1 Arany Frank 120.000 trillió Pengőt ért, 1 Adópengő pedig *$135x10^{14}$ Pengőt. Az Adópengő összeg kiszámításához a postai alkalmazottnak el kellett osztania 120.000 trilliót 13.500 billióval és az így kapott 8.888.888 összeget kerekítette 8.890.000 Adópengőre.*

1. táblázat: Az ismert 59 légiposta levél listája* (frissítve 2012 februárjában) **időrendi sorrendben** (*jelmagyarázat a 25. oldalon*)

Időszak	1946	Súly	Rendeltetési cím	Ország	Tarifa		
14	Május 2.	5 ½ g	Los Altos, CA	USA	108.000.000	Pengő	
14	Május 2.	12 ½ g	San Francisco	USA	158.000.000	Pengő	
14	Május 4.	3 ½ g	Cleveland	USA	78.000.000	Pengő	
14	Május 6.	5 g	New York	USA	108.000.000	Pengő	
14	Május 7.	5 ½ g	East Orange, NJ	USA	208.000.000	Pengő	
14	Május 8.	7 g	Philadelphia	USA	308.000.000	Pengő	
15	Május 10.	9 ½ g	Patterson	USA	340.000.000	Pengő	
15	Május 11.	4 g	New York	USA	290.000.000	Pengő	
15	Május 11.	5 g	Jackson Heights	USA	290.000.000	Pengő	
15	Május 11.	8 g	New York	USA	540.000.000	Pengő	
15	Május 12.	5½ g	New York	USA	540.000.000	Pengő	
15	Május 16.	12 g	Los Angeles	USA	540.000.000	Pengő	
15	Május 17.	7 g	New York	USA	500.000.000	Pengő	
15	Május 17.	10 g	Stockholm	Svédország	90.000.000	Pengő	(90 Milp)
15	Május 17.	15 g **	Jersey City	USA	1.620.000.000	Pengő	
15	Május 18.	6 g	Bronx	USA	1.640.000.000	Pengő	
16	Május 20.	4 g	Hamilton	Új-Zéland	2.160.000.000	Pengő	
16	Május 20.	3½ g	Arlington	USA	1.160.000.000	Pengő	
16	Május 21.	8 g	New York	USA	2.160.000.000	Pengő	
16	Május 21.	6 g	Los Altos	USA	2.160.000.000	Pengő	
16	Május 22.	5 g	Hollywood	USA	2.160.000.000	Pengő	
16	Május 25.	4½ g	Sydney, NSW	Ausztrália	6.160.000.000	Pengő	
17	Május 27.	5 g	New York	USA	6.480.000.000	Pengő	
17	Május 27.	4 g	New York	USA	6.480.000.000	Pengő	
17	Május 29.	4 g	Los Angeles	USA	10.480.000.000	Pengő	
17	Május 30.	3½ g	New York	USA	10.480.000.000	Pengő	
18	Június 1.	5 g	New York	USA	13.600.000.000	Pengő	
18	Június 1.	4 g **	Newark	USA	16.800.000.000	Pengő	
18	Június 3.	10 g	Harefield	Anglia	4.100.000.000	Pengő	

Periódus	1946	Súly	Rendeltetési cím	Ország	Tarifa		
18	Június 9.	9 g ##	Stockholm	Svédország	11.600.000.000	Pengő	
19	Június 11.	10½ g	New York	USA	616.000.000.000	Pengő	
19	Június 14.	16 g	New York	USA	2.016.000.000.000	Pengő	
19	Június 16.	6½ g	London	Anglia	166.000.000.000	Pengő	
20	Június 17.	19 g	London	Anglia	380.000.000.000	Pengő	
20	Június 19.	7 g #	Stockholm	Svédország	580.000.000.000	Pengő	
20	Június 19.	4½ g	New York	USA	5.080.000.000.000	Pengő	
20	Június 19.	12 g **	London	Anglia	1.240.000.000.000	Pengő	
20	Június 22.	8 g	New York	USA	20.080.000.000.000	Pengő	
21	Június 24.	4 g	New York	USA	21.600.000.000.000	Pengő	=21.6 billió
21	Június 24.	6 g	New York	USA	41.600.000.000.000	Pengő	
21	Június 26.	3 g	New York	USA	81.600.000.000.000	Pengő	=81.6 billió
21	Június 27.	4½ g	Hammond	USA	201.600.000.000.000	Pengő	=201.6 billió
21	Június 29.	7 g	London	Anglia	100.480.000.000.000	Pengő	
23	Július 6.	5 g	Melbourne, Vic.	Ausztrália	20.008.000.000.000.000.000	Pengő	= 20 trillió
24	Július 11.	4 g ***	New York	USA	2.001.200.000.000.000.000.000	Pengő	= 2001 trillió +
24	Július 11.	4 g	Vineland	USA	2.000.400.000.000.000.000.000	Pengő	= 2000 trillió+
25	Július 14.	5 g	New York	USA	9.320.000	Adópengő	
25	Július 14.	3 g	Sydney, NSW	Ausztrália	13.940.000	Adópengő	
25	Július 15.	10 g	Ventnor City	USA	17.860.000	Adópengő	
25	Július 16.	5 g	New York	USA	12.580.000	Adópengő	
25	Július 17.	8 g	London	Anglia	2.090.000	Adópengő	
26	Július 18.	7.5 g	Kosta	Svédország	2.100.000	Adópengő	
26	Július 18.	4 g	New York	USA	17.100.000	Adópengő	
26	Július 20.	5 g	Newark	USA	30.400.000	Adópengő	
26	Július 20.	5 g	Sydney, NSW	Ausztrália	45.400.000	Adópengő	
27	Július 24.	5 g	New York	USA	151.600.000	Adópengő	
27	Július 25.	5 g	Sydney, NSW	Ausztrália	226.600.000	Adópengő	
27	Július 26.	3 g	Los Angeles	USA	451.600.000	Adópengő	
27	Július 31.	14 g	Rahway, NJ	USA	2.401.600.000	Adópengő	

2. táblázat: Az európai és tengerentúli országokkal újraindított légiposta és a vonatkozó díjszabás

Ausztrália, (csak New South Wales)	/ 5 g	1.50 Arany Frank
Ausztrália, minden más terület	/ 5 g	2.00 “ “
Brit India	/ 5 g	1.50 “ “
USA	/ 5 g	1.00 “ “
Észak-Borneó, (Brunei és Sarawak)	/ 5 g	1.00 “ “
Kanada	/ 5 g	1.00 “ “
Új-Zéland	/ 5 g	2.00 “ “
Franciaország	/ 10 g	0.10 “ “
Írország	/ 10 g	0.10 “ “
Nagy-Britannia	/ 10 g	0.10 “ “
Svédország	/ 10 g	0.10 “ “
Szovjetunió	/ 10 g	0.10 “ “

3. táblázat: Pengő / Arany Frank átváltási árfolyamok a hiperinfláció időszakában (1946. május 1. – július 31.) Az **Arany Frankra** vonatkozó hivatalos árfolyamokat a következő napokon tették közzé**:**[7]

1946. április 28.	50.000.000	(50 millió Pengő)
Május 3.	70.000.000	
Május 5.	100.000.000	(100 millió Pengő)
Május 8.	150.000.000	
Május 11.	250.000.000	
Május 15.	500.000.000	(500 millió vagy Milpengő)
Május 18.	800.000.000	
Május 19.	1.000.000.000	(1 ezer Milpengő)
Május 22.	2.000.000.000	(2 ezer Milpengő)
Május 25.	4.000.000.000	(4 ezer Milpengő)
Május 26.	6.000.000.000	(6 ezer Milpengő)
Május 28.	10.000.000.000	(10 ezer Milpengő)
Május 31.	12.000.000.000	(12 ezer Milpengő)
Június 2.	25.000.000.000	(25 ezer Milpengő)
Június 6.	40.000.000.000	(40 ezer Milpengő)
Június 7.	60.000.000.000	(60 ezer Milpengő)
Június 8.	100.000.000.000	(100 ezer Milpengő)
Június 11.	200.000.000.000	(200 ezer Milpengő)
Június 14.	500.000.000.000	(500 ezer Milpengő)
Június 16.	1.500.000.000.000	(1 millió 500 ezer Milpengő)
Június 19.	5.000.000.000.000	(5 millió Milpengő=5 billió)
Június 22.	10.000.000.000.000	(10 millió Milpengő=10 billió)
Június 23.	20.000.000.000.000	(20 millió Milpengő=20 billió)
Június 25.	30.000.000.000.000	(30 millió Milpengő=30 billió)
Június 26.	80.000.000.000.000	(80 billió Pengő)
Június 27.	200.000.000.000.000	(200 billió Pengő)
Június 28.	1.500.000.000.000.000	(1ezer 500 billió Pengő)
Június 29.	10.000.000.000.000.000	(10 ezer-billió Pengő)
Július 2.	30.000.000.000.000.000	(30 ezer-billió Pengő)
Július 3.	200.000.000.000.000.000	(200 ezer-billió Pengő)
Július 4.	1.000.000.000.000.000.000	(1 millió-billió = 1 trillió Pengő)
Július 5.	2.000.000.000.000.000.000	(2 trillió Pengő)
Július 6.	10.000.000.000.000.000.000	(10 trillió Pengő)
Július 7.	30.000.000.000.000.000.000	(30 trillió Pengő)
Július 9.	100.000.000.000.000.000.000	(100 trillió Pengő)
Július 10.	300.000.000.000.000.000.000	(300 trillió Pengő)
Július 11.	2.000.000.000.000.000.000.000	(2.000 trillió Pengő)
Július 12.	10.000.000.000.000.000.000.000	(10.000 trillió Pengő)
Július 13.	30.000.000.000.000.000.000.000	(30.000 trillió Pengő)
Július 15.	120.000.000.000.000.000.000.000	(120.000 trillió Pengő)
Július 16.	500.000.000.000.000.000.000.000	(500.000 trillió Pengő)
Július 17.	2.500.000.000.000.000.000.000.000	(2 quadrillió 500 ezer trillió P)
Július 18.	6.000.000.000.000.000.000.000.000	(6 quadrillió Pengő)
Július 19.	60.000.000.000.000.000.000.000.000	(60 quadrillió Pengő)
Július 20.	30.000.000	(30 millió Adópengő (AP)
Július 22.	40.000.000	(40 millió AP)
Július 23.	70.000.000	(70 millió AP)
Július 24.	150.000.000	(150 millió AP)
Július 26.	450.000.000	(450 millió AP)
Július 27.[8]	1.200.000.000	(1 milliárd 200 millió AP)

[7] Glatz István állította össze, *News of Hungarian Philately, Július-Szeptember, 1990.*

[8] Július 31-én, a szerző tanúsága szerint, az árfolyam: 1.200.000.000 (1 billió 200 millió AP).

4. táblázat: Arany Frank / Pengő átváltás

1945. Október 12.	700	Pengő
Október 26.	2.700	
November 1.	3.300	
November 11.	7.000	
November 18.	9.000	
November 24.	14.000	
November 28.	18.000	
December 5.	24.000	
December 11.	30.000	
December 12.	40.000	
December 15.	50.000	
December 23.	36.000	
1946. Január 3.	50.000	
Január 4.	60.000	
Január 6.	80.000	
Január 11.	85.000	
Január 17.	90.000	
Január 20.	100.000	
Január 24.	110.000	
Január 27.	125.000	
Február 2.	135.000	
Február 6.	170.000	
Február 9.	190.000	
Február 13.	200.000	
Február 16.	230.000	
Február 17.	260.000	
Február 19.	300.000	
Február 20.	400.000	
Február 23.	500.000	
Február 24.	600.000	
Március 8.	1.200.000	(1 millió 200 ezer Pengő)
Március 12.	1.300.000	
Március 13.	1.500.000	
Március 17.	1.600.000	
Március 20.	1.800.000	
Március 22.	2.000.000	
Március 23.	2.200.000	(2 millió 200 ezer Pengő)
Március 27.	2.800.000	
Március 29.	3.300.000	
Március 30.	3.600.000	
Április 3.	5.000.000	
Április 7.	6.000.000	
Április 9.	7.000.000	
Április 10.	9.000.000	(9 millió Pengő)
Április 14.	12.000.000	
Április 17.	15.000.000	
Április 19.	20.000.000	
Április 24.	25.000.000	
Április 25.	35.000.000	
Április 28.	50.000.000	(50 millió Pengő)
Május 3.	70.000.000	
Május 5.	100.000.000	(100 millió Pengő)
Május 8.	150.000.000	
Május 11.	250.000.000	
Május 15.	500.000.000	(500 millió vagy **Milpengő**)
Május 18.	800.000.000	

Május 19.	1.000.000.000	(1 ezer Milpengő = 1 **milliárd**)
Május 22.	2.000.000.000	(2 ezer Milpengő)
Május 25.	4.000.000.000	(4 ezer Milpengő)
Május 26.	6.000.000.000	(6 ezer Milpengő)
Május 28.	10.000.000.000	(10 ezer Milpengő)
Május 31.	12.000.000.000	(12 ezer Milpengő)
Június 2.	25.000.000.000	(25 ezer Milpengő)
Június 6.	40.000.000.000	(40 ezer Milpengő)
Június 7.	60.000.000.000	(60 ezer Milpengő)
Június 8.	100.000.000.000	(100 ezer Milpengő)
Június 11.	200.000.000.000	(200 ezer Milpengő)
Június 14.	500.000.000.000	(500 ezer Milpengő)
Június 16.	1.500.000.000.000	(1 millió 500 ezer Milpengő)
Június 19.	5.000.000.000.000	(5 millió Milpengő=5 **billió**)
Június 22.	10.000.000.000.000	(10 millió Milpengő=10 billió)
Június 23.	20.000.000.000.000	(20 millió Milpengő=20 billió)
Június 25.	30.000.000.000.000	(30 millió Milpengő=30 billió)
Június 26.	80.000.000.000.000	(80 billió Pengő)
Június 27.	200.000.000.000.000	(200 billió Pengő)
Június 28.	1.500.000.000.000.000	(1ezer 500 billió Pengő)
Június 29.	10.000.000.000.000.000	(10 ezer billió Pengő)
Július 2.	30.000.000.000.000.000	(30 ezer billió Pengő)
Július 3.	200.000.000.000.000.000	(200 ezer billió Pengő)

Július 4.	1.000.000.000.000.000.000	(1 millió billió = 1 **trillió** P)
Július 5.	2.000.000.000.000.000.000	(2 trillió Pengő)
Július 6.	10.000.000.000.000.000.000	(10 trillió Pengő)
Július 7.	30.000.000.000.000.000.000	(30 trillió Pengő)
Július 9.	100.000.000.000.000.000.000	(100 trillió Pengő)
Július 10.	300.000.000.000.000.000.000	(300 trillió Pengő)
Július 11.	2.000.000.000.000.000.000.000	(2,000 trillió Pengő)
Július 12.	10.000.000.000.000.000.000.000	(10,000 trillió Pengő)
Július 13.	30.000.000.000.000.000.000.000	(30,000 trillió Pengő)
Július 15.	120.000.000.000.000.000.000.000	(120,000 trillió Pengő)
Július 16.	500.000.000.000.000.000.000.000	(500,000 trillió Pengő)
Július 17.	2.500.000.000.000.000.000.000.000	(2 **quadrillió** 500 ezer trillió Pengő)
Július 18.	6.000.000.000.000.000.000.000.000	(6 quadrillió Pengő)
Július 19.	60.000.000.000.000.000.000.000.000	(60 quadrillió Pengő)
Július 20.	30.000.000	(30 millió **Adópengő (AP)**)
Július 22.	40.000.000	(40 millió AP)
Július 23.	70.000.000	(70 millió AP)
Július 24.	150.000.000	(150 millió AP)
Július 26.	450.000.000	(450 millió AP)
Július 27.	1.200.000.000	(1 milliárd 200 millió AP)
Aug. 1,	1 Arany Frank = 4 Forint	

5. táblázat: Pengő / Adópengő Index (1946. július 20-28.) a hiperinfláció végén:

Július 20. 1946	250×10^{16}
Július 21.	700×10^{16}
Július 22.	200×10^{17}
Július 23.	500×10^{17}
Július 24.	120×10^{18}
Július 25.	300×10^{18}
Július 26.	700×10^{18}
Július 27.	200×10^{19}
Július 28.	200×10^{19}

6. táblázat: Magyar és amerikai kifejezések a nagy számokra

Szám	**Magyar**	**Amerikai**	**Hatvány**
1,000,000	millió	million	1×10^{6}
1,000,000,000	milliárd	billion	1×10^{9}
1,000,000,000,000	billió	trillion	1×10^{12}
1,000,000,000,000,000	billiárd	quadrillion	1×10^{15}
1,000,000,000,000,000,000	trillió	quintillion	1×10^{18}
1,000,000,000,000,000,000,000	-	sextillion	1×10^{21}
1,000,000,000,000,000,000,000,000	quadrillió	septillion	1×10^{24}
1,000,000,000,000,000,000,000,000,000	-	octillion	1×10^{27}
1,000,000,000,000,000,000,000,000,000,000	quintillió	nonillion	1×10^{30}

Jelmagyarázat az 1. táblázathoz:

* Néhány (3) borítékot nem láttunk, de megbízható forrásból származtak, ezért ezeket is felvettük a listára
** Ajánlott levél
*** Ajánlott levél, visszaküldve a feladónak
# Csak előlap
A díjat bélyeggel rótták le

Angolból fordította Csatlós Árpádné, Hódmezővásárhely

LÉGIPOSTA LEVELEK PORTÓZÁSA, AVAGY EGY ELVETÉLT KÍSÉRLET

DR. LŐVEI GYÖRGY, BUDAPEST

A külföldre irányuló légiposta forgalom egyik gátja volt, hogy 1922-től nemcsak légipostapótdíjat, hanem expressz díjat is felszámítottak légiposta küldemények esetén. Az expressz pótdíj igen tetemes összeg 10.000 korona, vagy a pengő bevezetése után 80 fillér volt.

A kötelező expressz pótdíjat 1922.06.22-1926.05.17-ig kellett megfizetni. Az expressz díj azonos mértékű volt a légipostadíjjal, így pl. 1922-ben a 6 korona alapdíjú levélre 12 korona légi pótdíjat és 12 korona expressz pótdíjat, vagyis 4-szeres légipostadíjat kellett fizetni. Kétségtelen, hogy a leveleket a felvevő hivatal soron kívül még aznap továbbította a repülőtérre, de a felszámított felár igen magas volt. A külföldről Magyarországra küldött légiposta levelek díja alacsonyabb volt, átszámítva egyharmada az azonos relációba küldött magyar tarifához képest (pl. Csehszlovákia esetében 36 fillér az idejövő levél díja, míg a kimenő levél díja 2 pengő volt!)

1930 augusztusában a Magyar Királyi Posta új „szolgáltatást" vezetett be: a külföldről érkező légiposta leveleket Budapest területén 80 fillér expressz díj utólagos megfizetése mellett még aznap kézbesítette a címzettnek. A „szolgáltatás" bevezetéséről az 1930. évi Postai Értesítő hallgat, ugyanakkor a Filatéliai Kurír 1931. évi 1. számának 17. oldalán egy névtelen szerző (valószínűleg a lap főszerkesztője Örvös János) így ír „Egy be nem vált postai kísérlet" című cikkében:[9]

„A légipostán érkezett küldeményeket a posta kísérletképen néhány héten keresztül 80 filléres portóbélyeggel megterhelve, mint expressz küldeményeket, az érkezés után néhány órával kikézbesítette. Akadtak, kik méltatlankodva, de mégis kiváltották a „büntetés" vörös palástjába öltöztetett kísérletet, de legtöbben megtagadták az átvételt, mondván hogy fizesse ki a drága büntetést az, aki ilyen bután küldte Párizsból vagy Stockholmból az üdvözletet. Másnap azonban (tehát a küldéstől számított harmad vagy negyed napon) végre mégis kikézbesítették büntetés nélkül (áthúzott 80 filléressel) az odisszeát járt lapot vagy levelet, mintha nem is repülőgépen, de bugaci vicinálison érkezett volna. Tulajdonképpen a panaszok hangoztatása után derült ki, hogy csupán kísérletről van szó, amit a legjobb szándékkal kezdeményezett a posta, de látva a felzúdulást, gyorsan be is szüntették az önkéntes expressz kézbesítést. Be kellett látni ugyanis a postánknak, hogy pld. A 10 őrés svéd légi díjjal szemben (Stockholm-Bpest) lehetetlenség Bpestről Bpestre 80 fillér expressz díjat felszámolni"

Szerencsére az utókor másképp tekint ezekre a levelekre, amelyekből kettőt mutatok be.

[9] A cikket szó szerint, de a mai helyesírási szabályoknak megfelelően idézem.

Az 1. sz. ábrán látható levelezőlapot 2,20 Kcs (1,20 Kcs alapdíj + 1,00 Kcs légiposta pótdíj) helyett 4,50 Kcs-val bérmentesítették és 1930. augusztus 24-én adták fel 12 órakor Brno 2 postahivatalánál.

1. ábra

A vicces kedvű feladó, aki Budapesten az Andrássy út 12 alatt lakott versenyt futott az idővel: „Előbb leszek otthon, mint ez a levelezőlap”. Egy biztos a posta állt a kihívás elé: a Budapest Mátyásföldi repülőtéren már este hat órakor megérkezett levelezőlap hátoldalára 80 fillérnek megfelelő két darab 40 filléres (MBK 109) bélyeget ragasztott és még aznap expressz úton kézbesítette a levelezőlapot a címzettnek. Mindamellett ez csak feltételezés, mivel ekkoriban az expressz kézbesítés pontos idejét ceruzával feljegyezték a küldeményre és ezen a levelezőlapon a kézbesítés időpontja hiányzik. Megjegyzem, hogy a Budapesti Központi Távíróhivatal „J” jelű bélyegzőjét a mátyásföldi repülőtér használta érkezési, illetve esetünkben induló bélyegzésként. (1. ábra és annak hátoldala.)

A 2. ábrán bemutatott légi levelet tíz nappal később az USÁ-ban adták fel Budapestre a United States Lines cég részére. A levél légi úton hét nap múlva ért Párizsba, ahol Paris Gare Par Avion kék érkezési bélyegzővel látták el 1930.09.11-én 18 órakor és továbbküldték Budapestre légi úton. A levél Mátyásföldre két nap múlva érkezett meg 1930.11.13-án 6 órakor és 16 órakor továbbküldték a Budapest, 72 Postahivatalhoz, ahonnan sikertelenül kíséreltek meg az expressz kézbesítést ugyanaznap. Ugyanakkor a levélre ráütötték a légipostával érkezett keretes bélyegzőt.

A címzett valószínűleg megtagadhatta a küldemény átvételét, vagy sikertelen volt csak a kézbesítés, amire utal, hogy a 80 filléres (MBK 111) sz. portóbélyeget a cikkben leírt módon tollal áthúzták, érvénytelenítették. Ez a fajta kényszer expressz kézbesítés a cikk szerint csak hetekig működött, mivel a „közönség” (ténylegesen a bélyeggyűjtők) felháborodott tiltakozása miatt a „kényszer-expressz” kézbesítést a posta megszüntette.

2. ábra

Nem vitásan ezek a portós levelek a magyar postatörténet, portózás legérdekesebb darabjai közé számítanak, a legmagasabb névértékű portóbélyeg használata miatt, illetve a 2. ábrán látható levelezőlap esetében azért is, mert a két 40 filléres portóbélyeg használata még ritkább. A feketekönyv értékelése szerint 250-450 pontot ér a kétbélyeges portózás, míg az egybélyeges 80 filléres portó használata is 80 pont a Magyar Bélyegek kézikönyve 465. oldalán közölt táblázat szerint. Kérdés csak az, hogy ezt a pontértéket mihez kell hozzáadni, hiszen maguk a légiposta küldemények is értéket képeznek.

Visnyovszki Gábor jelenleg az Exponet.com oldalon látható portós küldeményeket bemutató gyűjteményében csak egy 1930 szeptemberében Stettinből Budapestre küldött nagyméretű levelet mutat be, amelyen látható a 80 filléres portóbélyeg.

Emellett egy Finnországban élő angol filatelista a Bukaresti EFIRON mutatott be egy Helsinkiből Budapestre küldött levelet, amely előoldalán ott virít a 80 filléres portóbélyeg.

Egy biztos, a kézikönyv kiegészítendő azzal, hogy 1930 augusztus-szeptemberében a 80 filléres, vagy két darab 40 filléres portóbélyeg külföldről érkezett légiposta levélen való használata jelentős felárat indokol!

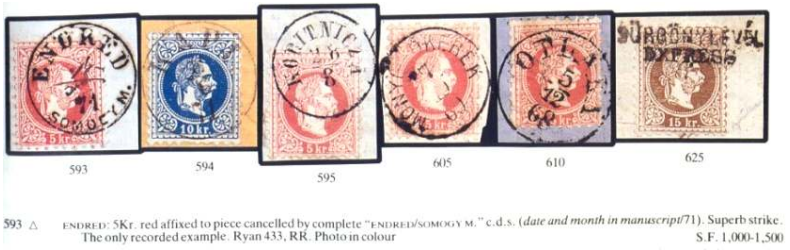
AZ ENDRÉDI PROVIZÓRIUM
EGY NEM LÉTEZŐ POSTAHIVATAL BÉLYEGZŐJE

VENDEL JÓZSEF, KAPOSVÁR

A filatéliában a ritkaságok mindig vonzották a gyűjtőket, a különleges bélyegek, szokatlan postai kezelések minden gyűjtő féltve őrzött kincsei közé tartoznak. De mi számít különlegesnek, kuriózumnak? Mindenkinek más becses, egyben azonban megegyeznek, kevés van belőlük.

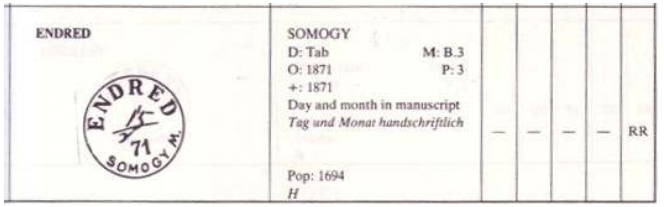
Egy 1994-es árverésen[10] bukkant fel az alább látható ENDRÉD bélyegzés, ami a Ryan gyűjteményből származott.

593 △ ENDRED: 5Kr. red affixed to piece cancelled by complete "ENDRED/SOMOGY M." c.d.s. (*date and month in manuscript*/71). Superb strike. The only recorded example. Ryan 433, RR. Photo in colour S.F. 1,000-1,500

1. ábra: ENDRÉD bélyegzés a Christie's árverésen

Nem tudjuk, hogy kihez került, de azt igen, hogy valószínű nem is sejti, hogy milyen ritka kincshez jutott. Ugyanis ennek a bélyegzőnek a létezéséről sokáig semmit sem tudtunk, mivel sem a Monográfia,[11] sem a Zlatev katalógus és semmilyen más szakirodalom nem említette. Gary Ryan ismertette először katalógusában,[12] mivelhogy akkoriban az ő tulajdonában volt ez a bélyegzés.

2. ábra: ENDRÉD bélyegzés a Ryan katalógusban

A katalógusban ábrázolt bélyegzés felirata azonban hibás, mert az ékezet lemaradt róla, ahogy az azt később átvevő katalógusokból is. Ez azért is meglepő, mert a katalógus ábráját is erről az egy létező bélyegzésről készítették, ezen pedig jól látható a második "E" betűn levő ékezet.

Mivel Somogy megyei postatörténeti dokumentumokat gyűjtök, már akkor felkeltette az érdeklődésemet ez a különleges bélyegzés, és ismeretlen postahivatal, s mivel tervem volt Somogy postahivatalainak teljes körű feldolgozása, eltökélt célommá vált, hogy megfejtsem Endréd postahivatalának rejtélyét.

[10] Christie's Zürich, 1994. június 15, S.119.
[11] A magyar bélyegek monográfiája VI. Bp. 1973, 97.o.
[12] G.S. Ryan: Abstemplungen … Ungarn 1867 I-II., S.236.

3. ábra: Endréd egyetlen ismert bélyegzése

Az ezt követő kutatások során fokozatosan derült fény arra, hogy miért is tűnt el olyan sokáig a szemünk elöl ez a bélyegzés és postahivatal. A kutatások során kiderült, hogy már 1870. augusztus 18.-án pályázatot írtak ki[13] Balaton-Endréd postamesteri állására, havi 150 forint fizetéssel, majd 1871. január 18.-án már arról adtak tájékoztatást,[14] hogy Lauschmann Istvánt kinevezték Somogy-Endréd postahivatal postamesterévé. Meglepő módon azonban a postahivatal megnyitását, a szokásoktól eltérően, hivatalosan nem tették közzé (ezért is nem tudtunk korábban róla), de a fenti adatok alapján a nyitás valószínűleg február 1-én volt.

Az, hogy a postahivatal megnyitását hivatalosan nem tették közzé, már sejteti, hogy Endréd postahivatalának megnyitása csak valami ideiglenes, szükségmegoldás volt.

Ahogy az a hivatal ENDRÉD/SOMOGY M. feliratú bélyegzőjén (Fa-típus, átmérő 24,5 mm, betűmagasság 3 mm) látható, a bélyegzőből hiányzott a nap/hónap dátumbetét, és a dátum (15/3) kézzel lett beírva. Ebből is rögtön azt a következtetést vonhatjuk le, hogy egy ideiglenes, *provizórikus bélyegzőről* van szó.

Ez a feltevés be is igazolódott, amikor meg akartam keresni az 1871. évi Tiszti Névtárban[15] Endréd postahivatalát és postamesterét. Meglepetésre egyik sem található benne, újra rábukkantam azonban Lauschmann István nevére, aki már mint az öt kilométerre fekvő Kőröshegy postahivatalának postamestere szerepel a felsorolásban.

Ez eléggé mellbevágó felfedezés volt és rögtön le is ellenőriztem, s valóban 1871. július 25.-én tájékoztatás jelent meg[16] Kőröshegy postahivatalának megnyitásáról, de a PRT-ben megszokottaktól eltérően, minden előzetes pályáztatás és postamesteri kinevezés nélkül.

Endréd esetében tehát volt pályáztatás és postamesteri kinevezés, de a postahivatal megnyitásának közzététele elmaradt, Kőröshegy esetében teljesen fordítva történt, nem volt pályáztatás és postamesteri kinevezés, de a postahivatal megnyitását közzétették, vagyis a kettő szorosan összefüggött és nem volt véletlen.

[13] Postai Rendeletek Tára, 1870. 13. szám
[14] Postai Rendeletek Tára, 1871. 1. szám
[15] Mihók Sándor: MDCCCLXXI. évi Tiszti Névtárak I.
[16] Postai Rendeletek Tára, 1871. 13. szám

Mindezek tovább erősítették azt a meggyőződést, hogy Endréd csak egy *átmeneti megoldás* volt a környéken jelentkezett postai igények kielégítésére, és a végleges megoldást, az Endrédtől öt kilométerre fekvő Kőröshegy jelentette. Elképzelhető, hogy januárban még nem készült el a kőröshegyi posta, ezért azt ideiglenesen fél évig Endréden rendezték be, és ezért nem hirdettek ki rá Kőröshegyen új pályázatot, hiszen a postamestere már megvolt. Mindenesetre az mindenképpen döntő szempont lehetett, hogy célszerűbb és gazdaságosabb volt a postát Kőröshegyen berendezni, mivel a gyalogposta[15] számára közelebb volt a Kőröshegy szomszédságában levő, 2 km-re fekvő SZÁNTÓD vasútállomás, amely 1861. óta biztosította a gyors vasúti szállítást. Ezzel szemben Endrédről csak Zamárdin keresztül lehetett elérni a Szántódi vasútállomást, ami közel 10 km távolságra volt.

4. ábra: Endréd – Zamárdi – Szántód – Kőröshegy

Még egy érdekesség és bizonyíték arra, hogy Endréd postahivatala csak egy szükségmegoldás volt a kőröshegyi posta megnyitásáig. Ahogy az 5. ábrán látható, a kőröshegyi posta nyitásakor, azaz július 1-én, 1867-es kiadású bélyeget használtak, az viszont elképzelhetetlen, hogy egy új posta 1871. július 1-én 67-es osztrák gyártású bélyegeket kapott volna nyitókészletként, amikor május 1. óta már a magyar gyártású 1871-es bélyegek voltak forgalomban, és a 67-es bélyegek használatának türelmi ideje is már csak egy hónapig tartott. Minderre a magyarázat egyszerű, az endrédi posta maradék 67-es bélyegkészletét kezdték nyitáskor használni, ahogy valószínűleg minden álló és forgó készlet átkerült Endrédről Kőröshegyre, egyszerűbben mondva átpakolták az egész postát, bélyegestül-postamesterestül.

Összegzésképpen megállapítható, hogy Endréd postahivatalának megnyitását hivatalosan *soha nem tette közzé a PRT*, az új posták felsorolása között, ezért nem tudtunk a létezéséről, és ezért nem említették a korábbi katalógusok sem. Mindössze az idézett postamesteri kinevezés említette, ami valójában a fél évvel későbbi Kőröshegyi postahivatalra vonatkozott, ezt igazolja, hogy ugyanaz lett a postamestere, mint akit Endrédre korábban kineveztek.

Ezért Endréd postahivatalát és bélyegzőjét, mivel hivatalosan nem volt közzétéve, csak egy szükség szülte helyzet provizórikus megoldásának tekinthetjük.

A bélyegző használati ideje is kellő pontossággal meghatározható, hiszen 1870. augusztus 18.-án írták ki a pályázatot és 1871. január 18-án közölték Lauschmann István kinevezését, ebből nagy bizonyossággal következik, hogy február 1. körül nyitott ki a posta.

Kőröshegy postahivatalának megnyitását pedig július 25-én tették közzé,[15] ebből valószínűsíthető, hogy július 1-én kezdte meg működését. Ezt támasztja alá a következő képen látható bélyegzés, mely valószínűleg a postahivatal megnyitásának napján készült, tehát *elsőnapi* bélyegzés.

5. ábra: KŐRÖSHEGY – első napi bélyegzés

Fentiek szerint tehát Endréd ideiglenes postahivatala mindössze *öt hónapon* keresztül üzemelt.

A bélyegzésből ez ideig csak a bemutatott egyetlen példányt ismerjük, tizennyolc év elmúltával sem sikerült egyetlen újabb példányra rábukkanni, így talán a magyar filatélia egyik legritkább provizóriumáról lehet szó.

140 év alatt egy darab bukkant fel, vajon ki lesz az a szerencsés, aki talál még egy ilyet, vagy esetleg már régóta rejtőzködik egy az Ön gyűjteményében? Érdemes utána nézni, mert már 1994-ben 805 SFR volt ennek a bélyegzésnek az eladási ára, ma egy ilyen bélyegzés értéke minimum 1.000 €, egy levél értéke pedig – ha létezik egyáltalán ilyen – akár 3.000 € is lehet.

Mindenesetre a kilátások nem nagyon biztatóak, hiszen tudjuk, hogy egy Endréd nagyságú kis falu levélforgalma 1871. táján, 500 darab körül volt havonta. Öt hónap alatt ez tehát, mintegy 2.500 feladott levelet jelent. Ha 2 ezrelék fennmaradási aránnyal számolunk, akkor elméletileg maximum 5 fennmaradt levél létezhet, vagyis az ismert példányon kívül még 4 darab. Ezek alapján tehát van még kis esély arra, hogy felbukkanjon egy ilyen levél.

A MAGYAR POSTAFORGALOM ÉS A NÉMET CENZÚRA A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ ALATT

JAN JAAP DE WEERD, VILLIERS-LÈS-NANCY

Nagy megtiszteltetés számomra itt állni Önök előtt.[17] Köszönöm a meghívást és a bizalmat. Remélem, nem fogok csalódást okozni. Szeretnék elnézést kérni szerény német tudásomért, de biztosíthatom önöket, hogy a magyarul ez még rosszabb lenne!

Előadásom az Egyesült Államokban élő Robert Morgan úrnak szeretném ajánlani. Soha nem láttuk egymást személyesen, de hosszú levelezésünk során számos tanáccsal támogatott engem. Talán nem tartozik szorosan a témához, de ő volt Mafitt tagságom egyik ajánlója. A másik ajánlóm az itt jelenlevő Marcel de Jong volt, aki időtlen idők óta barátom. Nagy öröm másokat is látni itt többi gyűjtő barátaim közül.

Magyar postai cenzúra a második világháború alatt igen nagy téma, ezt tehát korlátoznom kellett. Csak a német ellenőrzőhelyek által végzett cenzúrákkal fogok foglalkozni. Számos más országnak is volt saját cenzúra szolgálata. Ezek magyar postai küldeményeken tapasztalható jeleiről sem fogok beszélni.

A második világháború után a külföldre küldött és onnan érkező magyar postát német cenzúrahivatalok ellenőrizték. (2. dia) Az e hivatalok által feldolgozott posta sokféle bélyegzőt és egyéb jelzést mutat. Ez a tanulmány lehetőséget ad e hivatalok eljárásának jobb megértésére.

A háború előtt eredetileg a Németország és külföld közötti postai forgalom Berlinben történő központi cenzúrázását tervezték.

Nagyon gyorsan világossá vált, hogy a nagy mennyiségű levéllel Berlin maga nem tud megbirkózni, így decentralizált cenzúrahivatalok berendezése mellett döntöttek. Mindegyik cenzúrahivatal egy meghatározott földrajzi terület postájával foglalkozott, és saját betűazonosítót kapott. Annak érdekében, hogy a cenzorok helyét lehetőleg titokban tartsák – különbözőképp megjelölve küldeményeket – e betűk a hivatal helyét helyettesítették a bélyegzőkön és a zárszalagokon.

Magyarországért a bécsi Nemzetközi Cenzúrahivatal (Auslandsbriefprüfstelle, rövidítve: ABP) volt felelős. E nagy cenzúrahivatal első időszakának érezhetően sok kísérletéből és zavaraiból nyilvánvaló, hogy 1939. szeptembertől 1940. elejéig a leghatékonyabb módszert keresték. A különböző kezelési formák a gyorsan követték egymást.

E felkészülési idő után egy hosszú időszak következett, amikor a kezelési módszer viszonylag állandó maradt. Csak kisebb változásokat hajtottak végre a különböző bélyegzőkön és zárszalagokon. A

[17] A cikk a szerző Mafitt székfoglaló előadásának szerkesztett változata, mely a Mafitt 8. nemzetközi postatörténeti szimpóziumán, Pannonhalmán, 2012. április 13-án hangzott el, német nyelven. A szövegben zárójelben látható dia-számok a CD lemezmellékletünkön megtalálható Powerpoint bemutatóra hivatkoznak.

háború végén a cenzúrázást egy másik katonai egység vette át. Ennek következménye az objektumok kivitelének lényeges megváltozása.

A három időszak főbb jellemzőit és a cenzúra minden kategóriájának eszközeit számos levél és képeslap szemlélteti. Így megállapítható, hogy mi volt a cenzúra szokásos menete szállítmányok folyamat, valamint, hogy milyen levelekhez és levelezőlapokhoz tartozott különleges eljárás.

Karl-Heinz Riemer 1979-ben megjelent "A külföldi levelezés ellenőrzése a német hatóságok által a második világháborúban" című könyve (3. dia) tartalmazza az ez időben alkalmazott összes ismert német cenzúrajel jegyzékét, ami régóta alapvető kézikönyv e téma kutatói számára.

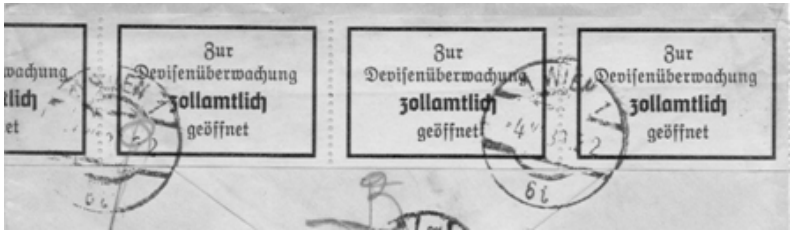
Németországban, Arge Zensur (Cenzúra munkacsoport) évekig foglalkozott Riemer jegyzékének frissítésével. (4. és 5. dia)

Az Arge tagok számos jelzést fedeztek fel, amelyeket Riemer még nem ismert. A levelek nagy mennyiségének kutatása lehetővé tette a különleges cenzúrajelzések időszakának és gyakoriságának meghatározását is. 2008-ban jelent meg az új katalógus Horst Landsmann szerkesztésében.

Lengyelország lerohanása 1939.szeptember 1-én következett be, amit Nagy Britannia és Franciaország hadüzenete követett Németország ellen 1939. Szeptember 3-án. A 6. dián látható levelezőlaplap mutatja ezen időszak bizonytalanságát: az első „Zurück Postsperre" bélyegzést áthúzva a lapot később valószínűleg mégis kézbesítették?

ZÁRSZALAGOK

1939 szeptemberének első napjaiban, amikor a berlini hivatal megkezdte működését, nem volt sem bélyegző, sem zárszalag e célra. Csak pénzügyi ellenőrzéshez használatos zárszalagok álltak rendelkezésre, melyek a cenzúrázáshoz is alkalmasak voltak. A bécsi cenzúrahivataltól is ismertek olyan levéldarabok, amelyek lezárásához a berlini ABP-hez hasonlóan, devizafelügyeleti zárszalagokat használtak. Íme a 7. dia vonatkozó részlete:

1939 októberében e zárszalagra ráütötték a bécsi 1. Posta bélyegzőjét. Mivel az ABP Bécsben csak 1939. december 1-jén kezdte meg működését, teljes bizonyossággal nem lehet megállapítani, hogy ez a levél valóban cenzúrán ment keresztül, vagy csak a benne levő pénzt vizsgálták-e.

Ez volt az a pont, amikor 1939 decemberében e korai szervezet eszközeként a zárszalagokat bevezették. Az első formában ez a szalag a *Geprüft* feliratot tartalmazta felváltva a körbe foglalt *Oberkommando der Wehrmacht* szöveggel. A borítékokat kezdetben hátul, a felső szélük *alatt* nyitották fel, és rajtuk a zárszalagon kívül más cenzúrajelzés nem látható (8. dia, részlet.)

Már 1940 januárjában lecserélték az egyértelmű *Geprüft* szót a semlegesebb *Geöffnet* kifejezésre (9. dia.) 1940 márciusától újabb változat került használatba, ekkor bukkant fel a"g"azonosító betű a körben (10. dia.)

Valószínűleg azért, mert a tartalom így könnyebben kivehető, a leveleket idővel elkezdték a felső szélükön felnyitni (11. dia.) E leveleken a zárszalag már a felső oldalon van, és ezért a szalag közepén levő *Geöffnet* szöveg a levél mindkét oldalán általában nem látható.

Emiatt a *Geöffnet* szöveget áthelyezték, hogy az felváltva a szalag közepe felett és alatt jelenjen meg (12. dia.) Innét kezdve, a leveleket általában baloldalt nyitották fel, és a zárszalagot félig az előoldalra, félig a hátoldalra ragasztották.

Amikor 1944 februárjában, a Wehrmacht több tagja a szövetségesekhez menekült, Hitler elrendelte egyes Wehrmacht feladatok átadást az SS-nek, köztük a cenzúrát is. Az átalakítást az iratok szerint 1944 közepe táján hajtották végre. Úgy döntöttek, hogy a semleges *Oberkommando der Wehrmacht* megnevezést *Zensurstelle*-re cserélik (13. dia.) Eddig a *cenzúra* szót gondosan kerülték.

A cenzúra új anyagai csak az év vége felé álltak rendelkezésre, és emiatt csak néhány hónapig voltak használatban. A rövid ideig tartó használathoz párosul az a tény, hogy a külföldi országokkal való postaforgalom ebben az időben már nagyon korlátozott volt. Ez a magyarázata, hogy miért oly nehéz az új szöveget tartalmazó bélyegzést és zárszalagot találni.

LEVÉLZÁRÓ ESZKÖZÖK

1942 februárjában új gép került használatba. Ez az oldalt felnyitott leveleket egy keskeny zárszalaggal és egyidejűleg gépbélyegzéssel zárta le. A gyakran nagyon gyenge bélyegzés eredménye, hogy a kidomborodó szalagot vagy a borítékot csak rosszul, festéktöbblettel vagy hiánnyal fogta meg. Továbbá, a bélyegző is nagyon gyorsan elhasználódott. Ezen okok miatt tiszta bélyegzés csak nehezen található (14. dia.) A képen a bélyegzés fordított: a sas általában balra fordulva látható.

A 15. dia új bélyegzőjén a sas széles, szögletes szárnyú. A 16. dián még egy újabb változat van: Ag körben, négy vonallal. Két pont jelzi a szerszám kopásának kezdetét. A későbbieknél egyértelműen megkülönböztethető, hogy ez egy csavar fejének lenyomata. A 17. dián az SS új bélyegzése látható, a *Zensurstelle* szöveggel ellátva.

KÉZI CENZÚRABÉLYEGZŐK

Kezdetben a kézibélyegzés (18. dia) csak a levelezőlapokhoz volt használatos, míg a levelekhez a zárszalagokat használtak külön bélyegzés nélkül. Később ezt a normál posta nagy részét gépi úton való megjelölése követte, 1940 júniusától kezdve a körbélyegzőt már főként csak ajánlott küldeményekhez használták.

Az első bélyegző 1940 januárjában tűnik fel, az első hónapban kék, vagy mint itt lila, ezután piros. Ezek némileg eltérő változatokkal 1944 végéig voltak használatban, és mind a *Geprüft Oberkommando der Wehrmacht* feliratot tartalmazták. A 19. dián kézibélyegzővel használt zárszalagok láthatók. Az SS változata *Stempel Zensurstelle* szövegű (20. dia.) de létezik a ritkább *Prüfstelle* feliratú is.

GÉPI CENZÚRABÉLYEGZŐK

A bécsi ABP használt először gépi cenzúrabélyegzőt. Eddig 1940. májusit ismertünk, de itt egy április 25-i. (21. dia.) Ez egy négy különböző hosszúságú, enyhén hullámos vonalú bélyegzés. A felső gyakran nem látszik, így az a benyomás mintha csak három soros bélyegzés lenne. Leveleknél ezeket elsősorban a zárszalagokon, azonosítás céljára használták (22. dia.)

Az alapmintának: "*Oberkommando der Wehrmacht, Geprüft*, párhuzamos vonalakkal összekötve számos változata létezik. A vonalak száma 2-4 között vagy 6-7 között változik. A körök és/vagy a vonalak távolság különböző, de az már kérdéses, hogy ezeket a kis különbségeket érdemes-e külön katalógus számmal is azonosítani. Bemutatok egy kétsoros változatot 14 mm távolsággal, ami nem igen beszerezhető (23. dia.)

Különlegességek: a nyomtatványok cenzúra-zárszalag nélküliek, de ellenőrzőbélyegzéssel: mivel az ilyen levelet lezáratlanul küldték és kézbesítették (24. dia.) A 25. dián látható hétvonalas lenyomat nem volt teljes, ezért a kártyát újra kezelték, egy ezúttal kétvonalas bélyegzésű gépen.

A cenzúra SS általi átvétele után a bélyegzőgépeket is átalakították. Az új felirat *Zensurstelle Geprüft* két bélyegzőgéppel, melyek 2 és 7 vonalasak. Mindkét típus látható az itt következő lapon (27. dia.)

1944. október 6-án küldték Budapestről a németországi Neu-Oderbergbe. Ebben az időben a repülő-összeköttetés Budapesttel már bizonytalan volt, és az, hogy a lap légiposta tarifával van bérmentesítve, de még a felragasztott légiposta matrica sem feltétlenül jelenti azt, hogy ez a lap valóban légi úton érkezett. Erre még a budapesti 4. Posta *Légiposta* bélyegzése sem bizonyíték.

Útközben a lap átment a Bécsi Cenzúrahivatalon, ahol a szöveget ellenőrizték. Miután az ezt igazoló gépbélyegzőt hét vonallal rányomták, továbbították Németországba. Ám a címzett, egy magyar kadét aspiráns címét nem lehetett megállapítani, így a lap indult vissza. Újra átment az egész cenzúraeljáráson, és egy második cenzúrajelzést kapott, ezúttal a kétsoros géppel. Az egyik cenzúra folyamat során a kémiai részleg átlósan egy vegyi anyagot tartalmazó

sávot nyomott a szövegre. Ezt a tinktúrát a láthatatlan tintával írt, rejtett üzenetek megjelenítésére használták.

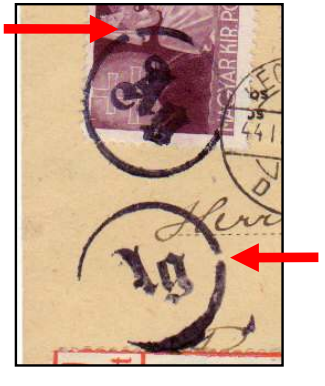

TRANZITBÉLYEGZŐK

Mint korább már szó volt róla, egyes küldeményfajták megnyitására, különleges kezelésükkel összefüggésben, a cenzúrahivatalban nem került sor. Hogy a postaszervezet számára ez egyértelmű legyen, erre külön tranzitbélyegzőt használtak, mint a 28. dián látható konzuli küldeményen, mely az azonnali továbbíthatóságot jelezte. A hadsereg főparancsnokság levelezését szintén nem kellett felnyitni (29. dia.)

További példák találhatók a feladónak visszairányított küldeményeken, melyek első útjukon a cenzorok már kezeltek. Visszafelé, ezek már csak egy tranzitbélyegzést kaptak (30. dia.) A hátoldali feljegyzésben látható a kézbesíthetetlenség oka "*Adressat abgereist mit Jüd(ischem) Transport*"

A tranzitbélyegzők három változatban, különböző méretű és típusú betűkkel ismertek. Minden változatból egyszerre több is használatban volt. A vizsgálatot elvégzőket az "Ag" betűk körüli kör egymástól különböző helyen való bemetszése révén azonosíthatóvá tették. Ez a "individualizáció" tette lehetővé, hogy minden darab visszaküldhető volt a döntésért felelős cenzorhoz (31. dia.) A bemutatott lapot két különböző cenzor kezelte, mert a tranzitbélyegzők körei különböző helyen szakadnak meg. Ez itt valószínűleg egy úgynevezett felülvizsgálat nyoma: a vizsgálók által ellenőrzött darabokat véletlenszerűen kiválasztva egy felügyelő is kontrollálta.

A baráti országokba, például Spanyolországba menő postát, gyakran szintén gyorsítva kezelték (32. dia.) Ez a levél háromszor cenzúrázott, de Bécsben bontatlan, így ott csak tranzitbélyegzőt kapott. Még egy gépi tranzitbélyegzést is használatba vettek (33. dia.) Erre bizonyíték e levél egyszerűsített kezelése, melyen sem az ellenőr jelzése, sem sorszám, sem vegyi vizsgálat nem látható.

GESTAPO

A nagyobb cenzúrahivataloknál volt egy részleg, amely a külföldi újságokat és magazinokat ellenőrizte. Ez a részleg az állami titkosrendőrséghez (Gestapo, Geheimen Staatspolizei) tartozott. Ezek mindegyikét egy saját szám azonosította. A bécsi részleg a 2-es számot kapta. (34. dia.) A kézibélyegzőn ez a szám alig olvasható.

Hengerbélyegzéssel zárszalagon (35. dia) a 2-es szám jól olvasható. Egy másik változat szerint pusztán hengerbélyegzést alkalmaztak (36. dia), itt nyomtatványt tartalmazó borítékon látható, ami nem gyakori.

CENZOROK JELZÉSEI

A 37. dián látható a 147911 szám jelentése: 1941 közepétől az összes bejövő postai küldemény hat számjegyű érkezési gépbélyegzést kapott, nemcsak a borítékon, hanem a belsejében is minden lapon. A főként a jobb alsó sarokban található, de belül is meglevő, ceruzával írt számok a vizsgáló azonosítását szolgálták. A három-és négyjegyű kis lila számok a feladó és a címzett ellenőrzésének azonosítói.

VÁLTOZATOK

Riemer írja az ABP Wien előszavában, hogy "A bizonyíthatóan teljes postacenzúra kezdetének, amely a levelek 100%-ának felnyitását jelenti, 1939 decembere tekinthető ". A 38. dián mutatott, vizsgálati jelek nélküli levél emiatt tulajdonképp már nem lett volna kézbesíthető.

Levél Hollandiába, a kölni ABP kezelésével, mely hivatal normál esetben a Hollandiából *érkező* postát dolgozta fel (39. dia.) Fordított párja egy Hollandiából érkező levél, melyet a bécsi ABP ellenőrzött (40. dia.) A posta torlódása esetén ugyanis a hivatalok feldolgozatlanul is továbbíthattak küldeményeket egy másikhoz.

Amikor a német birodalom úgy döntött, hogy a postaforgalom Angliával már nem lehetséges, a megszállt országok postaszolgálatait arra utasították, hogy minden Angliába címzett küldeményt a német hatóságokhoz továbbítsanak. Párizsban egyes postai tisztviselők elrejtették az ilyen küldeményeket, és csak a háború után indították tovább. Kívül a DETAINED IN FRANCE DURING GERMAN OCCUPATION bélyegzésen kívül nincs más postai jelzésük. Angliában 1945. április 15-én kezdődött e küldemények feldolgozása (41. dia.) A bélyegzés szerint az itt bemutatott levelet a következő napon érkeztették.

Budapesti helyi levél, német cenzúrával (42. dia.) A helyi levelezést normál esetben nem cenzúrázták. Lehetséges, hogy e borítékot egy külföldre küldött másik levél tartalmazta. Csak egy zárszalag van rajta, de hiányzik a szokásos háromjegyű számbélyegzés, és a cenzori jelzések.

A cenzúrahivatalok földrajzi elhelyezkedésének titokban tartása érdekében, a bélyegzőn a városnevet - mint már említettük – egy betű helyettesítette. Még a háború kezdetén készültek ugyan városneveket tartalmazó bélyegzők is, de úgy döntöttek, hogy ezeket nem veszik használatba. Az így előkészített bécsi bélyegzők két változatát idővel mégis használták, talán amikor a szokásos bélyegeket nem álltak rendelkezésre, vagy ha különösen nagy mennyiségű bejövő postát kellett feldolgozni. (43. dia.) Bemutatom az egyik ilyen bélyegzést, mely a *Geprüft Auslandsbriefprüfstelle Wien* feliratot tartalmazza. Használata 1940. július - augusztus közötti.

Az "e" betű frankfurti ABP-hez tartozott. E levél bal oldalán látható

„e” betűs zárszalag azonban nem onnan származik, (44. dia) mivel Frankfurtban a *Geöffnet* változatot csak a felül vagy alul használták. Azt, hogy ez egy nyomáshiba, a következő, 45. dia bizonyítja: ez az azonos zárszalag változata, amely mindkét betűt tartalmazza.

A tranzitbélyegzőket kisegítő bélyegzésre is használták, ha a gépi lezárás bélyegzése nem volt jól látható (46. dia.) E gép jellegzetesen keskeny zárószalagja nagyobb gépi- vagy kézi bélyegzésekkel együtt is megtalálható. Ezeket gyakran nem a rögzítő szalagon, hanem mellette alkalmazzák. Néha semleges barna szalagot is használtak, itt egy kisegítő bélyegzéssel (47. dia.)

Míg a többi cenzúrabélyegzés szinte kizárólag piros volt, a tranzitbélyegzők általában kék vagy kékes-fekete színnel találhatók (48. dia.) Itt egy zöld, korábban ismeretlen színű tranzitbélyegzés. A 49. dián egy gépi zárószalagot látunk, különleges vizsgálóbélyegzéssel. 50. dia: a levélzáró szerkezet bélyegzése "c" betűt tartalmaz, az további jellemzők viszont a bécsi ABP-re utalnak.

Jogi tartalmú küldemények, szabadalmak, kották és egyéb különleges témák a felnyitás után a berlini központi cenzúrához kerültek. Továbbításukkor a decentralizált hivatalok szokásos saját cenzúrajeleiket alkalmazták. Majd ott is átfutott a "cenzúramalmon" ahol aztán ezekre egy második sorozat cenzúrabélyegzés és zárszalag is került (51. dia.)

52. dia: tértivevényes ajánlott levél Németországból. Annak ellenére, hogy csak egy postai űrlap, a tértivevényt is cenzúrázták (53. dia)

54. dia: vállalatok számára lehetséges volt a levelek közvetlen beadása (*Prüfstellenaufgabe oder Schnellprüfstelle*). Habár ezek a küldemények szokásos ellenőrzési jeleket mutatják, mégis felismerhetők az alábbiak alapján:

- a zárószalag alatt nincs vágási nyílás;
- a bélyegzés az ABP-hez tartozó postáé (az „f" betű Hamburg);
- a küldemény az ABP feladatkörétől eltérő országba ment (Hamburg Norvégia és Dánia kimenő és beérkező postájáért felelt).

55. dia: végül szerepeljen itt egy háromszoros cenzúra: Magyarország, Németország és az USA cenzúrájának jeleivel.

Németről fordította: Szücs Károly, Budapest

NEMZETKÖZI POSTATÖRTÉNETI SZIMPÓZIUM, 2012. PANNONHALMA

A szokásosan kétévente, felváltva Ausztriában és Magyarországon rendezett postatörténeti találkozót idén – egyéves csúszással – Pannonhalmán rendeztük. Rendezvényünkre ezúttal Európa hat országából is érkeztek a résztvevők és az előadók, így az eddig kétoldalú találkozó ez alkalommal már nemzetközi szimpóziummá vált. A történelmi helyszín egyúttal tartalmas idegenforgalmi hátteret és magas színvonalú ellátást nyújtott a résztvevőknek.

A rendezvényről többen is készítettünk képsorozatokat, melyek lapunk CD-mellékletén megtalálhatók.

A péntek esti hangulatos ismerkedő estet követően másnap dr. Ulrich Ferchenbauernek adtuk át az Mafitt 2012. évi Bér Andor vándordíját, annak elismeréseként, hogy világsikerű könyvének IV. kötetében az 1867-es első magyar bélyegkiadást immár egyértelműen magyarként tárgyalva, ennek okait a nemzetközi filatélia közvéleménye számára is közismertté tette. Ezt az egész napot betöltő tartalmas filatéliai előadások követték, melyek jobb megértését ezúttal első alkalommal német és magyar szinkrontolmácsolás segítette.

A kép előterében: Csicsay Péter, Jakab András, Máj József

Az előadások képanyaga lapunk CD-mellékletén található. Közülük az egyiket cikké átdolgozva is közöljünk, ami egyben a székfoglalók kiadványban való megörökítésének kezdete is. Ezeknek legalább képanyagát – akár visszamenőleg is – igyekszünk majd hozzáférhetővé tenni. A szimpózium programfüzete az előadások rövid összefoglalóját is tartalmazza, amit a Mafitt honlapjának Archívuma őriz, ahol bármikor és a világon bárhonnan hozzáférhető. *(SzK)*

Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-ben kezdődött húsz év szünet után 2011-től párhuzamosan magyar és angol nyelven is.

A lap digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról tölthető le: www.mafitt.hu

The CD attachment is available on the website of Mafitt at www.mafitt.hu

XXIII. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság
Hungarian Philately Scientific Society

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47. www.mafitt. hu e-mail: info@mafitt.hu

Ára: 1.800 Ft

12
2

Philatelica

Philatelica 2012/2

Tartalom / Content:

Dr. Homonnay Géza - Norbert Blistyar:
Magyar postaigazgatás a Dunafejedelemségekben - Olaszországba küldött levelek különböző tarifái 1.
Hungarian Postal Management in Danubian Principalities - Tariffs of Letters Sent to Italy

Dán János: A Magyar Királyi Tábori Posta a II. világháborúban 1938-1948. 6.
Hungarian Royal Army Post Office int he World War II 1938-1948

Horváth Lajos: Adatok a pestkörnyéki szükségtarifa történetéhez 18.
Further Details Related to the Emergency Tariff Used in the Vicinity of Budapest

Dán János: Hozzászólás 19.
Comment

Frank Semmler: Dombornyomású cégjelzések, mint a céglyukasztás előfutárai az Osztrák-Magyar Monarchia díjjegyesein 22.
Relief Firm Marks as Predecessors of Firm Perfins on the Envelopes of Austro-Hungarian Monarchy

Dr. Nagy Ferenc: 100 éves az első magyar repülőgépen szállított levelezőlap. Prodám Guidó emlékére, 1912-2012. 34.
100th Anniversary of the First Hungarian Postcard Shipped on Airplane. In Memory of Guido Prodam 1912-2012

Szerkesztő / Editor: Szücs Károly, Mafitt titkár / secretary of Mafitt

Tanácsadók / Consultants

Filep László, bélyegszakértő / philatelic expert
Dr. Lővei György, a Gervay alapítvány elnöke / president of the Gervay Foundation
Dr. Somogyi Tamás, a Bélyegvilág tiszteleti szerkesztője / honorary editor of the Bélyegvilág

POSTAIGAZGATÁS A DUNAFEJEDELEMSÉGEKBEN
OLASZORSZÁGBA KÜLDÖTT LEVELEK KÜLÖNBÖZŐ TARIFÁI

DR. HOMONNAY GÉZA, BUDAPEST – NORBERT BLISTYAR, WÜRZBURG

A levantei levelek között még manapság is tűnnek fel olyan küldemények, melyek bérmentesítésére nem könnyű magyarázatot találni. Ilyen típusú rejtélyekre a Dunafejedelemségek magyar postaigazgatásának időszakából (1867. május – 1869. március) is akad példa, mégpedig elsősorban az Olaszországba küldött levelek esetében. A román és olasz kereskedők közötti élénk kereskedelmi kapcsolatok jelentős mennyiségű levelezést eredményeztek, melyből a mai napig fennmaradt egy-két tucat levél. Ezek bérmentesítése azonban különböző kérdéseket vet fel.

Az Olaszországba küldött levelek esetében – a pápai állam kivételével – 1867. október 1-ig az 1853-ban Szardíniával kötött postaszerződés (mely 1860-tól egész Olaszországra vonatkozott) szerinti tarifák voltak érvényben. Ennek 18. paragrafusa foglalkozik az Ausztrián átmenő, illetve Ausztria által közvetített levelezés tarifáival, az ehhez tartozó melléklet pedig felsorolja a Dunafejedelemségek városait és a rájuk érvényes tarifákat. Itt a Dunafejedelemségekből érkező küldeményekre az osztrák díj távolságfüggő, ám a szardíniai díj zónafüggetlen, 20 Centesimi, ami 8 kr (az 1858-as új krajcárt értve ezalatt). Az új, 1867-es szerződés az Ausztriából Olaszországba küldött levelekre egységesen 15 kr. A Levantéből érkező levelekre ehhez természetesen hozzáadódik a Levante-portó. Még ha az olvasó már tisztában is volt ezen szerződések tartalmával, akkor is fontosnak tartottuk az ezekből levezethető díjazásokat felsorolni, mert a cikkben ezekre még többször fogunk hivatkozni.

A hat romániai postahivatal magyar postaigazgatás általi átvételének időpontja közelében jelentős tarifaváltozások léptek érvénybe. 1866. január elsején hajtották végre a Monarchia belső tarifáinak csökkentését, 1866. október 15-én került sor a Levante-portó csökkentésére, majd 1867. október elsején lépett érvénybe az új osztrák-olasz postaegyezmény, mely csökkentette és egyszerűsítette a két ország közötti postaforgalom díjait. Ám a Franciaországgal és Svájccal kötött szerződésekkel ellentétben a régi szardíniai szerződés lefektette, hogy a tranzit-levelezésben bekövetkező változások e szerződésen is átvezetődjenek (22. paragrafus). Ennek folyományaként a levantei tarifacsökkentés az olaszországi levélforgalom díjaira is kihatott. A Levante-gyűjtő számára kissé zavaróan hathat dr. Ferchenbauernek azon kijelentése, hogy noha 1866. január elsejétől a Monarchiában egységes díjszabás volt érvényben, az olasz levelekre fennmaradt a távolsági zónánkénti díjazás. [1, 134. oldal]. Szintén sajátos a dr. Ferchenbauer által megadott 23 soldis „normáldíjszabás“ a magyar postaigazgatás idején Olaszországba küldött levelekre. [2, 624. oldal]. (A „ “ idézőjelet is a könyvből vettük.)

Az alábbi levelek, melyek Homonnay Géza gyűjteményéből származnak, jól mutatnak rá az Olaszországba küldött levelek díjszabásainak problematikájára:

	Dátum	Év	Bérm.	Feladás helye	Hova	Kinek
1	Szeptember 13.	1867	31 sld	Galatz (R 2)	Genova	PD Anton Giulia Barrili
2	Április 8.	1868	23 sld	Galatz (R 3)	Genova	Danovaro Paggi
3	Április 23.	1868	2x23 sld	Galatz (① Wien)	Genova	PD Danovaro Paggi
4	Július	1868	23 sld	Galatz (① Wien)	Genova	PD Anton Giulia Barrili
5	Augusztus 4.	1868	23 sld	Galatz (R 4)	Genova	PD Fratelli Gatorno
6	Augusztus 7.	1868	20 sld	Galatz (R 4)	Genova	PD Ludovigo Peirano
7	Szeptember	1868	20 sld	Galatz (① Wien)	Genova	PD Ludovigo Peirano
8	November 7.	1868	20 sld	Bukarest (R 4)	Palermo Szicília	PD Ed. Deninger
9	Február 26.	1869	20 sld	Galatz (R 4)	Genova	PD Anton Giulia Barrili
10	Március 29.	1869	20 sld	Plojestie (R 2)	Cento Ferrara tartomány	PD Antonio Amadei
11	Október 10.	1867	18 sld	Bukarest /Rec (O 1) + 10 sld.	Genova	PD Balta Pedemonte
12	Szeptember 25.	1868	18 sld	Bukarest (R 4)	Genova	PD Pietro Romanengo
13	December 4.	1868	18 sld	Giurgevo (R 1)	Messina Szicília	PD Giovani Topali

Megjegyzés: a feladás helye mellett a bélyegzőtípust is megjelöltük.

Innen jól látszik, hogy az 1867-1869-es időszakban (legalább) négy díjszabást használtak az olaszországi levelezéseknél. Az 1. számú levélnél két különböző magyarázat adható a 31 soldis bérmentesítésre. Az első szerint 26 soldi az 1853-as postaszerződés szerinti osztrák-olasz tarifa, míg 5 sld a Levante-portó, hiszen 1866-ban erre az összegre mérsékelték azt, ez így egybecsengene dr. Ferchenbauer megállapításával is a csökkentett Levante-portóval kapcsolatban. A másik magyarázat szerint 23 soldi lenne a „normáltarifa“ Galatzból, valamint még egyszer 8 soldit számoltak volna a második olasz súlyfokozat miatt. Ez utóbbi magyarázat azonban elég valószínűtlen, és nem is felel meg az olasz postaszerződés előírásainak.

1. ábra. 31 sld bérmentesítésű levél Galatzból Genovába 1867 szeptemberéből

A továbbiakban azt láthatjuk, hogy a Galatzból küldött leveleken 1868 augusztusáig 23 soldi volt a bérmentesítés. Ez az összeg azonban az érvényes postaszerződések tartalmából nem vezethető le. Itt nem tudunk másra gondolni, minthogy a galatzi postamester önhatalmúan a 15 soldis Lloyd-tarifát használta az osztrák és a Levante szakaszra, és ehhez adta hozzá a 8 soldi olasz díjat. Ezt a tarifát jelölte meg Dr. Ferchenbauer „normáltarifa“-ként. Példaként egy ilyen tarifa alapján bérmentesített, de második súlyfokozatú levél látható Galatzból.

2. ábra. Unikális, 46 sld bérmentesítésű levél Galatzból Genovába 1868. áprilisából.

Bukarestben 1867 októbere és 1868 szeptembere közt, Giurgevóban még 1868 decemberében is a 18 soldis tarifát használták. Ez a díjszabás még mindig az 1853-as postaegyezmény előírásaiból adódik. Három eleme az 5 kr/sld osztrák + az 5 sld dunafejedelemségi Levante + a 8 kr olasz díj, ami bizonyítja, hogy itt is figyelembe vették mind az 1866. január elsejei osztrák, mind az 1866. október 15-i levantei portócsökkentést. Erre a 18 soldis bérmentesítésre először dr. Nagy hívta fel a figyelmet [3].

Később azután Galatzból (1868 augusztusától), majd Bukarestből (1868 novemberétől) és végül Ploiestiből is 20 soldival kezdték bérmentesíteni az olaszokat. Ez felel meg az 1867-es postaszerződés előírásainak, mely szerint az osztrák/olasz szakasz díja 15 kr/sld, a Levante-szakaszé pedig 5 sld. Erre a tarifára a cikk egyik szerzője, Homonnay Géza figyelt először fel.

3. ábra. 18 sld bérmentesítésű levél Giurgevóból Messinába 1868. december 4-én

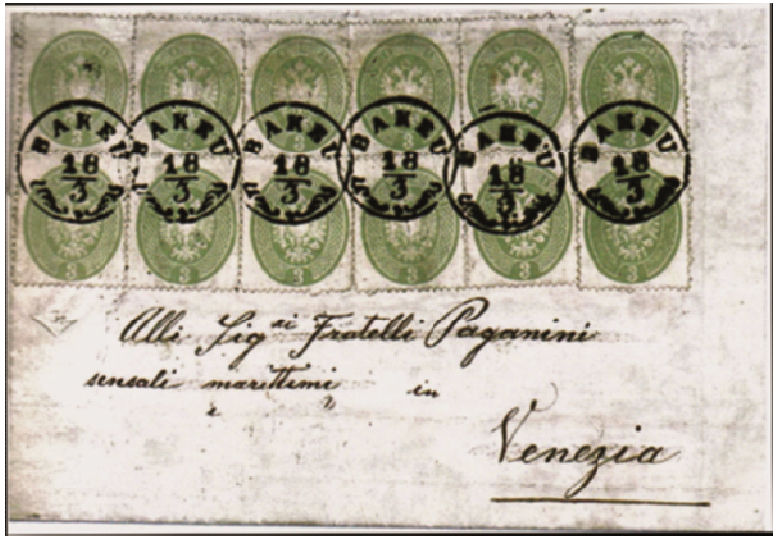
Láthatjuk tehát, hogy a Dunafejedelemségek két évnél is rövidebb magyar postaigazgatási időszaka során négyfajta díjszabást is használtak az Olaszországba küldött leveleken. Minden levélen megtalálható a PD mellékbélyegző, melynek jelentése, hogy a levél teljes útja ki lett fizetve, a címzett nem fizetett semmit.

4. ábra. 20 soldival bérmentesített levél Ploiestiből Centoba, a két ismert piros Ploiesti bélyegzésű levél egyike, 1869. március 29-ről, két nappal a magyar postahivatalok bezárása előttről

A 31 és a 20 soldis tarifák megfelelnek az éppen érvényes postaszerződéseknek. A 23 soldis tarifa, melyet látszólag csak Galatzban használtak, és mely Dr. U. Ferchenbauer könyvében „normálportóként“ lett besorolva, nagy valószínűséggel a helyi postamester egyedi szerződésértelmezésén alapszik. A 18 soldis tarifa figyelembe veszi az 1866-os tarifacsökkentéseket és részben ellentmond Dr. Ferchenbauer megállapításainak.

Ha jobban szemügyre vesszük a táblázat adatait, feltűnhet, hogy mind a 23 soldis, mind a 18 soldis díjszabást elég sokáig használták, jóval az új osztrák-olasz postaszerződés érvénybe lépésének időpontján túl. A 20 soldis díjszabást csaknem egy évvel az új postaszerződés érvénybe lépése után kezdték először használni. Erre magyarázat lehet az a késlekedés, mellyel a magyar postai rendeletek a dunafejedelemségi postahivatalokba eljutottak. Tetézte ezt, hogy az ottani postahivatalnokok általában nem beszéltek magyarul. Ugyanis a magyar nyelvvel szemben már akkor is létezett egyfajta ellenérzés, emiatt a korábbi, német ajkú postahivatalnokok maradtak meg hivatalukban.

5. ábra Az osztrák dunafejedelemségi postahivatalok területéről, Bakeuból Velencébe küldött levél 36 sld bérmentesítéssel, 1867-ből vagy 1868-ból.

A különböző díjszabások vonatkozásában hasznos lehetne még egy kitekintés az osztrák kézben maradt moldovai postahivatalokból fennmaradt levelezésre. Ám mivel Moldova északi részének kereskedelmi kapcsolatai sokkal alacsonyabb szintűek voltak Olaszországgal, mint a déli résznek, alig maradt fenn olasz levelezés innen.

A 18 soldis díjszabás kapcsán létezik azonban egy fantasztikus levél, mely Fritz Heimbüchler neves Románia-szakértő gyűjteményében található. A Bakeuból Velencébe küldött és 12 db 3 soldis bélyeggel bérmentesített levél nyilvánvalóan unikum [4]. A bérmentesítés egyetlen logikus magyarázata, hogy egy második súlyfokozatú levélről van szó. Az évszám sajnos hiányzik a borítékról, de mivel Velence a legközelebbi szardíniai zónában fekszik, az 1853-as postaegyezmény szerint nem lehetséges egy 26+10 soldis bérmentesítés, mert Velencébe csak 16 kr/sld volt az osztrák-olasz tarifa (5. ábra).

A levantei postatörténet a mai napig is több rejtélyt tartogat. Ebben a cikkben az egyik ilyen rejtély megfejtéséhez próbáltunk meg közelebb jutni, a végleges megoldás azonban valószínűleg várat még magára. Gyűjtőtársaink talán segítségünkre lesznek tudásukkal vagy további érdekes levelekkel.

Felhasznált irodalom:

1) Ferchenbauer Dr., U.: Österreich 1850-1918 Handbuch und Spezialkatalog, Band I. Österreich 1850-1864. Wien, 2008.

2) Ferchenbauer Dr., U.: Österreich 1850-1918 Handbuch und Spezialkatalog, Band IV. Ungarn 1867, Österreichische Post im Ausland. Wien, 2008.

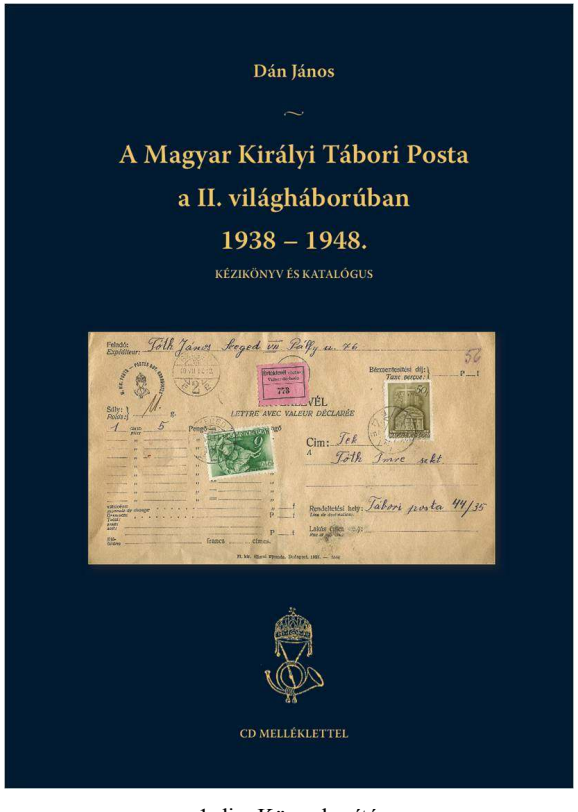
3) Sipos, J. és Nagy Dr., F.: A Magyar Posta függetlenné válásának története és az 1867. évi első magyar bélyegkiadás. A magyar postaigazgatás havasalföldi és moldvai cs. és kir. konzulátusi postaügynökségeinek története és az 1867. évi soldis bélyegkiadás Budapest, 1992.

4) Heimbüchler, F.: Berühmte Briefe der fremden Postanstalten in den Fürstentümern Moldau, Walachei und der unteren Donau. München, 2001.

A MAGYAR KIRÁLYI TÁBORI POSTA A II. VILÁGHÁBORÚBAN 1938-1948

DÁN JÁNOS, BUDAPEST

1.dia. Könyvborító

Ebben az előadásban[1] saját könyvemet szeretném bemutatni, amely a „Magyar Királyi Tábori Posta a II. világháborúban 1938-1948” címet kapta.

A címnél mindjárt feltűnhet, hogy a II. világháború szerepel benne, de az évszámok ennél sokak nagyobb időszakot ölelnek át.

A világháború 1939-től 1945-ig tartott, de ha csak szigorúan ehhez az időintervallumhoz ragaszkodtam volna, akkor sok, a tábori postához és a korszakhoz kapcsolódó témát ki kellett volna hagynom a könyvből.

Például a Felvidék visszatérése a háború előtt (3. dia), a háború után a hadifoglyok levelezése (2. dia), a demokratikus hadsereg tábori postája (4. dia), a tábori postai eszközök, nyomtatványok használata a civil postai forgalomban (5. dia), a különböző segélyszervezetek és civil menekültek levelezése (6. dia), valamint a háború miatt bebörtönzöttek levelezése (7. dia).

Az elmúlt majdnem hetven év alatt szinte egyáltalán nem foglalkoztak a II. világháború tábori postával, pár rövid cikk és egy rövidebb tanulmány jelent meg a témában, közel sem a teljesség igényével.

[1] A cikk a szerző Mafitt székfoglaló előadásának újságunk számára szerkesztett változata, mely a Mafitt 8. nemzetközi postatörténeti szimpóziumán, Pannonhalmán, 2012. április 13-án hangzott el, német nyelven. A szövegben jelzett dia-számok a CD lemezmellékletünkön megtalálható PowerPoint bemutató diaképeire hivatkoznak, melyek közül e cikk illusztrációit is válogattuk.

Ez a könyv az első ilyen átfogó és teljes, a magyar tábori postát feldolgozó mű. A könyv több mit öt éven át készült, de megelőzte egy több tíz éves gyűjtői előkészítés.

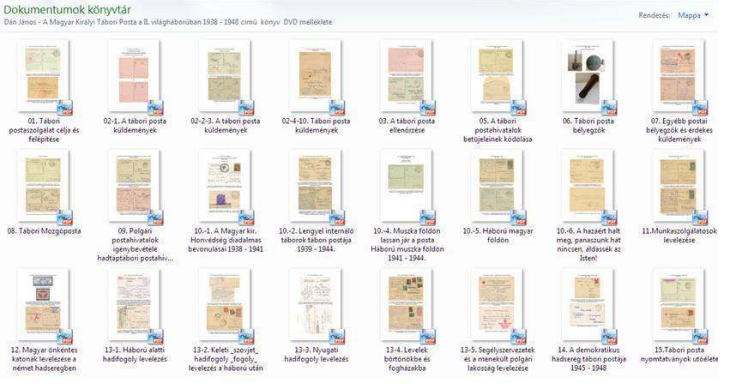
Az öt év alatt igyekeztem felkutatni az összes irodalmi forrást, amely a háború alatt és az óta keletkezett, persze nem csak a hazai műveket, hanem a külföldi szakcikkeket is, amelyek a magyar tábori postával foglalkoztak (8. dia). Sok területről semmilyen forrás nem volt található, így ezeket nekem sikerült először feldolgoznom és bemutatnom.

Sajnos a levéltárak nem sok anyaggal tudták segíteni a könyv elkészültét. A múzeumok közül a Postamúzeum, a Bélyegmúzeum és a Hadtörténeti múzeum tudott számomra használható anyagot biztosítani.

Könyvem létrejöttét két neves magyar filatelista is segítette és támogatta, Hodobay Andor és Voloncs Gábor (9. dia). Rajtuk kívül sok gyűjtő segített gyűjteményével a korszak küldeményeinek minél szélesebb bemutatásában. Köszönet nekik!

Mielőtt még elkezdeném a könyv részletesebb bemutatását, szót kell ejtenem a könyvhöz mellékelt DVD-ről is (10. dia). A könyv színesben való megjelentetése aránytalanul nagy anyagi terhet rótt volna a tisztelt Olvasókra és a Szerzőre egyaránt. Ezért döntöttem úgy, hogy a könyv fekete-fehérben jelenik meg, viszont szerettem volna, ha a könyvben szereplő küldeményeket az Olvasók eredeti színükben is meg tudják nézni. Erre jó megoldásként a könyvben szereplő összes küldeménykép, ábra és azok a fotók amelyeket a szerzői jogok engedtek, felkerültek a mellékelt DVD-re, nagy felbontásban, jó minőségben (11. dia). A DVD követi a könyv fejezeti beosztását és minden kép alatt szerepel a könyvben lévő képaláírás is, így akár külön, akár a könyvvel együtt is olvasható és használható.

12. dia. A DVD melléklet képeket tartalmazó mappái

Mivel a képek jól nagyíthatóak, akár a kis részletek is jól tanulmányozhatóak (13. dia).

A könyv 512 oldal, ezért biztos, hogy a rendelkezésemre álló idő kevés lesz a teljes és részletes bemutatáshoz. Arra gondoltam, hogy pár érdekesebb, különlegesebb részt kiemelek a könyvből, és azt mutatom be részletesen, talán így kedvet tudok csinálni az egész könyv elolvasásához. Persze ez nem azt jelenti, hogy csak ezek a részek különlegesebbek és érdekesebbek, talán ezek a részek állnak leginkább közel hozzám.

Előadásomban sok olyan képet és küldeményt fognak látni, amelyek a könyvben nem szerepelnek. Ez azért van, mert részben a könyv megjelenése után sikerült beszereznem azt, részben, mert a

könyv megjelenése után sok gyűjtőtárs küldte el féltett kincseinek képét nekem.

A könyvemet négy jól elkülöníthető részre tudnám felosztani.

- 1-9. fejezet: a tábori posta eszközei és felépítése.

  Ezekben a részekben a tábori postaszolgálat felépítését (14. dia), a tábori posta által kezelt és továbbított küldeményeket (15. dia), a tábori posta cenzúráját (16. dia), a tábori postahivatalok kódolását (17. dia), a tábori postahivatalok bélyegzőit és a tábori mozgópostát mutatom be (18. dia).

- 10-12. fejezet: a tábori posta tényleges működése a háborúban.

  Ezekben a fejezetekben a visszatért országrészek tábori postáját (19. dia), a lengyel internáltak táborainak postáját (20. dia), a Kárpát-csoport (21. dia), a Magyar Megszálló Csoport (22. dia), a 2. Magyar hadsereg (23. dia), valamint a magyarországi harcok tábori postáját mutatom be (24. dia). Itt kerül bemutatásra a munkaszolgálatosok háború alatti levelezése (25. dia) és a Magyar önkéntes katonák levelezése a német tábori postán keresztül.

26. dia. Magyar önkéntesek levelei a német tábori postán keresztül

- 13-15. fejezet: a tábori posta háború utáni kapcsolatai.

  Ezekben a részekben a teljes hadifogoly levelezés (27. dia), a segélyszervezetek levelezése (28. dia), a demokratikus hadseregben tovább működő tábori posta (29. dia) valamint a háborús tábori posta nyomtatványok háború utáni civil felhasználása (30. dia) kerül bemutatásra.

- 16-17. fejezet: bélyegző katalógus és szovjet hadifogolytábor számainak jegyzéke.

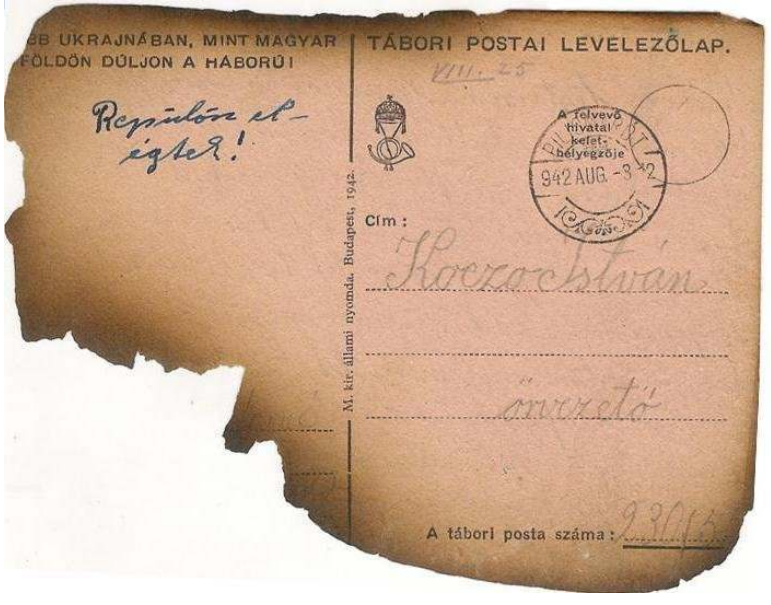
  Itt egy bélyegzés katalógus került a könyvbe, amelyben bemutatok 639 különböző tábori postahivatali keletbélyegzőt. Ez után 500 szovjet hadifogolytábor táborszámát és földrajzi fekvését mutatom be táblázatos formában.

31. dia részlete. Tábori posta bélyegzések

A tábori postaküldemények

A tábori postai levelezőlapok légi szállítását 1942 júliusában kezdték meg a nagyon megnövekedett szállítási idő miatt. Csak a lapok egy részét szállították így. Azokon a lapokon, melyek így érkeztek rendeltetési helyük közelébe, semmilyen erre utaló jelölést nem alkalmaztak. Azt, hogy mely lapokat szállították repülővel, az éppen adott időben a repülőn rendelkezésre álló szabad hely határozta meg.

32. dia. Légi baleset miatt megégett tábori postai levelezőlap

Válaszszelvényes tábori légipostai levelezőlap

Az így létrejött helyzetet orvosolták az 1942. november 17-én kelt rendelettel. Ekkor engedélyezték a légipostai válaszos levelezőlap használatát (33. dia). Erre azért volt szükség, mert korlátozni kellett a repülőgépen szállított küldemények számát, ugyanakkor egy rendszeres és gyors kapcsolatot is szerettek volna létrehozni az otthon maradt családtagokkal.

Ezzel az intézkedéssel is növelni akarták a katonák harci morálját. A légi levelezőlapot nem lehetett megvásárolni. A hadműveleti területen lévők között elöljáró parancsnokságukon keresztül hetenként egy darab lapot osztottak szét. Úgy kellett feladni, hogy a válasz levelezőlap részt előre meg kellett címezni, ezzel akarták megakadályozni, hogy a címzett másnak küldje el a lapot.

A lap világos-szürkéskék színű, beosztása megegyezik a polgári postai forgalomban használt válaszos-levelezőlap beosztásával. Két részből áll: a katonák által megírandó részből és a válasz levelezőlap részből, a perforáció mentén félbe hajtva.

1942 novemberétől használták egészen addig, míg a háború idegen földön dúlt.

Vegyes levelezőlapok

A szabályzat engedélyezte bármilyen levelezőlap feladását, amely nem sértette a titoktartást. Ez lehetőséget adott arra, hogy a katonák fantáziájuk szerint szabadon találjanak ki mindenféle érdekes és változatos lapot (34. dia).

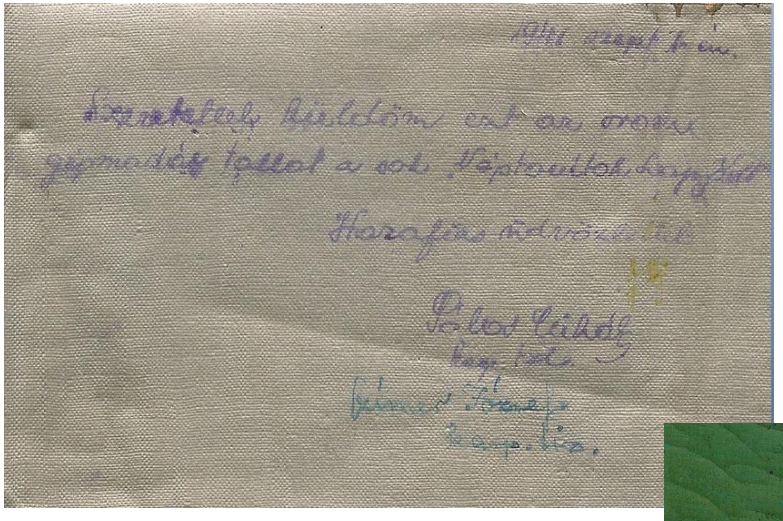

35. dia. I-15, Rata

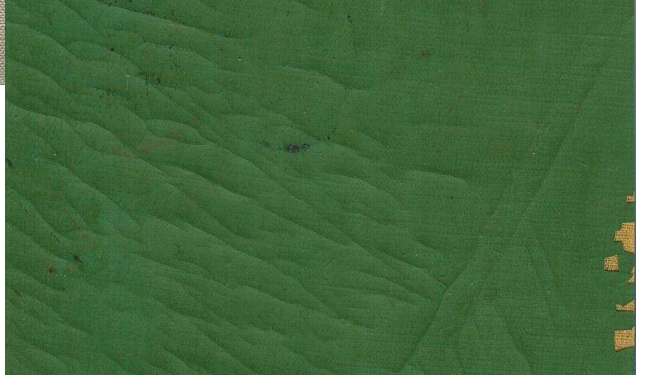
Nagy ritkaságok a lelőtt orosz „Rata” (Polikarpov I-15 és I-16) típusú repülőgépek szárnyából készült lapok. Ez a repülő volt a háború kezdeti időszakában az oroszok vadászgépe. Váza fából készült, erre a vázra feszítet-

ték ki a viaszos vászon borítást. A repülőből 7000 darabot gyártottak összesen. Már a Spanyol polgárháborúban harcolt, itt kapta a "Rata", patkány nevet, amit aztán a magyar katonák is használtak.

Ezekből a "házi" készítésű lapokból többféle létezik attól függően, melyik szárnyrészt, illetve milyen festést kapott a gép, amit felhasználtak hozzá, így a lapok egyik oldalának színe is változó. A legtöbb gép festése két színből állt, ha a gép has felöli szárnyfelületéről származott a kivágott darab, akkor a színe ezüst, ha viszont a szárny felső részéből, akkor sötétzöld.

36. dia. Ezüst festésű szárnyborításból készült levelezőlap

37. dia. zöld festésű szárnyborításból készült levelezőlap

Létezhet még fehér (téli álcázó festés) és terepszínű lap is a gép festése miatt. Esetlegesen a felségjelzés részletei is látszódhatnak a lapon. A másik oldal, ahova általában a címzés is került, egy barnás, szövött, durva vászon anyag (38.-39.dia).

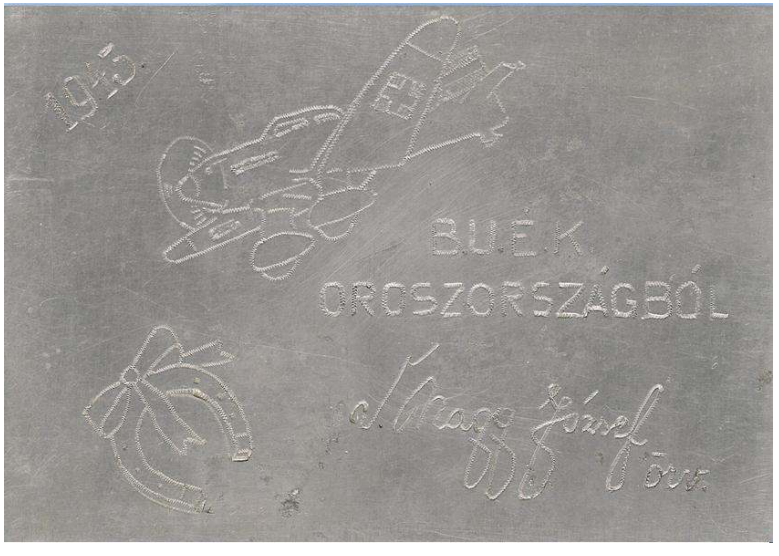
39. dia. A levelezőlap hátoldala, barnás, szövött durva vászon

A legritkábban előforduló lapok a repülőgép alumínium borításából készült tábori postai levelezőlapok

40. dia. Alumíniumból lemezből készült tábori postai levelezőlap címoldala

Az alumínium lapok a repülőgép javítólemezéből vagy sérült, lezuhant repülőgép kivágott lemezéből készültek. Ezek az alumínium lapok valószínűsíthetően valóban futott lapok.

41. dia. A levelezőlap hátoldala

A II. világháború tábori posta bélyegzői és azok osztályozása 1939-1945.

Sikerült megtalálni két eredeti bélyegzőt.

Az első a Postamúzeum tulajdona, ez az “io” betűjelű tábori postahivatali bélyegző.

A második bélyegzőt egy magángyűjtőtől kaptam meg bemutatásra, ez a “zs” betűjelű tábori postahivatali bélyegző.

Szombathelyen gyártott gumi tábori posta bélyegzők 1944-45.

1944 végére a hátország és a hadműveleti terület összeolvadására való tekintettel, a hátországi alakulatok is kaptak tábori postát. Acélbélyegzőket már nem tudtak gyártatni, ezért választották a gumibélyegzőket, melyeket Szombathelyen gyártatták le (42. dia). Sajnos, a gyártásról semmilyen adat nem áll rendelkezésre, még a Savaria Múzeumban és a szombathelyi levéltárban sem. Ezen gumibélyegzők élete nem volt hosszú, mivel az acélbélyegzők számára gyártott bélyegző festék tönkre tette a gumit (43. dia). Gumibélyegző festéket a háborús helyzet miatt már nem lehetett beszerezni, valamint a bélyegző párnákat is újra kellett volna cserélni. Az ilyen, gumibélyegzőkkel lebélyegzett, tábori posta küldemények nagyon ritkák.

A bélyegző egykörös gumibélyegző (44. dia). A felirat „Tábori Postahivatal". A bélyegző közepén koronás címer található. A kör alsó részén helyezkedik el a betű pár, melyeket a szövegtől és egymástól máltai keresztekkel választottak el.

Ezt a bélyegzőt a Monográfia bemutatja, de csak az "nr" jelű bélyegzőről tesz említést.

Ismert betűs gumi kisegítő bélyegzők: nh, nr, rs.

Nyilaskeresztes gumi tábori posta bélyegzők 1944-45.

Egy rövid mondaton kívül semmi sem jelent meg ezekről a bélyegzőkről a filatelista szakirodalomban. Ez a mondat is 1946-ban jelent meg. Tehát az elmúlt 56 év alatt senki sem foglalkozott ezekkel a bélyegzőkkel (45. dia).

A rendeletet sikerült megtalálnom.

Az 1944. december 19-én megjelent körrendeletben elrendelik a körbélyegzők átalakítását 1945. február 1-ig. A körbélyegzőkön Magyarország címerének a H betűs nyilaskeresztes hungarista jelvényen kell szerepelnie. A körbélyegzők felirata nem változik, csupán középen a címer.

A bélyegzők elkészítését Altlechner Károly szerződéses honvédségi szállító cég (Budapest IV. Régi Posta utca 11.) vállalta, darabonként 1 pengő 40 fillérért.

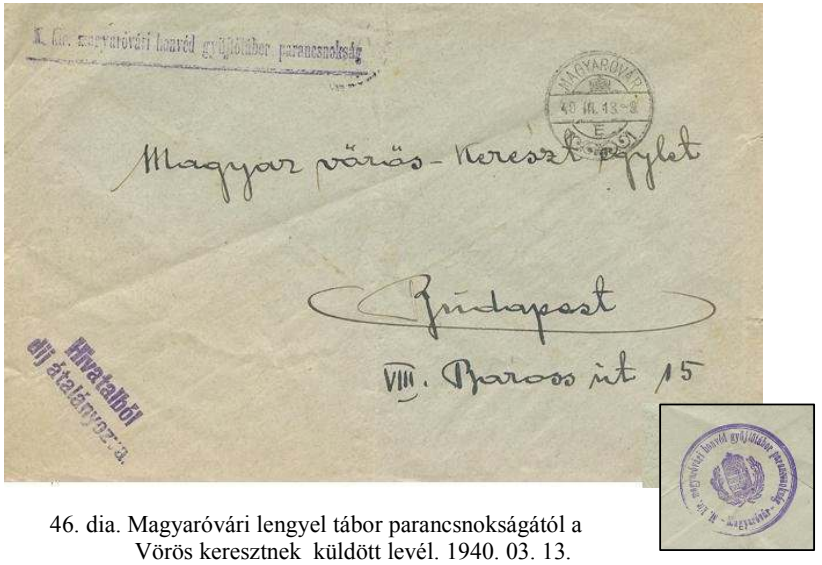
A bélyegzők gyártását a rendelet, a sok elveszett tábori posta bélyegző, valamint az újonnan felállított tábori postahivatalok miatt kezdték el. Sajnos a legyártatott darabszám nem ismert.

Futott küldeményt ilyen bélyegzővel nem láttam, ezért nem tudom azt írni, hogy ténylegesen használták is ezeket a bélyegzőket, ennek ellenére azt mondom, hogy nagy valószínűséggel ezeket a bélyegzőket is használatba vették.

Ezekből a bélyegzőkből két darab (tt és vm betűjelű) megtalálható a Postamúzeumban. Egy, nem futott tábori postai levelezőlapon lévő lenyomatot pedig a gyűjteményemben őrzök (vk betűjelű).

Lengyel internálótáborok tábori postája 1939-1944

Ebben a fejezetben a Lengyelországból, a német megszállás elöl, Magyarországra menekült katonáknak és civileknek, akiket internáló táborokban helyeztek el, a levelezéséről esik szó .

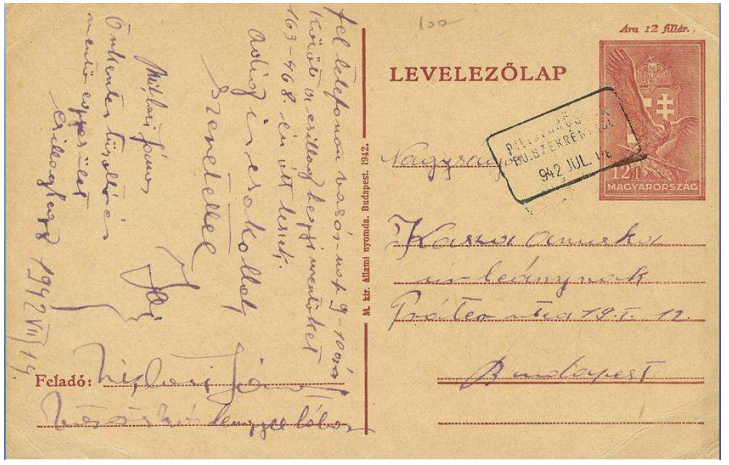

46. dia. Magyaróvári lengyel tábor parancsnokságától a Vörös keresztnek küldött levél. 1940. 03. 13.

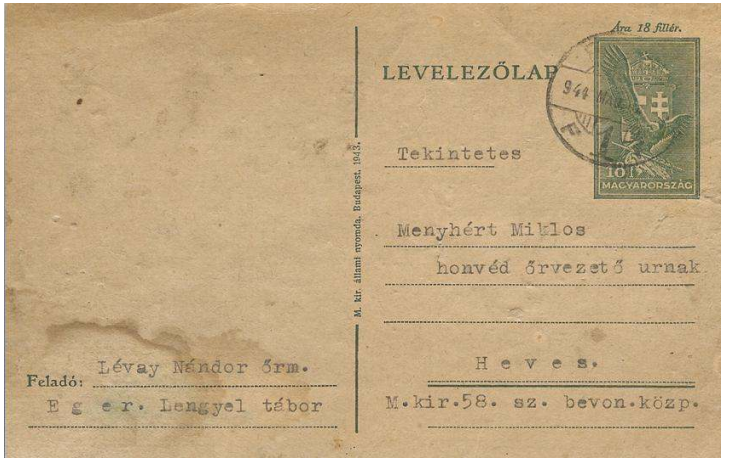
A témát Gazda István nagyon jól feldolgozta könyvében, viszont szerintem szorosan a témához kapcsolódó más levelezési fajtákkal nem foglalkozik. Igaz, ezeket a küldeményeket nem az itt tartózkodó lengyel katonák adták fel, de a táborokból küldték, így azok hozzátartoznak a táborok postájához.

Az egyik ilyen levelezés a táborok parancsnoksága és más hivatalos szervek között történt. Itt is használták a táborok vonal, illetve körbélyegzőit. Ezek a küldemények is sok információt tartalmaznak, ugyanúgy, mint a lengyel katonák által küldött küldemények.

A másik levelezési fajta, a táborok személyzete és hozzátartozóik között történt. Ezek nem hivatalos, különböző bélyegzőkkel ellátott küldemények, de mivel ezeket nem cenzúrázták, nagyon sok információt tartalmaznak az adott táborral kapcsolatban.

47. dia. Pilisvörösvári lengyel táborból őrkatona által írt levelezőlap

48. dia. Egri lengyel tábor őrségéhez tartozó őrmester által feladott levelezőlap

Az esetleges tábor létéről és működési idejéről is szerezhetünk ezeken a küldeményeken keresztül pontosabb információkat.

Alkalmi tábori postabélyegző

A most következő lapok nem szerepelnek könyvemben, mivel azokat a könyv megjelenése után kaptam meg bemutatásra Laborcz György Péter gyűjtőtárstól.

49. dia. „Alkalmi tábori postahivatal 254” gumi bélyegző kinagyított képe

A 2. Magyar hadsereget 1942. február elején mozgósították.

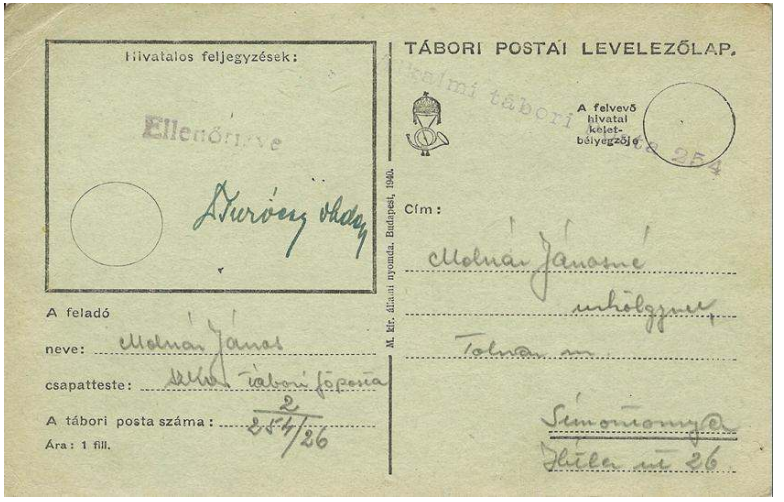
A hadtestek kiszállítása április 11-én kezdődött meg a III. hadtest állományával.

A IV. hadtest (állomáshely Pécs) június 24-én érkezett meg Gomelbe és innen gyalogmenetben vonult a Donig.

A most bemutatásra kerülő két tábori postai levelezőlapot a IV. hadtest kötelékében szolgálatot teljesítő honvéd és szakaszvezető adta fel (50. dia). A feladási dátumok 1942. június 3. és május 28.

Ebben az időben a IV. hadtest éppen vonaton ült és Gomel felé tartott kisebb-nagyobb megszakításokkal. Tehát a lapokat az utazás alatt írták és adták fel, majd továbbították.

Sajnos az pontosan nem tudható, miért használták ezt a bélyegzőt.

51. dia. Gumi alkalmi bélyegző egy futott tábori postai levelezőlapon

Feltételezéseim vannak, ezek a következők:

- még nem készült el a 254. számú tábori postahivatal keletbélyegzője (a legvalószínűtlenebb);
- a bélyegző készen volt már, de egy másik vonatszerelvényen a tábori postával utazott a Don irányába és azon a szerelvényen használták. Viszont kellett erre a vonatszerelvényre is tábori posta, ezért ezen a szerelvényen, csak alkalmi tábori

posta működött és használta az alkalmi bélyegzőt csak az utazás ideje alatt;
- az utazás alatt csak alkalmi tábori posta működött a szerelvényeken, mivel a teljes tábori postai felszerelés, elcsomagolva utazott a málhavagonokban.

Munkaszolgálatosok levelezése 1939-1945

A fejezetben a munkaszolgálatosok háború alatti levelezéséről van szó. Részletesen tárgyalva minden egyes év postai vonatkozásait. (52. dia)

Sikerült megtalálnom a rendeletet az 1944. június 8-án bevezetett, kimondottan a hadműveleti területen tartózkodó zsidó legénység számára rendszeresített, sárga színű válaszos tábori postai levelezőlap bevezetéséről (53. dia). Ezzel, ennek a tábori postai levelezőlapnak kiderült a kiadás oka, pontos ideje és az, hogy ez egy hivatalos kiadású tábori postai válaszszelvényes levelezőlap, mivel ezt ez idáig senki sem írta le (54. dia).

Annak ellenére hivatalos kiadás, hogy a gyártója az Attila nyomda, ez a rendeletből világosan kiderül (55. dia).

Ezzel a lappal korlátozták a hadműveleti területen lévő zsidó legénység levelezését, mivel ettől a rendelettől kezdődően csak havonta két ilyen lapot küldhettek haza és csak ezen lapok válaszszelvényén kaphattak választ is.

Hadifogoly levelezés

Ez a fejezet talán a leghosszabb fejezet a könyvben. Bemutatom a háború alatti valamint a háború utáni hadifogoly levelezést. A háború utáni levelezésnél a nyugati és szovjet hadifogság levelezését is bemutatom. A szovjet hadifogoly levelezésnél bemutatom a magyar és a szovjet gyártású hadifogoly lapokat, és katalogizálom is azokat, valamint a magyar hazatérő lapokat is (56. dia).

Itt szeretnék bemutatni pár ritka és érdekes hadifogoly lapot.

57. dia. 1943. 08. 25-én Oranki hadifogolytáborból feladott levlap

1943. 08. 25-én Oranki (Gorkij-Ivanovo) hadifogolytáborból feladott Vöröskeresztes levelezőlap. A lap nagyon ritka, mivel a háború alatt szinte nem érkezett szovjet hadifogságból életjel. A lapot orosz moszkvai háborús ellenőrző bélyegzővel bélyegezték. (15/M) Magyarországon a PEKIR ellenőrizte, ez látszik a kerek, címeres bélyegzőből és a cenzor sorszámából. (252)

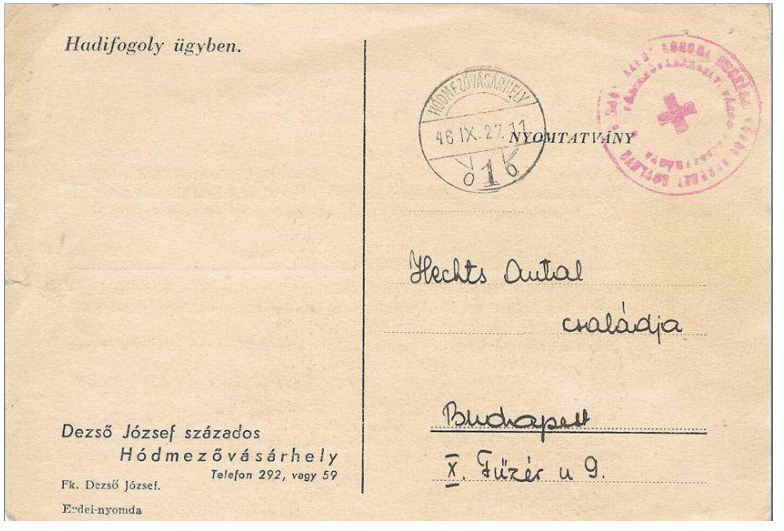
58. dia. 1947. 09. 28-án Tiszalucról Szaratov hadifogolytáborba feladott levelezőlap

A fenti levelezőlapot nem jó altáborba címezték, ezért a levelezőlap megjárt néhány altábort, mire célhoz ért. Ez a levelezőlapon látható sok altábor bélyegzőből derül ki. Láthatjuk, hogy a lap járt a /1, /3, /10, /11, /9, /8, /20 altáborokban és a kórházban is. (Címzés alatti Nicht Lazarett bélyegző, jelentése: nincs kórházban) Az altáborok egyes bélyegzőiben láthatjuk a „nyet” szócskát, ami nemet jelent. Ez a levelezőlap igazi ritkaság, mert a táborokba küldött lapok közül csak kevés lap került haza.

1945. 08. 15.-én Javas táborból Mikepércsre küldött korai, sima (nem válaszszelvényes) hadifogoly levelezőlap (59. dia). Ez a fajta levelezőlap a legritkább, mivel ezt csak három táborban adták a foglyoknak levelezésre (Javas, Szuszdal, sajnos, a harmadik tábort még nem tudom). 5 sz. Moszkvai háborús cenzúrabélyegzővel. Bemutatom a levelezőlap hátoldalát is, a rövid üzenettel (60. dia). Jobb alsó sarokban Zak. 715 nyomdai jellel.

Dezső József százados értesítő levelei

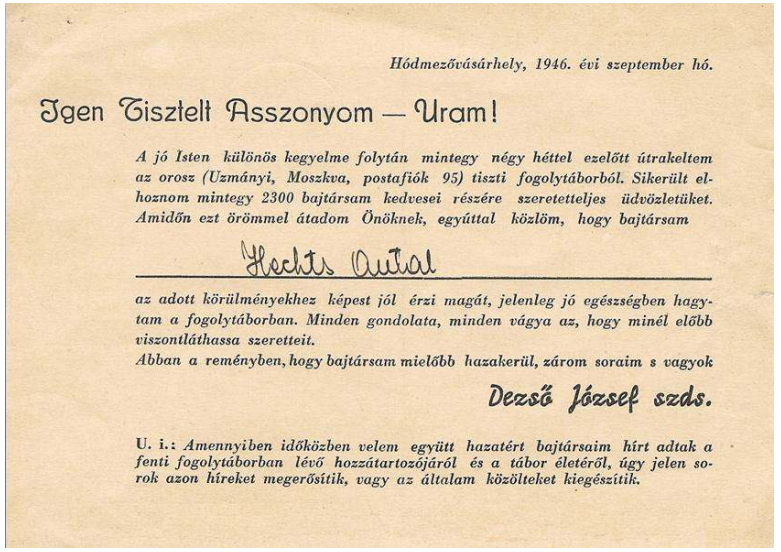
A hadifogság küldeményeivel foglalkozó fejezet végén megemlítek egy érdekes küldeményt.

61. dia. 1946. 09. 27-én Hódmezővásárhelyen Dezső százados által feladott levelezőlap

1946 augusztusában a Moszkva melletti Umány tiszti fogolytáborból szerencsésen hazaérkezik Dezső József százados, zsebében 2.300, a fogolytáborban maradt bajtársának címével. Dezső úr

terve az volt, hogy a birtokában lévő címlista alapján értesíti a hozzátartozókat bajtársai hogylétéről. Dezső úr a hódmezővásárhelyi Erdei nyomdánál legyártat 2.300 darab levelezőlapot, hátulján előrenyomtatott szöveggel. A felelős kiadó saját maga. Ezek után a hódmezővásárhelyi Vöröskereszt irodával megbeszéli, hogy a kész, megcímzett és kitöltött lapjait a Vöröskeresztен keresztül ingyen adhassa fel. A Vöröskereszt támogatja az ötletet és minden lapot ellát a díjmentességet igazoló helyi (Hódmezővásárhely) Vöröskereszt piros színű bélyegző lenyomatával.

Hódmezővásárhely, 1946. évi szeptember hó.

Igen Tisztelt Asszonyom — Uram!

A jó Isten különös kegyelme folytán mintegy négy héttel ezelőtt útrakeltem az orosz (Uzmányi, Moszkva, postafiók 95) tiszti fogolytáborból. Sikerült elhoznom mintegy 2300 bajtársam kedvesei részére szeretetteljes üdvözletüket. Amidőn ezt örömmel átadom Önöknek, egyúttal közlöm, hogy bajtársam

Hecks Antal

az adott körülményekhez képest jól érzi magát, jelenleg jó egészségben hagytam a fogolytáborban. Minden gondolata, minden vágya az, hogy minél előbb viszontláthassa szeretteit.
Abban a reményben, hogy bajtársam mielőbb hazakerül, zárom soraim s vagyok

Dezső József szds.

U. i.: *Amennyiben időközben velem együtt hazatért bajtársaim hírt adtak a fenti fogolytáborban lévő hozzátartozójáról és a tábor életéről, úgy jelen sorok azon híreket megerősítik, vagy az általam közölteket kiegészítik.*

62. dia. A levelezőlap hátoldala az előre nyomtatott szöveggel

Így a lapok díjmentesen kerülhetnek feladásra. A lapokat a Hódmezővásárhely 1. számú postahivatal veszi fel és látja el keletbélyegzőjével. Azt sajnos nem tudom, hogy a 2.300 darab lapot egyszerre adta-e fel, vagy ahogy elkészült egy nagyobb adag, úgy részletekben. A lap nagyon ritka, hiszen csak 2.300 darab készült belőle és gondolom, nagy része már megsemmisült az elmúlt évtizedekben.

Az előadásom végén szeretném bemutatni a könyvhöz kapcsolódó weboldalt:

63. dia. A könyv weboldala

Az oldal elsődleges célja a könyv bemutatása és népszerűsítése, de itt kapnak helyet a könyvvel kapcsolatos hírek, bemutatók, előadások időpontjai is (64. dia).

Ezen a weboldalon van lehetőségem a legújabb kutatások ismertetésére és a könyvből kimaradt, illetve a frissen előkerült érdekességek bemutatására, kiegészítve ezzel is a könyvet (65. dia).

ADATOK A PESTKÖRNYÉKI SZÜKSÉGTARIFA TÖRTÉNETÉHEZ

HORVÁTH LAJOS,VERESEGYHÁZ

Dr. Nagy Ferenc Bécsből homályt oszlató, izgalmas cikket tett közzé a Philatelica 2012. évi első számában. Az úttörő jellegű írás végén kéri a gyűjtőtársak kiegészítését és segítségét.

Mivel régen a birtokomban van egy postai dokumentum, amelyik az általa tanulmányozott témába illeszkedik, ezúton megkísérlem ismertetni.

1. A szükséges kronológiai fogódzó

Előre bocsátok egy időrendet a jobb megértés érdekében.

1944. dec. 7. Bizonytalan olvasatú dátumbélyegző szerint dr. Géczy István veresegyházi vezetőjegyző levelet adott fel a veresi postán Vácra a Kir. Járásbíróságnak címezve. A feladót nem tüntette fel a borítékon!

1944. dec. 8. Délig legkevesebb elmenekült Veresegyházról a vezetőjegyző, és Bálint Ernő postamester. Este a németek felszaggatták a vasúti síneket, megszűnt a postai szállítás vasúton. Vácot megszállta a szovjet hadsereg.

1944. dec. 9. A szovjetek elérték Erdővárost /Erdőkertes/, annak vasútállomását.

1944. dec. 10. A szovjetek behatoltak Veresegyház Cigányvég nevű részébe.

1944. dec. 11. Utcai harcok során a szovjetek megszállták Veresegyház Tópartját, benne a postát a Kinizsi utcában.

1944. dec. 19. Dr. Géczy István vezetőjegyző levelét felbontják Budapesten, a postaigazgatóságon hogy megállapítsák annak feladóját.

1944. dec. 26. Bezárult a szovjet hadsereg gyűrűje Budapest körül.

2. A vezetőjegyző levelének elemzése

Veresegyházon 1944. dec. 7-én már hallható volt a front morajlása Hatvan felől. Nem tudjuk, mi volt sürgős és fontos dr. Géczy vezetőjegyzőnek, hogy levelet menesztett Vácra a Járásbíróság telekkönyvi hatóságához. Ráadásul a szovjet hadsereg elhaladva Veresegyháztól északra másnap már bent volt Vácott.

Mindenesetre a küldemény a szovjet térnyerés előtt Vácra ért, ahonnan még Pestre tudták szállítani, hogy a Postaigazgatóságon

felbontva, a feladóját megállapíthassák. Dr. Géczy István nevét piros tintával rávezették a boríték hátára. Újra lezárták egy szalaggal, melynek szövege: "E kézbesíthetetlen küldemény burkolatán a feladó címét nem jelezték. Ezért bizottságilag felbontotta és lezárta a m. kir. postaigazgatóság Budapest." A szovjetek ekkor már Pest külső kerületeiben jártak. A boríték elejére ráütötték a szokásos négyszögletes fekete bélyegzőt: POSTAFORGALOM SZÜNETEL VISSZA A FELADÓNAK!

Csak hát Pest és Veresegyház között a szovjet hadsereg éppen nagyszabású hadműveletet hajtott végre! Pest és Vác között ugyanaz akadályozta a postaforgalmat. A levélnek azonban mégis el kellett jutnia olyan területre, ahol az ötágú vöröscsillag dominált! Hiszen valahol a kézbesítés során házilagos kivitelű ötágú vöröscsillagot helyeztek el a boríték első oldalán.

Dr. Nagy Ferenc a vörös csillag tekintetében, saját példánya alapján az alagi elöljáróság újsütetű kommunistáira gyanakszik. Szerintünk helytelenül! Hiszen a veresegyházi jegyző küldeményén azok aligha helyezhették el a vörös csillagot. A két küldemény közös jellemzője azonban, hogy mindkettő a váci járásbíróságnak van címezve! A veresegyházi 1944. dec. 7-én, az alagi 1945. márc. 15-én. Ez az időköz adná meg a vörös csillag használatának idejét?! A vörös csillag tipáriumát posztóból vágták ki dr. Nagy szerint. Annyi bizonyos, hogy valami szövetből, amelynek szerkezete látszik is a veresegyházi példányon. Ez tökéletesen azonos dr. Nagynak a 14. ábráján látható vörös csillaggal.

3. A tarifa kérdése

Dr. Nagy szerint a budapesti, majd pestkörnyéki szükségtarifát 1945. márc. 2-án vezették be. Ennek 5. kategóriája lenne "a vidéken feladott, vidékre szóló küldemények"! Például Veresegyház-Vác. Az új tarifa 40 fillér helyett 60 fillér lett 1945. márc 2-án. De a jegyző levelén is 60 fillér bérmentesítés foglal helyet három 20 filléres Szentkoronás bélyeg formájában. Az egyiket letakarja a lezáró szalag.

Úgy látszik tehát a veresegyházi vezetőjegyző borítékja alapján mintha a tárgyalt szükségtarifa Pest környékén már hónapokkal 1945. márc. 2-a előtt életbe lépett volna.

A nyilvánvaló ellentmondás megnyugtató feloldásához további dokumentumok előkerülése és elemzése szükséges.

HOZZÁSZÓLÁS

DÁN JÁNOS, BUDAPEST

Horváth úr egy nagyon érdekes borítékot mutat be. Engedjék meg. hogy én most a saját értelmezésemben írjam körül ezt a borítékot.

A levél útja

1944. december 7-én a vezetőjegyző úr Veresegyházán feladta levelét, feltehetően a postahivatalban és nem levélszekrény útján.

A Magyar Királyi Posta veresegyházi postahivatala még aznap a mozgóposta járattal útnak indította a levelet Budapestre. Itt álljunk meg egy pillanatra.

Horváth úr azt írja, hogy „Minden esetre a küldemény a szovjet térnyerés előtt Vácra ért, ahonnan még Pestre tudták szállítani,”

Amennyiben a Veresegyházi posta, a nála feladott küldeményeit, közvetlenül Vácra továbbította volna, akkor a váci kézbesítő postahivatal már másnap kézbesítette volna a küldeményt. Esetleg a másnapi, december 08-i szovjet megszállás miatt a levél a váci postahivatalban ragad és a harcok elmúltával kézbesítetik azt. A megszálló csapatok dél felől foglalták el Vácot, ezért Budapest felé 8-án már nem közlekedhettek vonatok. Azt biztosan tudható, hogy a frontvonalon civil küldeményeket, sőt tábori postát sem tudtak átszállítani, egyik irányba sem. Tehát Vácról 8-án már nem tudták volna elszállítani Budapestre a borítékot. Miért is küldték volna Budapestre, hiszen Vácra volt címezve és nem volt akadálya a kézbesítésnek?

Tehát megállapítható, hogy a levél a „szovjet térnyerés” előtt nem járt és nem is járhatott Vácott.

A levél mozgópostával Budapestre érkezett, majd betették a Vácra induló járat postazsákjába. Indították volna a járatot, amikor jött a hír, hogy Vác felé nem lehet már vonatot indítani, mert a Vörös Hadsereg katonái már elfoglalták Vác felé a vasúti pályát, majd Vácot is.

A postazsák lekerült a mozgóposta vagonról és pár napig várakozott, hátha fordul a hadiszerencse és el lehet indítani a járatot.

Ez a kedvező fordulat nem következett be, ezért a zsákot felbontották és a küldeményeket ellátták „POSTAFORGALOM SZÜNETEL VISSZA A FELADÓNAK!” feliratú bélyegzővel és elindították azokat vissza a feladók címére.

Igen ám, de a vezetőjegyző úr nem írt feladót a küldeményre, és erre a felvevő postai alkalmazott sem hívta fel a figyelmét az érvényben lévő cenzúra előírásoknak megfelelően. Erről még a későbbiekben bővebben lesz szó.

Ezért a levelet átadták a címnyomozóknak, akik december 19-én felbontották, megállapították a feladó kilétét, és piros tintával a boríték hátoldalára felírták azt. Ezután hivatalosan lezárták a borítékot egy zárócsíkkal.

Időközben, december 11-én, Veresegyházát is megszállták a szovjet megszálló erők, ezért a küldeményt már a feladónak sem tudták visszaküldeni. A levél bekerült a raktárba, ahol szerencsésen átvészelte Budapest ostromát. 1945 márciusában, a postaforgalom megindulását követően a levél kikerült a raktárból és elindították Vácra. Ekkor, **1945 márciusában érkezett először Vácra a küldemény** és ekkor került rá a vörös színű, ötágú csillag alakú bélyegző. Valószínűleg kézbesítették, erre utaló jelzés nem található a borítékon.

A tarifa

A levelet három darab 20 filléres Szentkoronás bélyeggel bérmentesítették, ez 60 fillér díjat jelent. Sajnos, a boríték beltartalma nem maradt meg, de a lerótt díj alapján biztosan állíthatom, hogy a bérmentesítés tarifahelyes.

Amennyiben megnézzük a levél feladásának idején érvényben lévő díjszabást, azt láthatjuk, hogy a vidékre küldött levelek díja 20 gramm és 250 gramm súly között 60 fillér. Feltételezhető, hogy a levél nehezebb volt, mint 20 gramm, ezért került rá a három darab 20 filléres bélyeg. Egy A4-es lap súlya 4-5 gramm, tehát ha a borítékba 3-4 darab A4-es lapot tett a feladó, plusz a boríték súlya, már biztosan meghaladja a 20 grammot, így teljesen tarifahelyes a díjazás.

A fentiek alapján szó sincs önkényes tarifaemelésről, hanem a postai alkalmazott helyes díjazásáról az akkor érvényben lévő

díjszabásnak megfelelően. Kijelenthetem azt is, hogy így a bérmentesítésnek **semmi köze sincs a budapesti szükségtarifához!**

Cenzúra előírások

1944. szeptember 12-i hatállyal a K.K.M. 217.600 sz. 1944. rendelettel vezették be Magyarországon a belföldi polgári levelezés cenzúrázását. Erre a magyarországi hadműveletek miatt volt szükség. Jelen esetben csak két kitétel érdekes számunkra a rendelet 1. §-ból. Ezek:

- a küldeményekre a feladó köteles nevét és címét ráírni;

- a nem hatósági levelek maximális terjedelme fél ív.

Mint a borítékon látható, a felvevő postai alkalmazott hibázott, mikor feladó feltüntetése nélkül felvette a borítékot, többek közt ezért is kellett címnyomozásra küldeni.

A másik kitétel szerint csak a hatósági levelek tartalma haladhatta meg a fél ív terjedelmet. Erre az előírásra azért volt szükség, hogy a cenzorok ideje ne menjen el a több oldalas magánlevelek olvasgatásával, ellenőrzésével. Mivel a bemutatott boríték hatósági levélnek számít, mind a feladója, mind a címzettje miatt, ezért a tartalma meghaladhatta ezt a terjedelmet. Ez is a helyes bérmentesítést igazolja.

Vörös Csillag

Végül a vörös csillag rejtélye. A Vörös Hadsereg által megszállt országrészben a postaforgalom megindulásával egy időben bevezették a küldemények cenzúrázását. Ennek meglétét változatos megoldású bélyegzőkkel igazolták, jelölték a küldeményeken, ezért ezen időszak alatt nyílt cenzúráról beszélhetünk. Megfigyelhető néhány városban, hogy a cenzúra bevezetése és a postaforgalom megindulása idején még nem állt rendelkezésre megfelelő cenzúrabélyegző. Mondhatjuk azt, hogy egy szükség-cenzúrabélyegzőt használtak az első időben, míg elkészült a végleges bélyegző, attól kezdve már azt használták a nyílt cenzúra időszak végéig. A nyílt cenzúra időszak végének pontos dátumát nem tudom, de az biztos, hogy 1946 januárjában még jelölték a küldeményeken a cenzúra meglétét bélyegzővel. Ezen időszak után már titkosan cenzúrázták a küldeményeket, de a titkosság miatt nem jelölték azt cenzúrabélyegzőkkel.

A Horváth úr által bemutatott borítékon található vörös színű, ötágú csillag alakú, posztóból készült bélyegzőlenyomat Vác város szükség-cenzúrabélyegzője. Ezt a szükség-cenzúrabélyegzőt a Nagy úr által bemutatott küldeményen is láthatjuk. Ez alapján megállapítható, hogy ezt a szükség-cenzúrabélyegzőt 1945 márciusában biztosan használták. Ez is azt igazolja, hogy a Horváth úr által bemutatott levél 1945 márciusában érkezett Vácra. Annál is inkább, mivel márciusban indult meg a postaszolgálat Budapesten, tehát hamarabb nem indíthatták volna el a küldeményt Vácra. Később már egy másik, végleges bélyegzőt használtak a cenzúra jelölésére, melynek felirata: „Ellenőrizve Vác 1”.

A fentiek alapján megállapíthatjuk, hogy mindenképpen egy érdekes és izgalmas postatörténeti dokumentumot mutat be Horváth úr, kiegészítve a Nagy úr által bemutatott küldeményt. Ezért állítom azt, hogy a „magyarországi hadműveletek időszaka” egy nagyon érdekes, sokrétű, izgalmas, ritkaságokkal teli és még kellően fel nem dolgozott időszaka postatörténelmünknek.

Irodalom jegyzék:

Dr. Nagy Ferenc: A Budapesti, majd Pestkörnyéki szükségtarifa története, 1945. március 2. - május 1. Philatelica 2012/1.

Gazda István: Postai cenzúra Magyarországon – III. rész A II. világháború alatti cenzúrák Philatelica 1990/1.

DOMBORNYOMÁSÚ CÉGJELZÉSEK, MINT A CÉGLYUKASZTÁS ELŐFUTÁRAI AZ OSZTRÁK-MAGYAR MONARCHIA DÍJJEGYESEIN

FRANK SEMMLER, BOCHUM

Nagyrabecsült hölgyeim és uraim, kedves jelenlevő Mafitt tagok! A mai székfoglaló előadásom előtt szeretnék néhány szóban bemutatkozni Önöknek.

Nevem Frank Semmler, 1945-ben születtem, és Magyarországot több mint 40 éve ismerem. 1970 óta vagyok kapcsolatban a magyar filatéliával. Előbb a magyar bélyegek, később a magyar perfinek bűvöltek el, és ez az igézet mindmáig tart.

Több mint 24 éve vagyok a németországi filatelisták magyar munkacsoportja (ArGe Ungarn) hírlevelének szerkesztője, és ebben a minőségében jelentetem meg e kiadványunkat évente négy alkalommal.

Jó néhány éve érdekelnek már az osztrák és magyar díjjegyeseken megjelenő dombornyomású cégjelzések, melyekre én a perfinek előfutáraként tekintek. Ezért választottam ezt jelen székfoglaló előadásom témájának is.

1. A bélyegek és díjjegyesek fejlődésének általános áttekintése

A világ első postabélyegének az Egyesült Királyságban 1840. május 6-án Sir Rowland Hill általi bevezetésével egyidejűek a William Mulready angol festőről elnevezett borítékok is, amelyek egyben az értékcikk, a boríték és a levélpapír céljára is szolgáltak. A bélyegek bevezetésének gyors sikere e borítékokra azonban nem terjedt ki.

1. ábra. Rowland Hill

2. ábra. Wiliam Mulready

3. ábra. Black Penny

4. ábra. Mulready-boríték

2. Bevezetés a bélyegek és díjjegyesek céglyukasztásos tulajdonjelzésébe

Röviddel a bélyeg megjelenését követően kezdett az Egyesült Királyságban, egy bizonyos Sloper úr — saját közlése szerint mérnök, — azon gondolkozni, hogyan lehetne megvédeni a bélyegeket az illetéktelen felhasználástól. 1858-ban sikerült egy kézzel működtetett gépet szabadalmaztatnia, amellyel a papírra tisztán látható betűk és egyéb jelek voltak lyukaszthatók.

Az első, sikertelen kísérlet után 1868. március 13-én ennek alkalmazására postai engedélyt is kapott *"A bélyegek perforálása Nagy-Britanniában"* címmel. Sloper szabadalmának 1872-ben való lejárta után, sok cég gyártott ilyen perforáló eszközöket.

5. ábra. Sloper cégjelzése

A postabélyegek perforálásának valódi oka, hogy a levélbélyeg abban az időben pénzhelyettesítő is volt. Ausztriában például egy kétkrajcáros bélyegért egy sült kolbászt, és egy háromkrajcárosért egy üveg sör volt kapható. Emiatt az a lehetőség, hogy a cég problémamentesen ellátható legyen megjelölt bélyegekkel, a lopás megnehezítése céljából gyakran igen drága lyukasztógépeket készíttettek. A perforált bélyegek elsősorban a bélyegek fizetőeszközként való elfogadását akadályozták meg![2]

[2] Szerk. megj: vagyis nem az eltulajdonított értékcikkek magáncélú használatának, hanem az ennél jóval komolyabb összegű károkozásra nyújtott túlságosan is csábító lehetőség, a postai visszaváltás megakadályozása volt az elsődleges cél. Az elterjedt téves nézet forrását lásd az. un. feketekönyv, 460. oldalán.

A világ első levelezőlapja 1869-ben került forgalomba dr. Emanuel Herrmann kezdeményezésére, ám ennél is megvolt a visszaélés lehetősége, az átlyukasztásukat azonban csak sokkal később (*még a bélyegeknél is később*) engedélyezték.

307

Post-Verordnungsblatt

für das

Verwaltungsgebiet des k. k. Handels-Ministeriums.

(Vorläufig auch giltig für die Militärgränze.)

№ 46. Redigirt im Handels-Ministerium. Montag, den 27. September 1869.

Inhalt: Betreffend die Einführung von Correspondenzkarten im internen Verkehre.

Betreffend die Einführung von Correspondenzkarten im internen Verkehre.

H. Minist. Z. 18916-1832. — R. K. Minist. Z. 6665-Abth. 10.

Im Einvernehmen mit dem königl. ungarischen Handelsministerium werden vom 1. October l. J. an von der Postverwaltung Correspondenzkarten nach den unten folgenden Mustern ausgegeben, mittels welcher kurze schriftliche Mittheilungen nach allen Orten der österreichisch-ungarischen Monarchie ohne Unterschied der Entfernung gegen eine gleichmäßige Gebühr von zwei (2) Neukreuzer befördert werden können.

Hinsichtlich des Verschleißes, der Ausfertigung und Behandlung derselben werden folgende Bestimmungen festgesetzt:

1. Die gestämpelten Correspondenzkarten sind bei allen Postämtern und Briefmarkenverschleißern um den Preis von zwei (2) Neukreuzer pr. Stück zu beziehen, und sind offen (ohne irgend welchen Verschluß) aufzugeben;

2. dieselben sind so wie Briefe mit einer deutlichen Adresse zu versehen, welche den Vor- und Zunamen des Empfängers, den Bestimmungsort, und wenn sie nicht poste restante lauten, auch die Wohnung des Empfängers genau entnehmen lassen soll.

Der Bestimmungsort ist, falls mehrere Orte gleichen Namens bestehen, durch Beisetzung des Landes und Bezirkes, und wenn er nicht selbst Standort eines Postamtes ist, durch Beisetzung des Postamtes, in dessen Rayon er gehört, näher zu bezeichnen.

Die Adresse ist auf der Vorderseite der Karte anzubringen.

3. Die Rückseite der Karte ist für die schriftlichen Mittheilungen bestimmt.

Dieselben können, sowie die Adresse mit Tinte, Bleistift, farbigem Stift u. s. w. geschrieben sein, doch ist für die Deutlichkeit und Dauerhaftigkeit der Schriftzüge Sorge zu tragen.

P. V. B. 64

6. ábra. A levelezőlapokat bevezető rendelet első oldala

4. Die Karten können vorläufig nur nach Orten der österreichisch-ungarischen Monarchie versendet werden, und sind wie durch Marken frankirte Briefe aufzugeben.

Die Recommandation derselben kann gegen die gewöhnliche Recommandationsgebühr stattfinden, die Marke für die Recommandation ist auf der Rückseite neben den Worten: „Raum für schriftliche Mittheilungen" aufzukleben.

5. Für die Nachsendung einer Correspondenzkarte an einen anderen als den auf der Adresse bezeichneten inländischen Ort, oder für die Rücksendung an den Aufgabsort wird eine weitere Gebühr nicht eingehoben.

6. Für die Zustellung der Karten ist an Orten, an welchen keine ärarischen Briefträger bestellt sind, die Zustellungsgebühr von einem (1) Neukreuzer zu entrichten.

7. Die Postanstalt übernimmt keine Verantwortlichkeit für den Inhalt der Mittheilungen.

Die Postämter sind jedoch angewiesen, in ähnlicher Weise, wie es bezüglich der Briefe mit unstatthaften Beisätzen auf der Adresse mit dem Erlasse vom 8. März 1865, Z. 1771-401 (V. Bl. ex 1865, Seite 57), angeordnet wurde, auch die Correspondenzkarten von der Beförderung, beziehungsweise Zustellung dann auszuschließen, wenn ihnen auffallen sollte, daß hiemit Unanständigkeiten, Ehrenbeleidigungen oder sonst strafbare Handlungen beabsichtigt werden.

8. Der Umtausch von Correspondenzkarten, welche vor ihrer Aufgabe durch Versehen oder Zufall unbrauchbar geworden sind, kann gegen Erlag des Betrages von 1 Nkr. in derselben Weise und unter denselben Bedingungen stattfinden, welche für den Umtausch verdorbener Briefcouverts festgesetzt sind.

9. Die k. k. Postdirectionen haben von der neuen Einrichtung das Publikum durch die Landeszeitungen und durch öffentlichen Anschlag bei den Postämtern in Kenntniß zu setzen.

10. Die k. k. Postämter haben von den vorstehenden Bestimmungen Kenntniß zu nehmen und ihrerseits noch Folgendes zu beobachten:

a) Jedes Postamt hat, sowie jeder Privat-Markenverschleißer, stets einen angemessenen Vorrath von gestämpelten Correspondenzkarten bereit zu halten.

Dieselben werden von den Markendepots in Päcken zu je fünfzig Stück unter Schleife ausgefolgt und sind wie gestämpelte Briefcouverts zu beziehen und zu verrechnen.

Mit dem Verkaufe der Correspondenzkarten an das Publikum ist erst am 1. October l. J. zu beginnen.

b) Die aufgegebenen Karten sind bei der Kartirung, Weiterbeförderung und Abgabe wie durch Marken frankirte Briefe zu behandeln.

Insbesondere ist hinsichtlich der Obliterirung der auf den Karten befindlichen Poststämpel und Marken nach den allgemeinen Vorschriften vorzugehen.

Wenn an ein Postamt mehrere Karten zur Absendung vorkommen, sind dieselben abgesondert von den Briefen rubrikenweise zusammen zu binden; recommandirte Correspondenzkarten sind jedoch selbstverständlich den recommandirten Briefen beizulegen.

Bei der Umkartirung sind die Correspondenzkarten mit keinem Stämpelabdrucke zu versehen; der Abgabsstämpel aber ist auf der Vorderseite der Karten am Rande links gegenüber dem Poststämpel anzubringen.

c) Die Karten sind von den Auf- und Abgabsämtern nur dann zu beanständen, wenn sie aus dem Inhalte die Absicht von Unanständigkeiten, Ehrenbeleidigungen oder sonst strafbaren Handlungen unzweifelhaft entnehmen.

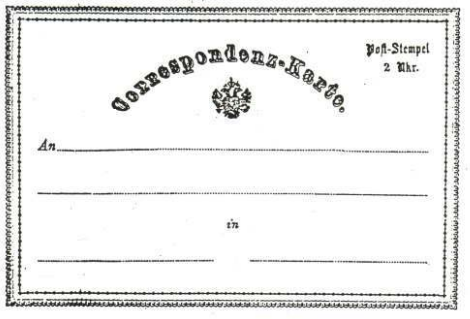
Bei ärarischen Postämtern hat über den Umstand, ob eine Karte von der Beförderung, beziehungsweise Zustellung auszuschließen ist, der Amtsleiter zu entscheiden.

Die zurückgehaltenen Correspondenzkarten sind als unanbringliche Briefe zu behandeln.

Muster

1. der Kartenblanquette, welche im dießseitigen Postgebiete und in der Militärgränze ausgegeben werden.

Vorderseite.

Rückseite.

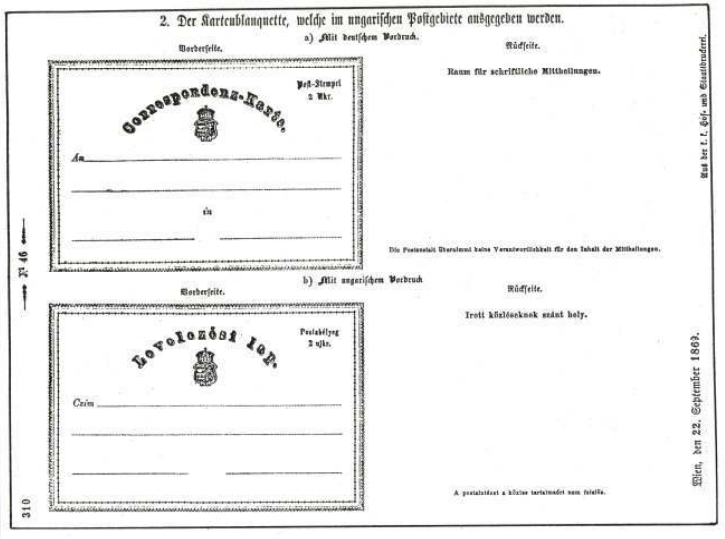
Raum für schriftliche Mittheilungen.

Die Postanstalt übernimmt keine Verantwortlichkeit für den Inhalt der Mittheilungen.

64*

7. ábra. A levelezőlapokat bevezető rendelet folytatása

8. ábra. A levelezőlapokat bevezető rendelet, levelezőlap-minta

2. Der Kartenblanquette, welche im ungarischen Postgebiete ausgegeben werden.

a) Mit deutschem Vordruck.

Vorderseite. Rückseite.

Correspondenz-Karte. Post-Stempel 2 Nkr.

An

Raum für schriftliche Mittheilungen.

Die Postanstalt übernimmt keine Verantwortlichkeit für den Inhalt der Mittheilungen.

b) Mit ungarischem Vordruck.

Vorderseite. Rückseite.

Levelezőlap Ipf. Postabelyeg 2 nkr.

Címe

Irott küldöttnek szánt hely.

A postahivatal a közlött tartalomért nem felelős.

Mit k. k. Hof- und Staatsdruckerei.

Wien, den 22. September 1869.

310

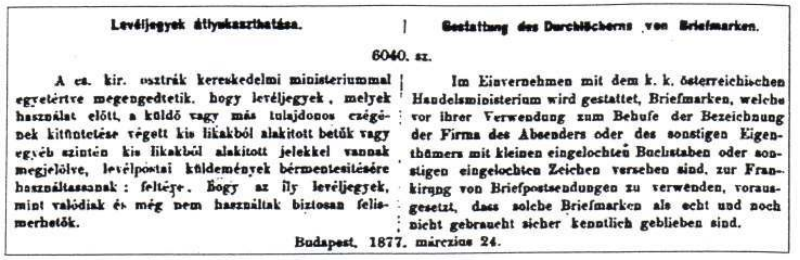
9. ábra. A levelezőlapokat bevezető rendelet, további levelezőlap-minták

Magyarországon a bélyegek lyukasztásának engedélyezése a 6040 sz. közlöny 1877. március 24-i számában, Ausztriában pedig a 23. sz. közlöny 1877. április 13-i számában jelent meg:

"Levéljegyek átlyukaszthatása, 6040 sz.

A cs. kir. osztrák kereskedelmi minisztériummal egyetértve megengedtetik, hogy levéljegyek, melyek a használat előtt a küldő vagy más tulajdonos a cégének kitüntetése végett kis likakból alakított betűkkel vagy egyéb szintén kis likakból alakított jelekkel vannak megjelölve, levélpostai küldemények bérmentesítésére használtassanak: feltéve, hogy az íly levéljegyek mint valódiak és még nem használtak biztosan azonosíthatók.

Budapest 1877. márczius 24."

Levéljegyek átlyukaszthatása.

6040. sz.

A cs. kir. osztrák kereskedelmi ministeriummal egyetértve megengedtetik, hogy levéljegyek, melyek használat előtt, a küldő vagy más tulajdonos czégének kitüntetése végett kis likakból alakított betük vagy egyéb szintén kis likakból alakított jelekkel vannak megjelölve, levélpostai küldemények bérmentesítésére használtassanak: feltéve, hogy az íly levéljegyek, mint valódiak és még nem használtak biztosan felismerhetők.

Budapest, 1877. márczius 24.

Gestattung des Durchlöcherns von Briefmarken.

Im Einvernehmen mit dem k. k. österreichischen Handelsministerium wird gestattet, Briefmarken, welche vor ihrer Verwendung zum Behufe der Bezeichnung der Firma des Absenders oder des sonstigen Eigenthümers mit kleinen eingelochten Buchstaben oder sonstigen eingelochten Zeichen versehen sind, zur Frankirung von Briefpostsendungen zu verwenden, vorausgesetzt, dass solche Briefmarken als echt und noch nicht gebraucht sicher kenntlich geblieben sind.

Postverordnungsblatt Nr. 23 vom 13. April 1877

Post-Verordnungsblatt

für das

Verwaltungsgebiet des k. k. Handels-Ministeriums.

№ 23. Redigirt im Handels-Ministerium. Freitag, den 13. April 1877.

Inhalt: Gestattung des Durchlöcherns von Briefmarken zur Bezeichnung des Eigenthums. — Errichtung eines Postamtes zu Ober-Loitsch. — Errichtung eines Postamtes zu Höhelsdorf und Auflassung des Postamtes Pernegg. — Auflassung der Postämter Kirchberg bei Mattighofen und Pischelsdorf bei Mattighofen. — Postverbindungen zwischen Wien und Constantinopel.

Anhang: Postdistanz-Regulirung in Böhmen. — Concurse. — Berichtigung.

Gestattung des Durchlöcherns von Briefmarken zur Bezeichnung des Eigenthums.

H. Minist. Z. 9510.

Im Einvernehmen mit dem königl. ungarischen Handelsministerium wird gestattet, Briefmarken, welche vor ihrer Verwendung zum Behufe der Bezeichnung der Firma des Absenders oder des sonstigen Eigenthümers mit klein eingelochten Buchstaben oder sonstigen Zeichen versehen sind, zur Frankirung von Briefpostsendungen zu verwenden, vorausgesetzt, daß solche Briefmarken als echt und noch nicht gebraucht, sicher kenntlich geblieben sind.

Wien, den 4. April 1877.

10. ábra. A bélyegek céglyukasztását engedélyező 1877-es rendeletek

A díjjegyesek és egyéb értékcikkek lyukasztással való megjelölését ezzel szemben az alábbi magyar és osztrák párhuzamosan kiadott rendeletekkel csak 1886-ban engedélyezték, mely szerint:

„Az 1877. évi PRT 40. oldalán tett 6040. sz. rendelet kapcsán értesítettnek a kir. postahivatalok, hogy az engedély, melynélfogva a levéljegyeket a tulajdon megjelölése céljából használat előtt kis likakkal lehet ellátni, ezentúl a többi postai értékczikkre is kiterjesztettetik, és csak olyan feltétel mellett, hogy az átlyukasztott postai értékjegyek valódisága, és az, hogy maguk az értékczikkek még nem használtattak, biztosan felismerhető legyen.

Budapest, 1886 július 3.”

№ 87. 1886.

Post- und Telegraphen-Verordnungsblatt

für das

Verwaltungsgebiet des k. k. Handelsministeriums.

Ausgegeben im k. k. Handelsministerium. Wien, den 6. August.

Inhalt: Gestattung der Durchlochung (Perforirung) aller Gattungen von Postwerthzeichen (einschließlich der Begleitadressen) zur Bezeichnung des Eigenthums. — Ernennung eines Postbeamten in Triest. — Auszug: Verleihung der Ehrend-Commission der „Kreuzer“-Cisterne in Budapest. — Uebereinkommen internationaler Telegraphen-Verfügungen. — Personalnachrichten. — Convois.

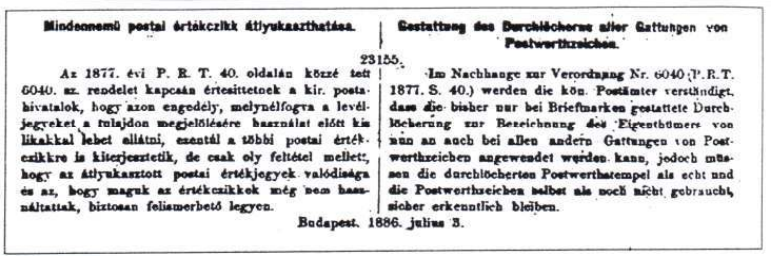
Gestattung der Durchlochung (Perforirung) aller Gattungen von Postwerthzeichen (einschließlich der Begleitadressen) zur Bezeichnung des Eigenthums.

H. Minist. Z. 24171.

Im Einvernehmen mit dem königl. ungarischen Ministerium für öffentliche Arbeiten und Communication, sowie mit dem k. k. Finanzministerium wird gestattet, daß die auf Grund der hierämtlichen Verordnung vom 4. April 1877, Z. 9510 (R. G. Bl. Nr. 23 ex 1877, S. 127), bisher nur bei Briefmarken zulässige Durchlochung (Perforirung) der Papierfläche zur Bezeichnung des Eigenthums, von nun an auch bei allen anderen Gattungen von Postwerthzeichen (einschließlich der Begleitadressen) angewendet werde, jedoch müssen die durchlochten Postwerthe, respective Finanzstempel als echt und die Postwerthzeichen selbst als noch nicht gebraucht sicher kenntlich bleiben.

Wien, den 2. Juli 1886.

10. ábra. A további értékcikkek lyukasztását engedélyező osztrák rendelet

Mindennemü postai értékczikk átlyukaszthatása.

Az 1877. évi P. R. T. 40. oldalán közzé tett 6040. sz. rendelet kapcsán értesittetnek a kir. postahivatalok, hogy azon engedély, melynélfogva a levéljegyeket a tulajdon megjelölésére használat előtt kis likakkal lehet ellátni, ezentúl a többi postai értékczikkre is kiterjesztetik, de csak oly feltétel mellett, hogy az átlyukasztott postai értékjegyek valódisága és az, hogy maguk az értékczikkek még nem használtattak, biztosan felismerhető legyen.

Gestattung des Durchlöcherns aller Gattungen von Postwerthzeichen.

23155.

Im Nachhange zur Verordnung Nr. 6040 (P. R. T. 1877. S. 40.) werden die kön. Postämter verständigt, dass die bisher nur bei Briefmarken gestattete Durchlöcherung zur Bezeichnung des Eigenthümers von nun an auch bei allen andern Gattungen von Postwerthzeichen angewendet werden kann, jedoch müssen die durchlöcherten Postwerthstempel als echt und die Postwerthzeichen selbst als noch nicht gebraucht, sicher erkenntlich bleiben.

Budapest. 1886. julius 3.

11. ábra. A további értékcikkek lyukasztását engedélyező magyar rendelet

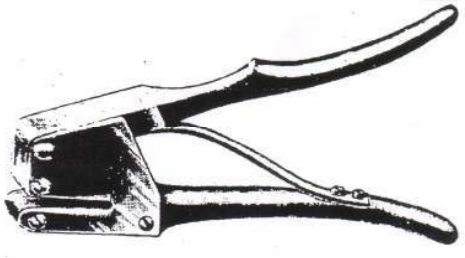
Hogyan néztek ki a bélyegeket lyukasztó készülékek? Kezdetben olyan gépeket alkalmaztak, melyek a bélyegeket egyesével vagy össze hajtogatva lyukasztották át.11

Abb 14. Firmengleiche Lochmuster von Österreich und Ungarn

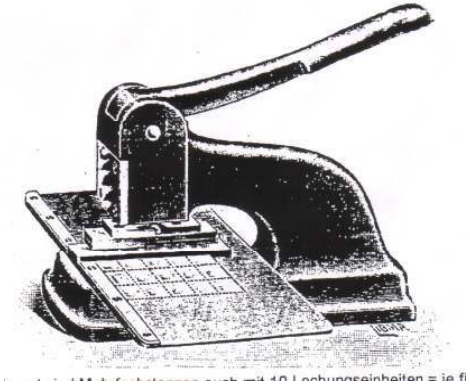
12. ábra. Azonos perfin Ausztriában és Magyarországon

Az üreges tűk vágta kör alakú lyukak átmérője körülbelül 0,4-től 1 mm között volt. A kivágott papírkorongok a lyukasztás iránya alatti edényben gyűltek össze.

13. ábra. Egyszeres lyukasztókészülék

A többszörös lyukasztókészülékek több azonos mintát tartalmaztak. Az alábbi képen látható egy lyukasztógép öt egységgel. Ezeknél kisebb különbségek észlelehetők az egyes lyukasztófejek közt, különösen ha törött tűk feltűnően hiányzó lyukakat okoztak. Ismert olyan többszörös gép is, amely tíz lyukasztófejet tartalmazott, két sorban öt-öt darabot.

14. ábra. Többszörös lyukasztókészülék

3. A bélyegek és a díjjegyesek lyukasztásának engedélyezése közti időszak

Mint láttuk 1877-ben került rá sor, hogy Ausztriában és Magyarországon is hivatalosan engedélyezték a bélyegek lyukasztását, a díjjegyeseket ezzel szemben csak 1886-ban. A kettő közt kilenc éves "engedély nélküli" időszak volt. Vajon léteztek-e ez idő alatt mégis valamilyen tulajdon-megjelölések?

15. ábra. Az IGLER cég lyukasztása osztrák díjjegyesen és bélyegen.

16. ábra. Az UNGÁR IGNÁC és FIA cég lyukasztása magyar díjjegyesen és bélyegen.

Ebben segíthetett a dombornyomású cégjelzés, amelyet a díjjegyesek hátsó oldaláról nyomtak át. Ezek többnyire cégnevet és/vagy a kereskedelmi árucikket tartalmaztak, amihez egy külön erre a célra készült készüléket használtak.

17. ábra. Kézi dombornyomó készülék, "The EZIBOSS / Prov. Patent és az Oakbank /Glebnlyon / Pertshire cég dombornyomó készüléke

4. A dombornyomású cégjelzések elemzése és következtetések

Hasonló a dombornyomású cégjelzések megjelenése magyar és osztrák díjjegyeseken is. Speciálisan kialakított dombornyomás eszközökkel a hátsó oldalról benyomva az előoldalon itt is egy cégjelzés jelenik meg.

1886 előtt már használták ezt a módszert, és néhányan még ezt követően is hosszabb idő alatt használták csak fel az így megjelölt készleteiket.

18. ábra. Példa egy dombornyomású cégjelzésre:
LADISLAUS BELUS / AGRAM (azaz: Belus László / Zágráb)

Ausztriában megkísérelték a levélbélyeg dombornyomású megjelölését is, amiből az 1883-as kiadás két itt látható értéke, a 3 és 5 krajcáros ismert. Magyarországon a bélyegek megjelölésének e módjára nem került sor.

19. ábra. Benyomott cégjelzés bélyegen

Azon meghatározás jogosultságát, hogy "a dombornyomású cégjelzéssel ellátott díjjegyesek a céglyukasztások előfutárai" az a tény jelzi, hogy röviddel levelezőlapok bevezetése után, az 1870-es években alkalmazták a dombornyomást postai a díjjegyeseken, lásd az alábbi korai használatot 1870-ből, a cég: ANTON SCHREIBER.

A legfontosabb azonban az 1877. (a perfinek jóváhagyása a bélyegeken), és 1886. közti időszak (a lyukasztás engedélyezése a postai díjjegyeseken), lásd az alábbi késői használatot 1890 végén, a cégjelzés: MARKUSZ FARBENBLUM / MUNKATS.

Ritka esetekben, azt is előfordult, hogy cégek a dombornyomás helyett az előértéktelenítés lehetőségét választották, mint pl. a JOSEF KLEIN / PRÁGA cég.

Jelen tudásom szerint, csak kis-és közepes méretű vállalatok és kiskereskedők használtak dombornyomású cégjelzést. Vizsgálataim szerint a dombornyomásnak a levelezőlapok és a díjjegyes borítékok közti százalékos megoszlása 95% és 5%, vagyis 19 az 1-hez. Nem szabad elfeledkezni róla, hogy ebben az összefüggésben a tulajdon jelölésére a díjjegyesek előértéktelenítése is egy lehetséges, bár ritkán alkalmazott módszer. Mindkét módszer, a dombornyomás és az előértéktelenítés is, a céglyukasztás előfutárának számít.

A dombornyomás jogszerűsége úgy Ausztriában, mind Magyarországon nélkülözött bármely hivatalos jóváhagyást, ám az illetékes hatóságok láthatóan tolerálták azt. Ezt a tűrést annak tulajdoníthatjuk, hogy a dombornyomás nem sértette meg a díjjegyest úgy, mint a lyukasztás, és így a bélyegképet, ami gyakran az uralkodó a képe volt, nem "csúfította" el ahogy az átlyuksztás. Igen különös azonban, hogy eddig sem olyan osztrák, sem magyar céges dokumentumok nem ismertek, amelyeknél a tulajdonjelzést dombornyomásról lyukasztásra bizonyíthatóan megváltoztatták volna, pedig ez tulajdonképp logikusan várható lenne. Végkövetkeztetésként azonban ennek ellenére is elfogadhatónak tűnik, hogy a dombornyomású cégjelzésekre a perfinbélyegek előfutáraként tekintsünk.

Végül, lenne egy kérésem: ha a kedves közönség dombornyomású cégjelzések és a céglyukasztások közti átmenetről olyan ismeret, vagy esetleg bizonyíték birtokában lenne, lekötelezve érezném magam ha erről egy jó másolatot kaphatnék.

Nagyra becsült hallgatóság, Hölgyeim és Uraim, köszönöm figyelmüket és boldogan állok rendelkezésükre bármilyen kapcsolódó kérdés esetén. Előbb azonban engedjék meg, hogy a jelen előadás függelékeként bemutassam Önöknek az eddig megtalált dombornyomású dokumentumokat.

Függelék:

Dombornyomású cégjelzéses díjjegyesek kiállítási gyűjteménye[3]

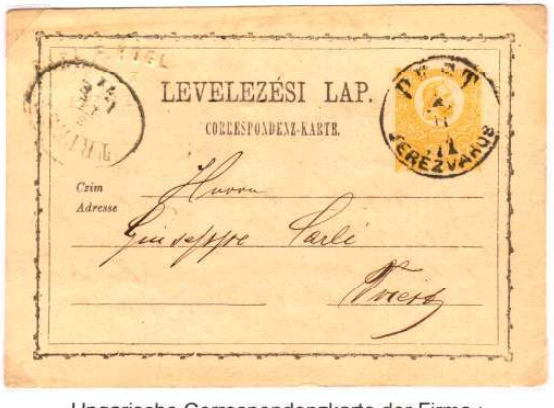
[3] Lapunk illusztrációi közé ebből csak egy kisebb válogatást vettünk át, mintegy ízelítőül. Az előadás végén bemutatott gyűjtemény teljes egészében a Philatelica CD mellékletén tekinthető meg.

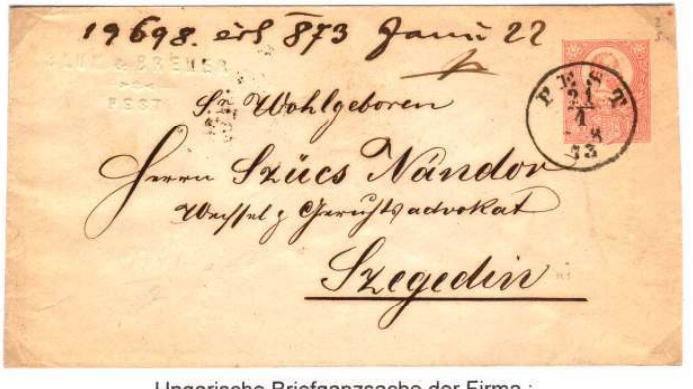
Ungarische Correspondenzkarte der Firma :
FISEN SPECEREI
LOIS GRINDL
FÜNFKIRCHEN

Ungarische Postkarte der Firma :
ADOLF GANS
GETREIDE PRODUCKT
COMMISSIONSGESCHÄFT
ST. WEISSENBURG

Ungarische Correspondenzkarte der Firma :
CARL F. HOGL
AGENT
PEST

Ungarische Briefganzsache der Firma :
BLUM & BREUER
PEST

Ungarische Firmenkorrespondenz mit Blindprägung im
Verschlusssiegel der Firma :
FLEISCHER & MEGAY
KASCHAU

Postanweisung deutsch – böhmisch
In dem Feld des Absenders ist die Firmenblindprägung angebracht

ADOLF EISLER

BOSKOWITZ

In seltenen Fällen kam es auch vor , dass Firmen
statt eines Blindprägestempels die Möglichkeit
der Vorausentwertung wählten
wie z. B. die Firma :

JOSEF KLEIN
PRAG

Ungarische Correspondenzkarte der Firma :
MOLDOVÁN KÁLMÁN
NAGY – BÁNYÁN

Ungarische Correspondenzkarte der Firma :
M. MIHAJLA
NADRÁG

Magyarázat a függelék utolsó képéhez:

Különleges kivétel a dombornyomott jelzések közt az itt bemutatott számozott képeslap a "A NEMZETI ÁLDOZATKÉSZSÉG SZOBRA" dombornyomásával. A képeslapot az azonos elnevezésű társaság adta ki. Bár ez is privát dombornyomás, de itt nem kereskedelemi okból, hanem a történelmi megemlékezés céljából alkalmazták.

Felhasznált irodalom

Lente István: A magyar perfinek katalógusa

Gerhard Sand: Az osztrák perfinek speciálkatalógusa

Frank Semmler: A lyukasztások 125 éve Magyarországon

Magyar Postamúzeum: különféle rendeletszövegek

A CD mellékleten németül is megtalálható előadásból magyarra fordította: Szücs Károly

100 ÉVES AZ ELSŐ MAGYAR REPÜLŐGÉPEN SZÁLLÍTOTT LEVELEZŐLAP. PRODÁM GUIDÓ EMLÉKÉRE, 1912-2012.

DR. NAGY FERENC, BÉCS.

1912 nemcsak a Titanic hajó elsüllyedésének jubileumi éve volt. Az évben még egy szerencsétlenségről számolt be a sajtó, ezúttal a levegőben, és kisebb káresettel.

Az 1912-es év május 18-án, szombaton írja a Fiumei Estilap:

„Csütörtökön délután vitt véghez a kitűnő aviatikus Prodám Guidó Fiuméből egy csodaszép repülést Abbáziába és Lovránába, azonban amikor a viharos szelek miatt vissza akart fordulni, gépe csődöt mondott és nyílegyenesen a tengerbe zuhant.“

Ezzel be is fejezhetnénk a történetet, de szerencsére csak most kezdődik. Prodám túlélte zuhanást.

Prodám olasz családból származott Fiuméből. A kiegyezés után rendkívül erősen fellendülő városban akkor olaszok, horvátok, magyarok és németajkúak lakták. Ő azonban annyira magyarnak vallotta magát, hogy inkább nálunk akart élni. Először Kolozsváron tanult gyógyszerészetet, majd patikája is volt vidéken, de nem tetszett neki a foglalkozás, ezért inkább elment 1910-ben Rákosmezőre.

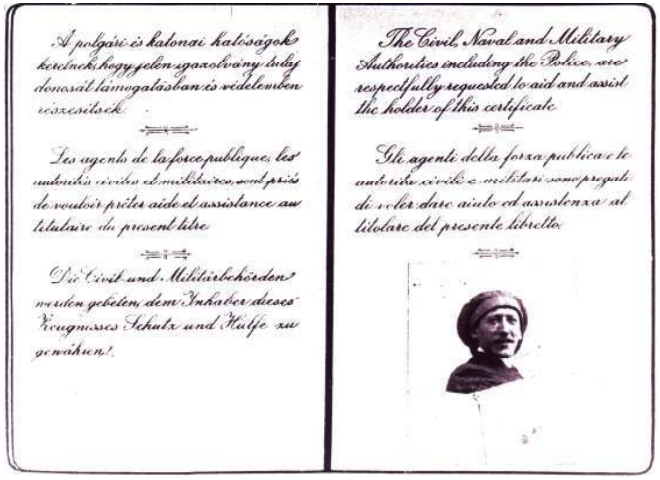
Akkoriban, a 10-es években, a magyar repülészet a Budapest melletti Rákosmezőn folyt. Ott működtek a legnevesebb akkori géptervezők és építők, így például Horváth Ernő is, aki akkor már több monoplánt tervezett és épített, így azt a gépet is, amellyel Prodám Fiumében felszállt május 16-án. E gépek az építő nevét viselték, valamint a sorszámot. Prodám gépe a Horváth III/c „Fecske“ névre hallgatott.

Ő repült először Budapest belterülete felett 1911 novemberében, Rákosmezőről indulva az Újpest-Lánchid-Várhegy-Műegyetem-Déli összekötő vasúti híd-Rákosmező útvonalon.

1. ábra. A Horváth III/c monoplán, becenevén a „Fecske”. Originálfotó.
A repülő rajzát megtalálhatjuk az 1967-es Aerofila I. blokk bal alsó bélyegén is.

Prodám Guidó 1912. január 30-án letette a pilótavizsgát. Az erről szóló dokumentum másolatban megmaradt.

A polgári és katonai hatóságok kéretnek, hogy jelen igazolvány tulajdonosát támogatásban is védelemben részesítsék.

Les agents de la force publique, les autorités civiles et militaires, sont priés de vouloir prêter aide et assistance au titulaire du présent titre.

Die Civil- und Militärbehörden werden gebeten, dem Inhaber dieses Ausweises Schutz und Hülfe zu gewähren.

The Civil, Naval and Military Authorities including the Police are respectfully requested to aid and assist the holder of this certificate.

Gli agenti della forza publica e le autorità civile e militari sono pregati di voler dare aiuto ed assistenza al titolare del presente libretto.

2. ábra. Öt nyelvű pilótaigazolvány, fényképpel.

3. ábra "PRODAM MONOPLAN" feliratú gép, Horváth III/c típus.

Olvassuk tovább a Fiumei Estilapot.[4]

4. ábra. Prodám gépében ülve.

„A kitűnő aviatikusnak megint pechje volt. Egész nap olyan erős szél dühöngött a városban, hogy Prodám startja majdnem kilátástalannak tűnt. A szél délután 3.-ig tartott. Az égen fenyegető felhők tornyosultak fel, eső volt várható. Dr. Horváth Ernő, a gép konstruktőrje, megállapította, hogy a szél 11 m/sec. fúj. Délután 4.-kor a szél hirtelen elállt. Az emberek örömmel vették Prodám elhatározásának hírét, hogy megkísérli a startot.

Nemsokára megteltek a tribünök. A proscénium-páholyban helyet foglaltak gróf Wickenburg titkos tanácsos, a guvernör, családjával, dr. Franz Vio, a podesta, családjával, valamint gr. Salis-Sevis vezérőrnagy és Eugen Chmelarz ellentengernagy.

Háromnegyed 5 után pár perccel az olajkikötő végén fel lett állítva a repülőgép. A motorpróba után filmfelvételek készültek. Prodam egy csomagot is vitt magával a levegőbe ezzel a felirattal:

"Repülés Fiume-Abbázia-Lovrana-Cherzo.
Kérem a megtalálót, nyissa ki a csomagot"

A csomagban Prodám jól sikerült képeslapjai voltak."

Nézzük meg az egyetlen megmaradt és csakugyan repült képeslapot. Ez a lap édesapám, néhai Nagy Ferenc senior gyűjteményét ékesítette, és jelenleg nálam van. A fényképek is a család tulajdonát képezik.

[4] Az idézeteket a korabeli helyesírás szerint közöljük.

A képes oldalán "*Prodam Guido aviatikus Quarnero fölötti repülése*" szöveg[5] mellett a Horváth III/c gép képe repülés közben látható. Mellette Prodám optimista, mosolygós képe, Majd ceruzával:

"*Légi utamról bajtársi üdvözlet. Abbázia, 1912. máj 16-án Prodam Guido."*

Emellett egy felsőszéle-darab 10 filléres portóbélyeg is látható, Budapest 1912 M... /olvashatatlan/ szöveggel lebélyegezve.

A címoldalon a "*Levelezőlap, Cartolina postale*" szöveg mellett ceruzával "*Luftpost*" olvasható, kétszer aláhúzva. Fölöttük az újságcikkben már említett: "*Légi posta*" kétszer aláhúzva, majd " *Fiume-Abbazia-Lovrana-Cherso*" feljegyzés látható. A címzett a "*Magyar Aero Club*", egyszer aláhúzva, "*Budapest, Kígyó-tér 1*."

Mint postai kezelés nyoma az osztrák posta "ABBAZIA 17. V. 12 VII—" bélyegzője látható, majd kék "T" , mert nincs a lapon bélyeg. Ezért az 5 filléres bélyeg hiányában a Magyar Posta portójelzése "10".

Tehát az újságcikkben említett csomagot Prodám Abbázia felett dobta le a gépből, még lezuhanása előtt. Abbázia viszont már osztrák terület volt.

De hány darab lehetett a csomagban? Mivel az „Aero Club"-nak címezték, és elég bensőséges címzést viselnek a lapok, a nyugodt kézírásos szöveget is figyelembe véve a példányszámot 10-20 darabra becsülöm. E repült kártyán kívül valahol még láttam az elmúlt évszázadban egy használatlan és megíratlan példányt, valószínűleg szunnyad meg valahol 1-2 darab.

5. ábra. A repült kártya képoldala

[5] A Quarnero földrajzi fogalom, mely alatt a Fiumei öblöt kell érteni, beleértve a Veglia, Arbe, Cherso, Lussin és Pago szigetek is, és amelyik lenyúlik egészen Crkvenica városáig. Mai neve: Kvarner.

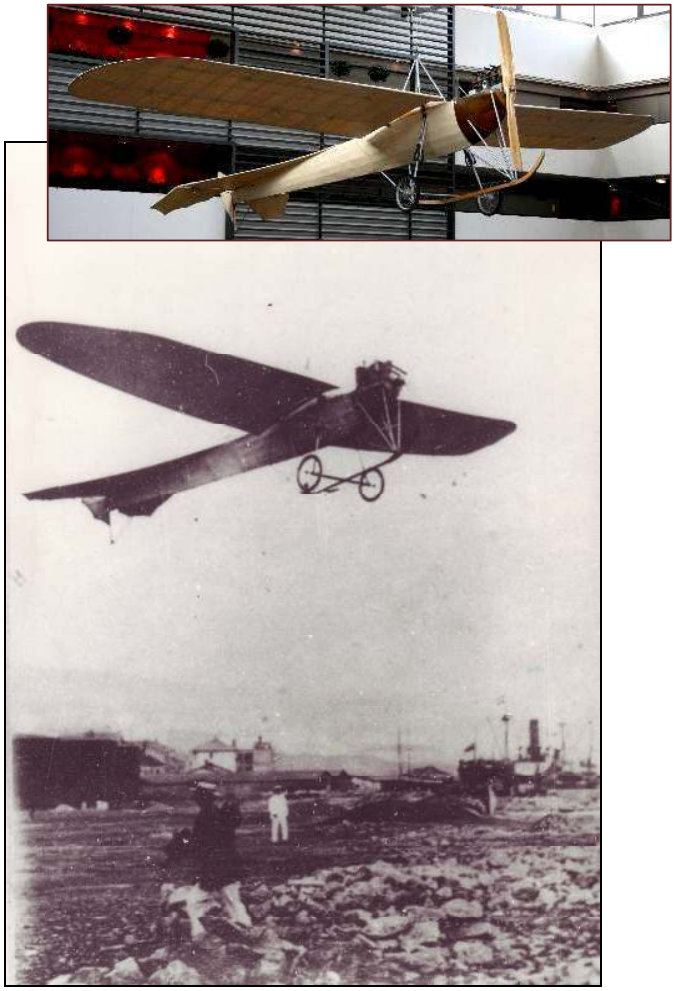

6. ábra. A képeslap címoldala

A következő képen egy historikus felvételt láthatunk, másodpercekkel a start után, még csak néhány méter magasan, háttérben az olajkikötőben álló hajó. A kép hátoldalán kézírásos szöveg: "*Prodam Guido a Quarnero felett Horváth III.c. géppel*"

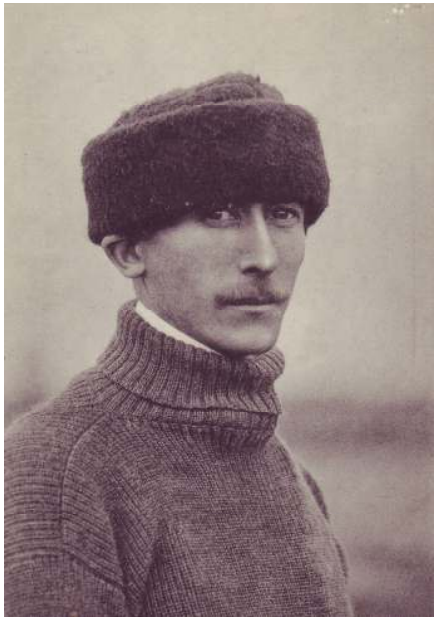
Mit ír befejezésül a Fiumei Estilap?

„ Az ujjongó tömeg mellett egy csodaszép kanyarral a gyárak felett elrepült. Nemsokára a Monte Maggiore csúcsánál láthattuk. Szabad szemmel is láthattuk ahogy Prodam a hegycsúcs közelében lesiklórepülést kezdett, és nemsokára eltűnt a nézők szeme elöl. Egyik öt perc múlt a másik után, de nem volt semmi hir Prodam sorsáról. Prof. Horváth, Fekete hadnagy és Pivny beültek egy autóba, hogy az eltűnt aviatikus segítségére siessenek. Mialatt az autó nagy sebességgel az abbáziai poros uton rohant, megjött a hír Prodam szerencsétlenségéről. Lovrana mellett a tengerbe zuhant."

7. ábra. A Horváth III/c röviddel a felszállás után
A felette levő színes fénykép a gép fennmaradt hiteles másolatáról készült, mely ma egy, a Széchenyi téren található budapesti szálloda auláját díszíti.

Mint ma tudjuk, Prodám túlélte a szerencsétlenséget. A gép elsüllyedt ugyan, de ő életben maradt, sőt balesete ellenére továbbra is repült.

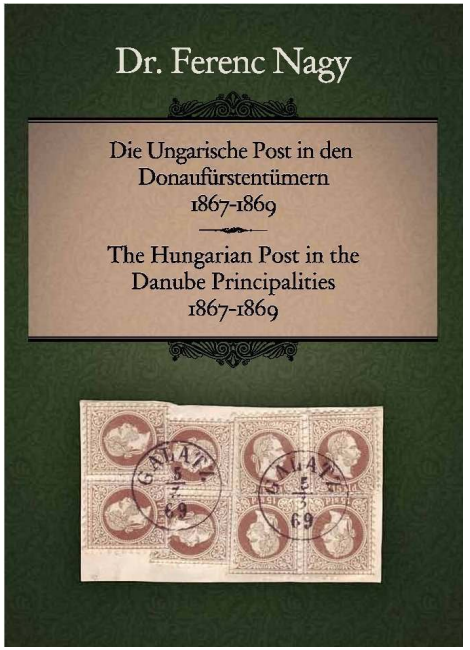
8. ábra. Hivatalos képeslap, hátoldalán nyomtatott szöveggel:
„Prodam Guidó, a Quarnero első átrepülője”

A nem sokkal később kitört I. világháború alatt az olasz hadszíntéren légi harcban találat érte és súlyosan megsebesült. Mivel olasz kórházban ápolták, itthon halálhíre ment, de 1919-ben hadirokkantként hazatért Budapestre, ahol még 1948-ig élt. 66 éves korában hunyt el.

A magyar aviatika hőskorának e nagy alakjáról 1960-ban utcát neveztek el, Rákosmező közelében. Ennyi mindent mesél nekünk az első repülőgépen szállított magyar képeslap, az osztrák-magyar aerofilatélia gyöngyszeme.

MEGJELENT!

Dr. Nagy Ferenc: A Magyar Posta a Dunafejedelemségek területén 1867-1869 (Die Ungarische Post in der Donaufürstentümern, The Hungarian Post in the Danube Principalities) 150 oldalas tan- és képeskönyv, 111 színes ábrával, az egyetlen létező speciálgyűjtemény alapján, németül és angolul. Az e területtel nem foglalkozók számára is érthetően.

Megrendelhető Czirók Dénestől
(8900 Zalaegerszeg, Pacsirta u. 9/1,
e-mail: czirok.d@t-online.hu),
ára 35 Euro + postaköltség.

Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-ben kezdődött húsz év szünet után 2011-től párhuzamosan magyar és angol nyelven is.

A lap digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról tölthető le: www.mafitt.hu

The CD attachment is available on the website of Mafitt at www.mafitt.hu

XXIII. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság
Hungarian Philately Scientific Society

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47. www.mafitt. hu e-mail: info@mafitt.hu

Ára: 1.800 Ft

13
1

Philatelica

Philatelica 2013/1

Tartalom / Content:

Jan Heijs:	Magyarország részvétele a postaháborúkban Postal War: Hungary Also Was Involved	1.
Kostyál Ferenc:	A „HAZATÉRÉS 1938” feliratú bélyegpár The Pair of Stamps with Inscription ‘HAZATÉRÉS 1938’	6.
Dr. Nagy Ferenc:	A zentai 1944-es helyi kiadás összefoglaló története Comprehensive History of the Local Issue of 1944 in Zenta	17.
Mervyn Benford:	Tábori posta a II. világháborúban − első rész Field Post in World War 2 — Part One	26.
Dán János:	Kiegészítés Mervyn Benford úr cikkéhez Supplement to the Article of Mr. Mervyn Benford	40.
Sebestyén T. Tamás − Szücs Károly:	A színesszámú krajcárosok ívrekonstrukciói Plating of Coloured Number Krajcar Issues	32.
Mafitt hírek / Mafitt News		35.

A Mafitt köszönetét nyilvánítjuk a cikkek fordítóinak / Acknowledgement of Mafitt for the participation in the translations:
dr. Lővei György (Budapest), dr. Homonnay Géza és Gulácsy Eszter

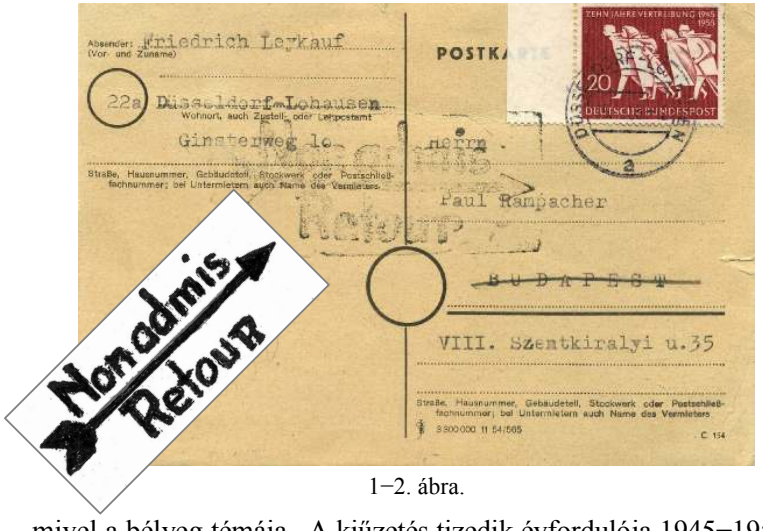
Szerkesztő / Editor	Szücs Károly, Mafitt titkár / secretary of Mafitt
Tanácsadók / Consultants	Filep László, bélyegszakértő / philatelic expert
	Dr. Lővei György, a Gervay alapítvány elnöke / president of the Gervay Foundation
	Dr. Somogyi Tamás, a Bélyegvilág tiszteleti szerkesztője / honorary editor of the Bélyegvilág

MAGYARORSZÁG RÉSZVÉTELE A POSTAHÁBORÚKBAN

JAN HEIJS, AMSTERDAM

Az alábbi képeslapot 1955-ben irányították vissza a feladóhoz Magyarországról „Non admis / Retour” jelzéssel:

1−2. ábra.

mivel a bélyeg témája „A kiűzetés tizedik évfordulója 1945−1955” (lásd 1. ábra Mi 215) és a bélyegen menekülő polgári személyek ábrázolása[1] sértette az akkori szocialista országok politikai érzékenységét. A bélyeg miatt a Magyar Posta visszaküldte a levelet, hasonlóan az NDK, Csehszlovákia és Lengyelország postai hatóságaihoz. Ezt a különleges intézkedést nevezzük postaháborúnak.

A posta- vagy bélyegháború meghatározása olyan intézkedést takar, amikor valamely ország a fennálló politikai rendjét sértő bélyeg, bélyegzés, vagy a két ország rendezetlen viszonya miatt a küldeményt visszaküldi a feladónak, vagy a bélyeget felismerhetetlenné téve, esetleg megportózva kézbesíti a címzettnek.

Ezek az intézkedések okai és következménye a következők lehetnek:

A) Visszaküldés

1. A visszautasítás oka maga a bélyeg;
2. A visszautasítás oka nem a bélyeg, hanem más postai ok (pl. bélyegző)

B) Kézbesítés mellett alkalmazott egyéb intézkedések

3. A bélyeg letakarása „kitörlése”;
4. Az ország, vagy terület el nem ismertsége miatt portózás, annak ellenére, hogy a küldemény tarifa helyesen lett bérmentesítve;
5. Nem a bélyeg, hanem más politikai propaganda eszköz alkalmazása levélen.

Ad 1) A visszautasítás oka maga a bélyeg. Ez a leggyakoribb eset, ilyenkor vagy visszaküldték a bélyeget, vagy eltakarták, mint a Mi. 215 bélyeg esetében (a Magyar Posta ezt a módszert sosem alkalmazta, csak a visszaküldést.)

[1] Az un. „Ostdeutschokat” később áttelepülőknek hívták, akik Kelet-Poroszországból, Lengyelországból és Csehszlovákiából települtek át zömmel a nyugati megszállási zónákba.

A Mi. 215-ös bélyeget 1965-ben (Mi. 479) újra kiadták, ekkor már Kína, Észak-Korea és Mongólia postája is „éber” volt.[2]

3. ábra. Mi. 215 visszaküldve Magyarországról

Két magyar bélyeget is visszautasított Csehszlovákia postája 1934-ben, az 1933. Repülő sor 20 fillér és 40 fillér bélyegeit (MBK 537−538).[3] Az ok ismert: a két bélyeg felirata („Giustizia per L’ Ungheria”) és a kettős-kereszt együttes ok volt a visszautasításra. A Magyar Királyi Posta a Csehszlovák forgalmi sor 25 h és 30 h, címereket ábrázoló értékeit (Mi. 280−281) irányította vissza. (A postaháborúk történetében, ilyen viszonosságra példátlan eset volt, a többi eset inkább „incidens” volt.)

4. és 5. ábra [4]

[2] A Michel levél katalógus ennél a bélyegnél 15 féle színű tintával való lemázolást és további 5 további módszert ismertet (Pk I.a-o, Pk II-VI), Katalógus 120-126. oldal, közte a magyar visszaküldés dokumentumai

[3] Lásd Dr. Lővei György: The news of the Hungarian Philately 2009. július – augusztus, Postatörténeti Szemle 2008. év.

[4] A képek a szerző gyűjteményéből valók. A POSTEX Bélyegkiállításon átadtam részére valamennyi általam ismert ilyen levél fotóját. (A fordító megjegyzése.)

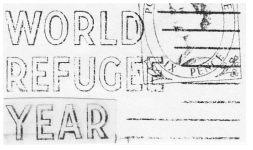
A hidegháború alatt a csehszlovák, a lengyel, az NDK és a szovjet posta volt igen aktív, több mint 50 esetben küldtek vissza küldeményeket, vagy tettek bélyegeket felismerhetetlenné. Magyarország ezzel szemben 1934−1965 között mindössze 6 ügyben volt érdekelt.[5] Még az osztrák Ungarnhilfe, vagy a hanaui hidat ábrázoló osztrák bélyeget sem küldte vissza a magyar posta szemben a csehszlovák postával.

6. ábra

Az 1959−1960-es „Nemzetközi Menekültek Éve” is postai küldemények visszaküldésével járó bélyeghábo rúhoz vezetett. A lengyel, szovjet és román posta 21 ország bélyegeit küldte vissza.

1960-ban a román postai hatóságok befeketítették „Nemzetközi Menekültek Éve” bélyegzővel ellátott küldeményeket.

7. ábra A letakart bélyegzés eredetileg

[5] Érdekesség, hogy Magyarország egyetlen izraeli küldeményt sem küldött vissza, annak ellenére, hogy ezt más országok megtették 1967 után (például Mi. 390-392, Mi. 483 – a moszkvai Nagy Zsinagógát ábrázoló bélyeg, Hagana bélyegző.)

Erre az 1960. április 22-i levélre egy feliratos bélyegzőt ütöttek:

8. ábra

A román szövegű bélyegző fordítása a következő: „Harcolunk a békéért, garantáljuk gyermekeink nyugalmas és boldog életét”. A felháborodás oka az volt, hogy az akkori politikai menekültek nagyrésze a volt szocialista országokból menekült el. Igaz még az egyiptomi, pakisztáni menekült bélyeg is erre a sorsra jutott, pedig a kasmíri vagy palesztin menekültek kérdésében más álláspontot foglaltak el ugyanezen országok. Más országok csak a „szokásos” két módszert és az inkriminált bélyeg eltávolítását alkalmazták.

A statisztikák azt mutatják, hogy 1870-ben, az Elzász-Lotaringia miatt kitört postaháború óta 290 esetben tört ki postaháború és ezek nemcsak a két Németországot érintették, hanem 2008-ig 70 másik országot is . A német bélyegek elsőbbsége vitathatatlan. 1985-ben hasonlóan 1955-höz és 1965-höz a német Exodus bélyeg miatt „sújtotta” őket ellenintézkedés.

9. ábra

A volt európai szocialista országok mellett 1965-ben még a Kínai Népköztársaság, Mongólia és Észak-Korea is ellenintézkedéseket tett. Lengyelországban az UPU hivatalos lapjának példányára is hivatkoztak: „Retour, circulaire BI UPU 153/1985”, amelyben megjelent a lengyel tiltás. Ennek oka az volt, hogy az UPU egyezmény 1957-es szövege kimondta, hogy a bélyegeknek hozzá kell járulniuk egymás jobb megértéséhez, nemzeti kultúrák terjesztéshez, a népek barátságához. (UPU egyezmény Ottawai szövege 1957, 14 cikkely.) Az UPU maga egyetlen bélyeget sem nyilváníthatott nem kívánatosnak, csak tudomásául vette a bejelentést és azt közzé tette hivatalos körleveleiben.

A postaháborúk folyatódtak a hidegháború befejezése után is. 1995. november 8-án a Palesztin Hatóság (PH) megkapta a jogot arra, hogy a saját bélyegeket adjon ki és Izrael is vállalta a saját bélyegekkel bérmentesített levelek továbbítását a címzetteknek. Ugyanakkor az oslói egyezmény tiltotta a Palesztina szó alkalmazását és azt, hogy a Palesztin Hatóság pénzét millsnek (a Palesztin brit mandátum pénzneme) nevezzék fils helyett. A Palesztin Hatóság már 1984-ben is adott ki bélyeget mills értékjelzéssel, amelyeket csak belföldön lehetett felhasználni. (Mi 1−14) Később ezeket a bélyegeket új névértékkel felülnyomták (Mi 16−29.) A Mi 1−14 bélyegeket az izraeliek leragasztották és egy ’Palesztin Hatóság — díj leróva’ bélyegzőt használtak. Később a Palesztin Hatóság a bélyegeken kis betűkkel írta a Palesztin Hatóság nevét, míg nagybetűvel a Palesztina nevet oly módon, hogy a brit mandátumi bélyegek képével díszítették a bélyegeket (Mi 30−32, bélyeg a bélyegen motívum.)

10. ábra

Az Izraeli Posta eltakarta ezeket a bélyegeket. Érdekesség, hogy a „provokatív” bélyeg kiadásánál az sem zavarta a palesztinokat, hogy a mandátumi Palesztina bélyegein héber felirat is volt: Erec Yisrael, vagyis Nagy Izrael, ami természetesen a mai palesztin területet is magába foglalta.

11. ábra

A katalógus 1870−2000 között az alábbi konfliktusokat tekinti bélyeghábornak:

1870.	Elzász-Lotharingia: Francia − és Németország között
1924.	Mongólia – Kína
1933−1946.	Falkland szigetek − Argentina
1934.	Magyar Királyság – Csehszlovák Köztársaság
1938−1945.	II. Világháború: 11 fő szám ismert
1948/1949.	Berlini Postaháború.
1948−1986.	A hidegháború bélyeghábornús dokumentumai
1948−1986.	A két német állam külön háborúja
1959/1960.	NATO bélyegek (Olaszország, Franciaország) és az ENSZ menekültek nemzetközi éve bélyegek
1966.	Spanyolország – NDK/Csehszlovákia
1965/1970.	Rhodesia – Egyesült Királyság és más országok (pl. Guernsey, India. Zambia)
1974/1984.	Török Ciprus és más országok.
1988.	Kína – Taiwan
1989/1999.	Franciaország − Algéria/Libanon
1995.	Palesztin Hatóság – Izrael
2000.	Macedónia − Görögország

Magyarország két bélyegzést utasított vissza: Az egyiket az Egyesült Államok 1957-ben használta: „Támogatjuk a szabadságért vívott keresztes háborút”, míg a másikat Svájc használta 1964-ben: „Segítséget a Svájcban elő menekülteknek”. Mivel a szerző csak levélmásolatokat ismer, így ábrát bemutatni nem tudunk.

A hatodik postaháború az volt, amikor a Magyar Posta visszaküldte a Kossuth FDC-ket. Az USA-ban megjelent Kossuth Lajos bélyegeket Kossuth címerrel bélyegezték le. A címer az 56-os forradalomra utalt, emiatt küldték vissza a leveleket Magyarországról és Csehszlovákiából. Utóbbi ország a Masaryk bélyegeket is visszaküldte.

12. ábra

A II. Világháború alatt a semleges Svájc, éppen semlegességére hivatkozva utasította vissza a német háborús propaganda bélyegzőjét, a ’Győzelem” szó használatát a cseh morva küldeményekre ütött bélyegzők esetében, illetve tuniszi, marokkói algériai bélyegek esetében szintén a ’Győzelem” („Victoire”) szó feltüntetését.

A példák is mutatják, hogy időről időre jelennek meg olyan bélyegek, amelyek más országok ingerküszöbét átlépik, vagy egy terület, ország rendezetlen státusza vezet bélyeghábornúhoz. A németeknél egy külön gyűjtői ágat jelent ezeknek a leveleknek a gyűjtése, amelyek izgalmas történelmi dokumentumok, még akkor is, ha a gyűjtők időnként vissza is éltek a postai dokumentumok „gyártásának” lehetőségével.[6]

Fordította: dr. Lővei György

[6] A szerzőnél megrendelhető a „Postai háború katalógus 1870-2008”, kétnyelvű német / angol, 231 oldal, 1100 képek, szerkesztette Jan Heijs 2011 szeptemberében. Megrendelhető € 34, plusz 7,20 € postaköltség felszámítása mellett az alábbi postacímen: heijsmo@xs4all.nl angol, holland, francia és német nyelven. A szerző vár minden olyan levelet, információt, amely a katalógusban nem szereplő postaháborúra utal.

A „HAZATÉRÉS 1938” FELIRATÚ BÉLYEGPÁR

KOSTYÁL FERENC, BUDAPEST

A II. világháború viharának előszeleként, 1938-ban az európai nagyhatalmak — a mai európai szemlélettel nézve — az 1920-ban aláírt Trianoni Békeszerződéssel a Csehszlovákiához csatolt Felvidék (zömében magyarlakta) déli sávját — a mai Szlovákia egy részét — Magyarországnak ítélték.

1. ábra

A Magyar Királyi Posta erre az alkalomra egy „HAZATÉRÉS 1938” feliratú 20 és 70 filléres bélyegpárt bocsátott forgalomba az 1938-as Szent István sorozat bélyegeinek képével, azok színét az eredetitől megkülönböztethető színárnyalatban nyomva, a visszacsatolásra utaló felirattal kiegészítve.

A bélyegek a felvidéki bevonulással nagyjából egy időben, december 1-én kerültek forgalomba és 1939. június 30-ig lehetett azokat felhasználni.

2. ábra

A „HAZATÉRÉS” bélyegpár próbanyomatai

Légrády Sándor a próbanyomatok tervezésénél az 1938-as Szent István sorozat 20 filléres és 70 filléres címleteit vette alapul, és a bélyegek alapszínezését megtartva, különböző, a területi revízióra utaló feliratokat helyezett rajtuk.

A 20 filléres felső négy darabjának felirata:

„MAGYAROK A MAGYAROKHOZ”

Az alsó sor első két bélyegének felirata:

„1938 VISSZATÉRÉS” ill. „VISSZATÉRÉS 1938”

az utolsó kettőé:

„FELSZABADULÁS 1938” ill. „1938 FELSZABADULÁS”

A próbanyomatok 1938 októberében készültek, részben összhangban az elrendelt „VISSZATÉRT 1938” szövegű bélyegzők használatával. A végső kiadás a „HAZATÉRÉS 1938” feliratot tartalmazza mindkét címletnél, a próbanyomatoktól eltérő színekkel. [7]

3. ábra

[7] E próbanyomatok bemutatása a Bélyegmúzeum engedélyével történt.

A bélyegek előállítási különlegességei

A bélyegeket két-, illetve három fázisban nyomtatták és fésűsfogazó géppel fogazták. A felülnyomatok és az alapbélyegek egymáshoz képest jelentősebb eltolódást alig mutatnak, a bélyegkép összhatásában azonban a fogazás központossága is szerepet játszik. Mind a 20 filléres, mind a 70 filléres bélyegnél elmondható, hogy nagyon ritkán fordul elő jelentősebb felülnyomat-eltolódás. A kisebb eltolódásokból is bemutatunk néhány példát mindkét címletnél, valamint a 20 filléresnél már a „tévnyomat” fogalmát megvalósító oldalra tolódást is.

Példák a 20 filléres bélyegek kisebb-nagyobb eltolódásaira:

4. ábra Kisebb pozíciókülönbségek Jelentősebb eltolódás

4a. ábra A fenti jobb szélső, 4. bélyeg eltolódásának összehasonlítása a normálissal

5. ábra Festékezési hibák a Z betűnél és az 1-nél

6. ábra A 70 filléres bélyeg szövegeltolódásai

7. ábra A fogazógép ugrása miatt a bal oldali ívszélen jelentős mértékben eltolódott fogazatú 70 filléres bélyeg

A bélyegpár fogazat eltolódásai leveleken

8 ábra Belföldi expressz levelezőlap.
Az eltolódás felfelé 2 mm, balra 0,8 mm.

9. ábra Külföldre küldött ajánlott levél. A 70 f-en az eltolódás jobbra 2,5 mm, a 20 f-en pedig felfelé 2,8 mm és jobbra 1,5 mm.

A „Nagymánya” tévnyomat története és publikációi

Nagymánya az 1910-es népszámlálás adatai szerint 1304 lakosú község a Verebélyi járásban, Bars vármegyében. Lakosságának nemzetiség szerinti megoszlása: 1206 szlovák, 84 magyar és 12 német.

1938 végén az I. Bécsi döntés alapján a visszacsatolt területeken fekvő Nagymánya község is újra Magyarországhoz tartozott.

10. ábra

Ebből az alkalomból „HAZATÉRÉS 1938” feliratú bélyegpárt jelentetett meg a posta. 1939 májusában fedezték fel, hogy a Nagymányán használt 70 filléres „HAZATÉRÉS 1938” bélyegekből a vörös felirat nélküli címletek is léteznek.

A felirat nélküli bélyegek maradékkészletét, 38 darabot a Magyar Királyi Posta azonnal bevonta, és egyben elrendelte a májusi csomagszállító levelek ellenőrzését is. A beszolgáltatott postatiszta „hibás” bélyegek és a visszaküldött csomagszállító levelek a Bélyegmúzeum készletébe kerültek. A bélyeggyűjtők és bélyegkereskedők rendkívüli erőfeszítéseket tettek, hogy a tévnyomatot megszerezzék. A több-kevesebb sikerrel járt tevékenység öt darab postatiszta tévnyomat elajándékozásához vezetett. A II. világháború rendkívüli károkat okozott a magyar bélyeggyűjteményekben, így valószínű, hogy a gyűjtői forgalomba került Nagymánya tévnyomatok ⅔-a elpusztult, tönkrement. Ma a budapesti Bélyegmúzeumban egy szóló bélyeg és egy összefüggő, 24 darabos, alsó ívszéli tömb mellett egy teljes szállítólevél is található a felirat nélküli bélyeggel bérmentesítve.

A „szocializmus” évei alatt a bélyegek sorsáról csak keveset tudhattunk, a piac hiánya miatt a bélyegek jó része külföldre került, az itthon maradt példányokat pedig tulajdonosaik jelentős értékük miatt majdhogynem titkosan kezelték, csak a kilencvenes években kerültek ezek a ritkaságok nyilvános hazai árverésekre.

A fokozatos piacosodás ahhoz is hozzásegítette a hazai gyűjtőtársadalmat, hogy feldolgozza és összegezze mindazt, amit erről a legendás tévnyomatról tudhatunk.

A jelen cikk bemutatja – az irodalom jegyzékben felsorolt kutatási eredményeken túl – a legfrissebb filatéliai kutatásokat, a tényleges ismert példányok képekben történő megjelenítésével. A filatéliai kutatásokban igazi áttörést Szabó Jenő muzeológus cikke jelentette, amely a Hírközlési Múzeumi Alapítvány 2007-es évkönyvében jelent meg (Budapest 2008.) A cikk nagy szenzációja az addig ismeretlen 24 darabos Nagymánya tévnyomat tömb megtalálása és nyilvános bemutatása. A tömb értéke szakértők szerint több millió USA $-ra tehető.

Jelentős eseményként említhető a 2009-es HUNFILA nemzeti kiállítás, ahol jelen cikk szerzője bemutatta egykeretes anyagát, öt darab Nagymánya tévnyomattal, köztük az elsőként nyilvánosság elé tárt, a tévnyomatot tartalmazó ajánlott levéllel. A „Magyar bélyegek története” (irodalomjegyzék: 4.) két „Nagymánya” levelet említ, amelyek akkor már a szerző tulajdonában voltak.

„Nagymánya”tévnyomatok a postai forgalomban

Előzmények: Nagymányán 1881-ben alapitottak a postahivatalt, mely 1919-ig, a csehszlovák légiós csapatok bevonulásáig magyar postaként működött. E korszak végéről származik a következő oldalon bemutatott postautalvány:

11. ábra. A postautalvány elő- és hátoldala

Az 1919. január 4-én, Budapesten feladott és Kismányára címzett pénzösszeg megérkezett január 6-ra Nagymányára, mint az utolsó postára. (A 40 fillér lerovás a díjszabásnak megfelelő.)

Érdekes, hogy a Magyar Királyi Posta nem megyék szerint szerveződött, ugyanis Kismánya Nyitra vármegye Érsekújvári járásához tartozott, szemben a Zsitva folyó másik partján lévő Bars vármegyéhez tartozó Nagymányával (kb. 8 km.)

1919-től 1938 november 2-ig a Csehszlovák Posta működött, majd az I. Bécsi döntés alapján, a Belvedere palotában aláírt egyezmény másnapján már a Magyar Királyi Posta intézkedett a hazatért Felvidék postahivatalainál a „VISSZATÉRT 1938” feliratú bélyegzők használatáról. A Magyar Királyi Posta – a korábbiakban leírt gyártási tevékenységeket elvégezve, 1938. december elsejei forgalomba bocsátásról rendelkezett. A posták már november végén megkapták az új bélyegpár posta íveit.

A posta vezetése 1938. december 5-én utasította az újonnan igazgatása alá került postahivatalokat, hogy addig ne rendeljenek új 20 és 70 filléres bélyegeket, amíg a „HAZATÉRÉS 1938” bélyegpárból van készletük. Az első kérdés itt vetődött fel, hogy Nagymánya postahivatala kapott-e ellátmányt a novemberi „HAZATÉRÉS 1938” bélyegpárból vagy sem.

A használt példányok legkorábbi ismert dátumából úgy tűnhet, hogy a tévnyomat a későbbi, április eleji leszállítású ellátmányból származik. Az eddigi kutatásaim szerint azonban a tévnyomat 100-as íve bármelyikből származhat. Bizonyságul szolgáljon az alábbi 1938. dec. 5. 12 ó Nagymánya bélyegzővel ellátott „HAZATÉRÉS 1938” bélyegpár 70 filléres bélyege.

A „Nagymánya” tévnyomat legkorábbi felhasználásai

A tévnyomat első felhasználását a használt példányok legkorábbi bélyegzési dátuma adja. A Nagymánya postahivatalnál lebélyegzett 17 ismert tévnyomat közül az itt bemutatott, Lévára küldött, 39. IV. 26. 16. órakor feladott, és 39. IV. 27. 8ó érkezési bélyegzésű ajánlott levél a legkorábbi küldemény.

12. ábra

A második legkorábbi felhasználás, Nagymánya hely-kelet bélyegzőjével 39. IV. 28. 9 órakor lebélyegzett példány.

13. ábra

Felhasználás levélpostai küldeményeken

A véletlen nagy rendező, a gyűjtő sokszor nem is veszi észre, hogy az általa „vadászott" filatéliai darabokat milyen érdekes kapocs köti össze. Ezen a lapon egy — feltehetőleg levélből — kivágott Nagymánya-bélyeget, egy Arcképek 16 filléressel együtt felhasznált másik tévnyomatot,végül egy igen érdekes, utánküldött és egészben megmaradt ajánlott levélen lévő harmadik példányt tudok bemutatni. A bélyegek használatát a felhasználás napja, május hatodika köti össze, az itt a véletlen révén egymás mellé került bélyegeket egy, illetve néhány óra eltéréssel tépték le az ívből!

14. ábra Reggel 9 óra

15. ábra Délelőtt 10 óra

16. ábra Délután 16 óra

Felhasználás szállítólevélen és küldeményeken

A legújabb kutatási adatok szerint nagyon kevés szállítólevélen megmaradt „Nagymánya” létezik. Ezt a tévnyomatot május 12-én használták fel egy terjedelmes csomagon, egy Horthy 1 Pengős forgalmi bélyeggel kiegészítve.

17. ábra „Nagymánya” bélyeg, csomagszállítólevél szelvényen

Az alábbi, május 11-én felhasznált bélyeg feltehetően egy ajánlott levélből lett kivágva. Az alatta lévő kör alakú nyomat hivatali fejlécet valószínűsít. Átvilágítva kivehető, hogy a felhasználó átragasztotta a szlovák közigazgatási boríték fejlécét, amelynek szövege: Krajina Slovenská, Obec Velká Maňa, Okres Vráble.

18. ábra. Egy levélpostai példa arra,
hogy egyszerű filatéliai objektumok mennyi mondanivalót rejtenek.

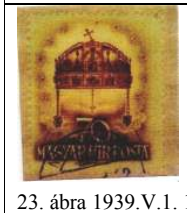
Az 1939. május 3-án feladott küldeményen szereplő „Nagymánya” tévnyomat teljes terjedelmű bélyegzésével jól illeszkedik a postán futott tévnyomatok gyűjteményébe.

19. ábra.

„Nagymánya” tévnyomatok a postai forgalomban

A jelenleg ismert használt tévnyomatok összefoglaló táblázata a következő oldalon található. A táblázatban időrendi megjelenésben, kék színű szöveggel a szerző gyűjteményét, zöld színű szöveggel a Bélyegmúzeum, mig fekete színű szöveggel más gyűjtők bélyegeit jelöltem.

Feladás kelte/címzett helység	Küldeményfajta	Jelenlegi megjelenés
 21. ábra 1939.IV.25 16 / Léva	3. súlyfokozatú távolsági ajánlott levél (40–250 g)	*Komplett levél* feladási és érkezési bélyegzőkkel, ajánlási ragjeggyel
 22. ábra 1939.IV.28.9	Ajánlott levél vagy csomag-szállító levél	Postán használt küldeményről leáztatott bélyeg, fél bélyegzéssel
 23. ábra 1939.V.1. 12.	Távolsági ajánlott levél	Boríték kivágáson levő bélyeg fél bélyegzéssel
 24. ábra 1939.V.3. 15.	Távolsági ajánlott levél vagy cso-mag-szállítólevél	Postán használt küldeményről leáztatott bélyeg egész bélyegzővel

Feladás kelte/címzett helység	Küldeményfajta	Jelenlegi megjelenés
 25. ábra 1939.V.4.10	Csomagszállító levél	Csomagszállító levél kivágás, a teljes bélyegzéssel. A tévnyomat eddig ismert egyetlen előfordulása két kiegészítő Arcképek bélyeggel.
 26. ábra 1939.V.5.12	Távolsági ajánlott levél	Egybélyeges küldeményről származó, telibélyegzésű, leáztatott példány
 27. ábra 1939.V.6.9 / Budapest	Távolsági ajánlott levél	*Komplett levél* feladási és érkezési bélyegzőkkel, ajánlási ragjeggyel. A ragjegy harmadik számjegye vaknyomat.
 28 ábra. 1939.V.6.10	3. súlyfokozatú távolsági ajánlott levél (40–250 g)	Levél kivágás 70 f tévnyomat + 16 f Arcképek díjlerovással, teljes bélyegző lenyomattal.

Feladás kelte/címzett helység	Küldeményfajta	Jelenlegi megjelenés
 29 ábra. 1939.V.6. 16	Ajánlott levél	Levél kivágáson a tévnyomat teljes bélyegző-lenyomattal
 30. ábra 1939.V.9. 9.	3. súlyfokozatú távolsági ajánlott levél (40−250 g)	Levél kivágás a 70 f tévnyomat és a 16 f Arcképek bélyegeivel, teljes bélyegző-lenyomattal
 31. ábra 1939.V.11. 11.	Ajánlott levél	Levél kivágás szlovák hivatalos levélből a benyomott pecsétre ragasztott tévnyomattal
 32. ábra 1939.V.12. 12	Csomagszállító levél	Csomagszállító levél díjlerovásra használt szelvénye a tévnyomat 70 f + Horthy 1 Pengős bélyegekkel, teljes bélyegző-lenyomattal

Feladás kelte/címzett helység	Küldeményfajta	Jelenlegi megjelenés
 33. ábra 1939.V.13 10.	Ajánlott levél vagy csomagszállító	Postai küldeményről leáztatott ¾-rész bélyegző-lenyomatú használt bélyeg-tévnyomat
 34. ábra 1939.V.15. 15.	Ajánlott levél vagy csomagszállító	Postai küldeményről leáztatott 60%-os bélyegző-lenyomatú használt bélyeg-tévnyomat
 35. ábra 1939.V.16. 9.	Ajánlott levél vagy csomagszállító	Postai küldeményről leáztatott ¼-rész bélyegző-lenyomatú használt bélyeg-tévnyomat
 36. ábra.1939.V.15. Enyig	Csomagszállító levél	Komplett postai szállítólevél törzslap a 70 filléres tévnyomat egyes bérmentesítésével, feladási és érkezési bélyegző lenyomatokkal ellátva
 37. ábra 1939.V.20.9	Csomagszállító levél	Kivágás csomag szállítólevélből teljes bélyegző-lenyomattal, a 70 filléres tévnyomat valószínűleg egyes bérmentesítésével. Utolsó napi felhasználás.

A postai forgalom értékelése

Az általunk ismert használt tévnyomatok fenti áttekintő táblázata szerint a Nagymányai postahivatalban az 1939. április 26. és május 20. között felhasznált tévnyomatokból eddig 17 fennmaradt példányról szereztünk tudomást. A postahivatal 1939 ápr. 30-án, május 7-én és május 14-én vasárnap zárva volt. A tényleges forgalmazás napjainak száma tehát jelen ismereteink szerint 22 nap.

Az eredetileg feladott küldemények fajták megoszlása az alábbiak szerint adódott:

4 db postai szállítólevél;
8 db ajánlott levél;
5 db ajánlott levél vagy szállítólevél, nem dönthető el.

A dokumentumok teljességét illetően az alábbi megoszlás adódik:

2 db komplett ajánlott levél;
1 db postai szállítólevél törzslap;
1 db postai szállítólevél bérmentesítési szelvénye;
7 db küldeményből való kivágás;
6 db küldeményről leáztatott használt bélyeg.

A tévnyomatok tulajdonosai:

- Bélyegmúzem: 1 db postai szállítólevél törzslapon;
- A szerző gyűjteménye:
  2 db postai komplett ajánlott levélen,
  1 db postai szállítólevél bérmentesítés szelvényen,
  3 db levél-kivágáson,
  2 db használt leáztatott bélyeg.
- További gyűjtemények összesen:
  3 db kivágás küldeményekből;
  5 db használt leáztatott bélyeg.

Az alábbiakban bemutatjuk a korábbiakban jelzett, a Bélyegmúzeum tulajdonát képező, teljes frankatúrával ellátott postai szállítólevelet, mely egyedi dokumentum:

38. ábra[8]

Postatiszta „Nagymánya" tévnyomatok számbavétele

Az utóbbi 25 év bélyegárverési katalógusaiban előfordult és a Bélyegmúzeum állományában levő példányok alapján, a fennmaradt postatiszta tévnyomatok az alábbiak:

39. ábra A Bélyegmúzeum 24 darabos tömbje[8]

[8] Közölve a Bélyegmúzeum engedélyével

Bélyegmúzeum 1939.V.21-től | Pofila Bp. 2004.VI. 19. 6273 | Profila Bp. 2005.XI.26. 4252.

Darabanth Bp. 2005.V.29.12539. | Darabanth Bp. 2009.XI.7 4177. | Darabanth Bp. 2011.V.14.1695.

H/ | Atteszt: Orbán (90. ívhely)

40−47. ábrák Az ismert használatlan példányok[9]

1938. május 20-án a postaigazgatóság a tévesen nyomott készlet azonnali beszolgáltatására utasította a nagymányai postahivatalt, melynek a postamester eleget tett, és másnap 21-én feladta a 38 darab tévnyomatot, amely a Bélyegmúzeumba került. A kutatásaink szerint jelenleg a fenti 32 darabot ismerjük. Az árverésre került tévnyomatok megkülönböztetése a fogazások tépési különbségei alapján történt. E módszer alkalmazásával derült ki, hogy egy-egy darab többször is árverésre került. A feltüntetett dátum az árveréseken való előfordulás utolsó dátuma.

[9] A színeltéréseket a képanyag sokféle forrásból történt beszerzése okozta. Az utolsó, 47. ábra a színhelyes.

Összegzés

A szerző gyűjtői és kutatói tevékenysége alapján megállapítható, hogy e híres tévnyomatból összesen 49 darabot ismerünk. Jelen cikk, illusztrációval és azonosítva tartalmazza valamennyi példányt. A bélyegek tulajdonosai: a budapesti Bélyegmúzeum birtokában van 26 darab (a használatlan 24-es tömb +1 szóló, valamint 1 db használt szállítólevélen.) Gyűjtői forgalomból az ismert példányok száma 23 darab, amelyből 7 darab postatiszta, 16 darab postán kezelt.

A szerző gyűjteménye 8 darab használt bélyeget tartalmaz az alábbi megoszlásban: 2 darab komplett ajánlott levél (a levelek még árverésen soha nem szerepeltek, értékük több százezer USA $-ra becsülhető), 1 darab szállítólevél szelvény, 3 darab teljes bélyegzős kivágás, 2 darab használt bélyeg.

Irodalomjegyzék:

1. Szabó Jenő: Az ismeretlen Nagymánya-tévnyomat. Hírközlési múzeumi alapítvány évkönyv 2007. Budapest, 2008
2. Kostyál Ferenc: A hazatérés 1938 bélyegpár. HUNFILA kiállítási gyűjtemény, 2009.
3. Makkai − Surányi: A magyar bélyegek monográfiája, IV. kötet. Budapest, 1971., 478−479. oldal
4. Nikodém Gabriella – Szabó Jenő: A magyar bélyegek története Budapest, 2010.

A ZENTAI 1944-ES HELYI KIADÁS ÖSSZEFOGLALÓ TÖRTÉNETE

DR. NAGY FERENC, BÉCS

Zenta tiszaparti község első alkalommal 1216-ban említődik először mit fontos átkelőhely a folyón, magyarlakta település. A helység 1506-ban II. Ulászló királyunktól a „szabad királyi város” címet nyeri, majd 1697-ben a zentai csatával, ahol Savoyai Jenő csapatai döntő vereséget mértek a török betolakodókra, beírta nevét a történelembe. Bécs városában oly ismert, hogy utcát is neveztek el róla (Zentagasse, 5. kerület.)

1. ábra Levelezőlap a Postavezérigazgatóság címére a zentai postahivatalból. 1941. IV. 27.

A trianoni nemzeti katasztrófa eredményeként Délvidékkel együtt Zentát is az SHS államokhoz csatolták és ott is maradt 1941-ig, amikor is több magyar várossal együtt („Szabadka, Zombor, Újvidék” énekeltük, harsogtuk, kiáltottuk, gyerekfejjel még a szerző is) ismét a Szent Korona védettsége alá került.

Hadd mutassak be egy egyedülálló postai dokumentumot azon napokból, ahol a hátoldalon olvashatjuk: „*A megnyitás utáni első lélekzetvétel alkalmával tiszteletteljes üdvözletét küldi Sátori Dezső postafelügyelő, Zenta*” (1. ábra.)

A város magyar kézben maradt 1944 októberéig. Ebben az időben egy páncélos hadtest is állomásozott a még k.u. k. időben épült laktanyában. Vessünk pillantást egy dokumentumra azon időkből.

2. ábra Ajánlott levél a rétsági páncélos laktanyából a zentaiba. 1941. szept. 7. Hátoldalán dombornyomással szárnyas-koronás etikett a borítékba nyomva: „Páncélos üdvözlettel”.

Az új, magyar időszak sajnos nem tartott soká az újra hozzánk csatolt Délvidéken. A már akkor dúló világháború keretén belül, 3 és fél év után, a szovjet hadsereg behatolt észak-keleti irányból a térségbe, és éppen Zenta városát foglalták el elsőként a Vajdaság területén, 1944. október 8-án.

Ezek után a szerbek, akik csak az oroszokra vártak, a vajdasági helységekben hallatlan mérvű magyarirtásba kezdtek. A budapesti Terror Házában 2011-ben egy külön kiállítás nyílt meg e vérengzések dokumentálására. („Azért, mert magyar vagy...") Zentán 170 halálos áldozata volt a szerb vérengzéseknek. Ezekből 98 főt név szerint agnoszkáltak. A Délvidéken összesen 4000 főt gyilkoltak le, főleg férfiakat, mert a szerbek ezt az ördögi tervet eszelték ki a magyar népesség szaporodása megakadályozására. Erre emlékeznünk kell, amikor erről az időszakról beszélünk.

Tehát 1944. október 8-át írunk. Orosz uralom van és a szerb önkormányzat, mely csak erre várt, szervezkedni kezd. Mindenekelőtt Zenta elvesztését és „Senta"-vá válását és a „Demokrata Föderatio Jugoslavia"-hoz csatlakozását kellett megörökíteni. Szazanov szovjet tisztnek az volt a kívánsága hogy a fellelhető magyar bélyegeket e dátum feltüntetésével, valamint az új uralkodó ország nevével és egy ötágú piros (linóleum-)csillaggal kell felülnyomni.

A kiadásról Tárkány Szücs Géza írt a Filatéliai Szemlében 1970-ben egy kitűnő cikket, „A zentai provizórium" címmel. Az elmúlt 43 év néhány kiegészítő eredményt hozott, legyen tehát szabad az ő cikke részbeni felhasználásával tovább mesélni a történetet.

A zentai Unio-nyomdában készült a kiadás. A belgrádi Postaigazgatóságnál akkor még fellelhető felülnyomási jegyzőkönyve a következő, a postáról és a dohányboltokból visszaszerzett készletről számol be:

Hadvezérek 1,2,4,5,8,10,24 fill és *Templom* 24 fill.	1000 db
Portó 2 fill.	1000 db
Hadvezérek 3 fill és 30 fill. *Nagyasszonyok*	800 db
Templom 1 fill.	500 db
Hadvezérek 6,12,18,20,80 fill. és 1 P. valamint *Nagyasszonyok* 20,24,50,70,80 fill. és *Szt. Margit* 30 fill.	50 db
Portó 3,4,6 fill.	50 db

Tehát az első 11 értékből álló „kis sorozat", 1000−1000 ill. 800 példányszámú. A portó bélyegeket új értékkel nyomták fel:

a 2 fillérre 10
a 3 fillérre 20
a 4 fillérre 30 és
a 6 fillérre 50 fillér került,

ezekből a 3 utolsó érték 50−50 darabbal.

A Templom 1 filléresből csak egy ív került felülnyomásra, noha 5 ív készlet volt, mégpedig úgy, hogy a felső 50 darab 5 P /cirill betűvel/ az alsó 50 datab 2 P. új értékjelzéssel.

E kiadás nagy magyar kutatói, Néma Péter (Svájc) és Rátai Gábor (Svédország, majd hazatért) filatelisták voltak. Sajnos mindketten korán itt hagytak bennünket, idő előtt szakadt meg értékes kutató munkájuk. Szerbiában Prof. Jovan Velickovic és Jovan Reljin foglalkoztak e kiadással behatóbban. E kiadás egyébként délen nagy becsnek örvend, mivel ez számit az első jugoszláv kiadásnak a háború után. A 28 értékből álló „nagy sorozatért" 3000 eurótól felfelé fizetnek.

Mi legyen az elkészült felülnyomott sorokkal? Működőképes postaszolgálat az első napokban nem volt. A Népi Felszabadító Tanács emléklapokat készített, melyekre a bélyegeket felragasztva azokat egy piros, 20.X.44. 11 dátumos felül CEHTA, alul SENTA jelzésű bélyegzővel láttak el.

3. ábra A 28 bélyeges emléklap első lapja

4 ábra. A másik lap

Az emléklapokból 10 garnitúrát adtak ki a 28 értékes „hosszú sorral”. Meg kell jegyeznem, hogy ez sem stimmel egészen, Tárkány Szücs Géza cikkében egy 27 darabos garnitúrát mutat be, melyről hiányzik egy 24 filléres Templom bélyeg. Az emléklapok összeállítása elég hektikus munka lehetett.

Ötven emléklapon pedig a 11 értékes kis sor volt. Az emléklapokat a publikum nem szerezhette meg, mert magas katonai és politikai személyek kapták meg ajándékba.

Annál inkább örülök, hogy itt egy 28 darabos nagy garnitúrás emléklapot tudok bemutatni az érdeklődőknek. Az emléklap szövege:

„Jugoszláv Föderáció.

A Népi Felszabadító Tanács javaslatára 1944. október. 18-án úgy döntöttek, hogy a magyar bélyegeket ötágú vörös csillaggal és fekete színnel a felszabadító csapatok bevonulásának időpontjával, valamint „Jugoslavija” felirattal nyomják felül a célból, hogy azokat továbbra is postai forgalomban fel lehessen használni. A Tanács döntését a Felszabadító Népi Tanács testülete jóváhagyta. A bélyegeket halvány vörös, 1944. október 20-i dátummal ellátott bélyegzővel bélyegzik le.”

A többi, kis példányszámú bélyeget, melyek nem kerültek fel az emléklapokra, a Tanács és katonai parancsnokság nacsalnikjainak ajándékozták.

De mi lett a „rövid sorok” sorsa? Azokból részben olyan borítékokat készítettek, amelyeket postai forgalomban fel lehetett volna használni. A 11 értékes sor különbö kombinációkkal felragasztva úgy, hogy mindig 30 fillér jött ki, ami egy távolsági levél díja volt akkor. Csak postaforgalom nem volt. Tehát ilyen borítékok csak biankó létezhetnek, szintén a piros bélyegzővel „20. X. 44. 11.”

Ezeken a borítékokon a 10 filléres portóbélyeg mindig integrálva van a 30 fillérbe, mintha ezeket is frankóbélyegnek szánták volna. (Valószínűleg így is volt.) Az elgondolás az volt, hogy ezeket a bélyegeket majd a meginduló postaforgalomban felhasználják.

A valódi bélyegzők fő ismérve a két különböző 4-es a 44-es évszámban. Ez a dátum abból adódott, hogy a határozat október 18-án keletkezett, az előállítás igen gyorsan egy nap alatt elkészült és a sorozat első napja 1944. október 20. Később ezt a dátumot, mint ’Belgrád felszabadulása emlékének megörökítését’ magyarázták, persze ez csak kommunista operett, honnan tudták volna előre a bélyegző előállítói, mikor fognak az oroszok Belgrádba bevonulni, közel 2 hét harcai után.

Lássunk két ilyen biankó, de elsőnapi lebélyegzett borítékot.

5. ábra Nem futott boríték

A fel nem ragasztott kis sorokat elosztották a filatelisták között. Hogy a postaablak nyitva volt-e és ott osztották szét a sorokat, ma már nem lehet megállapítani. Túl ellentétesek az állítások.

Természetesen nagy volt a kísértés, e borítékokból egy néhányat utólagosan „megfuttatni”. Íme, egy ilyen utólagosan géppel megcímzett és Belgrádba küldött levél , mely a hátoldali, meghamisított, érkezési bélyegző szerint másnap, október 21-én már megérkezett. Most már tudja a kedves olvasó, hogy Belgrádba az oroszok csak október 20-án vonultak be, tehát a postabélyegző október 21-ről nonszensz.

6. ábra Utólagosan futtatott boríték Belgrádba 30 filléres frankatúrával, ebbe a 10 filléres portóbélyeg integrálásával. Belgrád akkoriban már „belföld ”-nek számított…

Nemcsak a borítékokat futtatják meg, a sorozat minden értékét hamisítják. Különösen egy nagy budapesti aukciós cég árulja a csinálmányokat, minden árverésen ott vannak a zentai sorok, persze „garancia nélkül”. Némelyik tákolmány olyan primitív, hogy látni, gyártója egy valódi sort nem is látott. Mi azonban lássunk egy bélyeget felnagyítva, hogy minden nyomási karakterisztikumot jól lehessen tanulmányozni.

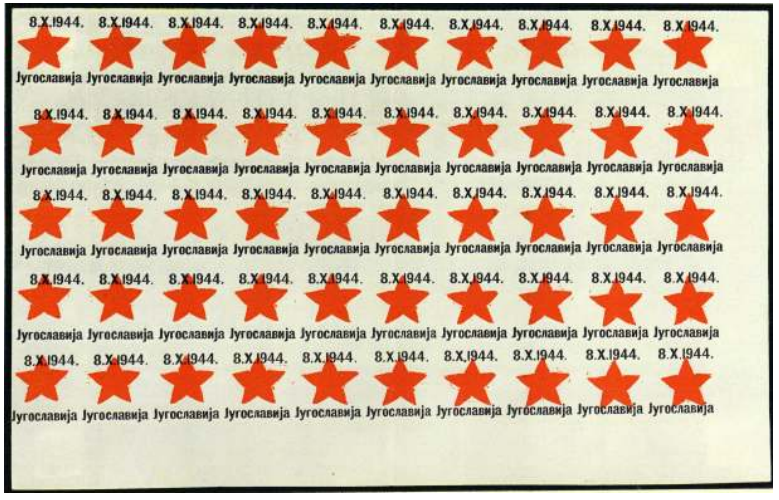
7. ábra 5 fillér négyestömb. Könyvnyomás. Jól látható betű-karakterisztikumok.

8. ábra. Hátoldal. Részleges betű-tükörlenyomat. Garanciajelzések.

A következő ábrán egy próbalenyomatot látunk az 50 helyes felülnyomat-ívről.

Prof. Velickovic attesztje szerint az íveket úgy nyomták felül, hogy mindig egy sorral feljebb tolták a bélyegeket a 10 vízszintes helyes klisé alá. Így, különösen a csillag kis méreteltéréseiről, azonosítani lehet a bélyegek helyét l-től 10-ig, mert azok mindig azonosak.

9. ábra 50 db-os nyomóklisé a bélyegek felülnyomataihoz

Úgy tűnik, hogy csak a régi névértékű bélyegeket nyomták két menetben.

A 2 P/1 f és az 5 P /1 f-nél más volt a helyzet. Itt a vörös csillagra még az új érték is rá került, mint 3. menet, a „P" rövidítés cirill betűvel. A két bélyegből 50−50 darab készült. Ha azonban ezek is 50-esével készültek, akkor hogyan keletkezhetett az alanti pár? Úgy, hogy a fenti 50-et 5 Pengőre, az alsó 50 db-ot 2 Pengőre nyomtatták felül. Összesen 100 db készült. Ez a pár, ami hatalmas ritkaságnak számit, az ív közepéről származhat, egy összefüggő párt képezve. Összesen 10 ilyen pár létezhet. Ez a darab a Rátai gyűjteményből származik és a hátoldalán ott az ellenőrző bélyegzője.

Mint minden felülnyomásos bélyegnél, itt is találunk nyomási eltéréseket. Ezek azonban nem keltik a „mache" benyomását, már csak alacsony példányszámuk miatt is. Így kölcsönzött pl. Prof. Velickovic néhány érdekességet az én gyűjteményemből egy a Südost Philatelie c. német kiadványban megjelent cikkéhez, mert neki nem volt.

10. ábra 2 P és 5 P bélyeg, és összefüggő pár.

11. ábra Előforduló nyomási eltérések. Hiányzó csillag, elcsúszott felülnyomás a bélyegszélre és lefelé.

Így például egy függőleges pár 24 filléres Templomos II. bélyeget, melynek felső darabjáról a vörös csillag hiányzik, mivel a csillag utólagos nyomtatásánál kieshetett.

Vagy a 20 filléres Hadvezérek bélyeg, mely a felülnyomásnál balra elcsúszott és így a felülnyomás mindkét menete a bélyegszélre került.

Az 5 Pengős bélyegnél az „5 P" értékjelzés nyomóléce megcsúszása miatt belekerült a „Jugoslavija" szövegbe (harmadik nyomási menet.)

Ismeretes ezenkívül szedési hibaként „Jugoslivija" Jugoslavija helyett a 3. kliséhelyen, melyet azonban azonnal kijavítottak, így csak pár darab létezhet.

A 10 filléres portóbélyeget később (!) egy stilizált alapnyomattal látták el, ez egy filatéliai játék, melynek nyoma a dokumentumokban nincs.

EGYÉB, RITKA FELÜLNYOMÁSI ELTÉRÉSEK
(Marakovic gyűjtemény)

12a ábra 4 filléres kilencestömb, a legnagyobb ismeretes összefüggés. Az alsó sor fordított felülnyomatú. A felső sor 2-ik bélyege szedési hibaként „JUGOSLIVIJA”. Egyedülálló kombináció!

12b ábra Az 50 darabos 12 filléres Görgey pár, a jobboldali bélyegen mindkét felülnyomás hiányzik.

12c ábra Az 50 darabos 30 filléres Nagyasszonyok bélyegről hiányzik a vörös csillag.

Most van itt az ideje, hogy foglalkozzunk Werner Imre, később Ing. Mirko Verner személyével. Magyar származású ember volt, szüleit Werner Jánosnak és Nagy Josefa-nak hívták. Zentán élt, és már 1934-ben nyomát találjuk filatéliai érdeklődésének, egy. a címére küldött Liszt-blokk formájában.

13. ábra Liszt-blokk Werner Imrének küldve Zentára

Valószínűleg 1944-re már jelentős személyiség lehetett a helyi bélyeggyűjtőknél, mert a Felszabadító Tanács őt bízta meg a zentai helyi kiadás előkészítésével.

Akkorra már Mirko Verner-nek hívják, szimpla „V”-vel, mert jobb állást akkor magyarok nem kaptak, csak ha asszimilálódtak. Ez volt a kisebbség sorsa Délvidéken.

A bélyegek elkészültek, a felülnyomás szerb szemmel igen látványosan sikerült. Az elosztás lezajlott minden zökkenő nélkül, annál inkább meglepő volt, hogy 1945 végén, tehát egy jó évre rá, a zentai /akkor már Senta-i/ kerületi bíróságnál eljárást indítottak

ellene. Az eredeti jegyzőkönyv szerint szemére vetik, hogy a kiadás egyáltalán létrejött a posta engedélye nélkül, a bélyegeket eladták, etc.

Az 1945. december 25-i keltezésű döntés azonban Mirko barátunkat felmentette az összes vád alól, mert bebizonyította, hogy a bélyegeket nem adta el, hanem elosztotta és a kiadás a helyi Felszabadító Tanács határozatára készült.

A dolog előzménye az lehet, hogy a jugoszláv postaigazgatóság 1945 szeptemberében az egész kiadást illegálisnak nyilvánította, ignorálva a helyi Felszabadító Tanács egy évvel azelőtti döntését. Minden más közigazgatási szerv hiányában annak viszont jogában volt bélyeget is kiadatni. Erre fel üldözte a posta a „bűnös" Mirko Vernert.

Ő aztán 1947-ben Szabadkán, majd 1962-ben Újvidéken irt cikkeiben igyekezett a kiadás rehabilitálásán dolgozni, olyan sikeresen, hogy aztán a kiadást megint felvették a Jugomarka-katalógusba, mint a 'Felszabadulás utáni első jugoszláv bélyegkiadást'. Ez a magyarázata, miért adnak érte 3000 eurótól felfelé.

Később a kiadás bélyegeit hamisítani kezdték, így attesztekre volt szükség a biztonság kedvéért. Csak természetes volt, hogy ehhez Ing. Mirko Verner, akkor már újvidéki lakos volt a legalkalmasabb, hiszen ő értett a legjobban hozzá. Később jött hozzá Dejan Tubinovic, majd Prof. Jovan Velickovic. Az ő véleményükre adni lehet.

A KIADÁS TOVÁBBI SORSA

Mivel a piros bélyegző valamilyen okok miatt privát kézben maradt, megnyílt a lehetőség néhány különlegesség elkészítésére. Így pl. létezik a pecsét fekete színben is, 44. október 26-os dátummal. A Felszabadító Tanács rendelete ugyan előírja, hogy a piros bélyegzőt csak október 20-án szabad használni és később fekete lesz a szín. Fekete színű bélyegző csak azonban csak október 26-ról ismeretes, néhány utólagosan lebélyegzett, de nem futott levélen.

14. ábra. A fekete színű bélyegző, 80 fill. levéldarabon.

A filatelisták érdeklődése a háború után igen nagymérvű lett e kiadás után. A bélyegek, az elsőnapi piros bélyegzős borítékok, az emléklapok nem tudták fedezni a keresletet, így új produktum kellett. Meg is találták az ügyes zentai producerek a levelezőlapok formájában. Noha ezekről a jegyzőkönyvben szó sem volt, nekiálltak felülnyomni több száz még fellelhető 8 és 18 filléres benyomottas lapot, valamint egy csomó tábori postai lapot. Az új érték 20 fillér volt. A 8 filléreseket 2 db. Kinizsi-bélyeg felragasztásával tették szalonképessé, de azt a 18 fillért is felülnyomták 20-ra. A példányszám persze nem lett nyilvánosságra hozva. A jegyzőkönyv pedig, mely ezekről egy szót sem ír, ott szunnyadt a belgrádi postaigazgatóság levéltárában.

A Michel katalógus, mely a 28 bélyeget értékeli, épp ezért törölte a levelezőlapokat az értékeléséből. Futott darab persze nem létezik, de vannak utólagosan készített „első napi" bélyegzős darabok, ami nem volt probléma, hiszen a piros bélyegző magánkézben maradt.

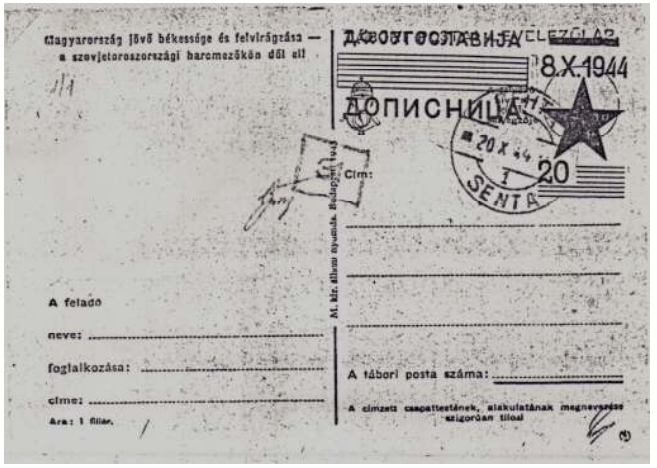
Bemutatok egy ilyen felülnyomott 18 filléres lapot. Mind a 3 lap (8 f, 18 f és tábori posta) 20 fillérre lett felülnyomva. Mind a 3 levelezőlap létezik elsőnapi bélyegzővel is, tehát összesen 6 variáció van, 3 bélyegezve, 3 anélkül.

15. ábra „Д.Ф. ЈУГОСЛАИВЈА” (Demokratikus Föderáció Jugoszlávia) majd „ДОПИСНИЦА” (Levelezőlap) és 6 soros rács a „LEVELEZŐLAP” szó letakarására.

A felülnyomat teljesen más típus, mint bélyegeknél, és a csillag is fekete.

A tábori posta-levelezőlapokon a „Magyarország jövő békessége és felvirágzása – a szovjetoroszországi harcmezőkön dől el!” szöveget viszont nem takarták le, igaz is, minek, hivatalosan ezek a darabok nem is léteztek!

16. ábra Tábori posta lap,fekete felülnyomással, piros „elsőnapos” bélyegzővel (Másolat)

Ezzel zárul a zentai helyi kiadás története. Mint minden helyi kiadásnál, itt is megtaláljuk az ilyenekre jellemző végsőleges bizonytalanságokat. Ezen kérdésekre a múlt homálya fog már borulni. Baj ez?

Szerintem nem. Mint egy szépasszonynál, nem kell minden titkot feltétlenül feltárni, ha szeretjük őt, hagyjuk, hogy néhány titkát megtartsa egy életen át. És szeretjük-e a bélyegeket...?

Források:

1. Tárkány Szücs Géza: A zentai provizórium. Filatéliai Szemle, 1970. II.
2. Jovan Reljin: Esej o Senti. Kézirat szerbül, 2000
3. Dr. Jovan Velickovic (†2012): Jugoslawiens Senta-Ausgabe 1944. Südost-Philatelie, Németország 2012, Nr. 119.
4. Szemelvények Dipl. Ing. Nikola Marakovic gyűjteményéből.
5. A Terror Háza adataiból.

TÁBORI POSTA A II. VILÁGHÁBORÚBAN

MERVYN BENFORD, SHUTFORD/BANBURY

Nem sokkal a fenti témában megírt első könyve után, kedves barátom, Surányi László segített megérteni az e témában akkoriban még csekély méretű gyűjteményemet. Meg is vásároltam gyűjteményének egy-két, számára felesleges darabját. Számomra a magyar postatörténetben a vasúttal kapcsolatos információk a legérdekesebbek, de noha mindketten tudtuk a számokat, az útvonalak nem voltak világosak. Abban bízott, hogy második könyvében ezekre a részletekre is kitérhet, de halála megakadályozta ennek befejezésében.

Meglepetésemre később kiderült, hogy duplikát darabjait rám hagyományozta. Valószínűleg bízott tudományos tevékenységemben, de magyar tudásom hiánya jelentős probléma volt. Így alig volt lehetőségem a kutatások publikálására. Nagyszerű, hogy a Philatelica most angolul is megjelenik. Még nagyszerűbb, hogy a témában nemrég elsőrangú könyv jelent meg: Dán János „A Magyar Királyi Tábori Posta a II. Világháborúban 1938−1948" (2011, szerzői kiadás.)

E könyv részletes, átfogó, jól szervezett és jól bemutatott információval szolgál. Sok jó ábra segít az anyag bemutatásában. Végre lehetőségem volt rengeteg tábori postai lapom áttekintésére és rendszerezésére. Már csak kötelességből is − Laci nyilván azért hagyta rám az anyagot, hogy az ne vesszen el a magyar filatélia számára.

Dán János műve lehetővé teszi, hogy elkezdjük megérteni a lapok különböző kiadásait. Másik jó barátomnak, Simády Bélának segítséget nyújtottam díjjegyes katalógusának elkészítésében – e katalógus alapja a különböző egyedi kiadások elkülönítése. Az, hogy a tábori levelezőlapok mit árulnak el a postarendszerről, a cenzúráról, a csapatmozgásokról vagy a háború menetéről, egy másik történet, és későbbi fejezetek sokat foglalkoznak majd ezekkel, de az anyag gyűjtéséhez elsősorban a kiadások megértésére van szükség.

Mikor először hallottam a könyvről, megkerestem Dán Jánost a mozgóposta bélyegzések kapcsán. Nagyon kedves választ küldött Gróf László barátomon keresztül, aki szintén a Brit Magyar Filatéliai Társaság tagja, és aki segített a válasz lefordításában. Surányi jól gondolta: a vonatkozó feljegyzések megsemmisültek a budapesti csatában, semmi sem maradt. Erről a Postamúzeum tájékoztatott és megerősítette ezt az információt Angyal Erzsébet is a Bélyegmúzeumból, aki mindig nagyon segítőkész és ráadásul beszél angolul! Maradtak tehát a tábori levlapok és bélyegzéseik.

A katalógusban a szerző becslést ad a tábori levlapok különböző kiadásainak értékére, de tovább nem lép, tehát nem értékeli a bélyegzéseket vagy a cenzúrafeljegyzéseket. Ezt majd a piacnak kell eldöntenie. Az egyes kiadások értéke kapcsán az én anyagom több kérdést is felvet, ezeket majd a megfelelő helyeken ismertetem.

A most következők jelentős részét a könyv már tartalmazza, az ismétlésekért elnézést kérek. Magyar tudásom miatt nem vagyok biztos bizonyos dolgokban, hogy a könyv leírja-e.

Dán János 1938-ban, a Visszatért időszakkal kezd, mikor a területek visszacsatolása okán csapatok mozogtak a régi határokon át az új berendezkedés támogatására. Ismert tény, hogy az első csehszlovák visszacsatolások során alig − vagy tán egyáltalán nem − volt tábori postai tevékenység. Az 1939-es ruténiai eseményekkel a nyilvánosság nem nagyon foglalkozott és a posta sem volt kellően felkészülve. A polgári posta hosszú ideig ideiglenes bélyegzőkkel működött. A katalógusban dátumbenyomat nélküli lapok is láthatóak, mutatva, milyen változékony idők voltak ezek.

Az 1940-es román restauráció jóval nagyobb mértékű volt, sok csapatot érintett. A posta elő tudott készülni rá, de a művelet méretei miatt sok postahivatal kapott átmeneti, acélból vagy gumiból készült bélyegzőket a végleges bélyegzők megérkezéséig. A postahivatalokat kötelezték az indulási hivatal nevének feltüntetésére a lapokon. Ez néha kézzel, vagy helyben készített gumibélyegzővel történt, de néha teljesen el is maradt!

1941-ben Dél-Magyarország egyes részei kerültek vissza, és Magyarország belépett a háborúba. Az események ismét kevéssé voltak publikusak, így a postai előkészületek megint egy sor Visszatért bélyegző kiadására szorítkoztak. A magyar csapatok mozgása is jelentősebb volt. Moldoványi Gyula, aki 40 éve bélyeggyűjtő barátom, olyan egységek parancsnoka volt, melyek 1941-ben két helyen is állomásoztak, miközben 1940-ben végig egy helyen voltak. A visszatérési időszak lényegesen rövidebb volt, így használt anyagot, főleg magyar postabélyegzésekkel, lényegesen nehezebb találni, mint az 1938/40-es időszakból.

Néhány 1939-ben, illetve 1941-ben nyomott tábori lappal rendelkezem ugyan, de ezek amúgy gyakorlatilag nem léteznek. Az 1940-ben nyomott lapokból kellő mennyiség állt rendelkezésre. Mint az alábbi táblázatokban látni fogjuk, a lapok túlnyomó részét 1942-ben, 1943-ban és 1944-ben nyomták.

E cikk semmilyen módon nem akarja kijavítani a könyvet. Talán inkább hozzátesz a meglévő információhoz. Azt gondolom, hogy kutatási eredményeim alapján egyes értékeléseket finomítani kell. Például az F4-es lap 1941-es nyomata ugyanazon a 4 Eurós értéken szerepel, mint az 1940-es, 1942-es és 1943-as nyomatok. Szerintem lényegesen ritkább, de lehet, hogy Dán Jánosnak van egy nagy adag. Munkámmal csak párbeszédet szeretnék nyitni, mely remélem, folytatódik.

A ritkasági fok becslése egy különleges kihívást is tartalmaz. A Surányi László által talált lapok jelentős része családok által megőrzött nagyobb mennyiségből származik. Sokan becsülték a családjuktól érkező rendszeres híreket, mindkét irányban. Ezért sok lap azonos forrásból származik, ami torzítja a valószínűségeket. A meggyilkolt vagy börtönbe vetett katonáknál hasonló kötegek lehettek, melyek azonban nem maradtak fenn.

Egyes esetekben ezek a kötegek azonos benyomott évszámúak, pl. 1942-esek, de elküldési dátumaik több hónapra is terjedhetnek. Gyakran későbbi évben küldték el őket, mint a benyomat dátuma. NEM ÁLLÍTOM, hogy az általam közzétett számok automatikusan

tükrözik a kiadott vagy felhasznált lapok valódi eloszlását. Ám igen nagyszámú lap felett rendelkezem. A piacot nyilván torzították a háborús események. A katalógus tehát alapvetően a fennmaradt anyag megértéséhez nyújt komoly segítséget.

A Don-kanyarban történt súlyos emberveszteség jelentősen csökkentette a levelezés mennyiségét. Magyarország orosz megszállása pedig egyértelműen kihatott a postai tevékenységre is, ami jelentősen csökkentette a lapok kibocsátását 1945-ben.

Az érdekesebb családi sorozatok személyes történeteket tartalmaznak a háborús évekből. Gyakran rávilágítanak a csapat- és személyi változások mintázatára, valamint a tábori postahivatalok mozgására. Egyes sorozatok még kétirányú levelezést is tartalmaznak, ami igen érdekes anyag lehet szociológusok és hadtörténészek számára, persze figyelembe véve, hogy csak eléggé szűrt információ volt továbbítható. Szívesen adományoznám ezeket a dokumentumokat valamelyik múzeumnak, ennek végrehajtásához köszönettel vennék tanácsokat. Postamúzeum vagy Hadtörténeti Múzeum? Talán elég nagy az anyag ahhoz, hogy mindkettő kapjon.

A Dán János által felállított mintát követem. **TPO** = Tábori Posta Hivatal. **MPO** = Mozgóposta. Összesen mintegy 3800 lapom van.

1 H sorozat:

Rózsaszínű lapok, melyeket MPO katonai személyzet használatára szántak. A címsorokban helyet hagytak a tábori postahivatal megjelölésére. Ám sok esetben ezeket a lapokat katonák írták meg civil címekre.

Katalógus szám[10]	Benyomott dátum[10]	Lap ára	Címzett katona	Feladó katona
H 1	1938	1f	6	0
H 2	1939	1f	3	1
H 3a	1940	1f	84	32
H 3b	1940	1 fillér	248	42
H 4	1941	1 fillér	8	1
H 5	1942 Nincs jelm.	1 fillér	0	0
H 6	1942 „Inkább" jelm.	1 fillér	24	5
H 7 (6 htl)	1942 „Magyar jövö..."	1 fillér	130	9
H 8a (1 htl)	1943 azonos jelm.	1 fillér	41	4
H 8b (1 htl)	1943 azonos jelm.	1 fillér	55	5
H 9a (5 htl)	1944 azonos jelm.	1 fillér	17	3
H 9b (3 htl)	1944 hiányzó „j"	1 fillér	4	1
H 10 (2 htl)	1944 „Határaink..."	1 fillér	4	1

H típusú lapok száma összesen (htl-t beleértve): 728

Bizonyos típusok nagyon ritkák. Lehet, hogy a szerző ismer egy csomót máshonnan. Értékelésében a H5 és a H9b magasabbra van tartva, de talán nem eléggé. A H1, H2, H4 és H10 típusok gyakorisága az én gyűjteményemben igen alacsony. Az 1944-es lapok feliratánál előfordul a rövidebb és a hosszabb verzió is, de a minta túl kicsi ahhoz, hogy amit mutat, tehát hogy a rövidebb felirat a gyakoribb, statisztikailag is biztosan igaz legyen.

Az 1938-as és 1939-es dátummal benyomott lapok (H1 és H2) ritkák – ennek oka valószínűleg egyrészt az, hogy Csehszlovákiában nem használták a tábori postai szolgáltatást, másrészről a váratlanabb 1939-es események során dátumozatlan lapokat használtak.

[10] htl = használatlan, jelm. = jelmondat

Van azonban négy, 1938-as dátumú lapom, melyeket 1939 áprilisában használtak fel. Négy darab 1939-es lapom pedig 1940 tavaszán íródott meg. Ezek jó eséllyel a ruténiai katonasági akciók idejéből származnak. A román visszacsatolás éveit lapbőség jellemezte, melyekből még jócskán maradhatott 1941-re is, ezért van kevés 1941-es dátummal benyomott lap. Egy 2013. áprilisi Darabanth aukción kapható volt egy 1939-es dátumú lap.

2 „M Zárolt" lapok

E lapokon nincs benyomott dátum. A katonai cselekmények sebessége ezidő tájt jelentős mozgékonyságot kívánt meg a csapatoktól és az azokat kiszolgáló tábori postáktól. A katalógus 5 típust tüntet fel:

M1	Standard lapár „1f."-ként feltüntetve.	8 rózsaszín 14 sárgásbarna
M2	Szintén, de a szöveg „1 fill"	65
M3	A lap címében nincs pont	6
M4	Ismét „1f.", de „*honi színű a papírja*"	? ld. lent
M5	További jelmondat balra fent: „*Az akarat....*"	0
M típusú lapok összesen:		93

Első problémám, hogy Dán János ebben a részben zöld színű lapokról beszél. A zöld színű lapok lettek majdnem a hivatalos standard kiadások, bár színük időnként szürkébbé fakul. Ám az én 1f. (M1) lapjaim színe vagy rózsaszín, vagy a sima polgári díjjegyes lapokhoz hasonló sárgásbarna. M2 (1 fill.) lapjaim színe szintén ez a sárgásbarna. A felhasználási dátumokból jól látszik, hogy az M2 lapok már előbb léteztek, mint az M1 lapok. A rózsaszín változat tehát talán hirtelen felmerülő új igények miatt keletkezett. Ezen a részen volt legnehezebb számomra a magyar szöveg. Emiatt elképzelhető, hogy olyanokról is beszámolok, amiket a könyv szövege tartalmaz, de én nem értettem. Ha ilyesmi történne, elnézést kérek.

Az M3 típusú lapok némelyikén egy nagyon halvány jel található azon a helyen, ahol a pontnak kéne lenni. Nagyon kevés olyan lapom van, amin egyáltalán nem látszik a pont. Lehet, hogy egy adagot kevésbé erősen nyomtak meg? Több olyan későbbi, szokványos lapom van, amin a dátumbenyomat kisebbnek látszik, de ezeknél is valószínűleg csak túl kevés volt a festék ennek az adagnak a nyomtatásánál a nyomdagépben.

Az M4 típus komoly nehézségeket okozott. Két jó, modern szótáram van és egyik sem ismeri a „*honi"* szót. Egy amerikai szótár szerint a „*honi*" szó jelentése „őshonos" vagy „házilagos". Egy exmagyar bélyeges barátom nem ismerte a szót, de egy látogatóban lévő magyar barátja szerint a „*honi színű"* a szokványos polgári lapszínt jelentené. Értem én, *mintha „hazai" vagy „szokványos"* lap lenne. Ám pontosan ez a színe a legtöbb M1 lapnak és az összes M2 lapomnak. Akkor tehát miben különbözik az M4? A költség felirata is megegyezik az M1 lapéval. Talán a katalógus szövegében elrejtve megtalálható a válasz.

Dán János az M3-as típust is megkülönbözteti, az „1f" megjelöléssel, de a fenti gondolatmenet szerint ez is ugyanaz, mint az M1 típus. Jelenleg nem teljesen értem, miben különbözik egy M3 lap a normál (sárgásbarna színű) M1 lapoktól. Végül ott a rózsaszín M1 lapok problémája is.

Az értékelések eléggé egyformák, holott az én adataim szerint az M3, M4 és M5 jóval ritkább az M1-nél és az M2-nél, bár a rózsaszín M1 szintén nem gyakori.

3 F sorozat: Hivatalos nyomatok 1938−1944 közötti dátummal

F1	1938	22	
F2	1939	0	
F3	1940	507	
	(legnagyobb részük nagyon erős zöld színű)		
F4	1941	1	
F5a	1942	94	
F5b	1942 „Inkább....”	0	
F6a	1942 „A Magyar.....”	57	
F6b	2. típus	32*	ld. jegyzet:
F7	1942 „Magyarország....”	810	
F8a	1943 rövidebb	356*	ld. jegyzet:
F8b	hosszabb	46*	
F8c	„Bud pest”	18	
F9	1944 rövidebb	498*	
F9c	hosszabb	87*	
F10	1944 dátum éve hiányzik	47	
	(18 ugyanattól a katonától!)		

* Az F6, F8 és F9 is két típusra osztható szerintem. Elég sok lapom van ahhoz, hogy olyan különbségek legyenek felfedezhetők, melyek különböző nyomatokra utalnak.

F6a és b

„*A Magyar Élet*...!” jelmondat végén lévő felkiáltójel az (a) típusnál közvetlenül a kettőspont fölött, míg a (b) típusnál a kettősponttól jobbra eltolva látható.

F8a, 8b, 9a és 9b

A kap középen lévő szöveg és dátum lehet rövidebb és hosszabb. Ez 1,5 és 2 mm között változik, de ezen belül is vannak kisebb eltérések, amik további különböző nyomatokra utalhatnak.

Elképzelhető, hogy ezek benne vannak a könyvben, de magyar tudásom hiányosságai miatt nem tudok róla. *Ismételten elnézést kérek!*

Az F sorozat kapcsán megemlíteném még, hogy vannak nagyon félrevágott darabok. Egy 1942-es lapomnál a költség a lap tetején található! És még van néhány elcsúszott vágás.

Az F5b lapból, a plusz „*Inkább”* szöveggel, egyetlen darabom sincs, ezért értékesebbnek gondolom a katalógus által megjelölt árnál, noha már az is hatszorosa a szokványos lapok értékének. Szintén nincs 1939-es dátumú lapom (F2), ezt a katalógus értékelése megerősíti, ám csak egyetlen darabom van 1941-es dátummal (F4), ezért szerintem ez is hasonló ritkaság. Persze Dán Jánosnak akár jóval több is lehet ezekből. Végül a 2000-nél is több F lapból csak 46 F10-esem van.

F 11 Előrenyomott üzenőlapok

Ezeknél a feladónak nem volt választása. A közölt információ előre rögzített volt. A katalógus ábrázolja ezeket és helyesen megemeli az értéküket. Összesen néggyel rendelkezem: mindegyik használt, ám a feladó egyiknél sem adta meg a nemzetiségét, ezért feltételezem, hogy mindegyiket magyar katonai személyzet írta meg. Véleményem szerint igen ritkák, ezért a katalógusértékük tovább növelendő, hacsak valaki nem ismer jóval többet.

F típusú kártyák összdarabszáma: 2579

4 L sorozat: Légi válaszlapok

Surányival sokat beszéltünk ezekről a látszólag légipostai használatra kiadott lapokról. Azt mondta, hogy nagyon ritkák, és a valóban repült példányok mindegyikén egy különleges gyémánt alakú cenzúrajel látható. Meglepetésemre árveréseken elég sok ilyen került elő, általában „*légiposta*” megjelöléssel. Dán János elmondása szerint

ez nem igaz. Ezek a lapokat gyakran a sima kiadásokhoz hasonló módon is felhasználták. A postát persze kötegelték, és ha lehetséges volt, légipostai úton szállították. A gyűjtők előtt áll a kihívás, hogy megtalálják azokat a lapokat, amelyeken láthatók a légipostai darabok jelzései. *Ám az aukciós házak és kereskedők odafigyelhetnének, és puszta árfelhajtás céljából nem volna szabad légipostai jelöléssel eladni ezeket a darabokat*. Nyilván ritkábbak a szokványos tábori postai lapoknál, amit katalógusértékük is tükröz.

L 1 Négy teljes használatlan példányom van, valamint egy előoldali fél-használatlan, és egy Válaszoldal előkészítve a katonához, de felhasználatlanul. Még két olyan lapom van, ami teljes, de csak az előoldaluk használt. Mindössze három használt lapom van a gyémánt alakú cenzúrajellel. Vajon miből gondolta Surányi, hogy ezek valóban repültek? Volt valami ilyen irányú információja? Nyolc további darabom van, nem tábori lapok, melyeken csapategységek repüléshez köthető bélyegzői láthatóak.

Kifelé menő fél (előlap) használtan: 63

Ezekből 29 darab 1942. decemberi vagy 1943. kora-januári dátumú. 16 darab 1943. áprilisi dátumú. Négy származik 1944 márciusából. És egy 1946-ból.

Válasz-fél használtan: 12

Egyikük a katonától polgári címre ment! Egyet 1944 márciusában használtak. Egyet a háború után.

Egyikük három előlaphoz is illik (ugyanaz a feleség és férj), melyek közül egyik lehet az eredeti lap. A szélesség legalábbis azonos és a perforáció is illeszkedik. A dátumok is stimmelnek.

Összes lapomnak a standard, hivatalos 1942-es dátumbenyomata van. Az, hogy a 60 lapból 1945 decemberben, vagy áprilisban lett elküldve, igazolhatja Dán János azon gondolatát, hogy a postát időnként összevárták légi kézbesítésre, hiszen ezek a dátumok a Karácsony/Új év, illetve a Húsvét dátumához közeliek. Talán tükrözik a katonák sanyarú sorsát is a Don-kanyarban levő fronton. Mivel jóval több elküldött lap maradt fenn, mint visszakapott, ez mutathatja, hogy utóbbiak közül sok megsemmisülhetett, mikor a szovjet hadsereg átlépte a Dont és megsemmisítette a 2. Hadsereget.

Fél-lapok összdarabszáma: 77 plusz 6 ***teljes lap*****.**

5 CS sorozat: Csomaglapok

Itt nincs mit hozzáfűznöm a katalógushoz: négy példányom van. Ez is megerősíti a megmaradt példányok katalógusértékek által sugallt ritkaságát. Én még magasabbra értékelném ezeket a lapokat.

6 D sorozat Válaszlapok

A katalógus rámutat ezeknek a munkaszolgálatosok számára kiadott lapoknak a ritkaságára, melyeket nem az állami nyomda, hanem az Attila nyomda nyomtatott. Három első felem van és három válaszfelem. Plusz van egy olyan első fél és válaszfél, melyet férj és feleség írtak meg és úgy néznek ki, mint egy eredeti teljes lap, de szét vannak választva. .

A katalógusértékek jól tükrözik, hogy összesen nyolc ilyen lapom van. A D1 100 Euro, a D2 200. Ezek megfelelő becslésnek tűnnek a ritka darabok számára. Ám összesen négy csomaglapom van, négy F11-em van, és még kevesebbem van néhány szokványosnak mon-

dott lapból, ami azt jelentheti, hogy a katalógus készítőjének olyan információi vannak, mely szerint bizonyos típusokból jóval több létezhet, mint amire az én gyűjteményem alapján gondolni lehetne.

Van egy olyan válaszlapom is (két példányban) melynek típusa nem szerepel a katalógusban (ld. az 1. ábra jobboldalt.)

Mindkettőt ugyanaz a katona írta ugyanarra a címre, egy hónap különbséggel, 1944 áprilisában és májusában. A lapokon nincs hivatalos, postakürtös címer. Feliratuk pedig csak „TÁBORI LEVELEZŐLAP" és „TÁBORI VÁLASZLEVELEZŐLAP" (nem „POSTAI")

1. ábra

Szerintem ez egy magánkiadás, nem pedig a D sorozathoz tartozó lap. Ám ugyanolyan hely van rajta a cenzúra számára, mint a D lapokon. Azért említem itt ezeket, mert nagyon kevés válaszlap létezik és talán célszerű együtt kezelni őket. Persze, ha a magánkiadású csoporthoz tartozónak tekintjük őket, akkor a P sorozat után jönnének, és új sorozatszám kellene nekik, talán S1/S2. Rendkívül ritkának tűnnek. A D sorozat színe fehér, e két lapé pedig inkább kék, mint zöld.

Magánkiadások:

Ritkának tűnnek. Egyes cégek esetében vannak olyan példányaim, melyek kiegészíthetik a katalógus információját. A katalógus mindenhol bemutatja a szerző által ismert változatokat. Néhány esetben a katalógusban leírt példányból nekem nincs, csak azok variációi. Mindez a fennmaradt példányok általános ritkaságára mutat. Elképzelhető, hogy a lapkészítők versenyben voltak a hivatalos postai típusokkal, ezért egyszerre csak kisebb mennyiségeket nyomtattak. Innen adódhattak a lap és a szövegforma apró módosulásai.

Jelentős tényező, hogy milyen szóval jelölik a feladó katonai rendfokozatát. Egyes esetekben ez *„rendfokozata."* Máskor „*csapattestе.*" A *Hungaria* lapokon „*rangja."* Néhány másiknál „*foglalkozása."* Más lapoknál csak a feladó neve számára van hely. Egyes esetekben a katalógus példája és az enyém eltér egymástól.

P1 Lapok, melyekről beazonosítható a gyártó vállalat:

Wiko: A katalógus négy kiadást tárgyal:

i A vállalat címe csak „Kassa." Nincsenek függőleges osztóvonalak: „*rendfokozata"*. Nincs példányom.
ii Hosszabb cím: osztóvonalak. 6 példányom van
iii Rövidebb cím: osztóvonalak legfelül és legalul: nincs példányom, ám van két olyan lapom, ahol az osztóvonalak NEM legfelül és legalul vannak, hanem, a többi laphoz hasonlóan, a cégnév és cím közelében.
iv Hosszabb cím; osztóvonalak; a lapár megjelölése 1 fill. És „*csapatteste*". 7 ilyen lapom van.

Van egy zöld árnyalatú lapom is, miközben az összes többi sárgásbarna. A legtöbb részlet azonos, de az ármegjelölés és a tábori posta száma közötti hely kisebb. Ezt a lapot 1941-ben használták fel, a többi hét pedig későbbi, főleg 1943-as.

Dürer: A katalógus 1 példányt említ. Jelmondata a szokásos hazafias. Nincs példányom.

HUNGARIA: 11 példányom van. Mint feljebb írtam, a „*rangja.*" szót használják.

KÁRPÁTI István: A katalógus két típust említ:

i Csak „neve": a cégnév pici nagybetűkkel
ii „neve" és „rendfokozata": a cégnév nagyobb nagybetűkkel, plusz jelmondat.

Egyikből sincs példányom.

Ettől a cégtől van három másik laptípusom. Az első csak abban különbözik a fenti (i)-es típustól, hogy a sarkai lekerekítettek, nem szögletesek. 3 ilyen lapom van, ugyanattól a feladótól 1944-ből.

Öt, a fenti (ii)-es típushoz hasonló lapom van, de „*csapatteste.*" felirattal. A feladó információi elég nagy betűkkel nyomtatódtak. NINCS rajtuk a hazafias jelmondat. Ez is mind egy családtól van, 1942 kora őszéről.

Van aztán 12 lapom, egy másik katonától, mindegyik címzettje a felesége. A cégnév kisebb, a feladó nyomtatása kisebb, de a felirat *„csapatteste"* és a címer a hivatalos magyar – nincs postakürt, mint több egyéb magánkiadásnál. Ez a típus a szöveget is átrendezi a tábori postahivatal bélyegzőkörétől balra. Ugyanaz a négysoros szöveg, de más módon elrendezve, mint a katalógusban. Nekem tehát nincs a katalógus típusaiból, a katalógusnak pedig nincs az én típusaimból.

Keresztény Nemzeti: A katalógus két típust ír le, mindkettőnek kis ábrák vannak a hátoldalán. Az elsőnél az ábra jobbra fent van, a másodiknál balra fent. Nincs példányom.

Van azonban négy lapom, mindegyiken bélyeg méretű kép, de a lap előoldalán, a cím és feladó részleteknél. Ezeken a lapokon a szöveg „*foglalkozása."*

2. ábra

A nyomás teljesen fekete-fehér, de a kép mintha egy olyan képeslapból lenne lekicsinyítve, mely egy épületet ábrázol, mellette egy busszal és emberek mennek a busztól az épület felé. Mintha lenne egy felirat, hogy hol van ez, de nem jól olvasható. A kép nem centrált. Tőle jobbra kétsoros szöveg: „*Képes levelező-lap Táborba portomentes.*"

Ez a négy lap rózsaszínű és 1943 őszén lettek feladva. Három Csorvásról ment egy katonának a 414-es, majd az 515-ös TPO-ba, a negyedik egy másik katonának a 380-as TPO-ba. Ez utóbbit a 125-ös MPO vitte Kaszaper-Békescsaba útvonalon (Mozgóposta.) A lapokat a *Thomay nyomda Orosháza* nyomta.

Negyesi Zoltán: A katalógus két típust ír le: az elsőn a nyomda megjelölése elég kicsi, és „*csapatteste.*" Öt példányom van, melyből kettő nagyon erős zöld árnyalatú.

A másodikon nagyobb a nyomda megjelölése, és „*foglalkozása*” szöveget használ a küldő megjelölésére, valamint a címzettnél mind a „*rang”*, mind a „*csapattest*” szöveg megtalálható. Nincs példányom.

György I. nyomda Mint a katalógusban: 4 példányom van. Kettőt az a katona használt fel, aki a fent említett 125-ös MPO-n küldött lapot kapta. Egyiket a feleségének címezte Kaszapérre, a másikat pedig, egy nappal később, szintén neki, de egy tótkomlósi címre (mindkettőt 1943 júliusában.) A másik két lap közül az egyiket Kecskeméten egy postaládába dobták be, noha a feladó címe fel van tüntetve a lapon.

Standhaft nyomda Miskolc: A lapokon nincs kör a bélyegző számára. Nincs példányom.

Kovács és Szegedi nyomda: Mint a katalógusban: a legtöbb 1942 késő júliusától 1943 tavaszáig.

15 lapom van – hat ugyanattól a katonától.

Rábavidék: 1 lapom van. Itt a bélyegző helyét téglalap jelöli és a cenzúrarésznél levő téglalapban P.H. felirat látható, jelentése: „Pecsét helye”

Zrínyi Nyomda: Mint a katalógusban: ezeknél a lapoknál a bélyegző helye téglalap, ami az olyan lapokra jellemző, melyek magánkiadásként szerepelnek a katalógusban, de nincs rajtuk a gyártó cég megjelölése.

5 lapom van, mind ugyanattól a katonától, 19-es TPO, 1942 szeptemberéből (kettő novemberből.) A katalógus négy további cégtől listáz lapokat, de ezektől nekem nincsenek lapjaim.

Van azonban egy olyan cégtől lapom, mely nem szerepel a katalógusban: VAJDA − egy könyvnyomda Sátoraljaújhelyről.

Ezen a lapon a bélyegző helyét sem kör, sem téglalap nem jelöli.

3. ábra

A Tábori Postahivatal bélyegzőkörétől balra levő szokásos szöveg ezen is megvan, de a négy sor szokásos elrendezését megcserélték rajta. A cégnév részletei a jobb sarokban vannak, nem középen. A lapon félkövéren látható az „ Ára 1 fillér” felirat, és a címe csak „TÁBORI LEVELEZÖLAP”, igen nagy betűkkel. OND P.Ü-n adták fel egy katonának a 233-as TPO-ban.

Összes P1 lap száma: 81

Cégnév nélküli lapok. A feladó adatainál lévő különbözőségek itt is megvannak. Ez magyarázza a felfedezéseimet. A középső osztóvonal hossza és elhelyezkedése változhat. A bélyegző helye lehet kör, téglalap vagy semmi. A lapok címe lehet „sans-serif” betűtípus vagy olyan betűtípus, ahol a betűk végén van díszítés. Kisbetűs és nagybetűs feliratok is léteznek. Van néhány olyan lapom, amik majdnem pontosan megegyeznek a katalógusban leírtakkal, meg néhány olyan is, amelyek teljesen különbözőek. A magánkiadók valószínűleg minimális változtatásokkal is kiadtak lapokat.

P2 Ezeken a lapokon vagy nemzeti címer, vagy postakürt, vagy, néhány esetben, mindkettő található. A P2a-n és a P2b-n csak egy postakürt látható, de a P2b-n hosszabb az elválasztó vonal.

P2c Ezen egy szokatlan címer látható, postakürttel és téglalappal a bélyegző számára. A „*Feladó”* és a *„neve”* feliratok közvetlenül a cenzúrahely alatt, középen találhatók.

P2d Ezen egy jobban felismerhető magyar címer látható, egy igen kis postakürttel, és a bélyegzőhely számára körrel. A „*Feladó neve”* felirat, a P2c-hez hasonlóan, a cenzúrahely alatt található, a postabélyegző helyét jelölő kör pedig a cenzúrahelyben jobbra alul (szokatlan.) Van egy másik változatom is, ahol a „*Feladó neve”* felirat ugyanazon a helyen, de a cenzúra helyétől távolabb található. Egy harmadik típust alant külön taglalok, mert több mindenben különbözik.

P2e Nagyon hasonló, de egyedülálló módon a legalsó címsor alatt van a dátum és még egy szám. A cenzúrahelyben lévő bélyegzőkör a szokványosabb bal alsó pozícióban található.

P2f Nincs postakürt, és a korona sokkal téglalap alakúbb. Nincs kör vagy téglalap a bélyegzők számára.

P2g Csak egy nagy postakürt van rajta.

P2h Ezen csak egy korona van, de babérlevelekkel, a régebbi díjjegyesekhez hasonlóan.

P3 Ezeken a lapokon valamiféle jelmondat látható a lap tetején, mint a későbbi hivatalos tábori postai lapokon. Címer vagy postakürt nincs rajtuk, így a különbségek csak az egyéb jellemzőkben lelhetők fel.

P3a-tól P3e-ig a katalógus felsorolja a típusokat, és a különbségek jól elkülöníthetők. A P3c érdekes, mert a tábori postabélyegző helyét kör jelöli, de a cenzúrahelyben balra ugyanerre a célra egy lekerekített sarkú négyzet szolgál. A P3d lapon szintén mindkét típus megtalálható, de pont fordítva. A P3b és a P3e típusokon sem kör, sem téglalap nem található a postabélyegzők számára. A P3b lapon cenzúrahely sincs.

P4 Gyártójel nélküli lapok: Az olvasó követheti a katalógusban listázott típusokat. Én megkülönböztetném őket P4a-tól P4i-ig, és csak ott írom le a részleteket, ahol az én példányaim különböznek. Olyan példányaim is vannak, melyek egyik katalóguscsoportba sem sorolhatók. A P4e és a P4f máshogy tüntetik fel az árat. A P4h és a P4i csak színben különböznek, bár az én példányaimnál a kék lapok nagyobbak. A P4g nemcsak téglalapokat használ a bélyegzők helyére, de a feladó rendfokozatát „*rendfok.*”–nak rövidíti.

A P4 sokféle formátumban létezik. Jó pár olyat találtam, mely nincs a katalógusban, de szerintem ide tartozik, ezeket alant leírom. Némelyik nagyon hasonlít a katalógusban leírt P4 lapokhoz, némelyik jóval kevésbé.

P5 A katalógus elmagyarázza a vastag zöld lap használatát.

P6-7 A katalógus szerint a P6-nak három altípusa van. Azt a kettőt, amelyen az árat különböző pozíciókban lehet látni, P6a-nak és P6b-nek nevezem. A 78. oldal alján van egy újabb lap, rövidebb címsorral, világosabb színben és még kisebb bélyegzőhelykörrel. Ár nincs rajta. Az árlista szerint a P7 a 79. oldal tetején látható lap, ezért ezt az előzőt P6c-nek hívom. A P7-en újratervezett baloldal látható, cenzúrahely nélkül. A P5-P7 lapok címe kissé különböző, de mindegyik „ÜZENET....” –tel kezdődik.

P8 A 79. oldal alján látható lapnak szintén áttervezett a baloldala, ám ez „*Honi levelezőlap”* -ként van leírva. *Ám* ha ez az árlistában jelzett P8, ott úgy szerepel, hogy „*Grafikával a hátoldalon”,* és lényegesen értékesebb.

A katalógusban bemutatott valamennyi kategóriának külön azonosító jelet adtam, pl. P2a, P2b stb.

Összes lapjaim száma így alakul:

P2a	0	P3a	4	P4a	2	P5	4
P2b	0	P3b	0	P4b	5	P6(a-c)	0
P2c	1	P3c	3	P4c	0	P7	0
P2d	23	P3(d,e)	0	P4d	2	P8	0
P2e-h	0			P4e	1		
				P4 f	2		
				P4g-i	1	mindből.	

Az összes, katalógusban szereplő lap száma: 50. A fenti kategóriák közül néhánynál vannak kicsit különböző lapjaim, ezeket alant részletezem, a fenti jelöléseket használva.

Alant tehát a katalógusban leírt típusokhoz hasonló, de kisebb elrendezési különbségeket felmutató lapokat írom le.

P2d (kis címerrel és postakürttel rendelkező típus) – a feladónál a szöveg „*Rendfokozata”*. Van egy lapom, ahol *„Csapatteste”* szerepel *„Rendfokozata”* helyett, ugyanabban a zöld színben, mint a többi, de van egy ugyanilyen lapom sárgásbarna vagy krémszínben. Van aztán egy zöld lapom, ahol a „*Csapatteste*” szót kisatírozták és „*Rendfokozata*”-val helyettesítették.

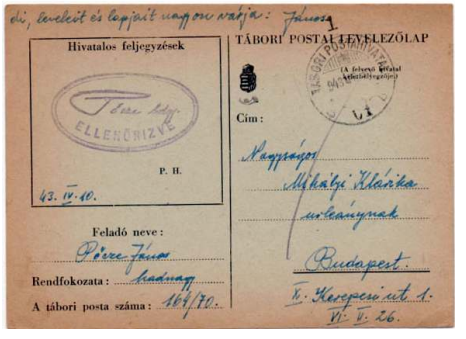

4. ábra

Mindkettő az a típus, ahol a „*Feladó neve”* közelebb van a cenzúrahelyhez. A katalógustípusok, illetve a zöld szín későbbi módosításoknak tűnnek.

P2d Ezt már fentebb említettem, de sokféle különbség fedezhető fel rajta. Mind a címer, mind a postakürt nagyobb..

Pecsét helye, mint a Rábavidék lapnál.)

5. ábra

Az általában a TPO bélyegzőhelytől balra lévő szöveg itt is megvan, de két sorba törték, nem a szokásos négybe. A feladó adatainál a „*Feladó neve”* felirat a cenzúrahely alatt található középen. Kilenc ilyen lapom van..

P3 (a jelmondatos típus) - P3a - Van egy lapom egyetlen különbséggel: a cím nyomtatott nagybetűkkel van szedve, miközben a katalógus példánya kisbetűs. Az én példányom ezen kívül inkább kék színű, de nem tudom, milyen színű a katalógus példánya.

P3c – Van egy lapom, melyen ugyanaz a jelmondat, de két sorban, nem egyben. Ezen kívül bélyegzők számára két kört tartalmaz, nem egy lekerekített sarkú négyzetet. Az enyémen „*rendfokozata"* van, nem pedig „*csapatteste*".

P4 (a jelmondat, címer és postakürt nélküli típusok) 3

P4d - Van egy majdnem teljesen egyező lapom, melyen a feladó nevénél levő plusz sor is rajta van. Ez az egyetlen, amelyen e célra ilyen dupla sor van, de a katalógus példányában ezt „*A tábori posta száma...."* felirat követi. Az én példányomon új sorban még „*rendfokozata"* is látható, de NINCS rajta a katalóguspéldány dupla osztóvonala.

P4f - 2 olyan lapom van, mint a katalógusban leírt lap, középső osztóvonal nélkül, de mindkét példányomon körök szerepelnek a bélyegző számára, valamint a felirat „*csapatteste*", nem pedig"*rendfokozata."* Balra alul az „**1 fill.**" árat is rájuk nyomtatták.

P4g – Ezen a típuson a bélyegző helyét téglalap jelöli. Van egy világoszöld árnyalatú használatlan példányom, melynek sarkai jól láthatóan lekerekítettek. Van egy katalógus típusú példányom is, ám helyesírási hibával: a cenzúrahelyben *„jeljegyzések"*-kel a helyes *„feljegyzések*" helyett.

6. ábra

P6b – Két példányom közül az egyik világoszöld, a másik szinte fehér színű, nagyon hasonló a P6b-hez, „**2 fillér"** árral a középső vonaltól balra. A katalóguspéldány színe nagyon sötétnek tűnik.

Van négy sárgásbarna példányom, melyen a legtöbb jellemző szokványos, de a cím, TÁBORI POSTAI LEVELEZÖLAP, kisebb betűkkel van írva, ahogy a P5−7-nél is látható, de nincs rajtuk „ÜZENET", valamint a felirat közvetlenül jobbra látható a középső osztóvonaltól, ezért nem középen van a címoldalon. Aztán van egy hasonló lapom, de vastag zöld, nagyon hasonlít a P5-höz. Mindegyiken nagyobb körök vannak, mint a P5−8 lapokon. Van egy másik lapom, amin a bélyegző helye kis kör.

További, a katalógusban nem szereplő lapjaim:

MB1 – Egy vonatkozásban a P4g-re hasonlít, mert téglalapot használ a bélyegző helyére. De több más tulajdonság különböző. Világos sárgásbarna színű (a többi P4g lap zöldnek tűnik), és „*csapatteste*" van rajta „*rendfok"* helyett.

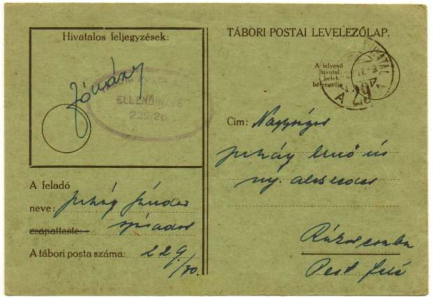

7. ábra

Ez a lap az árát is megadja — „*1 fill.*" Szokatlan módon más elrendezést használ a TPO bélyegző helyének téglalapjától balra lévő szövegnél — ugyanazok a szavak, de más elrendezés. Ez az elrendezés megerősíti azt a gondolatomat, hogy a cégnév nélküli lapok különböző grafikákkal is származhatnak ugyanattól a cégtől. Ennél a lapnál ugyanaz látható, mint az én P1 típusú VAJDA lapomnál. A

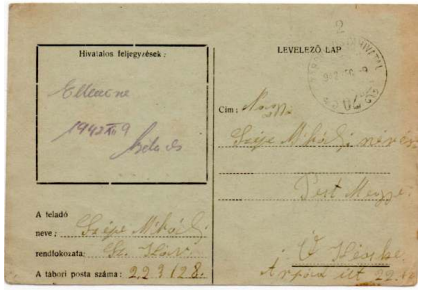
Vajda lap is megadja a díjat, illetve a „*csapatteste.*” Szót használja. Lehet, hogy ők készítették ezt a lapot is, téglalapok és cégnév nélkül.

MB2 Szürkészöld lap nagy címmel, a nagybetűkön díszekkel, körökkel a bélyegző helye számára és *„csapatteste”* felirattal, bár a feladó ezt kihúzta. Nagyon szokványos lapnak tűnik, de egyetlen katalóguspéldányhoz sem hasonlít.

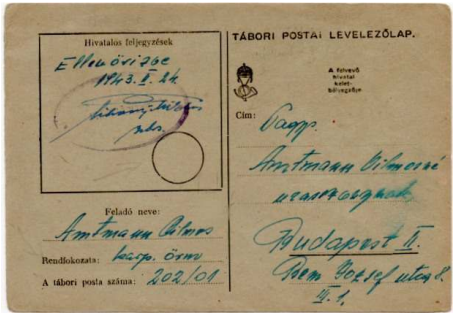
8. ábra

MB3 Világosszürke lap szokványos cenzúrahellyel, de a postabélyegző számára sem kör, sem téglalap nincs rajta. Szokványos osztóvonal és szokványos feladómegjelölés („*rendfokozata.*”) A szokatlan rajta, hogy a címe mindössze *„LEVELEZŐLAP”*. Lehet, hogy van rajta ár, de rosszul van vágva.

9. ábra

MB4 Ezt a lapot nehéz besorolni. Teljesen szokványos és hivatalos lapnak tűnik. Rajta van a szokásos hivatalos, postakürttel kombinált címer, ahogy az összes hivatalos lapon látható. Nincs rajta benyomat és dátum, de ilyen a *„Zárolt”* lapokon sincs.

10. ábra

Két egyedi különbség van. A feladó megjelölése egyedi módon van megoldva: nem két sorban látható „*A Feladó”* és a „*Neve*” a szokásos helyen a bal alsó sarokban, hanem „*Feladó neve”* felirat van közvetlenül középen a cenzúrahely alatt, mint a P2d példányoknál, de nagyobb betűkkel. És csak egy kör van rajta a bélyegző számára. Ez a cenzúrahelyben van, *de jobbra alul. Ilyen a P2d lapoknál látható, valamint olyan példányokon, melyek „P.H.”-t használnak a postabélyegző számára.*

Ez a négy lap jó eséllyel a P sorozat magánkiadásai közé sorolható. Az utolsó egyenesen a P2-be, mert rajta van a címer és a postakürt. Vagy ez egy újabb nem listázott hivatalos lap? 1943-ban használták, tehát látszólag nem a „*Zárolt*” időszakban.

A hivatalos válaszlapokat taglaló részben már leírtam két, szerintem magánkiadású lapot. Ezeket most beleveszem az összesítésbe.

Összes magánkiadású lap: 164 ***Nincs a katalógusban:*** 33

164 magánkiadású lapom jóval kevesebb, mint a 3000-nél is több hivatalos lapom. A P1−4 árai 10 és 15 Euro között mozognak, az *Üzenet* lapok 40 és 50 között, míg a P8 100 Euro. Véleményem szerint a P1−P4 lapjaim alacsony száma, valamint a katalógusban nem található példányok azt mutatják, hogy ilyen lapokat nehéz találni, ezért a szokásos hivatalos lapokhoz képest többet kell érjenek.

Egyéb érdekességek

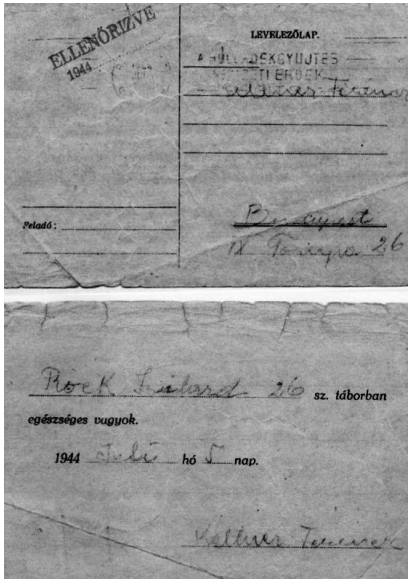
MB5 Van egy, a szokásos lapoknál kisebb méretű, nagyon vékony lapom. Mérete az első világháborús lapokéra emlékeztet, és a katalógus említést tesz ilyen lapok második világháborús használatáról.

11. ábra

Semmi sem sugallja, hogy ez egy V3 lap lenne és van egy szokványos első világháborús lapom is, melyet a másodikban használtak fel.

MB6 (lásd a 12. ábrát jobbra) Ez szokványosabb méretű, szintén vékony papírú, így nagyon sérült. Mindkét oldalát bemutatom. A szokásos módon cenzúrázták. 1944-ben postázták, az ekkoriban használt jelmondatos, Budapest postabélyegző van rajta. Több egyéb tábori postai lapon is van ilyen bélyegzésem. 26-os tábor van jelölve rajta, de a név nem tűnik magyarnak. Nem is tábori postai lap. Jó egészségre szólít fel. Talán azt mondja, hogy a feladó jó egészségnek örvend, ahogy a cikk korábbi részében említett F11 lapok. Lehet, hogy ez egy börtöntábor vagy egyéb fogolytábor volt.

12. ábra

Cikkem szövegében már jeleztem néhány nehézségem a magyar nyelvvel. Nem vagyok meglepve, ahogy kiegészítésében írja is, hogy Dán Jánosnak jobb információi vannak. Ö a szakértő, és én örülök megjegyzéseinek és javításainak. Mindketten tanulhatunk ezekből. Elismerem, hogy már említette nekem, hogy Surányi László tévedett a légiposta lapokkal kapcsolatban. Ez azt jelentené, hogy minden légi lap el volt különítve és külön jelzés nélkül ténylegesen repült?

A tábori posta fontos gyűjtése téma. 2014. nem csak centenáriuma az első világháború kezdetének, hanem egyúttal a második kezdetének 75. évfordulóját is jelenti. Dán János könyve ezért most különösen időszerű.

Vége az első résznek

A 2. rész olyan hivatalos és magánlapokkal foglalkozik majd, melyeken kép is található. (*Fordította: dr. Homonnay Géza)*

KIEGÉSZÍTÉS MERVYN BENFORD ÚR CIKKÉHEZ

DÁN JÁNOS, BUDAPEST

Egy szerzőnek mindig jól esik, ha visszajelzést kap olvasóitól. Ráadásul amennyiben ez a visszajelzés pozitív és építő jellegű akkor különösen örül.

Amikor a filatélia egy témájáról megjelenik egy nagyobb átfogó mű, akkor indul el csak igazán az adott téma részletesebb feldolgozása. Egy szerzőnek van egy nagynak mondható gyűjteménye, amiből dolgozik, esetleg sikerül a munkába bevonni pár másik gyűjtőtársat is, akik gyűjteménye kiegészítik a szerzőét, de még így sem lehet valamit maradéktalanul és hiánytalanul bemutatni és feldolgozni.

Többek közt ezért hoztam létre könyvemhez egy internetes honlapot (taboriposta.hu), ahol gyorsan, nagy terjedelemben, sok képpel lehet a már megjelent könyvet kiegészíteni a gyűjtőtársaktól beérkezett és a megjelenés óta begyűjtött anyagokkal. Jelenleg az oldalon 48 könyv kiegészítés és 16 nagyobb lélegzetű cikk vagy kiállítási anyag látható és olvasható szabadon.

Benford úr cikkében van pár félreértés, ami szerintem főleg a nyelvi nehézségekből adódik. Itt most ezeket szeretném tisztázni illetve a helyére rakni.

Elöljáróban el szeretnék árulni egy kis titkot, a könyvemben először csak katalógus szerepelt, a küldemények számszerű értékelése nem. Erre két lektorom, Voloncs Gábor és Hodobay Andor, beszéltek rá. Így készült egy árértékelés is, amely szigorúan katalógus értékeket tartalmaz és nem piaci értékeket. Ezekért az árakért kaptam már hideget és meleget is egyes gyűjtőktől. Az árakat lehet majd finomítani a jövőben, de szerintem eléggé jól tükrözi a lapok ritkasági fokát, ha esetlegesen a pontos értékét nem is.

28. oldal első hasáb: *Benford úr megemlíti, hogy 1945-ben jelentősen csökkent a lapkiadás. Tudomásom szerint 1945-ben már nem adtak ki tábori postai lapokat. Ekkor a Budapesten működő Állami nyomdát már leszerelték és vagonokban nyugat felé szállították, tehát már nem volt működőképes nyomda, ahol elkészíthették volna a lapokat.*

Amennyiben megenged Benford úr egy személyes tanácsot az adományozással kapcsolatban, a Hadtörténeti Múzeumnak van egy hatalmas tábori posta gyűjteménye, de ott csak a küldemények tartalmát vizsgálják, azok postai, tábori postai és filatéliai vonatkozásait nem. Tehát ha nekik adományozza a lapokat, akkor azok elvesznek a filatéliai kutatás számára örökre. Ezért az én szerény javaslatom a Postamúzeum lenne a teljes gyűjtemény részére. Egyrészt jelenleg 2−3 darab tábori postai küldemény található a Postamúzeum gyűjteményében, másrészt ott mindig a filatéliai kutatók rendelkezésére állna a gyűjtemény, harmadrészt ott nagyobb publicitást is kaphatna a gyűjtemény.

28. oldal második hasáb: *„Rózsaszínű lapok, melyet Mozgóposta katonai személyzet használatára szántak."*

A rózsaszínű lapok, csak úgy, mint az I. világháború folyamán, a hátországból a frontra történő levelezésre készültek. Tehát a civil lakosság számára és a hátországban szabadon árusították, mint postai értékcikket. A mozgóposta katonai személyzete ugyan úgy megkapta a heti négy darab zöld tábori postai lapját levelezésre, mint az összes tábori postaszámmal rendelkező katonai alakulatnál szolgálatot teljesítő katona.

29. oldal első hasáb: *Az „M" zárolt lapok még békeidőben készültek és különböző katonai raktárakban várták a felhasználást. Mivel ezek még a háború előtt készültek, még nem tudtak megfelelni a háború alatt készített rendeleteknek. Ezért fordulhatott elő front típusú lap rózsaszínű papíron és ezért voltak khaki vagy krémszínű lapok is.*

A könyvemben az egyszerűség kedvéért csak két színről beszéltem a lapoknál, ahogy azt a hivatalos postai és tábori postai előírások és rendeletek is tették. Ez a két szín a rózsaszín honi- és a zöld, front típusú lapok. Akiket a színek érdekelték a DVD mellékletben pontos képet kaphattak mindegyik lap színéről. Sajnos, az elmúlt évek és a lapokkal történt mostoha bánásmód miatt a jelenlegi lapok nem nagyon tükrözik az eredeti színt. Sokat fakultak. Ezért a lapok többségénél már nem állapítható meg az eredeti szín. A korabeli leírások is említenek többféle árnyalatot, de így utólag megállapítani, hogy melyik milyen volt eredetileg az megállapíthatatlan.

29. oldal második hasáb: *Az M4 típusú lapnál a DVD-t kellett volna segítségül hívni. Az M1 és az M4 között a színük a különbség.*

A kevés irodalom front típusú lapokat és hazai lapokat említ. A hazai lap elnevezés szerintem nem a legjobb, mivel mindegyik lapot itthon gyártották ezért mindegyik hazai. Ezért próbáltam én egy kicsit újítani, lehet nem volt a legjobb, igaz ez idáig a magyar olvasók megértették mit szerettem volna kifejezni. Sajnos, az angol nyelv nem annyira árnyalt, mint a mi ősi magyar nyelvünk, ezért nagyon nehéz lesz lefordítani ezt angolra, hogy Benford úr is megértse. A hon főnév jelentése régiesen haza vagy ország, ebből következett haza = hon, hazai = honi. Tehát a honi színű lap, az a rózsaszínű tábori lapot jelenti. A rózsaszínű lapok igazi neve hátországi lap lenne, de ez nagyon hosszú.

***30. oldal:** A front lapokkal kapcsolatban nagyon örülök Benford úr által megtalált újdonságoknak és köszönöm, hogy ilyen alaposan átnézte gyűjteményét.*

***30. oldal második hasáb:** F11 típusú előrenyomott közleményes lapból nekem lényegesen több van, de ez nem jelent semmit, mert mindenkinek más lapokból van több vagy kevesebb.*

***31. oldal első hasáb,** légi lapok: Erről már levélváltásunkban is igyekeztem eloszlatni bizonyos félreértéseket. Surányi úr valóban azt írta könyvében, hogy „Légiposta ellenőrző bélyegzés – mind a négy oldalán 2,9 cm-es rombusz, benne ELLENŐRIZVE felirat." Sajnos ez téves megállapítás. Ez a fajta rombusz alakú bélyegző a 2. hadsereg parancsnokságának közönséges parancsnoki ellenőrző bélyegzője volt és ezzel ellenőriztek minden egyes küldeményt, tehát nem csak a légieket. Nem a bélyegző határozza meg a légiposta lapokat, hanem a lapok maguk. Már e lapok bevezetése előtt is szállítottak lapokat légi úton. de mivel ez nem volt rendszeres ezért vezették be a légipostai válaszszelvényes tábori postai levelezőlapokat. Ebből heti egy darabot kapott minden katona és minden ilyen lapot valóban légi úton szállították. Azért sem lehet, hogy csak a rombusz alakú bélyegzővel ellátott lapok repültek, mivel az a 2. hadsereg bélyegzője volt, de az 1. hadseregnél is lehetett légi lapokat feladni, azokat pedig nem tudták a 2 hadsereghez szállítani bélyegzésre. Tehát ez a megállapítás téves és logikátlan. A válaszszelvényes légi lapokat végig a háború folyamán, légi úton szállították, mind a frontról a hátországba, majd a válasz laprészt a hátországból a frontra, ezért is nevezik légi lapoknak azokat. Ezeken a lapokon a különböző alakulatok ellenőrző bélyegzői találhatóak.*

***32. oldal 1. ábra.** Az 1. ábrán bemutatott válaszszelvényes lap egy magán kiadású lap, ezért Benford úr helyesen sorolja a P sorozat után.*

***32-33-34. oldal:** A könyv honlapján a magán kiadású lapokból idáig 9 könyvkiegészítés készült, ebben a 9 részben 24 új magánkiadású lap került bemutatásra. Ez egy kiapadhatatlan forrás, szerintem még nagyon sok lap van, amit nem sikerült bemutatni. Ezt egészítik ki, a Benford úr által bemutatott lapok is.*

***34. oldalon második hasáb:** Rábavidék lapoknál a P. H. jelentése pecsét helye!*

***36. oldal első hasáb,** P4. gyártójel nélküli lapok: P8. ár arra vonatkozik, ha az idáig felsorolt lapok hátoldalán rajz, grafika található.*

***37. oldal 5. ábra:** P. H. pecsét helye. Ezt a lapot már bemutattam a honlapon a könyv kiegészítések között.*

***39. oldal 10. ábra:** Ez a tábori lap egy hivatalos kiadású „M" zárolt lap, valószínű egy korai gyártású, tehát nem itt a helye, hanem a 2. „M Zárolt" lapok között, M6 ? esetleg. Az is lehet, hogy egy engedély nélkül használt hivatalos kiadás jelével ellátott magán kiadású lappal állunk szemben. Ezt eldönteni így elég nehéz, ehhez több ilyen lapot kellene látni.*

***40. oldal 11. ábra:** MB5 ez a lap egy magán kiadású lap, amelynek a mintáját egy I. világháborús lap adta. Az is elképzelhető, hogy a nyomdának még megvolt az első világháborúban gyártott lapnak a nyomó lemeze és arról készítettek lenyomatot a II. világháború alatt, majd ezt árusították.*

***12. ábra:** Ez valamilyen fogolytáborból feladott lap, amelyre csak a nevét írhatta fel a feladó az előre nyomott szöveg elé. Ez a lap nem tábori postai lap. Ennek ellenére nagyon ritka és érdekes. A fogoly neve Röck Szilárd, ilyen nevű utca van Budapesten, de nem az utca névadója adta fel a lapot. A dátum miatt biztos, hogy nem hadifogoly lapot láthatunk. Esetleg valamilyen büntetőtábor vagy börtöntáborból, esetleg katonai büntetőtáborból írt lap.*

Kíváncsian várom Benford úr cikkének folytatását!

A SZÍNESSZÁMÚ KRAJCÁROSOK ÍVREKONSTRUKCIÓI

SEBESTYÉN T. TAMÁS, PÁRIZS — SZÜCS KÁROLY, BUDAPEST

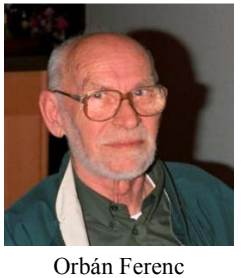
Orbán Ferenc ma már filatélia-történeti jelentőségű levélboríték-rajzú krajcáros ívrekonstrukcióit összeállítójuk halála után a jelen cikket szerzőtársként jegyző jó barátja és szintén a Mafitt tagja, *Sebestyén T. Tamás* őrizte meg számunkra és eközben jelentős mértékben tovább is fejlesztette azokat. Több évtizedes gondoskodása teszi lehetővé, hogy közös munkájuk eredményét a Philatelica lemezmellékletében most közkinccsé tehessük.

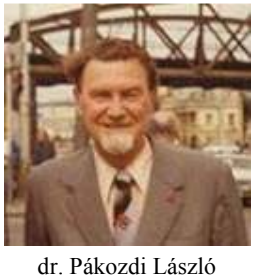
Sebestyén T. Tamás (balra) és Karl Endrődi (1937−2013)

Az ívrekonstrukciók jelentőségét a behatóbb filatéliai kutatást végzők számára nem kell magyarázni. Annál gyakoribb azonban, hogy sokak számára ennek megértése nagyobb nehézséget jelent, mint maga az ilyen tevékenységbe való érdemi bekapcsolódás. Pedig ez a mai, számítógépek adta lehetőségek miatt mára már egyáltalán nem ördöngősség. Annál nagyobb tisztelettel kell azonban tekintenünk zseniális elődeinkre, akik nagyfelbontású szkennerek és monitorok nélkül, pusztán a nagyítójuk használatával oldották meg az ívhelyek azonosításának problémáját a színesszámú krajcárosok valamennyi anyalemezre vonatkozóan.

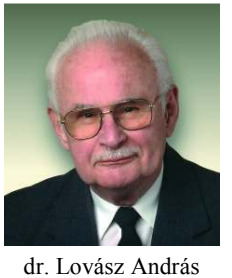
Sokan még ma is szent őrületként tekintenek erre több mint egy évszázadnyi munkával járó filatéliai teljesítményre, amelyet még a XIX: században *gróf Dessewffy Miklós* által kezdett, majd *Bíró Marcell, Vasvári Ernő* és *Visnya Sándor* folytatott kutatásokra alapozva a zseniális *Orbán Ferenc, dr. Petrovits Tivadar* és *dr. Pákozdi László*, végül *dr. Lovász András* fejezett be. Itt hármuk arcképét tudjuk bemutatni, sajnos nem mind az legjobb minőségben.[10]

Orbán Ferenc

dr. Pákozdi László

dr. Lovász András

[10] Köszönjük Visnyovszki Gábornak a fenti képek rendelkezésre bocsátását és örömmel vennék segítséget a felsoroltak még hiányzó arcképeinek pótlásában!

Vitathatatlanul a magyar filatélia egyik legnagyobb, ha épp nem a legnagyobb, generációk sora által létrehozott teljesítményéről van szó. A hagyományos gyűjtés ezen minden részletre kiterjedő vizsgálódásának eredménye egy olyan mély részletességű rendszerezés, mely lehetővé teszi a gyártási folyamatban bekövetkezett változások logikájának feltárását, megértését és követését.

A színesszámú krajcárosok e mintegy kéttucat rekonstrukciója az egyes címleteket lemez-, szín- és fogazatváltozataik szerint különkülön mutatja be. Így együtt jól követhetővé teszik a krajcárosok gyártása során az Állami Nyomda első évtizedei során bekövetkezett technológiai változásokat, és a bélyegzéseken olvasható évszámok folytán egyben szemléletesen bizonyítják azok időbeli sorrendjét is. E rekonstrukciók több mint fele teljes, CD mellékletünk ezeket tartalmazza, *elemzésre alkalmas felbontásban!* A munka nem áll meg ezen a szinten, mert ahogy remélhetőleg idővel a többi is teljessé válik, azokat is folyamatosan közölni tervezzük. Ha további, más forrásból származó ívrekonstrukciók válnak hozzáférhetővé, digitális archívumunk azokkal is kiegészíthető lesz majd. A lemezmellékleten a színesszámú II. típusú 10 krajcáros két rekonstrukciója is megtalálható, közülük az egyik Dániában keletkezett és Franciaországon keresztül ért haza, a második Miskolcról, Petrovits Tivadartól származik.

Érdemes lenne a Philatelicában megjelent cikksorozatnak a 30−40 évvel ezelőtti nyomdatechnika miatt korlátozott minőségű illusztrációit összevetni dr. Lovász András 2008-ban megjelent könyvéhez tartozó CD-mellékletnek ívhelyre azonosított metszetjavítási képeivel. Egy jó felbontású digitális kiadvány, amely az ívhelyek azonosítóit a metszetjavítások képével együtt mutatja be, nagy segítség lehetne e szép gyűjtési terület művelői számára. Ami ebből a jobboldalt látható Petrovits rekonstrukció felhasználásával eddig elkészült, lapunk CD mellékletén található, és két lemezhelyet (az 1. és 11. ívhelyet) a következő oldalon nyomtatva is bemutatunk.

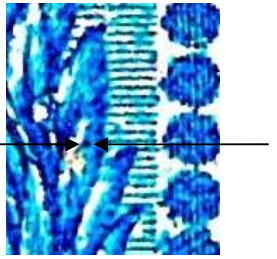

Petrovits ívrekonstrukciója a II. típusú 10 krajcárossal

1. ívhely[11]

01a) Tűpont a jobb koszorú külső, 3. levelének felső részén, a 11. gyöngy magasságában.

M01) Mind a négy háromszög belső függőleges vonalkázásainak finom utánmetszése (*több változatban*) LA, 30p

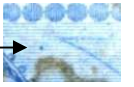

[11] A felső bélyegkép a Petrovits-rekonstrukció megfelelő bélyege, mellette az ívhely-ismertetőkkel. Alatta M betűvel kezdődő kód jelzi a szakirodalomban ismert, ívhelyre azonosított metszetjavításokat. A javítás szöveges leírásának végén a felfedező monogramja és Lovász pontértékelése szerepel, alatta az ívhelyen előforduló javítási sémák. Ettől balra a Lovász-könyv CD-mellékletéből kiválasztott egyik, az ívhelyen előforduló metszetjavítást tartalmazó bélyegkép látható.

11. ívhely

11a) Színes pont a korona és a jobb felső háromszög csúcsa között, a 8. alapvonalközben, a felső 14. gyöngy jobb széle alatt.

11b) Tűpont a borítékon az l-es kampójától balra, lefelé, a homlokpánt 1-2. lemezének találkozása alatt.

11c) Tűpont a 4-5. alapvonal között, a felső gyöngysor 17-18. gyöngyének köze alatt.

11d) Kis színes pont a felső gyöngysor, 5. gyöngyének bal oldalán, alul.

11e) Tűpont a boríték bal oldalán, középen, az értékszámtól 1,2 mm-re.

11f) Tűpont a jobb gyöngysor 3. gyöngyének felső egyharmadától balra.

M11) A négy háromszög belső, függőleges vonalkázásainak finom utánmetszése. LA, 30p

Irodalom: Makkai − Visnya: Monográfia III. 1968 546−635.o.

Orbán Ferenc – Petrovits Tivadar: Új kutatási módszerek alkalmazása …. Philatelica 1971/1.

Dr. Lovász András: .A színesszámú krajcáros bélyegek és metszetjavításaik. 2008

Akik rendszeresen látogatták, az elmúlt évek során folyamatosan tapasztalhatták, hogy honlapunk a *www.mafitt.hu* formai megjelenésében sokat változott és tartalmilag is jelentősen gazdagodott. A sok újdonságból próbálunk ezúttal néhányat kiemelni azzal a nem titkolt szándékkal, hogy tagjaink közül mind többeken kedvet kapjanak az ebben való részvételhez, mert segítségüket hosszabb távon e téren sem nélkülözhetjük.

1. ábra. A honlap nyitóoldala

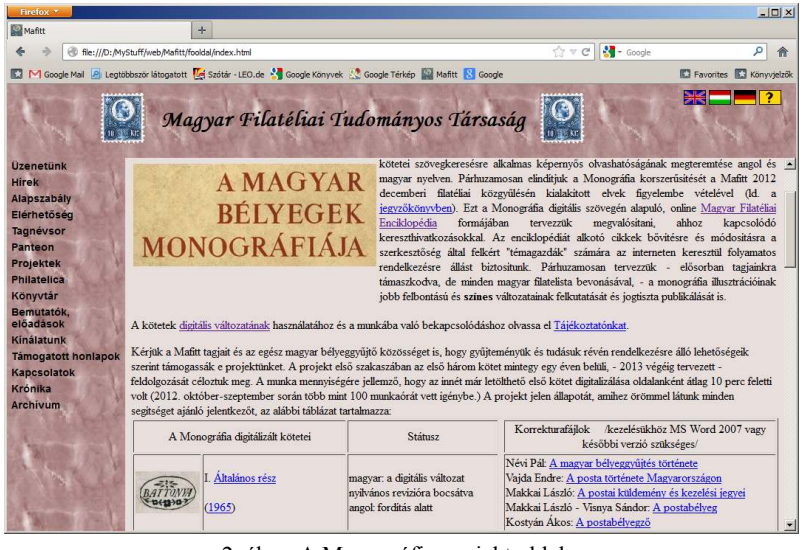
A honlapunkhoz érkezett észrevételeket megfogadva az eredeti tartalom megőrzése mellett megpróbáltunk az eddiginél logikusabb menürendszert kialakítani. Ennek kapcsán vált társaságunkhoz illőbbé oldalaink formai megjelenése és színvilága is. A legtöbb oldal nemcsak informatívabb a korábbinál, hanem az információk rendezettebben és könnyebben megtalálhatóan jelennek meg rajtuk, mint például a „Hírek”, a „Tagság” és „Kínálatunk” oldalakon. A Tagság menüpont jelentősen bővült a filatéliai elismerések és eredmények, valamint a székfoglalók címének és időpontjának feltüntetésével, továbbá — akinek van ilyen — a webes elérhetőségekre (a tagokhoz kapcsolódó honlapokra) való hivatkozással.

A Hírek rovat egy ideje már csak a legutóbbi, mintegy egyéves időszakról tudósit, a régebbiek rendszeresen az Archívumba kerülnek át. A találkozóinkról készült jegyzőkönyvek is eleinte a Hírek között szerepelnek, visszamenőlegesen azonban mind az Archívumból, mind a Mafitt-krónika legelső bekezdéséből is elérhetők.

A 2011-es új elnökség elképzeléseinek megvalósítása során több új, és a filatelisták körében gyorsan ismertté és népszerűvé vált oldal is megjelent honlapunkon. Az első ilyen a Philatelica korábbi számainak megismerhetőségét és letölthetőségét biztosító oldal, valamint készítés alatt álló mindenkori új lapszám szerkesztői oldala volt. Egyébként a Philatelica ily módon való újraindítása az eddigi legsikeresebb kezdeményezésünk. Ebbe sikerült a legtöbb tagunkat bevonni: mint a szerzők és közreműködők névsorából is látható, egyre többen támogatják munkánkat a cikkek megírásával és fordításával.

A Monográfia-projekt előrehaladása során keletkezett a Monográfia szkennelt köteteinek letöltését kínáló weboldalunk. Ide kerülnek fel

folyamatosan a kötetek digitalizált valamint angol nyelvre fordított pdf változatai is: jelenleg az első három köteten dolgozunk. Segítőkre, támogatókra nagy szükségünk van.

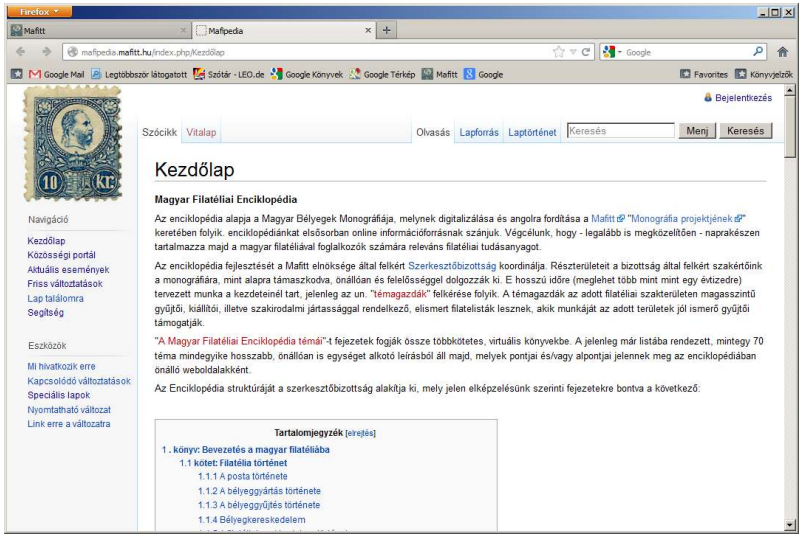

2. ábra. A Monográfia-projekt oldala.
(Innen a monográfia összes szkennelt kötete hozzáférhető, közülük az első három már digitális szövegkeresésre alkalmas pdf formátumban is.)

A Mafitt decemberi filatéliai közgyűlésén a Monográfia korszerűsítési elképzelésére egy olyan koncepció alakult ki, hogy a monográfiát az eredeti szöveg megtartása mellett egy, a mai kor filatéliai igényeinek és szemléletének megfelelő on-line enciklopédiává bővítsük.

E célból egy, az elnökség által megbízott háromtagú szerkesztő bizottság kialakította a munka technikai feltételeit és egyben tartalmi szerkezetét is. Az online „Magyar Filatéliai Enciklopédia" kidolgozása már megkezdődött és elérhető honlapunk Könyvtár valamint Projektek oldaláról is.

Az enciklopédia az interneten önállóan is megcímezhető így: *mafipedia.mafitt.hu*.

3. ábra. A Mafipédia nyitódala

E weboldalt tovább bontva reményeink szerint az adott szakterület legfelkészültebb filatelistái, a szerkesztőség által felkért témagazdák fejlesztik majd. Munkájukat önállóan, a szakszerűségért felelősséget vállalva, gyűjtőtársaikat lehetőségeik és belátásuk szerint bevonva végzik, alapként a monográfia és a magyar filatéliáról szóló hazai és külföldi szakirodalom részben már digitálisan is hozzáférhető szövegeire támaszkodva.

(*SzK*)

Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-2011 közöttit húsz év szünet után színesben nyomtatva, párhuzamosan magyar és angol nyelven is.

A lap digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról tölthető le: www.mafitt.hu

The CD attachment is available on the website of Mafitt at www.mafitt.hu

XXIV. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság
Hungarian Society for Philatelic Researches

H-1074 Budapest, Hársfa u. 47. www.mafitt. hu e-mail: info@mafitt.hu

Ára: 1.800 Ft

13
2

Philatelica

Philatelica 2013/2

Tartalom / Content:

Norbert Blistyar:	Új felfedezés a Vöröstorony fertőtlenítő állomásról New Knowledge on the Red Tower Disinfection Station	1.
Dr. Nagy Ferenc:	Az első önálló magyar bélyegkiadás 25 krajcárosa felhasználásáról The Use of the 25-Kreuzer Denomination of First Independent Hungarian Postage Stamp Edition	3.
Varjasi Mihály:	Táviratok Magyarországon 1867. és 1888. között /az első húsz év/ Telegrams in Hungary between 1867 and 1888 /First Twenty Years/	16.
Mervyn Benford:	Tábori posta a II. világháborúban − második rész Field Post of World War 2 — Part Two	26.
Horváth Lajos:	Vác szovjet megszállása és a posta − különös tekintettel a váci nyílt cenzúrára Soviet Occupation And Post Office Of Vac With Special Regard To Open Censorship In Vac	35.
Híreink / News		38.

A Mafitt köszönetét nyilvánítjuk a cikkek fordítóinak / Acknowledgement of Mafitt for the participation in the translations:

dr. Homonnay Géza, dr. Lővei György, Marina Shafira és Szücs Károly

Fotóinkat készítették / The photos were taken by: *Sebestyén T. Tamás és Szücs Károly*

Szerkesztő / Editor	Szücs Károly, Mafitt titkár / secretary of Mafitt
Tanácsadók / Consultants	Filep László, bélyegszakértő / philatelic expert
	Dr. Lővei György, a Gervay alapítvány elnöke / president of the Gervay Foundation
	Dr. Somogyi Tamás, a Bélyegvilág tiszteleti szerkesztője / honorary editor of the Bélyegvilág

ÚJ FELFEDEZÉS A VÖRÖSTORONY FERTŐTLENÍTŐ ÁLLOMÁSRÓL

NORBERT BLISTYAR, WÜRZBURG

A román fejedelemségek és Erdély közt mindig élénk árucsere zajlott, és egyben ehhez kötődő személy- és postaforgalom is. Annak érdekében, hogy megakadályozzák a járványok Oszmán Birodalom felőli bejutását, Ausztria már a XVIII. évszázad elején katonai egészségügyi zárat (*Sanitätskordon-t*) létesített déli és keleti határai mentén. Az egészségügyi zár egy része a Kárpátok mentén futott végig, aminek feladata a ragályok Erdély, a Bánság és így Magyarország területére való eljutásának megakadályozása volt. Emellett számos karanténállomás (*Contumaz Station*) is épült, melyek feladata a behozott áruk, valamint a velük érkező levelek és könyvek fertőtlenítése volt. Az is valószínű, hogy néhány ilyen karantén állomás már a XVII . században is létezett. Az 1731-ben Bécsben kiadott „Karantén és mindenkori tisztítási rendelet" (*Contumaz und respektive Reinigungsordnung*) többek között Magyarország, Erdély és a Havasalföld határait már rögtön a címoldalon megemlíti.

CONTUMAZ,
Und respective
Reinigungs-
Ordnung/
Wie solche /
Sowol mit denen Personen /
Als
An die Contumaz ankommenden
Waaren / wie auch Briefschaften
gehalten werden solle;
Und der Zeit
Auf denen diesseitig-Kaiserl. Gränzen
in Hungarn / Siebenbürgen / der Wallachey /
Servien / Slavonien / Croaten / und übrigen In. Oe.
Ländern / und Meer-Porten gegen das Türkische Gebiet / und Venetianische Dalmatien /
gehalten wird.
Wien / gedruckt bey Johann Peter v. Ghelen / Ihrer Röm. Kais.
und Königlich-Catholischen Majestät Hof-Buchdruckern / 1738

1. ábra.

Hogy egy levél előírás szerinti fertőtlenítése megtörtént, kézírásos szignó, katona-orvosi bélyegző (*Sanitätstempel*) vagy viaszpecsét (*Wachssiegel*) bizonyítja. K. F. Meyer szerint Zimonyban (*Semlin*) már 1733-ban használtak egy a kétfejű sast ábrázoló, "Sigill Cons. Sanitatis" feliratú viaszpecsétet.

Barabás Miklós: Vöröstorony-szoros (1831)
forrás: hu.wikipedia.org

Az erdélyi régió egészségügyi zárának legfontosabb karantén állomása a Vöröstorony-szorosban volt (a rendeletekben említett nevén *Rothen Thurn.*)

K. F. Meyer rámutat arra is, hogy 1757-től ezen keresztül futott a Bécset Konstantinápollyal összekötő második postaútvonal.

Ugyanakkor azt is kiemeli, hogy a Zimonyban és a Vöröstoronynál használt karanténbélyegzések nagyon hasonlóak, ami sok dokumentum esetében megnehezíti a gyűjtők számára annak teljes bizonyossággal történő megállapítását, hogy ezeket a kettő közül melyik útvonalon is szállították.

A Konstantinápoly és a bécsi Udvari Tanács közti két útvonal fontosságával kapcsolatban azon az álláspontom van, hogy e bélyegzők elkészítésre magának a Tanácsnak kellett a megbízást kiadnia. Ennek ellenére, annak egyértelmű megállapítása, hogy egy levélen melyik karanténbélyegzőt látjuk, gyakran csak akkor lehetséges, ha azon a karanténállomás nevét is feljegyezték.

A gyűjtők és postatörténet szerelmesei régóta törekedtek arra, hogy minél régebbi olyan levelet találjanak, amely egyértelműen kimutatja

a Vöröstorony karanténállomás kezelési jeleit. Ezekről néhányszor a németországi „Rumäniensammler", több esetben pedig a román „Filatelia" számolt be. A legutóbbi ilyen jelentés 2005. decemberében érkezett dr. Hedy Faibeltől Izraelből, aki felfedezett egy Konstantinápolyban feladott és Vöröstoronynál 1803-ban kezelt levelet, amely a viaszpecsét ekkori használatának bizonyítéka.

A véletlen, illetve a gyűjtői szerencse most egy sokkal korábbi levelet is napvilágra hozott. (2. ábra) A levél sok, meglehetősen csúf darab közt hevert egy svájci kereskedő szemétkosarában. A hátulján egy román nyelvű kis ceruzás feljegyzés keltette fel a figyelmem, ami nyilvánvalóan a levél tartalmi összefoglalása. Magyarul így hangzik: „1759 március 27 - Hagi Voico Jiianu levele keresztfiához Pătru Lucalához Sibiuba, ki azt írja, hogy az általa felhalmozott árukból már küldött 45 bálát, és egy bála 67 kötegének mindegyikében 12 bőr van."

2. ábra

Bár a szövegét nem tudtam kisilabizálni, megszereztem a levelet. A ceruzával írt feljegyzés ellenőrizéséhez szükség lenne a mind cím, mind a tartalom kibetűzésére és lefordítására. Sajnos ez eddig még nem sikerült, habár gyűjtőknél, valamint az egyetemi- és a nemzeti könyvtárnál is próbálkoztam. Csak több elutasítást követően kezdtem a hátoldalon levő viaszpecsétet közelebbről is tanulmányozni (3. ábra).

3. ábra

A pecsét „(C)ONTVMA : RVB : TVRRIS" felirata mutatja, hogy ez a Vöröstorony karantén-bélyegzése, ami egyúttal bizonyítja a ceruzás megjegyzést, hogy a levelet tényleg Nagyszebenbe (román neve Sibiu) küldték. Az 1759-es évjelzés is helytálló lehet, mert a Vöröstoronyról ismert eddig összes többi karantén-bélyegzéssel és pecséttel ellentétben e pecsét közepén a kétfejű sas helyett még egyféle magyar címer látható, ami arra utalhat, hogy ez a pecsét még a Vöröstorony-hágón átvezető postaút megnyitása előttről származik.

E Havasalföldről Erdélybe küldött levél valószínűleg még abból az időből való, amikor még nem létezett a határon átvivő szabályos postaforgalom. A levél azonban az írásos üzenetkapcsolat és a magyar határon előírt egészségügyi kezelés bizonyítéka, ezért számunkra különösen nagy a postatörténeti jelentősége. Valószínűleg irattárból vagy családi levelezésből származik − amit még ki kellene deríteni, − és sajnos hiányzik a címoldala is, ahol a levél a dátuma is bizonyára fel volt jegyezve. Az állatbőrökről szóló információnak irattári szempontból kicsi a jelentősége, ahogy egy fél levéltartalomnak sem. Nekünk viszont, mint postatörténészek számára kifejezetten szerencsés egy ilyen darab megtalálása. Nagyszerű lenne, ha valamelyik olvasónk a cím és a szöveg kibetűzésében és fordításában segíteni tudna nekünk, mert ennek révén valószínűleg többet is megtudhatnánk.

Itt szeretném megragadni az alkalmat, hogy megköszönjem dr. Homonnay Géza segítségét, nem csak a fordításban és a szöveg felülvizsgálatában, hanem a bátorítást is e dokumentum postatörténeti szempontjainak megírásához.

Németből fordította: Szücs Károly

Irodalom:

1. Meyer, K. F. – Disinfected Mail – Kansas, 1962.
2. Meyer, K. F. – Addenda to the Authoritative Monograph "Disinfected Mail" – Postal History Journal, New York, 1971.
3. „Filatelia" újság, Bukarest – 1966-2010.

AZ ELSŐ ÖNÁLLÓ MAGYAR BÉLYEGKIADÁS 25 KRAJCÁROSA FELHASZNÁLÁSÁRÓL

DR. NAGY FERENC, BÉCS

1. BEVEZETÉS

Amikor a legritkább magyar postabélyegekről beszélünk, elsősorban a 3 krajcáros kőnyomatra, az 1933-as Repülő 5 pengősre, vagy a Nagy Madonna 10 pengősre gondolunk, és eszünkbe sem jutna, hogy ebben az illusztris körben ott szerénykedik az 1867-es kiadás 25 krajcárosa is. Hadd fejtsem ki, búcsúzóul, miért van ez így.

Mint tudjuk, a két záróérték az 1867-es sorból három hónappal később, hivatalosan 1867. szeptember 1-én jelent meg, míg a többi érték már június 1-én napvilágot látott. Azonban a többi, 3, 5, 10, 15 krajcárosok mellett még valami jelent meg június 1-én: a 25 krajcáros borítékok. A bélyegkép azonos volt minden értéknél. Eddig nem is volt semmi baj.

Csak amikor a két záróértéket akarta kiszállítani a bécsi Staatsdruckerei, a 25 krajcáros bélyeget meg az 50 krajcárost, akkor derült ki − a kiadást forszírozó magyarok legnagyobb meglepetésére, − hogy ellentétben a bemutatott bélyegtervvel, az eleve nagyobb „teriméjű“ 50 krajcárosnál az uralkodó feje felett az osztrák felségjel, a Rudolf-korona díszeleg. Pont azt a tényt, melyet e bélyegkiadás létrejöttével demonstrálni akartak, a függetlenséget cáfolta meg az 50 krajcárosra ismeretlen módon odakerült kimondhatatlan valami.

A Magyar Postaigazgatás annyira felbosszankodott, hogy a bécsi nyomdában megrendelt bélyegeket nem vette át. Ilyenre addig nem volt példa. Mondhatná valaki, hogy ez mind csak magyarkodás, meg filatéliai operett. Pedig, hogy ez csakugyan így volt, bizonyítja a dunafejedelemségi hat magyar postahivatal, ahol a kiadás soldis értékeiből az utólag kiadott 25 és 50 soldis értékeket egészen a hivatalok 1869-es bezárásáig egyszerűen át sem vették. A többi hat osztrák hivatal demonstratív viszont igen, holott ők emellett az 1864-es kiadást továbbra is használták.

De mi történjen Pest-Budán? Ekkora blamázst az osztrákok nem engedhettek meg maguknak.

Így hát egy tipikus osztrák kompromisszumot kötöttek a magyarokkal. A 25 és 50 soldis békát lenyelik. A 25 krajcáros értéket korlátlanul felhasználják minden, ezt a bélyeget megrendelő postahivatalban. Az ominózus 50 krajcárost viszont csak Pozsonyban, Pesten és Budán fogják felhasználni, a többi hivatalban nem! Így ment bele a Magyar Postaigazgatóság első szállítmányként október végén(!) az 1867-es évre, egész Magyarország részére rendelt 5.000 darab 50 krajcáros és 25.000 darab 25 krajcáros leszállítására.

A Magyarországra kiszállított 1867-es 25 krajcárosok száma így alakult:

1867:	25.000
1868:	32.000
1869:	17.100
1870:	26.200
1871:	14.000

összesen tehát 114.300 darab. Borítékokból az első és valószínűleg egyetlen szállítmány 9.000 darab volt.

Ezek a tények a kiadással foglalkozó filatelisták előtt világosak voltak a teljesség kedvéért azonban még egyszer össze kell foglalnunk.

Hogyan menekült meg mégis ennyi 1867-es, kő- és réznyomatos 25 krajcáros? Mi a magyarázata a ma még fellelhető előfordulás viszonylag magasabb gyakoriságának? Ha a következendő szcenáriót a kedves olvasó figyelmesen maga elé idézi, egy csapásra megérti e három kiadás 25 krajcárosainak sorsát.

Az I. világháború után a magyar filatélia különösen két területre vetette rá magát: a helyi kiadásokra és a kőnyomatos bélyegekre. Ez a dátumokkal magyarázható. A háború végével számos helyi kiadás keletkezett és a 20-as évek kezdete a legendás kőnyomatosok 50 éves évfordulóját jelentette. A rendkívül ügyes, sok ötlettel és fantáziával rendelkező bécsi bélyegkereskedő, Friedl 1921-ben a Magyar Postától megvette az 1870-72-es évekből származó pénzesutalványokat gondolván, hogy azokon bőven fog majd találni az akkoriban igen keresett 25 krajcáros kőnyomatos bélyeget. Az utalványok benyomott értékjegye 5 krajcár volt, tehát a 30, 60, 90, 120, 150 és 180 krajcáros magasabb utalványdíjakhoz 25, 55, 85, 115, stb. krajcáros kiegészítésre volt szükség. A Posta is boldog volt, hogy 50 év után megszabadult a sok, immár a fél évszázad lejártával nem archiválandó utalványtól.

2. MEGÉRKEZIK AZ USZÁLY

A Magyarországból származó hatalmas anyagot uszállyal hozták el Bécsbe. Nagy tanítómesterem, a hatalmas tudású Franz See, akkoriban még fiatal filatelistaként szemtanúja volt az eseménynek. Az utalványokról való leáztatást nem szakemberek végezték, hanem mosóasszonyok. Hogy ne kelljen a sok papírt szállítgatni, a lemosást mindjárt az uszályon végezték. A bélyegek már egy fél évszázada ragadtak az utalványokon, az asszonyok türelme pedig véges volt, így az áztatásnál rengeteg bélyeg megsérült.

De mit áztassanak le? Hogy magyarázza meg a Friedl-cég megbízottja az egyszerű lelkű asszonyoknak a kő- és réznyomatú bélyegek közti különbséget ? Természetesen sehogy. Az utasítás kb. így szólhatott: a komplett 1870-es anyag eldobandó, mindjárt a Dunába.

Ugyan 1870. május l-e óta már fennállt a posta rendelkezése, hogy nagyobb hivatalok nagyobb összegű, 5.000 forintig szóló átutalásokat elfogadhatnak, de ezeken kőnyomatos persze még nem létezhet. Az ezeken fellelhető 1867-es 25 és 50 krajcárosok viszont − akkoriban − nem képeztek olyan értéket, hogy érdemes lett volna velük foglalkozni. Tehát a Dunába dobandók ezek is. Bizonyíték erre, hogy nem találunk egy darab 1867-es 25-ös vagy 50 krajcárost 1870-es utalványbélyegzővel!

Az 1871-es anyagnál más volt a helyzet. Azokon májustól kezdve mar előfordultak a 25 krajcáros kőnyomatosok. Mivel azonban az asszonyok ezeket nem tudták a réznyomattól megkülönböztetni, emiatt ezen év utalványaiból minden 25-ös lemosandó volt, ha kő, ha nem. Igen ám, de januártól július végéig még az 1867-es 25 és 50 krajcárosok is az utalványokon ragadtak! Mi lett azok sorsa? Hát az értelmesebbek felfogták, hogy azok nem kellenek, a kevésbé eszesek pedig azokat is leáztatták.

Így tehát ezek után érthető:

1. Nincs 1870-es utalványbélyegzésű 1867-es 25 krajcáros.
2. Előfordul ugyan 1871-ből 25 krajcáros utalványbélyegzős példány, ezek viszont aránytalanul ritkák a postabélyegzőkhöz képest.
3. Az 1871-es kőnyomatosok utalványbélyegzővel sokkal gyakoribbak a postabélyegzésűekhez képest.
4. A kisebb értékek mindhárom kiadásból, − 1867-es, 1871-es kő- illetve réznyomat, − utalványbélyegzővel alig fordulnak elő!

Mint említettem, a teljes 1870-es felhasználású anyag megsemmisült, és ezzel együtt az 1867-es 25 krajcáros utalványbélyegzős állomány mintegy fele is! Ez nyolc hónap felhasználása 1870-ben (május 1. − december 31.) ellentétben az 1871-es 7 hónappal, ami megmaradt (év elejétől július 31-ig, ami az 1867-es kiadás magyarországi felhasználásának utolsó napja.) Amellett, hogy ezt

a bélyeget nem volt kötelező leáztatni, csak ha véletlenül lejött a többivel.

De ott voltak még az 1867-es 50 krajcárosok, 1871. július 31-ig felhasználva. Mi legyen azokkal? Annak idején erre a bélyegre nem figyeltek fel, − a vadászat a kőnyomatosokra teljesen megvakította még a profikat is, − így a leáztatásnál a 67-es kiadásúakat sem vették túlságosan figyelembe. Ha véletlenül levált, akkor jó, ha nem, az sem baj. Egy kivétellel: azon mosónők, akik a keleti országrészek anyagával voltak elfoglalva, inkább figyelembe vették ezt a bélyeget. Aránytalan mennyiségben találunk Arad, Kolozsvár, Temesvár, Nagyvárad utalványbélyegzésű 50 krajcáros darabokat, míg Sopron, Győr, Miskolc, Nyíregyháza városaiból egyetlen sem, vagy csak egy darab maradt fenn. A legvalószínűbb azonban–az a teóriám, hogy áztatás közben jöttek rá, hogy ezt a bélyeget, melynek katalógus értéke már akkoriban is egy fokkal magasabb volt, nem szabad eldobálni, hanem megbecsülendők. Ne felejtsük el, hogy az egész áztatási procedúrát nem lehetett előre felbecsülni. Bizonyos dolgokra csak menet közben jöhettek rá, így az 50 krajcárosoknak a feldolgozandó anyagban való előfordulására és ritkaságára is. Így mire az erdélyi és horvát anyag került sorra, a munka végzői már informálva lehettek, hogy erre a bélyegre is ügyeljenek. Ez egy elég elegáns magyarázat a megmaradt anyag tapasztalható megoszlására.

Hogy az áztatási akció során micsoda vegyes frankatúrák semmisültek meg, arra hadd mutassak be egy véletlenül megmaradt utalványkivágást PÉNZ-UTALVÁNY TEMESVÁR 17/7/71-es kék bélyegzővel. (Temesvár mindig kék!) A 25 krajcáros 1867-es bélyeget egy 5 kr-os kőnyomatos kíséri. Ez az egyedi darab egyúttal az egyetlen fennmaradt vegyes frankatúrás kivágás továbbá egyetlen a 25 krajcárossal is, ami a Capellaro-gyűjteményből került hozzám. Amit még megtanulhatunk e kivágásból: a 25 krajcárosokat egészen 1871. július végéig használták, tehát volt belőlük elég, ezért a kőnyomatos 25 krajcárosokat sok helyütt csak augusztus 1. után vették használatba!

3. A FENNMARADT ANYAG PÉLDÁNYSZÁMA

A megmaradt anyag felmérését dr. Jergerrel a 80-as években egymástól függetlenül végeztük. A végeredmények összehasonlításánál meglepve észleltük, hogy becslésünk teljesen azonos.

A fennmaradt bélyegek számát ezek után 2.000 példányra, a leveleket pedig az aránylag magas, 150 darabra becsültük. A közben lefolyt piac-megfigyelésem harminc további év után arra a nézetre vezetett, hogy ezt a számot erősen lefelé korrigálni kell. A leáztatott bélyegek száma maximum 1.500 lehet, míg a levelek számát 100-120-ra becsülhetjük.

4. FELHASZNÁLÁS AZ EGYES VÁROSOKBAN, UTALVÁNYON

Az 1867-es kiadás 25 krajcárosa utalványbélyegzővel nagyon ritka. Ezt nem gondolnánk, hiszen az 1871-es kiadás 25 krajcárosain, − kő- és réznyomat −, ez relatív majdnem, hogy tömegbélyeg. Az előbbieket átgondolván azonban minden világossá válik: az anyag fele az 1870-es utalványokkal megsemmisült és ez a bélyeg nem volt az elsősorban keresett darabok között.

G. S. Ryan nagyszerű kézikönyvében először értékelte reálisan a pénzutalvány bélyegzőket a 67-es kiadáson, az akkori tudás alapján. Néhány bélyegzőt, pl. Pénz-utalvány Debreczen, vagy Postautalvány K. Fehérvár 700-800 pontra értékel, tehát ezek a legritkább fellelhető magyar bélyegzők közé tartoznak. Míg azonban néhány (pl. Pénz-Utalvány Nagyvárad) az 50. krajcároson egy gyakori bélyegző, a 67-es 25 krajcároson viszont még az is ritka, mint a fehér holló!

Az alábbiakban bemutatom 50 év termését az utalványbélyegzős bélyegekből. Mindössze 30 darabot sikerült szerezni, pedig minden felbukkanó példányt megvettem. Mivel a gyűjteményemben kb. 100 db. 25 kr-os van, állíthatom, hogy a fennmaradt bélyegek 15-20%-a utalványbélyegzős. (kb. 50 darabot nem vettem meg, mert csak PE vagy PO bélyegzőrészes példányok voltak. 150-ből 30 db. = kb. 15-20%.)

2. ábra. Utalványbélyegzők a 25 krajcároson. 16 darabos válogatás.

Elemzésük részletesen, röviden összefoglalva.

1. PÉNZUTALVANY PEST. Csak ez az egy darab tűnt fel az idén egy budapesti aukción. 50 krajcároson viszont egyike a leggyakoribb bélyegzéseknek.
2. PÉNZUTALVANY BUDA Két példányban találkoztam vele.
3. PÉNZ-UTALVÁNY ARAD Két példányban találkoztam vele.
4. ASSEGNO POSTALE FIUME (kék) Két példány ismeretes.
5. PÉNZ-UTALVÁNY NAGY-KANIZSA (kék) Két példány ismeretes.
6. PÉNZ-UTALVÁNY NAGY-VÁRAD Két példány ismeretes. 50 krajcároson nagyon gyakori.
7. PÉNZ-UTALVÁNY NAGY-SZEBEN Egy darab ismeretes.
8. PÉNZUTALVÁNY NYÍREGYHÁZA Egy darab van. Ryan ezt e bélyegzőt még nem ismeri, ez a példány a könyv megjelenése után bukkant fel.
9. PÉCS PÉNZUTALVÁNY (helységnév mindig fent) 3 darab van. Az itteni első darabon először a kék hely-kelet bélyegző van ráütve, (nagy 71-es évszám), utána pedig, pontosan ráillesztve, az utalványbélyegző, kicsi 71-essel. Bélyegzőkuriózum, egyedi darab. A másik darabon a bélyegző már fekete, a jelek szerint 1871 júniusától használták. Két darab van.
10. POSTAUTALVÁNYI PÉNZTÁR SZATMÁR Egy példány ismeretes.
11. PÉNZ-UTALVÁNY SZEGED. Felhasználás 26. 2. látszólag 1870-ből. Mint azóta már tudjuk, ez nem 70-es felhasználás, nem is „téves beállítású“ bélyegző. Az történt, hogy a gyártó a sürgősen leszállítandó bélyegzőt a sietségben ilyen évszám-beállítással szállította: 70, 70, 72, 73, 74, 75, 76. Ezt csak akkor vették észre, mikor a bélyegzőt már használatba vették, és az új évben 71-re állították volna át, ilyen ~~meg~~ azonban nem volt rajta, de akkor már nem lehetett a készítőnél reklamálni. Mi a teendő? A baj nem nagy, mert e bélyegzőt csak belkezelésben, utalványokon használták, a publikum nem látta, a postán meg úgy is tudták, milyen évben lett a formuláré felhasználva, így maradt minden a régiben, felhasználták 71-ben 70-es számbeállítással.

Amit ők nem tudhattak, hogy milyen cirkusz lesz majd ebből 50 év múlva.

A bélyeggyűjtők elkezdték vásárolni a Friedl üzletében kapható kőnyomatos anyagot. Azok között felbukkantak olyan példányok, melyeken az a bizonyos SZEGED bélyegző volt, 70-es dátummal.

Kőnyomatos 70-ből, egy kétségen felüli, nem manipulált bélyegzővel? A szenzációt képzeljük el. Megbolydult a méhkas. Azon spekulált a magyar filatélia, nem volt-e már egy „előzetes kiszállítás" a kőnyomatosokból 70-ben? Lassan-lassan előkerültek réznyomatos példányok is, mind Szegedről, és a zseniális Madarász Gyula oldotta meg a rejtélyt a hibás utalványbélyegzővel.

Hadd mutassak be egy sorozatot ezzel a bélyegzővel, ami egyedülálló kollekció.

3. ábra. A híres szegedi 70-es utalványbélyegző,
50 krajcáros, kőnyomatoson, réznyomatoson.

Valamennyi ex Friedl, mert máshonnan nem lehet. Felhívom a figyelmet az 5 krajcáros kőnyomatosra. Utalványbélyegzők a kis értékeken csak elvétve fordulnak elő!

Ezután a kis kitérő után folytassuk a bélyegzők tanulmányozását.

12. PÉNZ-UTALVÁNY SZÉKESFEHÉRVÁR (kék.) Egy darab ismeretes.
13. PÉNZ-UTALVANY TEMESVÁR (kék.) Elég gyakori, csak nálam 6 darab van.
14. K. K. POST-KASSE IN SEMLIN (ovál.) Ryan szerint egy 800 pontos ritkaság, én 3 darabot találtam ugyanazon egy forrásból, igaz, hogy többet azóta sem.
15. GELD-ANWSNG AGRAM (Zágráb, kék.) Egy példány van.

5. AZ UTALVÁNYBÉLYEGZŐKRŐL ÁLTALÁBAN

Természetesen minden 67-es 50 krajcáros létező utalványbélyegző a 25 krajcáros is előfordulhat. Utalványbélyegzővel párokról nem tudok. A Capellaro-anyagban volt egy négyesblokk, mely jelenleg egy nagy budapesti gyűjteményben található.

Mint e bélyegzőválogatásból is látható, az utalványbélyegzők nem egységesek. Egyszer német, egyszer olasz nyelven, egyszer „Pénzutalvány" kötőjellel, egyszer anélkül, helységnév fent, helységnév alul, fekete meg kék szín. Szinte minden bélyegző más. Ennek az a magyarázata, hogy az igazgatóságok saját hatáskörükön belül rendelhették a bélyegzőket a készítőknél és csak nagy vonalakban voltak központi előírások.

A jelek szerint nem minden utalványra kellett utalványbélyegzőt ütni, csak a magasabb összegű átutalásokra. Az alacsonyabb díjú átutalásnál elég volt a hely-kelet bélyegző.

6. A 25 KRAJCÁROS BÉLYEGEK SZÍNÉRŐL

Mint látjuk, egy pár hónapon belül az összes ismert színárnyalat, szürkétől liláig, előfordul. Ezért külön értékelésüknek értelme nincs. A bélyegek ugyan a bécsi nyomdából változó színárnyalatban lettek Magyarországra kiszállítva, a felhasználás gyorsasága viszont nem a szállítástól, hanem a helyi igények változásától függöttek, így a színek külön értékelése illuzórikus.

Lerögzíthető tehát, hogy a bélyegek kezdetben szürke színben készültek, majd egyre lilásabbak lettek, míg a 71-es évben a lila szín dominál, azonban nem sikerült ezeket úgy elhatárolni, hogy egy mérhető értékelésre lehetőséget adna.

7. A LEVÉLPOSTAI FELHASZNÁLÁSOK

7/A. EGYEDI FELHASZNALASOK

Mint említettem, ezek jóval gyakoribbak, mint az utalványon felhasználtak. Mivel gyakorlatilag minden hivatal igényelhette e bé-

lyegeket, úgy tűnik, hogy a nagyobb városok mellett olyan kisebb helyeken is igényelték, ahol pl. egy uradalom volt, ahonnan gyakrabban küldtek belföldi, nehezebb ajánlott levelet. Néha meglepően kis települések voltak e hivatalok közt, pl. Kőhalom, Tisza-Roff, vagy Helpa, ahonnan nem várnánk levélpostai felhasználást. A legtöbb bélyegző, mint várható, pozsonyi és pesti. Innen van a legtöbb fennmaradt levél is. *Minden más levélposta-bélyegző igen ritka, néhány darab* ***egyedi példánynak*** *számit!*

Az alábbiakban egy 25 krajcáros kavalkád látható azon levélposta-bélyegzőkből, melyek szerintem igen ritkák, különösen dekoratívak.

3a ábra. 25 krajcárosok levélpostai bélyegzésekkel

Magyarázat a válogatáshoz:

1. A szerénykedő AGRAM-ból csak egy darabot találtam.
2. Nagyon ritka a piros KASSA AJÁNLOTT (2 van), még ritkább ugyanaz a bélyegző feketében, csak ez a darab ismeretes.(!)
3. Nagyon ritka a NYÍREGYHÁZA AJÁNLOTT piros bélyegző, ex Rothschild. Egy van. (Mercury Stamp-aukció, New York, 1947.)
4. Ugyanúgy, mint a látszólag szerény SISSEK, mely tavaly bukkant fel egy budapesti aukción. Ebből sincs több.
5. A sajnos csak töredékben fennmaradt érdekes kombináció AJÁNLOTT TISZA-ROFF is egyenlőre unikum.
6. Épp úgy, mint a M. K. MOZGÓPOSTA HIVATAL, aminek 25 krajcároson való felhasználása unikális.

3b ábra. 25 krajcárosok levélpostai bélyegzésekkel

Mint itt is láthatjuk, egy aránylag rövid időszakból egymás mellett minden színárnyalat előfordul. A legkorábbi 25 krajcáros azonosítható felhasználása 1867. november 11, bizonyítva állításainkat a 25 és 50 krajcárosok kései használatba vételéről.

Egyedi felhasználásban a harmadik súlyfokozatú ajánlott belföldi leveleken találjuk a bélyeget. Ez a magyarázata annak, hogy miért nem váltak be a 25 krajcáros borítékok, melyekből 1867 nyarán 9000 darabot leszállítottak Bécsből: a vastagabb, harmadik súlyfokozatú leveleknek túl kicsiknek bizonyultak.

A 25 krajcáros egybélyeges vagy többes felhasználásai

A 25 kr-os *borítéknak* összesen két felhasználása ismeretes. A 25 kr-os *bélyeget* Franciaországba és Angliába szóló alapsúlyos leveleken találhatjuk szép számmal. Különösen a Kauser-féle pári-

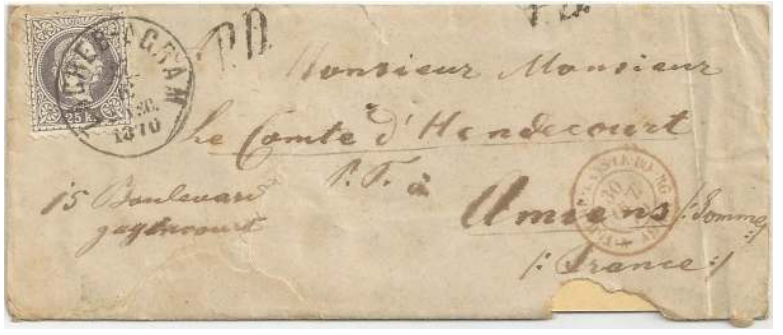
zsi és az Engelhardt-féle londoni levelezésekből találunk leveleket a 67-es gyűjteményekben.

Olaszországba írt, ajánlott levélen megtaláljuk a gróf Bethlen család levelezéséből, Herkulesbadból Milanóba, egy példányban (4a) Fiuméből több, Zagreb-Agram évszámos bélyegzővel egy levél ismert (4b) Párban Pest-Kunszentmárton viszonylatban láthatjuk igen ritka, 10-ik súlyfokozatú belföldi nem ajánlott levélen (4g) Párban Pozsonyba címzett, duplasúlyos, nem ajánlott levélen találhatjuk. „Kassa ajánlott“ piros bélyegzővel egy levél létezik.

4a ábra. Ajánlott levél Herkulesfürdőből Milanóba.

Ez a postahivatal csak a nyári fürdőszezonban volt nyitva. A gróf Bethlen család levelezéséből fennmaradt, 1870. júniusi borítékon a 15 kr-os olaszországi tarifa mellett a 10 kr ajánlási díj a címoldalon egy bélyeggel lett leróva.

4b ábra. Köznapi levél Zagreb-Agram, horvát-német kétnyelvű bélyegzővel, Amiensbe. Franciaországba már a közönséges levél is 25 krajcárba került.

4c ábra. Még egy franciaországi levél Pest Este bélyegzővel Lyonba, az előírt 25 krajcárral bérmentve, mégis AFF: INSUFF. bélyegző van rajta jobbra fent, jelezve hogy a frankatúra nem elegendő.

Az történt, hogy ez a levél Pesten 1 lat alatt volt (17,5 gr), de a franciáknál nem latban, hanem grammban mértek és az első súlyfokozat 15 grammig volt érvényes.

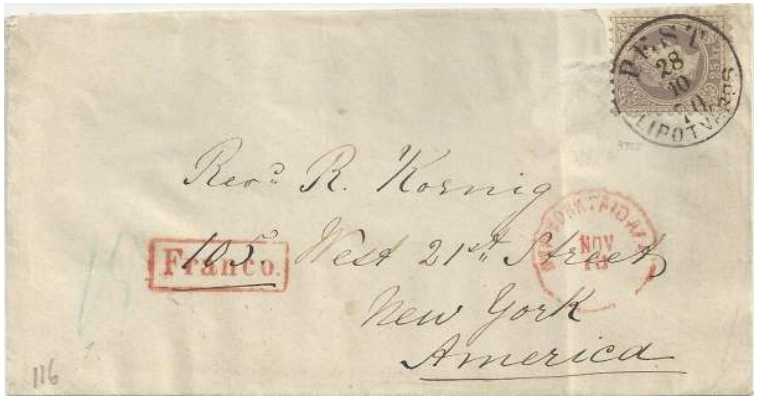
Mivel e levél 15-17.5 gramm között volt, idehaza elég lett volna 25 krajcár, de a franciáknál már a második súlyfokozatba esett, ezért 10 decimes (1 Fr !) portót vetettek ki rá.

Tehát egy közönséges, 1 lat alatti levélre 50 krajcár kellett volna, ez a belföldi tarifa 10-szerese!

4d ábra. Harmadik súlyfokozatú belföldi ajánlott levél Pestről Békésbe.

A levél nagyságából is láthatjuk, mekkora darab volt a 3. súlyfokozat, és hogy miért nem váltak be az 1867-ben 9.000 példányban kiszállított 25 kr-os kisalakú, gyenge borítékok.

4e ábra. Levél Pest Lipótvárosból New Yorkba a Koenig levelezésből.

Néhány ilyen levelet ismerünk. Elöl piros "New York Paid All" bélyegző jelzi, hogy ezzel a 25 krajcárossal a címzettig minden ki van fizetve.

4f ábra. 25 krajcáros levélboríték 1870-ben Pesten felhasználva Párizsba.

Két borítékról tudunk. Érdekes, hogy a borítékokat az egész forgalmi idő alatt a posta kínálatban tartotta, csak nem volt érdeklődés irántuk.

A belföldi nehéz levelek általában jogi papírokat tartalmaztak.[1]

4g ábra. 25 kr-os párban mint tizedik. súlyfokozatú (ez rekord) belföldi levél Pestről Kun Szt. Mártonba

4h ábra. Második súlyfokozatú levél 1867 decemberéből szintén párban használt 25 krajcárossal gróf Pálffy Jánoshoz Párizsba

7B. SZÍNES FELHASZNÁLÁSOK.

Hármascsikot leáztatva egy darabot ismerünk Kőhalomról. Leáztatott négyesblokk levélpostai bélyegzővel csak egy ismeretes, Pestről. Hétdarabos levélkivágást ismerünk Pest-bélyegzővel.

Egy ajánlott levélről tudunk 25+10 krajcárral bérmentve Nagy-Szombatról Londonba (5b.) Nagyon ritka tarifa.

Szines frankatúrákban mint 25+5+10 krajcárral 6-ik fokozatú belföldi ajánlott levélen találjuk, Pestről Pécsre (5d.)

Mint 25 kr pár + 5 kr+ 10 kr egy expressz ajánlott levélen Vácz-Kis Kartal viszonylatban. Ryan szerint 5 pár ismeretes levélen, 8. súlyfokozat.

Mint 25+25+5 krajcárral Semlin-Pest viszonylatban belföldi ajánlott levélként, mint 9-ik súlyfokozat.

[1] Az itt látható két levél jobb minőségben sajnos nem áll rendelkezésünkre, – sőt, átmenetileg fennálló technikai okokból a többiek is csak a Philatelicában megszokotthoz képest kissé gyengébb minőségűek. Ennek ellenére, a tájékoztatás teljessége érdekében és fontosságuk miatt, így is indokoltnak tartottuk ezeknek a rendelkezésünkre álló felbontáshoz igazodó méretű közlését. (A szerk.)

5a ábra. Valószínűleg egyedi felhasználású az 5 kr-os díjjegyes boríték előlapja 25 kr-os kiegészítéssel Londonba. (A következő levélen látható tarifahelyes 35 krajcár bérmentesítéshez hiányzó 5 kr a hátoldalon lehetett.)

Balra alul „14“ Weiterfranko jegyzet piros irónnal, valamint piros „P.D.“ jel, hogy a címzettig minden fizetve, valamint szintén piros koronás „Registered“. A fekete ovális „Registered London from Prussia“ bélyegzőből kitűnik, hogy a levél Pozsonyból két nap alatt Londonba érkezett, egy fapados teljesítmény, mely a mai agyonkomputerezett világban lehetetlennek tűnne.

5b ábra. Egy további angliai levél, 25+10 krajcárral Nagyszombatról. 25 kr angliai portó, plusz 10 kr ajánlás.

A címzés ugyanaz, mint az előző levélen! Egyedülálló levélpár.

5c ábra. 35 kr-os frankatúra, ezúttal belföldi levélen, ötödik súlyfokozat, ajánlva.

5d ábra. 40 kr-os levél (25+5 kr portó +10 kr a hátoldalon)

Megint csak iratokat küldtek a pécsi csődbíróságnak, 6. súlyfokozatú levélben.

5e ábra. Hetedik súlyfokozatú ajánlott levél Miskolcról,
25 + 2x10 krajcárral. = 45 kr. Dekoratív tintapaca a címzésben !

5f ábra. 46 kr-os frankatúra Franciaországba a Ragondet-levelezésből. 25 kr levéldíj+ 21 kr (magas) ajánlási díj biztosítással. Minden bélyeg a címoldalon.

5g ábra. Etienne Pongrátz levél

Etienne Pongrátz már korábban is úton volt, őt már ismerjük az 5a és 5b ábrákból. Ezúttal Párizsban időzött, "frantzia országban", ahova, mint tudjuk 46 krajcár kellett, ajánlva. Ez a 25 kr-os bélyeg eddig legelső, datálható felhasználása. (v.ö. a szóló bélyegeknél Pest/h/ kivésett bélyegzővel, ugyanarról a napról!)

5h ábra. 55 kr-os nagyon ritka belföldi ajánlott levélen.
45 kr-os, kilencedik súlyfokozatú levél + 10 kr ajánlás = 55 kr.

5i ábra. 65 kr-os frankatúra. Futárlevél Vácról Kiskartalra, 50 kr futártarifa, 10 kr ajánlási díj (a hátoldalon) és 5 kr normál tarifa

5j ábra. 71 kr-os Ragondet-levél. Második súlyfokozatú levél Párizsba= 50 kr, ajánlási díj marad a 21 kr = 71 kr.

5k ábra. 75 kr. belföldi levélen.

Vegyes frankatúra 5x5 kőnyomat + 25 kr 1867. Valószínűleg 2 darab, mert a hátoldalon látható bélyegzőnyom egy további 25 kr-os jelenlétére utal. 3. súlyfokozat 15 + 10 kr ajánlás + 50 kr futárdíj a postahatáron túl = 75 kr. Csak ez a levél ismeretes 1871-es kőnyomat + 1867-es 25 kr-os vegyes frankatúrával.

5l ábra. Harmadik súlyfokozatú levél Párizsba, a Pálffy-levelezésből, 1867. december. A levélen balra fent e feljegyzés "3" a levél súlya megállapításához.

5m ábra. Ötödik súlyfokozatú levél Párizsba, 125 kr-os frankatúra, egyben a legmagasabb magyar díjlerovás. 2x50+25 kr = 125 kr.

A fenti párizsi levélen látható 50 krajcáros pár egyike annak a hét párnak, ami ismeretes.

És végül a legmagasabb ismert frankatúra levélkivágáson:

6n ábra. 7x25 = 175 kr.

A Rue Royale 13, a ház, ahol gróf Pálffy János lakott, ma is áll. Sebestyén Tamás ott élő gyűjtőtársam lefényképezte nekem.

Ez minden, amit az 1867-es kiadáshoz még elmesélnem kellett.

Biztos vagyok benne, hogy némely magyar gyűjteményben egy-egy bélyegzési ritkaság lapul, amiről nem tudunk. A tulajdonos e cikk olvasmánya után még jobban örülhet kincsének.

Lakásom ablakából letekinthetek az ott hömpölygő Dunára. Néha elgondolkodom, hány 1867-es vegyes frankatúra úszott el a vízben.

A Szentírás szavai után szabadon: Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudták, mit cselekedtek.

Gróf Pálffy János fényképe 1860-ból

(*forrás: Vasárnapi újság, 1900. okt. 21)*

Irodalom:

1. Monográfia III. kötet 309. old.
2. 4. Ungarisch-Österreichisches Symposium für Postgeschichte Bad Bük, 2003. A szerző előadása. Kiadó Czirók Dénes.

A cikkben látható 25 krajcárosokat tartalmazó levelek többek közt
dr. Homonnay Géza (Budapest,)
D.I. Wolfgang König (Salzburg)
és a szerző gyűjteményében (Bécs) találhatók.

A párizsi Rue Royale 13

TÁVIRATOK MAGYARORSZÁGON 1867. ÉS 1888. KÖZÖTT /AZ ELSŐ HÚSZ ÉV/

VARJASI MIHÁLY, NADAP

I. Bemutatkozás, bevezetés

Az 1960-as évek végén ismerkedtem meg a bélyegekkel, mikor nagyapám[2] a Monográfia írásával volt elfoglalva, és a kefelenyomatok összeolvasásakor engem kért segíteni a hibák átnézésére és kijavítására. 20 év múlva, a 80-as évek közepétől, amikor a fiaim születtek, már saját elhatározásomból kezdtem intenzíven gyűjteni a bélyegeket, postai teljeseket, és ebben az időben nagybátyám vezetett be az árverések izgalmas világába.

Megint eltelt 20 év, közben rátaláltam egy érdekes területre, a táviratra, illetve a gyűjteményemnek is valami formát kellet adni. Így történt, hogy a kiállítások szintén izgalmas világába immáron neves bélyeggyűjtő, bélyegszakértő barátaim vezettek be.

A táviratokról igen kevés irodalom létezik, a Monográfiában több fejezetben, és több kötetben találhatók meg az adatok és azok is csak 1867-től szólnak, mivel az osztrák igazgatás adataihoz, gondolom, akkor sem tudtak hozzáférni. Megnehezíti a kutakodást az igen ritka objektumok száma is. Az utóbbi egyértelmű magyarázata, hogy a feladott táviratok a hivatalokban maradtak, amiket később selejteztek, vagy megsemmisítettek, a kézbesített táviratok meg olyan rövid, arra a napra szóló hírt, üzenetet tartalmaztak, aminek a megőrzése nem volt feltétlenül szükséges.

Tehát a táviratoknál (a levelekkel ellentétben, amit megírtak, azt is kézbesítették) megkülönböztetünk *feladott* és *kézbesített* táviratokat.

A feladott táviratok több évig maradtak a hivataloknál, arról a feladónak nyugtát, vevényt adtak. Ezek a táviratok a selejtezéskor sem kerültek gyűjtői kézbe, mivel nem volt rajtuk bélyeg, nem volt érdekes. Először a *távírdabélyegek* bevezetése (1873) után az un. kivágatok kerültek a gyűjtőkhöz, amikről leáztatták a bélyeget, 1888. után legnagyobb számban a *díjjegyes* zárt táviratlapok maradtak fenn, de erről az időszakról majd egy következő alkalommal szeretnék összefoglaló előadást tartani.

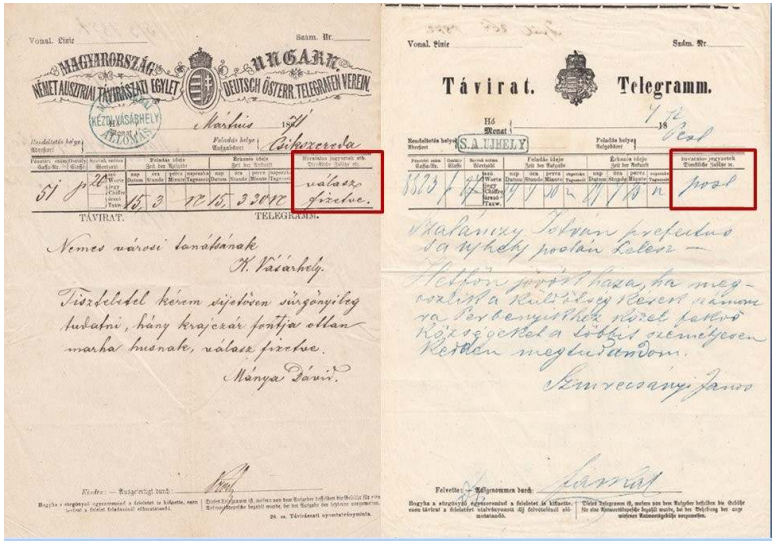
1. ábra. Távirat kivágások réznyomatos távírdabélyegekkel

[2] Szerkesztői megjegyzés: Dr. Varjasi Béla

Tehát a táviratok *bérmentesítése* kezdetben készpénzzel, 1873. augusztus 1. − 1879. február 28. között távírdabélyegekkel, majd ismét készpénzzel, és 1888-tól a posta és távírdahivatalok végleges egyesítésével, postabélyegekkel történt.

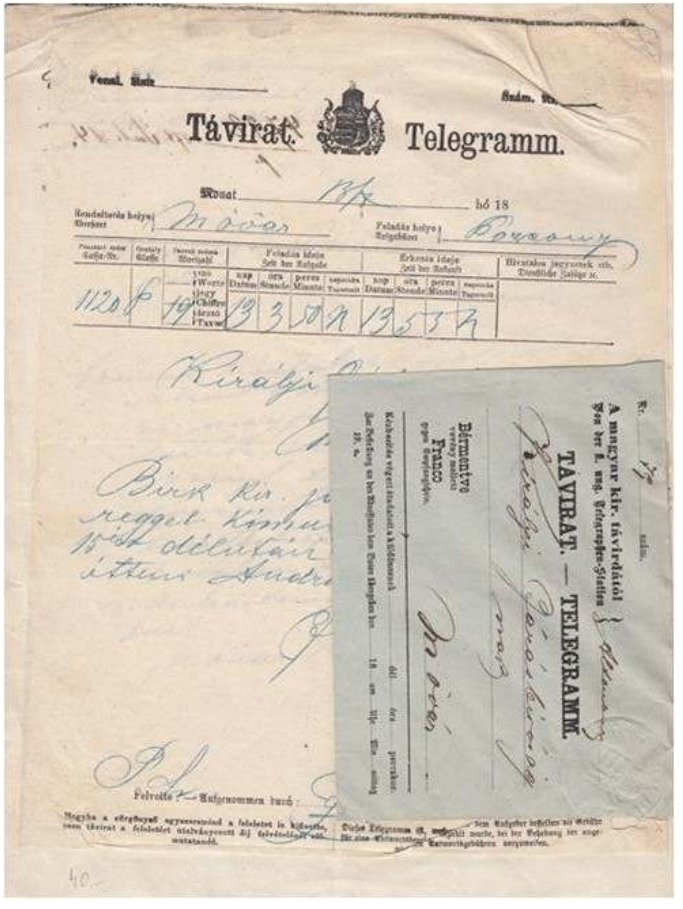
A táviratok közül megkülönböztetünk díjköteles (állami /hitelezett/ és magán), ill. díjmentes (állami, szolgálati és közérdekű /meteorológiai, vízállásjelentés/) táviratokat.

A táviratok *feladásakor* külön szolgáltatásokat is lehetett igénybe venni, például: válasz fizetve, ajánlott, küldönc fizetve, postával kézbesítendő.

2. ábra. Különszolgáltatások: válasz fizetve, illetve postával kézbesítendő

A kézbesített táviratokat a címzetthez legközelebb eső távírdahivatalban lejegyezték, *borítékba* helyezték.

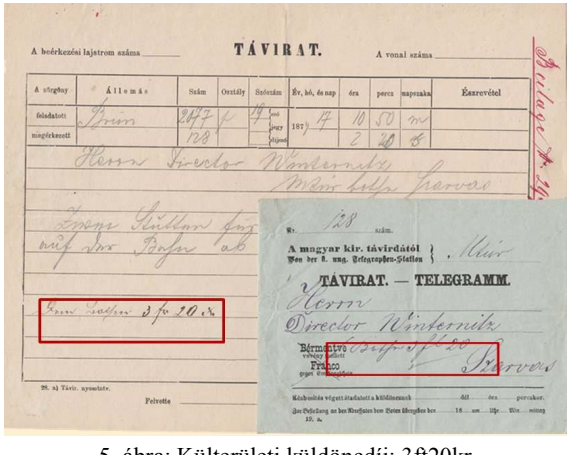
3. ábra. Kézbesített teljes távirat

Később az újabb nyomtatványokat összehajtogatták és lezárták.

4. ábra. Kézbesített teljes táviratok, különböző zárócimkével

A kézbesítését a távíróhivatalok körzetében küldöncök végezték, külterületre változó külön díjért − amit eleinte a címzett fizetett, −

5. ábra: Külterületi küldöncdíj: 3ft20kr

illetve távolabbra a postát is igénybe lehetett venni.

6. ábra. Postán kézbesített távirat

II. Távíróhálózat, táviratforgalom

A telegráf (távíró) hálózata Magyarországon a XIX. század második felében épült ki. 1847. és 1849. között egy vonalról tudunk Bécs és Pozsony között, majd 1850-ben Pest, 1854-ben Temesvár és Brassó került bekapcsolásra. (Anton Jerger monográfiájából)

A távíró hálózatokat leginkább a vasútépítéssel párhuzamosan építették ki, és az üzemeltetése a bevételei az osztrák igazgatásé volt. A kiegyezés ezen a területen is nagy változást hozott, mivel a postával együtt, a távírdahivatalok is átkerültek magyar irányítás alá. A Monográfiában *dr. Rend Ferenc* a Távirdai Értékcikkek című fejezetnek a bevezetésében ír a távírdákról is. Egy 1889-es táblázatot mutat, ami nem nagyon egyezik az én 1871. és 1877. évi Állami és Vasúti Távírdák Statisztikájának adataival.

Ezek szerint Magyarország és Erdély 1867 májusában átvett Ausztriától 151 állami és 113 vasúti távírda állomást 890 mérföld

(6746 km) hosszúságú vonallal, 367 Morse, 1 Hughes gépkészülékkel és hozzá 636 fő dolgozót. 1868. április 1-én a polgári Horváth és Tótországban (Szlavónia) átvettünk még 24 állami és 6 vasúti állomást további 115 mérföld hosszúságú vonallal, majd 1871. január 1-vel a katonai határőrvidéken még 40 állami és 3 vasúti állomást.

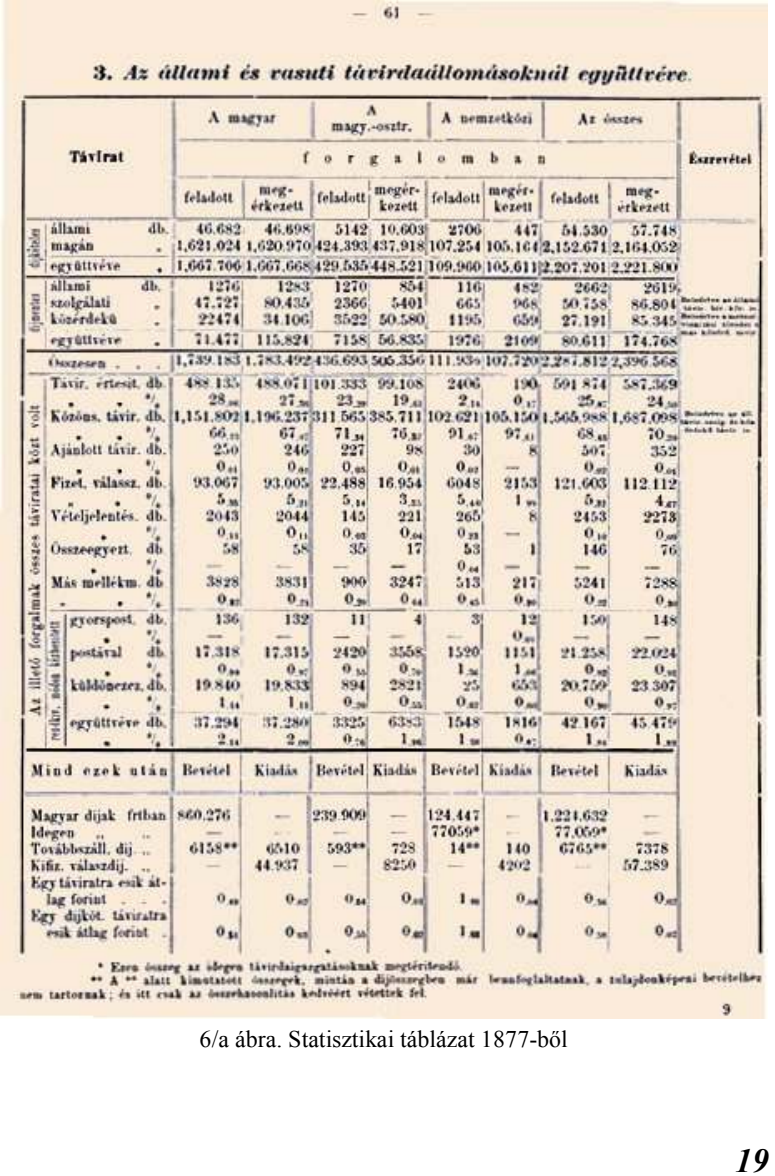
Így 1871-ben már 1618 mérföld (12.270 km) vonal hosszúság és 650 állomás volt Magyarországon. Tehát öt év alatt a vonalak hossza közel megduplázódott, az állomások száma majd háromszorosa lett. Majd 1877-ben már 14.908 km és 931 állomás volt 1.340 távírógéppel, ami töretlen fejlődést mutat mind a vasútépítésben és mind a táviratforgalom elterjedésében Magyarországon. (Lásd: 48. o.) Az 1877. évben a távírdák statisztikai kimutatásából kiolvasható, hogy a feladott és a megérkezett táviratok közül hány díjköteles ill. díjmentes; mennyi volt a közönséges, ajánlott, fizetett válasszal és hány volt rendkívüli módon kézbesítve.

Feladás szerint:

Díjköteles:	állami	54.530 db	2,38%
	magán	2.152.671 db	94,09%
Díjmentes:	állami	2.662 db	0,12%
	egyéb	77.949 db	3,41%
Közönséges távirat		1.565.988 db	68,45%
Távirati értesítés		591.874 db	25,87%
Fizetett válasz		121.603 db	5,32%
Ajánlott távirat		507 db	0,02%
Más mellékszolgáltatás		8.000 db	0,32%

Kézbesítés szerint: (körzeten belül 98%)

Postával	21.000 db	0,92%
Küldönccel	23.300 db	0,97%

— 61 —

3. *Az állami és vasuti távirdaállomásoknál együttvéve.*

Távirat			A magyar		A magy.-osztr.		A nemzetközi		Az összes		Észrevétel
			forgalomban								
			feladott	megérkezett	feladott	megérkezett	feladott	megérkezett	feladott	megérkezett	
díjtételes	állami	db.	46.682	46.698	5142	10.603	2706	447	54.530	57.748	
	magán	.	1,621.024	1,620.970	424.393	437.918	107.254	105.164	2,152.671	2,164.052	
	együttvéve	.	1,667.706	1,667.668	429.535	448.521	109.960	105.611	2.207.201	2.221.800	
díjmentes	állami	db.	1276	1283	1270	854	116	482	2662	2619	
	szolgálati	.	47.727	80.435	2366	5401	665	968	50.758	86.804	
	közérdekü	.	22474	34.106	3522	50.580	1195	659	27.191	85.345	
	együttvéve	.	71.477	115.824	7158	56.835	1976	2109	80.611	174.768	
Összesen . . .			1,739.183	1,783.492	436.693	505.356	111.936	107.720	2.287.812	2,396.568	
Az illető forgalmak összes távirati köt. volt	Távir. értesít.	db.	488.135	488.071	101.333	99.108	2406	190	591.874	587.369	
	. .	%	28,00	27,30	23,29	19,62	2,14	0,17	25,87	24,50	
	Közös. távir.	db.	1,151.802	1,196.237	311.565	385.711	102.621	105.150	1,565.988	1,687.098	
	. .	%	66,03	67,05	71,54	76,32	91,67	97,63	68,44	70,38	
	Ajánlott távir.	db.	250	246	227	98	30	8	507	352	
	. .	%	0,01	0,01	0,05	0,01	0,02	—	0,02	0,01	
	Fizet. válassz.	db.	93.067	93.005	22.488	16.954	6048	2153	121.603	112.112	
	. .	%	5,33	5,21	5,14	3,35	5,40	1,99	5,31	4,67	
	Vételjelentés.	db.	2043	2044	145	221	265	8	2453	2273	
	. .	%	0,11	0,11	0,03	0,04	0,23	—	0,10	0,09	
	Összeegyezt.	db.	58	58	35	17	53	1	146	76	
	. .	%	—	—	—	—	0,04	—	—	—	
	Más mellékm.	db.	3828	3831	900	3247	513	217	5241	7288	
	. .	%	0,21	0,21	0,20	0,64	0,45	0,20	0,22	0,30	
	rekint. más tekintetek	gyorspost.	db.	136	132	11	4	3	12	150	148
		. .	%	—	—	—	—	—	0,01	—	—
		postával	db.	17.318	17.315	2420	3558	1520	1151	21.258	22.024
		. .	%	0,98	0,97	0,55	0,70	1,36	1,06	0,92	0,93
		küldönczez.	db.	19.840	19.833	894	2821	25	653	20.759	23.307
		. .	%	1,14	1,11	0,20	0,55	0,02	0,60	0,90	0,97
		együttvéve	db.	37.294	37.280	3325	6383	1548	1816	42.167	45.479
		. .	%	2,14	2,09	0,76	1,26	1,38	0,17	1,84	1,89
Mind ezek után			Bevétel	Kiadás	Bevétel	Kiadás	Bevétel	Kiadás	Bevétel	Kiadás	
Magyar dijak frtban			860.276	—	239.909	—	124.447	—	1.224.632	—	
Idegen			—	—	—	—	77059*	—	77.059*	—	
Továbbszáll. dij ..			6158**	6510	593**	728	14**	140	6765**	7378	
Kifiz. válaszdij. ..			—	44.937	—	8250	—	4202	—	57.389	
Egy táviratra esik átlag forint . . .			0,49	0,27	0,44	0,02	1,13	0,04	0,53	0,27	
Egy dijköt. táviratra esik átlag forint .			0,51	0,53	0,55	0,02	1,13	0,04	0,53	0,27	

* Ezen összeg az idegen távirdaigazgatásoknak megtérítendő.
** A ** alatt kimutatott összegek, mintán a díjösszegben már beanfoglaltatnak, a tulajdonképeni bevételhez nem tartoznak; és itt csak az összehasonlitás kedvéért vétettek fel.

9

6/a ábra. Statisztikai táblázat 1877-ből

E táblázat alapján egy díjmentes állami ajánlott, és postával kézbesített távirat − lásd: 12. ábra − előfordulási valószínűsége az összes távirathoz képest csak 0,002%.

III. A táviratokról, gyűjteményem beosztása szerint

Ebből az időszakból a *feladott távirat* igen ritka, mint a bevezetésben már említettem, a gyűjteményemből is hiányzik a távírdabélyeggel bérmentesített távirat.

Ami fellelhető, azok a *díjnyugták*, amiket megőriztek, de azokból is a távírdabélyeggel bérmentesítettek nagy ritkaságok. Gyűjteményem gyöngyszeme ez a 17 db távirat felvételéről szóló 85 krajcáros díjnyugta.

7. ábra. Díjnyugta 17 darab táviratról

A ***kézbesített táviratokból*** már jóval több fellelhető. 1867-ből az egyik kézbesített táviratom május 27-én a június 6-ával kezdődő koronázási ünnepségre invitál.

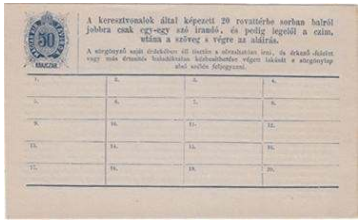
8. ábra. Távirati meghívó a koronázási ünnepségekre

Erről a nyomtatványról még nem látszik, hogy május 1-től már magyar közigazgatás van, tehát még az osztrák Német-Ausztriai Távírász Egylet nyomtatványai vannak forgalomban, majd később a magyar-német nyelvű, különböző magyar címerekkel nyomtatott távirat lapok, amiket borítékba helyezve kézbesítettek. 1875-től már a hajtogatott magyar és magyar-horvát nyelvű kézbesített táviratokkal találkozhatunk. Ekkortól már több, postán kézbesített, postabélyeggel bérmentesített táviratot is megőriztek. Egy-két darab a gyűjteményemben is látható. Ezek az objektumok már minden postatörténeti gyűjteményben szép helyet foglalnak el, így a megszerzésük is komoly nehézséget jelent.

1873. augusztus 1-től a távírdabélyegekkel együtt bevezettek díjjegyes nyomtatványokat is, az 50 krajcáros *feladási sürgönylapot* és az 5 krajcáros *feladóvevényt*. A díjjegyesek rajza, megegyezik a távírdabélyegek rajzával. *Dr. Zlatev István* a MBK-ben[3] röviden és szakszerűen összefoglalja, amit a távírdabélyegekről és a díjjegyesekről tudni kell és lehet, leírja, hogy még a távirat-töredékek is ritkák, de a bérmentesítések értékelésénél már igen alacsony pontszámokat hoz. Az 50 krajcáros feladási sürgönylapról mind a *Simády* katalógus, mind a MPIK[2] csak használatlan árat hoz.

9/a ábra. Feladóvevények

9/b ábra. Sürgönylap

Az alábbi 5 krajcáros feladó-vevényt hitelezett táviratról állították ki.

10. ábra. Díjjegyes feladóvevény hitelezett táviratról

Egyéb nyomtatványok között szerepel még, egy fizetett válasz utalvány nyomtatványa. Ritkasága megegyezik a feladott táviratok ritkaságával, mivel ez is csak azért maradhatott meg, mert nem használták fel.

11. ábra. Utalvány nyomtatvány távirati válaszra

[3] MBK = Magyar Bélyegek Kézikönyve, MPIK = Magyar posta- és illetékbélyeg katalógus. *(Szerk. megj.)*

A távírdai statisztikai kimutatás alapján bemutatok és elemzek egy-két táviratot. Az egyik 1871-ből Sóvárra feladott állami távirat. Ebben az évben 9.853 magán és 164 állami távirat érkezett Eperjesre. Sajnos 1871-ben arról nincs kimutatás, hogy ebből mennyi volt a díjmentes és mennyi az ajánlott és hányat postáztak, de az 1877-es kimutatás szerint, minden ötszázadik távirat lehet ilyen, tehát az 1871-ben a 164 darab Eperjesre megérkezett állami táviratból, gondolom nincs sokkal több.

12. ábra. Díjmentes állami távirat, postán ajánlott levélként Sóvárra(up:Eperjes) 1871. január 14-én

A másik boríték 1870. július 8-ról igen érdekes darab.

13. ábra

Megérkezett a távirat Tarnóczy úrnak Nyitra-Zsámbokréthre a távírdába és onnan a postára, kézbesítés végett, mert Laszkárra kellett küldeni. Laszkár a 185 lakosával a következő postaállomáshoz Privigyéhez tartozott, ott a távírda, csak 1870. november 12-én nyílt meg. Tehát a postamester ráragasztott egy 1867-es ötkrajcárost és lebélyegezte. Igen ám, de a feladó ezt nem fizette ki, és ezért lenyúzta a már fent lévő bélyeget, újra lebélyegezte és ráírta az 5 kr portót, hogy beszedhesse azt Tarnóczy úrtól.

A távírdai szabályzat előírja, hogy minden, a címzettől utólag beszedendő díjat fel kell jegyezni a borítékra (küldöncdíj, postadíj.) A 14. ábrán − sajnos nem az én tulajdonom, − postával kézbesített táviratboríték látható., ami egy 2011-es Dorotheum árverésen 5.200 € + jutalékért kelt el.

14/a ábra: Postával kézbesített táviratboríték

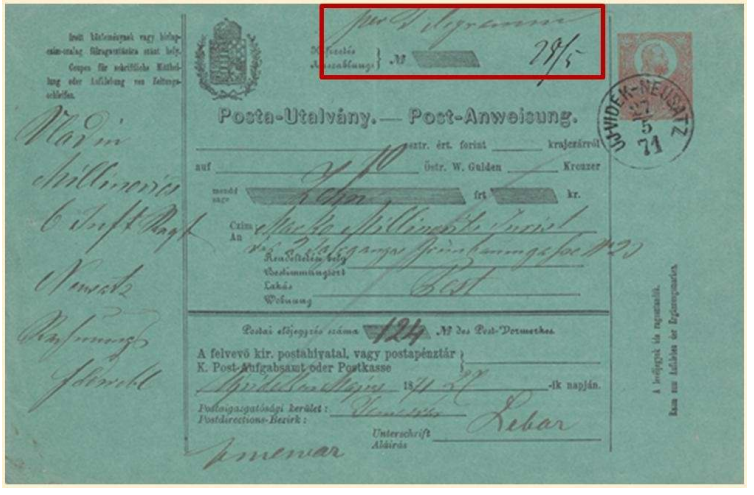

14/b ábra: Hátoldal

A gazdaság élénkülése és a pénzforgalom növekedése megkívánta az utalás, utalványozás lehetőségét, így ez magával hozta a postai és távírdai szolgáltatások bővülését is. Nevezetesen postautalványok forgalma és az utalványozható összeg is nőtt, és a gyorsaságra is egyre nagyobb hangsúlyt fektettek.

A postautalványon táviratilag utalványozható legmagasabb összeg 500 ft volt, amire csak kijelölt nagyobb posta és távíróhivataloknál volt lehetőség. Ezt után 30 kr utalványozási illetéket postabélyegben, az ajánlott távírási és (ha nem postán maradó) 15 krajcár expresszdíjat készpénzben kellett fizetni a feladáskor.

Eleinte a díjjegyes postautalványokat használták – per Telegram – felírással, majd bevezették a rózsaszínű *postautalvány távirat útján* díjjegy nélküli nyomtatványokat.

15. ábra. Postautalvány táviraton feladva

1879-ben, − gondolom, a boszniai háború miatt − megemelték az utalványozási illetéket, 300 forinttól 500 forintig 50 krajcárra, és új sárgásfehér nyomtatványokat vezettek be. Gyűjteményemben ritka darab a Bosznia-Hercegovinában felhasznált postautalvány távirat útján.

16. ábra

Amiket még láttam, az a 2-3 db, az is mind Livno XXIX-es számú hadtáp-postahivatalától került ki.

IV. A Távírdahivatalok bélyegzői 1867-től

Ugyan ez a címe *Kostyán Ákos* munkájának a Monográfia VI. kötetében a VI. fejezetének. Óriási munka, nagyon nagy kutatói háttérrel és anyaggal, de van egy-két kérdés, amiben nem egyezik a véleményünk. A posta és távíróhivatalok egyesítését már 1877-ben elhatározták, és azt 1887-ben fejezték be. Mégpedig úgy, írja, hogy ahol megüresedett a vezetői szék, ott a másik hivatal (posta v. távírda) vezetőjét nevezték ki. Ezen okfejtés alapján feltételezi, hogy „össze-vissza" használták a bélyegzőket, távírdabélyegzőt postabélyegen, ill. postabélyegzőt táviraton, távírdabélyegen. Az én véleményem szerint Baross Gábor a „vasminiszter" idejében vasfegyelem volt. Ha egy táviraton postabélyegző van, az akkor a postán is ment, illetve távírdabélyegzőt még nem láttam postabélyegen, csak a végleges egyesítés után, 1888-tól.

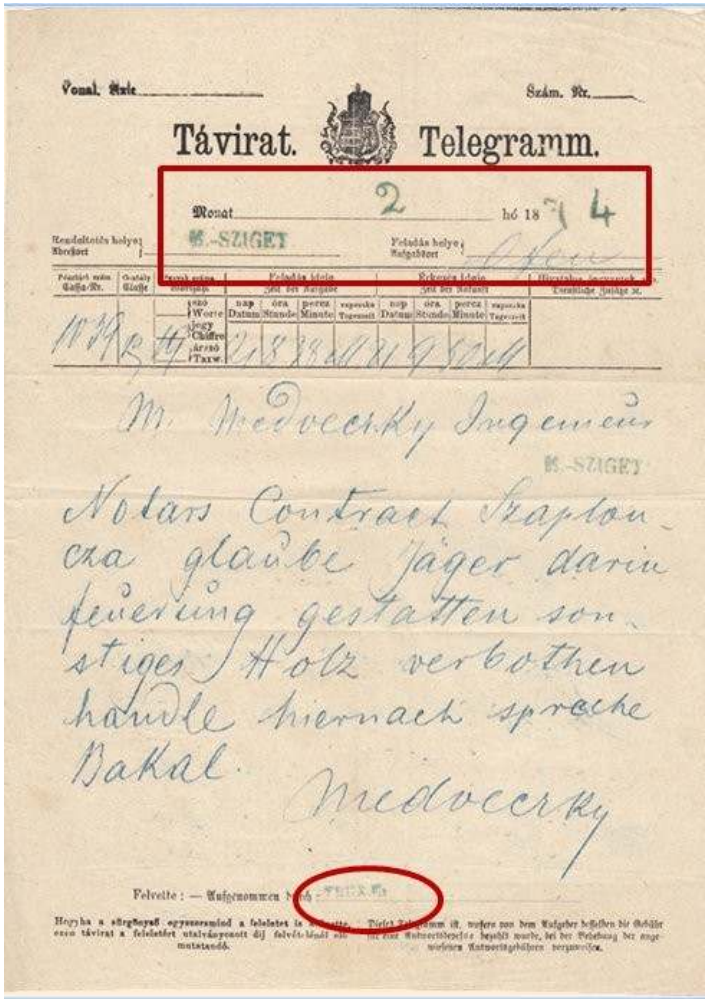
Kostyán Ákos kétféle kivitelű helybélyegzőt említ, és azt írja, idézem: „a kétféle bélyegző használatára vonatkozóan csak feltevésekre szorítkozhatunk", de feltevéseket nem említ.

Az egyik *kör* alakú, közepén a koronás államcímerrel, magyar, magyar-német, és magyar-horvát nyelven, a másik *ovális* M. K. TÁVIRDAI ÁLLOMÁS HELYNÉV szöveggel, magyar és magyar-horvát nyelven.

Az én megfigyeléseim szerint a kör alakú címeres bélyegzőt, ami valószínűleg a hivatalvezetői, azt az állami távírdahivataloknál a kézbesítendő táviratborítékok *lezárására* használták, eleinte pecsétviaszba nyomva, majd szárazon, a gyűjteményemben több táviraton látható az átnyomódott szárazbélyegző, és előfordul kék v. fekete bélyegzőfestékkel is.

Később ezeket a bélyegzőket váltották fel a hajtogatott kézbesített táviratokon a kör alakú, színes (lila, kék, zöld, sárga) lezáró vinyetták magyar és horvát nyelven. A vinyetták színeinek megfejtése még várat magára.

A másik, az ovális, de volt soros és keretes(négyszög) alakú is, a hivatal általános hely- bélyegzője, legtöbbször kék, zöldeskék, és fekete színben, minden nyomtatványon előfordulnak. Gyűjteményemben látható egy M.SZIGET-i távirat, ahol a hivatalnok annyira szerette a bélyegzést, hogy készített számokat is a dátum részére és a nevét is bélyegzővel nyomta rá a táviratra (ld. 17. ábra a következő oldalon.)

17. ábra. Egyedi bélyegzőkkel kezelt távirat.

A vasúti távírdáknak nem voltak külön táviratbélyegzőik. Bélyegzőiket a vasúttársaság biztosította részükre a vasútüzleti forgalomban előforduló okiratok, nyomtatványok, fuvarlevelek, stb. kezelésére. Táviraton előforduló ritkaságukat jól szemlélteti az 1877-es statisztikai kimutatás, miszerint a feladott és megérkezett táviratok száma az állami távirdahivataloknál évi 2.200.000 db volt, addig a vasúti hivataloknál csak évi 180.000 db, azaz az összes forgalom 8%-a.

Befejezésül engedjék − engedjétek − meg, hogy köszönetet mondjak a sok segítségnek, tudásnak és bíztatásnak, amit az anyag összeállításához kaptam bélyeggyűjtő és bélyegszerető barátaimtól!

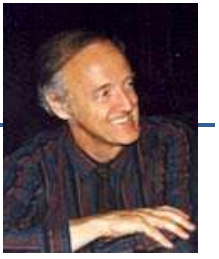
A bemutatott „Magyar Távirdaigazgatás táviratai (1867-1888)” című gyűjtemény tartalma:

1. *feladott táviratok*
2. *díjnyugták*
3. *kézbesített táviratok, borítékok*
4. *díjjegyes és egyéb nyomtatványok*
5. *postautalványok távirat útján*

Irodalom:

1. A Magyar Bélyegek Monográfiája, Budapest, 1964-1986.
2. A Magyar Bélyegek Kézikönyve, Budapest, 1986.
3. Simády: A Magyar Díjjegyes Nyomtatványok Katalógusa
4. A. Jerger: Monographie der Frankaturen 1850-1867.
5. Magyarország Helynévtára 1863.
6. Állami és Vasúti Távírdák Statistikája 1870. 1871. és 1877-es évekből.

A II. VILÁGHÁBORÚ TÁBORI POSTÁJA

MERVYN BENFORD, SHUTFORD/BANBURY

A Mafitt és a Philatelica a postai szolgáltatások és a postatörténet tudományos igényű kutatását tekinti céljának. Az olyan szerzők művei, mint Dán Jánosé ezért különösen fontosak számunkra. E cikk első részében kiegészítéseket fűztem e kitűnő könyvhöz. A második részben a képanyagot tartalmazó tábori lapokat vizsgálom meg. Ennek ugyan látszólag kevés köze van a történelemhez, de azért egyrészt voltak olyan hivatalos kiadások, melyeket a Dán-könyv is tárgyal, másrészt széles azon lapok köre, melyeket a könyv, nagyon helyesen a „*Vegyes*" kategóriába sorol. Mindkét fajtánál újabb információt és példákat közlök a gyűjteményemben található mintegy 4.000 lap alapján.

Dán János felsorol hivatalos, illetve egyéb módon készített kiadásokat, melyeken képek láthatók, de azt is leírja, hogy a katonák gyakran személyesen készített képi ábrázolással színesítették a családjuknak vagy ismerőseiknek küldött lapokat. Mindkét típusnál gyakran fordulnak elő hazafias képek. A hivatalos kiadások a postai és filatéliai területet bővítik. A személyesebb rajzok pedig a katonák és családjaik közötti kommunikációról adnak további információt. A gyűjteményemben található nagyszámú példány közül persze csak egy reprezentatív mintát mutatok be.

A tábori posták filatéliai tanulmányozása az alábbi területeket öleli át: maguk a különböző kiadások, a csapategységek mozgása, a tábori postahivatalok és a cenzúrajelölések. Amit a katonák és családjaik írnak, az nem filatélia, tehát amit rajzolnak vagy festenek, az sem az. Ám meggyőződésem, hogy az egész történetnek lényeges részei. Jómagam 1954-ben kezdtem magyar bélyegeket gyűjteni. A Hungarian (akkor még Magyar) Phliatelic Society-hez megalakulása évében, 1964-ben csatlakoztam – e Társaság 50. születésnapja jövőre, 2014-ben lesz. − Akkoriban a Magyarországon élő gyűjtőknek már engedélyezték a „nyugati" országokban élő filatéliai partnerekkel történő kapcsolattartást, így mutattak be Moldoványi Gyulának.

Meleg, személyes és családi barátsággá fejlődött kapcsolatunk jócskán túlmutatott a magyar bélyegeken, sokkal inkább szólt Magyarországról és a magyar történelemről. Gyula katonatiszt volt a harmincas években és magyar csapatokat vezetett Erdélybe és Jugoszláviába a Visszatért időszakban. Barátsága ihlette a fenti Society számára a Visszatért időszakról írt könyvemet (néhány példány még kapható), bár fő forrásaim Surány, Palotás, valamint Simády Béla − ő elsősorban Kárpátalja kapcsán − voltak.

Gyula magyarázta el nekem a tábori postát. Tisztként ő volt az első cenzúrahely. Ismerte a félelmetes és kényelmetlen helyzetben lévő, szeretteiktől messzire kényszerített emberek magányosságát. Felismerte, hogy ebben a helyzetben milyen fontos a posta. Tudta, milyen értékes minden írott szó, és noha csak érzelmeket tükröztek, a rajzok növelték az írott szövegből kisugárzó érzelmek melegségét. Hiszek abban, hogy egy jó táboriposta-gyűjtemény azt is be kell mutassa, hogyan tették személyessé a katonák a közlendőiket, és ezért roppant örülök annak, hogy az új szakkönyv a történetnek ezt a fajta aspektusát is tárgyalja.

Ugyanezen okból, amikor valamiért nem állt rendelkezésre hivatalos lap, a katonák mindent elkövettek, hogy kommunikálhassanak, így fakéregből is készítettek lapokat (legtöbbször nyírfakéregből)

– nos, a könyv, nagyon helyesen, ezekről is említést tesz. Szerintem ezek a legritkább típusú tábori lapok.

1. Hivatalos rajzos tábori lapok:

A katalógus a 47. oldalon ír először „képeslapokról”, típusonként számozva R1-től R26-ig. Az R1 típusból két példányom van a szokásos zöld színben, melyet a katonák hazafelé irányuló levelezésére használtak, valamint van egy rózsaszín példányom, mely a hadszíntér *felé* történő levelezésre szolgált. E lapoknak karácsonyi a díszítése.

Általában a Budapest Nyomda által gyártott, megfelelő dátummal ellátott standard típusúak, de némelyiken még a katonai hatóság külön nyomata is látható, hol az elő-, hol a hátlapon. Két példányom van (az egyik használatlan) az R10-ből és egy az R11-ből. Az R10 húsvéti lap, nyulak láthatóak rajta és még néhány másikon.

A katalógus külön részt szentel az 1943-ban kiadott lapoknak. Van egy R18-as típusú lapom, de ezen csak a standard Budapest Nyomda felirat látható, semmi nem utal rajta a hadseregre. Nem vagyok biztos abban, hogy ugyanez-e a helyzet a többi felsorolt 1943-as példával (R13-21).

Az itt bemutatott hasonló, nyulakat és katonákat ábrázoló lapom, pusztán Budapest felirattal, mely mintha beleillene ebbe a sorba.. (1. ábra)

Az R22-től R26-ig számozott öt lap 1944-es kiadásúak a katalógus szerint. Ezeken van hadi különnyomat, de a Pallas nyomda gyártotta őket Budapesten. Hiányzik róluk a szokásos, a középső osztóvonalig függőlegesen felfutó nyomat, de legalul olvasható a két szó: PALLAS BUDAPEST. Három R24-es lapom van, közülük az egyiken a feladó kézzel kiszínezte a húsvéti ábrákat.

Van egy Pallas-Hadsereg (húsvéti) benyomatú lapom, ami nincs a katalógusban, de van egy másik ugyanilyen karácsonyi rajzokkal, melyet 1943 decemberében adtak fel (2. és 3. ábrák).

3-4. ábra.

A Pallas nyomdát tehát már 1944 előtt bevonták a gyártásba. Az R26-os alapszíne fehérebb, ezt a katalógus is említi, de itt a címoldalon csak a Pallas nyomat látható, ezúttal középen az osztóvonal mentén. A művész itt Kékesi L, és van egy másik Kékesi-lapom is ezzel az új előlapformával (4. és 5. ábrák). Mindkettő 1944-es dátumozású. Az én R26-osom használatlan.

4-5. ábra.

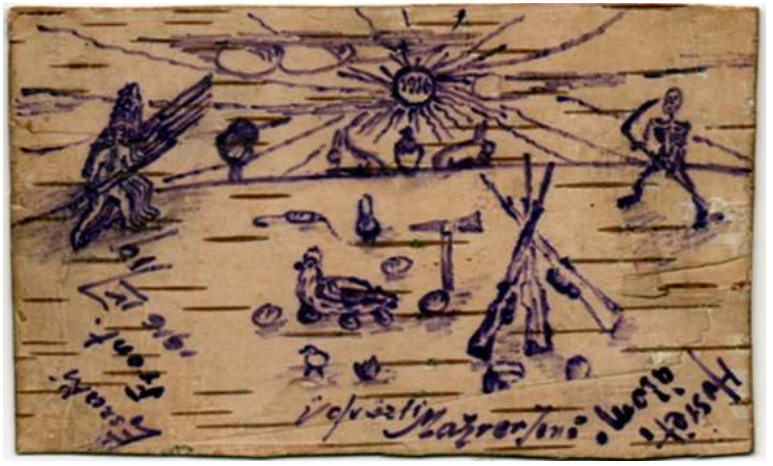
Az én négy extra típusom figyelembe vételével az ismert rajzos laptípusok száma 30-ra nőtt. A katalógus legtöbbjüket 50 Euróra értékeli, de az R11-et kétszeres, az R22-R24-eseket pedig féláron becsli. Az R25 és R26 katalógusértéke 80 Euro. Gyanítom, hogy ennyire könnyen nem lelhetők fel. Hat származik Voloncs Gábor speciálgyűjteményéből, egy van a Postamúzeumban, négy pedig a sajt gyűjteményemből való.

2. Vegyes kiadások:

E kiadásokat a katalógus 80. oldalától találjuk. Dán János sokukat a gyártási jellemzőik alapján azonosítja be. Számos közülük kézzel rajzolt. Néhányon több kép is található. Némelyik színes vagy kézzel festett. Jó néhány mintha olyan alkoholos sokszorosító eljárással készült volna, amilyet az irodákban és iskolákban használtak a háború után. Hiányos magyar tudásom okán sajnos itt nem teljesen értem a katalógus szövegét, ezért csak a saját gyűjteményemből származó és az abban található típusokkal kapcsolatos információt közlöm, bár ez nem mindig egyezik pontosan a katalógusban találhatóakkal.

Ez a rész taglalja a nyírfakéreg-lapokat. Fantasztikus bizonyítékai a magyar katonák eltökéltségének, hogy valódi tábori lapok hiányában is kapcsolatban maradhassanak szeretteikkel. Negyven évnél hosszabb gyűjtői tevékenységem alatt 12 ilyen lappal találkoztam, közülük egyet eladtam egy, a kommunikáció ilyen szokatlan formájáért lelkesedő fiatal magyar diáknak. Ennek alapján a 20 és 50 Euro közötti katalógus-értékük nagyon alacsonynak tűnik, de lehet, hogy Magyarországon ezek a lapok jóval gyakoribbak. Kíváncsi lennék, hány ilyen élte túl sértetlenül magát az utazást, vagy az azóta történő helytelen tárolást.

E lapokat standard lapként kezelték és az összes szokásos postai kezelést is megkapták. Némelyiken figyelemre méltó módon kidolgozott rajzok voltak. A 6-12. ábrán látható lapok a gyűjteményemből valók.

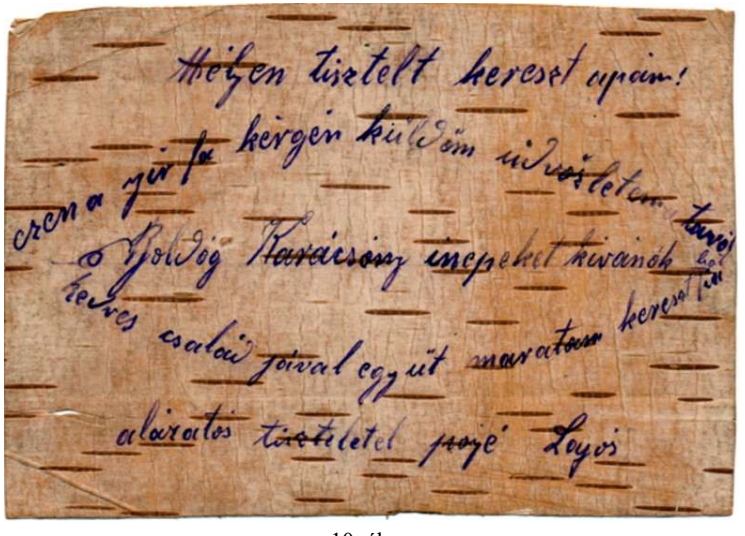
6. ábra.

7-8. ábra.

9. ábra.

10. ábra.

11. ábra.

12. ábra.

Az egyiken feltűnő piros-zöld színezés látható, egy másikon egy lila rajz. Egyikükön első világháborús időből származó bélyeg van!

Első világháborús lapok későbbi háborúban történő felhasználása igen ritka. Itt is alacsonynak tartom az 50 Eurós katalógusértékelést. Nekem egyetlen példányom van, de Dán János talán többet ismer. A katalógus példánya *katona által küldött* 1944-es felhasználású, de az enyémet egy polgári címről író katonafeleség 1941-ben küldte a csapattesténél állomásozó férjének.

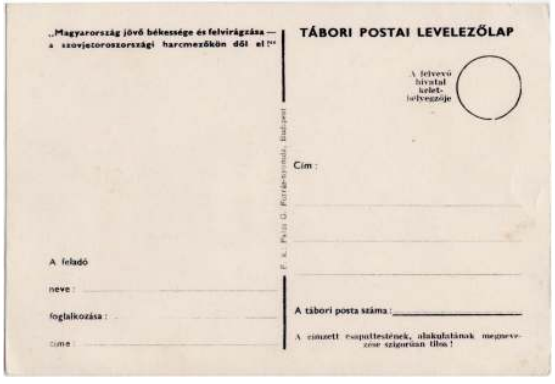
13. ábra.

A 43. oldalon egy olyan 1942-es lap képe látható, mely csak fénymásolatban volt megtalálható a Surányi-gyűjteményben. De megvolt neki a hátoldal fénymásolata is. Ezen a benyomat szövege: M. Kir. Honvéd Vezérkar Főnöke 31.141 ein. 2. Vkf. Klgs. 1941. Sz. A. Eng.

Ezenfelül F k Székely, valamint BUDAI F....TOLDI..NYOMDA nyomatok is találhatók rajta. Elképzelhető, hogy itt a hadsereg egy újabb nyomdát próbált ki? Az előoldalon a címsorok mellett gyertyákat is tartalmazó karácsonyi rajz, valamint a GANZ szó található. A katalógusábrázoláson nem látszik az alul található vers szerzőjének neve, *Székely István*, és a dátum, 1942.

A két különböző dátum nem tetszik nekem.[4]

A 14. ábrán katonát ábrázoló karácsonyi rajz található.

14. ábra.

A címoldalon a ‘MAGYAR HOLNAP KÖNYVKIADÓ NEMZETVÉDELMI PROPAGANDA SZOLGÁLATA’ felirat látható, a bélyeg helyén pedig, hogy 10 sor üdvözlet 3 fillér. Van még egy ’F.k. Kálvariás Tamás – UTÁNNYOMÁS TILOS!’ felirat is. Fi-

[4] A hátlapon látható dátum egy engedély dátumának száma, melynek alapján látszólag a következő évben nyomtatták ezt a lapot. (A fordító megjegyzése.)

gyelmeztetem az olvasót, hogy semmi nem utal arra, hogy ez egy tábori postai lap lenne, de a rajza katonai.

3. 1942-es karácsonyi lap:

Ez a lap stílusában az R1-hez hasonlít. Tervezője *Kolozsvári Béla*. Látható rajta a Forrás nyomda benyomata és alul az 5 fillér felirat. Balra fent a 'Leventeifjúság honvédkarácsonya' felirat látható. Van két világosbarna színű példányom, valamint egy fehér színű, melynél azonban a bal felső felirat a szokásos tábori postai lapokon használt hazafias szöveg: *'Magyarország jövő.....*' A fehér lapon a 'TÁBORI POSTAI LEVELEZŐLAP' felirat is látható, ami a világosbarnákon nincs. A fehér lap is a Forrás nyomdában készült, de hosszabb felirattal. Nincs rajta ármegjelölés, és eltérő a címsorok elrendezése is.

Akkor tehát a fehér példány a katalógus R-rel jelölt csoportjához tartozik?

Hogy a helyzet még bonyolultabb legyen, van egy másik változatom ebből a típusból, de lényeges eltérésekkel. A rajz kissé hosszabb és az alján egy osztott rész van ugyanebben a zöld színben. A címoldalon ez a plusz rész hármas tagolású, és mindegyiket az 'Itt Vágjuk be!' felirat választja el. Két ilyen lapom van, az egyiket bevágták, de nem tépték ketté. E három rész mindegyikének bal oldalán az 1P ármegjelölés látható. Ám ezeken a lapokon nincsenek címsorok. Helyettük egy hosszú nyomtatott szöveg és alul még egyszer a nyomda neve látható. A szöveg utalásokat tartalmaz a hadseregre. A 14-16. ábrák azt a rajzot mutatják, mely mind az öt lapon közös, a fehér lapnál a címoldalt, a hosszabb lapoknál a szövegoldalt.

15-16. ábra.

4. 1940-es, a Visszatérést ünneplő Tábori Posta rajzok:

E lapcsoportom tagjai fekete nyomtatott rajzokat tartalmaznak és az Erdély visszatérése körüli időszakból, 1940-ből származónak tűnnek. Van három olyan lapom, mely főleg szöveget tartalmaz. Három másiknak a képén utalás látható a 11-es Tábori Postára. Egy, a kolozsvári Mátyás-szobrot ábrázoló lapon az 1.GY.DD szöveg is látható a rajzon. Végül az utolsó lapon egy katona és egy Erdély feliratú irányjelző tábla látható.

A lapok közül öt szokványos zöld tábori lap a szokásos Budapest szöveggel és az 1940-es évszámmal. Négyen a 11-es Tábori Posta bélyegzője látható. Az ötödiken magán a rajzon látható a 11-es Tábori Posta, de egy román bélyeggel bérmentesítették, melyen a Nagybánya Visszatért bélyegző látható.

A másik három lap is zöld, de a címük nem Tábori postai lap, hanem pusztán LEVELEZŐLAP. Ám a rajzolatuk hasonló és a Völ-

gyi – 1480 nyomat látható rajtuk. Talán akkor ezek a sok magánnyomású laphoz tartoznak, melyeket a katalógus korábban tárgyalt, ám ezekre képek is kerültek. Az egyik ilyen lapon 11-es Tábori Posta bélyegző van, a másodikon a Nagybánya „V" bélyegző, míg a harmadikon Nagykároly „V" bélyegzője. E nyolc lapból csak öt futott, ugyanarra a katonafeleség-címre Budapestre.

Úgy gondolom, valószínűtlen, hogy egy katona magának rendelt volna ilyen lapokat, hiszen más lapok is rendelkezésre álltak. Rajzolt lapként a hivatalosnak látszó „R" lapokhoz hasonlítanak, melyeknek azonban nincs katonai hivatkozásuk. Inkább helyi kezdeményezésnek tűnnek. Az érdekesebb rajzokból mutatok be hármat.

17 - 19. ábra.

5 Alkoholos sokszorosító eljárással készült lapok:

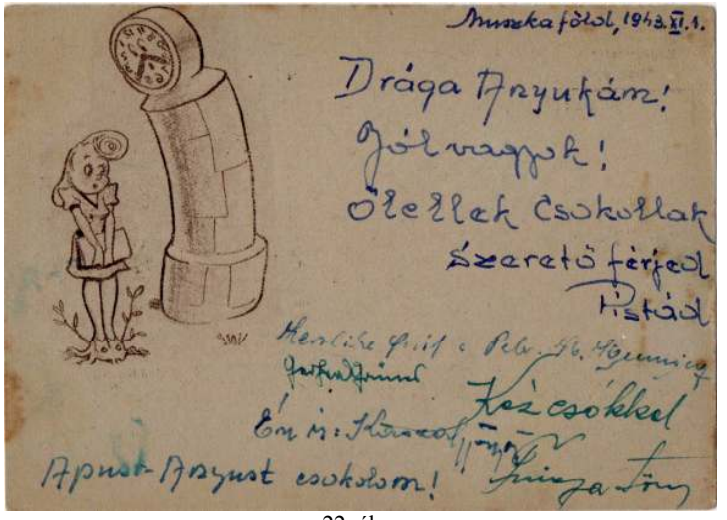
45 olyan tábori postai lapom van, melyek üzenetoldalán sima barna vagy zöldesszürke rajz látható. A kép néha az egész oldalt lefedi, néha csak egy vagy több részét. A küldők gyakran ráírtak magára a képre, ha szükségük volt a helyre. A rajzok rendkívül különbözőek. Némelyik a családról és a családi életről szól. Némelyik vicces. Némelyik romantikus. Némelyik természeti tárgyú, például hattyút vagy tanyasi jelenetet ábrázol. Van néhány tájkép, például vasúti sínnel. Az egyik lapomon maga Horthy kormányzó látható.

Egy nagyobb csoporton repülőgépek vagy részeik láthatók, ezeket a katalógus mintha külön csoportnak tekintené. Nyelvi korlátaim okán nem teljesen értem, hogyan különbözteti meg a katalógus az egyes típusokat és hogy ez a 45 lap hogyan illeszkedik a listába. Itt egy repülős, egy humoros és egy családi típust mutatok be.

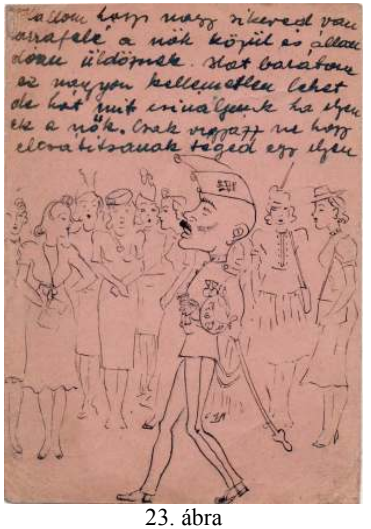
20 - 21. ábra.

22. ábra

A légi lap rajzán egy nagybetűs szó, a „MÜREPÜLÉS” tükörképe látható, ami elárul valamit a gyártási eljárásról.

6. Sok olyan lapom van, melyeken a feladók saját rajzokkal vagy egyéb módszerekkel próbálták személyesebbé tenni a kommunikációt. Tipikus példák láthatók a 23-25. ábrákon. A záporos kép színezése gyönyörű.

23. ábra

24 - 25. ábra.

7. Végül van egy kisebb gyűjteményem ukrán tájképes képeslapokból, melyeket a katonák küldtek haza és szokványos tábori postai kezeléssel vannak ellátva.

1939 és 1945 között a legtöbb magyar részese volt valamiféle hadi cselekedeteknek – a tábori postai lapok ennek történetét mesélik el. A katalógus igen részletes képet ad a különböző laptípusokról, a tábori postai és cenzúrajelzésekről, valamint maguknak a tábori postáknak, de egyben a csapatoknak a mozgásáról is.

Ez a cikk személyesebbé teszi a történetet. Gyűjteményemben sok, szinte azonos tartalmú levél van. A lapok és levelek a szokásos postai rendszert és annak szabályait tükrözik. Léteztek a katonai szolgálatok által használt hivatalos formanyomtatványok. Létezik ajánlottan előre fizetett levél, még tábori postai lap is. Gyűjteményemből, és más hasonló gyűjteményekből az is kiderül, hogyan kezelte a posta a nem kézbesíthető küldeményeket.

Az I. világháború hasonló anyagának részletes feldolgozása már korábban megtörtént, eljött az ideje a második világháborús anyag hasonló részletességgel történő tanulmányozásának. Hálásak vagyunk Dán Jánosnak az ehhez nagy segítséget nyújtó könyvért, és ha az általam nyújtott kiegészítő információ is segít, örömmel adom.

Az első cikkben megírtam, hogy lapjaim egy jelentős része Surányi Lászlótól származik, a halála után kaptam meg őket, sok gazdagította a személyes gyűjteményemet is. Azt gondoltam, hogy reménye szerint tanulmányozni fogom a nagymennyiségű szokványos lapot, ahogy most ez a katalógus teszi, és így segíthetek a émában írt második könyvének befejezésében. Magyar nyelvtudásom hiánya ezt a projektet megakadályozta, de szerencsére most így is van egy remek könyvünk.

Azt is írtam, hogy véleményem szerint a lapok többségének Magyarországon a helye, hogy a jövő generációi tanulmányozhassák őket. Novemberi látogatásom során elkezdtem ezt a folyamatot. Azokat a levelezéseket, melyeknél nagyszámú lap maradt meg azonos családok vagy párok között, átadtam a Bélyegmúzeumnak. Továbbiakat fogok vinni 2014-re tervezett látogatásaim során.

Angolból fordította: dr. Homonnay Géza

VÁC SZOVJET MEGSZÁLLÁSA ÉS A POSTA KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A VÁCI NYÍLT CENZÚRÁRA

HORVÁTH LAJOS, VERESEGYHÁZ

Dr. Nagy Ferenc Bécsből rendkívül érdekes, hiánypótló cikket tett közzé a Philatelicában 2012-ben. Az elsősorban szükségtarifával foglalkozó írás több tekintetben túlmutat önmagán, hozzászólások bizonyítják ezt. Kapcsolódó cikket tett közzé Dán János Budapestről és jómagam is bemutattam egy filatéliai dokumentumot Veresegyházról, amely segített a homály oszlatásában.[1]

Persze maradtak még azért megválaszolatlan kérdések, további kutatást igénylő feladatok. Ezért arra gondoltam, megnézem a váci postát 1945 első felében "helytörténetileg", hátha ez által is tovább léphetünk a postatörténetben. Különös tekintettel a váci nyílt cenzúrára, melynek bélyegzője a vörös ötágú csillag volt.

1. A szükséges kronológiai fogódzó

1944. dec. 8. A szovjet hadsereg megszállta Vácot. Legkevesebb ekkortól szünetelt a postaforgalom.

1945. jan. 18. A szovjetek teljesen birtokba vették Pestet.

1945. febr. 3. Mi újság a postánál? című cikket közölt a Váci Hírlap.

1945. febr. 5. Elindult a legelső munkásvonat Vácról Budapestre.

1945. febr. 13. Buda teljes elfoglalásával befejeződött a főváros szovjet meghódítása. Dr. Kristóf Béla váci polgármester jelentést irt az alispánnak Vác közállapotairól, melyben említette a postát is.

1945. febr. 15. Megindult a postaforgalom! címen cikket közölt a Váci Napló. Ettől a naptól kezdve feltételezhetünk cenzúrát.

1945. márc. 2. A budapesti, majd pestkörnyéki szükségtarifa bevezetése május 1-ig.

2. A váci posta állapota a front átvonulása után

A szovjet hadsereg harcok árán vette birtokba Vác városát. A front átvonulása, 1944. december 8-9-én megtörtént. Vác közlekedésében, kommunikációjában óriási károk keletkeztek. A vasúti síneket még a németek felszaggatták a szovjetek megérkezése előtti napon. A postakábelek mindenhol leszakadva lógtak.

A Váci Hírlap 1945. február 3-án még arról tudósított, hogy a telefonhálózat teljes egészében működésképtelen. A vasúti közlekedés mindenki számára szünetel és megindulásának ideje bizonytalan. A jelentés után két nappal, február 5-én indult el az első munkásvonat Újpestről Vácra és vissza.

A postafelügyelő-hivatalvezető beszámolója szerint remény van a postaforgalom mielőbbi megindulására. Az akkori állapotok szerint a frontvonal mögött 50-100 kilométer mélységben tudott a posta újraéledni az országban. Tekintve, hogy Vácot 1944. december 8-9-e után is érték német légitámadások és tüzérségi tűz a Dunántúlról, nehezen ment az újjáépítés, az élet újraindítása.[2]

3. A váci posta újjászervezése, a forgalom megindulása

Bizonyos, hogy a váci posta üzemképtelenné vált 1944. december 8-án. Dr. Kristóf Béla polgármester 1945. február 13-i jelentése szerint a "magyar királyi posta" személyzetének nagyrésze Vácott helyben maradt és nyilván várta, hogy munkahelyét elfoglalhassa. A szovjet városparancsnokság egyes telefonvonalakat engedélyezett a magyar közigazgatás részére, ezek üzemben is voltak. A polgármester bizakodó volt február 13-án: "A posta megindulásával rövidesen számolni lehet."

A Váci Napló közhírré tette, hogy 1945. február 15-én megindult Vácott a postaforgalom. Ezen a szerdai napon elkezdődött a postán az értékcikk árusítás, az ajánlott és rendes küldemények felvétele, postai utalványok ki- és befizetése stb. A távolsági telefonbeszélgetések 1945. február 24-től váltak lehetővé Budapesttel stb. Azt állíthatjuk, hogy a váci posta rendeltetés szerinti működése 1945. február 15-én helyreállt. Azaz 1944. december 8. és 1945. február 15. között szünetelt, mintegy bőséges két hónapig. A vázolt időkeretből postán kezelt dokumentum előkerülése Vácról nem várható.

4. A váci polgári levelezés cenzúrája

A II. világháború keleti frontja 1944 szeptemberére megközelítette Magyarország határait. Ez a tény kiváltotta a belföldi polgári levelezés cenzúrázását, mely 1944. szeptember 12-i hatállyal a K.K.M. 217.600 sz. 1944. rendeletben öltött testet, Ennek 1. §-a előírta, hogy a feladó a küldeményekre köteles a nevét és címét felírni és a nem hatósági levelek terjedelme maximum fél ív lehet.

Ezek ismeretében a veresegyházi posta, valószínűleg Bálint Ernő postamester, vagy a felesége, aki a kétszemélyes postahivatalban még jogosult lehetett, hibázott. Ugyanis felvette dr. Géczy István vezetőjegyző borítékját, amelyen az nem tüntette fel a feladót és annak a címét. A 60 fillér bérmentesítésből 1944. december 7-én arra következtetünk, hogy ez a hatósági levél meghaladta a fél ív terjedelmet.

1. ábra. 1944. decemberi hatósági levél Veresegyházról Vácra

A magyar királyi postaigazgatóság bizottsága címnyomozást végzett 1944. december 19-én, melynek eredményeként megállapította, hogy a feladó dr. Géczy István veresegyházi vezetőjegyző. Ezután a hadműveletek miatt a küldemény Budapesten a posta vezérigazgatóságán jobb idők eljövetelére várakozott. Mígnem 1945. február 5-én megindult a vasúti forgalom Vác és Újpest között, illetve a Nyugati pályaudvarig. És február 15-én a váci posta megnyitotta végre kapuit és ablakait a polgári közönség előtt és számára.

Úgy gondoljuk, bár közvetlen bizonyítékok nem állnak a rendelkezésre, hogy a váci postán 1945. február 15-től kezdve működött az

a cenzúra szolgálat, amelyik vörös színnel alkalmazta a nevezetes ötágú csillagot szükségből, azaz szükségcenzúra bélyegzővel élt a küldeményeken, amíg nyílt (nem rejtett) cenzúrát folytathatott. A Váci Kommunista Párt 1945. jan. elején alakult meg. A vöröscsillagos cenzúra bélyegzőt annak bizonyítékaként értékeljük, hogy VKP befolyása alá vonta a postát és tisztában volt a polgári cenzúra politikai fontosságának, úgy is mint egyfajta hírszerzésnek. A vöröscsillagos cenzúra kezdetét Vácott tehát 1944. február 15-re bizonyosnak véljük, amíg más közvetlen adat nem kerül elő.

A veresegyházi vezető jegyző címnyomozott borítékos küldeménye 1945. február 15-én, mint legelső napon, kerülhetett a kommunista jelképet favorizáló cenzúrabélyegző vörös festékje alá. A hatalmi állapotokra mi sem jellemzőbb jobban, minthogy 1945. február 8-án a városi nemzeti bizottság ülésén Blaha Ferenc párttitkár javasolta a Konstantin-térnek Sztálin-tér elnevezését. A jelenlévők egyhangúlag elfogadtak. (Még ebben az évben törölték Sztálin nevét és ismét Konstantin-tér lett!) A dr. Nagy Ferenc által bemutatott alagi küldemény Vácra 1945. március 15-én érkezett, ekkor kerülhetett rá a vöröscsillag cenzúrabélyegző.

Jelenleg négy példányban ismeretes a váci cenzúra hivatal működése során keletkezett vöröscsillagos dokumentum. Továbbiak előkerülése remélhető és várható.

Arra a kérdésre, hogy ez a cenzúrabélyegző meddig volt forgalomban, ma még nem tudunk pontos választ adni. Dán János úr hozzászólásában úgy véli, hogy 1945. márciusában volt használatban a váci vöröscsillagos cenzúrabélyegző. Később már két nem házilagos kivitelű, végleges bélyegzőt alkalmaztak, melynek szövege: Ellenőrizve Vác 1. és 2.

Jegyzetek

1. Dr. Nagy Ferenc: A budapesti, majd pestkörnyéki szükségtarifa története, 1945. március 2. - május 1. Philatelica 2012/l. 1-12., Horváth Lajos: Adatok a pestkörnyéki szükségtarifa történetéhez. Philatelica 2012/2. 10-19. és Dán János: Hozzászólás. Philatelica 2012/2. 19-21.
2. Váci Történelmi Tár I. Összeállította Horváth M. Ferenc és Pintér Tamás. Vác, 1996. 660.
3. Vác története II. Szerk.: Dr. Sápi Vilmos. Szentendre, 1983. 527. és 151-154. jegyzetek.
4. Dán János: A váci vörös csillag rejtélye. Bélyegvilág 2013/07-08. 24-25 oldal.

Jubiláns magyar filatéliai társaságokat köszöntünk a 2014. évi **Pinkafői Nemzetközi Filatéliai Szimpóziumon**[5]

www.hpsgb.com/

1953

www.arge-ungarn.de

1984

www.mafitt.hu

1999

A részvételre való jelentkezés 2014. első negyedévében még nyitva áll, az útiköltséget Budapest−Pinkafő között a Mafitt szponzorálja!

A szervezésben osztrák partnerünk a klagenfurti
Kärntner Philatelistenclub

[5] Az utánnyomások a HPSGB időközben megváltozott webcimét tartalmazzák.

HÍREINK

ÁRVERÉSEK

A Philatelica legutolsó számában Jan Steen nem tért ki a görög Nagy Imre bélyeg kérdésére, mivel nem ismert „visszaküldött” bélyeghá-borús levelet. Mint ismert a szovjet posta 1959. november 12-én bélyeget adott ki Manolisz Glezosz (Naxos, 1922) kommunista új-ságíró kiszabadítása érdekében,aki attól vált ismertté, hogy társával 1941. május 30-án letépte a horogkeresztes zászlót az Akropoliszon. 1958-ban kémkedés vádjával ismét letartoztatták, emiatt követelt neki szabadságot a szovjet posta. A bélyegkiadása ellen Görögor-szág hiába tiltakozott, így 1959. december 6-án egy kétértékes bé-lyegpárt adott ki 4,50, illetve 6 Drachmás értékben (Mi. 721-2) A bélyeg sokáig nem voltak forgalomban 1959. december 17-én már ki is vonták mindhárom bélyeget a forgalomból.

1. ábra Görög visszaküldött levél előlapja

2. ábra hátlapja a feladó nevével és visszaküldést igazoló címkével

A most előkerült ajánlott légiposta levél hátoldalára eddig nem is-mert címke szövege a következő: Vissza. Nem továbbítható. – A bélyeg szövege ellentétes az Egyetemes Postaügyi Egyezmény 2. része 1.- cikk 1. pontjával és emiatt a Magyar Posta kénytelen azt visszaküldeni a címzettnek. A levél az e-bayen 765 $-ért kelt el. A levél érdekessége az, hogy eddig csak olyan leveleket ismertünk, amelyeket a Posta nem küldött vissza és emlékezetem szerint az ARTEX Külkereskedelmi Vállalat volt a címzett. Mindkét eset-ben a feladó lehetett magyar is (Österreicher magyar névként is elő-fordul.) *Dr. Lővei György*

AUKCIÓ-MONITOR

Filatéliai gyűjteményeink fejlesztése, értékük megítélése és a reális árak kialakulása szempontjából nem csak hogy magasra értékeljük, de megörökítésre is alkalmasnak tartjuk a hazai árverőházak katalógusaiban évtizedek óta folyamatosan megjelenő, sok tudásra és tapasztalatra támaszkodó munkával előállított, jelentős mennyiségű filatéliai információt. E minden gyűjtő filatelista elemi érdekében álló cél elérését a Mafitt új „akció-monitor” projektje keretében szeretnénk elősegíteni, amit azonban csak akkor tudunk kellő szinten megvalósítani, ha az adatok jövőbeli folyamatos gyűjtéséhez ez iránt érdeklődő tagjaink tevőleges részvételre jelentkeznek.

Felhívjuk tehát tisztelt olvasóink figyelmét, hogy CD mellékletünkön − első alkalommal, kísérletképp − tájékoztatást adunk az idei árverésekről összegyűjteni sikerült tételekről, valamint lehetőségeink korlátai szerint a magyar vonatkozású képanyagról és áreredmé-nyekről is.

Köszönjük az alábbiak hozzájárulását az interneten december folyamán még megtalálható aukciós anyagik átvételéhez: Darabanth Aukciósház, Dunafila Bélyegkereskedelem, Filadepo, Fodor Aukciósház, Hodobay Aukciós Ház, Stampcoin Kft. (Hungarofila árverések).

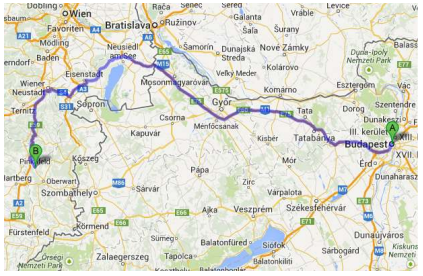
További terveink szerint jövő évtől az árverőházak remélhető továb-bi támogatásával szisztematikusan és teljeskörűségre törekedve gyűjtjük az aukciós adatokat, melyeket év végi számunk CD mellék-letében lehet majd megtalálni. *(A szerk.)*

NEMZETKÖZI FILATÉLIAI SZIMPÓZIUM PINKAFŐN 2014. ÁPRILIS 11-13 KÖZÖTT

A két főszervezőn (a Kärntner Philatelistenclub és a Mafitt) kívül a nemzetközi találkozón részvevő további filatéliai társaságok: Arge Ungarn, Hungarian Philatelic Society of Great Britain (HPSGB), a Szlovén Szövetséget a osztrák partnereink hívták meg, a Mafitt pedig a Szlovák Tudományos Filatéliai Társaságot és külföldről további vendégeket.

A Budapest és Pinkafő közötti transzfer a Mafitt tagjainak buszunkkal ingyenes lesz.

Az útközbe eső − pl. győri és soproni − utasokat egyeztetett időpontban vesszük fel.

Az előadások előzetesét tartalmazó pénzért árusítandó 100 példányra tervezett kiadványt a Gamax támogatásával és szponzorálásában állítjuk elő. Ára mintegy 20 Euro, terjedelme 50-60 oldal lesz.

A német nyelvű előadásokat a Mafitt részéről Bándi Attila, Kostyál Ferenc, Nagy Gábor, és Ralph Ebner tartják (utóbbi székfoglaló lesz „Der Einfluss Napoleon Bonapartes auf das Stempelgefälle in Österreich") címmel.

A szombati „hölgyprogram" a három legszebb burgenlandi vár megtekintése lesz. Az osztrák partnereink adják az idegenvezetőt, magyar részről pedig a turista buszt biztosítjuk.

FILATÉLIAI TAGGYŰLÉS JÖVŐ ÉV ELEJÉN

Még az áprilisi nemzetközi találkozó előtt a Bélyegmúzeumban a 2011. decemberi elsőt követő újabb filatéliai taggyűlésen mutatjuk be a magyar filatéliai szakirodalom megújítására indított Mafitt projektek résztvevőit és első eredményeit. Erre várhatóan február elején kerül sor, a pontos időpontot honlapunk Hírei közt hamarosan közölni fogjuk.

A PHILATELICA KIÁLLÍTÁSI BEMUTATKOZÁSA

A Philatelica új sorozatának a 2011-2012 években megjelent első három számát beneveztük a Székesfehérváron rendezett idei HUNFILA 2013 irodalmi osztályába.

A magyar nyelven bemutatott periodikánk − a honlapunkról letölthető CD mellékletet is figyelembe véve − a nemzeti első rangú kiállítás aranyérmét nyerte el.

A november 19-25. között a FIP támogatásával Rió de Janeiróban rendezett Brasiliana 2013 nemzetközi bélyegkiállításon az irodalmi osztályt két csoportra bontva zsűrizték. A periodikák csoportjában az angol nyelven, és CD mellékletekkel együtt bemutatott új Philatelica-sorozat első három száma a középmezőny legjobbjai között végzett. A zsűri 78 pontra értékelte, amivel nagy ezüst érmet nyert.

A Philatelica a Brasiliana 2013 irodalmi osztályában (ld. a kép közepén)

A kiállítás eredménylistája, az un. Palmares, jelenleg már megtekinthető az interneten, ahol tanulságos, és a kiállítók számára igen hasznos újdonságként a szervezők ezúttal a zsűri értékelésének részpontszámait is publikálták, lásd: www.brasiliana2013.net.br

Projektjeink itt látható első nemzetközi elismerését jelző érem bemutatásával együtt szeretnénk az ***Elnökség köszönetét*** is kifejezni szerzőink lelkes és önzetlen közreműködésének!

Reméljük, hogy tagjaink közül egyre többen csatlakoznak a honlapunkon meghirdetett filatéliai projektekhez, hogy ezek megvalósítása révén a Mafitt tagsága újra egymással alkotó kapcsolatban levő munkaközösségé váljék, felelevenítve a Mafitt elődeként működött Tudományos Munkaközösség alkotó szellemiségét, melynek többek közt a Monográfiát és a Philatelica első sorozatának színvonalas szakcikkeit köszönhetjük. Jelenleg ***az Enciklopédia témagazdáinak jelentkezését gyűjtjük***, ahol mindenki saját legkedveltebb és legjobban ismert területén teheti hozzá saját tudását a magyar filatéliai szakirodalom korszerű megújításához.

A Philatelica nagyezüstérme a Brasiliana 2013 FIP-kiállításon.

Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-ben kezdődött húsz év szünet után 2011-től párhuzamosan magyar és angol nyelven is.

A lap digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról tölthető le: www.mafitt.hu

The CD attachment is available on the website of Mafitt at www.mafitt.hu

XXIV. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság
Hungarian Society for Philatelic Researches

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47. www.mafitt. hu e-mail: info@mafitt.hu

Ára: 1.800 Ft

14
1

Philatelica

Philatelica 2014/1

Az I. világháború kitörésének 100. évfordulója évében tisztelettel és kegyelettel emlékezünk hőseinkre és az áldozatokra.

In the year of the outbreak of World War I, the 100th anniversary of respect and reverence to remember the heroes and victims.

Tartalom / Content:

Nagy Gábor:	I.Világháborús hadifogoly levelezés 1914-1922. Correspondence of Military Prisoners in the World War I 1914-1922	1.
Nagy Gábor:	Kiegészítés Dr. Palotás Zoltán Tábori postánk megindulása 1914-ben című cikkéhez New Information Complementary to the Article of dr. Zoltán Palotás „Launch of Hungarian Military Mail Serveces in 1914”	25.
Frank Semmler − Gerhard Sand:	Tulajdonvédelemi jelzések az Osztrák-Magyar Monarchia díjjegyesein Property Protection Signs on the Pre-paid Covers of the Austrian-Hungarian Monarchy	37.
Híreink / News		41.

Fordítók / Translators: Marina Shafira, Szücs Károly, nyelvi lektor / language assistant: Rojkó Annamária

Szerkesztő / Editor	Szücs Károly, Mafitt titkár / secretary of Mafitt
Tanácsadók / Consultants	Filep László, bélyegszakértő / philatelic expert
	Dr. Lővei György, a Gervay alapítvány elnöke / president of the Gervay Foundation
	Mervyn Benford, President of The Hungarian Philatelic Society in Great Britain

I. VILÁGHÁBORÚS HADIFOGOLY LEVELEZÉS 1914-1922

NAGY GÁBOR, MISKOLC

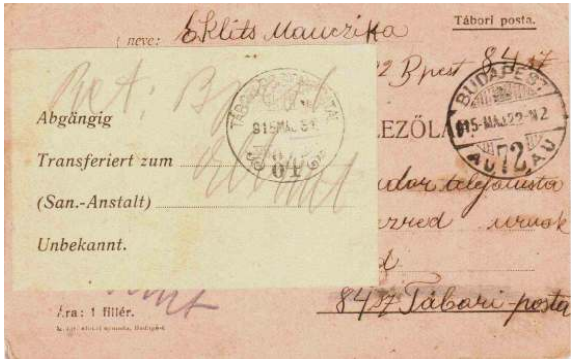
Egy ellenséges katona védekezésképtelenné válásának pillanatától kezdve a nemzetközi jog védelme alá kerül és − az 1906. évi genfi, valamint az 1907. évi hágai egyezmény értelmében − jogot formálhat az emberséges bánásmódra. Ennek keretében joga van arra is, hogy hadifogolyként postai úton felvehesse a kapcsolatot hozzátartozóival. Előadásom [1] gondolatébresztőnek szánom egy rendkívül információgazdag és érdekes postatörténeti gyűjtési terület szélesebb körben való megismertetésére.

Ahogy a könyveknek is megvan a maguk sorsa, úgy a hadifogoly-küldemények is rendelkeznek máig szóló üzenettel. Annak idején hozták-vitték a híreket és két világháború után napjainkig fennmaradtak. Ám további sorsuk már azon múlik, lesz-e olyan értő közönség, mely érdeklődik nagyapáink régen volt harca iránt és értékeli örökségünket. Bár e dokumentumok közel 100 éve keletkeztek, ám most még nemcsak aukciókon láthatók, hanem elsődleges forrásukból, családi hagyatékból is előkerülhetnek. Egy hadifogoly-levelezési gyűjteményt ma még nemcsak a pénztárcák versenye hozhat létre.

Előadásom nem kíván merev definíciókat adni a hadifogoly-levelezés valamiféle rendszerbeli besorolásához, − eddig ez nem is nagyon sikerült senkinek, − csupán megpróbál választ keresni az alábbi kérdésekre. Mitől válik egy postai dokumentum hadifogoly-levelezési dokumentummá? Miért gyűjtsük a hadifogoly-levelezés még fellelhető dokumentumait? Hol van a helyük a postatörténetben?

A témának nagyon gazdag külföldi – elsősorban német és osztrák szerzőktől származó – irodalma van, de magyar publikáció eddig alig született[2]. Mivel az Osztrák–Magyar Monarchia fő ellenfelei a szerb, az orosz és olasz erők voltak, ezért értelemszerűen mindkét részről ezeken a frontokon ejtették a legtöbb hadifoglyot. Így ezen levelezések nagyobb súllyal, míg az egyéb hatalmakkal való konfliktusok csak említésszerűen szerepelnek a tanulmányban.

Őfelsége I. Ferenc József mindent meggondolt, mindent megfontolt, és elindultak hangos zeneszóval a fellobogózott katonavonatok. Azután, amikor a tábori postára küldött lap „*Eltűnt*” jelzéssel visszajött, beindult a keresőrendszer, amely egész sereg különféle nyomtatványt használt.

1. ábra: Tábori postai levelezőlap. Feladva: a BUDAPEST 72 postahivatalban, 1915. május 22-én. Visszaküldve a 84. tábori postáról, eltűnt jelzéssel.

[1] Jelen írás a szerző Mafitt székfoglalójából készült. Elhangzott 2013. október 17-én a MABÉOSZ Postatörténeti Szakosztály rendezvényén.

[2] Gazda Istvánnak az I. vh. hadifogoly cenzúrájáról írt rövid írása a Philatelica 86/1 számában és Monográfia I/196. oldal.

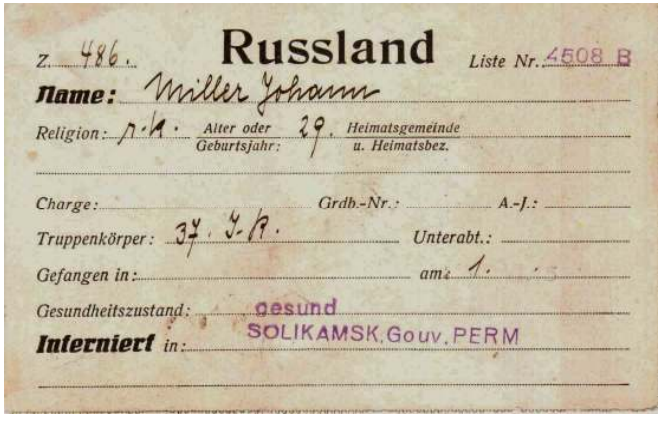
2. ábra. Egy nagyon korai értesítés a Magyar Vöröskereszt tudósító irodájától. Feladva: 914. SEP. 8 BUDAPEST 4. Érkezési postabélyegző: MISKOLC 914. SEP 11.

A keresés a lap tanúsága szerint egyelőre eredménytelen:

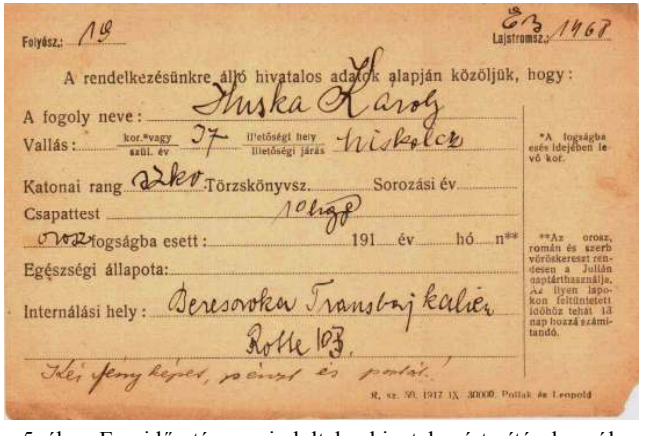
3. ábra. Az előző lap hátoldala a keresés „eredményével” Ez a szöveg sokféle változatban jelenik meg a különféle értesítéseken.

Felfektetik a kartotékot a keresőrendszerben, és ha találnak értékelhető információt, akkor arról értesítik a családokat.

4. ábra. Az Osztrák Vöröskereszt alárendeltségében működő, bécsi „Gemeinsamen Zentralnachweisbüreau”-nál használt keresőlap

Hasonló nyomtatványt használt a Magyar Vöröskereszt is.

5. ábra. Egy idő után megindultak a hivatalos értesítések arról, hogy a keresett személy hol található

A hadifoglyok, lehetőségeik szerint magánlevelezés útján is igyekeznek hírt adni magukról.

6. ábra. Tábori postai levelezőlap olasz hadifogolytáborból. Feladva: 1915. VII. 22-én. Szövege: "olasz fogságban vagyok, nagyon jól bánnak velünk…"

A hadifogoly-posta fogalma a hadifoglyoktól érkező, vagy hadifoglyoknak küldött postaküldeményt jelenti, ideértve a tábori hatóságokat és szolgálati helyeket, a hadifogolytáborok közötti, és a semleges országokon átmenő postaforgalmat is. Említést érdemel a hadifogolytáborok őrszemélyzetének postája, ami bár hadifogolytáborokból ered, de semmiképpen nem tekinthető hadifogoly-levelezésnek. Alapesetben a hadifogoly-levelezés négy kategóriába sorolható be.

BEJÖVŐ POSTA

1. Fogságban lévő katonánktól érkező küldemény

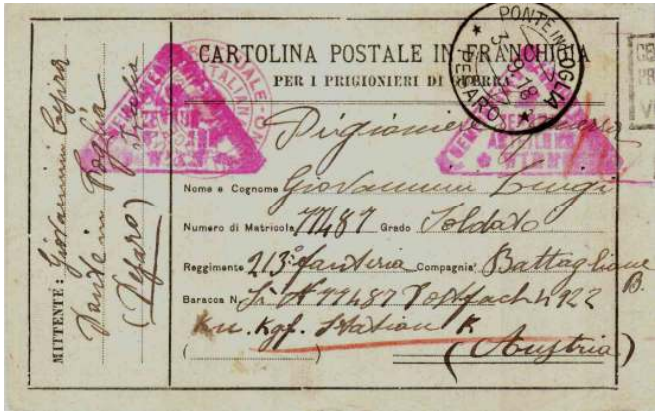

7. ábra. Orosz kétnyelvű (orosz–francia) levelezőlap hadifoglyok részére. Feladva Szkobelev városból. Postabélyegző: Taskent 8.6.17. Orosz taskenti cenzúra és bécsi GZNB cenzúra.

Az orosz postai szervezet felkészületlensége miatt a háború elején (1915 áprilisáig) az jellemezte a levelezést, hogy írtak mindenre, ami kéznél volt: állami és magán kiadású lapokra, könyvből kitépett papírokra stb., amelyeket borítékban küldtek el.

1915. január 2-án az orosz posta és távíró hatóság 1.000.000 db, hadifoglyok részére készülő postai levelezőlap gyártatásával bízta meg a petrográdi főpostát, amelyet azután ½ kopek áron árusítottak. December végére a lapok száma elérte az 5.247.000-et. A cenzorok munkáját megkönnyítendő, kötelezően előírták, hogy ezen a lapon csak orosz, francia vagy német nyelven szabad üzenetet küldeni.

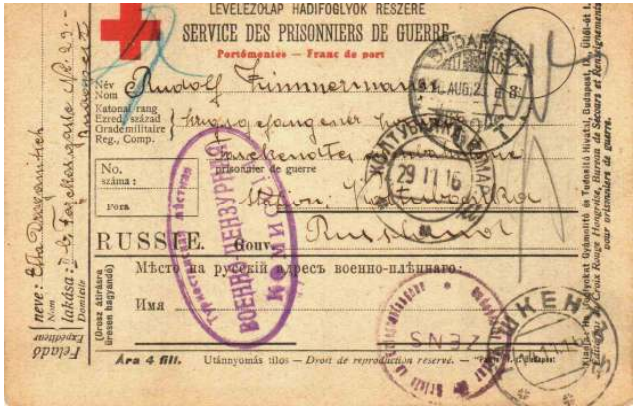
2. Hadifoglyunk részére érkező posta

8. ábra. Olasz hadifogoly részére Ausztriába érkező lap. Feladva PONTE in FOGLIA 3. 9. 1918. Olasz Vöröskereszt és bécsi GZNB cenzúra.

KIMENŐ POSTA

3. Fogságban lévő katonánknak küldött posta

9. ábra. Magyar Vöröskereszt lap. Feladva: BUDAPEST 1916. AUG. 16. Taskenti átmenő bélyegző: 14. 11. 16., koltubankai érkezési bélyegző: 29. 11. 16. Budapesti és taskenti cenzúra. A lap három hónapig utazott.

4. Hadifoglyunk által küldött posta

10. ábra. Magyar Vöröskereszt lap. Feladva NEZSIDER hadifogolytáborból, 1917. január 1-én. Bécsi GZNB cenzúrabélyegzés. A lapot a Monarchia által megszállt Szerbiába küldték.

Hadifogoly-posta hadifogolytáborok között, vagy postai címnyomozás során tovább küldött levelezés

11. ábra. Japán képeslap hadifogoly-lapként küldve, karácsonyi és újévi jókívánságokkal Kurume táborból Narashino táborba. A japán postabélyegző keltezése Kurume 7.12.21.

A Távol-Keleten tartózkodó SMS KAISERIN ELISABETH hajó, amelyen 434 fő szolgált, a japán hadüzenet után 1914. november 3-án a Tsingtau-öbölben elsüllyesztette magát. A hajó legénységét különböző japán hadifogolytáborokban helyezték el.

Az itt következő lapot egyik táborból a másik táborba küldték. A japán postabélyegző keltezése a Tenno (Császár) trónra lépése óta eltelt évet jelenti, a Taisho korszak 7. éve, 12.21, azaz december 21. A lap keltezése Kurume 1918. december 18.

12. ábra. Magyar Vöröskereszt lap. Feladva: BUDAPEST 916. NOV. 13., Koltubankára (Szamara Kormányzóság) címezve. Cenzúra: BUDAPEST HADIFOGOLY LEVÉLCENZÚRA és petrográdi orosz cenzúrabélyegző. Tockoje táborból átirányítva a címzett Koltubanika táborba, ahová 1916. 12. 18-án megérkezett, meglepően rövid idő, három hét alatt.

Semleges országokon átmenő hadifogoly-posta

A szembenálló felek között, a hadüzenet kinyilvánításával egyidejűleg a postai forgalom rendszerint megszakad. A hadifogoly-levelezés lebonyolítására általában valamely nem hadviselő fél önként, vagy felkérés alapján vállalkozik. A háború elején a Monarchia és Oroszország között a postaforgalom kezdetben a még semleges Románián és Olaszországon keresztül bonyolódott, később bekapcsolódott Dánia, majd Svédország, továbbá a Szerbiával való forgalom kezelése, majd Olaszország hadba lépése után az olasz forgalom kezelése érdekében Svájc is.

13. ábra. Hadifogoly-levelezőlap a Dán Vöröskeresztnek címezve

Mitől válik egy postai objektum hadifogoly-levelezési dokumentummá?

A hadifoglyoknak szánt küldemények milyenségére, tartalmi és formai előírásaira az éppen érvényben lévő postai rendeletek vonatkoztak. Magyarországon a szabályozást a Kereskedelemügyi Magyar Királyi Miniszter által kiadott „Postai és Távirdai Rendeletek Tára” (továbbiakban „P.T.R.T.”) kiadványban tették közzé.

A hadifogoly-levelezés szokásosan kötelező ismertetőjegyei, azaz amely jelzések egyidejű megléte esetén válik egy postai dokumentum hadifogoly-levelezési dokumentummá, részben az előzőekre alapozva, illetve a mindenkori „másik oldal” cenzúra rendeletei alapján, a következők szerint foglalható össze:

a) A „Hadifogoly-levelezés” szövege

Leggyakoribb a francia, német, orosz, olasz, angol, magyar, cseh stb. nyelv használata.

14. ábra. A „Hadifogoly-levelezés” felirat különböző nyelveken

b) Portómentességi jelzések

A hadifogoly-levelezés portómentes volt, ezért ismertetőjel az erre „jogosító” hatósági jelzés megléte is, ami leggyakrabban a tábort őrző alakulat csapatbélyegzője, kórház bélyegzője, azon helység elöljáróságának jelzése, ahová a foglyot a táboron kívül tartósan elhelyezték.

15. ábra. Orosz Vöröskereszt Japán táborőrség A Heszon kórház bélyegzője

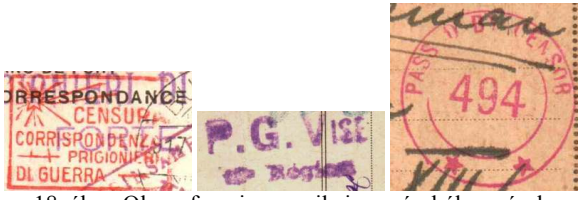

16. ábra. Orosz táborőrségek bélyegzői A svéd posta jelzése a bélyeg helyén

c) A küldő ország egy vagy több cenzúrabélyegzése, amelyek különböző ellenőrzési pontokon kerültek a dokumentumra

17. ábra. Orosz cenzúrabélyegzések

18. ábra. Olasz, francia, amerikai cenzúrabélyegzések

d) A fogadó ország ellenőrző hatóságainak cenzúra jelzései

19. ábra. Osztrák és magyar cenzúrabélyegzések

e) További, a dokumentum keletkezésével egy időben létre jövő elsődleges ismertetőjegyek

- maga az információhordozó, azaz a tábori postai, előnyomott közleményes, állami, magán, Vöröskereszt, egyéb jótékonysági, és segélyszervezetek által, hadifoglyok részére kiadott levelezőlap, levél, formula, távirat, pénzkezelési dokumentum, listalevél és minden egyéb, (akár nyírfa kéreg is!), amire írni lehet és a posta továbbította;
- postai kezelési jelzések: feladási állami, községi, tábori, vasúti és hajóposta, címnyomozási, utánküldési, érkezési kezelési jelek;
- postaútvonalak: Európa, Ázsia, Amerika semleges országain keresztül vezető, postautakra utaló jelek;
- ellenőrzés, cenzúra: küldő, fogadó, átmenő ország hatóságainak cenzúrajelzései;
- a levelezés nyelve;
- rendellenességek és egyéb, később a dokumentumra kerülő másodlagos jelek (gyűjtői jelzések.)

MIÉRT GYŰJTSÜK? A triviális válasz: mert olyan szépek!

Makkai László szerint a postai küldeményt a rajta található kezelési jegyek teszik a filatéliai gyűjtés tárgyává, melyek a

- bérmentesítés;
- keltezés (többnyire hely-kelet bélyegzővel);
- különleges kezelési jelzések.

A kezelési jegyek lényegileg figyelmeztető és egyben ellenőrző jelzések. Ezek egyrészt figyelmeztetik a postai kezelőszemélyzetet a küldemény továbbítási módozatainak betartására- Másrészt mind a közönség, mind a posta számára lehetővé teszik a szállítási feltételek és utasítások betartásának ellenőrzését.

A következő bemutatott küldemény egy transzszibériai vasúton (Via Siberia) küldött képeslap. Rajta egy japán feladási bélyegző, az orosz vasúti mozgópostai átmenő bélyegző és egy budapesti érkezési bélyegző található. Önmagukban ezek a jelzések is tartalmaznak információt, de viszonylag keveset. Megtudható az útvonal és a szállítás időtartama.

Nem hadifogoly-postai dokumentum:

20. ábra. Japán képeslap. Feladva: NAGASAKI 1903. NOV. 4. Orosz átmenő mozgóposta-bélyegző: 1903.OKT.25., a Harbin–Port Artur vonalon. Érkezési bélyegző: BUDAPEST NOV.26.

Hasonlítsuk össze ezt az önmagában is érdekes lapot a következő oldalon látható, nagyjából ugyanazon a vasúton, mintegy tíz évvel későbbi, hadifogoly által küldött lapon lévő információ tartalmával!

21. ábra. Orosz levelezőlap. Feladva az Omszk*186*Novonyikolajevszk vasúti mozgópostán 11.12.14. A bélyeg az orosz cenzor által eltávolítva, petrográdi és bécsi cenzúra-bélyegzések.

Hadifogoly-postai dokumentumok

A háttér és az események ismerete nélkül e dokumentumok gyűjtése csak tartalmatlan játék. A szöveg viszont sokat elárul a dokumentum keletkezési körülményeiről, a küldő életviszonyairól. A postai üzenetek sok esetben kortörténeti dokumentumokként kezelhetők.

A kötelező cenzúra miatt a lapok nyilvánosak és olyan mértékű betekintést engednek a legszűkebb magánszférába, amely addig ismeretlen volt: páratlan kortörténeti ismeretekkel szolgálhatnak.

A cenzúra egyben korlátot is jelent bizonyos események, körülmények valós megítélésében, mert az érzékeny információkat (például az internálás helyét) a cenzor olvashatatlanná tette, vagy egyszerűen visszatartotta a dokumentumot.

A dokumentumok általában egy jól körülhatárolható történelmi korszakhoz, eseménysorhoz tartoznak (például rávilágíthatnak egy-egy hadjárat sikertelenségére, mint pl. a przemysli erőd megadása, ahol több mint százezer hadifoglyot vesztettünk, vagy a pádovai fegyverszünet „félreértelmezése”.) Információgazdag dokumentumok több szempontból is, csak „vallatni” kell tudni őket. Nem csak postai kezelési jegyeket tartalmaznak, hanem jóval többet, például cenzúrajelzéseket.

Postatörténeti besorolásuk az ún. „social philately” tárgykörébe tehető, ami egy társadalmi eseménynek vagy jelenségnek a filatéliai eszközeivel való bemutatása.

Annak ellenére, hogy a hadifogoly-levelezés minden hadviselő országban díjmentes volt, a 21. ábrán látható lapra a feladó valamilyen megfontolásból (például a felvevő postai alkalmazott követelése miatt) bélyeget ragasztott. Ezt a bélyeget az orosz cenzor, mivel titkos üzenetet sejtett alatta, eltávolította és az eltávolítás tényét aláírásával igazolta. A lapot valamelyik állomáson adták fel, ezért orosz vasúti mozgópostai bélyegzővel látták el. A lap keltezése 1914. december, amikor még nem nyíltak meg a helyi cenzúrahivatalok, így a lapot a petrográdi (Szentpétervár) cenzúrahivatal cenzúrázta. A cenzúrahivatal az 1. Ekszpedicija keretében működött, de a 6. Ekszpedicija volt a Vöröskereszt székhelye, ahol 1916-ig szintén működött cenzúrahivatal. A bécsi cenzúra kezdetben szintén a Vöröskereszt keretében működött és – egyébként az előírásokkal ellentétesen – cenzúrahivatal bélyegzőt használt.

Egy hadifogoly-lap által hordozott információk:

- maga az üzenet-tartalom;
- a lap gyártójától származó nyomtatott jelek: megnevezés, nyelv, kiadás helye, előállító nyomda jele, kiadó jele, a lap ára;
- a feladótól származó, kézírásos jelek, címzés, dátum, a szövegben előforduló utalások eseményekre, kortörténeti dokumentumok;
- bélyegzések, amelyek a portómentességre utalnak, őrszemélyzet szolgálati, csapatbélyegzője, cenzúrajelzések;
- postakezelésre utaló bélyegzések, jelek, kézírásos jelzések, amelyek a kötelező postai előírásoknak megfelelnek.

Elsődleges jellemzők mindazok, amelyek egy meghatározott időnek (a dokumentum keletkezési idejében) megfelelően kerülnek fel a hadifogoly-bizonylatra.

Másodlagos jellemzők, amelyek egy későbbi időben kerülnek egy hadifogoly-bizonylatra (a gyűjtemény tulajdonosa, stb. által).

A cenzúrajelek talán a legfontosabb jelzések, amelyek a hadifogoly-levelezést – amelyet mindig cenzúráztak – megkülönböztetik a normál polgári levelezéstől. Ez utóbbit csak időszakonként cenzúrázták a katonai hatóságok – a külföldre menőt nálunk mindig.

Hadifogoly-levelezés cenzúrája az Orosz Birodalomban

Németország 1914. augusztus 1-én üzent hadat Oroszországnak, az akkor Oroszországban használt Julián naptár szerint július 19-én.

Csaknem azonnal megkezdődött a katonai cenzúra St. Petersburgban (amelynek nevét az év szeptember 1-én változtatták Petrográdra.) Csupán véletlen egybeesés volt, hogy a hadüzenet másnapján a kormány az illetékes hatóságoknak és a postának kiadta „A katonai cenzúrára vonatkozó ideiglenes rendelet”-ét.

A rendelet szerint teljes vagy részleges cenzúra alkalmazható. Teljes cenzúra volt érvényben a katonai műveletek területén, de csak részleges cenzúra egyéb területen, például a nemzetközi forgalomban.

A levél- és táviratforgalom cenzúráját tárgyaló paragrafus előírja, hogy a postai vizsgálatot kizárólag csak a posta- és távíróhivatalok területén lehet végrehajtani, kizárólag egy katonai cenzor, valamint két postai hivatalnok jelenlétében.

Kezdetben a cenzorjelzés gyakran mutatta a cenzor nevét vagy kezdőbetűit. 1915 végén ezeket a neveket általában egy szám helyettesítette.

Az 1917-es októberi forradalom után a cenzúrát sok helyen felfüggesztették, de 1918-tól már ismét működtették. Néhány helyen a „Cenzúra”, „Cenzor” szót „Ellenőr”, „Ellenőrzés” helyettesítette.

Különösen érdekesek a külföldi orosz postahivatalok cenzúrajelzései (Harbin, Mandzsuria, Pogranicsnaja), valamint a távol-keleti szövetséges megszálló erők (Japán, USA stb.) cenzúrajelzései.

A hadifogoly-levelezés cenzúrája a Monarchiában

Az akkor érvényben lévő 1907-es hágai egyezmény a hadviselő feleknek előírta a hadifoglyokkal való emberséges bánásmódot, amihez hozzátartozott, hogy gondoskodni kellett arról, hogy a hadifoglyok posta útján felvehessék a kapcsolatot a hozzátartozóikkal.

A hadifoglyok ellátásának feladatát a háború elején az Osztrák–Magyar Vöröskeresztre bízták. Bécsben felállították a „Hadifogoly Segítő és Felvilágosító Irodát”, ám az egyezmény előírásaival ellentétes módon, a Vöröskeresztnek átadott feladatok közé sorolták az átadott posta cenzúrázását és kiértékelését. Valószínűleg e lépés következményeként a Vöröskereszt hadifogoly munkacsoportját már 1914-ben a Közös Központi Kereső és Nyilvántartó Irodához (Gemenisame Zentralnachweisbüreau Auskunftstelle für Kriegsgefangene GZNB) helyezték át.

Magyarország számára Budapesten létrehozták a „Hadifogoly Levelezési Cenzúra Bizottság”-ot (Budapestre Zensur für Briefe an Kriegsgefangene), amely már 1914 decemberében megkezdte munkáját.

Hadifogoly-levelezés cenzúrája Magyarországon, az 1918-as fegyverszünet után

Az elvesztett háború után megkezdődött Magyarország megszállása.

Az 1918. október 28-án (még a háború alatt) kikiáltott Csehszlovák Köztársaság bejelentette igényét Észak-Magyarország 16-18 megyéjére. Az 1919. január 18-án megnyíló párizsi békekonferencia a Felvidéket már a cseh megszállók birtokában találta.

Kárpátalját cseh és román csapatok foglalták el, és a terület az 1919. szeptember 10-i Saint-Germain en Laye-ban aláírt szerződés értelmében, Podkarpadszka Rus néven a Csehszlovák Köztársaság fennhatósága alá került.

Erdélyt a románok, a Délvidéket románok és szerbek szállták meg, Fiumét az olaszok, a későbbi Burgenladot az osztrákok.

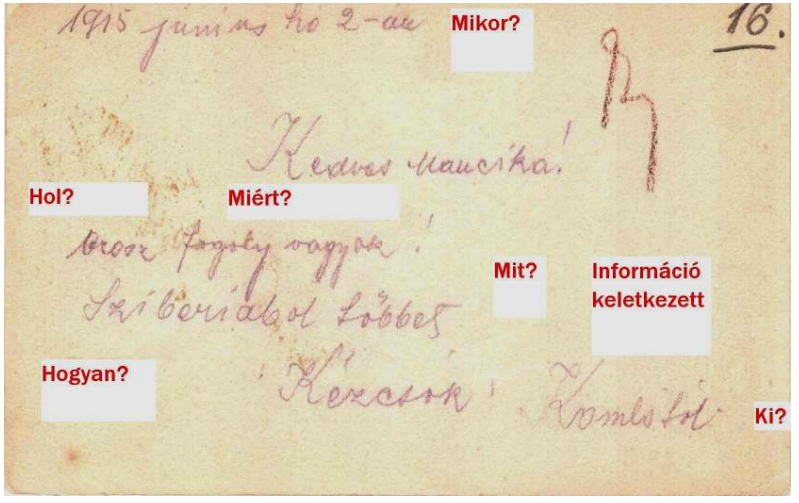
Ezek az események mind magukkal hozták az idegenek által alkalmazott cenzúrát az ország megszállt területein, és az odaérkező hadifogoly-levelezésen is.

1919. november 25-én az orosz bolsevik kormány emlékeztetőben figyelmeztette a magyar kormányt, hogy a még Oroszországban lévő hadifoglyokat túsznak tekinti a magyarországi Tanácsköztársaság perbe fogott kommunista vezetői életének megkímélése érdekében.

A magyar kormány 1922. december 31-ig vállalt felelősséget a hadifoglyok hazaszállításáért.

Mit tud elárulni egy orosz hadifogságból Budapestre küldött, két országban cenzúrázott osztrák–magyar tábori postai levelezőlap, amelynek sorszáma 16.? Kérdezzünk!

Tegyük fel a kriminalisztika hat klasszikus kérdését: KI? MIT? MIKOR? HOL? HOGYAN? és MIÉRT?

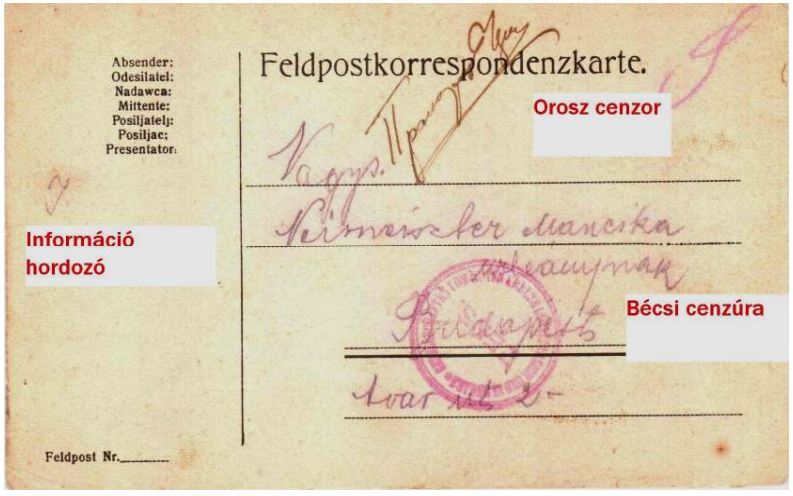

22. ábra. Szöveg: „1915. június hó 2-án. Kedves Mancika!
Orosz fogoly vagyok. Szibériából többet. Kézcsók Komlóstól”

KI?	Komlós, a lap írója.
MIT (közöl)?	Orosz fogoly vagyok.
MIKOR	1915. június 2-án.
HOL?	Oroszországban, Szibériában.
HOGYAN?	Ezzel a lappal.
MIÉRT?	Mert fogoly vagyok.

Ezzel a lappal információ keletkezett, aminek a hordozója maga a lap. Az információhordozó egy egyszerű tábori postai levelezőlap, amelyet a fogságba eséskor a feladó magánál hordott (vagy kapott a barátjától), de legalább már 15 db értesítést szétküldött, mivel a lap jobb felső sarkában láthatóan ez a 16. sorszámú.

A lapon orosz kézi cenzúrázás és a bécsi Vöröskereszt cenzúrabélyegzője található:

24. ábra.

Ki mindenki hagyhatja keze nyomát egy hadifogoly-lapon?

- A lap gyártója a nyomdász, és a kiadó;
- a feladó;
- az őrszemélyzet;
- a postás, aki felvette, és aki továbbította;
- a cenzor mindkét, esetleg több országban;
- a segélyszervezet, amely továbbította;
- a postás (akihez érkezett), esetleges címnyomozás;
- a címzett;
- a gyűjtő.

KI? Kezdjük a sor végén, azzal, ami legutoljára kerül a lapra:

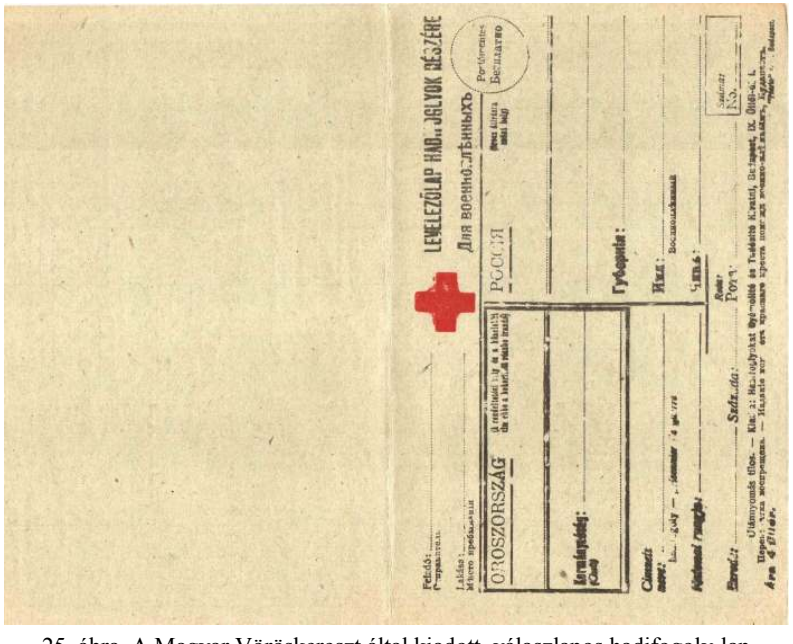
24. ábra. Orosz díjjegyes lap. Feladva: Luhan, 13. 6. 18. Cenzúrabélyegző: Moszkva és bécsi GZNB. „KISS LAJOS Budapest …” a címzett (gyűjtői) bélyegzése.

KI? A kiadó.

Az első világháború megsemmisítő hatású volt az Osztrák–Magyar Monarchiára nézve. Ez többek között azzal a következménnyel járt, hogy a hozzátartozók nagy számban fordultak a Vöröskereszthez, hogy hírt kapjanak eltűnt szeretteikről. A kérdéseket különféle lapokon küldték el. Hogy a kérdéseket és a válaszokat egységesíteni lehessen, és ezáltal a feldolgozás egyszerűsíthető legyen, a Vöröskereszt saját kérdőlapokat vezetett be, értékbenyomással, illetve anélkül. Értékbenyomott lapból két típus készült, de ezek pontos előállítási helyéről a mai napig sincs megbízható ismeretünk. Mivel néhány kivételtől eltekintve, sem a felhasznált, sem fel nem használt lapok nem kerültek elő, arra következtethetünk, hogy ezeket megsemmisítették. Mindössze néhány valóban futott, és helyesen felhasznált lap található, amelyek ezért igen nagy ritkaságok.

Értékbenyomás nélkül sok típus ismert. Ezeket különféle válaszszövegekkel küldték vissza az érdeklődő címére.

Valószínűleg a magyar értékbenyomott lapoknak is az lett a sorsuk, mint osztrák társaiké, vagyis a tömeges megsemmisítés.

25. ábra. A Magyar Vöröskereszt által kiadott, válaszlapos hadifogoly-lap

KI? A nyomdász.

1915. január 2-án az orosz posta- és távíróhatóság megbízta a petrográdi főpostát, hogy gyártasson le 1.000.000 db postai levelezőlapot hadifoglyok részére, amelyet azután ½ kopek áron árusítottak.

Az orosz birodalomban 29 postaigazgatóság működött és elvileg mindegyik kiadhatott saját lapot. Eddig 18 változatot sikerült azonosítani.

25. ábra. Orosz levelezőlap hadifoglyok részére, petrográdi kiadás, postakürttel

KI? A postás, aki felvette és bérmentesítette. (Ez utóbbi amúgy nem is kellett volna, hiszen a hadifogoly-levelezés bérmentes volt.)

26. ábra. Orosz postai levelezőlap hadifogoly-lapként feladva, keltezve 13.4.16.

A „Hadifogoly” felirat ellenére fizettettek (Doplatit = Fizetni) a feladóval a Perm Vokzal feladási vasútállomáson. Cenzúra: Vjatka és bécsi GZNB.

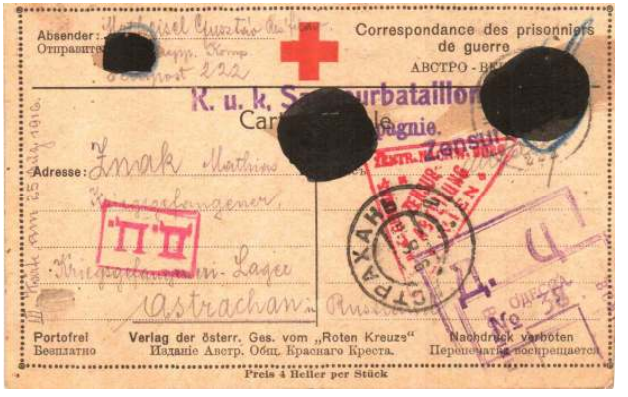

27. ábra. Szabályosan (5 kopek) bérmentesített külföldi lapként felvett hadifogoly-képeslap az omszki*186*Novonyikolajevszk vasúti mozgópostán,1914.10.29-én kezelve.

28. ábra. Külföldre menő lapnak minősített hadifogoly-lap ORENBURG táborba

A 25 fillér szabályos ajánlási díjat annak ellenére beszedték, hogy hadifoglyoknak ajánlott küldemény nem volt kezelhető. Alapdíjat nem számoltak fel, mert a hadifogoly-levelezés díjmentes volt. Végül is a Magyar Királyi Posta teljesítette a szerződésben vállalt kötelezettségét, mert a lap megérkezett Orenburgba.

29. ábra. A 222. Osztrák–Magyar Tábori Posta által felvett és Asztrahányba továbbított Vöröskereszt lap, amelyen saját cenzor dolgozott. Keltezve: 1916. 6. 15. Bécsi GZNB és orosz Ogyessza cenzúra.

KI? Az őrszemélyzet bélyegzője jogosította a portómentességet.

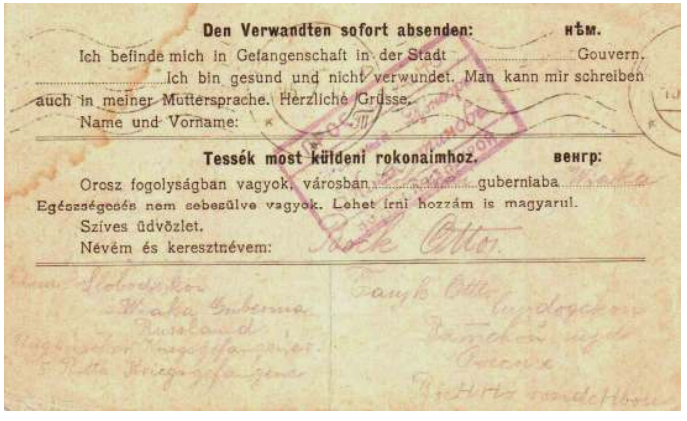
30. ábra. Orosz levelezőlap hadifoglyok részére. Csapatbélyegző: Tetjusi Körzet Katonai Kormányzóság. Postabélyegző: Tetjusi 1915.5.26, Kazan 1915. 6. 30. Cenzúra: KAZAN és bécsi Vöröskereszt.

KI? A kórház bélyegzője jogosította a portómentességet.

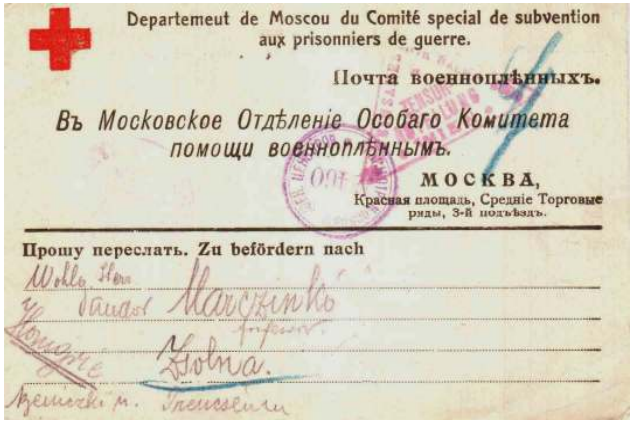
31. ábra. Ajánlott levél a Vöröskereszt budapesti irodája részére a STERNTHAL bei PETTAU katonai kórházból. Kelt: 1916. XII. 26. Érkezési bélyegző: 916. DEC. 24.

MIT? Előnyomott orosz lapot, német és magyar nyelven (ritka) kiegészítési lehetőséggel.

32. ábra. Orosz kétnyelvű levelezőlap, kiegészítési lehetőséggel feladva Vjatka táborból. 1915.7.15-én keltezve. Cenzúra: Vjatka és bécsi Vöröskereszt.

MIT? Orosz Vöröskereszt által kiadott lapot.

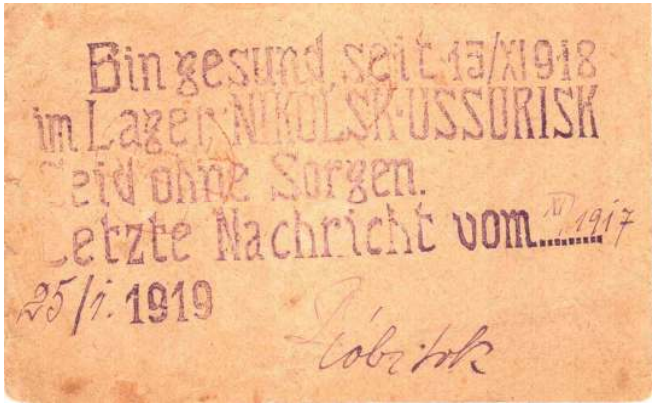

33. ábra. Az Orosz Vöröskereszt által kiadott lap, amelyen a feladó csak azt közölte, hogy úton van. E lapra nem kellett válaszolni, mert a címet csak később közölték.

MIT? Előnyomott orosz lapot Nikolszk-Usszurijszk táborból 1919-ben.

34. ábra. Ezt a lapot a japán táborparancsnokság felülnyomatta. Japán cenzúrabélyegző, DK orosz, NEW-YORK *53* amerikai cenzúra. A Magyar Vöröskereszt továbbította.

35. ábra. Az előbbi lap hátoldala

Szöveg: „Egészséges vagyok, 1918. XI. 15-óta a nikolszk-usszurijszki táborban. Ne aggódjatok. Az utolsó hírt 1917. XI. hóban kaptam. 1918. I. 25.”

MIT? Festményt ábrázoló képeslap.

36. ábra. Orosz levelezőlap hadifoglyok részére. Megírva 1916. XII. 10-én, feladva Asztrahany táborból, 1917. I. 11-i keltezéssel

Szöveg: Itt olyan hideg van, hogy a Volga befagyott. Van elég téli ruházatom….

MIT? Fényképet.

37. ábra. Fénykép hadifogoly-lapként feladva Krasznaja Rjecska (Habarovszk mellett) táborból. Keltezve 1918. június 26-án

A kép egy évvel korábban készült. A lap hátulján a táborőrség „Nikolo Alekszandrovszka hadifogoly helyőrség 1. osztag” Cenzúrázva: Vlagyivosztok (Tengermellék terület) és bécsi GZNB cenzúrabélyegző.

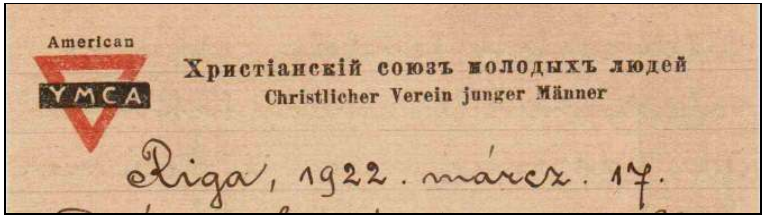
MIT? Levél japán rizspapíron a kelet-szibériai Dauria táborból, 1918-ban.

38. ábra. Díszes japán levélpapír Dauria táborból (55 km-re a kínai határtól). Keltezve: 1918. 1. 12.

Szöveg: „Drága Kicsi Cingám. Talán meglepett, hogy mit akar Kopeczky zászlós. A dolog egyszerű, ma neki volt levél napja s ő szívességből átengedte nekem…

MIT? Levelet amerikai YMCA levélpapíron, 1922-ben Rigából.

39. ábra. Kétnyelvű orosz–német levélpapír, amelyet az Oroszországból hazatérő hadifoglyok Rigában kaptak. Keltezve: 1922. március 17.

Szöveg: Hosszú keserves hányódás után tegnap délután megérkeztem Rigába, ahol azonnal kézbesítették számomra kedves Gyula bátyám február 20-i ajánlott levelét. … Régesrég hír nélkül voltam s a krasznojarszki börtönből küldött leveleim sajnos válasz nélkül maradtak…

MIT? Ajánlott levél Szibériából.

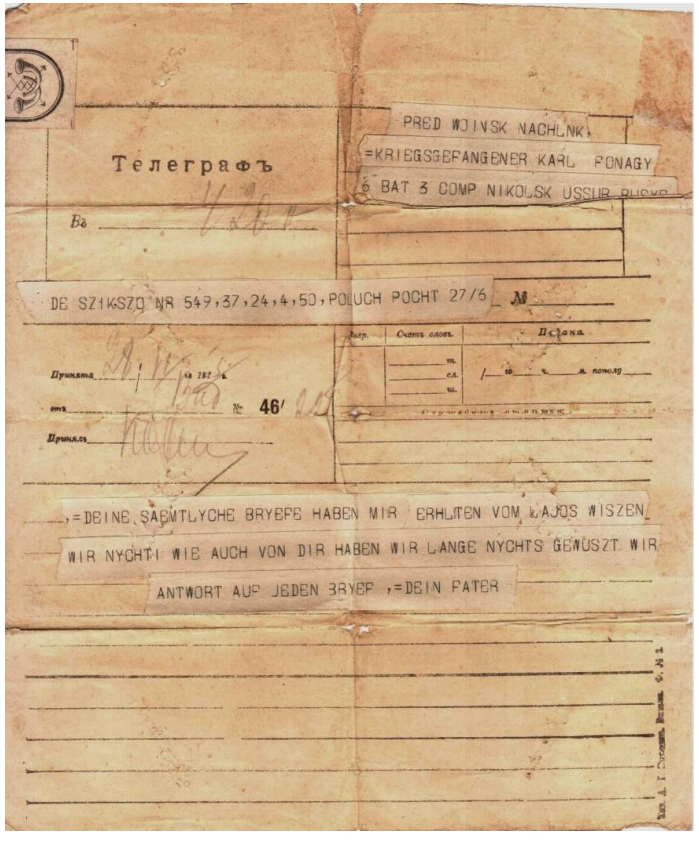
40. ábra. Orosz ajánlott levél 3 Rubel 50 kopek + 50 kopek helyes bérmentesítéssel feladva Krasznaja Rjecska (Habarovszk mellett) táborból. Postabélyegző: NIKOLO ALEKSZANDRIOVSZKA 1920. 3. 20. Cenzúra: VLAGYIVOSZTOK. Amerikai átmenő postabélyegző, érkezési bélyegző BUDAPEST 1920. MÁJ. 20.

MIT? Pénzt Taskentbe az Orosz–Kínai Bankon keresztül.

41. ábra. Pénzesutalvány TASKENTBE 1916. JAN. 26.

MIT? Táviratot.

42. ábra. Orosz távirat-formula Nikolszk-Usszurijszkba küldve. Feladva: SZIKSZÓ (Abaúj megye). Keltezve 1915. 6. 28.

A táviratok, bár meglehetősen ritkák voltak, nem szokatlan eszközök a hadifogoly-levelezésben. Általában címet közöltek, vagy pénz megérkezését nyugtázták.

MIKOR? A Nagy Háború melyik külön kis háborúja idején?

Háború alatt

A Monarchia hadat üzent:

Szerbiának	1914. 07 .28.
Oroszországnak	1914. 08. 06.
Japánnak	1914. 08. 23.
Belgiumnak	1914. 08. 28.

A Monarchiának hadat üzent:

Montenegró	1914. 08. 05.
Franciaország és Anglia	1914. 08. 22.
Olaszország	1915. 05. 23.
Románia	1916. 08. 27.
Görögország	1917. 06. 29
Brazília	1917. 07. 27.
Kína	1917. 08. 14.
USA	1917. 12. 07.
Kuba	1917. 12. 10.
Panama	1917. 12.16.
Nicaragua	1918. 05. 10.
Costa Rica	1918. 05. 27.

Háború után

Fegyverszünetek:

Monarchia és Oroszország: Breszt-Litovszk	1917. 12. 05.
Monarchia és Románia: Foksanyi	1917. 12. 09.
Magyarország és Antant: Belgrád	1918. 11. 13.
Németország és Antant: Compiègne	1918. 11. 11.
Monarchia és Antant: Padova	1918. 12. 04.

Békekötések:

Monarchia és Oroszország: Breszt-Litovszk	1918. 03. 03.
Monarchia és Románia: Bukarest	1918. 05. 07.
Németország és az antant: Versailles	1919. 06. 28.
Ausztria és az antant: Saint Germain	1919. 09. 10.
Magyarország és az antant: Trianon	1920. 06. 04.

MIKOR? A háború melyik időszakában?

43. ábra. Francia levelezőlap. Keltezve: Párizs, 1918. november 6., vagyis már a padovai fegyverszünet után, de még az 1918.11.11-i német–antant fegyverszünet előtt.

MIKOR? Milyen naptár szerint?

44. ábra. Orosz lap a julián naptár szerint dátumozva. Taskent 8. 6. 17., azaz 1917. június 21. A julián naptár a XX. században 13 napot „késett”. 1918. február 1-ig volt érvényben.

MIKOR? Milyen naptár szerint?

45. ábra. Japán képeslap hadifogoly-lapként küldve karácsonyi és újévi jókívánságokkal Kurume táborból Narashino táborba. Keltezve: 1918.12.20.

A japán postabélyegző keltezése: Kurume, 7. 12. 21., azaz a Taisho korszak 7. évében, ami az európai időszámítás szerint 1918. december 21. Lila japán cenzúrabélyegző: „KURUME HADIFOGOLY-TÁBOR” (Kurume Fryu shuyo-jo) vörös japán cenzúrabélyegző KEN ETZU-ZUMI (cenzúrázva.)

Az 1901-es bokszerlázadás óta az Osztrák–Magyar Monarchia minden évben egy hajót állomásoztatott a Távol-Keleten. Mint már korább is szó volt róla, a háború kitörésekor az éppen Távol-Keleten tartózkodó osztrák–magyar „SMS KAISERIN ELISABETH” hajó, amelyen 434 fő személyzet volt, a japán hadüzenet után 1914. november 3-án a Tsingtau öbölben elsüllyesztette magát. A hajó legénységét különböző japán hadifogolytáborokban helyezték el. A lapot egyik táborból a másik táborba küldték.

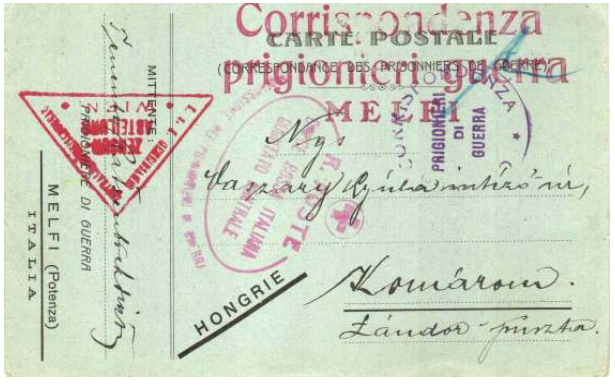
HOL? Hadifogolytáborban.

46. ábra. Orosz kétnyelvű hadifogoly-lap Darnyica (Kijev) karantén és elosztótáborból. Orosz bélyegző: „HADIFOGOLY ELKÜLÖNÍTŐ ÉS ELOSZTÓ TÁBOR”.

Ritka orosz kettős cenzúra: Darnyica és Petrográd. Az oroszok az Orosz-Lengyelországban ejtett foglyokat Moszkva mellett, a többit Kijev mellett, Darnyicán gyűjtötték össze.

HOL? Hadifogolytáborban.

47. ábra. Olasz hadifogoly-lap. MELFI (Potenza) hadifogolytáborból, amely az egyik első tiszti tábor volt. Keltezve: 1915. XII. 10. Olasz Vöröskereszt és GZNB cenzúra.

HOL? Hadifogolytáborban.

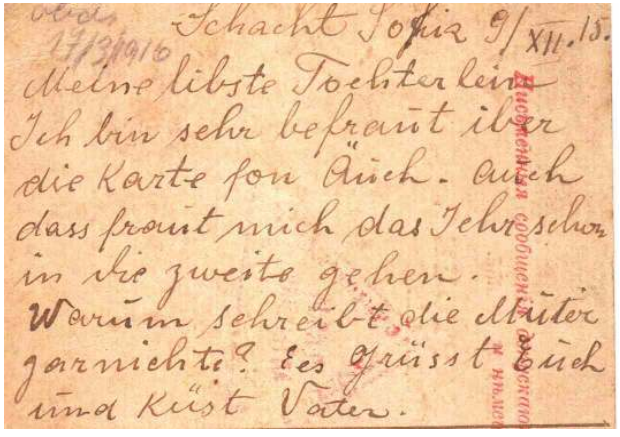
48. ábra. Szerb hadifogoly által feladott lap Nezsider hadifogolytáborból. Keltezve: 1917. JAN. 1. A Monarchia által megszállt Belgrádba címezve, bécsi GZNB cenzúra.

HOL? Hadifogoly munkásszázadnál.

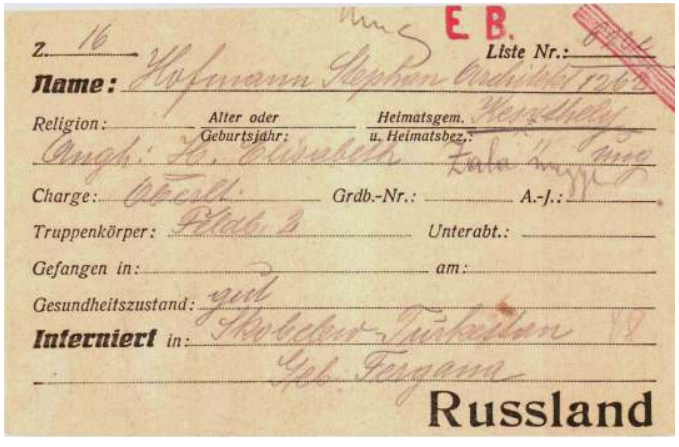
49. ábra. Osztrák Vöröskereszt-lap válaszlappal. Keltezve: 1918. 7. 30. Bécsi GZNB és olasz PI cenzúrajel.

HOL? Bányában.

50. ábra. Makejevka (a Don mellett) Szófia Akna bányából. Keltezve: 1915. XII. 9. Postabélyegző: Makejevka 28. 11. 15. Cenzúra: Petrográd és bécsi GZNB.

HOGYAN? Személyes begyűjtés.

51. ábra. Hoffman Stefán főhadnagy Keszthely, internálva Szkobelev város, Turkesztán

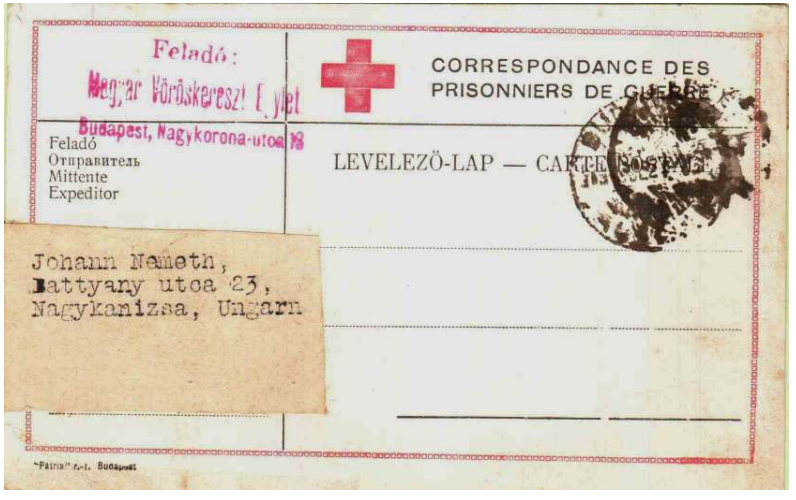
51/a ábra. A hátoldali bélyegzés fordítása: „A hadifogolytáborban Horn u. von Bunsen grófnő által személyesen felvett jelentés alapján 1916.okt.-nov.”

Alig 50 évvel megalakulása után, a Nemzetközi Vöröskereszt hatalmas kihívással került szembe. 1914. október 15-én a bizottság felállította a nemzetközi hadifogoly-irodáját.

A Vöröskereszt küldöttei összesen 524 hadifogolytábort látogattak meg, csak Európában 41 delegációval. A háború végéig körülbelül 20 millió levelet és üzenetet továbbítottak, továbbá 1,9 millió csomagot juttattak el a címzettekhez.

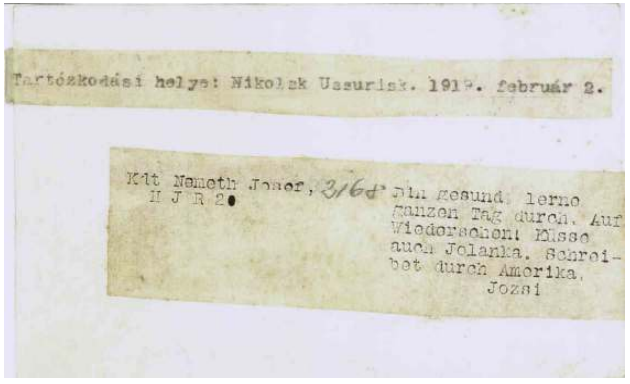
HOGYAN? Listalevélen.

Listalevél Szibériából, eddig csak a Dán Vöröskereszt által küldöttek ismertek:

52. ábra. Listalevél Nikolszk-Usszurijszk táborból, 1919.2.2.

A „listalevelek” úgy keletkeztek, hogy amikor egy Vöröskereszt-delegáció meglátogatott egy hadifogolytábort, akkor a foglyok lehetőséget kaptak arra, hogy egy könyvben rövid üzenetet küldjenek. Az így gyűjtött üzeneteket azután továbbításra átadták a nemzeti Vöröskereszteknek.

53. ábra. A levél hátoldala az eredeti szalaggal Nikolszk-Usszurijszk táborból, 1919.2.2.

HOGYAN? Bélyeg alatt.

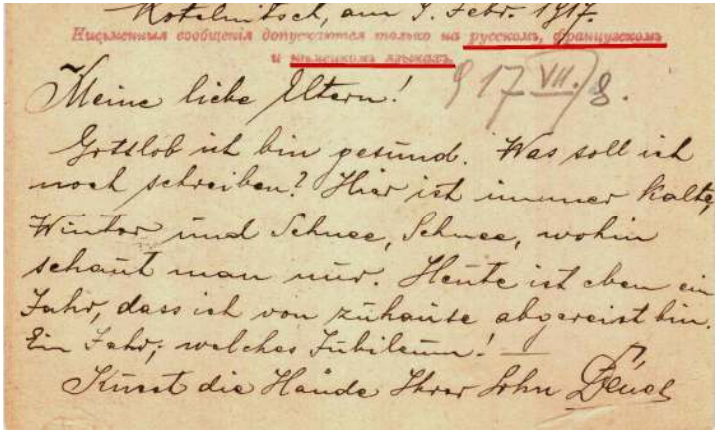
54. ábra. Orosz díjjegyes: 3 kopek + 2 kopek kiegészítés a külföldi díjszabás miatt. Keltezve: 1917. 3.11. Feladva: Kolivan, 1917.2.17.

A bélyeget az orosz cenzúra távolította el, mert titkos üzenetet sejtett alatta. Ezt a tényt a bécsi cenzúra saját bélyegzővel igazolta.

HOGYAN? Milyen nyelven?

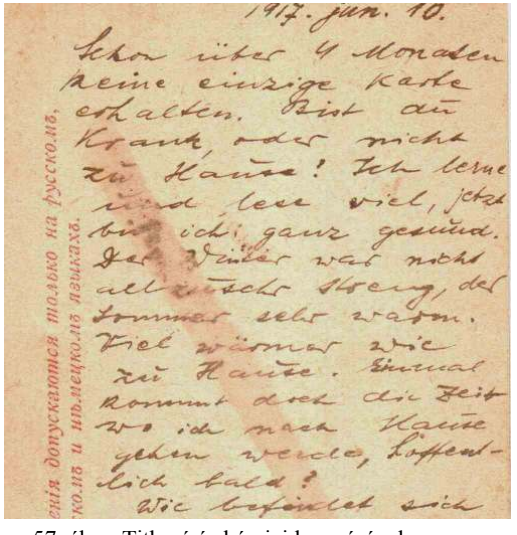
55. ábra. Orosz levelezőlap hadifoglyok részére, amelyre csak orosz, német, vagy francia nyelven volt szabad írni

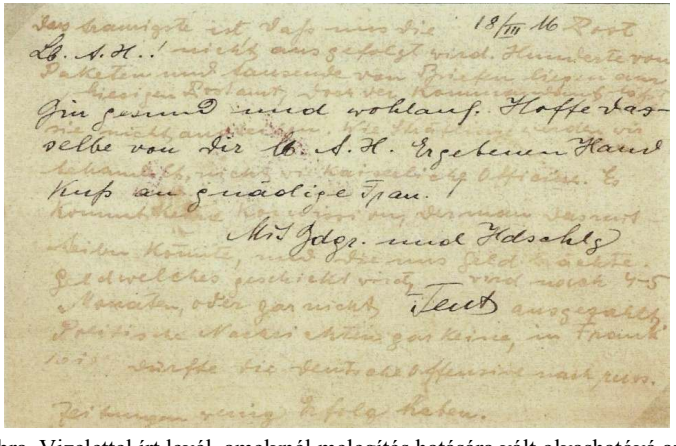
56. ábra. Az előző lap hátoldala

HOGYAN? Titkosírással.

Kémiai cenzúravizsgálat

57. ábra. Titkosírás kémiai keresésének nyoma

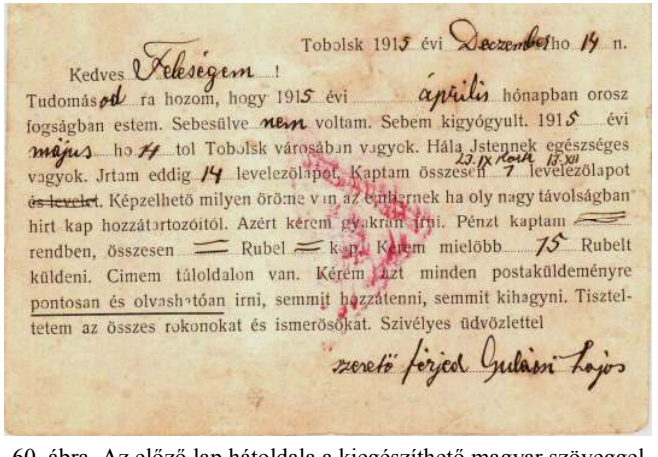

58. ábra. Vizelettel írt levél, amelynél melegítés hatására vált olvashatóvá az írás (Herbert Robisch gyűjteményéből)

HOGYAN? Előnyomott közleményes lapon, magyar nyelven.

59. ábra. 1915. 12. 14. Előnyomott közleményes orosz levelezőlap hadifoglyok részére. Tobolszk (Tobolszk Kormányzóság), postabélyegző: Tobolszk 6. 12. 15. Érkezési bélyegző: TISZADERZS (Jász-Nagykun-Szolnok megye) 916. JAN. 20.

60. ábra. Az előző lap hátoldala a kiegészíthető magyar szöveggel

HOGYAN? Helységnevet tartalmazó levelezőlapon.

61. ábra. Orosz levelezőlap magyar hadifoglyok részére ORENBURG (Orenburg Kormányzóság), Minovoj Dvor táborból. Postabélyegző: Orenburg. Orosz ORENBURG és bécsi GZNB cenzúra.

62. ábra. 1919. 9. 7. Német nyelvű francia lap hadifoglyok részére, Német-Ausztriába küldve. Francia cenzúra.

HOGYAN? Szükség levelezőlapon.

63. ábra. Szükség-levelezőlap Berezovka (Bajkálon túli) táborból

MIÉRT? Szibériából Amerikán keresztül jött a posta?

64. ábra. Osztrák Vöröskereszt-válaszlap KRASZNAJA RJECSKA táborból Bécsbe, Amerikán keresztül. Feladva: „AMERIKAI POSTAÜGYNÖKSÉG SZIBÉRIA 23. 12. 1918. Helyi amerikai cenzúra, átmenő amerikai cenzúra NEW YORK 494.

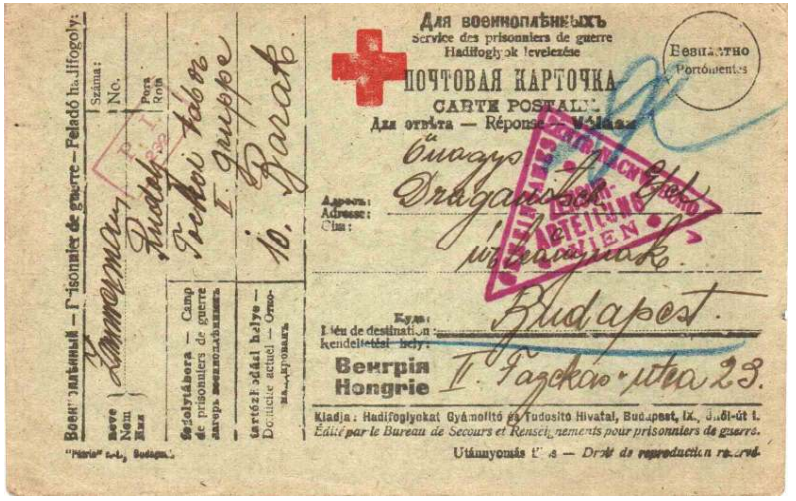

65. ábra. Frontfotó a polgárháború okozta vasúti szerencsétlenségről, valahol Szibériában

MIÉRT? Olaszországból Moszkván keresztül? És viszont?

66. ábra. Olasz kétnyelvű hadifogoly-lap. Keltezve: 1917. 6. 15. CASTELLANA táborból. Cenzúrázva: Moszkva, bécsi GZNB cenzúrabélyegző.

67. ábra. Magyar Vöröskereszt-lap Tockoje (Orenburg Kormányzóság) táborból. Keltezve: 7.5.1918. Orosz kék kézi cenzúra, olasz keretes P.I. 239 és bécsi GZNB cenzúra .

Irodalom

Speeckaert A.: Russian Postal Censorship 1914–1918
Kiryushkin A. V. & P.E. Robinson: Russian Ralway Postmarks
Van Dahm Th: The Postal History Of The Aef 1917–1921
Oskar Schilling: Zivilpostzensur In Österreich–Ungarn 1914–1918
Arge Feld Und Zensurpost 1914–1918 Rundbriefe
Miron Lam: A Classification Of World War 1 Pow Cards
Saját kutatások

Kiegészítés dr. Palotás Zoltán „Tábori postánk megindulása 1914-ben” című cikkéhez

NAGY GÁBOR, MISKOLC

Dr. Palotás Zoltán több mint harminc évvel ezelőtt a témában írt − a maga idejében úttörőnek számító − cikkét is utolérte a szokásos sors: az eltelt időben előkerült újabb leletek, valamint az általa még nem elérhető, ezért nem is tanulmányozható dokumentumok újabb ismereteket hoztak elő. Ezek fényében – az eredeti cikk értékeinek megőrzése mellett – kívánatos az újabb ismereteket is a tábori posta iránt érdeklődő szakmai közönség elé tárni.

Feltételezésem szerint talán már az említett Philatelica szám is csak kevesek számára hozzáférhető. Az eredeti cikk sorrendjében haladva megőrzöm annak fontosabb megállapításait, de kiegészítem az újabb ismeretekkel, illetve kijavítom a nyilvánvaló tévedéseket.

Mint írja: «*a „tábori posta” szó szerint a táborokba, gyakorlatokra, háborúba vonult fegyveres erők saját – rendkívüli – postai apparátusa. Ezen túlmenően azonban a tábori posta nemcsak a kivonult / mozgósított / alakulatokat szolgálja, hanem kapcsolatot teremt az „otthon” maradt illetve a helyhez kötött katonai alakulatokkal, a polgári hatóságokkal, a lakossággal – általában a „hátországgal” sőt az ellenségtől elfoglalt területekkel is. A tábori posta katonai alakulat, és mint ilyen szervezetileg független a hagyományos „polgári” postától, noha műszaki apparátusa és funkciója szorosan kapcsolódik hozzá.*»[3]

Dr. Palotás megemlíti, de nem hangsúlyozza eléggé, hogy a tábori postahivatalokat az Osztrák–Magyar Monarchia területén működő három postai hatóságból állították fel, nevezetesen a császári-királyi osztrák, a Magyar Királyi Postai Hatóság és a Boszniai-Hercegovinai Katonai Postai Hatóságból. Mindig figyelembe kell venni, hogy csak egy császári és királyi (K.u.k.) tábori posta működött és nem volt osztrák vagy magyar, vagy boszniai-hercegovinai. A tábori postahivatalokat a bélyegzőik jelenítették meg. Az osztrák (német nyelvű) bélyegzőforma a háború folyamán lényegesen megváltozott, éspedig a postahivatal számjelének nagysága módosult (kis számjegyűre vagy nagy számjegyűre.)

Osztrák típusú bélyegzők

Tábori posta gumibélyegző

Tábori főpostabélyegző kis számmal

1. ábra.

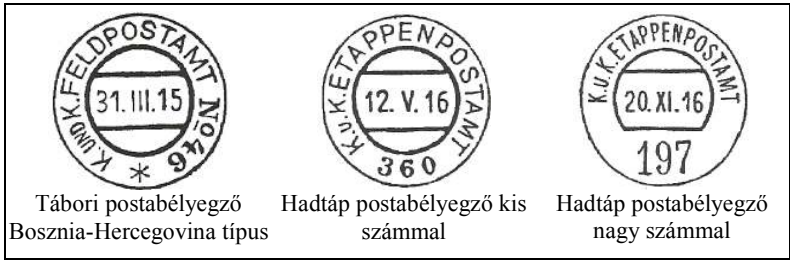
Tábori főpostabélyegző nagy számmal

Tábori postabélyegző kis számmal

Tábori postabélyegző nagy számmal

2. ábra.

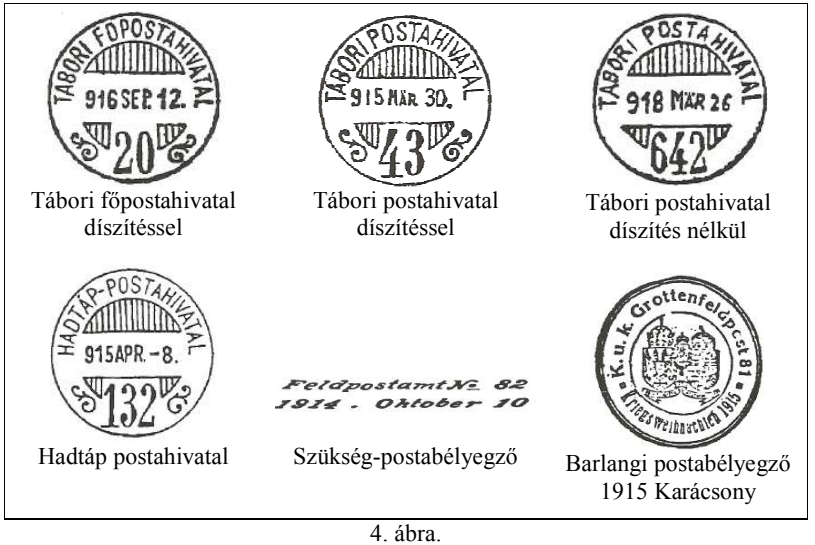
[3] Dr. Palotás Zoltán Philatelica 81/1, 22. oldal

Tábori postabélyegző Bosznia-Hercegovina típus | Hadtáp postabélyegző kis számmal | Hadtáp postabélyegző nagy számmal

3. ábra.

A magyar forma azonban mindvégig változatlan maradt, csak a szolgálati bélyegzőben levő postakürt nagysága változott.

Tábori főpostahivatal díszítéssel | Tábori postahivatal díszítéssel | Tábori postahivatal díszítés nélkül

Hadtáp postahivatal | Szükség-postabélyegző | Barlangi postabélyegző 1915 Karácsony

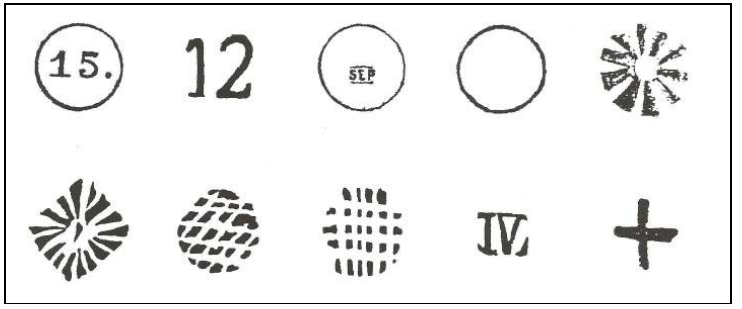
4. ábra.

Előfordul azonban néhány, e szabványos bélyegzőktől eltérő kivétel.

A háború elején, majd később a Monarchia területén történt nagy felvonulások idején, az állami posta átvette a katonák postáját, de, hogy ezeket az akciókat titokban tartsák, a postahivataloknak a postautalvány ellenőrző bélyegzőjét, vagy egyéb „néma" bélyegzőt kellett használniuk.

5. ábra Magyarországon használt ellenőrző számbélyegzők, mint „néma „bélyegzők

6. ábra Magyarországon használt egyéb néma bélyegzők

7. ábra. Általános forgalmi levelezőlap „néma" bélyegzővel és *Cs. és kir. Katonai Ellenőrző Bizottság Újvidék* cenzúrabélyegzővel. Ez a cenzúrabélyegző 1915. januártól volt alkalmazásban.

Az egykori Monarchia tábori postájának szervezeti és működési szabályzatát az 1913-ban kiadott, E–47 szolgálati könyv tartalmazta. A magyar változat 1914-ben jelent meg.

A szabályzat többek között előírta, milyen szolgálati/hivatalos (és egyéb/magán) küldeményfajták továbbíthatók a frontra, ill. a frontról és milyen módon, mi a portómentes, ill. portóköteles küldeményfajták köre, végül rögzítette, hogy milyen küldemények és továbbítási módok voltak a tábori posta forgalmából kizárva.

Dr. Palotás ezután tesz egy téves megállapítást: «*A **hivatalos** forgalomban – beleértve a hátország hivatásos és önkéntes betegápolási intézményeit – **portómentesen** továbbítottak mindennemű „levélpostai küldeményt” (ez gyűjtőnév, magába foglalta a levelet, levelezőlapot, nyomtatványt, újságot, árumintát és „üzleti papírt”)közönségesen vagy ajánlva, továbbá értéklevelet, valamint – bizonyos korlátozásokkal – csomagot, értékeléssel vagy anélkül mind a frontról, mind pedig a frontra.*»

Ez téves megállapítás, mert a szolgálati postára meghatározott szabályok álltak fenn. Ha a címzett nem rendelkezett portómentességgel a szolgálati postát is bérmentesíteni kellett. Ez a rendelkezés eredetileg a 19. század közepén, a cs. és kir. katonai postaszervezettől (K.u.k. Militärpost) származott.

A Bosznia-Hercegovinában létre hozott K.u.k. Militärpost csak nevében volt katonai posta, a háború előtt lényegében a polgári postaszolgálat funkcióit látta el az okkupációs területen, ahol egyáltalán nem működött postaszolgálat. A háború során ismét ellátta a tábori postaszolgálatot.

8. ábra. Korai (914. AUG. 8.) levél. Feladva a Cs. és kir. 4. Hadtest Térparancsnokság által az 58. Tábori postán Újvidékre, egy magán cégnek címezve, szabályosan bérmentesítve.

A magán forgalomban (általában katonai és polgári személyek viszonylatában) közönséges (nem ajánlott) levél tábori lap, postai és képeslap, nyomtatvány, újság, áruminta és „üzleti papír” volt küldhető a frontra, valamint értéklevél 1.000 Koronáig. A frontról: tábori és egyéb lap, levél (csak nyitva feladva) végül pénz értéklevélben, de csak az illetékes katonai parancsnokság engedélyével.

Portómentesek voltak a tábori postai levelezőlapok, amelyeket ingyen osztottak a csapatoknál és a tábori levelek.

A portómentességhez szükséges jelzések a következők:

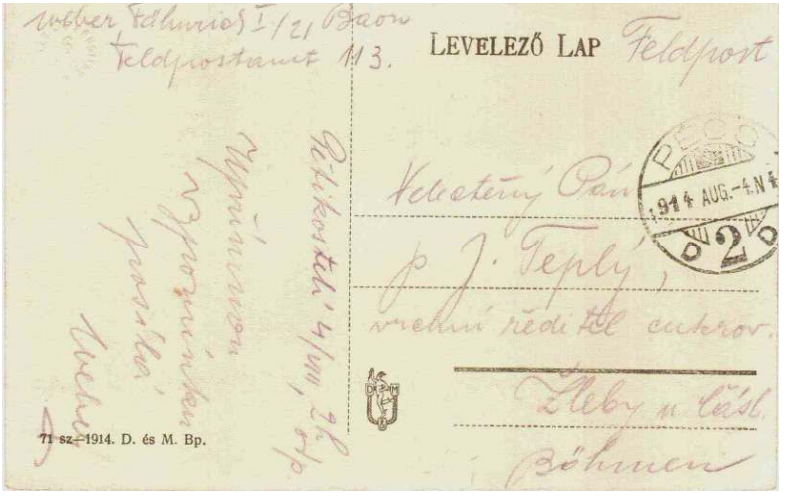
- a tábori postahivatal bélyegzője;
- cenzúra a csapatoknál (kézzel vagy bélyegzővel) dokumentálva a csapatbélyegzővel.

Természetesen voltak kivételek. Így sok darabról hiányzik a kötelező tábori postabélyegző vagy a csapatcenzúra. A háború elején a katonai adottságok következtében ezeket nem mindig alkalmazhatták, ezért parancsot adtak ki a Monarchia területén, hogy az ilyen küldeményeket ne portózzák meg.

9. ábra. Nagyon korai (31. VII. 14.) tábori posta-lap

A fenti, még a tábori posta megindulása előtti időből, Benesov u Prahu-ból Prágába feladott tábori posta levelezőlapot a posta már nem portózta meg. A cseh nyelvű szövegben a feladó hivatkozik is az esetleges postai büntetésre. A cseh nyelvű lap szövege: „*Első üdvözletem küldöm ezen a lapon és nem tudom, hogy nem kell-e büntetést fizetned. Ha ez történne, később kifizetem neked, amikor visszajövök.*”

10. ábra. Képes levelezőlap, amelyre kézzel ráírták a Feldpost (tábori posta) szöveget. Feladva PÉCS 2 postahivatalban, Csehországba címezve.

A feladó megadja az alakulata számát I/21 Baon (zászlóalj) és az általa már ismert Feldpostamt 113, azaz a 113. tábori posta számát. A posta ezt már jogosan nem portózta, mert a Balkán hadseregcsoport csapatai részére a portómentesség 1914. augusztus 1-én életbe lépett.

A portómentesség egyébként bonyolult dolog. Előfordult, különösen a hadtápterületen, hogy a „sokat írók” naponta több lapot is írtak, mivel az elküldésért nem kellett fizetni. Hogy felülkerekedjenek ezen a hiányosságon (amit a háború során még a fellépő anyaghiány is súlyosbított) bevezették a „korlátozott portómentességet”. Azok a hadtápcsapatok, amelyek a Monarchia területén állomásoztak, továbbá a hadra kelt seregben szolgálók hozzátartozói költségmentesen csak hétfőn és kedden délelőtt adhattak fel postát, ezután beállt a portókötelezettség.

A Monarchia területén kórházban lévő személyek csak akkor élhettek a portómentességgel, ha a küldemény a „Militärpflege” vagy „katonai ápolási ügy” felirattal volt ellátva és azt postameghatalmazottakkal összegyűjtve az állami postahivatalokban adták fel.

11. ábra. Tábori postai levelezőlap. Feladva: 1917. VI. 9-én, Miskolcon. Feladó: Cs. és kir. tífuszkórház, Kolera részleg Miskolc. Militärpflege (Katonai ápolás.) Cenzúrázta a parancsnokság Weiter Leiten (továbbítható).

Ez a rendelkezés nem volt általánosan ismert, ezért számos reklamáció fordult elő. Ennek a bajnak az orvoslásával egy Kladnoban (Csehország) lévő postahivatal foglalkozott. A tisztviselők vörös tintával írták a küldeményekre a portózás okát.

A magyar postai hatóságoknál – ahol minden kínálkozó alkalmat megragadtak a portózásra – a portómentesség „nem szeretett gyerek” volt, ami gyakran vitákhoz vezetett az osztrák postai hatóságokkal. A „P.T.R.T.” 1915. február 26-án „Tábori postai levelezőlapok rendeltetésellenes felhasználásával elkövetett jövedéki kihágás”-ról jelentetett meg rendeletet.

12. ábra. Tábori postai levelezőlap. Feladva: BUDAPEST 915. FEB. 28. Úgy látszik, ezt a lapot igen csak rosszkor adták fel, mert azonnal visszaküldték bérmentesítés végett.

Az értéklevelek mindig portókötelesek voltak. Ezeket mindenekelőtt a Monarchiában, vagy a bosznia-hercegovinai katonai postánál érvényes bélyegekkel kellett bérmentesíteni. Értéklevelek már a háború kezdete után megjelentek

13. ábra. Értéklevél feladva 914. AUG. 20-án a 60. sz. tábori postán, Temesvárra. A bérmentesítéshez lerótták a 48 fillér súlydíjat, de a 6 fillér biztosítást nem. Az ehhez hasonló estek miatt, a P.T.R.T.-ben már szeptember 7-én megjelent egy figyelmeztetés.

Az értéklevelekkel túl sok készpénz áramlott a háborús területről a hátországba. Ezt nehezítendő, és egyben a katonai pénzügyesek tehermentesítése érdekében is, a hadra kelt seregnél már 1914 decemberében felfüggesztették a postai értékcikk küldését. Ettől az időtől kezdve az értéklevelek többnyire bélyegküldeményeket, vagy üzleti iratokat tartalmaztak.

1915. április 28-tól a küldeményeket tábori postai bélyegekkel kellett bérmentesíteni. Ajánlottként először csak szolgálati leveleket lehetett továbbítani, magán ajánlott levelet csak 1918. október 1-től. Az ajánlást ritkábban ajánlási ragjeggyel, sűrűbben az anyagtakarékos bélyegzővel, illetve leggyakrabban kézzel írták fel.

14. ábra. Értéklevél, feladva a 346. tábori postán 30. XI. 17? Miskolcra

A tábori posta funkciója – akárcsak a polgári postáé – közigazgatási és kezelési szolgálatra oszlott. Az előbbit, legfelső fokon a „Cs. és kir. Tábori Posta Vezérigazgatóság” (K.u.k. Armeeoberkommando Generalfeldpostdirektion) látta el, alá voltak beosztva a „Cs. és kir. Hadsereg Postaigazgatóságok” (K.u.k. Armeepostdirektion.)

A kezelési szolgálatot a tábori fő-, és postahivatalok, valamint a hadtáp postahivatalok végezték.

A tábori főpostahivatalok általában egy hadsereg hadszíntéri körzetén belül működtek és több főtábori postahivatal, esetleg hadtáp postahivatal tartozott hozzájuk.

A tábori postahivatalok általában hadosztály kötelékben működtek, nagyrészt mozgó alakulatoknál.Közvetítették a postát a csapatrészekhez, illetve a csapattestektől. A hadtáp postahivatalokat is beosztották a hadsereghez, de a háború elején többnyire még nem

álltak üzembe. 1914 augusztusában a beosztott összesen 56 hadtáp postahivatalból csak mintegy tízet működtettek. A hadtáp postahivatalokat általában a hadszíntértől távolabb, illetve a megszállt ellenséges területen állították fel.

15. ábra. A Tábori Posta Vezérigazgatóság ajánlott levele.
Keltezve K.u.k. Feldpostamt 51, 1.1.17. Budapestre.

A Monarchia tábori postája számokban:

	1914	1918
Tábori Posta Vezérigazgatóság	1	1
Hadsereg Postaigazgatóság	8	12
Tábori postahivatal	118	500
Hadtáp postahivatal	10?	200
Beosztott személyzet	620	2800

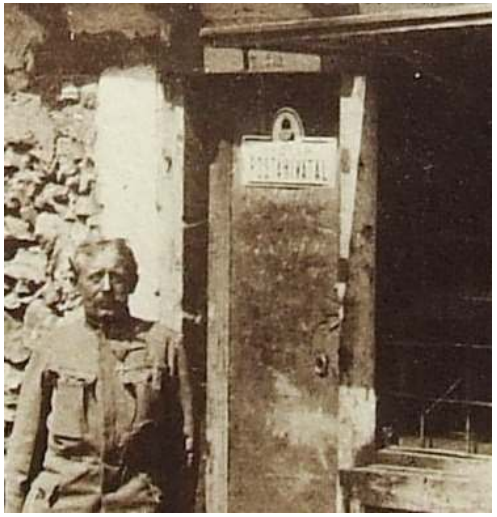
A tábori főpostahivatalok átlagos állománya: 1 vezető, 9 beosztott tisztviselő, 3 gépkocsivezető, 5 táboriposta-kalauz, 5 altiszt (a tábori posta állományából), továbbá 4 polgári hajtó (kocsis), 8 ló és 4 négyüléses jármű, végül 3 postaautó.

A tábori postahivatalok állománya: 1 vezető, és 1 beosztott tisztviselő, 1 táboriposta-kalauz, 1 altiszt és 4 vonatkatona (trén) a csapattól, 1 hátas és 4 fogatos ló, 1 négyfogatú postakocsi (amelyben menet közben dolgozni is lehetett) és 1 kétfogatú csomagos szekér.

Hegyi csapatok tábori postájánál mindez így módosult: a 4 vonatkatona helyett 7 málhásállat (öszvér) -hajtó; az 1 hátasló helyett 4 hátasló; a 4 fogatos ló helyett 7 öszvér, postakocsi helyett pedig postakosarak.

16. ábra Tábori „postahivatal” valahol Európában

17. ábra. Frontfotó: tábori postahivatal Albániában

A tábori posták forgalma

Dr. Palotás: «*E kis létszámú tábori postahivatalok óriási forgalmat bonyolítottak le.*

Csak a Budapest 72 és Wien 1 gyűjtőállomáson eleinte naponta több százezer (később több mint egy millió) tábori postai küldemény – leginkább lap- futott át. Az egész fegyveres erőnél havi átlagban kb. 850 millió tábori lapot osztottak szét!»

Ez a megállapítás súlyos tévedést tartalmaz, amelyről egyszerű fejszámolással is meggyőződhetünk. A Monarchia a háború kezdetén mintegy 2 millió embert tartott fegyverben. Ha minden ember a hadseregben a hónap minden napján megírt és feladott volna egy lapot a tábori postán (akkor mikor harcolt?) − ami korántsem volt így részben a szokás, a hadi helyzet adta lehetőségek, részben a korlátozások miatt − akkor is ez a nagyságrend csak legfeljebb 60 millió küldemény lehetett volna. Honnan ered ez a tévedés?

A tévedést eredetileg azok követték el, akik Clement hibás adatát kritika nélkül, tényként fogadták el.

D. I. Herwig Rainer az „ARGE Feld- und Zensurpost 1914–1918” hírlevelének 1993-ban megjelent, 32. számában foglalkozik ezzel a kérdéssel és a következő megállapításra jut: „Tény, hogy Clement a kézikönyve 333. oldalán azt írja, hogy havonta hivatalosan 830 millió tábori postalapot adtak ki, és ehhez jön még, amint azt mindnyájan tudjuk a magánlevelek és képeslapok nagy száma. Becsüljük a magánlevelek és képeslapok számát csak a hivatalos lapok 50%-ára, akkor Clement szerint havonta 1.2 milliárd tábori postaküldeményt kellett volna továbbítani.

De Clement kézikönyvének az 559/560. oldalán az olvasható, hogy az Osztrák–Magyar Monarchia kb. 51,5 milliónyi lakosságából a háború kezdetén 2 milliónyi, később az 1915–1918-as években 4-5 millió embert tartott fegyverben.

Ha 4 milliós átlaggal számolunk, akkor – 1.200 millió osztva 4 millióval – az eredmény havonta és fejenként 300 tábori postai küldemény. Mivel ez a szám nem reális, így világos, hogy a Clement által megadott adat téves.

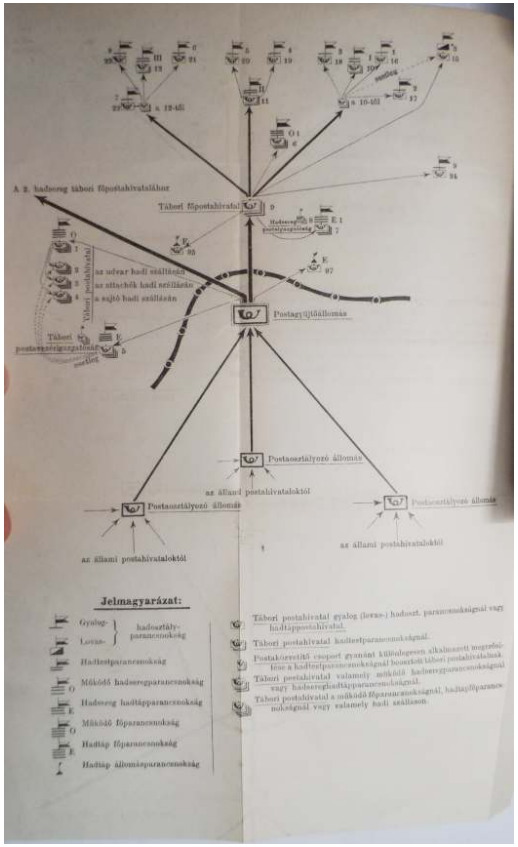
Ezért tovább kutattam és dr. Lukan 1992 decemberi, a Hadtörténeti Múzeumban tartott karácsonyi képeslap-kiállítási katalógusának 58. oldalán megtaláltam, hogy az egész háború ideje alatt hivatalosan a következő mennyiségű tábori postai lapot adták ki:

– osztrák lapok:	655.696.300 db;
– magyar lapok:	171.622.200 db.
– Összesen:	827.318.500 db.

Ez a szám megegyezik a Clement által említett számmal, de nem havonta, hanem a háború teljes időtartamára vonatkozóan. Ha ehhez hozzáadunk 500 millió magánlevelet és lapot, valamint a hadifoglyok által megírt mintegy 200 millió tábori lapot, akkor a tábori posta által szállított küldemények számát 1,5 milliárdra becsülhet-

jük a háború 50 hónapja alatt (1914 augusztusában a küldeményforgalom még nagyon alacsony volt). Ezzel a számítással havi 30 millió küldeményt kapunk, ami önmagában még így is gigantikus szám. 4 millió katonával számolva, havi átlagban oda-vissza 7-8 küldeményt jelent, és ez már hihető, reális adat.

A tábori postaküldemények útját az E–47 szolgálati könyvben lévő séma mutatja:

18. ábra. A polgári és tábori postaszolgálat kapcsolata

A tábori postai küldemények útja a hátországból a frontra e szerint a következő volt:

- feladó polgári postahivatal (ügynökség)
- osztályozó állomás
- gyűjtőállomás
- tábori főpostahivatal
- tábori postahivatal
- csapat

Ellenkező irányba, tehát a frontról haza indított küldemények útja ennek a fordítottja, azzal a különbséggel, hogy az osztályozó állomás kimaradt.

A tábori posta megindulása

Dr. Palotás: «*A cs. és kir. Hadügyminisztérium E–47 említett rendelete előírta, hogy háború esetén a tábori posta a mozgósítás 5. napján kezdi el működését.*

Ausztria–Magyarország esetében az 1914-es mozgósítás két ütemben folyt le, éspedig

- *a „Balkán" hadművelet a haderő 2/5 részét érintette. A mozgósítás első napja július 28., az 5. nap augusztus 1. volt.*
- *Az „Oroszország" – hadművelet jelentette az általános mozgósítást; ennek első napja augusztus 4., ötödik napja augusztus 8. volt, 1914. augusztus 8-án tehát az egész osztrák–magyar haderőnél el kellett volna rendelni a tábori posta működésének megindítását. A valóságban ez nem következett be; az ide vonatkozó rendelkezést csak augusztus 11-i hatállyal adták ki.*»

Ezt a megállapítást is helyesbítenünk kell. Hans Riedel az „ARGE Militaria Austriaca Philatelia" kiadásában, 2000-ben megjelent „Die K.u.k. Feldpost zu Beginn des 1. Weltkrieges" kiadványában a bécsi állami levéltárban és hadi levéltárban végzett kutatásai alapján a következőket közli:

«A Cs. és kir. Postavezérigazgatóság (Generalfeldpostdirektion) aktáiból:

1914. 08. 03. *„Hadsereg Főparancsnokság/Hadtáp Főparancsnokság Op. Nr. 71. Hadügyminisztériumnak BÉCS Tábori postaforgalom megindítása.*

Kérem, tegye meg a szükséges intézkedéseket, amelyekkel a tábori postaforgalom augusztus 4-én megindulhat. Mindent, a „B Háborús esetre „vonatkozó tájékoztató parancs szerint /az érintett helyek, már utasíttattak, azaz a Tábori Posta 32., 48., 65., 73., amelyek ESZÉK 1 postagyűjtőhelyre tartanak és erről ESZÉK-et is értesíteni, hogy a 32., 48., 65., 73 Tábori posták küldeményeit, amelyeket eddig ESZÉK-re irányítottak, azokat MAMOROSSZIGET[4] *postagyűjtő helyre irányítsák, az „R Esetre" vonatkozó utasításnak megfelelően/ felállítani. Továbbá minden, a „B esetre" vonatkozó tájékoztató parancs érintett helyet értesíteni, hogy a Tábori Posta 11., 19., 31., 39., 51. számra címzett postai küldeményeket ideiglenesen ne ÚJVIDÉK postagyűjtőhelyre irányítsák, hanem WIEN 1-re. Végül ÚJVIDÉK 1 postagyűjtőhelyet értesíteni, hogy a Tábori Posta 11., 17., 31., 51. számra beérkező postát azonnal WIEN-be küldjék., ……Kanik vörgy"*

1914. 08. 04. *Honvédminisztérium 10. Osztály Hadügyminisztérium 5/TB Bécs 10 h 50 5/TB 2424 Res. sz. értelmében a tábori postaforgalmat 1914.08.04-én megindítjuk. Azonban a 10033/1914 leirat szerint a tábori távirat gyűjtőhelyek, amelyek még nincsenek üzemben, tevékenységüket először 08. 08-án kezdhetik meg, mivel az előző távirat csak azokat a seregtesteket érte el, amelyeket a „B eset" /Balkán/ során mozgósítottak.*

Az 5. Hadsereg Postaigazgatóságának 1914. augusztus 8-i jelentése a Táboriposta Vezérigazgatóság részére

A Postavezérigazgatóság Z/9 rendeletére a következőket jelentem.

Az elöljáró katonai hatóság meghagyására helyettesemmel és a zágrábi Magyar Királyi Posta- és Távíróigazgatóság körzetében felállítandó tábori postahivatalok személyzetével az 5. Hadsereg vezérkari főnökénél jelentkeztem. A bemutatkozás után Cs. és kir. 13. Trén hadosztály tábori postahivatal vezetője átvette a szükséges postai rekvizitumokat és a szállítóeszközöket. Én megkaptam a meghagyást, hogy augusztus 1-én az 5. Hadsereg vezérkarával a felvonulási területre utazzak. Az utazás a boszniai BRCKO-ig tartott, ahová augusztus 2-án megérkeztünk. Azonnal biztosítottam az elhelyezést alulírott igazgatóság és a 81. Tábori posta részére.

Augusztus 4-én megérkezett helyettesem és a 21. sz. Tábori Főpostahivatal teljes személyzete, beleértve a szállító eszközöket.

Augusztus 4-én megkaptam a Hadtáp Főparancsnokság / EOK / parancsát, hogy a 21. sz. Tábori Főpostahivatalt még aznap megnyissam, ami megtörtént*. Augusztus 5-én reggel a 81. sz. Tábori postahivatal is működésbe lépett. Azonnal létrehoztam a szükséges postamenetet a tábori postahivatalok és BRCKO-i állandó postahivatal között, amely az átadó állomás ESZÉK 1 és a 21. sz. Tábori Főpostahivatal között a titkos utasítás szerint, amelyet az említett postagyűjtőhely megkapott.*

Augusztus 6-án a 38. és 40. sz. TP, augusztus 7-én ***a 113 sz. TP*** *megkezdte működését. Az elsőként említett hivatal helye CELIC, /BRCKO-TUZLA úton/ , a második AEKO BRCKO-ban, és a legutóbb említett augusztus 7-én PRIBOJ-ban és mától BJELINÁ-ban. A 38., 40. és 113. sz. TP és a 21. sz. Tábori Főpostahivatal közötti postamenetet azonnal megteremtettük.»*

Dr. Palotás 1980-81-ben feltehetően nem kutathatott az osztrák állami levéltárban. Így csak olyan adatokra támaszkodhatott, amelyek rendelkezésére álltak, mint például Alfred Clement többször említett könyve. Ma azonban nem árt helyesbíteni azt, ami helyesbíthető, azaz hogy a tábori postaszolgálat annak rendje és módja szerint, 1914. augusztus 4-én kezdte meg működését a szerbiai hadszíntéren.

[4] *Máramarossziget*

Dr. Palotás, a korai tábori postai objektumokról készített táblázatait, az azóta előkerült dokumentumok , illetve az elvégzett kutatások – elsősorban Gerrit Matthijssen (Hollandia) kutatásai − tanúsága szerint, alaposan meghaladta az idő.

Alábbiakban néhány olyan érdekesebb lelet olvasható, amelyek ma már kortörténeti dokumentumként is értékelhetőek.

Mivel a mozgósítás Szerbia ellen irányult és a hadműveletek a déli fronton indultak meg, nyilvánvaló, hogy a korai tábori postai dokumentumok is onnan kerültek elő.

Az „abszolút első napi" tábori postai dokumentumot Gerhard Weber közli „Bosnien-Herzegowina 1812 bis 1920. Stempel Kompendium in 2 Bandern" című könyvében, a 766. oldalon:

Tábori postaszám 85 bh típus, 2. VIII. 14. 4/15. Gebirgstraineskadron 7. Geb. Brigade (7. hegyi dandár) MPAbl. Mesici-Rogatica.

Tábori postaszámra hivatkozik, de még nem tábori postán kezelt dokumentum a Balkán frontról a 10. ábrán bemutatott, Pécsen feladott lap. Az itt következő, egy észak-keleti hadszíntérről a STRYJ állomáson „Tábori posta lev. lap"-ként feladott képeslap:

19. ábra. Képeslap tábori lapként feladva Stryj 2. 8.8.14

Gerrit Matthijssen és saját gyűjteményből néhány érdekesebb korai keltezésű dokumentum a balkáni hadszíntérről, az első hétről (1914. augusztus 5–11.)

Tábori posta	Típus	Keltezés	Csapat megnevezése	Magasabb egység	Megjegyzés
34.	bh	5. VIII. 14.	3/49 gyalog zászlóalj	9. Hegyi dandár	Első nap
109.	TP	914. AUG. 5.	39. Gyalogezred	17. Gyaloghadoszt.	Első nap
60.	TP	914. AUG. 6.	96. Gyalogezred	34. Gyaloghadoszt.	
45.	bh	6. VIII. 14.	4/81. Gyalog. zlj.	6. Hegyi dandár	
38.	TP	914. AUG. 7	78. Gyalogezred	XIII. Hadtest	
40.	TP	914. AUG. 8.	5. Hadsereg par.		
58.	TP	914. AUG. 8.	4. Hadsereg Térp.		Saját gyűjt.
109.	TP	914. AUG. 10.	17. Gyaloghadoszt.		Saját gyűjt.
96.	FPA	11. VIII. 14.	29. Gyaloghadoszt.		Saját gyűjt.

TP= Tábori Posta bh= Bosznia-Hercegovina tip.
FPA = Feldpostamt

Néhány korai keltezésű lap az észak-keleti orosz hadszíntérről, az első hétről

(1914. augusztus 8–14.)

Tábori posta	Típus	Keltezés	Csapat megnevezése	Magasabb egység	Megjegyzés
64	FPA	8. VIII. 14.	14. Gyalogezred		Első nap
57	FPA	9. VIII. 14.	14. Gyalogezred		
100	FPA	14. VIII. 14	14. Gyalogezred		

FPA = Feldpostamt

Gerrit Matthijssen 2010-ben Dubrovnikban tartott előadásában közzétett és engedélyével közölt statisztikai adatai alapján a korai, tehát 1914. augusztus hónapra vonatkozó kutatás eredménye: különféle gyűjteményekben, eddig megjelent publikációkban stb. összesen 275 db dokumentumot talált és gyűjtött össze, 95 különféle tábori postahivatalból. Közülük:

HFPA	Hauptfeldpostamt (Tábori Főposta)	2
FPA	Feldpostamt (Tábori postahivatal német ny. bélyegző)	49
EPA	Etappenpostamt (Hadtáp postahivatal német ny. bélyegző)	-
TFP	Tábori Főpostahivatal (magyar nyelvű bélyegző)	2
TP	Tábori Postahivatal (magyar nyelvű bélyegző)	30
HP	Hadtáp Postahivatal (magyar nyelvű bélyegző)	1
bh	Bosznia-Hercegovina típusú bélyegző	11
	Összesen	95

Helyszínek szerint:

Hadsereg Főparancsnokság, Hadtáp Főparancsnokság	2
Balkán hadszíntér /B/ 2. Hadsereggel	
Orosz hadszíntér /R/ 2. Hadsereg nélkül	58
Összesen	95

Korai dokumentumok

Első nap Balkán	1914. augusztus 5. (bh. 34 és TP 109)	2
Első hét Balkán	1914. augusztus 5–11.	26
Első nap orosz hadszíntér	1914. augusztus 8. (FPA 64)	1
Első hét orosz hadszíntér	1914. augusztus 8–14.	13

1914. augusztus hónapban kiadták az 1–214. postaszámokat, összesen 214 postahivatalnak, ehhez jön a 300-as csoport (300-tól 311-ig.) A tábori postahivatalokat 215. számtól felfelé később nyitották meg. 1914. augusztusban nem nyitottak meg, vagy nem vettek alkalmazásba 21 hivatalt (1–5., 116–118., 122., 140., 164., 169., 173. és 192–199.) A hadtáp postahivatalokat is beosztották a hadseregekhez, de rögtön nem üzemelték be. Az 56 hadtáp postahivatalból legfeljebb csak 10-et helyeztek üzembe. 1914 augusztusában tehát megnyílt 137 tábori postahivatal (214–21–56) és fenntartással 10 hadtáp postahivatal. A 300-as csoport nincs figyelembe véve. A rendelkezésre álló 95 hivatal anyaga 69%-ot képvisel. A 300–309 hivataloktól augusztusi dokumentum eddig nem került elő.

Irodalom

Dr. Palotás Zoltán: Tábori postánk megindulása 1914-ben. Philatelica 81/1

D.I. Herwig Rainer: „ARGE österr. Feld-und Zensurpost 1914–1918” Rundbrief Nr. 32.

Alfred Clement: Handbuch der Feld- und Militärpost in Österreich

Hans Riedel : Die K.u.k. Feldpost zu Beginn des 1. Weltkrieges

Gerrit Matthijssen: Frühverwendete Feldpostnummern August 1914 /kézirat

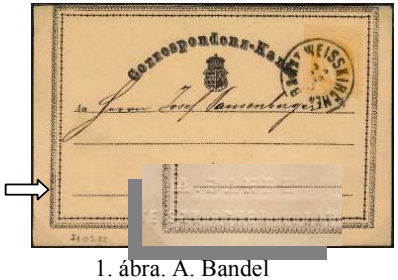
TULAJDONVÉDELEMI JELZÉSEK AZ OSZTRÁK–MAGYAR MONARCHIA DÍJJEGYESEIN

FRANK SEMMLER AIJP, BOCHUM − GERHARD SAND, HALLEIN

1. Magyarország

A gyűjtők körében vitatott, hogy a bélyegeken és díjjegyeseken található dombornyomású cégjelzések a céglyukasztás előfutárainak számítanak-e, ahogy az is, hogy a későbbi céglyukasztások a tulajdon jelzésével az eltulajdonítás elleni védekezést (is) szolgálták-e.

1. ábra. A. Bandel

2. ábra. Fischer Miksa Weisskirchen / Bánát, Léva

A következő képen egy kézi dombornyomó készülék látható, EZIBOSS / Prov. Pat. 13130/81 felirattal.

3. ábra. Dombornyomógép

Díjjegyes levelezőlapok

Az eltulajdonítás és illegális felhasználás megakadályozásának céljára egy dombornyomó készülék beszerzésénél gazdaságosabb megoldások is léteztek. Az egyik ilyen, széles körben használt olcsó lehetőség a felragasztható cégcímkék használata volt.

4. ábra. SZÉKLER HERMAN / Féri ruha raktára / KAPOSVÁROTT

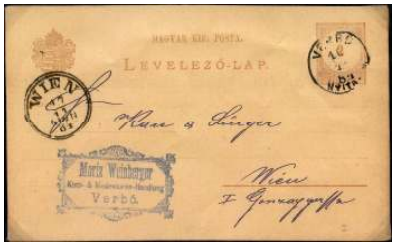
5. ábra. LIEKARNA FR. PL. KUBÁNYIA U SISKU / APOTHEKE DES FR. v. KUBÁNYI / SISSEK

6. ábra. HUNYADI JÁNOS KESERŰ-VÍZ / SAXLEHNER ANDRÁS / BUDAPESTEN

Egy harmadik változat a díjjegyesekre nyomott cégbélyegzés, ami néha az értékcikket jelző bélyegképre nyomva is előfordul. Ez egyben

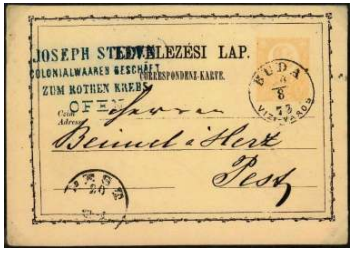
előértéktelenítésnek is számít, ahogy ez például a 8. ábrán, e módszert egyértelműen a dombornyomású cégjelzés helyett alkalmazó prágai Josef Klein esetében látható.

7. ábra. MORITZ WEINBERGER VERBŐ

8. ábra. JOSEF KLEIN / PRAG

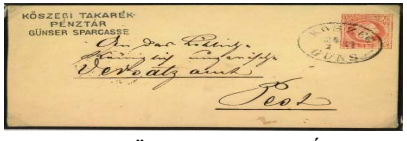

9. ábra. JOSEPH STEDEN COLONIAL-WAARENGESCHÄFT ZUM ROTHEN KREBS

10. ábra. ZIPSER & KÖNIG ZENEMŰKERESKEDÉS

Díjjegyes levélborítékok

11. ábra. KÖSZEG1 TAKARÉK PÉNZTÁR GÜNSER SPARCASSE

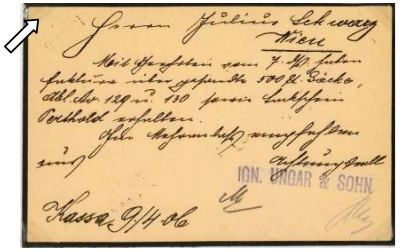

12. ábra. K.K. OESTERREICHISCHE STAATS-EISENBAHN GESELLSCHAFT SPEDITIONS-BÜREAU PEST

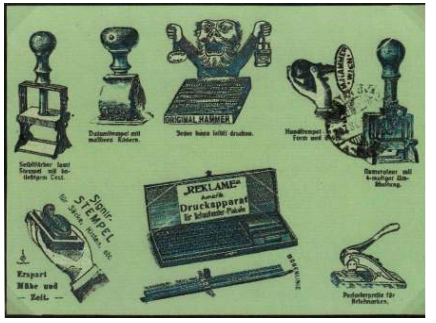
Miután 1858-ban az angol John Sloper egy kézi eszközt konstruált, melyre 1868-ban szabadalmi védelmet nyert, ugyanerre a célra létrejött egy lyukasztásos megoldás is, és ezt egyre elterjedtebben kezdték használni, és nem csak a bélyegek, hanem a díjjegyesek megjelölésére is. A korább bevezetett alternatív biztonsági és védelmi megoldások visszaszorultak, mivel a lyukasztógépek nem csak a díjjegyesekhez, hanem már a bélyegekhez is használhatók voltak.

Magyarországon az átlyukasztás lehetőségét a díjjegyesekre csak 1886. július 3-án terjesztették ki, míg a postabélyegek esetében már korábban, 1877. március 24-től engedélyezett volt.

A céglyukasztás bevezetése díjjegyeseken

13. ábra. Perfin díjjegyesen U.I. és F. UNGAR IGNAZ és FIA

14. ábra. M. HAMMER cégborítékjának hátoldala

15. ábra. M. Hammer bélyegperforáló készülékének reklámja

Nem zárható ki, hogy mellékfunkcióként az itt bemutatott védelmi módszerek egyben a cégek reklámját célozhatták. Jó példa erre az alábbi kétnyelvű levelezőlap, mely cégbélyegzéseinek szövege:

felül: TETTEY NÁNDOR és Tsa. / KÖNVYKERESKEDÉS / BUDAPEST;
alatta: FERD. TETTEY & Co / BUCHHANDLUNG / BUDAPEST.

16. ábra. Postai díjjegyes, reklám céljából kétféle, magyar és német nyelvű cégbélyegzéssel

Ahogy a jelen cikk második részében Gerhard Sand, az osztrák perfinkatalógus kiadója írja, az itt tárgyaltak vonatkoznak az osztrák díjjegyesekre is. E témához kapcsolódóan a dombornyomású cégjelzésekről további részletesen feldolgozott információk találhatók Frank Semmler 2012 szeptemberi, Dabason tartott „*Dombornyomású cégjelzések, mint a céglyukasztás előfutárai az Osztrák–Magyar Monarchia díjjegyesein*” című székfoglalójában[5].

2. Ausztria

Mialatt az Egyesült Királyságban Sloper mérnök az értékcikkek átlyukaszthatóságának engedélyeztetésén fáradozott, amely aztán világszerte gyorsan elterjedt, egyes cégek, mint pl. a K.u.k. Monarchiában is erre egy egyszerűbb és gazdaságosabb módokat találtak.

Ezeket az 1869-től bevezetett és igen népszerűvé vált díjjegyes levelezőlapokon különösen gyakran alkalmazták. A postai levelezőlapok ugyanúgy, ahogy a postabélyegek, szintén előre megvásárolhatók voltak, és nagy előnyük volt, hogy az értékjegyet is beleértve önmagukban tartalmaztak mindent, ami egy postai küldeményhez szükséges volt. Mivel azonban a díjjegyes lapok szintén ki voltak téve a lopás veszélyének, ajánlatos volt hozzájuk valamilyen biztonsági intézkedést is alkalmazni. E célra Ausztriában a cégek a következőkben bemutatott, három különféle biztonsági eljárást találtak.

Ennek első, és egyben legdrágább változata egy dombornyomó készülék volt, amellyel cégadatokat nyomhattak egyaránt postai lapokba és bélyegekbe is. A legszélesebb körben azonban egy második változatot használtak, ami felragasztható cégcímkék alkalmazásából állt. A legegyszerűbb harmadik megoldás pedig egy (céges) bélyegzés volt. E három, a következőkben példákkal bemutatott megoldás nekem egy nagy díjjegyes-gyűjtemény megtekintése során tűnt fel.

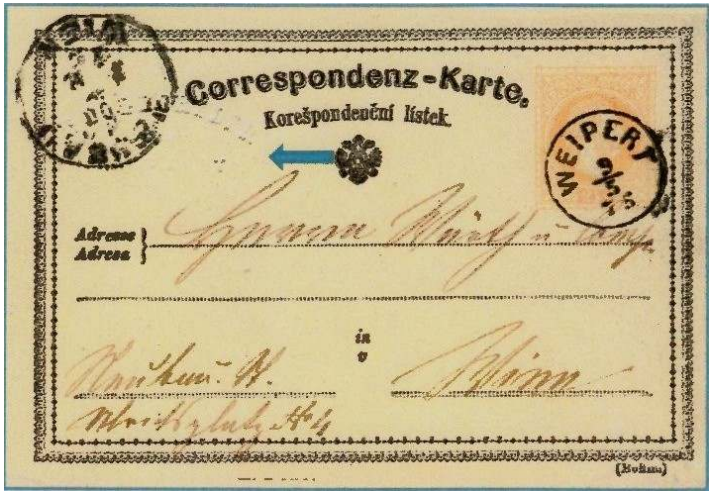
A három változat tehát:

1. céges dombornyomás;
2. felragasztható cégcímke;
3. cégbélyegzés.

17. ábra. M.& J. Mandl / WIEN dombornyomása bélyegen (1890)

[5] Lásd Philateica 12/2 22. oldal. (a fordító megjegyzése)

18. ábra. E. Dollorender / Weipert 1875

19. ábra. Julius Kurzhalss / Tetschen 1876

20. ábra. Gustav Gscheider
Hall OÖ 1874

21. ábra. Anton J. Siegl
Brünn

22. ábra. Baumbach'sche Apotheke zum Schwarzen Adler CiIIi Untersteiermark

23. ábra. E.Schiff
Eisenhandel Tarnow

24. ábra. J. Mednger/ Wien

25. ábra. MUSIKALIENHANDLUNG /

Az itt bemutatott tulajdonvédelmi formákat a privát levelezőlapok 1903-as bevezetéséig alkalmazták. A cikkhez az észrevételeket Gerhard Sandhoz kérjük küldeni, e-mail: gersand@tele2.at

Németből fordította: Szücs Károly

HÍREINK

NEMZETKÖZI SZIMPÓZIUM 2014, PINKAFELD

A kiváló előadások közül is kiemelendő az egyik fenti képen látható, három országból érkezett nemzetközi asztaltársaság jobb szélén helyet foglaló új tagunk, a solingeni *Ralph Ebner* igen színvonalas székfoglalója a Napóleon kori osztrák szignettákról. A jó hangulatú rendezvényről honlapunkon sok fotót közöltünk, és terveink szerint ugyanitt hamarosan az előadások magyar nyelvű összefoglalója is megtalálható lesz. A szimpózium előadásai német nyelven könyv formájában is megjelentek, melyek beszerezhetőségéről a Mafitt honlapjának „Kínálatunk" oldalán lehet tájékozódni.

HUNFILA 2014, DEBRECEN

Az idei, színvonalas bélyegnapi kiállítás **nemzeti nagydíját** dr. Nagy Ferenc alapító tagunk nyerte, aranyérmes „*Heerführer, Edelfrauen und St. Margarethe – Ungarn 1944–1946*" című gyűjteményével.

A bemutatott gyűjteményt a fenti képen a debreceni polgármester fogadásán a díjazott által mutatott első kiadású 10 forintosnál messze magasabbra értékelte. Egy rövid időszak viszonylag modern forgalmi kiadásainak olyan értő filatéliai feldolgozását méltányolták a nagydíjjal, amely egy modern időszakban az értékelés minden filatéliai szempontjából különösen magas színvonalat képviselt, és a helyi szükségkiadásokkal való kibővítés révén egyúttal az ilyen magas eredmény eléréséhez elengedhetetlenül szükséges nagy ritkaságokat sem nélkülözte.

E szép sikerhez a Mafitt tagjai nevében is szívből gratulálunk!

A MAGYAR FILATÉLIA SIKERE LONDONBAN

Szintén idén jubiláló brit testvérszervezetünk, az 50 éves „The Hungarian Philatelic Society of Great Britain” (www.hpsgb.com) májusban magyar napot szervezett a Royal Philatelic Society of London Devonshire Place 41. szám alatti klubházában. A nagy látogatottságból is leszűrhetően szép sikerrel rendezett tárlaton nemzetközi kiállításokon kitűnő eredménnyel szerepelt magyar gyűjtemények is láthatók voltak, ami elismerten magas színvonalat eredményezett. A bemutatón a Mafitt magyar tagjai közül Czirók Dénes, dr. Homonnay Géza, Jakab András, dr. Lővei György, Pálka György és Szücs Károly − közülük hárman személyesen − vettek részt. A HPSBG gondozásában angol nyelvű katalógus is megjelent, mely valamennyi bemutatott gyűjteményről egy-egy oldalnyi összefoglalót tartalmaz.

AUKCIÓ-MONITOR

Philatelica 14/1 CD-melléklete az idei év első felében gyűjtött magyar vonatkozású anyagokról ad körképet. Az árverések modern kuriózuma volt az 1952-es okmánybélyegek kétforintos címletének *piros helyett zöld színű tévnyomata*. Ezt az emissziót követő második napon, 1955. június 20-án visszavonták, ám kisebb (a nyomdából „kimentett”) mennyiség gyűjtői kezekbe került. A FIP aranyérmes 2007-es magyar pénzügyfilatéliai szakkönyvben R-rel jelzett ritkaság meglehetősen mérsékelt áron, jutalékkal együtt is csak alig 30 ezer forint felett kelt el. A egyedüli licitáló vásárló szerencséjét nyilvánvalóan a magyar katalógus meglepően alacsony, 40 ezer forintos értékelésének köszönheti. Itt egyébként jelenleg a visszavonással kapcsolatos hónap is tévesen, júliusként szerepel – ami valójában a takarékossági okból piros csíkkal felülnyomott készlet kiadásának hónapja – és ez sajnos elfedi a rendkívül rövid, kétnapos forgalmi időt.

NEGYEDSZÁZADOS JUBILEUMUNK

Szeptemberben lesz a Mafitt 25. születésnapja. Ez alkalomra brit testvérszervezetünk képviselőinek részvételével ünnepi közgyűlést tartunk a Bélyegmúzeumban. Idei tagdíjbélyegünk is a jubileumra emlékeztet, és alább közöljük a magyar filatélia szépségeiről készült tagdíjbélyegeink limitált számban megvásárolható sorozatát is, amelynek megvételével az ünnepi év rendezvényeink költségeihez lehet hozzájárulni.

IV. MAFITT SZALON, 2014 SZEPTEMBER

Az utolsó Mafitt szalont épp tíz éve rendeztük meg. Jubileumunk alkalmából „*Gyűjteményeink gyöngyszemei*” címmel most egy különleges bemutatón való részvételre kérjük tagjainkat. Azt szeretnénk, ha erre a rendezvényre egy lapon az általa művelt filatéliai témánként minden tagunk elhozná gyűjteménye legkedvesebb darabját és egyben ugyanezen a lapon leírná azt a történetet is, ami miatt kedvencei közül épp ezt a darabot választotta. Jelentkezés a titkárnál ***július 31-ig***!

A szalont az ünnepi közgyűlésen nyitjuk meg és az azt követő hetekben a Bélyegmúzeumban lesz látható. Zsűrizés helyett a közönség részéről legkedvezőbben fogadott bemutató "A 2014. év legérdekesebb magyar filatéliai objektuma" címet nyeri majd el.

Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-ben kezdődött húsz év szünet után
2011-től a Mafitt tagdíjfizető tagjai számára szükséges mennyiségbenn magyar és párhuzamosan angol nyelven is
(az angol mutáció 50 alatti példányban készül.)

A lap teljes tartalma és digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról letölthető: www.mafitt.hu

This paper and the CD attachment is available on the website of Mafitt at www.mafitt.hu

XXV. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság
Hungarian Society for Philatelic Researches

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47. www.mafitt. hu e-mail: info@mafitt.hu

Ára: 1.800 Ft

14
2

Philatelica

Philatelica 2014/2

Készült a Mafitt 25. jubileuma alkalmából
Published on the occasion of the 25th year anniversary of Mafitt

Tartalom / Content:

4. Mafitt Szalon –	Gyűjteményeink Gyöngyszemei Pearls of Our Collections	I.
	A Szalon katalógusa The catalog of Parlour	II.
	A kiállítás lapjai The pages of the exhibition	1-68
Hírek / News		V.

Szerkesztő / Editor	Szücs Károly, Mafitt titkár / secretary of Mafitt
Tanácsadók / Consultants	Filep László, bélyegszakértő / philatelic expert
	Dr. Lővei György, a Gervay alapítvány elnöke / president of the Gervay Foundation
	Mervyn Benford, President of The Hungarian Philatelic Society in Great Britain

4. MAFITT SZALON – GYŰJTEMÉNYEINK GYÖNGYSZEMEI

4. MAFITT PARLOUR – PEARLS OF OUR COLLECTIONS

E kiállítás létrejöttéhez Kostyál Ferenc pinkafői szimpóziumunkon elhangzott előadása adta az ötletet, amelyben egyedülállóan gazdag magyar ritkaság-gyűjteményéből mintegy egy évszázad visszavont magyar bélyegkiadásokról adott átfogó képet.

Az ötlet nyomán a Mafitt 25 éves jubileuma alkalmával felkértük tagjainkat, hogy válasszák ki gyűjteményeik számukra legkedvesebb darabjait és egyúttal világítsák meg választásuk motivációit is. Reméljük, hogy ebből nem csak az itt látható sok, általában magyar vonatkozású büszkeség, hanem maguk a filatelisták személyisége is közelebb kerül e rendhagyó bélyegbemutató látogatóihoz.

A legnagyobb magyar ritkaságokat sem nélkülöző lapjaink összképe természetéből fakadóan nem mutathat egységes képet, mert a gyűjtők személyisége és motivációjuk is rendkívül sokrétű. Azt reméljük azonban, hogy épp ebbe a sokszínűségbe való bepillantás is hozzáad valami fontosat az itt látható különlegességek szépségéhez. Időrendbe rendezésük pedig egyben átfogó képet nyújt nem kevesebb, mint két és fél évszázad filatéliai gazdagságáról is.

Nemzetközi társaság lévén, lapjait mindenki azon a nyelven készíthette, ami számára a leginkább kézenfekvő volt. Az olvasók megértését kérjük, hogy a mindössze három hétig nyitva tartó kiállítás alatt készített lapunkat elsősorban a megoldhatatlannak bizonyult szerkesztés-technikai okokból ezúttal nem fordítottuk. Igy talán az is érzékelhető, hogy a Mafitt tagjai a filatélia közös nemzetközi nyelvén milyen jól megértik egymást.

A szerkesztő

The idea of this exhibition grew from the lecture of Ferenc Kostyál at the Pinkafő Symposium back in April, in which he gave us an overall picture of the unpublished or recalled Hungarian stamp editions in his fantastic Hungarian rarity-collection, within a time-span of a century.

Following the idea we asked the members of Mafitt, on the occasion of our 25th year anniversary, to choose their favourite item from their collection for display and to explain this choice. We hope that not only the many treasures shown here, related mostly to Hungarian philately, but also the personalities of the philatelists themselves will reach and be appreciated by the visitors to this unusual stamp exhibition.

The pages, containing some of the greatest rarities of Hungarian philately, are not a uniform presentation as the personalities and the motivations of the collectors are also very diverse. We hope, though, that exactly that variety adds something important to the beauty of these fantastic items. Their chronological order shows a comprehensive picture of the philatelic richness of more than two and a half centuries.

Our society being an international one, each participant was allowed to prepare his exhibit in the most convenient language. We hope our readers will understand that, as this Philatelica has been prepared during the three weeks this exhibition has been open to the public, it would have been an insurmountable task to produce a translated version. We hope that this will well show that philately proves a common language beyond natural language barriers.

The editor

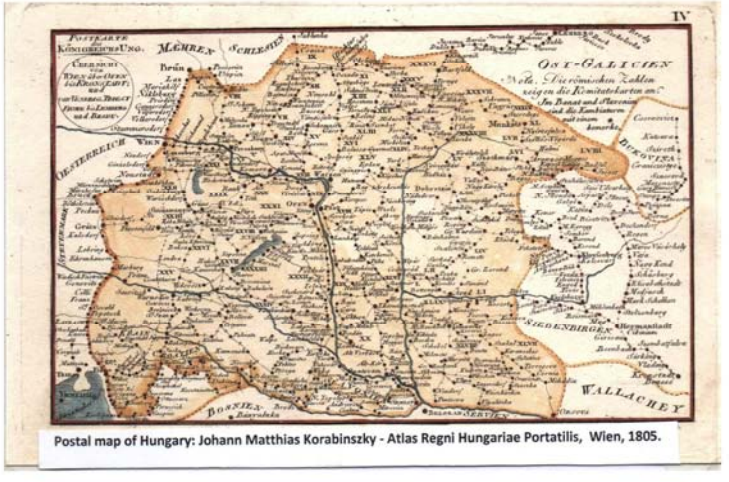
Lap	Név	Év	Title / Cím
--	Bélyegmúzeum (az állandó kiállítás részeként)	1867	A "Kőbánya levél"
1	CSICSAY Péter (Slovakia)	1763	Postmaster's receipts of Northern Hungary
2	PÁLKA MUDr, Juraj (Slovakia)	1773	A BARTFELDT bélyegelőtti bélyegzés
3	ROMPES Drs, Jan (Netherland)	1833	Doppelter, umfreier rekommandierter Ex-Offo Abzugsbrief
4	BRUCKNER Prof. Mag., Walter (Austria)	1844	Neusiedl am See - ein Feldpostbrief
5	FRESACHER dr, Hadmar (Austria)	1849	Dr. Artur von Görgey, sein Exil in Klagenfurt
6	FRESACHER dr, Hadmar (Austria)	1850	Zwei Ungarn-Briefe der 1. Ausgabe 1850
7	HEDLEY, Bill (Great Britain, Mafitt+HPSGB)	1851	A telegram to Pozsony from 1851
8	CSICSAY Péter (Slovakia)	1863	Komárom 1863, Mischfrankaturen
9	KIMMEL-LAMPART, Kurt (Swiss)	1865	Covers with Ceylon 2/-
10	HOMONNAY Géza, dr.	1867	Egy átlagosnak tűnő ajánlott levél
11	EBNER, Ralph (Germany)	1868	Zeitungsstempelmarken der Militärgrenze – Der Entwurf
12	VAS István	1868	Álvegyes bérmentesítés 2kr vörösesbarna hírlapilleték-párral
13	BARABÁSSY, Nikolaus	1871	In Memoriam Voloncs Gábor
14	VATTEPAIN, Pierre (France)	1871	Le 2Kr jaune de 1871, n°1,1a, et 8
15	KŐHALMI, Csaba (USA)	1871	Hogyan vándoroltak ezek ... Amerikába?
16	MÁJ dr, Jozef (Slovakia)	1871	Az 1871-es kiadású levelezőlap második típuscsaládjának X. típusa
17	SEBESTYÉN, Tamás T. (France)	1871	A fordított fogazatú réz 5 krajcáros ívrekonstrukciója
18	WENZL, Josef (Austria)	1871	2x5 Kreuzer Kupferdruck-Marken als Stempelmarken verwendet
19	LEEUW VAN WEENEN Drs, Paul de (Netherland)	1871	Essays für die 1871 Postkarte
20	VAS István	1871	Az egyetlen ismert teljes hírlapbélyeg-ív
21	CZIRÓK Dénes	1875	Magyarország legritkább bélyege – a piros ZSGT
22	BENFORD, Mervyn (Great Britain, Mafitt+HPSGB)	1877	Mozgóposta Care
23	KERNÁCS György	1877	Távirdai sürgöny feladási vény tömbök
24	GIRLICH, Peter (Germany)	187x	A 2 kr-os levelezőlap nyomathibái
25	SZÜCS Károly	1884	Az 1kr-os okmánybélyeg legnagyobb helyreállított összefüggése
26	THORNBURN, Chris. C. (Great Britain - HPSGB)	1888	Joy of discovery
27	HOMONNAY Géza, dr.	188x	Réunion sziget első kiadása levélen
28	LEEUW VAN WEENEN Drs, Paul de (Netherland)	1890	Die schwarze Rekozettel
29	SEMMLER, Frank (Germany)	(1898)	Eine philatelistische "Metamorphose" beim Diebstahlschutz

Lap	Név	Év	Title / Cím
30	VARJASI Mihály	18xx	Távirati díjnyugták
31	LENTE István	1900	Üzleti levelek gyöngyszeme
32	KIMMEL-LAMPART, Kurt (Swiss)	1900	Yunnan - earliest recorded cover from any of imperial post offices in Yunnan
33	SOMOGYI Tamás, dr.	1909	Hirdetéses levelezőlapok kiállítási lapja
34	MORELL, Roger	1916	Budapest, Headquarters of the Kuk Donauflotilla
35	PERNECZKY László, dr.	190x	A Magyar Királyi Takarékpénztár és Posta kétnyelvű ajánlási ragjegyeinek összehasonlítása
36	HOMONNAY Géza, dr.	190x	A legkorábbi ismert "Peterdi-levél"
37	PERNECZKY László, dr.	190x	Ami Floderer ajánlott ragjegy katalógusából kimaradt
38	NAGY Gábor	1914	Magyar katonasors 1914-1922
39	VAS István	1915	Nem az értékszám hanem az alnyomat fordított ...
40	GLATZ István	1917	"S1" Siemens távirat
41	DOBÁK István	1918	Katasztrófa levél, 1918., vagy emlékezzünk hős repülőinkre
42	FILEP László	1919	In Memoriam Cornides Sándor
43	FILEP László	1919	In Memoriam Flasch Dezső
44	FILEP László	1919	Miért ritkák a Magyarországon használt csehszlovák Hradzsin bélyeges levelek?
45	KIRÁLY Tibor	1920	Halálfejes színpróbák
46	THORNBURN, Chris. C. (Great Britain - HPSGB)	1924	Weird and wonderful
47	BENFORD, Mervyn (Great Britain, Mafitt+HPSGB)	1925	Pénztári napló - with a 10000K Madonna sheet
48	TÓTH György	1926	Hogy jutott egy levél 1926-ban Budapestről New Yorkba
49	LŐVEI György, dr.	1927	Egy különleges bérmentestésű légiposta levél, avagy milyen messze van Pozsonytól Rétság
50	DRÖGE, Heribert (Germany)	1934	A LEHE 50 éves jubileuma blokk
51	WEERD, Jan Jaap de	1934	Airmail letter from Budapest to Buenos Aires
52	KOSTYÁL Ferenc	1938	A Nagymánya tévnyomat elsőnapi felhasználása
53	LŐVEI György, dr.	1938	Kassa – Ismét magyarok vagyunk próbanyomat
54	GLATZ István	1939	A Délafrikai Unióba küldött 25 csomag díjhiányjelentése
55	WEERD, Jan Jaap de	1939	Hungarian Postcard censored in Königsberg

Lap	Név	Év	Title / Cím
56	MORGAN, Robert B. (USA)	1945	The Budakeszi Postmaster Provisionals
57	NAGY Ferenc, dr. (Austria)	1945	A Budapesti szükségtarifa 1945. Utolsó napi ajánlott levél
58	RÉVÉSZ Péter, dr.	1945	Zilahi kiadású díjjegyes
59	SOBLE prof, Alan (USA)	1945	A Missing Crown Of St. Stephen
60	SOBLE prof, Alan (USA)	1945	Ujvidék, an Interloper
61	WEISE, Martin (Great Britain, HPSGB)	1952	Vertel Josef design for SZTK revenue 48 ft
62	LEITOLD László	1956	Az 1956-os Sopron kiadás sorcserés tévnyomata
63	BENFORD, Mervyn (Great Britain, Mafitt+HPSGB)	1957	Vasúti and Portó Tri-sects
64	THORNBURN, Chris. C. (Great Britain - HPSGB)	1957	Fifteen points
65	TÓTH György	195x	Mit tesz a postás ha kifogyott a nyomtatványa és bélyege
66	Kissimon Mihály	19xx	Találkozás a magyar falvak postabélyegzőivel
67	LÁNG István professzor	1982	Carte Maximum Deák Ferenc akadémiai íróasztalával
68	SZÜCS Károly	2014	A filatélia örökké élni fog!

Megjegyzés:: a kiállítás megnyitása napján eleredetiben látható volt a Bélyegmúzeumban letétben levő és „Kőbánya levél”. Képe a szakirodalomban már többször megjelent, ezért ismételt publikálását itt nem tartottuk indokoltnak.

Postmaster's receipts of Northern Hungary

Postal map of Hungary: Johann Matthias Korabinszky - Atlas Regni Hungariae Portatilis, Wien, 1805.

RECEPISSE.

Über 15 Pfd. Pfeffer von

so zur Beförderung dem Kaiserl. Königl. Post-Wagen nacher Wien an

Herrn Weidmann übergeben worden.

Preßburg, den 10. Aug. 1763

Kaiserl. Königl. Post-Wagens Expedition.

This preprinted receipt for stage-coach post from 1763 is the earliest known piece used on the Hungarian Kingdom territory.

It was used as a receipt for a consignment posted for 15 kr to Vienna.

There were not yet marked neither validity nor postal charges on first receipts.

1.

A BARTFELDT bélyegelőtti bélyegzés

Sáros vármegye északi részének **Bártfa város (Bartfeld)** gazdasági, kulturális és vallási központja volt. A várost a 13. században alapították német betelepülők. Nagy Lajos magyar király 1376-ban Bártfának adományozta a szabad királyi város jogát. A város a 15. századtól része volt Felső Magyarország keleti területén lévő öt város szövetségének – Pentapolitana.

A posta Bártfán 1773–ban létesült. Egy ével később elkezdték használni az első egykörös bélyegzőt a felső részén lengyel királyi koronával, alsó részén postakürttel díszítve. Használat kezdete hozzákötődik a lengyel nemesség harcaihoz amelynek következménye volt az első Lengyelország feloszlása 1772-ben. Egyidejüleg a 13 szepesi város viszatért a Magyar királysághoz, amelyeket 1412–ben Lengyelországnak zálogba adott Luxemburgi Zsigmond császár. Az első bártfai bélyegző készítője, a vésnök valószínüleg lengyel származású volt, emiatt szerepel rajta a lengyel korona.

A bélyegelőtti bélyegzések között a történelmi Magyarországon ez az egyetlen bélyegzés amelyet korona és postakürt együtttesen díszít. A bélyegzés kitünő minősége és nagy ritkasága arrá késztetett, hogy ez a bélyegzés képviselje a több mint 1000 darabos bélyeg előtti levélgyüjteményemet a MAFITT 2014 évi SZALON rendezvényén.

Magán levél 1775. 01. 31–án Bártfáról Eperjesre. Címoldalán postakezelési jelzés „8", amely jelzi a félportós rendszerben a feladó és a címzett által fizetett 8+8=16 krajcárt az 1 latos levél bérmentesítéseként. A BARTFELDT nagyon ritkán előfordülő bélyegzés, antikva betütípussal, nagybetükkel, lengyel királyi koronával és postakürttel díszítve, használati ideje 1774-1784–ig tartott.

2.

Doppelter, umfreier rekommandierter Ex-Offo Abzugsbrief

Es handelt sich um ein doppelter,unfreier,rekomandierter Ex-offo Abzugsbrief geschrieben am 18.12.1833 in Zagrabia=Agram,heute Zagreb in Kroatien nach Carlostadii=Karlstadt, heute Karlovac in Kroatien. Dort blieb der Brief liegen bis den 29.12.1833 und wurde dann weiter geschickt nach Subrincze-bey Szeverin,heute Severin na Kupi in Kroatien.Am 19.1.1834 also 3 Wochen spaeter,wurde dort festgestellt:befindet sich nun in Agram,wohin der Brief schliesslich zurueck gelaufen ist.

Auf der Vorderseite befinden sich folgende Vermerke:das N.B.Zeichen und Registraturnummer 166 in schwarzer Tinte und P=Pauschalverrechnung plus 4 kr.Rekogebuehr. In Karlstadt wurde in Roetel 1 Loth ab 4 kr. geschrieben, d.h.Zone 1. Entfernung bis 3 Poststationen-Gewicht 1 Loth. Insgesamt 8 kr. vom Empfaenger zu bezahlen.

In Agram wurde der Ortsrekostempel Agram Recommandirt-ein sogenannter Schlangenstempel in Verwendung von 1833-1835 abgeschlagen.Insgesamt gibt es 4 solche aehnliche Stempel und zwar aus Agram, Gospich, Vucinichselo und Zengg alle im heutigen Kroatien.

Nachdem der Brief nicht abgeholt wurde in Szeverin, bekam er dort auf der Rueckseite den roten Langstempel in Antiquaschrift in Verwendung von 1834-1848. Es ist den frueheste bekannte Beleg dieses Stempels von Szeverin.

Insgesamt ein sehr seltener Brief in bezug auf Tarif;Leitweg und Stempel aus meiner Tarifsammlung Vorphilatelie Ungarn.

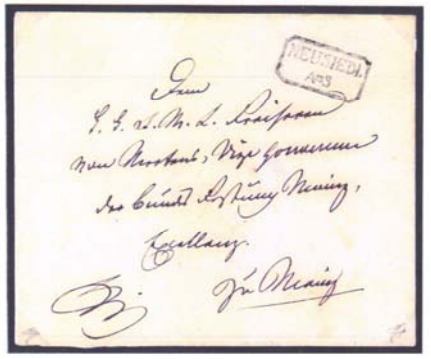
3.

Neusiedl am See - ein Feldpostbrief

Neusiedl am See: ★ : 1.5.1841
(als Briefsammelstelle)

Kasterstempel: NEUSIEDL/A=S : 1844

1844 : Brief von Neusiedl am See ie die Bundesfestung Mainz

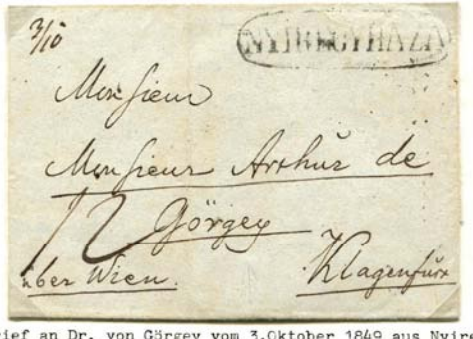

4.

Dr. Artur von Görgey, sein Exil in Klagenfurt

Dr. Arthur von Görgey

Dr. Arthur von Görgey, geb.1818, studierte Technik und zeichnete sich im ungarischen Unabhängigkeitskrieg von 1848/49 wiederholt aus, sodaß er am 31.März 1849 zum Oberbefehlshaber der ungarischen Streitkräfte gegen Österreich ernannt wurde . Er eroberte am 21.Mai 1849 Budapest für Ungarn,wurde jedoch am 11.Juli 1849 bei Komarom besiegt. Am 13.August 1849 ergab er sich den vereinigten österreichischen und russischen Truppen bei Villagos, da ein Kampf aussichtslos gewesen wäre.Görgey wurde ins Exil verbannt und lebte ab Herbst 1849 in Viktring bei Klagenfurt, wo er als Techniker in der Tuchfabrik MORO arbeitete. Im Zuge des Ausgleiches mit Ungarn 1867 wurde er begnadigt und kehrte nach Budapest zurück, wo er am 20.Mai 1916 im Alter von 99 Jahren verstarb.

Brief an Dr. von Görgey vom 3.Oktober 1849 aus Nyiregyhaza in sein Exil bei Klagenfurt.Postweg über 30 Postmeilen, daher Porto 12 Kreuzer.

Rekommandierter Brief des Dr.Arthur von Görgey vom 14.November 1864 an den Lehrer seiner Kinder.Dieser Brief wurde in KLAGENFURT (Viktring hatte damals noch kein Postamt) mit 15 Kr. + 10 Kreuzer Rekommandation (rückseitig) für die 3.Entfernungszone frankiert.

Zwei Ungarn-Briefe der 1. Ausgabe 1850

Abstempelungen Ungarn

Briefhülle eines rekommandierten Briefes der 2. Gewichtsstufe von PESTH nach Arad (3. Entfernungszone) vom 18.Mai (vermutlich) 1856. Briefporto 2 x 9 Kreuzer + 6 Kreuzer Rekoporto , entwertet mit sog. Hammerstempel (Müller GF-fh, 12_8 Punkte).

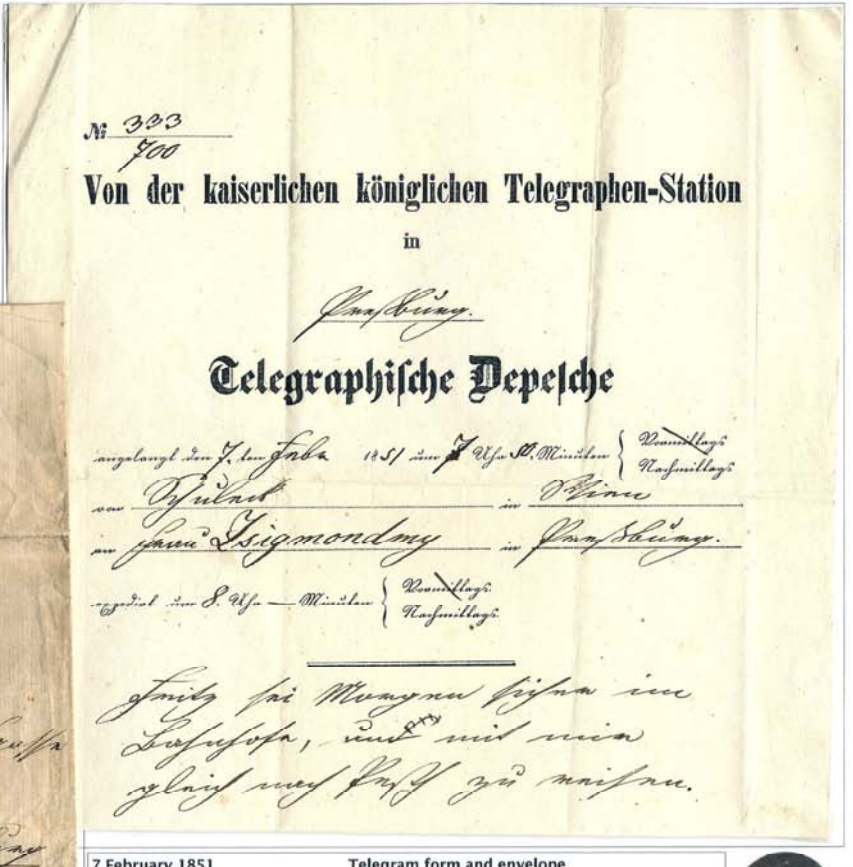
Rekommandierter Brief von APATHIN (Woiwodschaft Serbien) nach Pesth vom 5. Jänner 1854 (3. Entfernungszone).Frankiert mit 9 Kreuzer Type IIIa dunkelblau und 1 Kreuzer Type Ib orange im Sechserblock als Rekogebühr.(Stempel Müller RDb-f 4 Punkte)

A TELEGRAM TO POZSONY FROM 1851

There was a telegraphic service in Hungary from 1847. It developed in parallel with the railways and was treated as a postal service. Apart from some railway companies, private operators were excluded.

The charge for sending a telegram depended on how far it was travelling. From October 1850 to September 1863 there were 10 inland distance zones. A message of up to 20 words cost 60 Kreuzer for each distance zone between the despatching and receiving telegraph offices.

7 February 1851 **Telegram form and envelope**

This telegram was despatched in Vienna at 7.50am and received in Pozsony at 8.00am.

The message was transcribed on a telegram form ***(above)***. It was then sealed in a telegram envelope ***(left)*** with the stamp **'K.K.TELEGRAPHEN BUREAU PRESSBURG'** ***(right)***.

Both documents were marked with the message number 333 / 700.

The recipient was required to sign for delivery of the envelope.

Bill Hedley TV MAFIT Szalon Budapest 2014.09.06-28.

Komárom II.4 Belege der Periode der Briefmarkenausgabe von 1863

Mischfrankaturen

In Sommer 1863 ist eine neue Markenausgabe mit dem österreichischen Wappen in enger Zähnung 14 erschienen. Dieser Brief aus Nov. 1863 trägt eine Mischfrankatur mit 3 Kr. Ausgabe 1860/61 und 2 Kr. Ausgabe 1863 (ex Jerger-cert.)

Obiges Briefstück trägt eine Mischfrankatur folgender drei Ausgaben: 5Kr. 1860/61 +2Kr. 1864 +3 Kr. 1863. Die Marken wurden wahrscheinlich am letzen Tag der Gültigkeit aufgeklebt. Einmaliges posthistorisches Stück.

11.05.1864. Unterfrankierter Brief mit Mischfrankaturen nach Preßburg (Pozsony): 2+3 = 5 Kreuzer. Von Comorn nach Pest, bzw. nach Preßburg gehörten zur zweite Entfernungsstufe (90, bzw. 100 Km), so die richtige Tarif 10 Kreuzer gewesen wäre.

5. Perforated issues by De La Rue (1862-1871)

5.18 Both shades of the TWO SHILLINGS printed by De La Rue on paper with the first CC Wmk Before 1980 not one cover was recorded with any of the Ceylon 2/-. Both have been discovered since.

Sep 2, 1865, GALLE PAID red hs, sent at the double 1/6d via Marseilles rate by PO „Candia" to Suez (Sep 21) and by PO „Ripon" to Marseilles (Sep 28) arriving in Boston Oct 10 where the recipient had to pay 10c. **Mixed franking** of the 2/- steel-blue wmk CC printed by DLR with the 1/- wmk Star printed by PB.

*Ex Hackmey: **The only recorded 2/- steel-blue** with Wmk first CC on cover*

Nov 17, 1868, COLOMBO duplex hs, sent at the triple 10d via Marseilles rate via Galle by PO „Mongolia" to Suez (Dec 3) and by PO „Ceylon" to Marseilles (Dec 11) arriving in Inverness Dec 14, 1868 (arrival hs).

*Ex Hackmey: **The only recorded 2/- deep dull blue** with Wmk first CC on cover*

Egy látszólag egyszerű ajánlott levél

Többszörös nagy aranyérmes 1867-es magyar postatörténeti gyűjteményemben sok izgalmas ritkaság található, ezek között búvik meg ez a látszólag szerény levél, melyet pár éve fedeztem fel egy árverési katalógusban és vásároltam meg olcsó áron.
Az 1867-es kiadásból megmaradt leveleken messze leggyakoribb az egyszerű (azaz első súlyfokozatú) távolsági levél 5 kr-os bérmentesítése. Gyakoriságban ezt követi, de már jóval ritkább az egyszerű ajánlott távolsági levél 15 kr-os bérmentesítése, alapformájában 5 + 10 kr-ral, de mivel ennél a kiadásnál már nem volt előírás az ajánlási díj hátoldalon történő lerovása, gyakori az egybélyeges, 15 kr-os bérmentesítés is. (Érdekes, hogy a nehezebb leveleket, talán azért, mert sokszor jogi jellegűek voltak, gyakrabban küldték ajánlva, mint ajánlás nélkül.)
A 3 kr-os bérmentesítésű helyi levelek már kifejezetten ritkák (úgy 200-300 létezhet), a helyi ajánlott levelekből (szinte mindig 3+5-ral bérmentesítve) pár tíz maradhatott fenn.
Ám első súlyfokozatnál nehezebb helyi levél alig létezik. Gyűjteményemben, melyben az összes általam ismert ilyen levél megtalálható, összesen egy második súlyfokozatú (2*3 kr-ral bérmentesített) és egy második súlyfokozatú ajánlott (2*3 + 5 kr-ral bérmentesített) levél volt található – amíg fel nem bukkant az itt látható levél. Két dologra figyeltem fel rajta: az egyik, hogy Aradról Aradra küldték, a másik a közepén kék irónnal írt 3-as szám, ami általában súlyfokozati jelölés. HOPPÁ! Hát akkor ez egy harmadik súlyfokozatú helyi ajánlott levél kell legyen! Ennek díja 3*3 + 5 = 14 kr lett volna, látszólag valami oknál fogva 1 kr-ral túlbérmentesítették, sima ajánlott levélnek álcázva őt ezzel.
Ez tehát az **egyetlen ismert harmadik súlyfokozatú helyi levél** az első magyar bélyegkiadás érvényességének periódusából, nota bene ajánlva és túlbérmentesítve! Kell ennél izgalmasabb felfedezés egy filatelista életében?

A levél címzettje, Bánidi Béla báró magyar országgyűlési képviselő, újságíró volt, 1865-ben Arad vármegye főjegyzője lett, 1875-ben a Szabadelvű párt képviselője, de 1879-ben ebből kilépve megalakította a Független Szabadelvű Pártot.

10.

Die Zeitungsstempel der Militärgrenze

Der Probedruck, der eigentlich die Entwurfszeichnung ist!

ex Gary Ryan, ex Martin Erler

Dr. Stephan Koczynski hatte bereits in seinem Buch von 1924 aufgeführt, dass 6 Holzschnitte für die Militärgrenze anzufertigen gewesen seien, zwei davon für die Zeitungsstempelmarken. Dieser legendäre angebliche Probedruck hat sich aber als die Originalzeichnung des Künstlers herausgestellt. Angefertigt auf dünnen Transparentpapier, kann man auf der Rückseite alle Linien erkennen, die mit Kohle auf das zu schnitzende Holz übertragen worden sind. Der Holzschnitt sollte in vielen Details abweichen. So vor allem in der Hintergrundschraffur, die hier senkrecht, bei den in blau und orange gedruckten Probestempelmarken aber strahlenförmig verläuft.

Vergrößerung von 300% zeigt deutlich die Hilfslinien und die Freihandzeichnung!

11.

Az én klasszikus gyűjteményem gyöngyszeme az első 5 Kr-os hazai gyártású díjjegyes boríték.

Már akkor, amikor a „Gyűjteményeink Gyöngyszemei", MAFITT Szalon Bélyegparádé felhívását megkaptam elhatároztam, hogy klasszikus bélyeggyűjteményem legszebb darabját állítanám ki, éspedig az első 5 Kr-os hazai gyártású díjjegyes borítékot, egy tanulmánnyal együtt ahol az első 2 Kr bélyeg és levelezőlap, és az 5 Kr postautalvánnyal bemutatnám, azokat a lemezhibákat melyek minden első kiadáson megjelenik.
Legmélyebb megdöbbenésemre azonban ez év augusztus 11-én mindannyiunk elismerését és sokunk tiszteletét bíró, a magyar filatélia egyik legkiemelkedőbb ismerője, kutatója, és felfedezője elhunyt. Az első 5-Kr hazai gyártású díjjegyes borítékot, ami abszolút UNIKÁT ő fedezte fel a saját anyaga között, ezért tervemet megváltoztatva ezt a lapot:

IM MEMORIAM VOLONCS GÁBOR

-nak szentelem. A továbbiakban részletet közlök Voloncs Gábor a SZABOLCSI BÉLYEGÚJSÁG 2006. decemberi számából:

„Mindég kedvenceim közé tartoztak az első magyar gyártású díjjegyesek. Évtizedeken keresztül, ami kezem ügyében került válogatás nélkül beledobáltam egy dobozba. Nemrégiben nekiláttam, hogy névérték és kiadványtípus szerint rendezzem borítékokba.
E rakosgatás közben figyeltem fel rá, erre a rondán nyomtatott és hajtogatott kis csodára. Erre az első gyártású pacás könyvnyomtatással készült 5 Kr-os használatlan borítékra. Hogy ilyen boríték létezett azt jelzi az 1871.január 27-én készült államnyomdai kimutatás 5 kr-os díjjegyesre vonatkozó rovata:
3. Bélyeges boríték: 5 kr csomag (100db) előirányozva 20.500 kinyomtatva 4230 kikészítve 100 (csomag) …
Ez ideáig a forgalomba is kikerült „pötyös Ferencjóska" rossz bélyegkép nyomatú levelezőlapot-postautalványt ismertünk. Valószínű a többi –a posta által el nem fogadott és kinyomtatott mennyiség-, mint gyártási selejt a papírzúzdákba végezte…"

1868

Álvegyes bérmentesítés

Pseudo mixed franking

Szerb újságon 2 kr pár /vörösesbarna/

A szakirodalom szerint 2 kr használt pár, összefüggés nem létezik. A bemutatott darab egyedülálló ritkaság, unikum.

Serbian newspaper - 2 kr pair /reddish-brown/

Special literature: used 2 kr pairs, multiples those of the 1868 issue are practically nonexistent. The exhibited copy unique.

12.

Hongrie

1870 – Premier tirage

Lithographié, Dentelé 9 ½.

Effigie de l'Empereur François-Joseph 1er.

Ce premier tirage, préparé en 1870, ne fut pas mis en vente, n'ayant pas donné entière satisfaction, il fut détruit.

Cependant, quelques feuilles furent retrouvées et mises en vente en 1873 par erreur durant seulement quatre jours et demi :

les 30 et 31 Juillet 1873, le 6 Août,

et le 9 Août 1873 *entre* 10 et 11 Heures,

heure à laquelle la fraude fut découverte, et les quelques exemplaires restants furent définitivement détruits.

On en connaît une vingtaine d'exemplaires dans le monde

1er Tirage de 1870 *Impression grossière et couleur caractéristique*

Tirage de 1871

Emission provisoire

Emission définitive

14.

Kőhalmi Csaba László gyűjteményéből
Indianapolis, IN USA, Mafitt #128, 2001

Hogyan vándoroltak ezek a magyar filatéliai gyöngyszemek Amerikába? / How did these gems of Hungarian philately migrate to America?

'Pöttyös Jóska'
első nyomású 2 krajcáros /
2kr first (flawed) printing
(kb. 20-25 drb ismert /
approx 20-25 copies known

'Utánpótlásunk' feliratú 60f-es
bélyeg futott levélen /
60f stamps with 'Utánpótlásunk'
inscription on postally used cover
(árusításra került 1661 drb /
only 1,661 stamp sold)

kézisajtós Sztálin blokk *elsőnapi*
bélyegzéssel /
Stalin sheet printed on hand press
with first day cancellation
(kb. 1000 drb készült /
approx.1,000 copies printed)

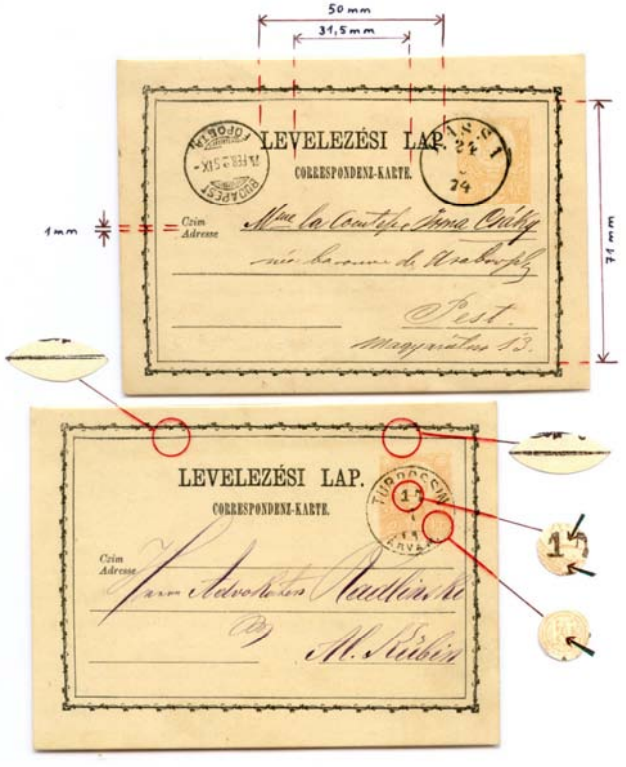

mindegyik példányt indianapolis-i börzéken találtam 1984 és 2013 között /
I found these examples while browsing stamp bourses in Indianapolis between 1984 and 2013

15.

Az 1871-es kiadású levelezőlap
második típuscsaládnak X. típusa.

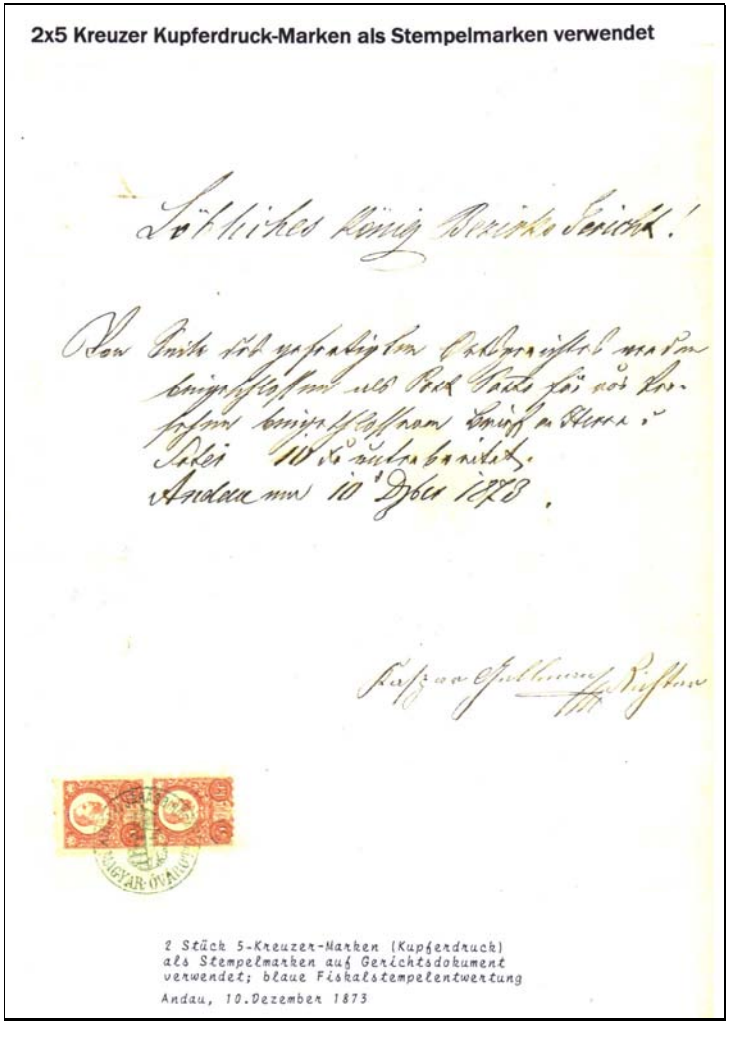
A X. típusú levelezőlap 1874-ben jelenthetett meg. Ezidáig a típusok közül a legkevesebb példányt láttam belőle. A papír színe sötét krómsárga, a levelezőlapra rányomott bélyeg színe narancs. A belső keret mérete 106 x 70,5 – 71 mm. A „LEVELEZÉSI LAP." szöveg hossza 50 mm, a „CORRESPONDENZ – KARTE." szöveg hossza 31,5 mm, az „Adresse" szó hossza 10 mm. Távolság a két szó „Czim" és „ Adresse" közt 1 mm. Egyenlőtlen a belső keretnek a felső vízszintes vonala. A rányomott bélyegképen a nyak hármas alapvonalú, a korona feletti gyöngysor sérült és pont található a „kr" pénznem rövidítés „k" betűjében.

16.

17. SEBESTYÉN, Tamás T. (France): A fordított fogazatú réz 5 krajcáros ívrekonstrukciója

17.

2x5 Kreuzer Kupferdruck-Marken als Stempelmarken verwendet
2 Stück 5-Kreuzer-Marken (Kupferdruck)
als Stempelmarken auf Gerichtsdokument
verwendet; blaue Fiskalstempelentwertung
Andau, 10.Dezember 1873

18.

Essays für die 1871-1874 Postkarten

Von der 1871 Postkarte sind nur sehr wenige Essays bekannt.

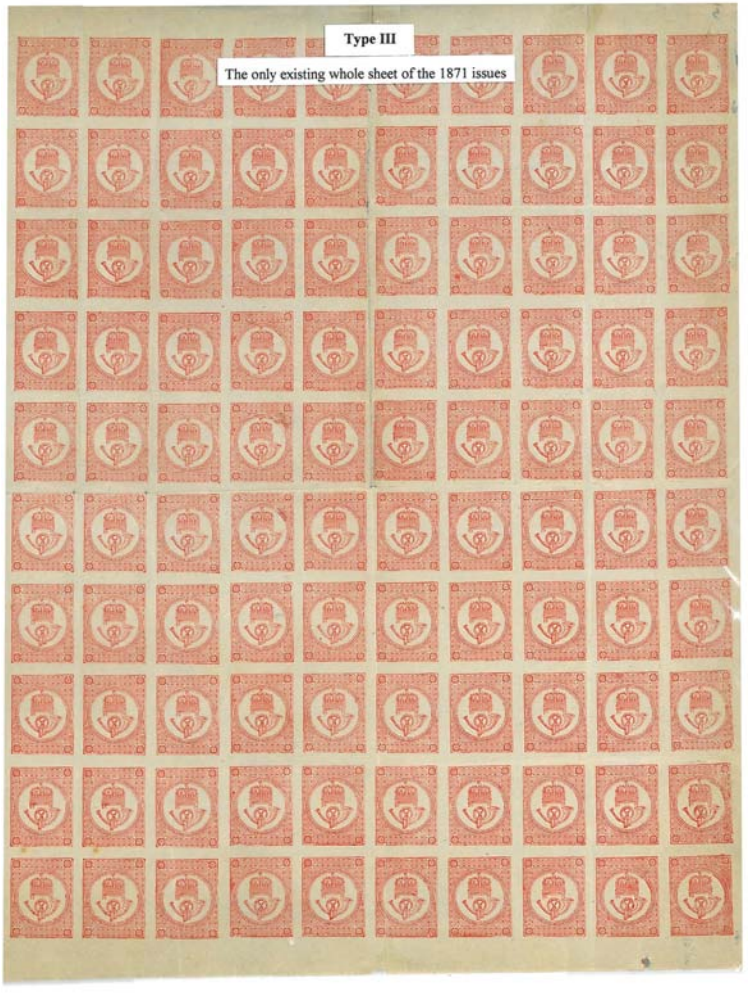

Essay für die 1871 Postkarte? Dieses Essay hat die gleiche Maßen wie die endgültige Postkarten: 92 x 128 mm. Aber die Marken-Eindruck ist Type III. Doch Essay für 1874 Ausgabe?

Essay für die 1874 Postkarte? Format 84 x 140 mm und Text ist mehr wie bei den 1874 Ausgabe. Marken-Eindruck ist Type III, aber ein anderer Druckstock wie oben.

19.

20.

Magyarország legritkább bélyege: a piros ZSGT bélyeg

Melyik bélyeg vajon Magyarország legritkább bélyege? Tán a fordított Madonna, vagy a Nagymánya? Ugyan! Több tucat létezik belőlük! Vagy a piros 3 kr-os? Ugyan! 5 db létezik belőle. A barnáspiros ZSGT bélyegből csak az itt bemutatott 2 db létezik szerte a világon! Ez Magyarország legritkább bélyege!

In den Jahren 1872 - 1875 befuhr die Zala-Somogyer Dampfschifffahrtsgesellschaft in ungarischer Sprache Zala-Somogy Gőzhajózási Társaság (Z.S.G.T.) die Strecke Révfülöp – Boglár auf dem Plattensee (Balaton), um Fracht und Personen im Jahre 1875 auch Briefe zu befördern. Um letztere besser verrechnen zu können, wurden im Juni 1875, analog den DDSG - Marken, Wertzeichen herausgegeben. Sie wurden in Prägedruck hergestellt, weisen drei verschiedene Farben auf, haben aber alle den gleichen Nennwert zu 5 Kreuzer gehabt. Insgesamt wurden bisher 16 Stück registriert, davon 4 Stück im Budapester Briefmarken-Museum (1 Briefstück und 3 Briefe) findet.

BRAUNROTE Marken *(nur diese zwei Exemplare sind bekannt)*

RÉV-FÜLÖP 13/8

RÉV-FÜLÖP 18/8

GRÜNBLAUE Marken (insgesamt sind 8 Exemplare bekannt)

RÉV-FÜLÖP ?/?

RÉV-FÜLÖP 6/10/75

RÉV-FÜLÖP 12/8

GRÜNE Marken (insgesamt sind 6 Exemplare bekannt)

ALSÓ-??? ?/?

RÉV-FÜLÖP 16/10/75
BALATON 16/10

RÉV-FÜLÖP 19/7 (blau)

Literatur:

- Ringström-Tester: The Private Ship Letter Stamps of the World (p. 143-149)
- Rampacher: Zala-Somogyer Steamship Company (The Stamps Lover Dec.1957-Jan.1958)(p.106-107)
- L.N.&M.Williams: Seltene Briefmarken (Stuttgart, 1968) (p.116-120)

Ungarische Post 1875-1900

Verwendung der Privatmarken **Révfülöp**

Als unikales Stück eines Postformulares gibt es ein Postanweisungabschnitt mit 5 Kr Briefmustereindruck frankiert, befördert durch das Schiff „BALATON". Die 2 Stück Z.S.G.T. - Marken dienten nur wahrscheinlich für Geldtransport von Révfülöp bis Boglár. (Weltrarität)

Anweisungsstempel:

KIFIZETETETT
(ausbezahlt)
(Kopie über einem anderen Beleg)

16.07.1875. Postanweisung aus Révfülöp aufgegeben, mit Schiff-Privatpost durch dem Balaton bis zum Boglár geliefert und dorthin mit dem staatlichen Post weiterbefördert, wahrscheinlich nach Budapest. Anweisungsstempel „KIFIZETETETT" wurde größter Teil in Budapest verwendet.
(ex. Klein, Steindler, Jerger dr. Nagy)

Die vergrößerte Kopie zeigt gut die Eigenschaften der „Balaton-Marken" (Untere Marke Papierverformung durch Prägedruck)

Hungarian Railways and the Post

Damaged Mail

2Kr. postal stationery postcard to Temesvár from Versetz (German language still used in southern Transylvania despite Hungarian autonomy.) Damaged in transit, it was repaired using special labels prepared for the purpose and carrying the **individual TPO number** printed in the anonymous-route styling of the auxiliary/emergency cancellers used in later years when normal types were not available. **TPO No. 3** by now ran from Budapest to Báziás (on the Danube east of Belgrade) via Temesvár and Versetz (Hungarian Versec(z).) This was one of two important early main through lines from Vienna to the Balkans, meeting Ottoman territory, still, across the river, with trade links to Turkey and beyond.

It is very exciting to find something that is perhaps the only one that exists. There is often a human story. The Hungarian train post office was sorry to damage a postcard- perhaps important to the people involved. So each train had its own repair system!

1877. Távirdai sürgöny feladóvevények.

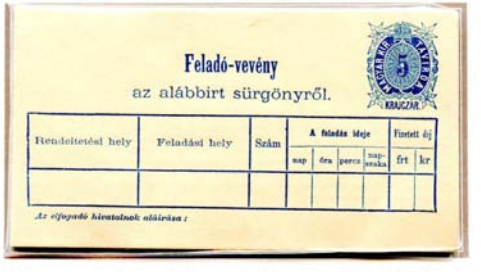
5kr os magyar – horvát nyelvű 50 es tömb, hozzá az eredeti **zárszalaggal**.R!

Alul magyar nyelvű 5kr os 25 ös tömb.

Ein ungarisch-kroatisch sprachige 50-Stück –Telegramm-Aufgabe-schein mit dem Streifen, welcher den Block abschließt.

Telegramm-Aufgabeschein ungarn-Sprachige 25 er stück Block

A legnagyobb visszaállított összefüggés sztorija (67 db)

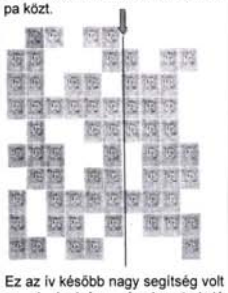
E bélyegek ugyanabból az ívből származnak, melyeket bündlikben találtam 2010-ben.

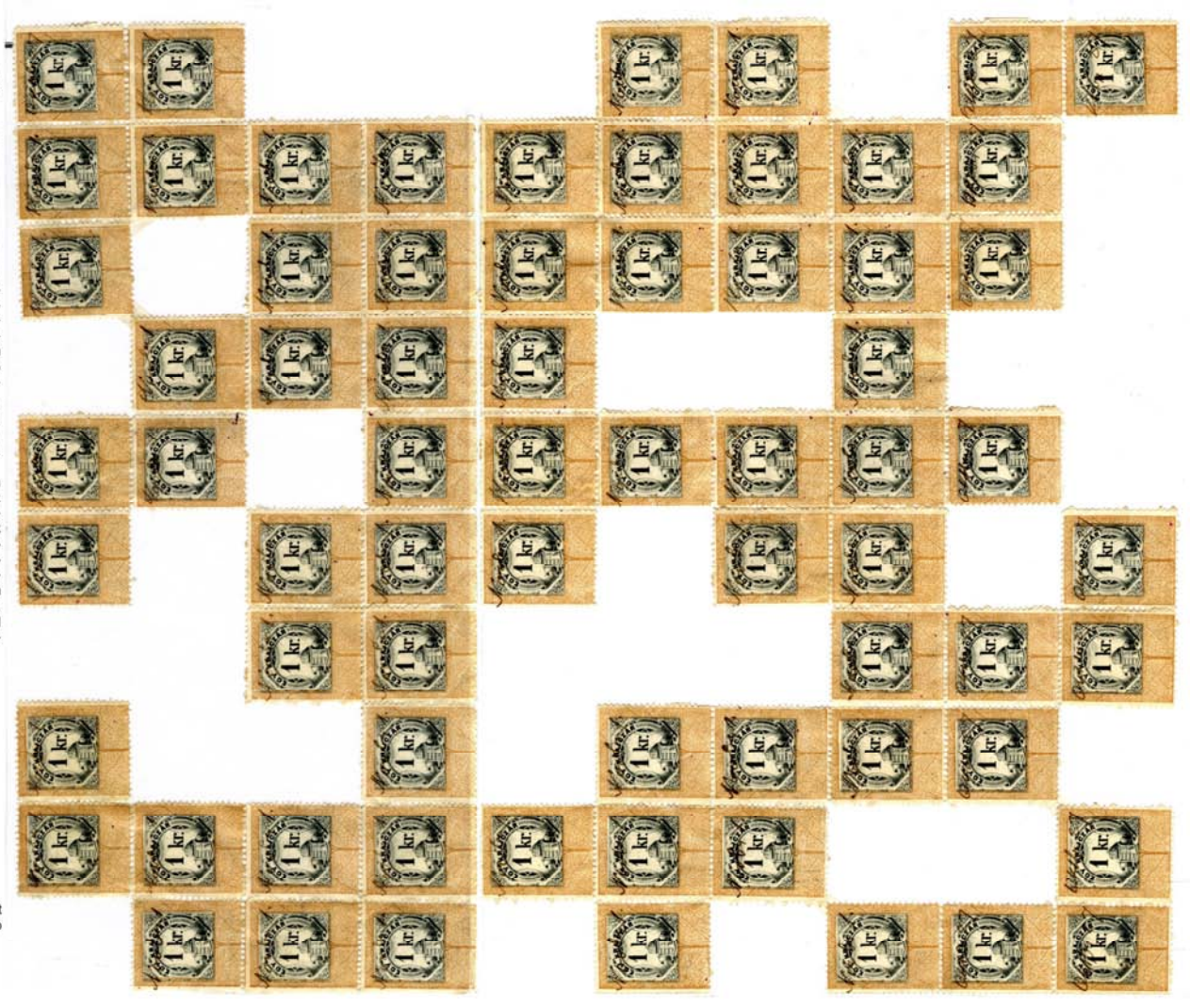
A bündlik bélyegei több tucat filatéliai változatot mutattak. Feltűnően sok közülük azonban ugyanahhoz a változathoz tartozott és azonos kézírásos érvénytelenítésű volt: két egymáshoz közeli nap ("*November 1*" a nyolc felső sorhoz tartozó és "*October 27*") a többi bélyegen. a "kr" nagyszlabosı kr vizjel állása is egyezett.

A vízjel oválisának helyzete és a fogazás adta szabálytalanságok szerint rendezve hamarosan néhány párra bukkantam, melyek fogai pontosan illeszkedtek egymáshoz. Napról napra egyre nagyobb egységeket sikerült összeállítani, melyek pár hét múlva egyetlen egésszé álltak össze. Nagy örömömre még a vízjelszél is előbukkant az ív 6.- és 7. oszlopa közt.

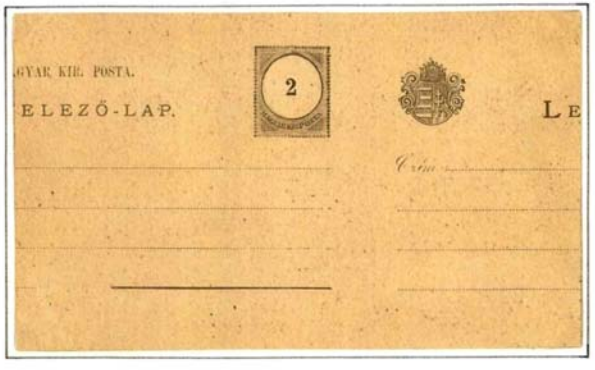

Ez az ív később nagy segítség volt az 1 krajcáros ívrekonstrukció megalkotásához.

25.

Abarten der 2 kr – Ausgabe
Eltérések a 2 kr-os kiadásnál

Die im Bogen gedruckten Postkarten wurden teilweise verschnitten.
Durch Umknicken der Druckplatte entstand dieser Fehldruck. Nach dem „SIMÁDY-Ganzsachenkatalog von1986 sind davon nur vier Karten bekannt.
Az ivben nyomott postai levelezölapok helyenként elszabva.
Hibás nyomás, ami a nyomólap behajtásából ered. „SIMÁDY"- Dijjegyes Katalógusa 1986 szerint ez ideig négy ilyen példány ismert.

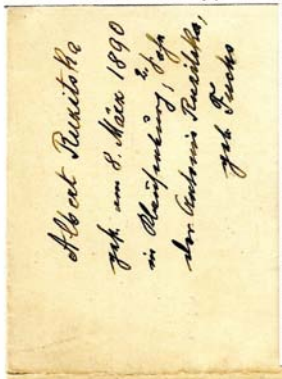
JOY OF DISCOVERY

1k "Envelope" on death notice entire, Koloszvár Mar 9 1890 (year written), concessionary-foreign printed matter to Wien ("Hungary Street"), no receiver. Note the speed of events: Mr Ruzitska died on the 8th; the notice, having had to be printed, was mailed next day; a ceremony on the 10th and the funeral was on the 11th!

Looks ordinary enough – but exactly which 1k is it? Test your skill, identify it exactly!

Diagnosis: (1) Perforation? 11½.

(2) Electro or stereo? Dot 3rd bead TR, thickened lines below S.
6th bead BL obscured by postmark, but dot visible under a good lens.
Notch in 5th bead TL absent (but not always found)
– Indicate electro.

(3) The crucial question, single- or two-plate?
(a) No evidence at all of thickened lines above K.
(b) No space at R of numeral; under a lens, envelope line line appears to continue under it from R and emerge L.
(c) Numeral not exactly central, slightly high and to R
– Indicate two-plate.

(4) Date? MBK has just "1890" for issue of the single-plate, but March 9th, fairly early in the year, may well precede it (Question: Earliest known single-plate use?).

Conclusion: The rare one (MBK 27EB, SG 39 (cat. £150 as used single); This is tied on entire, nicely-centered too.

And the joy? (a) Lucky buy at HPSGB auction 19.10.02;
(b) Evidently postal historians can forget their philately: Looks like the vendor did not appreciate what he had (nor did I till I studied it) as I got it at reserve ... just £2!

Réunion sziget első bélyege levélen

Az elmúlt években a világ országainak első kiadásait gyüjtöm levélen. Rengeteg érdekesség között egyik kedvencem ez a levél. Réunion szigete (a volt angol gyarmat Mauritius szomszédjaként) az Indiai-óceánban helyezkedik el, Madagaszkártól keletre. Franciaország külterülete, gazdaságának alapjai a francia támogatás, a cukornád és a turizmus. Leghíresebb szülöttje Roland Garros francia pilóta.

A sziget, a francia gyarmatbirodalomban rendkívül szokatlan módon, 1852-ben saját bélyegeket adott ki 15 és 30C-es címletekben, melyeket 1859-ig, az általános, sasos francia gyarmati bélyegsorozat megjelenéséig használtak. Bélyegként is ritkák, de levélen kifejezett ritkaságok: a 15C-es bélyeg önállóan 5 levélen ismert, a 30C-es 16 levélen, a két bélyeg együtt pedig 6 levélen. Más, többes vagy vegyes bérmentesítés nem ismert. A bélyegek lelkes gyüjtője Pascal Behr, a jelenlegi legismertebb francia bélyegkereskedő nagyapja volt, aki szinte az összes létező példányt felvásárolta, és csak az elmúlt tíz évben kerültek újra piacra. A 15C-es levelekből 3 volt Pascal Behré, ebből az egyiket vettem meg, a negyedik a Réunion-szigeten található, az ötödik pedig Párizsban egy magángyüjteményben. Hármat küldtek Franciaországba, egyet Madagaszkárra, egyet pedig helyben a szigeten.

1853 július 21-én St. Denis-ből, Réunion-sziget fővárosából a franciaországi Nimes-be küldött levél. A bélyeg Franciaországban nem volt érvényes, ezért a levelet 2C-tel megportózták.

27.

Die schwarze R-Zettel

Die erste R-Zettel in 1890 wurden mit schwarzen Ränder gedruckt für nur wenige kleine Ortschaften.

Rekommandierter Brief von Besenyő, Heves m. mit rückseitig 4 x 5 krajcár am 24. Februar 1890.

Rekommandierter Brief von Czibakháza am 24. April 1890.

28.

Eine philatelistische „ Metamorphose “ diverser Varianten der Eigentumskennzeichnung und des Diebstahlschutzes in Ganzsachen , hin zu firmengelochten Briefmarken , am Beispiel Österreich / Ungarn

Der vorliegende Beleg einer Postkartenganzsache aus Österreich ist ein erster Beweis zur Festigung der These , dass Firmenstempel , Firmenaufkleber und Firmenblindprägungen , verwendet zur Eigentumskennzeichnung und als Diebstahlschutz , als Vorläufer der Perfins beider Länder gelten .
Die abgebildete Postkartenganzsache trägt einen Firmenstempel der Firma : **J. E. B.** - Johann E . Bleckmann / Mürzzuschlag . Hier liegt erstmals ein eindeutiger Nachweis vor , der belegt , dass Firmen von den oben aufgezählten Maßnahmen zur Sicherung gegen Diebstahl auf Firmenlochungen umgestiegen sind , nachdem die amtliche Genehmigung dafür vorlag .
Für mich ist hier ein erstes „ Puzzleteil “ als Übergang von Firmenblindprägungen / Firmenaufklebern und Firmenstempeln hin zu Perfins gefunden .

J.E.B.

Ein ungarisches Pendant dazu ist eine Postkarte der Firma : **S.A. / H.J.** Saxlehner András / Hunyadi János .
Hier belegt durch einen Firmenaufkleber plus Perfin .

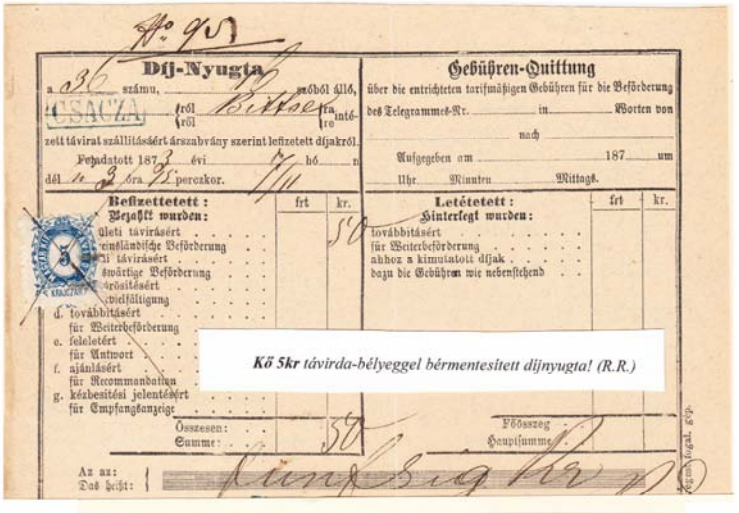
S.A.
H.J.

Frank Semmler

(AIJP , MAFITT)

„Gyüjteményem gyöngyszemei"

Az 1873-tól 1879-ig forgalomban volt ***Távirda-bélyegek*** *mind a teljes táviratokon, mind a díjnyugtákon rendkívül ritkák!*

30.

M 49

Magyar Kereskedelmi Rt
Budapest, V. Váci körút 32. (Ma: Bajcsy-Zsilinszky Endre út)

Vegyes bérmentesítésű, 5. súlyfokozatú, a budapesti 5. sz. Postahivatalnál feladott távolsági ajánlott levél 2x25 filléres Turul (1900) és egy Feketeszámú 50 krajcáros (1898) bélyeggel bérmentesítve.

M.K.R.

A cég 1880 és 1904 között használta ezt a lyukasztót 8 bélyegkiadáson.

31.

3. Foreign Mail via Indochina (Vietnam)

Earliest recorded cover from any of the Chinese Imperial Post Offices in Yunnan

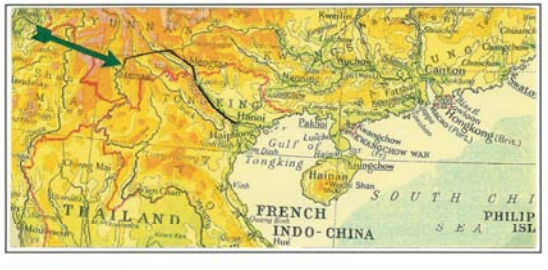
Until this correspondence was discovered, the earliest known cover from SZEMAO dated October 1, 1901. Paul Ke-Shing Chang assumed that the Mengtsz, Szemao and Hokow Chinese Imperial Post Offices were opened to the public as late as October 12, 1901 (Part II page 22). Although several items exist with CIPO handstamps of these offices before that date, so far I have not seen any from these Yunnan offices which are franked with Chinese postage stamps cancelled before October 21, 1901 (see earliest combination cover)

January 4, 1900, sent from **SZEMAO** via MENGTSZ (bs Jan 16) and LAOKAY at the Yunnan-Indochinese border where this letter was franked and cancelled Jan 26 and sent via Hanoi (bs Feb 6) and arrived at Mirande in France March 13, 1900.

Ex Colin Jones

Map showing the route from Szemao via the Red River to Hanoi

WSt.6.G4.

1902 (Aug.) Inland-Postkarte von1900 mit Buchdruckaufdruck diverser Annoncen auf Vorder- und Rückseite. WSt.6. 5 fillér braunoliv *sämisch.*
Zahl und Reihenfolge der Annoncen bis jezt noch nicht erforscht.
Größe 140:90 mm. Gültig bis 31.12.1922. ***(Selten)***

K.u.k. Donauflotille

Headquarters, Budapest

1916, June 17. Hungarian telegram arrival form dated 1915 XI at right. Non-secure telegram received from the *Donauflotillenkommando* in Rousze (Russe/Roustchouk in Bulgaria) addressed to the *Marinedetachement*, Budapest, HQ of the Austro-Hungarian Danube flotilla. Postmarked with a Budapest 3 C datestamp, folded and sealed with a pink sealing label (remains on the reverse). On arrival the cachet of the *K.u.K Marinedetachement in Budapest* was applied, and it was entered into a registry and given a number. The text in German appears to concern a 'delegation' of five sailors who will be enlisted (possibly brought back from the reserve) at the end of June. Transcription errors have had to be interpreted in purple pencil. A snapshot of personnel movement.

Of those mentioned in the telegram text, according to the 1917 edition of the *Marine-Almanach*:

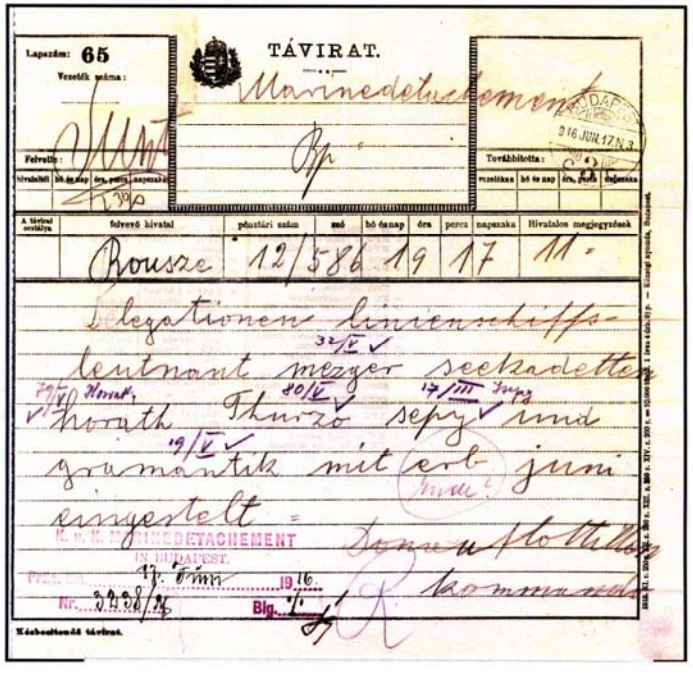
***Linienschiffsleutnant* Otto Metzger** was born in 1872 and was by then in retirement, having served in this rank since 1905.

Seefähnrich (midshipman) **Emmerich Horváth** was born in 1885, joined the Navy on 18 May 1915, was promoted to this rank on 1 November 1916, and was in the marine reserve.

***Seefähnrich* Julius Thurzo** was born in 1882, joined the Navy on 7 April 1904, was promoted to this level (presumably from *Seekadett*) on 1 November 1916, and was in the *Seewehr*, but not on active service.

***Korvettenleutnant* Theodor Isepy** was born in 1892, joined the Navy on 10 October 1912, was promoted to this rank on 1 November 1916, and was in the marine reserve.

***Seefähnrich* Michael Gramantik** was born in 1882, joined the Navy on 1 October 1904, was promoted to this rank on 1 July 1916, and was in the *Seewehr*, but not on active service.

34.

A posta magyar - ruszin kétnyelvű postatakarékpénztári ragjegyeinek és ajánlott ragjegyeinek összehasonlítása

dr. Perneczky László (Budapest)

E lap az 1939 – 1944 között ideiglenesen visszafoglalt Kárpátalján élt ruszinok kultúrtörténetének egy szeletével foglalkozik. Ebben az időszakban kétnyelvű, a cirill betűkkel írt ruszin helységneveket is tartalmazó postai bélyegzők és nyomtatványok voltak forgalomban, így a Magyar Királyi Posta azon ajánlott ragjegyei (továbbiakban AR) is, amelyekről részletes összefoglalást tartalmaz az [1] füzet 7. fejezete. De ugyanez mondható el a Magyar Királyi Posta-takarékpénztár szinte teljesen ismeretlennek tekinthető ragjegyeiről is. Ez adta a lehetőséget a fehér foltot jelentő téma együttes kutatására, a ragjegyeken szereplő ruszin szövegek összehasonlításával. Ez a felismerésem új eredményekhez vezetett, ez áttekinthetővé tette és megkönnyítette a postatakarékpénztári ragjegyek (TR) rendszerezését, a ragjegyeken lévő jelek értelmezését, sőt ez visszahatott az ajánlott ragjegyekről szerzett eddigi ismereteinkre is.

Az új ismeretek áttekintéséhez az Ajánlott Szemle 2011/4 számában megjelent új táblázat szolgál, amelyhez [1]-ből Horváth L. 132 fősoros táblázatát alakítottam át, a latin-betűs fonetikus szöveg helyére a cirill-betűs szöveget írtam be. A jobboldalon egy új oszlopba a TR-eken szereplő számok és jelek kerültek, így a VII. római számhoz tartozó arab számok is, amelyek 1-től 77-ig változnak, mégpedig hiánytalanul. Ez azt jelenti, hogy ezeket a jeleket a 132 postahely közül a kétnyelvű ajánlott ragjegyéről ismert mind a 77 db postahivatal (továbbiakban ph.) Postatakarékpénztára kapta, mégpedig az alfabetikus (ABC) sorrendben.

A postaügynökségek (pü.) TR ragjegyein – az AR-ekkel ellentétben – nem szerepel az erre utaló rövidítés (pü., pügyn., postaügyn.), helyette az ABC szerinti helyüket tekintve az előttük lévő hivatal arab számának *-gal és albetűvel bővített megjelölését kapták. A táblázatban 54 pü. szerepel, VII.-es lila ragjegyek között ezekből 17-et találtam meg, természetesen csillaggal és albetűvel.

Ebből 14-nél ismerjük az AR-et is, de további három azon 22 közül való, amelyeknél ajánlott levél szolgáltatásra eddig nem volt bizonyíték (AR általunk nem ismert), e három között van az a használt 8. VII. Alsószelistye *2/a TR is, (a TR-ek a gyűjtők birtokába – sajnos – zömmel sérülten, hiányosan jutottak), amely ragjegyen lévő nyolcszögletű bélyegző lenyomat egyértelműen bizonyítja, hogy ez a pü. takarékpénztári szolgálattal is működött. Meglepetésre a felvidéki piros VL.-os TR-ek között is találtam kétnyelvű, magyar – ruszin feliratú példányokat is, mégpedig 13 pü.-nél, a már ismert, a kétnyelvűségre utaló csillaggal és albetűvel! Ezek között 11-nél már ismert volt az AR, de kettő olyan TR is van, amely H.L.-nél [1] hiányzó AR-el szerepelt, azaz a pü. működése ezúton lett bizonyított. Mivel végül a táblázatban 25 pü.-nél mind AR, mind TR ismert, és a 77 ph. is ilyen, tehát 102 postahelynél lehetséges a kétféle ragjegy összehasonlítása.

Példák: A ruszin nyelv különlegessége egy ősi betű: Ѣ , amely 1944-ig volt használatban (kiejtésére nincs egyértelmű utalás, leginkább e, vagy i lehet). Ez a betű 9 postahely nevében fordul elő (a postahelyek a továbbiakban a táblázati sorszámukkal kerülnek azonosításra). Azonosan szerepel mind az AR, mind a TR szövegében három postahelyen (5., 49., 108.), előfordul további 3 AR-en, ahol a TR-en cirill i (и) karakter szerepel (6., 10., 15.). Szerepel egy további TR-en (97.) és két AR-en (34., 45.) is, e maradék háromnál azonban nincs összehasonlítási lehetőség, mivel vagy az AR, vagy a TR eddig nem ismert.

Eddig 6 ph. kétnyelvű magyar-ruszin AR-énél volt ismeretes az az eltérés, hogy – ismeretlen okból – a cirill szöveget zárójelbe tették. Most 5 esetben mindkét ragjegyfajtánál azonos a megoldás, tehát mind az AR, mind a TR ragjegyeken szerepel ez a zárójel (1., 68., 92., 117., 128.), csak az AR-en van: 19., csak a TR-en: 26.

A gyöngyszem a 130. VII. Vucskómező *76/a TR, amelyen a község ruszin neve (lásd az AR-en) helyett a latin betűkkel írt szlovák helységnév látható. Ez az egyetlen ismert kétnyelvű magyar – szlovák ragjegy!!

[1] Horváth Lajos: A visszafoglalt Kárpátalja 1939 – 1944. Kárpátaljai postatörténeti füzetek. 8. füzet.

35.

A magyar tengeri posta legkorábbi ismert levele

A Kiegyezés során nagyrészt önállóvá vált Magyarország fokozatosan teremtette meg az önálló működést a különböző gazdasági területeken. Fiume révén saját tengeri kikötővel rendelkezvén logikus volt az igény, hogy az osztrák Lloyd hajóstársaság szolgáltatásait legalább részben magyar vállalat vegye át. Végül 1890-ben alakult meg az Adria Tengerhajózási Társaság, mely 1893-ban postaszolgálati jogot kapott a Kereskedelmi minisztériumtól.

Érdekes módon azonban e jogot addig látszólag nem gyakorolta, amíg egyik kapitánya (a Társaságnak mintegy 30 tengerjáró hajója volt), a hobbifilatelistából később megélhetési filatelistává avanzsált Peterdi István, akkor éppen az Andrássy gőzös kapitánya, meg nem kezdte ilyen irányú tevékenységét. Az itt látható, 1897 novemberéből származó levéllel (mely Peterdi saját kezű feljegyzése szerint az adott címzettnek a 2. sorszámú, tehát eredetileg biztosan nem a legelső) kezdődött meg a magyar tengeri posta története, melyet az első években Peterdi – filatéliai körökben meglehetősen kétesnek megítélt, ám rendkívül érdekes – tevékenysége jellemez, de aztán már hagyományosabb mederben is folytatódott. Peterdit magát – aki kétségkívül pénzkereseti célzattal is gyártotta az érdekes bérmentesítésű és bélyegzésű leveleket – egy időre szárazföldi szolgálatra is rendelték büntetésül. A magyar tengerhajózás pedig, mely 1900 körül egy második vállalattal, a Magyar-Horvát (más néven Ungaro-Croatia) hajózási társasággal gyarapodott, az első Világháború során és után, Fiume elvesztésével, csendesen kimúlt.

Peterdi István dedikált önarcképe, melyet 1912-ben adott egy, a Rákóczi-hajón utazó házaspárnak – nem hiszem, hogy minden hajóskapitány osztogatott volna ilyeneket...

Bélyegekkel kiegészített levelezőlap Tarantóból, az Andrássy gőzös fedélzetéről (postára adva Reggio Calabriában), 1897. november 21-én, a szilíziai Goldbergbe. Mivel a levelezőlapon magyar bélyegek vannak, a tengeri posta szabályai szerint ezt magán a hajón adták postára, az ugyanis magyar felségterület volt. A későbbi tengeri-posta leveleken ezt egy „tengeren" bélyegzővel jelezték. A levelezőlap szövege így kezdődik: „Filatéliai üdvözlet No. 2. Máltáról jön najd a harmadik. Stb. Stb." Szerintem ez jól mutatja Peterdi működését...

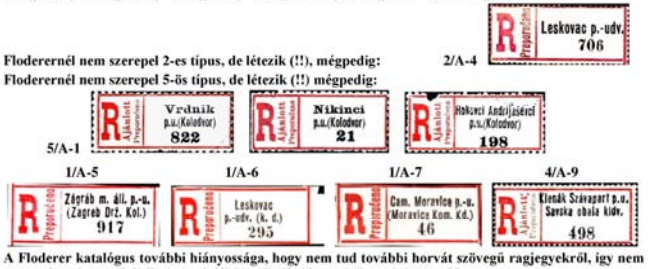
Ami Dr. Floderer István ajánlott ragjegy katalógusából kimaradt

dr. Perneczky László (Budapest)

Dr. Floderer a katalógusában* „Különleges ragjegyek" fejezetben tárgyalja
- a pályaudvari postahivatalok (A), - a postaügynökségek (B),
- a fiókposták (C) és - a pályaudvarokon lévő postaügynökségek (Bx)
ajánlott ragjegyeit, azonban – 1890 és 1919 között Horvátországban használt – kétnyelvű, horvát-magyar szövegű kiadást csak az A kategóriájú pályaudvari postahivatalok ragjegyeinél említ és ezek szerinte csak az 1-es és 4-es típusnál fordulnak elő. 2-es és 5-ös típusút, illetve B, Bx és C kategóriájú horvát szövegű kiadást nem említ. Fiókpostai, azaz C kategóriájút én sem találtam, de B és Bx létezik.

A. Vasútállomási és pályaudvari posták ragjegyei

Floderer a (többnyire zárójelbe tett) horvát szavak és rövidítések alapján ezeket 4 jelzőszám szerint csoportosítja, de a ragjegyeken lévő magyar rövidítések, (pl. p.u., p.-udv.) változatait nem szerepelteti a magyar jelzőszámukkal:
A-1 „Kolodvor", A-2 „kol.", A-3 „železnička postaja" és A-4 a csak magyar szövegűek.
Valójában azonban más változatban is léteznek a horvát rövidítések. Floderernél (eddigi ismereteim és saját jelzőszám besorolásom szerint) a következők hiányoznak:
A-5 „kol.", A-6 „ž. p.", A-7 „kol.", A-9 „K. udv." és A-10 „Kolod."

A Floderer katalógus további hiányossága, hogy nem tud további horvát szövegű ragjegyekről, így nem szerepel ragjegy a B és Bx kategóriákban. Pedig léteznek ilyenek is, egyelőre
11 db B (ezek közül 9 db 4 és 2 db 5 típusú), illetve 5 db Bx (ezek közül 3 db 4 és 2 db 5 típusú) ilyen ragjegy szerepel az én listámban.

B. Postaügynökségek horvát szövegű kiadásai (p.ü. - poštanski agencija)

A postaügynökségek ragjegyein előforduló horvát szövegek jelzőszámai a következők:
B-1 „poštan. agencija", B-2 „poštan.agencija", B-3 „p.ag.", B-4 „pošt. ag." és B-5 „poš ag.".

Bx Postaügynökségek pályaudvaron - horvát szövegű kiadások (p.u. - p.ü.)

A szövegek jelzőszáma az előző, A és B jelzőszámok kombinációiból valók.

*Dr. Floderer István: Magyarország ajánlási ragjegyei 1890-1977 (MABÉOSZ kiadás, 1981).

MAGYAR KATONASORS 1914-1922

YMCA levél keltezve RIGA 1922. március 17. érkezési bélyegző BUDAPEST 922. MÁJ. 23. HADIFOGOLY ÜGYBEN PORTÓMENTES

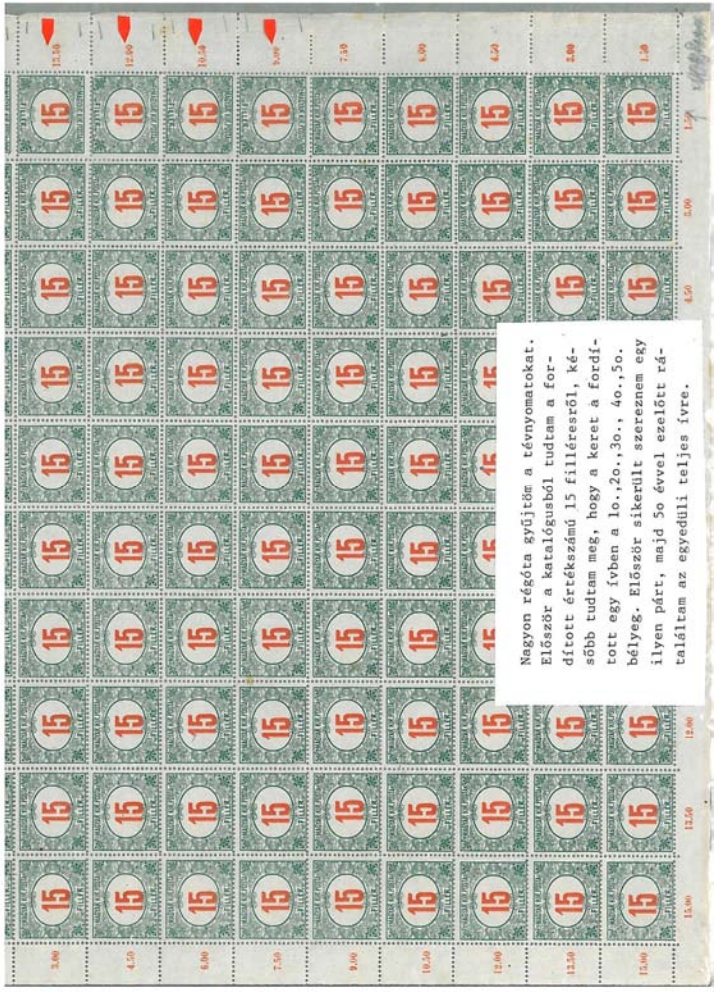
Tábori postai levelezőlap feladva 7.sz Tábori postahivatal 914. SEP. 7. Érkezési postabélyegző MISKOLC 2. 914. SEP. 13. Csapatbélyegző M.K. MISKOLCZI 101K NÉPFÖLKELŐ GYALOGEZRED PARANCSNOKSÁG

Dr. Halmay Béla tartalékos főhadnagy / *később Miskolc város polgármestere* / mint hadnagy századparancsnokként vonult be 1914 augusztusában Sátoraljaújhelyre a miskolci 10. honvéd népfölkelő gyalogezredhez. Részt vett a galiciai harcokban, majd Przemysl várának feladásakor 1915. március 22-én orosz fogságba esett. Szibériában volt hadifogoly, ahol a bolsevikok túszként tartották fogva 1922-ig, amikor Rigán keresztül tért haza.

Részlet a leveléből: *„ Most már túl vagyok Szibérián, túl egész Oroszország átkozott földjén , s bízom a Gondviselésben, hogy annyi keserves hányódás után végre egészségesen eljutok szerető körötökbe. Sok nélkülözésben, sok szenvedésben volt részem, elvesztettem a végtelen hosszú rögös úton legjobb barátaimat, bajtársaimat; vajon vár-e rám otthon a régi szeretet, megelégedés, egyetértés? Az a környezet, amelyben elfelejthetem 8 esztendei számkivetettségem gyötrelmeit, nyomorúságát? Az a környezet, amelynek támogatása mellett zavartalanul nyugodtan szentelhetem minden időmet és erőmet szeretett szülővárosom szolgálatának? Igényem nincs, hiszen esztendőkön át úgyszólván kenyéren, üres levesen éltem, százszor meg százszor összefoltozott ruhában jártam, lealázó, életveszélyes munkákat végeztem, senkinek nem tartozok egy fillérrel sem, s így joggal remélhetem, hogy a lét viharaival otthon is szembeszállhatok."...*

Ó hazatért Szibériából..... Nagyapám nem.

38.

39.

Budapesten, 1917. április 10-én (2. díjszabás) Szófia útirányon át (M.57) Rustschuk-ba feladott 14 szavas sürgős távirat, a szódíj 12 fillér, 14x12=168 f, **sürgős (D) háromszoros díjjal** 3x168= 504 fillér = 5 korona 4 fillér (a szódíjat először tévesen, az 1. díjszabás szerinti 8 fillérrel számolták, majd javították azt). Dekorativ, **5 színű, 11 bélyeges, Turul-Arató vegyes bérmentesítés.** S^{1} 0035 lyukasztó sorszám, „Siemens / 1917. ÁPR. 10. / Özv. Halmos Győzőné" távirat-továbbítói lila gumibélyegző. **Az egyetlen ismert távirat „S^{1}"-perforációval!**

KATASZTRÓFALEVÉL 1918. 07. 13. - EMLÉKEZZÜNK HŐS REPÜLŐINKRE

Tartott az első világháború, amikor a Bécs-Krakkó-Lemberg-Kijev, majd három hónappal később a Budapest-Bécs szakaszon megindították az ún. csatlakozó "repülő posta" járatot. **Az első magyar repülő posta küldeményeinek részbeni bérmentesítésére kibocsátott első légiposta bélyegünk a világon a negyedik.** A repülőposta szolgálatot katonai gépekkel és repülőszemélyzetekkel végezték, mivel a postának nem volt repülési tapasztalata.

A légi úton továbbított küldemények díjszabásai az alábbiak voltak:

a) A hasonló fajú és súlyú postaküldemények rendes szállítási díja
b) A repülőjárat szállítási díja és a küldemény minden 20 grammja után és minden vonalszakaszonként /Budapest-Bécs 1 szakasz, Budapest-Krakkó 2 szakasz, Budapest-Lemberg és Kijev 3 szakasz / 1K 50 fill. repülőposta bélyeggel,
c) Ezen felül 1K közvetítési díjat, gépkocsival való szállításért 60 fillér expressz kézbesítési díjat kellett fizetni.

A repülőjárat Budapestről naponta du. 4-5 között indult Budapestre, Mátyásföldre naponta 7-8 óra között érkezett. A repülőposta bélyegeket kizárólag a postai alkalmazott ragaszthatta fel a küldeményre. Alaki előírás: a címoldal közepére a „Repülő postával" szöveg volt írandó.

Az első légiposta bélyegeinket kizárólag a repülőjárat szállítási díjának lerovására használták. A bélyegeket a forgalomból kivonták 1918. július 23-án. Erre rendeleti intézkedést mindmáig nem találtam. Az irodalomból ismert, hogy Budapestről 23-án indították utoljára a postazárlatot. Bécsből 24-én indult az utolsó postagép Budapestre.

1918. július 4-én megindult a Budapest-Bécs közötti menetrendszerű légiposta-járat, amely azonban csak rövid ideig - 1918. július 23-ig, 20 napig működött. A július 13-i járat gépe 36 közönséges, 97 ajánlott levelet és 500 táviratot tartalmazó zárlatával Mosonmagyaróvár után, az osztrák határ közelében lezuhant. Vargha Emil honvéd repülőfőhadnagy segítője Winger Richárd repülő hadnaggyal együtt életét vesztette. A gép nem gyulladt ki, de a becsapódás következtében a kísérő ülése alatt elhelyezett posta egy része megsérült, de nem semmisült meg. A postát vonattal Bécsbe továbbították, ahová július 14-én éjjel érkezett. A július 21-én indult gép is még Mátyásföldön 150 méter magasból lezuhant. Németh Ferenc honvéd repülő őrmester azonnal, Tomasek Károly repülő főhadnagy másnap a kórházban halt meg. A halálesetek miatt a hadvezetés beszüntette az első magyar repülőposta, ezzel a világ első nemzetközi polgári légiposta repüléseit.

A repülés története és a postarepülések során nagyon sok ember áldozta életét az ember biztonságos repülése érdekében. Az első magyar repülőposta két katasztrófája négy hősi halált, repülőhalált követelt. Az itt bemutatott katasztrófalevél emlékeztessen bennünket a repülés áldozataira, különösen a 100 éve kezdődött első világháború hős pilótáira, akik kezdetleges repülőgépeiken szolgálat teljesítése közben, hősi halált haltak.

KATASZTRÓFALEVÉL: Az első magyar repülőpostán, 1918. július 13-án az osztrák határ közelében lezuhant gépen szállított 4. súlyfokozatú, 8K 20 filléres bérmentesítésű küldemény. Ragjegy száma R 4893. A feladott 97 darab ajánlott küldeményből eddig előkerült, ismertté vált példányok száma: 12 darab.

41.

IN MEMORIAM
CORNIDES SÁNDOR
1925-2004

Cornides Sándor bélyegkereskedő és nagytudású bélyeggyűjtő, aranyérmes kiállító, idén 10 éve hunyt el. A *Magyar Filatéliai Tudományos Társaság* alakulásának 25. évfordulója alkalmából rendezett *IV. Mafitt Szalon „Gyűjteményeink gyöngyszemei"* kiállításra ezt az Ő aranyérmes *Podvilk* gyűjteményéből származó darab másolatát hoztam el bemutatásra – mely sohasem volt az én tulajdonomban (és megvallom – nem is tudom, hogy hol van).

Cornides Sándort gyermekkoromtól ismertem – 9 évesen kezdtem bélyeget gyűjteni, s mivel iskolánkban nem volt bélyegszakkör, ezért nagyobbik bátyám a munkahelyén beiratkozott az ottani felnőtt bélyegkörbe – ahová azután én jártam. Szerencsém volt, nagytudású komoly filatelisták közé kerültem, akik sohasem használták ki fiatalságomat, tudatlanságomat. Tőlük tanultam azt is, hogy léteznek bélyegüzletek is és inkább oda kell menni, mintsem pénzt adni az Ápisz semmit nem érő kis színes bélyegcsomagjaiért. Így kerültem a 60'-as évek közepe táján a Teréz (akkor még Lenin) körúti udvarba – és odaszoktam. Nem riasztott el *Cornides Úr* (nekem Ő mindig *'Cornides Úr'* maradt, ahogy neki én, már gyerekként is *'Filep Úr'*) látszólagos mogorvasága – hamar megértettem, hogy miért van Nála sokszor egy-egy, látszólag csak ott üldögélő ember. Később a sors úgy hozta, hogy a családi kötelékek okán választott gyűjtési területem, bizony-bizony itt-ott összeakad az Övével! Nemegyszer megesett, hogy az árverések-en „összeakadtunk" – és hát én csak akkor nyerhettem, ha Ő – rámnézve, bajsza alatt kis fél-mosollyal levette kezét. Utána persze szinte „kötelességszerűen" megnéztük, mit vettünk – sokszor hallottam az általa mintegy *„átengedett"* darabjaimról, hogy: *„Szép, bár nekem van ilyen több is!"* (Igaz, néha – nagyritkán – halhattam: *„Azért az enyémek nem mindegyike ilyen szép!"*

A bélyeggyűjtés már nem csak hobbim volt, hanem foglalkozásom is – néhaném halhattam Tőle egy-egy *'Kalléga Úrat'* is – egyre több kiállításon vettem részt, ekkorra már írogattam is, több írásom is megjelent már a Filatéliai Szemlében és a Csehszlovák Szekció Tájékoztatójában. Ekkorra *Cornides Úr* már nem minden nap nyitotta ki az üzletet – nehezen találtam bent, elvittem megmutatni az első változatát a később *Csehszlovák területi viták Lengyelországgal az I. világháború után* címmel 1994-ben megjelent írásomnak. Átnézte, majd elővett egy csomagszállító-levelet! *„Csak kölcsön!"* – hangzott el egy kis fél-mosoly kíséretében, és: *„Csak az elején, a hátát én fogom megírni!"* – ugyanis a csomagszállító-levél Podvilkba, aranyérmes gyűjteménye tématerületére volt címezve! Hogy a hátoldallal mi lett? Tudomásom szerint soha nem publikálta.

Az írásom valamennyi megjelenésénél ott volt a szállítólevélnél, hogy *„Külön köszönetem Cornides Sándor gyűjtőtársnak a 8. ábra szállítólevelének publikálásra való átengedéséért."*

Ennyi év távlatából sem tudok mást írni: *Köszönöm Cornides Úr!*

Filep László

42.

IN MEMORIAM
FLASCH DEZSŐ
1923-2005

Flasch Dezső, aki – a logopédia területén végzett kimagasló munkája mellett – mint bélyeggyűjtő, a magyar helyi kiadások, az úgynevezett *megszállási bélyegek* nemzetközileg elismert, legnagyobb magyar szakértője volt, és nekem ebben a témában tanítómesterem és atyai barátom, idén csaknem 10 éve hunyt el.

A *Magyar Filatéliai Tudományos Társaságba* való felvételemkor Dezső volt az egyik ajánlóm, és szakértői munkánk során sokszor dolgoztunk együtt – bár közös Szakértői Vélemény csak egyszer készült. A *IV. Mafitt Szalon „Gyűjteményeink gyöngyszemei"* kiállítására ezt a közösen tanúsított darabot hoztam el bemutatásra.

A bemutatott darab *A Csehszlovák Köztársaság postatörténete 1920. március 14-ig* című, az 1986-os bronztól a 2003-as nagy aranyozott ezüstéremig fejlődő kiállítási anyaghoz tartozik: egy csehszlovák nyomtatvány levelezőlap, amely magyar nyelvű szöveggel nyomtatott céglevelezőlap, hátoldalán német nyelvű üzleti szöveggel. A közös Szakértői Vélemény készítésének oka az volt, hogy a különleges küldeményfajtán egy különleges cenzúrabélyegzés is található: az ideiglenes román megszállás alatt lévő Mezőhegyes román helységnevű, lila színű gumibélyegzése. A bélyegző „Maru Roşu" helységnevében a „ş" betű román, nem magyar, mint ahogy a vonatkozó szakirodalomban található.

Ez a típusú cenzúrabélyegzés – különösen nem magyar vagy román küldeményen, hanem átmenő külföldi küldeményen – **rendkívül ritka!**

Vizsgálójeleink a küldemény hátoldalán (nagyítva)

FILEP LÁSZLÓ
IGAZSÁGÜGYI BÉLYEGSZAKÉRTŐ

FLASCH DEZSŐ
BÉVI BÉLYEGSZAKÉRTŐ

A Magyar Filatéliai Tudományos Társaság tagjai

S-55K/2002. 798K./2002.

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

TANUSITVÁNY / ATTEST / CERTIFICATE

A vizsgálat tárgya egy csehszlovák nyomtatvány-levelezőlap, amely magyar nyelvű szöveggel nyomtatott céglevelezőlap, hátoldalán német nyelvű üzleti szöveggel.

[illegible] 1920. március 14-ig terjedő II. díjszabási [illegible] (ma: Nové Mesto nad Váhom, Szlovákia) [illegible] st. Lugos, Románia (ma: Lugoj, Románia) [illegible] kozmatá – 50 grammonként 5 halér (a belföldi [illegible]ány. A postai díj 5 halér-os Hradzsin bélyeg [illegible]ével lenyva. A kiküldeményen a nyomtatvány [illegible] mind bérmentesítési szempontból megfelel [illegible] nyomtatványnak, s mint ilyen a gyűjtői [illegible]

[illegible]ötöző található. Az első: „Cenzurat Maru [illegible] Mezőhegyes román helységnevű lila színű [illegible]ségnevében a „ş" betű román (megegyezően [illegible]agyar „s" betű, mint a szakirodalomban [illegible] 121. oldal) található. Ez a cenzúrabélyegzés [illegible]nyen, hanem átmenő külföldi küldeményen – [illegible]2" cirill betűs szövegű lila színű bélyegzés is

[illegible] vizsgált küldemény **eredeti, bélyegzései** [illegible] — vizsgálójeleinkkel tanúsítunk.

FILEP LÁSZLÓ
Igazságügyi bélyegszakértő

FLASCH DEZSŐ
BÉVI bélyegszakértő

Képmelléklet 65%.
A szakvélemény 1 (egy) számozott, aláírt oldalból áll.

Budapest, 2002. október 28.

Filep László H-1153 Budapest, Bethlen Imre u. 94.
Mobil telefon: 06-20/9475-841
E-mail: filep@profile.hu

Flasch Dezső
H-1068 Budapest Rippl-Rónai u. 23.
Telefon: (06-1)311-7976

A közös Szakértői Vélemény kicsinyített képe

Miért ritkák a Magyarországon használt csehszlovák Hradzsin bélyeges levelek?

Magyarország (a mai Magyarország) északi részét a Tanácsköztársaság elleni intervenció során szállták meg a Csehszlovák Hadsereg csapatai. Mint tudjuk, ezt a megszállást is – akárcsak a Felvidékét – véglegesnek gondolták, azonban ebben a reményükben több okból is csalatkoztak. A véglegesen elcsatolt területeken már korán átveszi az új hatalom a postaszolgálatot (is) – bár ez ellentétes a még a Monarchiával aláírt fegyverszüneti szerződéssel, mely szerint a megszállt területeken a közigazgatás (így a Posta is!) magyar kézben marad. A megszállt postahivatalokat csehszlovák (de részben magyar nemzetiségű vagy magyarul is tudó) postaszemélyzettel működtetik.

Szerencs postahivatalából is egy ilyen – nagy valószínűséggel magyar nemzetiségű – postásnő küld egy táviratott Nagymihályba (már az új, szlovák nevén Michalovce-be – bár hibásan, magyaros írásmóddal Mihalovcze-nek írva). A távirat feladásakor, május 12-én, már több mint 10 napja megszállás alatt volt Szerencs, és a címbeli kérdésre a távirat szövegében ott a válasz: „*... még levelet nem írhatok*" – tehát még ennyi idő után sincs engedélyezve a levélforgalom!

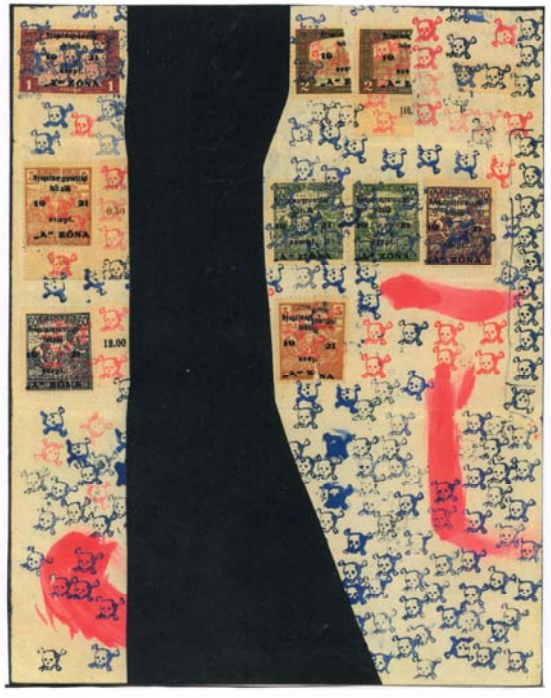

A Csehszlovák Posta 1918. december 18-tól folyamatosan bocsájtotta forgalomba a Prága várát, a Hradzsint ábrázoló bélyegsorozatát. A megszálló alakulatokkal érkező csehszlovák postaszemélyzet bélyegellátmányt nem hozott, hanem a zsákmányolt értékcikk készleteket használta. Ezért is használták a távirat bérmentesítésére az átmeneti időszakban megjelent és a Csehszlovák Posta 3426-VI-19 számú rendelete által felhasználásra meg nem engedett magyar bélyegeket. Érdekes, hogy ugyanakkor a 2 fillér benyomott értékjelzésű (díjjegyes) táviratlap – a fenti rendelet szerint – egészen 1919. október 14-ig volt felhasználható.

Filep László

Halálfejes színpróbák

Az I. Világháborúban elszenvedett vereség az ország kétharmadának elvesztésével járt és ezért lett otthontalan Magyar Királyi Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskola a felvidéki Selmecbányán. A főiskolásokat Sopron fogadta be 1919 áprilisában. Két évvel később az antanthatalmak döntése értelmében úgy tűnt, hogy az a város, amely befogadta őket veszélybe került és Ausztriához fog kerülni. A hazafias érzelmű főiskolások akkor elhatározták, hogy ha kell fegyverrel is megvédik azt a várost, ahol otthonra leltek. Így is történt! 1921 szeptemberében az osztrákok, akik átvenni jöttek a várost, Ágfalvánál megfutamították és ezzel megnyílt a lehetőség a később magyar sikerrel zárult népszavazásra Sopron és környéke hovatartozását illetően! Az ágfalvi csatában a főiskolások közül ketten életüket áldozták Sopronért! A város és a főiskola több módon is lerótta tiszteletét és háláját előttük. Így, például az akkor forgalomban lévő postabélyegeket a csatára utaló szöveggel felülnyomták és az elesettekre utalva halálfejet nyomtak a bélyegekre. A halálfej a postabélyeg színéhez legjobban illő színnel – vöröses és kék – került a bélyegekre. A bemutatott filatéliai objektum alapján döntötték el, hogy melyik bélyegre milyen színű halálfejes nyomat kerüljön!

45.

WEIRD AND WONDERFUL!

This is bizarre! At first glance in a dim light, sheet of 20 of the 1924 "Icarus" 5000k air-mail; But even a cursory examination shows it flying too near the Sun in several aspects:

Design, hence the stamps, slightly but significantly too large.

Colour: Frame more or less OK, but center nowhere near the correct mauve.

Registration of frame and center wanders from stamp to stamp, abysmal on some.

Thickness of figure 5 too even.

Paper: Ungummed, about the right thickness (or thin-ness), but "watermark" of 1913 Multiple Crosses printed on in pale brown – greasy ink? so it shows when held up to light. Wrong anyway: pattern incorrect, does not extend over top and bottom margins, sideways on issued stamps; And the 5000K has the 1923 Crosses on Square!

Perforation 12¾-13 (line, varies slightly) compared with genuine 14 (comb).

Sixteen out of the 20 stamps "postmarked", leaving 4 "unused", un-Hungarian mark "Budapest 3 – VII – 26": 4 months after currency revaluation, though "Icarus" valid until March 31st 1927.

Conclusion, there doesn't seem to be anything right! So what on earth could be the point of anyone wanting to produce such a blatantly-wrong crude reproduction (calling it a "forgery" is too flattering), what is to be gained by it, would it deceive anyone for a moment?

Possibly from a get-rich-quick merchant, directed at a gullible market that likes to "invest" its money in "rare" stamps but whose knowledge of philately is NIL?

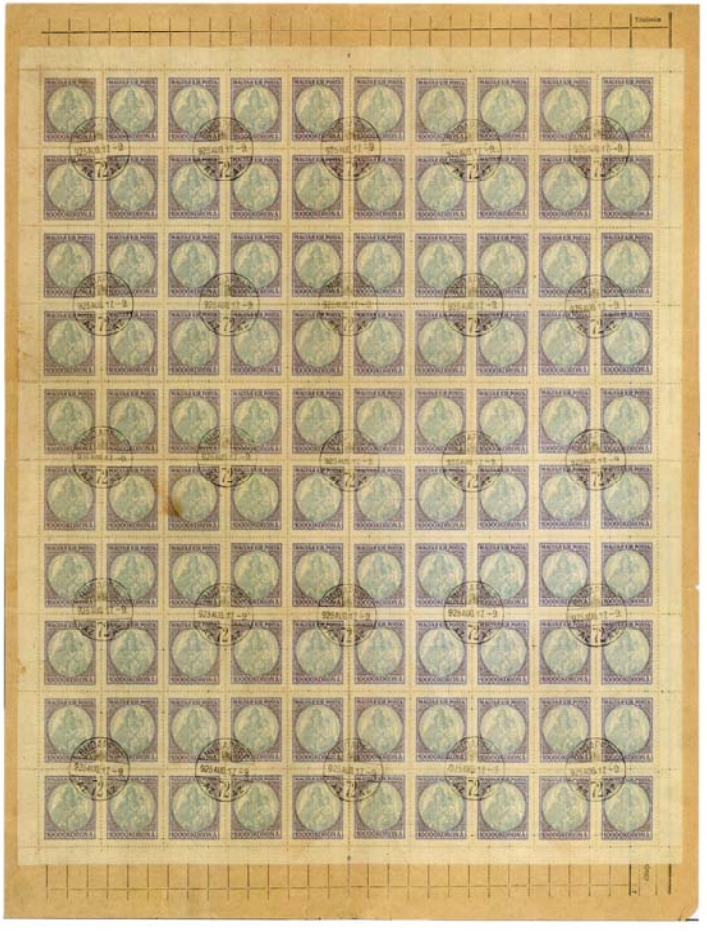

A genuine one for comparison

46.

It is very exciting to find something that is perhaps the only one that exists. There is often a human story. Money always has to be explained in Post Office work. This 1925 payment involved 1 000 000 Korona at a time of high economic inflation. The Post Office found an easy way- a whole sheet of the 10 000 Korona Madonna stamps.

47.

My favorite cover

Early airmail registered letter to New York in 10th November 1926.

The letter Vienna with budapester air stamps has been sent. The letter there is in 11 st November arrived. Thence from plane through Berlin to London travelled. In 13 rd November 1926 was to ship Mauretania, then two weeks arrived in New York in 26 th November 1926. The franking has been 4 stamps issue 16 stamps and 7 colors solved. The airmail fee Ikarusz issue stamps, the registered fee is Madonna issue stamp. The letter fee is filles stamps and Arató stamps.

Letter fee is 40 f
Registered fee: 48 f
Airmail fee: 40 f

48.

Egy különleges bérmentesítésű légiposta levél, avagy milyen messze van Pozsony Rétságtól

1925. július 1-én indult meg Prága-Bécs-Budapest járat, majd 1926. április 26-án a Budapest-Prága közvetlen francia légi járatot CIDNA (Nemzetközi Légitársaság), korábban Román-Francia Légitársaság (CFRNA), később CIDNA, ma Air France) üzemeltetésében. A korabeli rendelkezés szerint Szlovákia területére, illetve onnan Magyarországra küldeményeket feladni tilos volt. Az 1927. július 23-án feladott küldemény egy pici trükkel került meg a tiltást: a levelet előbb Pozsonyból 0,30 Ck belföldi légipostapótdíj megfizetése mellett Prágába küldték, majd onnan előbb repülővel, majd tovább vonattal Rétságra. Így lett a 198 km-es útból 1220 km-es út, 5,50-es tarifából 5,80-as tarifa... (2,00 alapdíj, 2,50 ajánlási díj, 1,00 nemzetközi, 0,30 Ck belföldi légipostapótdíj.

A levél további érdekessége az, hogy Bratislava 1 postahivatala ellátta rózsaszín Letecká posta bélyegzővel, Par Avion piros ceruzás felirattal. A prágai repülőtéren működő Praha Letiste postahivatal 82 b jelű érkezési és keretes kétnyelvű LETECKÁ POSTA – POSTE AÉRIENNE bélyegzővel. (A kék légiposta címkét 1928-ban vezették csak be). A levél hátoldalára került Budapesten a keretes LÉGIPOSTÁVAL ÉRKEZETT bélyegző, Rétság 1927.08.26 érkezési bélyegzője

A szakirodalomból nem ismert levél érdekessége, hogy csak az ebben az időszakban (évben?) fordul elő, különlegessége, hogy a Pozsonyból Budapestre küldött légiposta küldeményeken mindkét repülőtéri postahivatal légiposta jelzőbélyegzője szerepel rajta.

Emiatt gondoltam úgy, hogy a számomra komoly fejtörést okozó,egy budapesti árverésen alacsony áron megvásárolt levelet mutatom be gyűjteményem ékeként és nem egy sokkal értékesebb, de könnyedén értelmezhető küldeményt.

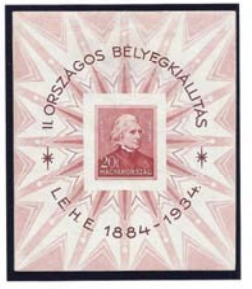
I.Ungarische Blockausgabe

50 Jahre Lehe

Die erste Blockausgabe wurde anlässlich des 50jährigen Bestehens vom Ersten Vaterländischen Briefmarken Verein in einer Auflagezahl von 50.000 Stück in Ungarn am 6.5.1934 verausgabt. Als Motiv verwendete man die Markenausgabe vom 1. Juli 1932 von Ferenc Liszt. Der Block wurde in einem Bogen zu 21 Stück gedruckt und zwar 7 Stück nebeneinander und 3 Stück untereinander. Alle 21 Blocks haben unterschiedliche Fehler und so kann man heute noch erkennen an welcher Stelle ein Block im Bogen gedruckt wurde. Neben den gezähnten Blockausgaben gibt es noch 105 geschnittene Ausgaben die aber sehr selten sind da diese während der Ausstellung (6.5.1934 -13.5.1934) durch die Ungarische Post an Persönlichkeiten verschenkt wurden und somit nie in den Verkauf kamen.

Gezähnte Blockausgabe

Geschnittene Blockausgabe

Heribert Dröge –Mafitt Mitglied-

1934 Airmail letter from Budapest to Buenos Aires franked with Arcképek stamps

Jan Jaap de Weerd

One of my favorites in Hungarian postal history are frankings with the 1932 set of Portraits Famous Hungarians or Arcképek in Hungarian. During the period that these stamps were used, rates did not change, but with the 14 values of the set, numerous combinations are possible on cover and often give a very colorful result. I try to find covers franked with Arcképek stamps exclusively. For a higher franking this becomes difficult. In these cases, the lower values were meant to be used together with the high denomination stamps of the Nagy Madonna set.

The cover I show here is the highest 'pure' *Arcképek* franking I found up till now. Sent by airmail from Budapest 62 on November 15, 1934 to Buenos Aires, the letter arrived in Argentina on November 23 as shown by the arrival handstamp VIA AEREA - BUENOS AIRES.

The front of the cover bears a bleu Hungarian - French LÉGIPOSTA - PAR AVION label as well as a red handstamp DEUTSCHE LUFTPOST - EUROPA-SÜDAMERIKA with two stars on both sides. This was the Airmail confirming handstamp of the Lufthansa company for the post boarded at the Stuttgart airport. The red handstamp was used on Zeppelin mail also, but the two Zeppelin flights that left Germany at the end of 1934 don't fit in with the datestamps on this cover. The *Graf Zeppelin* airship left Friedrichshafen for its 11th South-America Flight on October 27, too early, and the 12th arrived in Recife, Brazil on December 12, too late.
In 1933, Lufthansa had tested a new way of transporting post by the air. An airplane delivered the mail from Germany to a boat waiting on the East coast of Africa. The boat sailed with the mail as well as a small airplane that was catapulted as soon as the airport of Natal, on the extreme eastern point of the South-American coast, was within range. When this service was launched in November 1933, it took four days to transport the mail from Berlin to Rio de Janeiro.
This letter went certainly on one of the regular flights with this scheme. Starting in November 1934, a weekly service was established, and one of the departures was on November 17. After leaving Budapest on November 15, the letter was placed on the plane in Stuttgart on November 17 and reach Rio de Janeiro on November 21. It took another two days to deliver it to Buenos Aires, probably by the German-Brazilian airmail company Condor.

On the front of the cover to the right of the red Lufthansa stamp there is a number that has been crossed out. This number refers to the postage to be paid : 21,68, that is, 21 Pengö and 68 fillér. A foreign letter at this time cost 40f for the first 25 grams and 20f for each supplementary 20 grams, so here it was 40f + 20f for a total of 60f. Airmail surcharge for Argentina was 2P66f for each 5 gram increment. On the extreme left hand side of the front of cover we can decipher the 38gr annotation that was written by the post office clerk with an ink a bit darker shade than the one used by the sender to write the address. For the applicable airmail surcharge, 38 gram means 8 implements of 2,66P for a total of 21,28P. Adding in the 60f letter rate, the grand total came to 21,88P. The 21,68 written on the cover is in the ink of the sender. the postal clerk calculated the correct postage and crossed out the figure. We don't know if the sender or the postal clerk affixed the stamps to the envelope. In this case, thirty 70f and two 50f stamps were used for a total of 22 Pengö. The cover was overfranked by 12f, a small sum when compared to 22 Pengö. Why weren't higher denomination Madonna stamps used? Since the cover was mailed at one of the largest post offices in Budapest (No. 62 located at the Eastern Railway Station) the availability of the stamps would not have been a problem leading to indicate that the clerk at the factory affixed some or all of the stamps. Maybe he didn't have any Madonna stamps or he just wanted to use a stock of lower denomination stamps that was sleeping in a drawer.

The Magyar Wolframlámpa-gyár, a factory of the Orion Radio and Electricity Company, produced light bulbs that were exported all over the world. This letter was sent to Karl Veszprém. Upon arrival, the postman didn't find the recipient at the address written on the envelope, so he applied his circular identification number 1816 and took the letter back to post office. There it was determined that he was an '*abonado*' that meant that he had a sort of post office box. The address on the envelope was changed to 'Al (=to) 8/602' which was the number of his '*abonado*'. Maybe Mr Veszprém was a sales representative of the company who, travelling a lot, used this post-box system in order to receive his mail.

References and acknowledgement:
- **MBK**
- **Sieger Zeppelin Post Catalogue, 2001**
- Erich Haberer, **Katalog über Katapultpost, Teil 2 Südatlantik**
- many thanks to Dr. Andres Schlichter from Argentina for his information about the '*abonado*' and Csaba Kohalmi for his helpful suggestions

„NAGYMÁNYA" printing error on envelope

Registered letter to Léva with mixed franking the earliestworld-famous printing error of NAGYMÁNYA + Arcképek 16 fillér (World Rarity: One of the 2 recorded letter.)

[Cancellation: 26/04/39 Nagymánya. Arrival: 27/04/39. Léva.]

Copy back side with arriving cancellation (100 %)

Az első forgalomba került NAGYMÁNYA tévnyomat levelet kedves szamomra, mert az e területen végzett gyűjtői és kutatási munkám eredményeként tudtam megállapítani, e híres bélyeg kuriózum tényleges helyzetét. A levél a Lévai Kerületi Betegbiztosító Intézet orvosától kiindulva két gyűjtő kollekcióját megjárva jelentkezett nálam azonosítás-ra,korábbi minden nyilvánosságot megkerülve. (Közel egyévi alkudozás után.) Világrikaságokat tartalmazó NAGYMÁNYA gyűjteményem igazi gyöngyszeme ez a levél.

52.

1938 Kassa
Ismét magyarok vagyunk próbanyomat

Általánosan ismert, hogy a Felvidék visszatérése alkalmából készültek *„1938 Kassa Ismét magyarok vagyunk! 1938. nov. 11."* szövegű magán-felülnyomatok a csehszlovák, a kassai dómot ábrázoló, ívközéprészes bélyegpár ívközéprészére – állítólag 820 példányban. Az ezekkel a bélyegekkel és magyar- vagy csehszlovák bélyegekkel kiegészített bérmentesítésű és postán futtatott leveleket annak idején Abonyi Jenő bélyegkereskedő árusította. A bemutatott levélen azonban a felülnyomat *nem* a kassai dóm bélyeg, hanem a Fügner-bélyeg szelvényén van. Ezt a – tudomásom szerint – eddig még nem publikált változatot próbanyomatnak tekinthetjük.

Dr Lőwei György

53.

25 DB DÉLAFRIKAI UNIÓBA KÜLDÖTT CSOMAG DÍJHIÁNYJELENTÉSE

Díjhiányjelentés

A DOMUS Bútoripari Kft. Budapest, Rákóczi út 74. sz. alatti üzlete 1939. szeptember 16-án 25 db, egyenként 5 kg-os csomagot adott fel egyidejűleg a Barelays-Syrings- és a Standard Bankok részére a Délafrikai Unióba, Johannesburgba.

A korabeli díjszabás szerint az 5 kg-ig terjedő csomagok díja ebben a desztinációban 13 pengő 75 fillér volt, tehát a 25 db csomag után fizetendő díj **343 pengő 75 fillér lett volna.**

Ezzel szemben a feladáskor a szállítólevélen **csak 195 pengőt röttak le,** annak köszönhetően, hogy a díj megállapításakor csomagonként csak 7 pengő 80 fillérrel számoltak (25x7,80=195).

Még a csomagok kiküldése előtt, a nemzetközi csomagkicserélő postahivatalban észlelték a díjhiányt és annak rendje-módja szerint be is hajtották azt. A díjhiányjelentést szabályosan és értelemszerűen kitöltötték, azon látható az a számszaki levezetés, amelynek eredményeképpen megállapították, hogy a díjszabás szerinti tarifához képest lerótt díj különbözeteként mennyit kell még pótlólag fizetni.

A 25 csomag után, a csomagonkénti 5 pengő 95 fillér különbözetet, együttesen **148 pengő 75 fillért** róttak le. A magas díjat **29 db Horthy 5 pengössel (!!!)** tovább-há 1-1 db 2 és 1 pengössel, valamint Arcképek 70 és Templom 5 filléres bélyeggel rótták le, **háromszoros vegyes bérmentesítésként.**

Ez a dokumentum a modern magyar postatörténet rendkívüli ritkasága!

54.

Megj: a kinyitott boríték felső fele a kiállítási lapon felül másolatban, a másik fele alul eredetiben volt bemutatva.

1939 Postcard verified by the Königsberg censor office

Jan Jaap de Weerd

Already before the outbreak of the war, the German government had made plans about the organization of the civil censor service. Initially, the idea was to centralize this service in just one office in Berlin, for all the mail coming into the German Empire as well as all mail sent abroad. There was to be an exception for the mail from and to Eastern Prussia that would be censored in a secondary office in Königsberg. A few days after the start of the war on September 1, 1939, both offices were functioning.

Very rapidly, it became clear that the Berlin office could not handle the huge amount of mail on its own. It was decided to create decentralized censor offices, each of them in charge of a particular geographical zone. The task of censoring the mail exchanged between Hungary and its outland was attributed, amongst others, to the Vienna censor office. This office opened December 1, 1939.

Thus, Hungarian mail has been censored in the Königsberg censor office only during the first three months of the war and only when it was sent to Eastern Prussia.

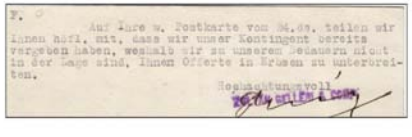
This typewritten folded business postcard was cancelled in the Budapest 12 post office on August 28, 1939. Sent to Königsberg, it reached its destination after the outbreak of the war and was one of the first items to be handled by the newly installed censor office, before being delivered. All the censor markings on the card are typically those used during the first month of its functioning.

The circular handstamp with the denomination '*Auslandsnachrichtenprüfstelle*/Königsberg (Pr)' (foreign mail verification office) has been in use until February, 1940. But in the color blue it has been used in September, 1939 only.

A small strip of paper with the text '*Auslandsbriefüberwachungsstelle*' (foreign letter surveillance office) was stuck vertically along the left side of the card. This kind of label is only known on mail censored in the first days of functioning of the office. The reason for the application of this second denomination is not clear and apparently its use was considered superfluous since it was abandoned very rapidly.

The one-line handstamp '*Von der Wehrmacht zugelassen*' is also part of the equipment used in the first months only.

55.

THE BUDAKESZI POSTMASTER PROVISIONALS

Rate Period 25. Budakeszi, July 17, 1946.

#1

Paid Foreign letter rate 80,000 AdóPengö

'Insufficient Address' labels overprinted '80,000 ap' (AP) and used as provisional postage stamps. Hungary's postal regulations did not allow for this type of provisional stamp. Improvised home printing set was used to imprint the correct rate, same time it was initialed with red pencil.

#2

Reduced

Rate Period 24.
Budakeszi, July 11, 1946.

The 'Provisional stamps' were pre-prepared (with red daystamp and '112' control number) on July 4th but was posted only on July 11,1946.(see black cds. tying stamps to cover). The needed values were applied on the day of' mailing. (200ezer B. + 400ezer B.)

Paid double-weight foreign letter rate 650,000 Billio Pengö (short paid 50,000 BP)

Certificate

Grundserien **Verwendung in Budapest und Umgebung ab 2. März**

LETZTAGSBRIEF

Mit dem 30. April endete ein spannendes Kapitel, über dessen Existenz bis 2012 (67 Jahren) die Sammlergemeinde nichts gewusst hat. Nach jahrelangen Recherchen (2004. Auftauchen des Ersttagbriefes mit Tarifangaben, 2012 Auftauchen des Letztagsbriefes) habe ich in der PHILATELICA 12/1 anhand der teilweise hier gezeigten Belege eine Quellenarbeit darüber veröffentlicht.

(Kopie über der Rückseite mit Datum)

30.04.1945. Mischfrankatur mit 4x5 Fillér Heerführer und 4x30 Fillér Kossuth Marken

(Richtig frankierter eingeschriebener Ortsbrief aus Budapest mit 4x5+4x30=140 Fillér. Der Brief wurde in den letzten Stunden der Tarifgültigkeit am 30. April 1945 um 14 Uhr aufgegeben beim Postamt Budapest 5.)

1945. Zilahi kiadású díjjegyes

1945. március és május között Észak-Erdélyben , Zilahon adták ki ezt az 1 Pengő névértékű díjjegyes levelezőlapot. (Simády katalógus 1.pótlás,5.sorszám) A lap a Magyar Királyi Tábori Posta un. honi levelezőlapjának a magyar szöveget eltakaró,román nyelvű felülnyomásával és egy bélyegrajzot utánzó kiegészítő ábrával készült. Példányszáma ismeretlen, a szakirodalom – e példányon kívül – mindössze egy másik " futott" példányt említ. (Néma Péter : Szilágysági Posta 1945, ARGE kiadás é.n.) A II. Zilah-i kiadású helyi , 2 Pengős bélyeggel kiegészített levelezőlap ma az egyetlen ismert ajánlott küldemény. Bérmentesítése, feladás- és érkezéskori postai kezelése egyértelmű , egy családi levelezés része. Köznapi jellege vitathatatlan.

MAGYAR FILATÉLIAI TUDOMÁNYOS TÁRSASÁG
MAFITT Szalon, Budapest, 2014.09.06 – 2014.09.28

Exhibit Page by

Alan Soble, MAFITT member #191
Hungarian Philatelic Society of Great Britain member #579
Society for Hungarian Philately (USA) member #510
Philadelphia, Pennsylvania U.S.A.
asoble@uno.edu

A MISSING CROWN OF ST. STEPHEN

Egy *eltűnt Szt. István Koronája*

Eine vermisst Krone von St. Stephan

Over the last five years,* I have been studying "surviving" Hungarian postage cancellers which continued to be used in the "lost territories" after November 1918, and even beyond the Treaty of Trianon (signed June 4, 1920; officially in effect, July 31, 1921) into at least 1922. (I have seen a Lugoj survivor dated 1959.) Some cancellers were physically mutilated by the postal workers of the "successor" states that possessed the territories. In the most dramatic mutilation, there was a total excision of the Crown of St. Stephen, which was a standard feature of Hungarian cancellers of type H, J, and K (and the later L–R types).‡ A systematic account of survivors in the lost territories is not included in the **Monográfiája**. These cancellers were no longer legitimately Hungarian, used neither in Hungary nor by the Hungarian post. Information about surviving cancellers and their mutilation can be found, for example, in the Czechoslovakian **Monografie** (16. Díl, II. Svazek), for cancellers used in the post-revolution Slovak and Ukrainian segments of that country. Unearthing surviving Hungarian cancels on the stamps of Fiume, the various regions of S.H.S., the Erdély, Partium, and Bánát in Romania, and Czechoslovakia is rewarding; discovering cancels on these stamps from which the iconic Crown of St. Stephen has been removed (an understandable political tactic in the nationalization of an endogenous post) is especially gratifying. However, cancellers from which the Crown of St. Stephen had been excised were employed in and by Hungary itself throughout the 20th Century. For some early specimens of indigenous Hungarian Crown-excised cancellers (type F_{10}), see Ercsi (1909, 1918, ‡ p. 315), Keszthely (1902, 1912, ‡ p. 320), Pásztó (1912, ‡ p. 327), and Várpalota (1911, ‡ p. 335). But the absolute death-by-excision of the Crown was carried out starting in 1946 (‡ p. 466) by the post-WWII postal administration; see cancels from Nádasd (1957; ‡ image 228), Vác (1953; ‡ p. 215), Bácsbokod (1957; ‡ p. 228), Hatvan (1958; ‡ p. 339), Paks (1960; ‡ p. 374), Budapest (1967; ‡ p. 374), and Homokterenye (1955; ‡ p. 308). Not only was the Crown eliminated, but "Kir." (= Király) as well. Whether the sentiment was anti-monarchical, anti-clerical, pro-democracy, and/or pro-communist is unclear. My "gem" is a surgically disfigured cancel which lost both "Kir." and the Crown (center and right):

Canceller 179 struck on Romania Scott 449 (King Carol, 2 lei green, 1935-40; desaturated image), used during the Visszatért period in the Partium town Avasújváros.† The cancel (‡ Image 297), dated 1940 September 5 – soon after the Second Vienna Award, 1940 August 30 – includes both "Kir." and the Crown.

Two-piece Tápiósüly temporary canceller. Both "Kir." and the Crown have been excised from the circular steel canceller, leaving two empty spaces (‡ Image 294). The town name is misspelled on the rubber canceller. The stamp is MPBK 1046 (1947), Scott 828.

Desaturated image. Tápiósüly was in Pest megye, ca. 40 km east of Budapest. Tápiósüly and Tápiósáp were merged 1950-1954, forming Süllysáp; in 1970 they were remerged. In 1940 Tápiósüly had its own cancellers (‡ p. 450). Why replacement or temporary cancellers in 1947?

"Beginning with A. Soble, "Obliterations and Their Absence: The Prolonged Fate of Post-WWI Hungarian Postmarks," **News of Hungarian Philately** 40:1 (January-March, 2009), pp. 17-32; and 40:2 (April-June), pp. 3-11. Reprinted in **Stamps of Hungary** (U.K.), no. 178 (September, 2009), pp. 11-28; and no. 179 (December, 2009), pp. 10-22. The most recent part is "Post-Trianon Hungarian Survivors in the Successor States," **News of Hungarian Philately** 43:1 (January-March, 2012), pp. 14-29. † Dr. Paktás Zoltán, "Az 1940-ben visszacsatolt Erdély tíz pótlyegzői," **Philatelica** 88/2, pp. 14-28, at p. 23. ‡ **Monográfiája**, Vol. I (2013). ‡ **Monográfiája**, Vol. VI (1973).

Excised *Rákosi Shield*, 1956

MAGYAR FILATÉLIAI TUDOMÁNYOS TÁRSASÁG
MAFITT Szalon, Budapest, 2014.09.06 – 2014.09.28

Exhibit Page by

Alan Soble, MAFITT member #191
Hungarian Philatelic Society of Great Britain member #579
Society for Hungarian Philately (USA) member #510
Philadelphia, Pennsylvania U.S.A. 19115
asoble@uno.edu

Ujvidék, an Interloper
Ujvidék, Határsértő
Ujvidék, ein Usurpator

I have had, for a number of years and for three reasons, an interest in the Vojvodinian town Ujvidék. First, there has been much confusion – in the Hungarian postal system, in philately and postal history, and geography and cartography – about the spelling of the name: "Ujvidék" *versus* "Újvidék." Second, the lengthy record of the construction, destruction, and rebuilding of the bridges spanning the Danube at Ujvidék is intriguing. Third, the political status of the town epitomizes the fate of the "lost territories": (1) in the Kingdom of Hungary, it was located in Bács-Bodrog Vármegye; (2) for two decades after the Treaty of Trianon (June 4, 1920), it was in a Balkanizing Yugoslavia; (3) in 1941, it became a "Visszatért" city in a semi-reconstituted Nagymagyarország; and (4) after World War II it was once again in Yugoslavia (this time Communist). Throughout its history the town was identified as "Ujvidék" in Hungarian, "Neusatz" in German, and "Novi Sad" in Serbian. The Ujvidék commercial, nonphilatelic cover on display is a gem in my collection as a representative of period (3). The cover's return address provokes reflection about Ujvidék's political culture and the "irredentist" role of Hungary in WWII.

There was in Visszatért Ujvidék also a "Mussolini út" (printed-inscribed, not handwritten, on another cover in my collection). Note that on this 1942 "gem" the town's name is spelled "Ujvidék," *ékezetmentes* [no accent], four times. I have many examples of the alternative "Újvidék" spelling on stamps and covers.

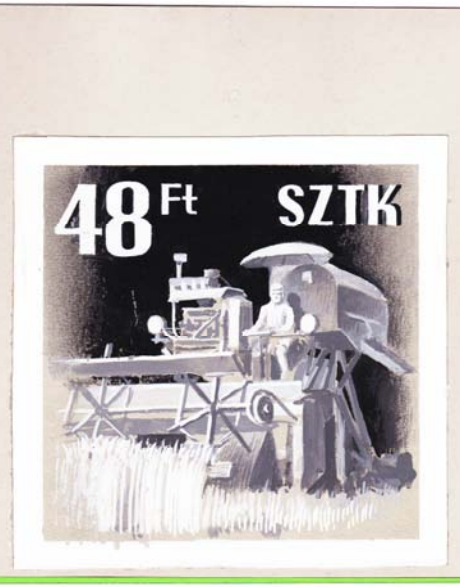
In Visszatért Kolozsvár, "Hitler tér" was the WW2 name of Cluj-Napoca's "Stefan cel Marc" square. Recall the interloperian renaming of "Andrássy út" to "Sztálin út" (1950-1956), then to "Magyar Ifjúság útja," and then to "Népköztársaság út" until 1990.

Ujvidék in the Kingdom of Hungary was, up to World War I, a multiethnic, multicultural, cosmopolitan city, inhabited by a mixture of Hungarians (39.7%), Germans (17.6%; Albert Einstein, 1905-1907), and Serbs (34.5%). The city was a microcosm of the Empire and a paradigm of "The happy unity of Europe" (A.J.P. Taylor, *From Sarajevo to Potsdam*, 1965, p. 12). After WWI, the proportion of Hungarians and Germans decreased only slightly. In 1941-1944 (Visszatért), Hungarians were temporarily a majority (50.4%). The collapse of the Axis in 1944-1945 had a greater effect on Germans than did WWI: they were reduced to virtually zero. The Hungarian population was halved. Today the town is 80% Serb and 4% Magyar. Tennis champion Szeles Mónika was born here – Novi Sad – in 1973. (Population data from Károly Kocsis and Eszter Kocsis-Hodosi, *Ethnic Geography of the Hungarian Minorities in the Carpathian Basin*, 1998, p. 144.)

Trilingual manufacturer's inscription on a pre-1914 Ujvidék postcard.

60.

Jozsef Vertel has been a celebrated designer of postage stamps throughout the last 40 years of his life. Amongst many other prizes, he won the one for "The Most Beautiful Stamp of the Year" eight times in Hungary between 1966 and 1991. M.W.

In an auction I bought some 18 lots of designs submitted for the SZTK revenues of the 50s, including 10 designs by Vertel J. The one shown seems to have been chosen for the combine harvester "aratogep" depiction on No 27 (48Ft) and No 30 (96Ft) from 1952. (Floderer Revenue Catalogue p354, which also shows the picture) They were overprinted again in the same year with "+20 Ft " as shown here. The artwork is on 125 mm x 125 mm white paper glued onto grey carton 200 mm x 255 mm with the text: VAZLAT VERTEL JOZSEF. On the back of the grey carton in handwriting it says "Szot 4513" M.W.

VÁZLAT

VERTEL JÓZSEF

61.

1956. SOPRONI FELÜLNYOMÁS

Az 1956-os Soproni felülnyomásnak egy jelentős tévnyomata van. A 2,60 Ft-os érték felülnyomásakor a 77, 78, 87, 88-as ívhelyeken a második és a harmadik sort szedéskor felcserélték. A hibát két ív felülnyomása után észrevették és kijavították. Ennek megfelelően egy-egy ívhelyen kettő, mindösszesen 8 tévnyomat keletkezett. A létező 8 példányból egy szép négyestömböt mutatok be a IV. MAFITT-Szalon alkalmából.

Leitold László

Postage Due

1951: New BROWN ISSUE

First Philatelic Tri-sects??

State Railway duty roster notices sent to employees as official post, within Kecskemet, local rate 60f., to be paid by addresses. Seemingly without 60f. dues,, a postal clerk cut out ***one-third divisions*** *of* ***2Ft.*** *. dues.*

It is very exciting to find something that is perhaps the only one that exists. There is often a human story. It was New Year but the trains must run and so the duty rosters must be sent to drivers and other staff. There were no 60f stamps. But someone had 2Ft. Stamps!

FIFTEEN POINTS, AND MORE QUESTIONS THAN ANSWERS

Part of a somewhat roughly cut-down, part-torn, envelope (obvious looking at the back), doing duty as a newspaper wrapper? Sent from GB, franked 6½d (1: sixp'nce-hayp'ny as we used to say), presumably correct, we have no way of knowing for sure; nor where from, as apart from faint year 57, the postmark (2) is a fragmentary smudge – not so usual in those days.

Once into Hungary … The fun begins as it attracts five rubber-stamps, three labels, a manuscript endorsement, and a 2Ft postage-stamp – and generates questions!

First to go on, perhaps, was the large red B (3: meaning?), as it and the country name (4) are part-covered by the Customs label (5: Vamkezelt = Customs clearance |– / Levél / Áruminta = – / Letter / Sample|); part of its top is missing, maybe torn off on delivery to expose the street name? It imposes a 1Ft 60 charge, plus handling and delivery 1Ft 40 (total 3Ft not filled in), presumably to be paid by the recipient. Was there a tax on imported newspapers?

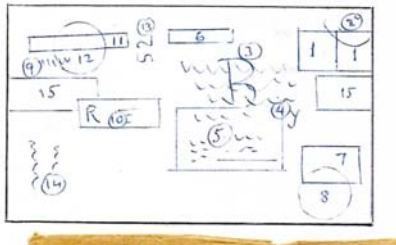
It is Expressed (6), but why? Entering the realms of fantasy: Could conceivably have been applied by the sender if he had acquired a Hungarian label, or if the recipient had sent the pre-prepared wrapper through to Britain! Would the GB 6½d then pay for express plus postage? Seems an unlikely scenario! In fact the 2Ft stamp (7) covers the express fee – but who paid for it? Its postmark (8) is Bp (70?) 57 IV 30; the purple datestamp (9) top left appears to be the same date.

It is also registered (10) at Budapest East (office name rather than just a number), would be 1Ft 40, but (again) why, who paid, and how? Is it the Customs handling and delivery fee?

Which leaves the boxed word (11: VAM...ITES? – to do with Customs?), the illegible purple ring (12), the black 52 (13), and the manuscript (14: ver 24154 IV 9) – what do they all mean?

And why is the stamp-edging (15) there? Does not continue on the back. Presume British as perf 14½; red, so from a 2½d rather than the ½d stamp?

Would have been even better with a sixteenth item, an arrival mark at Zalaegerszeg!

64.

Kedvenc Forint-filléres dokumentumom ez a látszólag semmitmondó papírdarabka.

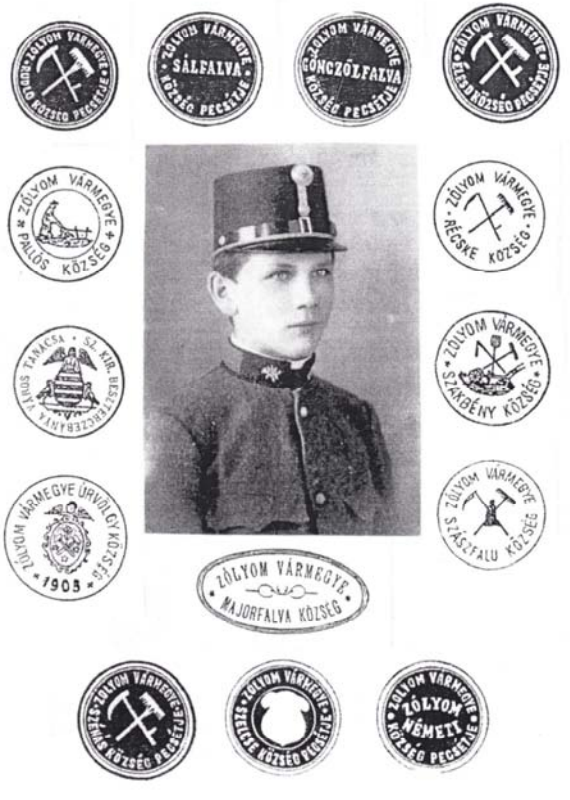
Mikor megláttam körülbelül 2 napi gondolkodás után vettem meg egy külföldi bélyegbörzén. A látszólag semmitmondó papírdarabka a répcevisi postamester díjhiány jelentése. Csak gondolom a helyi postamesternek nem volt díjhiány jelentés nyomtatványa(kis posta nem látták el ilyen nyomtatvánnyal) Viszont a25.928/1949 belső utasítás miatt 5 forint 60 fillérnyi díjhiányt valamint ennek a 20% büntetőportóját le kellett rónia. Vett egy lapot s a meglévő bélyegekkel elkezdte leróni. 6 forint 70 fillérig ment is postabélyegekkel azonban az utolsó 2 filléres bélyeget 1948 december 31.-ével kivonták a forgalomból. Így élelmes postásunk a meglévő 2 filléres illetékbélyeggel pótolta a hiányt. Így meg lett a 6 forint 72 fillér.

A díjhiány jelentésen minden szükséges rajta van: bélyegek, határozatszám, dátum,aláírás. A korszak talán egyik legritkább különlegessége ez.

65.

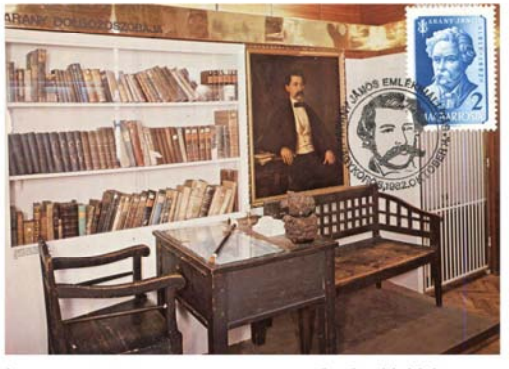
A posta történelem tanulmányozása:

Magába foglalja a postabélyegzőket, a postahivatalok épületeit, a postamesterek neveit és aláírásait, fényképeit, a posta kézbesítők neveit, és a falvak bélyegzőit ahová a postakihordók nap mint nap ellátogattak. A tanulmányozás foglalkozik továbbá az egyes falvak: lakosságával, mennyi ház volt és ki volt a bíró. A bemutatón látható a beszterecebányai postahivatal posta kihordó legénye Ruzsinszki János, és egyes falvak bélyegzői, melyeket a bírók használtak. A bemutatkozás éve 1880.

ARANY JÁNOS ÍRÓASZTALA AZ AKADÉMIÁN

E carte-maximum (képeslap, bélyeg és bélyegző hármas egysége) filatéliai szempontból nem képviselt jelentős értéket ám mégis tiszteleti elnökünk, dr. Láng István professzor gyűjteményének legkedvesebb darabja. Professzor úr az MTA főtitkáraként aktív részese volt a Mafitt alapításának, majd 1990 és 2002 közti, 12 évig tartó elnöksége alatt nőtt a Mafitt jelentős létszámú nemzetközi szervezetté. Választását a lap alatt olvasható szöveggel indokolta.

„Arany János (született: 1817) a legnagyobb magyar költő, műfordító, író élete egy bizonyos szakaszában tudományos közéleti szerepet is vállalt. A Magyar Tudományos Akadémia titkára, majd főtitkára volt 1865 és 1879 között. A képen baloldalon az íróasztala látható. Én nagy tisztelettel és alázattal simogattam meg a karosszéket, de sohasem ültem bele."

A Mafitt egyik legfőbb célja elődeink emlékének őrzése és munkásságuk megbecsülése. A fenti választás erre az egyik legszebb példa.

A Mafitt 20 éves fennállása alkalmából készült emlékív mindhárom tiszteleti elnökünk, így Láng István professzor arcképét is tartalmazza.

Egy abszolút friss gyöngyszem

Több mint két és fél évszázad történetét átfogó kiállításunkat egy postán még csak néhány hete érkezett borítékkal zárom, amely modern tarifa-gyűjteményem legfrisebb ékessége.

A levél e kiállítás néhány lapját hozta hozzám Bécsből. Az idén épp száz évvel ezelőtt kitört, tragikus világégés casus bellijét szolgáltató szarajevói merénylet áldozataira emlékező blokk melletti a csodaszép osztrák hímzett bélyegeken levő virágok, és a feladó 80. születésnapjára utaló, az egyik legszebb magyar portó bélyeg motívumaiból remek ízléssel készített privát levélzáró bélyeg teszi a tarifát feledhetetlenné.

Ez minden ízében a látványos filatéliai alkotás egyik alapító tagunk és kiváló filatelistánk, ***dr. Nagy Ferenc*** játékos remekműve. E szemet gyönyörködtető modern darabbal azt szerettem volna bemutatni, hogy minden korban folyamatosan születnek gyűjteményekbe illő gyöngyszemek, ami azt jelenti, hogy:

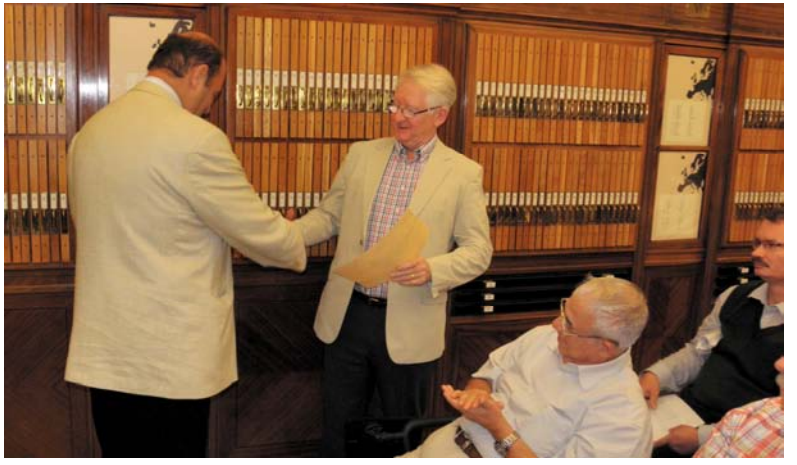
a filatélia
örökké élni fog!

68.

JUBILEUMI KÉPEK – PHOTOS OF SILVER JUBILEE

Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-ben kezdődőtt húsz év szünet után 2011-től párhuzamosan magyar és angol nyelven is.

A lap digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról tölthető le: www.mafitt.hu

The CD attachment is available on the website of Mafitt at www.mafitt.hu

XXIV. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság
Hungarian Society for Philatelic Researches

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47. www.mafitt. hu e-mail: info@mafitt.hu

Ára: 1.800 Ft

15
1

Philatelica

Philatelica 2015/1

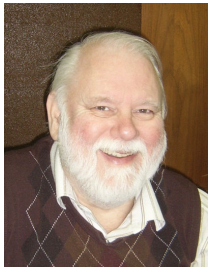
Tartalom / Content:

Filep László:	Az 1871-es réznyomású 5 krajcáros próbanyomata The proof of engraved 5 krajcar in 1871	1.
Szücs Károly:	Forint-krajcáros okmánybélyegeink első anyalemezei The first motherplates of forint-krajcar revenues	5.
Hírek / News		54.

Fordítók / Translators: Marina Shafira, Szücs Károly, nyelvi lektor / language assistant: Rojkó Annamária

Szerkesztő / Editor	Szücs Károly, Mafitt titkár / secretary of Mafitt
Tanácsadók / Consultants	Filep László, bélyegszakértő / philatelic expert
	Dr. Lővei György, a Gervay alapítvány elnöke president of the Gervay Foundation
	Mervyn Benford, President of The Hungarian Philatelic Society in Great Britain

AZ 1871-ES RÉZNYOMÁSÚ 5 KRAJCÁROS PRÓBANYOMATA

FILEP LÁSZLÓ, BUDAPEST

A bélyegek gyártásakor, a nyomdai gyártás-előkészítés során, az első nyomási tevékenység a már legyártott nyomólemezek ellenőrzéséhez szükséges próbanyomatok elkészítése. Nem volt ez máshogy régen, és így van ez napjainkban is. Ezek a próbanyomatok alapesetben a bélyeg nyomdai iratanyagában irattározásra kerülnek. Minél jobban megyünk vissza az időben, annál nagyobb a lehetősége annak, hogy ezek a próbanyomatok gyűjtői kezekbe kerüljenek.

Erre a sorsra jutott az itt bemutatott darab is, az 1871-es Levélbélyeg sorozat 5 krajcár névértékű bélyegének *barnásfekete színű, réznyomatú próbanyomata*. A próbanyomatból szép kollekció látható a Bélyegmúzeumban, a 41. számú tárlóban.

A réznyomatú bélyegsorozat 5 krajcár névértékű bélyege a Magyar Királyi Államnyomdában készült, metszett mély- (réz) nyomással, száz bélyeget tartalmazó ívekben, utólagos 9¼:9½ keret-fogazással.

Papírja a kezdetekben megegyezett a kőnyomatú bélyegekével: I. típusú, osztrák gyártmányú, vízjel nélküli, 0,09 mm átlagvastagságú, egyenetlen szövetű, fehér papír. 1872 végétől II. típusú, ismeretlen gyártmányú, vízjel nélküli,

1. ábra. A próbanyomat képoldala[1]

[1] Köszönet Szücs Károlynak a vizsgálatra leadott próbanyomat és a Bélyegmúzeumnak a 41. számú tárlóban lévő példány bemutatásához való hozzájárulásáért.

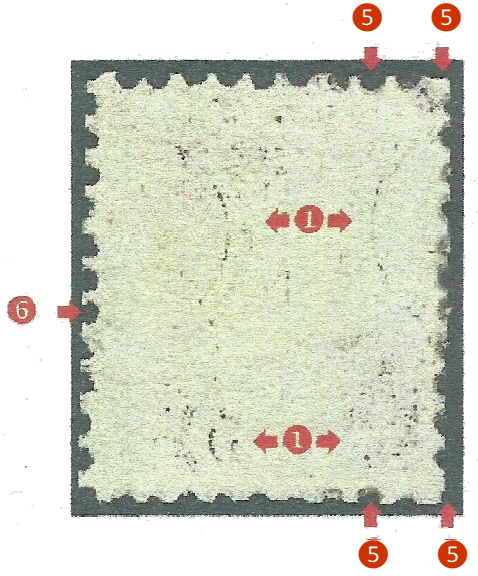
0,08-0,09 mm vastagságú, egyenletes szövetű, simább fehér papír, 1874-től III. típusú, ismeretlen gyártmányú, vízjel nélküli, 0,07 mm vastagságú, egyenletes szövetű, sima fehér papír. A ragasztóanyag kezdetekben megegyezett a kőnyomatú bélyegekével: fehér vagy kissé sárgás árnyalatú, 2 rész arabolgumiból, 1 rész enyvből és 1 rész dextrinből állt, később a ragasztóanyag minősége változott, 1875-től kizárólag állati eredetű enyvet használtak. A bélyegkép tervét Unrein János, az Államnyomda alkalmazottja készítette. Készült (kerekítve) összesen 63 millió bélyeg.

Az 5 krajcáros bélyeget rendeleti úton, 1871. május 1-től bocsátották forgalomba. (Az ideiglenes, kőnyomatú kiadást követő réznyomatú változatpostai szempontból nem számított új kiadásnak, az 1871-es bélyeggyártásnál alkalmazott kétféle nyomdai eljárásról hivatalos közlés csak évtizedekkel később, 1903-ban, Bíró Marcell neves filatelista kezdeményezésére látott napvilágot.) A sorozat bélyegei 1876. december 31-ig voltak felhasználhatók .

Az alapbélyeg katalogizálása: Magyar Bélyegek Kézikönyve, 10. szám; Magyar Posta és Illetékbélyeg Katalógus, 10. szám; Michel Osteuropa Ungarn Nr. 10.

A több elképzelésen és változtatáson átment, végleges bélyegkép leírása az 1871. április 19-én kelt, a Postai Rendeletek Tárában megjelent rendelet szerint: „A levéljegyek átalán véve jobbról borostján, balról tölgyfa virágokkal övezett világos körmezőn Ö cs. és apost. kir. Felség arczképét tűntetik elő, mely alatt a magyar korona országainak koronás czímere díszlik; a levéljegy felső két szögletén rózsa díszítmény látható, a két alsó szegleten az érték van feljelölve.”

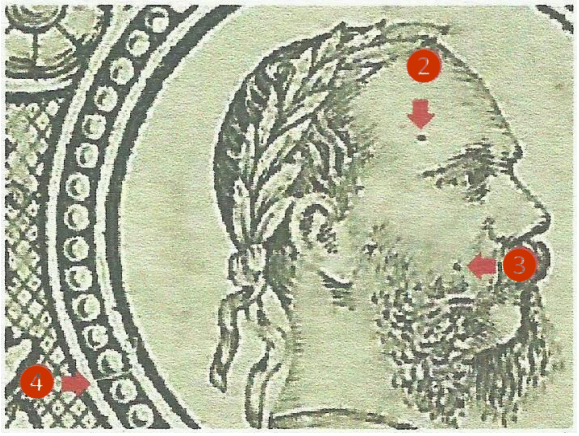
A réznyomatú próbanyomat: a százképes nyomólemezről „fekete levonatot készítettek azért, hogy a javításokat a domború galvánmásolt lemezen maradéktalanul elvégezhessék. Fontos, hogy a lemezek hibáinak javítását mindenkor a domború galvánlemezen végezték el, nem pedig az anyalemezen. {…} Ezután a javított domború lemezről korlátlanul elkészíthető egy újabb galvánfordítással a már végleges nyomáshoz a nyomólemez.” (Idézve Voloncs Gábornak a Szabolcsi Bélyegújságban 2013 decemberében megjelent cikkéből.)

2. ábra. A próbanyomat hátoldala

A bemutatott réznyomatú fekete próbanyomat többféle árnyalatban fordul elő, ez a példány barnásfekete színű, a kőnyomatú bélyegekével megegyező, I. típusú, osztrák gyártmányú, vízjel nélküli, 0,09 mm átlagvastagságú, egyenetlen szövetű, fehér papíron, enyvezetlenül.

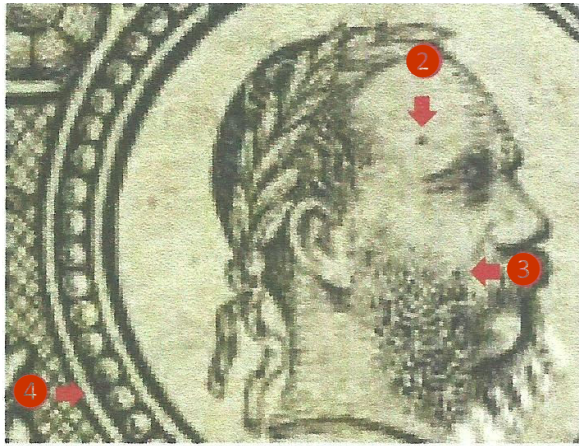
Hátoldalán a bélyegkép *ívszín-átnyomata,* ❶ amely a kép egyes részeinek szakadozott vonalú nyoma. Fogazata utólagos 9¼:9½ keretfogazás.

3. ábra. Képhibák a vizsgált próbanyomaton

Az arcképen, a homlokon lévő pont ❷, a bajusz és a szakáll felső szögletében lévő színes pont ❸ és az arcképet övező gyöngykeret baloldali, alulról a 8. és 9. gyöngyszem közötti fehér vonal ❹ is három ilyen kiszűrendő hiba, melyek javítása meg is történt – mivel ilyen hibákat a Magyar Bélyegek Monográfiája III. kötete 371-374. oldalain, az 5 krajcáros bélyeg ismertetőjelei között nem találunk.

Mint fentebb említettem, a próbanyomatból szép kollekció látható a Bélyegmúzeumban, a 41. számú tárlóban. A kiállított anyagban megtalálható az a bélyeg is, amelyen a leírt próbanyomat javítása után került és a képeken ❹ jelzésű hibát már nem, azonban a ❷ és ❸ jelzésű hibákat még tartalmazza.

4. ábra. A Bélyegmúzeum próbanyomat példánya a 2 és 3 jelzésű hibával, illetve a 4 jelzésű hiba hiánya

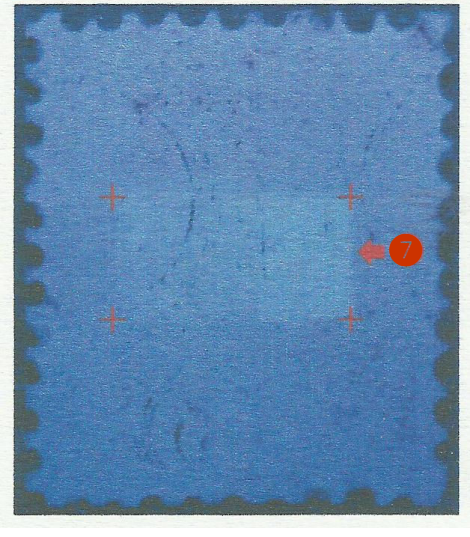
Természetesen ezt követően, egy következő lépesben a ❷ és ❸ jelzésű hibákat is kijavították a domború galvánlemezen, mivel azok az 5 krajcáros bélyeg ismertetőjelei között nem találhatók meg.

A cikkben leírt próbanyomat állapota:

a) Papírja fehér, vízjel nélküli, vastagságát Shahe CFCD 6015-10-1 típusú digitális vastagságmérővel ellenőriztem, mellyel a 4 ponton való méréskor – a bal felső saroktól indulva, az óra járásával megegyező irányban – 0,08-0,09-0,10-0,09 milliméteres eredményt adott, mely

megegyezik a kőnyomatú bélyegek I. típusú, osztrák gyártmányú, egyenetlen szövetű papírjának 0,09 mm átlagvastagságával.

A bélyeg elő- és hátoldalának EURO-BST-203LS DETECTOR típusú ultraviola vizsgálólámpával – mely UV-A nagy hullámhosszú (315-400 nanométer) és UV-C kis hullámhosszú (100-280 nanométer) megvilágításra alkalmas – való vizsgálatakor a hátoldal középrészén egy vízszintesen elhelyezkedő, téglány alakú, világosabb rész ❼ látható *az alábbi ábrán piros keresztek által határolt helyen* – melyre nem tudok magyarázatot adni!

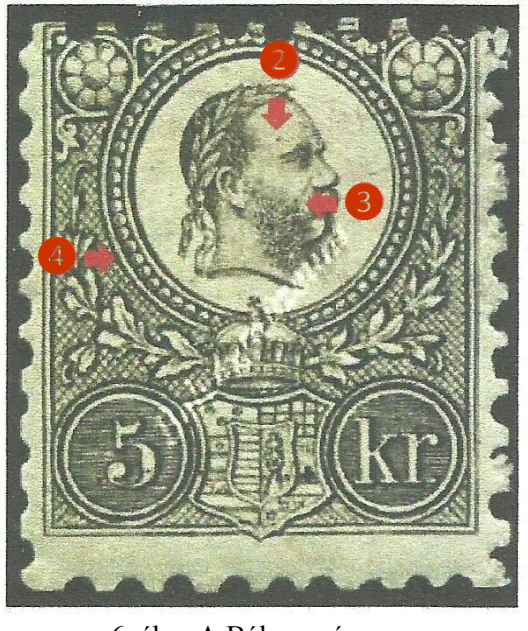

5. ábra. A hátoldal UV fényben

b) Ragasztó a bélyeg hátoldalán nem található. Hogy eredetileg is enyvezetlen volt-e, vagy hogy az enyvezést leáztatták, az utólag nem állapítható meg – azonban a bal oldalán és az alsó- és a felső 2. foglyukakon látható elsötétedett papír részeken valószínűleg ragasztómaradék ❺ van.

c) Fogazata a kőnyomatú bélyegekével megegyező, utólagos 9¼:9½ keret-fogazás, amelynek minősége a kőnyomatos bélyegekéhez képest romlott, az átütések tökéletlenebbé váltak. A fogazaton több helyen érzékelhető némi ''szépítészeti' szándékú beavatkozás (például ❻) – de a fogazás vitathatatlanul eredeti.

A próbanyomatoknak a Bélyegmúzeumban található példányain kívüli, a gyűjtői forgalomban előforduló példányai *nagyon ritkák.*

6. ábra A Bélyegmúzeum
próbanyomat példányának képoldala

FORINT-KRAJCÁROS OKMÁNYBÉLYEGEINK ELSŐ ANYALEMEZEI

SZÜCS KÁROLY, BUDAPEST

1. BEVEZETÉS

Világszép klasszikus illetékbélyeg kiadásaink jelentősége túlbecsülhetetlen, hiszen ezek közt van nem csak az első magyar gyártású bélyeg, hanem a legritkább központi kibocsátású bélyegünk is. *A kiadások e csoportja bélyeggyártásunk kezdeteit fogja át, és a közös anyalemezek miatt a színváltozásoktól függetlenül, egy vizsgálandó filatéliai egységet képez*.

Az okmánybélyegekhez készült 28 anyalemezt még Bécsben állították össze − J. Bayer vázlatrajzai alapján Jacoby nagyhírű műhelyéből származó, korukat megelőző, káprázatosan művészi rézmetszetekről − és mintegy két évig ott is voltak használatban. A gyártás 1870. október 1-én került át a kifejezetten e célra létrehozott és időközben a bélyeggyártásra osztrák támogatással felkészített budai Állami Nyomdába, ahol közel ***három évtizeden át*** nyomtattak e lemezekről bélyeget. Katalógusaink a rendeletileg is bevezetett színváltozások mellett, a papír, vízjel és fogazás szerinti megkülönböztetett gyártási változatokat hagyományosan általában 14(!) önálló kiadásban tárgyalják. Emellett még a könyvnyomású levélerezet nyomódúcainak típusa is többször változott, ami további, kiemelkedő filatéliai gazdagsághoz vezetett.

Az eredeti bélyegsor 1873-ban, már itthon, egy 20 krajcárossal egészült ki 29 címletre, melyből némelyik igen ritkán és akkor is csak megdöbbentően kis mennyiségben készült. Emiatt több kiadásban egyes címletek nem is léteznek, mások igen nehezen beszerezhetők, így a krajcáros időszakban *5 magyar okmánybélyeg-gyűjtemény lehet csak teljes*. A legritkább − a postabélyegekhez képest nagyságrendekkel alacsonyabb − kibocsátási mennyiségek mindössze csak pár ezer (!) darabra becsülhetők.

E cikk célja a bélyegrajzok anyalemezein több mint kétszer ismétlődő, és sokáig feltáratlan típusok *első, teljes körű bemutatása*[2]**.** Az e téren valamennyi címletre vonatkozóan idén elért eredményeim ugyancsak az 1878-as párizsi világkiállításra készült mintaalbumok létének köszönhetők, amelyeket a krajcáros postabélyegek anyalemezein található típusok és egyéb ismertetőjelek feltárásához már zseniális úttörő elődeink[3] is használtak kutatásaik során.

Az anyalemezekre jellemző típusok és páros ismertetőjelek jelen publikálása lehetővé teszi a kutatás folytatá-

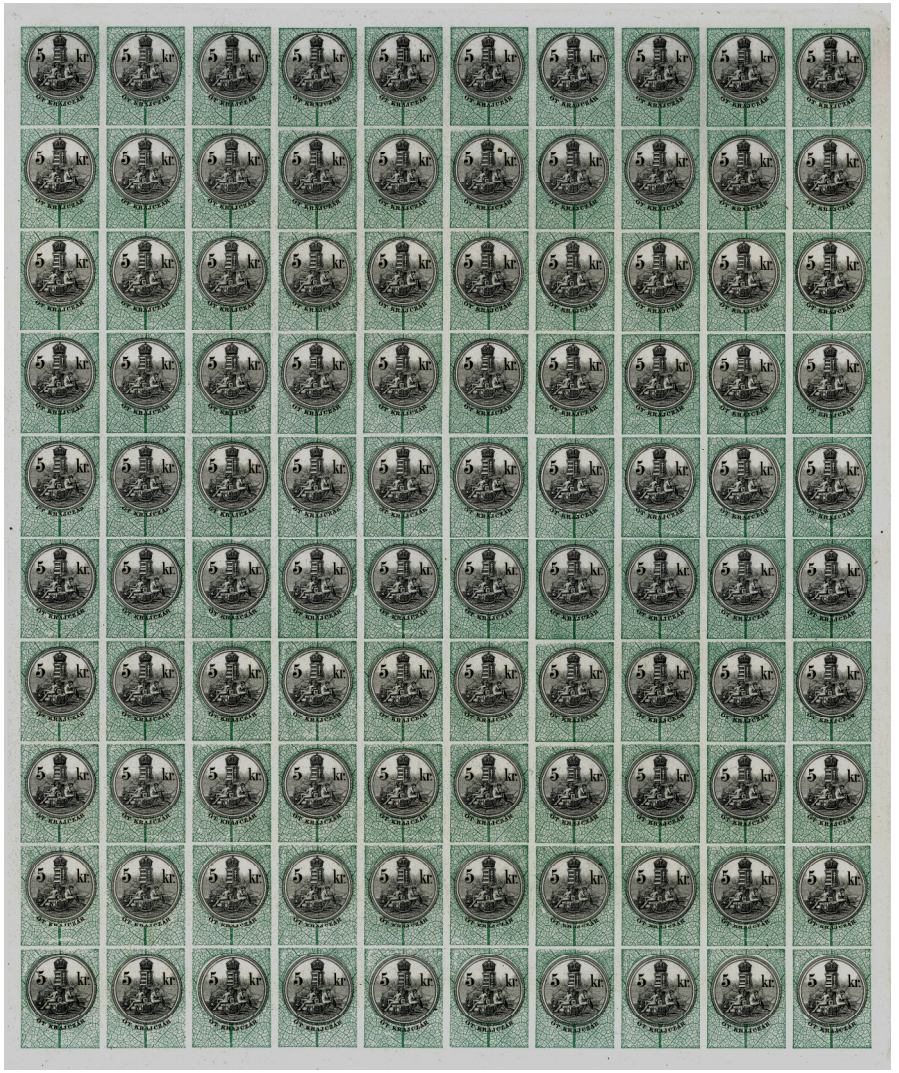
2 Köszönet Visnyovszki Gábornak és Ralph Ebnernek a kutatáshoz adott ösztönzésért és támogatásért.

3 E téren főként Madarász Gyula, Visnya Sándor, Orbán Ferenc, Petrovits Tivadar, Pákozdi László és Lovász András értek el jelentős eredményeket.

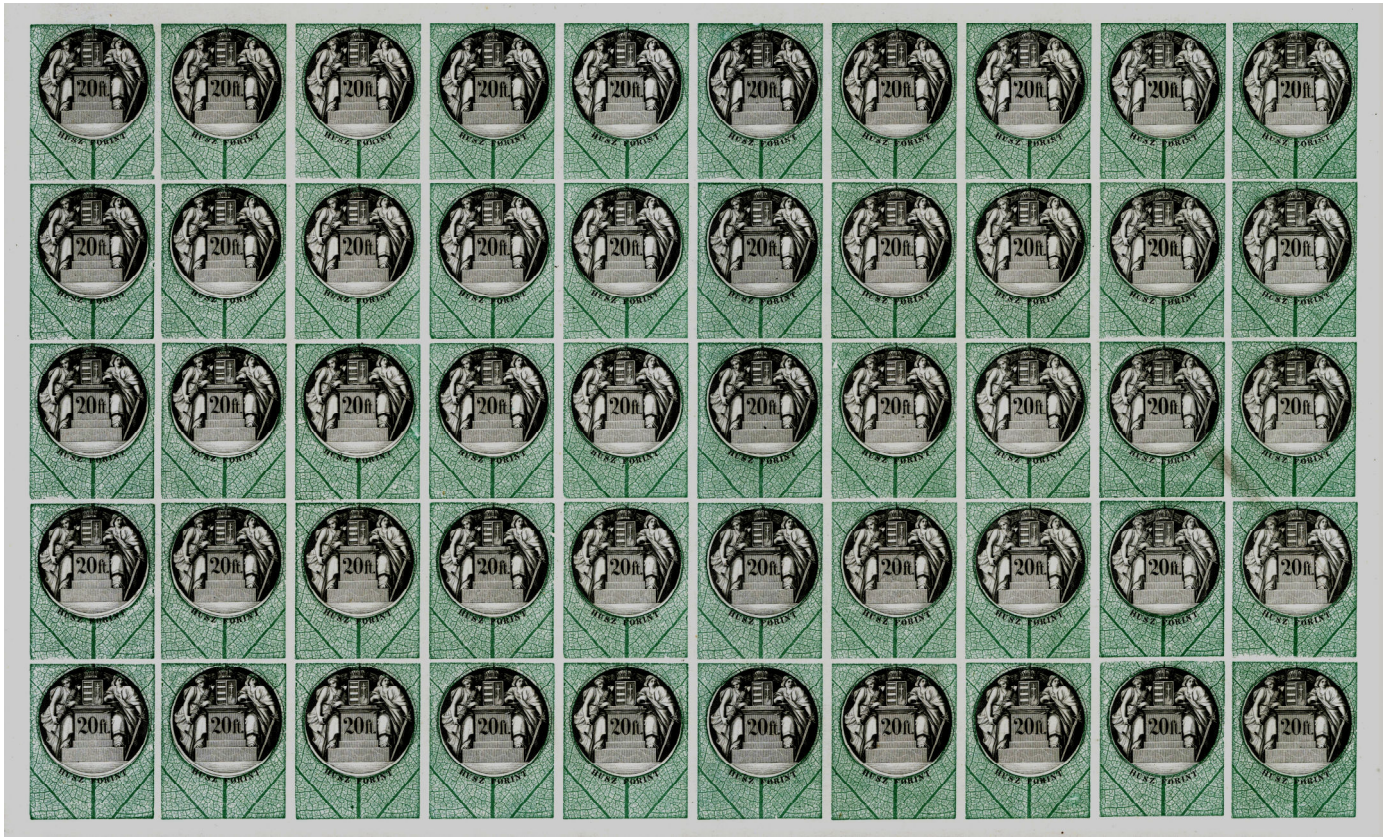
sát az ívhelyek jellemzőinek feltárására is, melyek részben az anyalemezek, másrészt viszont már csak egyes nyomólemezek sajátjai.

Az ívek 100, a forintosok 50 bélyegképet tartalmazó szkennelt képek, amelyek lapunk CD mellékletében is megtalálhatók, a valószínűleg 1877 végén, esetleg 1878 elején gyártott mintaalbumokhoz használt lemezek jellemzőit tartalmazzák. E képek olyan összefüggésekhez hasonlítása, amelyek az itt publikált ismertetőjeleket tartalmazzák, lehetővé teszik az egyes pozíciók azonosító jeleinek megtalálását.

Célom ezzel, hogy a téma iránt érdeklődő filatelista olvasóinknak is lehetségessé tegyem a bekapcsolódást a jelen cikkel még korántsem lezárt kutatások folytatásába, hiszen az összes címlet 1.600 ívhelyének egy személy általi megtalálása lehetetlen feladatnak tűnik. Az első három címleten eddig mintegy kétszáz ilyen jelet ismerek, amelyekhez erre irányuló szisztematikus vizsgálatok ellenére is néhány további címlet, mintegy „véletlenül” talált pár ívhelyének ismerete járul.

1. ábra. Az ötkrajcáros címlet mintaíve 40%-os kicsinyítésben

2. ábra. A legmagasabb, 20 forintos címlet mintaíve 50%-os kicsinyítésben

2. KRAJCÁROS CÍMLETEK TÍPUSAI

A krajcárosok 100 bélyegképet tartalmazó lemezeit galvánmásolással hozták létre, amelynek során ugyanazt, az 1871-es kiadásnál már a Payer által leírt sorrendet követték. Előbb egy ötképes csíkot hoztak létre, ezt a másolatával összeforrasztva tízképes csíkká kétszerezték. Az ebből létrehozott két húszas tömb az eredeti tízes csíkkal egyesítve egy 50 bélyegképes féllemezt eredményezett.

A tízes csík létrehozása során keletkeztek egyes oszlopokra jellemző típusok, amelyek az egymás alá másolás során függőleges irányban terjedtek el a lemezen. Ezeket további, a 20-as tömbök létrehozása és másolása során keletkezett csoportos jelek egészítik ki.

Az 50 kép 100-as lemezzé duplikálása során egymás alatt 5 bélyegkép távolságra − általában szép számban − végül ún. páros ismertetőjelek is megjelentek.

A ½ krajcáros típusai és a lemez szerkezete

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	AA*	B_1B_2	C	D_1D_2 D*	05-55	06-56	E	-	-	-
2.	A	B_1,B_2	C	D_1,D_2	-	16-66	E	-	-	-
3.	AA*	B_1,B_2	C	D_1,D_2 D*	25-75	26-78	E	28-38	-	30-80
4.	AA*	B_1,B_2	C	D_1,D_2 D*	-	36-86	E	38-48	39-89	40-90
5.	AA*	B_1,B_2	C	D_1,D_2 D*	-	46-96	E	-	-	50-100

Két ívhelyen is feltűnő, kiterjedt lemezhiba jelenik meg az „L” betű után, egy „fekete könnycsepp”.

26-76. ívhely

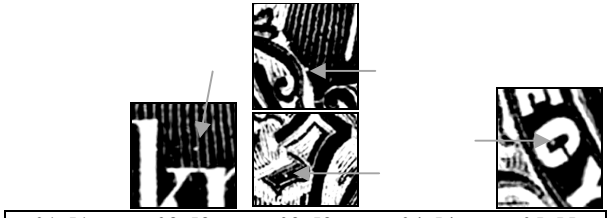
A	a „CZÁ” betűk feletti ívrész vastag, javított
A*	tűpont az „E” és a „G” közt
B_1	pont a rajz felső keretében
B_2	változó hosszú vonal az „r” alatt
C	pont a csigában a „J” felett
D_1	pont a „G” és „Y” között
D_2	pont a „k” mellett
D*	pont a keret jobb oldalán, középen
G	pont a „k” ferde lába alatt

Az oszlopismertetőjelek, egy kivétellel a lemez bal oldalán találhatók, emiatt egyértelmű, hogy csak az ötös csík másolása során keletkeztek. A jobb oldali lemezfél típus nélküli oszlopaiban a pozíciók fele páros ismertetőjelekkel szintén azonosítható, de a többi ívhely jellemzőit csak − a sajnos igen ritka − összefüggések segítségével lehet majd megállapítani.

A bélyegek típus szerinti szétválogatását a mindig jól látható „A” lemezjavítással érdemes kezdeni, majd ezt láthatóság szerinti sorrendben a „B”, „E”, „D” és „C” típusokkal folytatni. A típusokon belül a páros ívhelyet mutató bélyegek ezek után viszonylag könnyen kiválogathatók. A konkrét ívhelyek kedvező esetben szintén azonosíthatók a CD mellékleten található, részben már megtalált pozíciójelek segítségével.

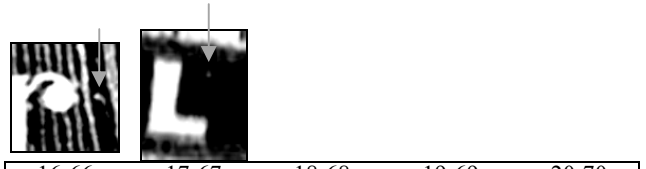
A következő oldalon bemutatott páros jelek minden kiadáson többnyire jól észlelhetők, de a nyomás gyengesége és az értéktelenítés miatt a bélyegek egy jelentős hányada sajnos nem azonosítható.

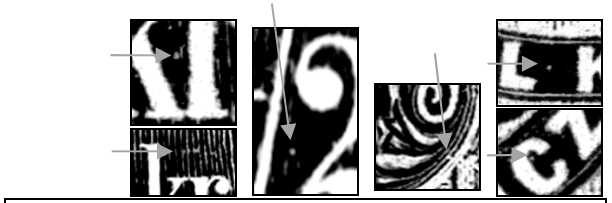
Páros jelek*

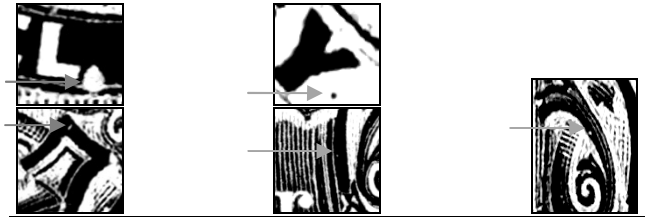

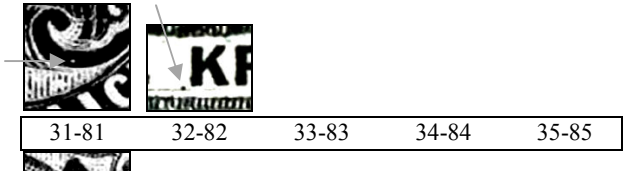

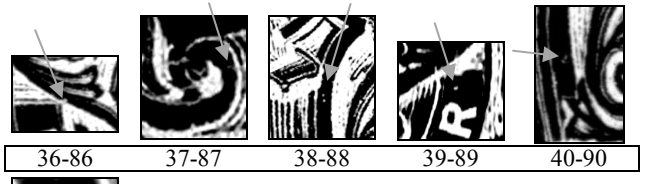

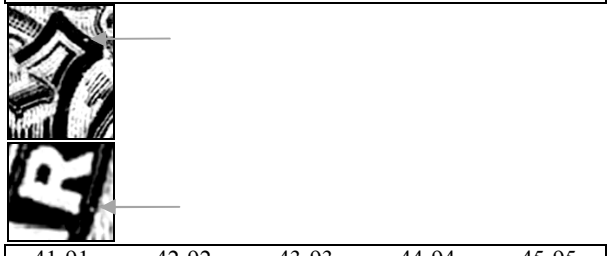

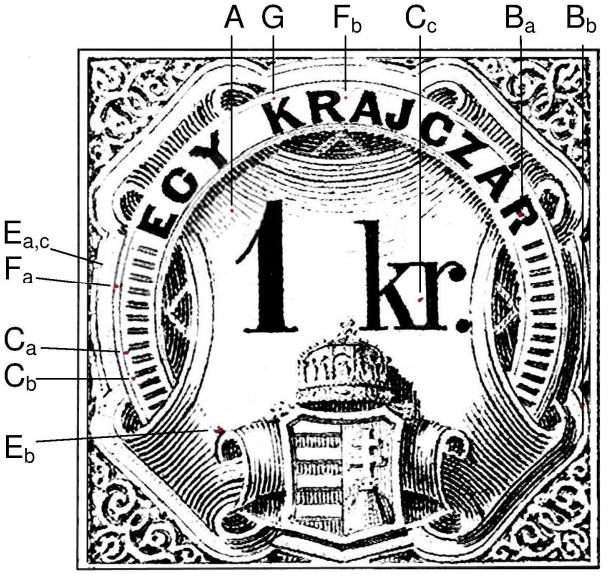

* Megjegyzés: kettőnél több páros jel esetén csak a két legjellemzőbbet mutatom be.

Az 1 krajcáros típusai és a lemez szerkezete

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	A	Ba,b	Ca-c	04-54	Ea,b	Fa-b	Ba,b	Ca-c	G	Eb,c
2.	A	Ba,b	Ca-c	14-64	Ea,b	Fa-b	Ba,b	Ca-c	G	Eb,c
3.	A	Ba,b	Ca-c	24-74	Ea,b	Fa-b	Ba,b	Ca-c	G	Eb,c
4.	A	Ba,b	Ca-c	34-84	Ea,b	Fa-b	Ba,b	Ca-c	G	Eb,c
5.	A	Ba,b	Ca-c	-	Ea,b	Fa-b	Ba,b	Ca-c	G	Eb,c

Az itt közöltek a Philatelica 11/1. számában megjelent, a lemez tulajdonságait részéletesen tárgyaló cikkben már 2011-ben megjelentek és kiegészítésük nem szükséges. Az akkor közölt jelek rendszere kissé még eltér az újabbakétól, de ezen már nem tartottam célszerűnek változtatni. A többi címletnek a típusok jelölésében eltérő eredményei azóta születtek, és a jelen cikk az első összefoglaló publikációjuk.

A	Az 1-es ferde szárától balra induló, fentről az ötödik, megszakadó vonalka egy − néha csak nehezen kivehető − pontban végződik.
B	a) Törés a KRAJCZÁR második R betűjében; b) pont a jobbra levő külső íven.
C	a) Vonalka az alulról 5-6. kettős vonaltól balra, b) pont az alulról 4. kettős vonaltól balra, c) pont a kr betűi közt, az r mellett.
E	a) A bal külső ívben a vonalkázás hiányzik (V. oszlop), b) vastag pont a bal oldali szalag mellett, c) a bal külső ív vonalkázása javított (X. oszlop).
F	a) Pont a bal oldali középső kettős ívben b) pont az R-től jobbra.
G	Pontocska a K felett megszakadó köríven.

A fél- és az egykrajcáros ívrekonstrukciójáról készült egykeretes versenygyűjtemények 2011 és 2015 között több hazai és nemzetközi bemutatón és kiállításon is eredményesen szerepeltek. Ezek lapjai − több nyelven − azóta is megtekinthetők a Mafitt honlapjának „Bemutatók” menüpontjában.

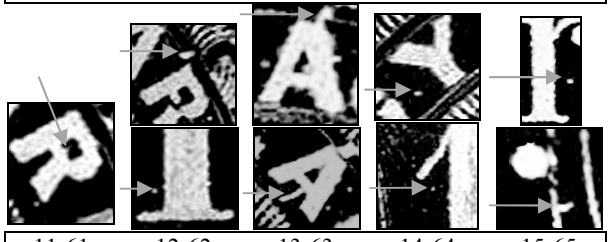
E lemez legfeltűnőbb hibája a „J” betű melletti törés, az ún. „Zorro-jel”, amely a korai lemezeken még páros jel volt, a magyar gyártásban azonban már csak a 24. ívhelyen, tehát száz bélyegen mindössze egyszer fordul elő

Páros jelek*

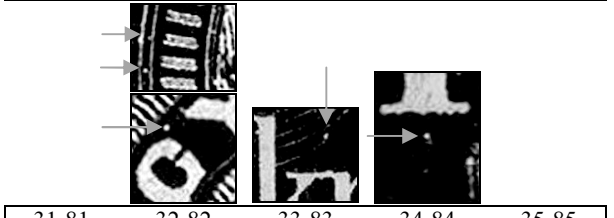
01-51 02-52 03-53 04-54 05-55

11-61 12-62 13-63 14-64 15-65

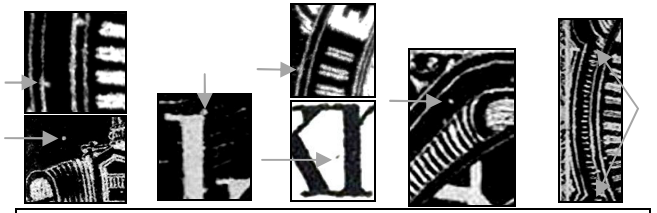
21-71 22-72 23-73 24-74 25-75

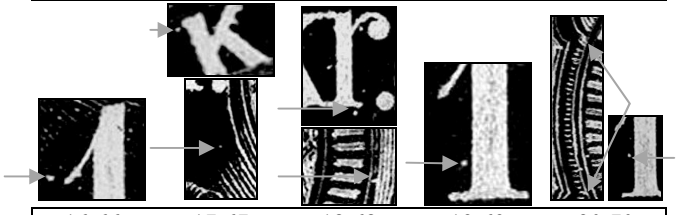
31-81 32-82 33-83 34-84 35-85

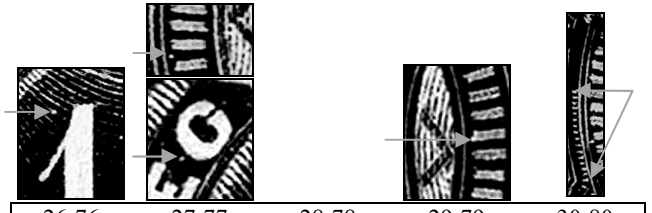
41-91 42-92 43-93 44-94 45-95

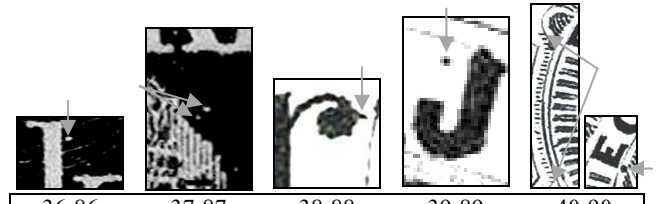
06-56 07-57 08-58 09-59 10-60

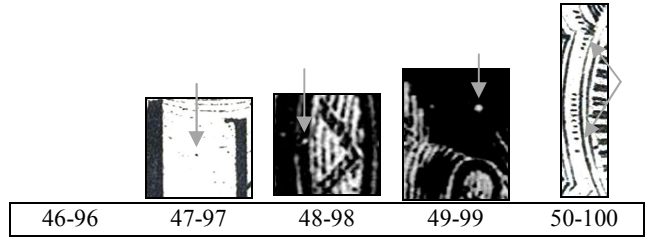
16-66 17-67 18-68 19-69 20-70

26-76 27-77 28-78 29-79 30-80

36-86 37-87 38-88 39-89 40-90

46-96 47-97 48-98 49-99 50-100

A 2 krajcáros típusai és a lemez szerkezete

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	A	B*	C*	D_1^* D_2^* E	E	F	07-57	H*	D_1^* E	E H*
2.	A	B*	C*	D_1^* D_2^* E	E	F	17-67	H*	D_1^* E	E H*
3.	A	B*	C*	D_1^* D_2^* E	E	F	27-37	H*	D_1^* E	E H*
4.	A	B*	C*	D_1^* D_2^* E	E	F	37-47	H*	D_1^* E	E H*
5.	A	-	H*	E	E H*	F	47-97	H*	E	E H*

6

A*	Halvány pont a számtábla bal felső sarkában.
B*	Erős pont a ”**k**„ jobb lába alatt.
C*	Változó erősségű pont a „**2**„ feje és a ”**k**„ között.
D*	Pont a rajz bal alsó negyedében levő egyik sugáron.
E	Halvány, néha csak nehezen észlelhető tűpont, középen a ”**2**„ és ”**k**„ között.
F	A rajz jobb felső negyedében, a címer aljának magasságában két sugár végét vastag folt köti össze.
H*	Eltérő erősségű és alakú tűpont, halvány pont, vagy rövid vonalka a ”**2**„ szára alatt a belső keretvonal közelében

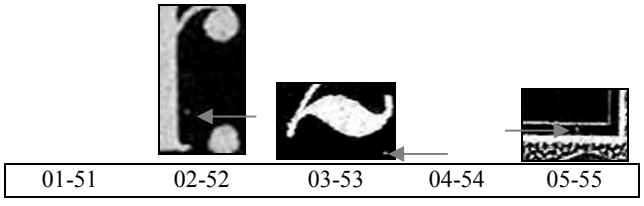
A több oszlopban is megjelenő „D*” és „F” főtípusok 5 bélyeg távolságra az ív bal és jobb felén is megtalálhatók.

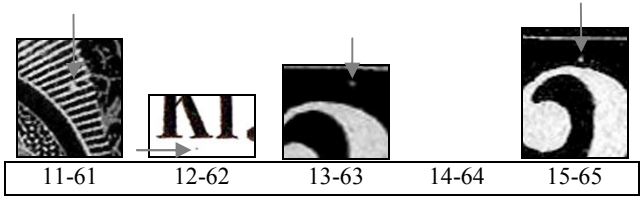
A csoportos típusok közül a „H*” típus szabálytalanul ismétlődik: a bal oldali ívnegyedek két oszlopának utolsó sorában, jobbra viszont öt hellyel odébb az ív alsó sora kivételével két oszlop minden bélyegén látható.

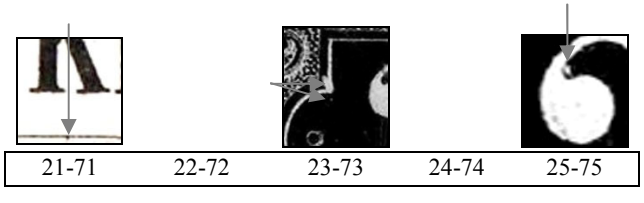
E lemez legfeltűnőbb hibája egy nagy kiterjedésű fekete folt a 46-96. ívhelyen

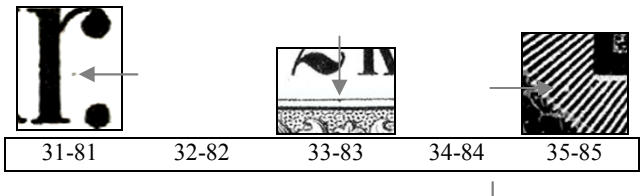

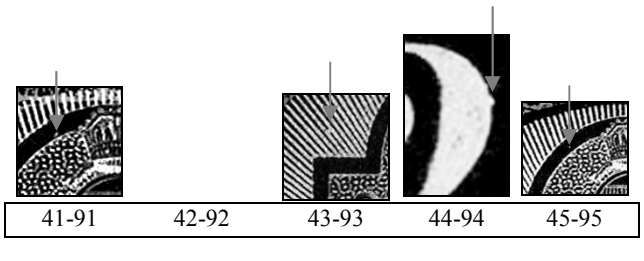
Páros jelek*

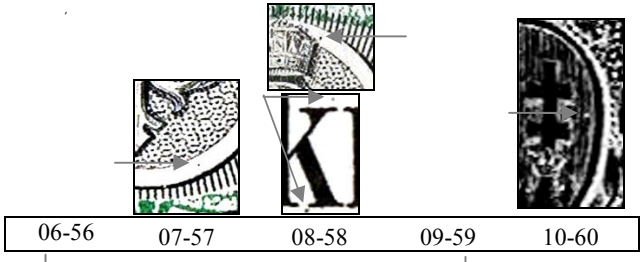

01-51
02-52
03-53
04-54
05-55

11-61
12-62
13-63
14-64
15-65

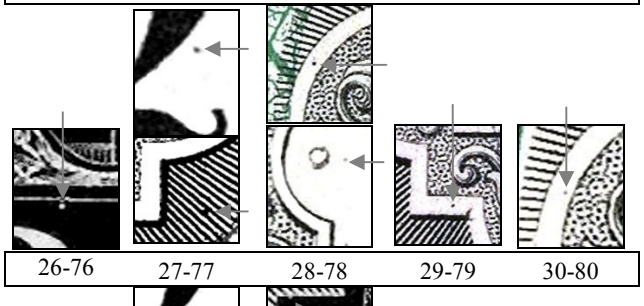

21-71
22-72
23-73
24-74
25-75

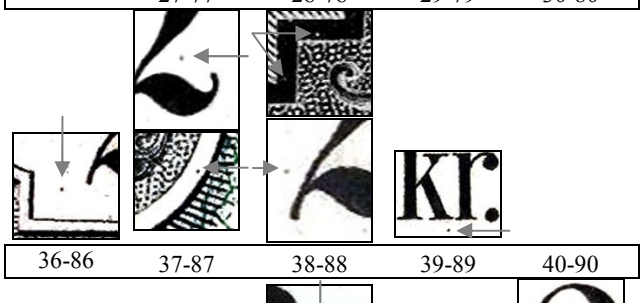

31-81
32-82
33-83
34-84
35-85

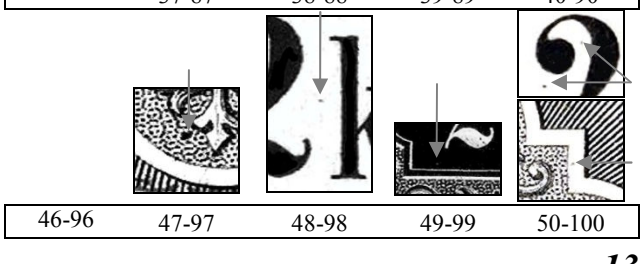

41-91
42-92
43-93
44-94
45-95

06-56
07-57
08-58
09-59
10-60

16-66
17-67
18-68
19-69
20-70

26-76
27-77
28-78
29-79
30-80

36-86
37-87
38-88
39-89
40-90

46-96
47-97
48-98
49-99
50-100

A 3 krajcáros típusai és a lemez szerkezete

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	-	-	-	-	A*	B*	-	-	-	C*
2.	11-61	-	-	-	A*	B*	-	18-68	-	C*
3.	-	-	-	-	A*	B*	-	-	-	C*
4.	-	-	-	-	A*	B*	-	-	-	C*
5.	-	-	-	-	A*	-	-	-	-	-

A*	Vékony, ívelt vonalú csúcsos fehér karc az értékjelzés felett, amely a 3-as felett emelkedik, utána az „r” betűig lejt.
B*	Pont az „r” szárához közel jobbra.
C*	Pont a jobb oldali keretív alsó részében.

Mint később még szintén utalnak rá jelek, feltehető, hogy a lemezek előállítását a címletek növekvő sorrendjében végezték, amelynek során megnövekedett tapasztalatra és gyakorlatra tettek szert és egyre pontosabb munkát tudtak végezni. A rajzzal telezsúfolt bélyegkép ellenére így ez a lemez már olyan kitűnően sikerült, hogy alig fedezhetők fel rajta azonosításra alkalmas jelek.

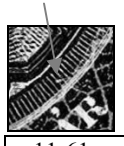
Az anyalemeznek csak három csoportos típusjele azonosít oszlopot. Közülük az „A*” típusjel az V. oszlopban rendhagyó módon csak egy, a 75. pozíción hiányzik.

Az egyedi ívhelyek jellemzőinek jövőbeli feltáráshoz ezért a típusok és páros jelek csak igen korlátozott segítséget jelentenek, mivel eddig mindössze három páros ismertetőjelet sikerült felismerni. Nagyobb lemezhiba pedig a korábbi címletekkel ellentétben, itt már nem található.

Páros jelek*

01-51	02-52	03-53	04-54	05-55

06-56	07-57	08-58	09-59	 10-60

11-61	12-62	13-63	14-64	15-65

16-66	17-67	18-68	19-69	20-70

21-71	22-72	23-73	24-74	25-75

26-76	27-77	28-78	29-79	30-80

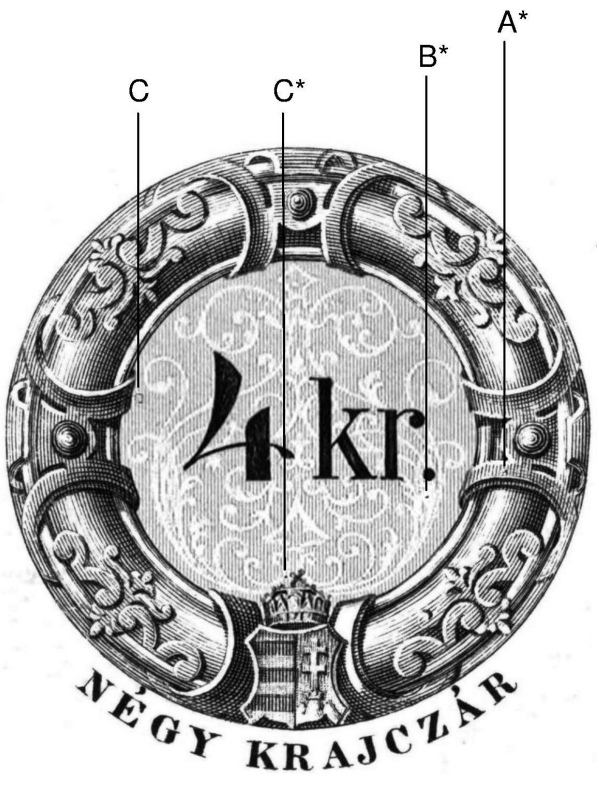
31-81	32-82	33-83	34-84	35-85

36-86	37-87	38-88	39-89	40-90

41-91	42-92	43-93	44-94	45-95

46-96	47-97	48-98	49-99	50-100

A 4 krajcáros típusai és a lemez szerkezete

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	-	A*	B	A*	B	C, C*	A*	B	A*	B
2.	-	A*	B	A*	B	C, C*	A*	B	A*	B
3.	21-71	A*	B	A*	B	C, C*	A*	B	A*	B
4.	-	A*	B	A*	B	C, C*	A*	B	A*	B
5.	-	A*	B	A*	B	C	A*	B	A*	B

A*	Pontocska a koszorút jobb oldalt középen összefogó alsó pánton.
B*	Pontocska az „r” utáni nagy pont alatt.
C	Hurok alakú sérülés a háttér-vonalkázáson, a bal oldali felső pánt mellett
C*	Pontocska a korona felett, a kereszttől balra.

A négy oszlopban is megtalálható „A*” csoportos típusjel négy helyen: a 32., 52., 64. és 67. pozíción nem észlelhető, ami feltehetően a 100-as lemezen végzett, következetlen javítás eredménye.

Mivel a „B” típus is négy oszlopban mutatkozik és a páros ismertetőjelek száma igen csekély, ez rendkívül nagy nehézségeket jelent a címlet ívrekonstrukciója számára.

Páros jelek*

01-51	02-52	03-53	04-54	05-55

06-56	07-57	08-58	09-59	10-60

11-61	12-62	13-63	14-64	15-65

16-66	17-67	18-68	19-69	20-70

21-71	22-72	23-73	24-74	25-75

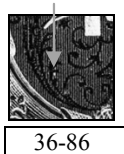

26-76	27-77	28-78	29-79	30-80

31-81	32-82	33-83	34-84	35-85

36-86	37-87	38-88	39-89	40-90

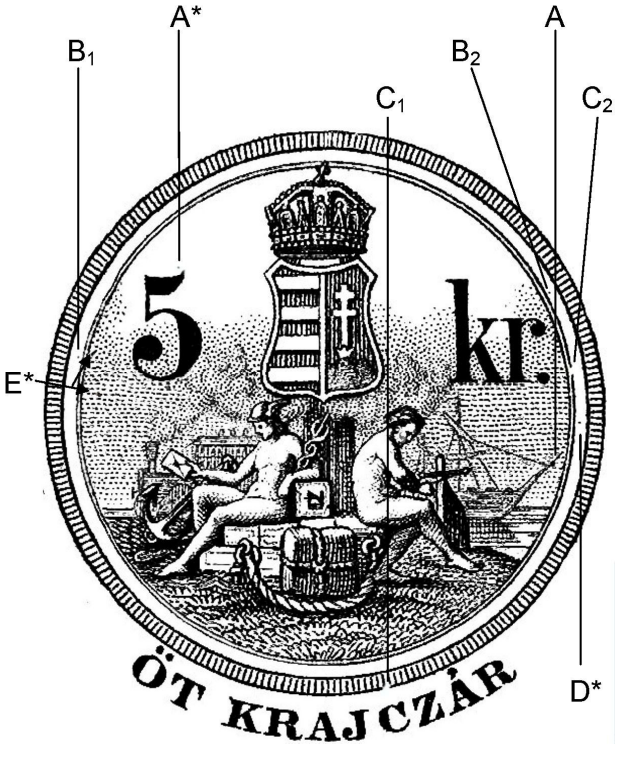
41-91	42-92	43-93	44-94	45-95

46-96	47-97	48-98	49-99	50-100

Az 5 krajcáros típusai és a lemez szerkezete

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	A	A	B_1,B_2	A	B_1 C_1*	A	A	B_1,D*	AE*	B_1
2.	AA*	A	B_1,B_2	A	B_1 C_1* C_2*	A	A	B_1	AE*	B_1 C_1* C_2*
3.	A	A	B_1,B_2	A	B_1 C_1* C_2*	A	A	B_1,D*	AE*	B_1 C_1* C_2*
4.	AA*	A	B_1,B_2	A	B_1 C_1* C_2*	A	A	B_1,D*	AE*	B_1 C_1* C_2*
5.	AA*	A	B_1,B_2	A	B_1 C_1* C_2*	A	A	B_1	A	B_1 C_1* C_2*

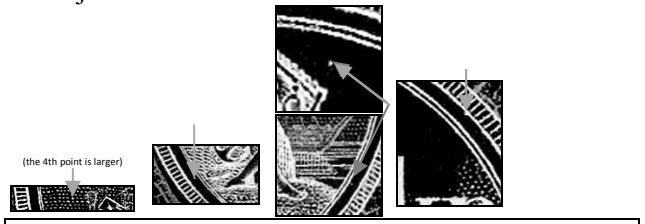
A_1* A_2	Pont az 5-ös zászlója felett. „Lámpás” a hajóorr rúdján.
B_1 B_2	Pont az 5-östől balra, a körívben. Pont az „r” felett jobbra, a körívben.
C_1*	A „C” felett a vonalkázás külső körvonala megszakad.
C_2*	A ponttól jobbra a belső kettős körvonal egyike megszakad.
D*	Pont a körívben, a hajóorr árbocrúdja felett jobbra.
E*	Sérülés miatt két pont az 5-östől balra összenőtt a 9. pontsorral, alatta pedig egy pont vastagabb.

Az 50-es lemezfél kilenc típusjele a többi címlethez képest bonyolultabb összefüggéseket mutat, amit a fenti táblázat foglal össze.

Az alsó lemezfél − feltehetően javítás következtében − egy helyen eltér a felsőtől, mert az 55. pozíción a körív „C” betű feletti megszakadása (a „C_1” csoportos típusjel) nem tapasztalható.

A közös „A” típuson kívül más típussal nem rendelkező 4 oszlop bélyegeinek helye csak páros ismérvekből állapítható meg.

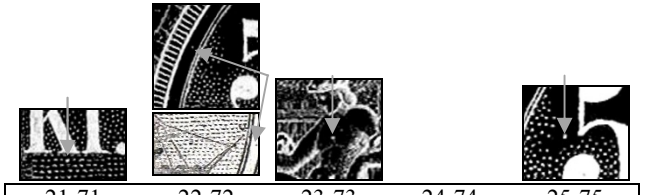
Páros jelek*

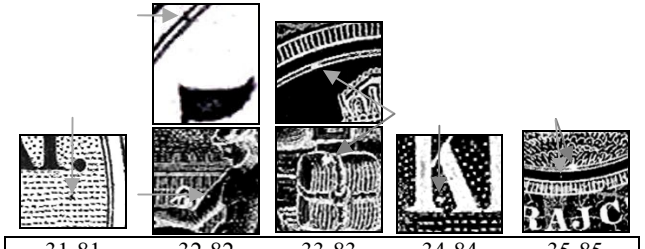
01-51 02-52 03-53 04-54 05-55

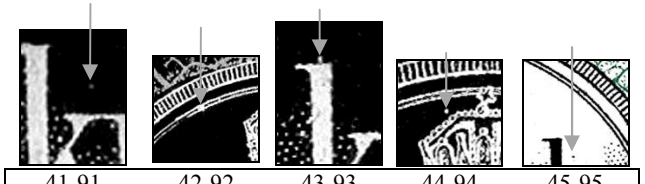
11-61 12-62 13-63 14-64 15-65

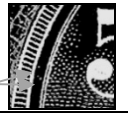
21-71 22-72 23-73 24-74 25-75

31-81 32-82 33-83 34-84 35-85

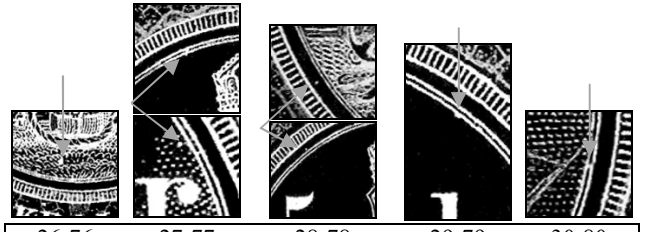
41-91 42-92 43-93 44-94 45-95

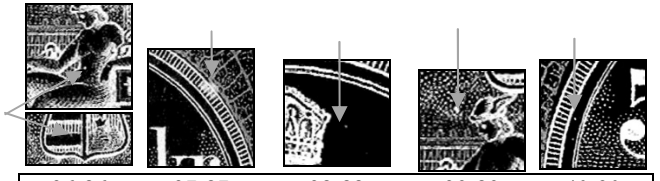
06-56 07-57 08-58 09-59 10-60

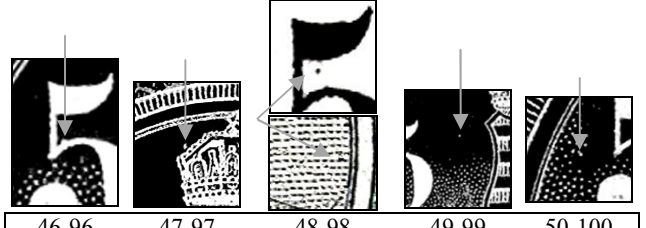
16-66 17-67 18-68 19-69 20-70

26-76 27-77 28-78 29-79 30-80

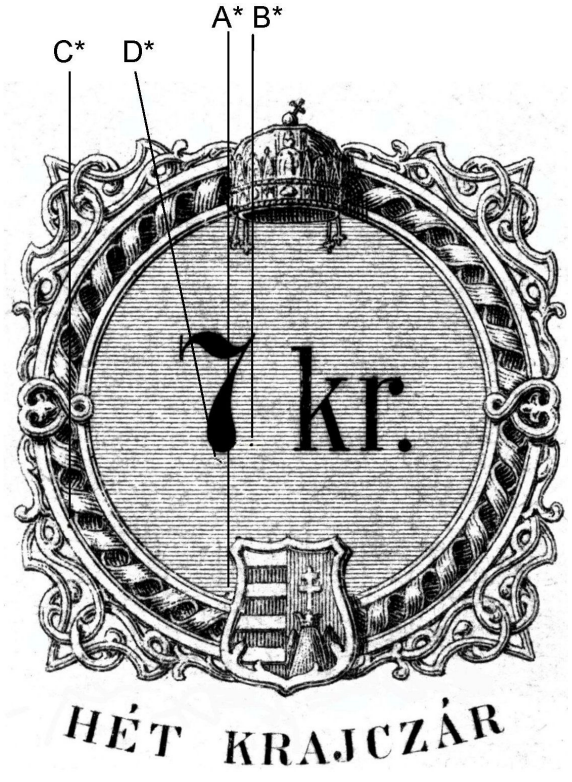

36-86 37-87 38-88 39-89 40-90

46-96 47-97 48-98 49-99 50-100

A 7 krajcáros típusai és a lemez szerkezete

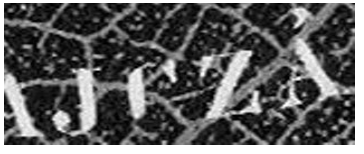

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	-	02-52	-	04-54	-	A*	B*	C*	-	10-60
2.	-	-	-	-	15-65	A*	B*	C*	-	D*
3.	-	-	-	-	-	A*	B*	C*	-	D*
4.	-	32-82	-	-	-	A*	B*	C*	-	D*
5.	41-91	-	-	44-94	-	-	-	48-98	49-99	D*

A*	Foltszerű sérülés a háttérvonalazásban, a címertől balra.
B*	A 7-estől jobbra, egy többnyire megszakadó háttérvonal balról ponttal végződik.
C*	A bal alsó negyedben a körív középső vonalához balról pont tapad.
D*	A 7-es szám alatt a 2. és 3. háttérvonalat pont köti össze.

A hétkrajcáros anyalemeze igen gondosan készült. Csak négy oszlopnak van olyan csoportos típusjele, amely egymás alatt ismétlődik.

A gyűjtők örömére e lemeznél ismét előfordul egy feltűnőbb hiba, a „KRAJCZÁR” felirat törött „C” betűje:

08-68. ívhely

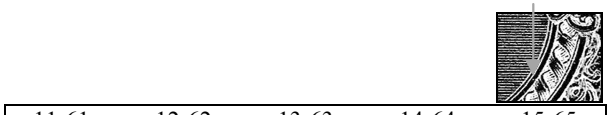
Páros jelek*

01-51	02-52	03-53	04-54	05-55

06-56	07-57	08-58	09-59	10-60

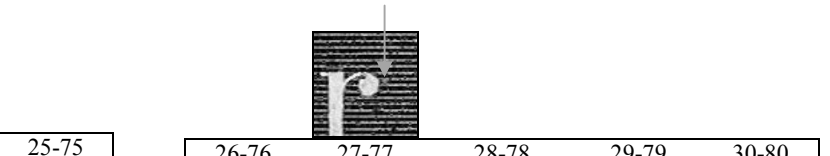

11-61	12-62	13-63	14-64	15-65

16-66	17-67	18-68	19-69	20-70

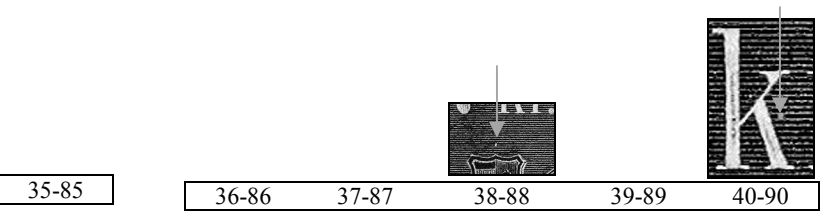
21-71	22-72	23-73	24-74	25-75

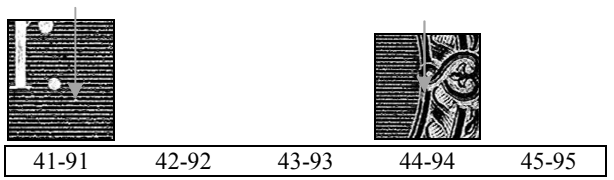
26-76	27-77	28-78	29-79	30-80

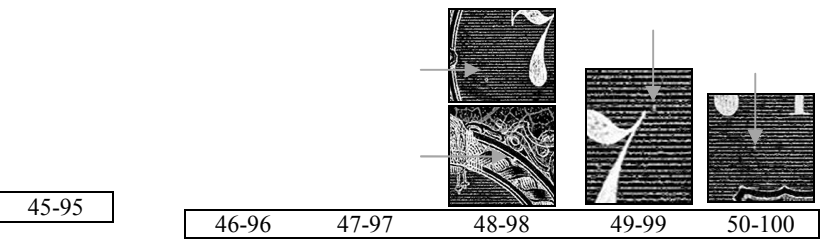
31-81	32-82	33-83	34-84	35-85

36-86	37-87	38-88	39-89	40-90

41-91	42-92	43-93	44-94	45-95

46-96	47-97	48-98	49-99	50-100

A 10 krajcáros típusai és a lemez szerkezete

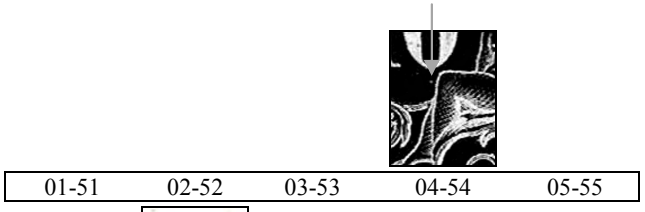
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	A*	-	-	04-54	B*	C	D*	-	E*	10-60
2.	A*	12-62	-	14-64	B*	C	D*	18-68	E*	20-70
3.	A*	22-72	23-73	-	25-75	C	D*	-	E*	30-80
4.	A*	32-82	-	35-84	B*	C	D*	38-88	E*	40-90
5.	41-91	42-92	43-93	44-94	B*	C	-	-	E*	50-100

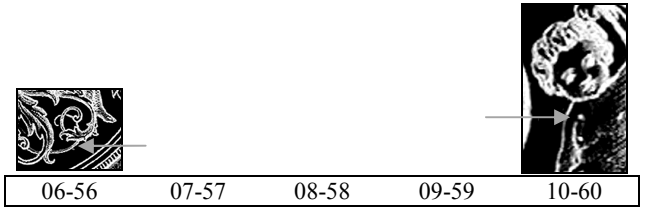
A*	Pont a „0”-ban.
B*	Pont a középen csüngő dísztől balra.
C	Pont a „k” és „r” betűk között.
D*	Pont a bal oldali angyalfej felett.
E*	Pont a jobb oldali angyal lába alatt.
M_1 M_2	Pont a középen csüngő dísz aljától balra, halvány pont az inda második levelén és hegyétől lefelé, kicsit jobbra.

Az ősdúcon már jelenlevő, „M_1” és „M_2” metszetjelek a nyomat minőségétől függően és ívhelyenként különböző erősséggel, a lemez minden bélyegén általában megtalálhatók.

Az „E*” csoportos típusjel a IX. oszlopban − talán javítás következtében − szabálytalanul csak egy bélyegről hiányzik, a 49. ívhelyen. Az öt típus nélküli oszlop elkülönítéséhez páros ismertetőjelek használhatók.

Páros jelek*

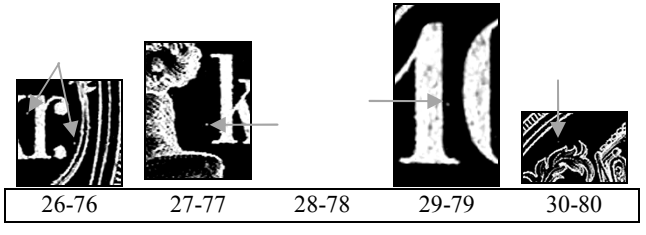

01-51
02-52
03-53
04-54
05-55

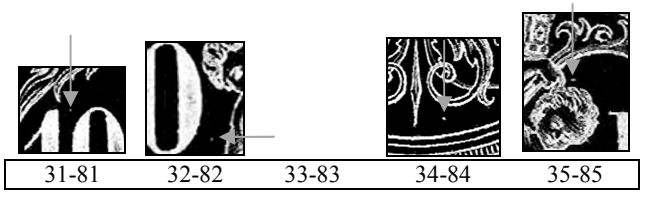

06-56
07-57
08-58
09-59
10-60

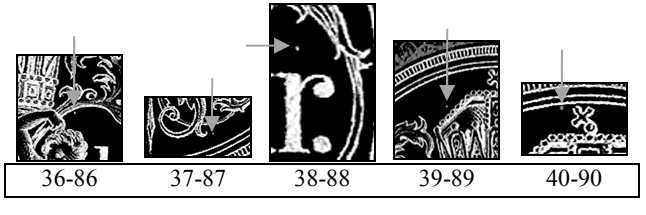

11-61
12-62
13-63
14-64
15-65

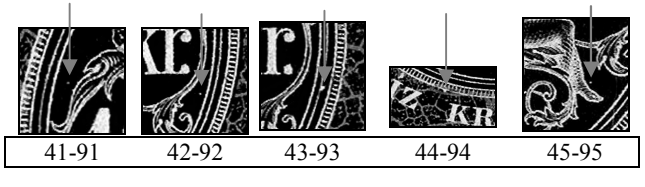

16-66
17-67
18-68
19-69
20-70

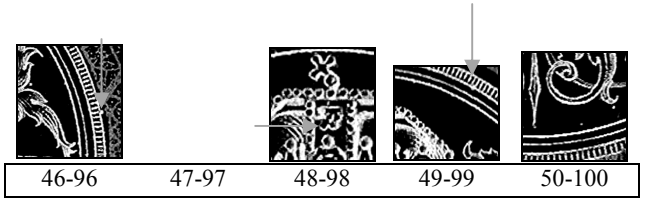

21-71
22-72
23-73
24-74
25-75

26-76
27-77
28-78
29-79
30-80

31-81
32-82
33-83
34-84
35-85

36-86
37-87
38-88
39-89
40-90

41-91
42-92
43-93
44-94
45-95

46-96
47-97
48-98
49-99
50-100

A 12 krajcáros típusai és a lemez szerkezete

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	A	02-52	A	04-54	B	A	C*	A	09-59	10-60
2.	A	12-62	A	-	B	A	C*	A	19-69	20-70
3.	A	-	A	24-74	B	A	27-77	A	29-79	30-80
4.	A	32-82	A	-	B	A	C*	A	39-89	-
5.	A	42-92	A	44-94	B	A	C*	A	49-99	50-100

A	Pont a belső sávban, a jobb alsó négyzet felső sarkáról balra.
B	Pont a jobb oldali nyolcszög alatt balra.
C*	Pont a középső pólyában.

Az „A” típus az anyalemez négy oszlopában is meg található és emellett négy másik oszlop is típus nélküli. A V. és VII. oszlopba tartozó típusúak kiválasztása után fennmaradó bélyegek e két nagy oszlopcsoportba sorolhatók, majd ezek a páros ismertetőjelek szerint válogathatók oszlopokba.

Már az 1930-as években ismertté vált egy páros lemezhibája, amely az 52 ívhely anyalemezen levő ismertetőjele segítségével, Szép Endre az OKMÁNYBÉLYEG című filatéliai szaklapban megjelent 1991-es tanulmánya óta ívhely szerint is megkülönböztethető.

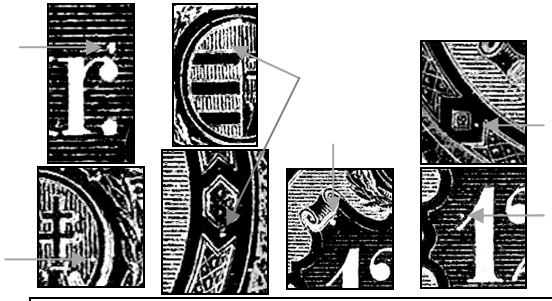

02 52

a „három pólya” lemezhiba két ívhelye

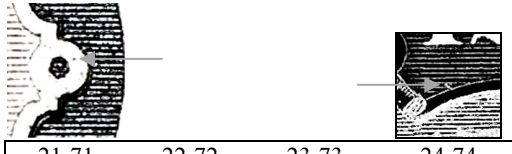
Páros jelek*

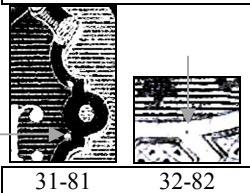
01-51 02-52 03-53 04-54 05-55

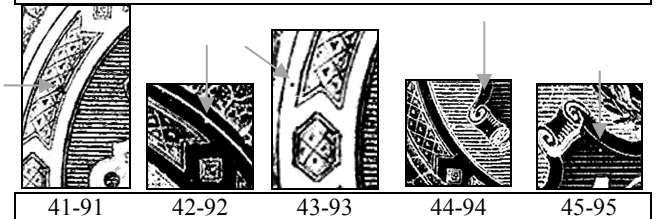
11-61 12-62 13-63 14-64 15-65

21-71 22-72 23-73 24-74 25-75

31-81 32-82 33-83 34-84 35-85

41-91 42-92 43-93 44-94 45-95

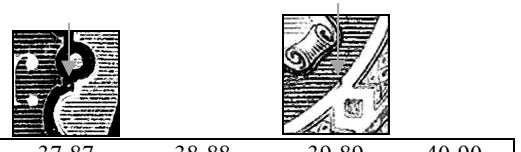
06-56 07-57 08-58 09-59 10-60

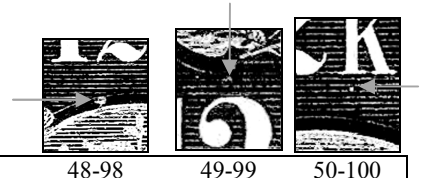
16-66 17-67 18-68 19-69 20-70

26-76 27-77 28-78 29-79 30-80

36-86 37-87 38-88 39-89 40-90

46-96 47-97 48-98 49-99 50-100

A 15 krajcáros típusai és a lemez szerkezete

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	-	02-52	03-53	-	-	A A_1*	B	08-58	C_1 C_2	D
2.	A_1* 11-61	12-62	-	-	15-65	A A_1*	B	18-68	C_1 C_2	D
3.	A_1*	22-72	23-73	24-74	25-75	A A_1*	B	28-78	C_1 C_2	D
4.	31-81	32-82	-	34-84	-	A A_1* A_2*	B	38-88	C_1 C_2	D
5.	A_1*	42-92	-	44-94	45-95	A A_2*	B	-	C_1 C_2	D

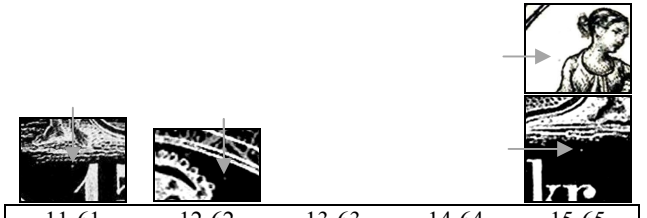
A	Pont az 1-es fejétől balra, a baloldali alak lába alatt.
A_1* A_2*	Pont a középső pólyában. Pont a korona gyöngyeitől balra.
B	Pont az „r” alatt, a külső sávban.
C_1 C_2	Pont az „r” felett. Kettős pont a jobb oldali alak bal lába alatt.
D	Erős pont a jobboldali alak feje felett, a körív közelében.

Csak a lemez jobb felén található, mindössze négy típus. A típus nélküli hat oszlop elkülönítéséhez ezen oszlopok páros ismertetőjelei alkalmasak.

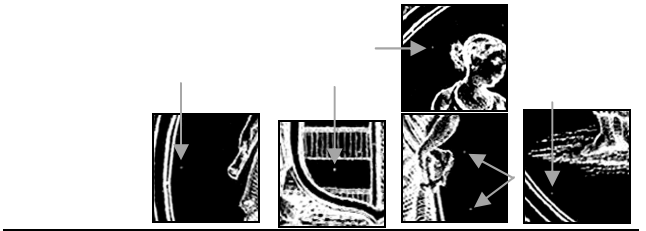
Páros jelek*

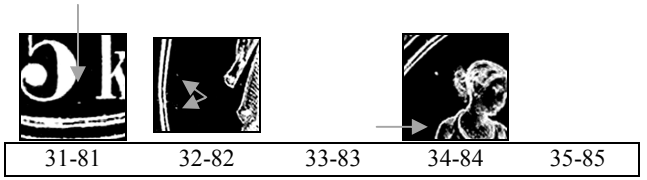
01-51 02-52 03-53 04-54 05-55

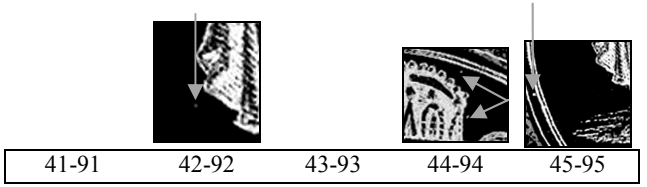
11-61 12-62 13-63 14-64 15-65

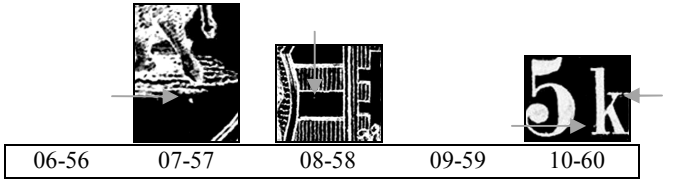
21-71 22-72 23-73 24-74 25-75

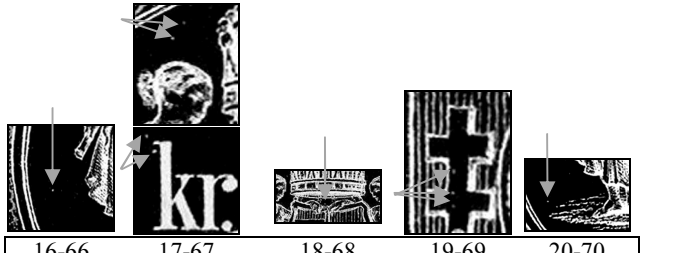
31-81 32-82 33-83 34-84 35-85

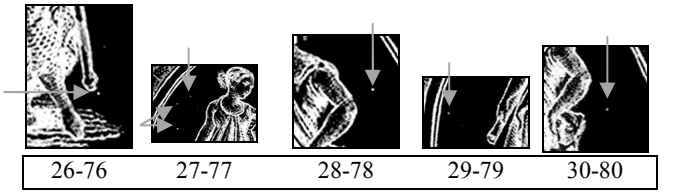
41-91 42-92 43-93 44-94 45-95

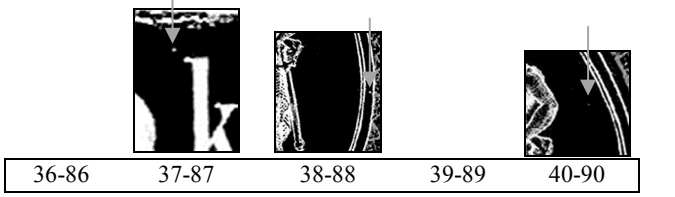
06-56 07-57 08-58 09-59 10-60

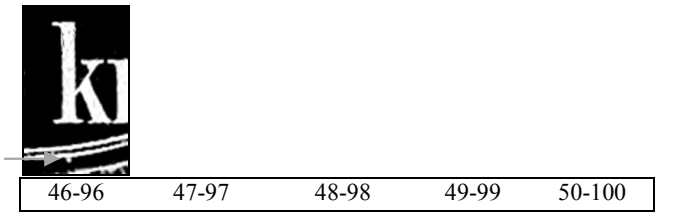
16-66 17-67 18-68 19-69 20-70

26-76 27-77 28-78 29-79 30-80

36-86 37-87 38-88 39-89 40-90

46-96 47-97 48-98 49-99 50-100

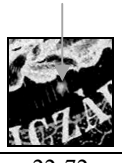
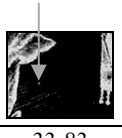
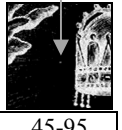
A 20 krajcáros típusai és a lemez szerkezete

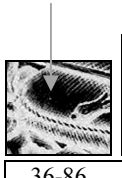
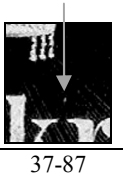

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	-	-	A_{1-3}	B	-	-	-	C	B D_{1-3}	E_{1-2}
2.	-	-	A_{1-3}	B	-	16-66	-	C	B D_{1-3}	E_{1-2}
3.	21-71	22-72	A_{1-3}	B	-	-	-	C	B D_{1-3}	E_{1-2}
4.	-	-	A_{1-3}	B	35-85	36-86	37-37	C	B D_{1-3}	E_{1-2}
5.	-	-	A_{1-3}	B	45-95	46-96	-	C	B D_{1-3}	E_{1-2}

A_1	Két pont a kereszt felett, balra.
A_2	Pont jobbra a koronához közel, a csüngők magasságában .
A_3	Két pont jobb oldalt a legfelső makk alatt.
B	Pont távol a koronától balra, a csüngők magasságában.
C	Pont balra, a „k” felső szárának teteje mellett.
D_1	Pont a „0” számjegy közelében, jobbra alul.
D_2	Pont a sugarak közt fent jobbra.
D_3	Pont egy sugáron jobbra.
E_1	Foltszerű pont a baloldali sugarakban, középtájon.
E_2	Pont a korona abroncsától balra.
E_3	Pont a jobb oldali koszorún kívüli egyik sugáron.

Páros jelek*

01-51	02-52	03-53	04-54	05-55
				
11-61	12-62	13-63	14-64	15-65
				
21-71	22-72	23-73	24-74	25-75
				
31-81	32-82	33-83	34-84	35-85
				
41-91	42-92	43-93	44-94	45-95

06-56	07-57	08-58	09-59	10-60
				
				
16-66	17-67	18-68	19-69	20-70
26-76	27-77	28-78	29-79	30-80
				
36-86	37-87	38-88	39-89	40-90
				
46-96	47-97	48-98	49-99	50-100

A 25 krajcáros típusai és a lemez szerkezete

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	-	A 02-52	-	-	B	C	-	-	-	B 10-60
2.	-	A 12-60	13-63	14-64	B	C	-	-	-	B
3.	-	A	-	-	B 25-75	C	-	-	-	B
4.	-	A	-	34-84	B 35-85	C	-	38-88	-	B
5.	-	A	-	44-94	B	C	-	-	-	B

A	Pont a címer alulról 3. sávjában.
B	Pont a legfelső pólyában.
C	Pont a 2-es szára előtt, balra.

Ez az anyalemez igen pontos, mindössze négy oszlopban tartalmaz háromféle típusjelet.

Az igen csekély számú páros ismertetőjel miatt az ív rekonstruálása reménytelen feladatnak tűnik, mert így még a nagyobb összefüggések ívbeli pozíciójának megállapítása is csak ritka alkalommal és jó minőségű nyomatok esetében lehetséges.

Páros jelek*

01-51	02-52	03-53	04-54	05-55

06-56	07-57	08-58	09-59	10-60

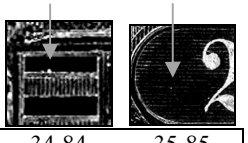
11-61	12-62	13-63	14-64	15-65

16-66	17-67	18-68	19-69	20-70

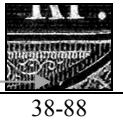

21-71	22-72	23-73	24-74	25-75

26-76	27-77	28-78	29-79	30-80

31-81	32-82	33-83	34-84	35-85

36-86	37-87	38-88	39-89	40-90

41-91	42-92	43-93	44-94	45-95

46-96	47-97	48-98	49-99	50-100

A 36 krajcáros típusai és a lemez szerkezete

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	A*	-	$C_{1,2}$*	D*	-	F*	07-57	$H_{1,2}$*	-	$J_{1,2}$*
2.	A*	12-62	$C_{1,2}$*	D*	15-65	F*	-	$H_{1,2}$*	19-69	$J_{1,2}$*
3.	A*	22-72	$C_{1,2}$*	D*	25-75	F*	-	$H_{1,2}$*	29-79	$J_{1,2}$*
4.	A*	-	$C_{1,2}$*	D*	35-85	F*	-	$H_{1,2}$*	39-89	$J_{1,2}$*
5.	-	42-92	43-93	44-94	45-95	-	-	48-98	-	-

A*	Alapvonalra illeszkedő pont a „k”-tól balra, középtájon.
C_1*	Pont egy alapvonalon, a „k” függőleges szára felett.
C_2*	Kettős pont az alapvonalak közt a „k” ferde szára felett, a számtábla széle közelében.
D*	Pont a jobb felső háromszög felett.
F*	Pont a címer legfelső vonalkázott sávjának jobb szélén.
H_1*	Pont a bal alsó háromszög felett.
H_2*	Alapvonalakra illeszkedő két pont a „k”-tól balra.
J_1*	Pont a 3-tól jobbra lent.
J_2*	Vonalka a v alakú szegélyben.
J_2*	Karikaszerű folt a szegélyben.
M	Karcszerű vastagodás a legalsó alapvonal baloldali végén

A lemezen hat oszlop azonosítását teszik lehetővé csoportos típusjelek, egy kivétellel a továbbiak pedig páros jelekkel jól beazonosíthatók.

A fennmaradó típus nélküli VI. oszlopban azonban az anyalemez mindössze egy helyen mutat csak páros ismérvet, így az ide tartozó bélyegek ívhelyének megtalálása különösen nagy nehézséget okozhat.

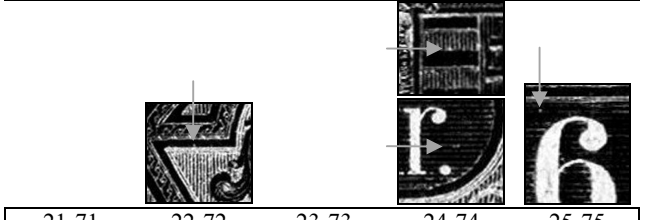
Páros jelek*

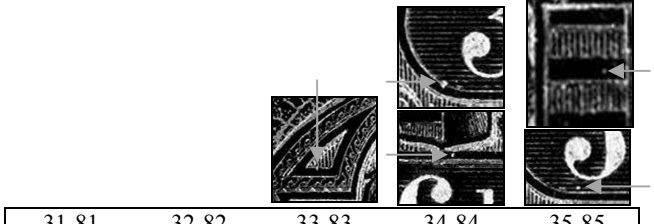
01-51 02-52 03-53 04-54 05-55

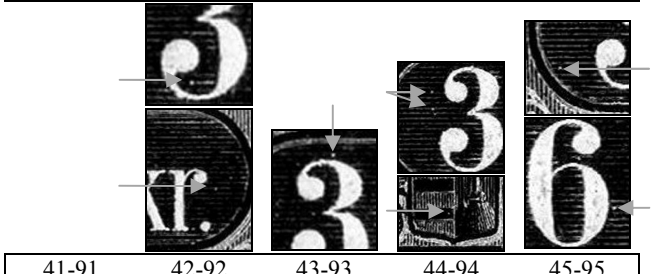
11-61 12-62 13-63 14-64 15-65

21-71 22-72 23-73 24-74 25-75

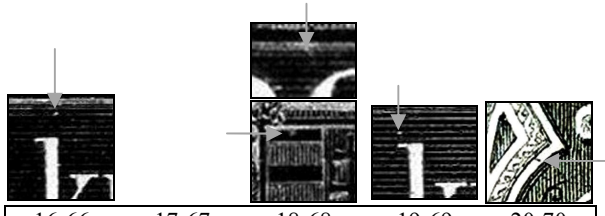
31-81 32-82 33-83 34-84 35-85

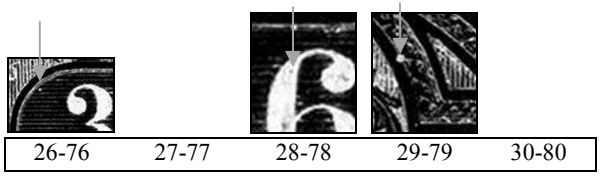
41-91 42-92 43-93 44-94 45-95

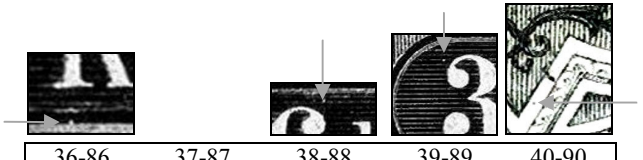
06-56 07-57 08-58 09-59 10-60

16-66 17-67 18-68 19-69 20-70

26-76 27-77 28-78 29-79 30-80

36-86 37-87 38-88 39-89 40-90

46-96 47-97 48-98 49-99 50-100

Az 50 krajcáros típusai és a lemez szerkezete

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	-	-	03-53	A+	B+	06-56	C	-	-	-
2.	-	12-62	-	A+	B+	16-66	C	-	-	-
3.	-	-	-	A+	B+	26-76	C	28-78	-	-
4.	-	-	-	A+	B+	-	C	-	-	-
5.	-	-	-	44-94	-	-	C	-	49-99	-

A*	Tűpont egy alapvonal aljához tapadva az 5-ös zászlójától balra és felfelé.
B*	Tűpont a szegély csúcsa mellett balra, a jobb alsó negyedben.
C	Kiterjedt, két részből álló lemezsérülés a jobb oldali szőlőlevétől balra.

E jó minőségű lemez típusjelei csak három oszlop azonosítását teszik lehetővé és a páros jelek száma is feltűnően kevés a többi címlethez képest.

A VII. oszlop minden bélyegén feltűnően megjelenő „C” típusjel azonban ennek ellenére rejtélyes módon javítatlanul maradt, és szokatlan nagyméretű kiterjedt lemezhiba.

Ennek tulajdoníthatóan ez a típusjel vált az okmánybélyegek első felismert oszlopazonosítójává, aminek publikálása idején az ívben elfoglalt helyzete azonban még ismeretlen volt (ld. OKMÁNYBÉLYEG 2002/3.).

Páros jelek*

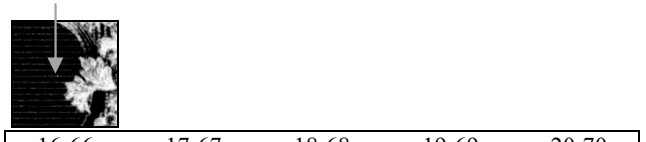
01-51	02-52	03-53	04-54	05-55

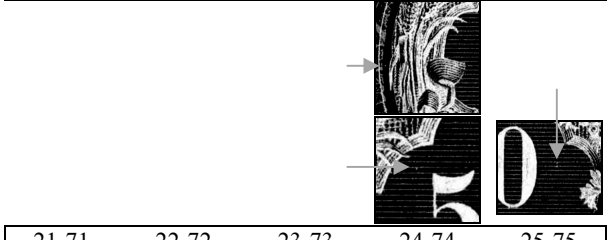
06-56	07-57	08-58	09-59	10-60

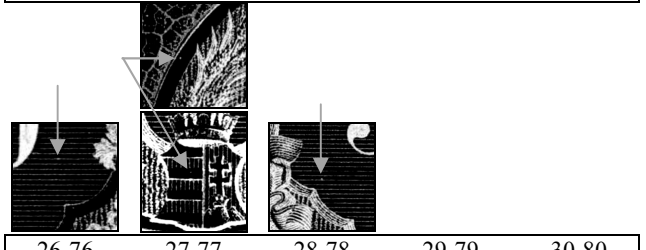
11-61	12-62	13-63	14-64	15-65

16-66	17-67	18-68	19-69	20-70

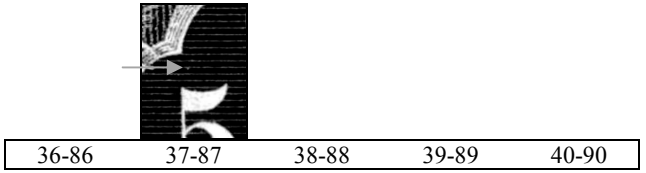

21-71	22-72	23-73	24-74	25-75

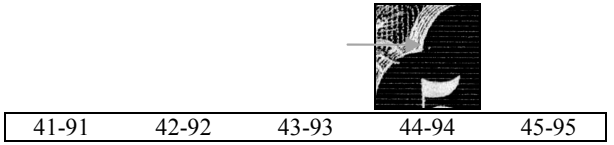

26-76	27-77	28-78	29-79	30-80

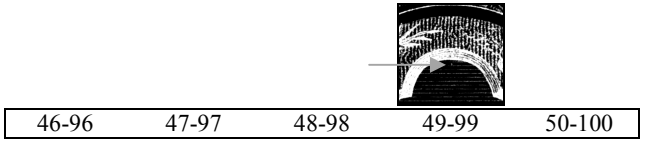
31-81	32-82	33-83	34-84	35-85

36-86	37-87	38-88	39-89	40-90

41-91	42-92	43-93	44-94	45-95

46-96	47-97	48-98	49-99	50-100

A 60 krajcáros típusai és a lemez szerkezete

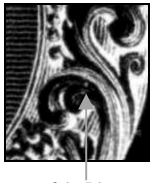

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	01-51	-	-	04-54	-	-	-	-	-	-
2.	-	-	13-63	-	-	-	-	-	-	-
3.	-	-	-	24-74	25-75	-	-	28-78	-	-
4.	-	-	-	-	35-85	-	37-97	38-88	39-89	-
5.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

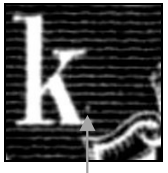
E lemezen nincsenek oszlopok azonosítását lehetővé tevő típusjelek, csak tíz páros jel található**.** Mivel ezek átlag csak minden 50. bélyegen találhatók meg, az összes változat itt látható bemutatásához komolyabb bélyegmennyiség, idő-befektetés és kitartás, no meg némi szerencse is szükséges.

Ezek mellett egyedi ívhely-ismertetőjelek létezése is lehetséges, ám ilyenek jelenleg sajnos még ismeretlenek, ami nagy akadálya egy ív, az ismertetőjelek alapján történő, esetleges rekonstruálásra tett kísérletnek.

Minták

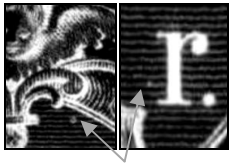
01-51

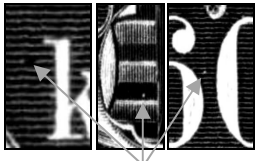
04-54

13-63

24-74

25-75

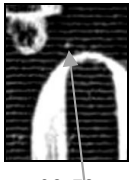

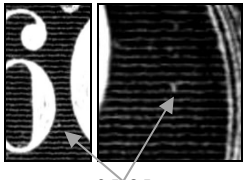

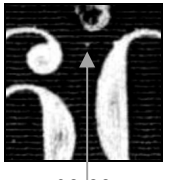
28-78

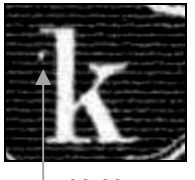
35-85

37-87

38-88

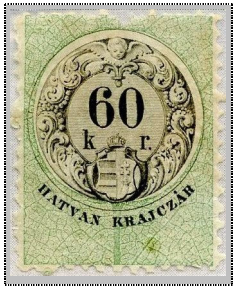
39-89

A 75 krajcáros típusai és a lemez szerkezete

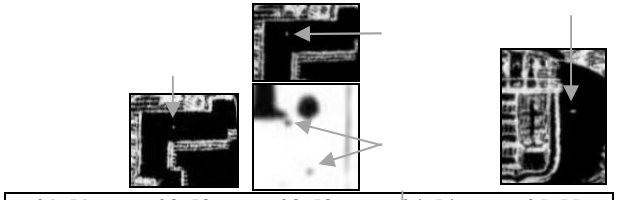

A*	Pont a keret bal felső sarkában.
B_1*	Pont az angyal árnyéka alatt.
B_2*	Pont az alsó íves szegély jobb felén.
C_1*	Pont az „E” felett, a köríven kívül.
C_2*	Pont a jobb oldali keret közepén.
D	Pont a kereszttől balra.
E_1*	Pont a jobboldali keret belső vonalához tapadva.
E_2*	Pont a keret jobb felső sarkában.

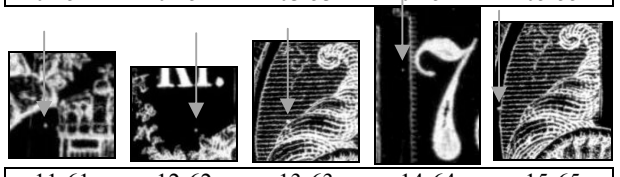
A lemez típusjelei öt oszlopot azonosítanak, a többit csak páros jelek teszik megkülönböztethetővé.

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	-	A*	03-53	-	05-55	$B_{1,2}$*	$C_{1,2}$*	-	D	$E_{1,2}$*
2.	11-61	A*	13-63	14.64	15-65	$B_{1,2}$*	$C_{1,2}$*	18-68	D	$E_{1,2}$*
3.	21-71	A*	23-73	24-74	25-75	$B_{1,2}$*	$C_{1,2}$*	28-78	D	$E_{1,2}$*
4.	31-81	A*	-	-	35-85	$B_{1,2}$*	$C_{1,2}$*	38-88	D	$E_{1,2}$*
5.	41-91	-	43-93	-	45-95	46-96	-	48-98	D	-

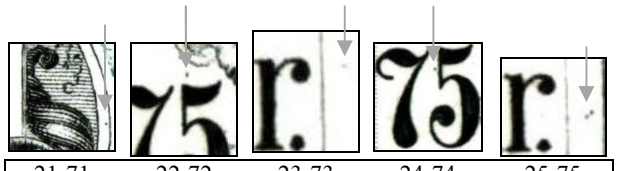
Páros jelek*

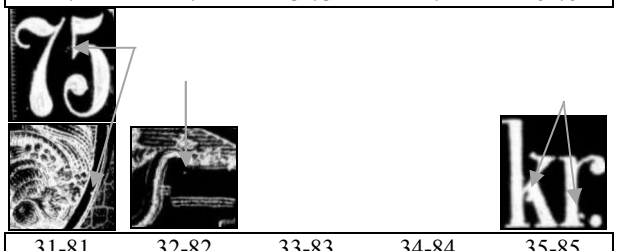
01-51	02-52	03-53	04-54	05-55

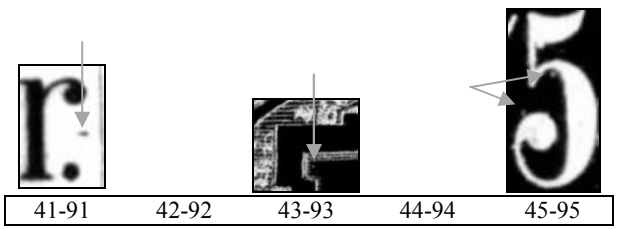
11-61	12-62	13-63	14-64	15-65

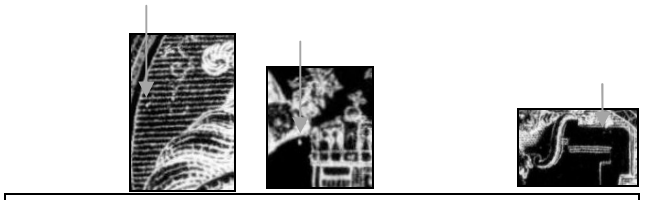
21-71	22-72	23-73	24-74	25-75

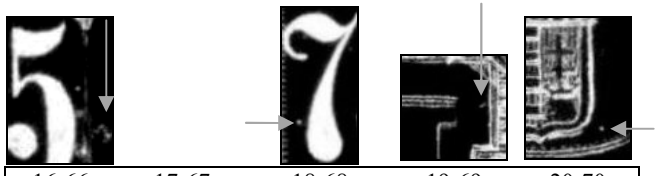
31-81	32-82	33-83	34-84	35-85

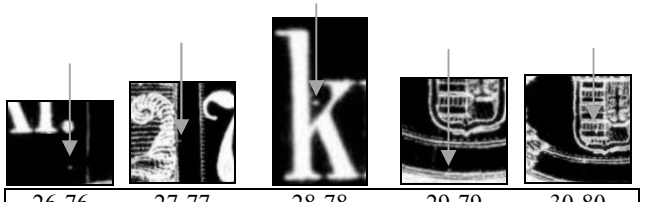
41-91	42-92	43-93	44-94	45-95

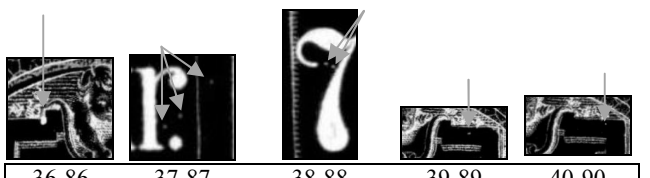
06-56	07-57	08-58	09-59	10-60

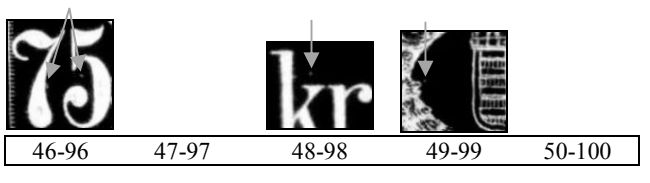
16-66	17-67	18-68	19-69	20-70

26-76	27-77	28-78	29-79	30-80

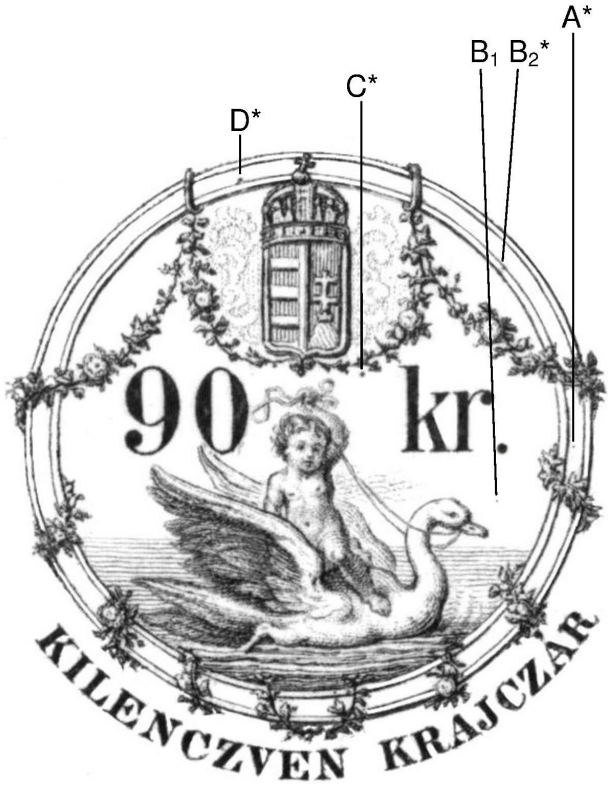

36-86	37-87	38-88	39-89	40-90

46-96	47-97	48-98	49-99	50-100

A 90 krajcáros típusai és a lemez szerkezete

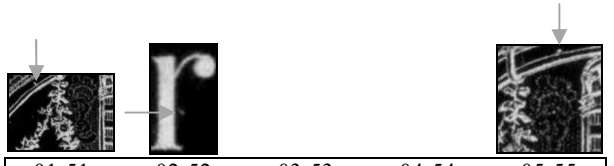

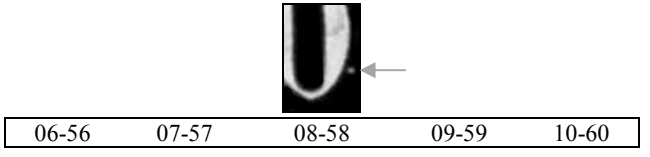
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	A*	02-52	B_1,B_2	C*	D*	-	-	B_2*	-	-
2.	A*	-	B_1,B_2	C*	D*	-	-	B_2*	-	-
3.	A*	22-72	B_1,B_2	C*	D*	26-76	27-77	B_2*	29-79	30-80
4.	A*	32-82	B_1,B_2	C*	D*	36-86	37-87	B_2*	39-89	40-90
5.	41-91	-	B_1,B_2	-	45-95	46-96	48-98	B_2*	49-99	50-100

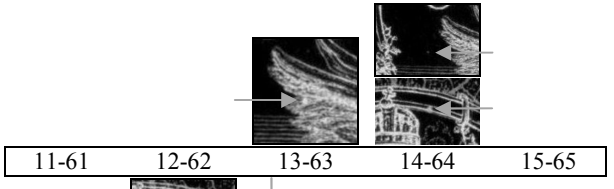
A*	Halvány pont a jobb oldali keretben, középen.
B_1	Halvány pont a hattyú csőre felett, kissé jobbra.
B_2*	A belső kettős körív vonalainak vastagodása egymással szemben, a jobb felső negyedben.
C*	Pont a címer alatt jobbra, a virágkoszorú alsó levelei között.
D*	Felülről tapadó pont a kereszttől balra, a belső kettős körív felső vonalára.

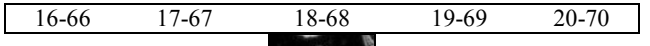
A lemez oszlopainak fele csoportos típusjeleket tartalmaz, a többi csak páros jelekkel azonosítható. A „B_2” típusjel a 68. ívhelyen nem látható, és e feltehető javítás következtében vált a III. oszlop e típusa a VIII. oszlopban csoportos ismérvvé.

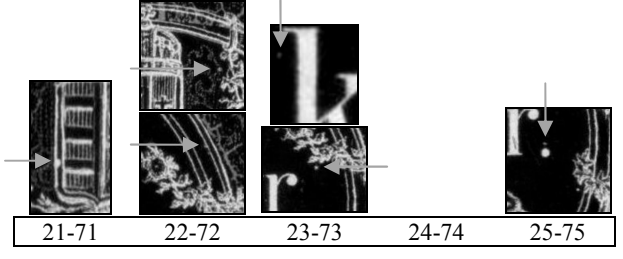
Páros jelek*

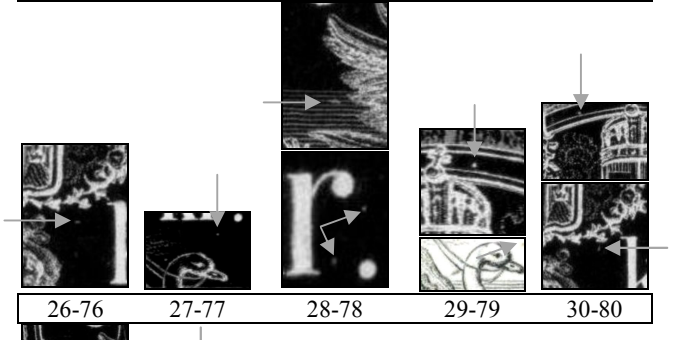

01-51
02-52
03-53
04-54
05-55

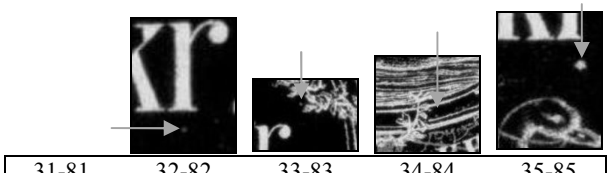

06-56
07-57
08-58
09-59
10-60

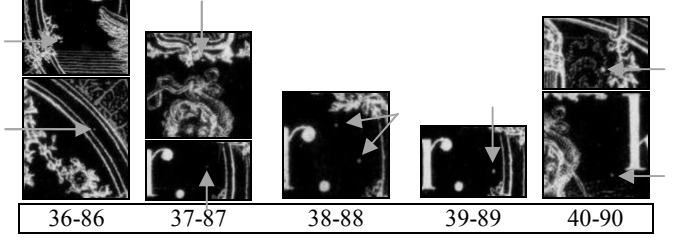

11-61
12-62
13-63
14-64
15-65

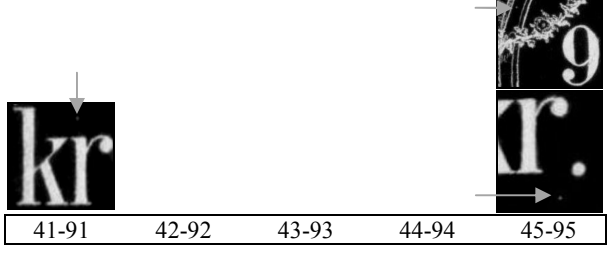

16-66
17-67
18-68
19-69
20-70

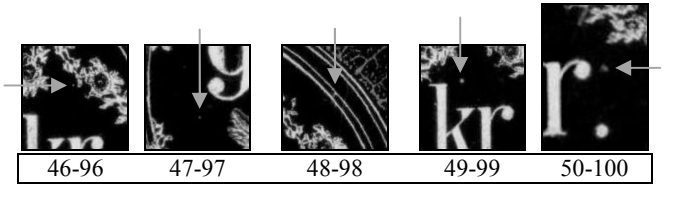

21-71
22-72
23-73
24-74
25-75

26-76
27-77
28-78
29-79
30-80

31-81
32-82
33-83
34-84
35-85

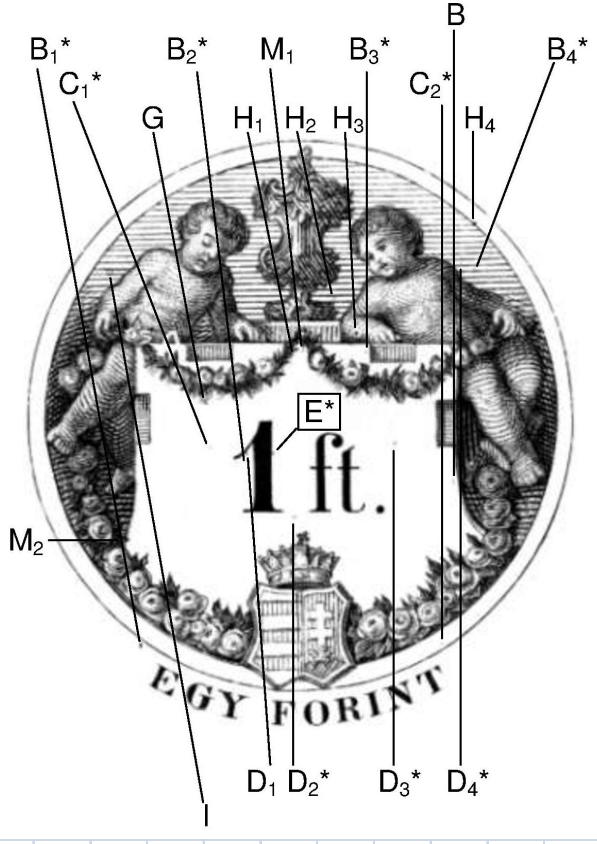

36-86
37-87
38-88
39-89
40-90

41-91
42-92
43-93
44-94
45-95

46-96
47-97
48-98
49-99
50-100

3. FORINTOS CÍMLETEK

Az 1 forintos típusai és a lemez szerkezete

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	11	B B_{234}*	C_{12}*	D_1 D_{24}*	E*	-	G	H_{1234}	I	-
2.	-	B B_{134}*	C_{12}*	D_1 D_{34}*	E*	-	G	H_{1234}	I	-
3.	-	B B_{1234}*	C_1*	D_1 D_{234}*	E*	-	G	H_{1234}	I	-
4.	-	B B_{1234}*	C_2*	D_1 D_{234}*	-	-	G	H_{1234}	I	-
5.	-	B	C_1*	D_1 D_4*	-	-	G	H_{123}	I	50

B	Pont az értéktábla jobb oldalán.
B_{1*}	Sérülés az „E”-től balra, felfelé.
B_2*	Halvány pont az 1-es fejénél.
B_3*	Pont a táblácska mellett, balra.
B_4*	Pont a válltól távolabb, jobbra.
C_1*	Pont az 1-es fejétől balra
C_2*	Pont a jobb alsó ívnegyedben.
D_1	A ferde szárhoz belülről tapadó pont.
D_2*	Pont a korona felett.
D_3*	Pont a „t”-től jobba fent
D_4*	Pont a jobb váll közelében.
E*	Pont tapad az 1-eshez jobbról.
G	A két rózsa alatti levélhez kapcsolódó alaktalan folt.
H_1	Pont a metszetjeltől balra.
H_2*	Pont a vázától jobbra.
H_3*	Pont az angyal jobb karján.
H_4*	Vonalka a körívben, jobbra.
I	Karika alakú folt a vonalak közt.
M_1	Pont a koszorúk alatt, középen.
M_2	Vonalka a számtábla bal szélén.

Két, minden bélyegen megjelenő rajzhiba (M_{1-2}) metszetjelnek tekinthető. A II.-III.-IV. oszlopban a csoportos ismertetőjelek kombinációiból esetenként következtetni lehet a páros ívhelyre is.

A 2 forintos típusai és a lemez szerkezete

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	-	B	-	-	-	-	G*	-	-	-
2.	-	B	-	-	-	-	-	-	-	-
3.	-	B	-	-	-	-	G*	-	-	-
4.	-	B	-	-	-	-	G*	-	-	-
5.	-	B	-	-	-	-	G*	-	-	-

B	A kard árnyékához alulról pont tapad.
G*	Két függőleges vonal felső végződését karika köti össze az „f” felett.
M	Pont azt „ft” betűi között, középen.

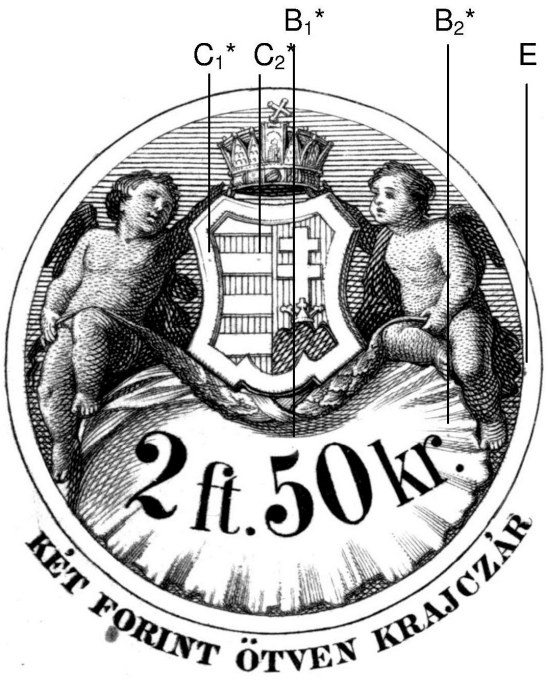
A kétforintoson feltűnően kevés, mindössze két típus fedezhető fel. Az egyik közülük csoportos típusjel lehet, ám a nyomólemeznek, amelyről a vizsgált mintalap készült, ez a helye erősen kopott, ezért ez nem volt biztosan megállapítható.

A feltűnően kevés típusra egy elképzelhető magyarázat, hogy az anyalemezek előállítására valószínűleg a címletek növekvő sorrendjében kerülhetett sor, amire abból lehet következtetni, hogy az érték növekedésével az anyalemezen található ismertetőjelek száma e sorrend szerint nézve csökkenő tendenciájú.

Az ívhelyek emiatt rendszerint egyre nehezebben azonosíthatók, amihez az is hozzájárul, hogy a forintosok 50 bélyeges ívein értelemszerűen nem volt szükség az 50-es ív megkétszerezésére, ezért ezeken − legalábbis eddig − páros ismertetőjeleket nem sikerült találni.

A kétforintos címlet rajzának egy minden bélyegen látszó, és igen feltűnő helyen, az „ft” betűk közt levő pontja valószínűleg akaratlanul jelenik meg a bélyegképen, ami ezért metszetjelnek tekintendő.

A 2,50 forintos típusai és a lemez szerkezete

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	-	B_1* B_2*	C_1* C_2*	-	E*	-	-	-	-	-
2.	-	B_1* B_2*	C_1* C_2*	-	E*	-	-	-	-	-
3.	-	B_1* B_2*	C_1* C_2*	-	E*	-	-	-	-	-
4.	-	B_1* B_2*	C_1* C_2*	-	E*	-	-	-	-	-
5.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

B_1*	Pont az 5-ös zászlója csúcsánál.
B_2*	Pont az „r” gombjától jobbra.
C_1*	Pont a címer baloldali keretében.
C_2*	Pont az alulról számított harmadik pólya jobb felén.
E*	Pont tapad a bélyegképet keretező belső körívhez, jobb oldalt, középtájon.

Az anyalemez alábbi három oszlopa azonosítható csoportos típusjelekkel, melyek figyelemre méltó módon mind a lemez bal felén találhatók. A legalsó sor intakt, a típusjelek itt nem, vagy esetenként csak igen gyengén, alig láthatóak. Ha ezek a típusok mind egyaránt a másolattal létrejött kliséken keletkeztek, akkor a lemez jobb felének alsó 5 ívhelyén lehetett az eredeti ötös csík.

A 3 forintos típusai és a lemez szerkezete

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	-	-	C*	D	-	F*	G G_1*	H	I	-
2.	-	-	C*	D	E*	F*	G	H	I	-
3.	-	-	-	D	E*	F*	G G_1*	H	I	-
4.	-	-	C*	D	E*	F*	G	H	I	-
5.	-	-	C*	D	E*	F*	G G_1*	H	-	-

C*	Halvány pont a szappanos tálkából kiálló botocskától jobbra.
D	Pont a jobb felső csigahéj szélében, középtájon.
E*	Alig látható, tűszúrásnyi és igen halvány pontocska az ft utáni pont alatt.
F	Az egyik ívelt vonalat keresztező vonalka a bal felső negyedben.
G	Pont a 3-as előtt, balra.
H	Pont a „t” felett.
I*	Vonalra tapadó pont a bal alsó negyedben.

Egy ívelt háttérvonal vastagodása a kép jobb felső negyedében itt is metszetjelnek tekinthető. Az oszlopok jelentős része típusokkal azonosítható.

A három csoportos típusjel alakzata különös módon rendszertelen: a típusjel nélküli pozíciója mindegyiknél más helyre esik.

A 4 forintos típusai és a lemez szerkezete

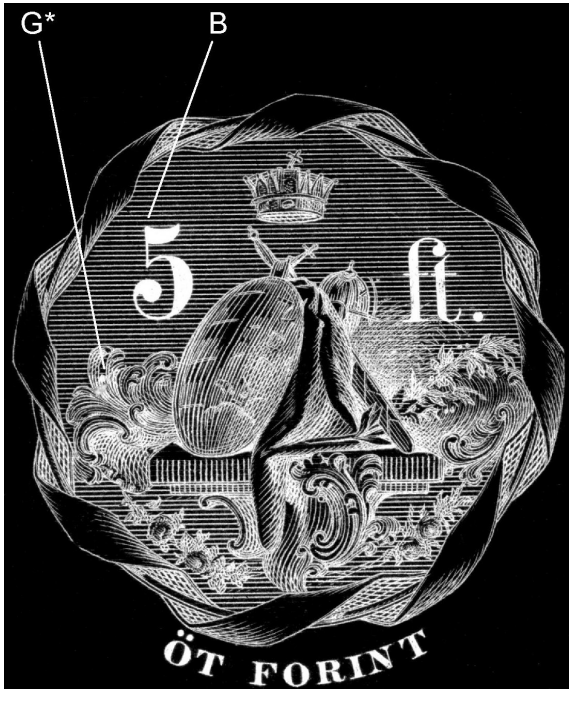
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	-	-	$C_1 C_2$	-	E*	-	-	$C_2 H$	-	J*
2.	-	-	$C_1 C_2$	-	E*	-	-	$C_2 H$	-	J*
3.	-	-	$C_1 C_2$	-	E*	-	-	$C_2 H$	-	J*
4.	-	-	$C_1 C_2$	-	-	-	-	$C_2 H$	-	-
5.	-	-	$C_1 C_2$	-	-	-	-	$C_2 H$	-	J*

C	Többletpont az „ft” alatt, a háttér-pontozás három rendes pontja között.
E	Vonalka jobb oldalt, a vállhoz leg-közelebbi levél közepe táján.
J*	Keresztirányú rajzhiba a háttér-vonalkák közt.

A „C” főtípus ismétlődés a jobb lemezfélen azt mutatja, hogy a lemez létrehozásában egy vízszintes ötöscsíknak is szerepe is lehetett, aminek másolásával egy tízes csíkot hoztak létre.

Ugyanis már csakis e főtípust kétszer tartalmazó tízes csíkon keletkezhetett az V. és X. oszlop két különböző, „E” és „J” típusa. Ezek az ötös csíkon még nem létezhettek, különben a „C”-vel együtt vízszintesen szintén duplikálódtak volna. Bármely más magyarázat e két újabb típusjel függőleges irányú elterjedésére csak nehezen lenne elképzelhető.

Az 5 forintos típusai és a lemez szerkezete

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	-	B	B	-	-	-	B*	B* H*	-	-
2.	-	B	B	-	-	-	B*	B* H*	-	-
3.	-	B	B	-	-	-	-	B* H*	-	-
4.	-	B	B	-	-	-	B*	B* H*	-	-
5.	-	B	B	-	-	-	-	-	-	-

B	Az 5-ös zászlójának bal oldali hegye törött (eltérő határozottsággal).
G*	Két nagyobb fekete folt egymás alatt a bal oldali középső levélkötegben

A B típusjel az 5-ös zászlója bal oldali hegyének törése, mely a II. oszlopban élesen, a III.-ban kevésbé határozottan jelentkezik. Öt oszloppal arrébb a jobb lemezfélen ugyanez különös módon, csoportos ismertetőjelként ismétlődik. A VIII. oszlopában egy további kettős és meglehetősen kiterjedt csoportos típusjel is látható. E két fekete folt közül a felső kör, az alsó pedig ék alakú.

A 6 forintos típusai és a lemez szerkezete

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	A	B_{1-3}	03	B_{1-3}	B_3	F_{1-2}*	B_{1-3}	08	B_{1-3}	B_3 J*
2.	A	B_{1-3}	13	B_{1-3}	B_3	F_{1-2}*	B_{1-3}	18	B_{1-3}	B_3 J*
3.	A	B_{1-3}	23	B_{1-3}	B_3	F_{1-2}*	B_{1-3}	28	B_{1-3}	B_3 J*
4.	A	B_{1-3}	33	B_{1-3}	B_3	F_{1-2}*	B_{1-3}	38	B_{1-3}	B_3 J*
5.	A	B_{1-3}	43	B_{1-3}	B_3	46	B_{1-3}	48	B_{1-3}	B_3

A	Három helyett öt, jobbra lejtve egy vonalban álló fehér folt.
B_1	Pontkettőződés a 6-os számtól balra.
B_2	Két pontot egy harmadik köti össze a 6-os szám alatt, balra.
B_3	Fehér pont a kereszt felső része mellett, balra.
F_1*	Balról pont tapad a korona abroncsához.
F_2*	Alul a középtől jobbra, pont tapad a belső körívhez.
F_3*	Folt a jobb oldali angyalt takaró lepel redőzetén.
J*	A belülről második és harmadik körvonalat összekötő pont a bal oldali szalagdísz felett.

Az anyalemez bal oldalán három oszlopot jelző „B” főtípus jelei közül az V. oszlopban az első kettő hiányzik. Az ötös csík másolása miatt ezek a kombinációk öt pozícióval jobbra megismétlődnek, ahol eközben két további oszlopban csoportos típusjelek is keletkeztek.

A 7 forintos típusai és a lemez szerkezete

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	-	B_1*	-	B_1*	-	-	B_1*	-	B_1*	-
2.	-	B_1*	-	B_1*	-	-	B_1*	-	B_1*	-
3.	-	B_1*	-	B_1*	-	-	B_1*	-	B_1*	-
4.	-	B_1*	-	B_1*	-	-	B_1*	-	B_1*	-
5.	-	B_2*	-	B_2*	-	-	B_2*	-	B_2*	-

B_1	A címer felezővonala alatt az alsó pólya jobb sarka felett induló és a címer függőleges felezővonala alatt nem látható, de a jobb oldalán rézsútosan a korona felé továbbterjedő sötét folt.
B_2	Lemezsérülés a jobb oldali angyal bal mellbimbója felett.
M	Sötétebb szürke vonalka a 7-es szám feletti növényzetben.

A rajz bal oldalán egy minden bélyegen látható metszetjel a környezeténél sötétebb, szürke vonalka.

A láthatóan függőleges irányú másolásból származó „B_1” típusjel négy oszlop minden bélyegén megjelenik, amivel látszólag ellentmondásban van az utolsó sorban levő „B_2” lemezsérülés ugyanezen oszlopokban való továbbterjedése.

Ez ugyanis csak úgy lehetséges, ha az anyalemezt egy függőleges ötképes csík egymás mellé másolásával, majd két 25 képes lemez összeforrasztásával állították elő, ám akkor mivel magyarázható e jelek meglepő hiánya a páratlan oszlopokban?

A 10 forintos típusai és a lemez szerkezete

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	A*	B_1 B_2	-	D	E	-	B_2	H*	-	E
2.	A*	B_1 B_2	-	D	E	-	B_2	H*	-	E
3.	A*	B_1 B_2	-	D	E	-	B_2	H*	-	E
4.	A*	B_1 B_2	-	D	E	-	B_2	H*	-	E
5.	-	B_1 B_2	-	D	E	-	B_2	-	-	E

A*	Pont az „f” felett, kicsit balra.
B_1	Pont a bal könyök alatt a lepel redőzetén, a „C” ismérvtől kicsit jobbra és lejjebb.
B_2	Pont a redőzeten, az értékjel számai felett.
D	Pont a lepel redőzetén, a „B_1” ismérv helyétől balra és feljebb.
E	Pont a címerben, a legfelső pólya bal sarkában.
H	Pont a térd árnyékolásában.

Az oszlopok nagy része típusokkal azonosítható. Ezek közül kettő olyan csoportos típusjel, amelyeknél a jel − szinte szokásos, igen gyakori módon − az utolsó sorban hiányzik.

Ez arra utal, hogy a legalsó sornak az anyalemezek összeállítsa során megkülönböztetett szerepe lehetett. Sejtésem szerint általában ennek jobb fele tartalmazhatja az eredeti ötös csíkot.

A bal lemezfél gyakran feltűnően több típust tartalmaz, mint a jobb oldali, melyek a jobb állapotú eredetikről készített másolási műveletek során jöhettek létre. A másolás ugyanis egy pozitív bélyegképű munkamásolat közbeiktatásával mindig két lépésből kellett, hogy álljon!

A 12 forintos típusai és a lemez szerkezete

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	A_1 A_2	B_1	C_1 C_2	D_1 D_2	E	F	B_1 G*	C_2	D_1 I	J
2.	A_1 A_2	B_1 B_2	C_1 C_2	D_1 D_2	E	F	B_1 G*	C_2	D_1 I	J
3.	-	B_1 B_2	C_1 C_2	D_1 D_2	E	F	B_1 G*	C_2	D_1 I	J
4.	A_1 A_2	B_1 B_2	C_1 C_2	D_1 D_2	E	F	B_1 G*	C_2	D_1 I	J
5.	A_1 A_2	B_1 B_2	C_1 C_2	D_1 D_2	E	F	B_1	C_2	D_1 I	J

A_1*	Pont tapad a „t” szárához.
A_2*	Pont a kettős körívben.
B_1	Pont a 2-es szárától jobbra.
B_2*	Pont a 2-es talpa felett.
C_1	Szürke foltocska a kagylóban.
C_2	Halvány tűpont az „f” alatt, jobbra.
D_1	Pont a bal angyal kislábujján.
D_2	Pont az előző pont felett, jobbra.
E	Pont a jobb angyal lábfején.
F	Halvány pont a belső körívben.
G*	Pont a térdelő angyal jobb térdén.
I	Az 1-es fejéhez tapadó pont, jobbra.
J	Halvány pont a bal angyal combján.

Ez a lemez a forintos címletek közül kiemelkedően gazdag típusokban, melyek minden oszlopra kiterjednek. Közülük 3 is olyan főtípus, amely a lemez bal és jobb oldalán is látható.

E címlet típusjeleink feltárása jelentős mértékben a solingeni *Ralph Ebner*, itt első alkalommal publikált kutatási eredményeinek köszönhető.

A 15 forintos típusai és a lemez szerkezete

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	A*	-	C*	-	E_1* E_2	-	-	-	I*	J
2.	A*	-	C*	-	E_1* E_2	-	-	-	I*	J
3.	A*	-	C*	-	E_1* E_2	-	-	-	I*	J
4.	A*	-	C*	-	E_1* E_2	-	-	-	I*	J
5.	-	-	-	-	E_2	-	-	-	-	J

A*	Egy többletpont a háttér pontozásában.
C*	A körívhez tapadó kitüremkedés a méhkas ajtaja alatt.
E_1*	Pont az 5-ös zászlójától balra.
E_2	Pont a címer legalsó pólyájának jobb felső sarka közelében.
I*	Az „f” szárához középen, jobbról tapadó pont.
J	Pont a búzakéve közepén.

Az E típusú V. oszlop mindkét típusjelét *Ralph Ebner* fedezte fel.

A 20 forintos típusai és a lemez szerkezete

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1.	A*	B*	-	-	E*	F*	-	H*	I_1* I_2	J*
2.	A*	B*	-	-	E*	F*	-	H*	I_1* I_2	J*
3.	A*	B*	-	-	E*	-	-	H*	I_1* I_2	J*
4.	A*	B*	-	-	-	F*	-	H*	I_1* I_2	J*
5.	-	-	-	-	-	F*	-	-	I_2	-

A*	A pajzs belső keretvonalához felülről tapadó jobb sarokban.
B*	A pajzs bal oldali fehér szegélyét felül fekete folt köti össze.
E*	Igen halvány, szürke pont a kereszttől jobbra, a háttérvonalak között.
F*	Pont az „I” felett, a kettős körívben.
H*	Pont a felülről második pólya bal szélé-hez tapadva.
I_1*	Pont a legfelső pólya bal sarkában.
I_2	Halvány pont a címer alulról második sávjának közepén.

A csoportos típusjelek többnyire itt is az utolsó sorban hiányoznak. A rendhagyó „E*” és „F*” típus azonban – talán lemezjavítás következtében? – szabálytalan elrendezésű.

Az „A”, „B” és „E” típusok felfedezése *Ralph Ebnernek* köszönhető.

Irodalom

1. Szép Endre: A 12 kr-os okmánybélyeg (1868–1891) I. nyomólemezének javítása OKMÁNYBÉLYEG 1991/1.
2. Szücs és társai: „Pénzügyi bélyegek a Habsburg birodalomban és Magyarországon”, a szerzők kiadása, 2007. Budapest.
3. Szücs Károly: Az egykrajcáros magyar okmánybélyeg ívrekonstrukciója, Philatelica 11/1.

HÍREK

ISMÉT AZ 50 KRAJCÁROS TÁVIRATLAPRÓL

Varjasi Mihálynak a Philatelica 13/2. számában megjelent táviratokról szóló cikkéhez hozzá tudom tenni, hogy a 9b ábrán látható 50 krajcáros táviratlapból van egy használt kivágásom, amit mellékelve bemutatok. Miután megvettem, megkérdeztem róla Karl Endrődit, aki azt válaszolta, hogy ez az első használt 50 krajcáros űrlaprészlet, amit látott.

Az ilyen űrlapok rendszerint mind megsemmisültek. Amíg újabb elő nem kerül, ez egy unikát, amely a rajta látható bélyegzésrészlet „ … SSÓ” szövege szerint brassói felhasználású.

Drs. Paul de Leeuv van Weenen, Hollandia

A TAKARÉKBETÉT RAGJEGYEKRŐL

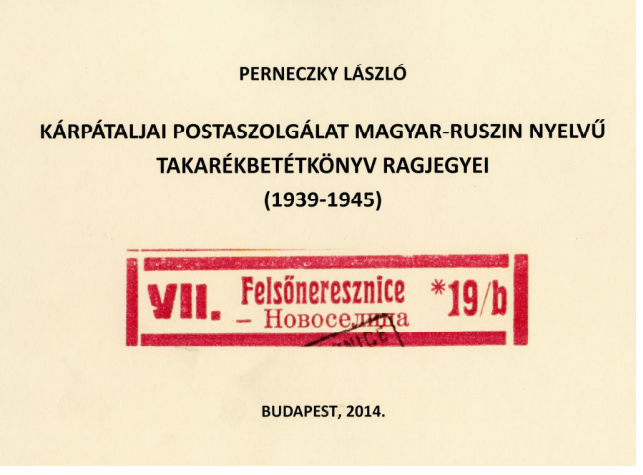
A Mafitt Gervay Alapítványa támogatásával a szerző kiadásában megjelent *Dr. Perneczky László: „Kárpátaljai postaszolgálat magyar-ruszin nyelvű takarékbetétkönyv ragjegyei (1939-1945)” c. tanulmánya.*

A ruszinok kultúrtörténetének 1939–1944 évek közötti időszakában Kárpátalja magyarok által visszafoglalt területén kétnyelvű, latin és cirill betűkkel írt magyar, illetve ruszin helységneveket tartalmazó postai bélyegzők és nyomtatványok voltak forgalomban, így a Magyar Királyi Posta *ajánlott ragjegyei* szövegében is.

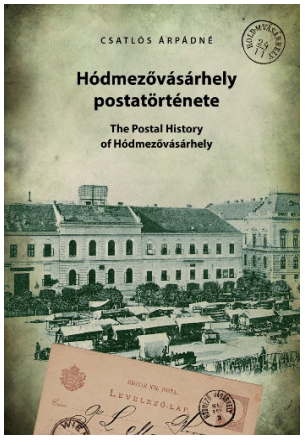
Jelen tanulmány fő forrását egy-olyan – kb. 200 db *postatakarékpénztári ragjegyből* álló – anyag jelenti, amely a címben szereplő, eddig alig publikált, ezért ismeretlennek tekinthető kétnyelvű ragjegyeket tartalmazza. Ez adta a lehetőséget a parafilatéliában fehér foltot jelentő téma kutatására.

Új eredményekhez vezetett a szerző azon felismerése, hogy e ragjegyeket célszerű együtt vizsgálni az azonos korszakból származó, *hasonló szöveget* tartalmazó kárpátaljai kétnyelvű (R) ajánlott ragjegyekkel, mert ez áttekinthetővé tette a postatakarékpénztári ragjegyek rendszerezését is, sőt ez kedvezően visszahatott az ajánlott ragjegyekről szerzett eddigi ismeretekre is. Lényegében tehát e kétfajta ragjegy egybevetésének eredményeit mutatja be a kiadvány.

A szerző az első részben összefoglalja a *Magyar Királyi Postatakarékpénztár* történetére vonatkozó legfőbb információkat és bemutatja a posta által használt ajánlott és takarékpénztári ragjegyeket. *102 postahelynél lehetséges a kétféle ragjegyen lévő magyar és ruszin szöveg összehasonlítása*, amelynek részleteivel a második rész foglalkozik.

KÖNYVISMERTETÉS

A hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeum és Közművelődési Központ 2014-ben jelentette meg Csatlós Árpádné: *„Hódmezővásárhely postatörténete”* c. 100 oldalas könyvét magyar és angol nyelven. A kétnyelvűség igénye és megvalósítása önmagában olyan dicséretes tett, amelyért a szerzőt és a kiadót minden tiszteletet és köszönet megillet.

A könyv bemutatja Hódmezővásárhely, régebbi nevén Holdmezővásárhely postatörténetét 1845-től, az első uradalmi posta létesítésétől kezdve napjainkig. (Az 1845-ös évben már öt éve használtak bélyeget Angliában, amikor a településnek még nem volt postahivatala sem!).

Az első vonalas bélyegző még H.M.Vasarhely szövegű volt, ezt követte a dátumos Hold-M-vásárhely bélyegző, míg azután 1883-ban az első teljes évszámot tartalmazó keletbélyegzők áttértek a korábban is ismert Hódmezővásárhely elnevezésre. A város címerében, mint egy látványos levélzáró, a hold, mint szimbólum megmaradt. Mások szerint a hód előtag a környékbeli hold alakú Hód-tóra utal.

A könyv érdekessége, hogy a postaszolgálat fejlődését egyidejűleg illusztrálja postai bélyegzőkkel, dokumentumokkal, egyforma súlyt helyezve a postaszolgálat fejlődésének mérföldköveire, a postai épületek létesülésére és arra, hogy milyen postatörténeti, markofilatéliai dokumentumok illusztrálják az elmúlt 170 év postatörténetét. A szerző említést tesz arról is, ha egy-egy postahivatalban feladott küldeménnyel még egyáltalán nem találkozott.

Hódmezővásárhely postatörténetének ismertetésénél nem kerüli el a szerző figyelmét az, hogy miként hat a vasút fejlődése a postai szolgáltatások fejlődésére, hol és hányas számú postahivatal működött, illetve működik jelenleg is. Talán nem véletlen a bevásárlóközpontok postai jelentőségének megemlítése sem: a TESCO bevásárló központban működő legújabb postahivatal igen nagy forgalmú. Az 1. sz. postahivatal története külön fejezetet érdemel, még a kisebb, építése körüli bonyodalmak sem kerülik el a szerző figyelmét. Könyvét a nagyközönségnek szánta, feltételezve azt is, hogy a múzeumi látogatók nem ismerik a portós levelek fogalmát, a különféle postai bélyegzők típusait, vagyis a filatelista ismeretterjesztés is a szerző egyértelmű törekvése.

Izgalmas fejezet a külterületi postahivatalok történetének ismertetése, számos külterületi kézbesítő bélyegzőjének bemutatása. Találó a korszerű külterületi kézbesítés megkezdésének emlékére kiadott kunszentmiklósi boríték bemutatása. Egy pesti gyűjtőnek talán fogalma sincs arról, hogy hol van Batida, Erzsébet, Gorzsa, Kardoskút, Kakasszék, Kopáncs, Kútvölgy, Székkutas. Mártély, amely művésztelepéről, holtágáról híres, így a pesti ember is ismerheti nevét. Ma már önálló község, így postahivatala is önállóan működik.

A postatörténet világából származó érdekességek, különlegességek azt mutatják, hogy a szerző nem futamodik meg egy-egy izgalmas cikk közlésétől. 1929-ben nyílt meg az 1. postahivatal új épületében és ekkor a főhivatal vezetője 19 pontban foglalta össze a lakosságnak szóló intelmeit a Vásárhelyi Reggeli Újságban.

Nézzünk néhány pontot:

„11. Postai meghatalmazás csak akkor érvényes, ha azt a levélhordó, vagy a kir. közjegyző előtt állítjuk ki.

15. Napi 8 fillérért szórakozhat, művelődhet s tanít-hat, ha rádiót szerez be.

17. Aki rádió-orvhallgatót feljelent, 5 pengő tetten-érési jutalékban részesül."

A szerzőből ebben a fejezetben tör elő igazán a bé-lyeggyűjtő, hiszen bemutat pl. egy Lengyelországban feladott levelet, amelyet Lwowból adtak fel Dr. Grünfeld Sándornak, rajta 1934-es Challenge bélye-gekkel és emlékbélyegzéssel, vagy egy után küldött levelet.

A szerző komoly szakmai felkészültségét mutatja, hogy összefoglaló postatörténeti áttekintést is ad a Magyar Posta és Hódmezővásárhely postatörténetéről az évszámokat táblázatba foglalva, egymás mellé helyezve az országos és helyi események dátumait, eseményeit.

Csatlós Árpádnét minden dicséret megilleti, mert könyve segítségével nemcsak a postatörténet, hanem Hódmezővásárhely és környéke történetébe is bepil-lantást enged. Nyugodtan kijelenthetjük, hogy a most megjelent könyvnek kitűnő folytatása lesz a helyi bé-lyeggyűjtés emlékeinek, a helyi alkalmi bélyegzőknek, ajánlási ragjegyeknek, okmánybélyegeknek bemutatá-sa egy későbbi kötetben. A könyvet kiadó múzeumon kívül külön köszönet illeti a könyv kiadását támogató magánszemélyeket és a Gervay Mihály Magyar Posta-történeti Alapítványt, amely az angol nyelvre történő fordítás költségeit magára vállalta.

Dr. Lővei György
a Gervay Alapítvány Kuratóriumának elnöke

IV. MAFITT SZALON A BÉLYEGMÚZEUMBAN: A „GYŰJTEMÉNYEINK GYÖNGYSZEMEI" BEMUTATÓ

A közönségnek legjobban tetsző objektum az első magyar kőnyomatos díjjegyes levélboríték volt, amit Barabássy Miklós mutatott be. Bemutatónk teljes anyaga megtekinthető a honlapon, és nagy felbontás-ban a 14/2. lapszám honlapunkról letölthető CD mel-lékletén is. A sikerre való tekintettel lesz folytatás!

A Mafitt 25 évfordulójára rendezett Szalon zárása alkalmából ünnepi emléklapokat adtunk át az esemé-nyen megjelent alapító tagjainknak.

Dr. Soóky Dezső alapító és tiszteleti tagunk
a Szalon bensőséges záróünnepén

A PHILATELICA NEMZETKÖZI SZEREPLÉSEI

Lapunk a második nemzetközi FIP nagy ezüstérmét nyerte el a Philakorea 2014 kiállításon, amely a hátsó borítón látható. Megújult újságunk 2011-14 közti évfolyamait, a CD mellékleteket is csatolva, idén ismét beneveztük a London 2015 FEPA kiállításra.

Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-ben kezdődőtt húsz év szünet után
2011-től a Mafitt tagdíjfizető tagjai számára szükséges mennyiségbenn magyar és párhuzamosan angol nyelven is
(az angol mutáció 50 alatti példányban készül.)

A lap teljes tartalma és digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról letölthető: www.mafitt.hu

This paper and the CD attachment is available on the website of Mafitt at www.mafitt.hu

XXV. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság
Hungarian Society for Philatelic Researches

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47. www.mafitt. hu e-mail: info@mafitt.hu

Ára: 1.800 Ft

A Philatelica díjai / Awards of Philatelica

2013.

2014

A Mafitt nevének angol fordítását a két kiállítás között helyesbítettük
The Mafitt's name in English were corrected between this two exhibit

15
2

Philatelica

Philatelica 2015/2

Tartalom / Content:

Dr. Nagy Ferenc − Dr. Homonnay Géza − DI. Czirók Dénes:

A magyar tengerhajózás fénykora 1868-1914. 1.
The Golden Age Of Hungarian Sea Navigation 1868-1914.

Peterdi István (1864-2014) születésének 150. évfordulója alkalmából
On The Occasion Of The 150th Birth Anniversary Of Istvan Peterdi

Varjasi Mihály: A díjjegyes zárt Távirat-lapok 1888−1919. között 29.
Closed Telegram Forms with Pre-printed Stamps 1888−1919

Hírek / News 39.

Fordítók / Translators: dr. Homonnay Géza, Komorowitz János és Kozma Zsolt

Szerkesztő / Editor Szücs Károly, Mafitt titkár / secretary of Mafitt

Tanácsadók / Consultants Filep László, bélyegszakértő / philatelic expert

Dr. Lővei György, a Gervay alapítvány elnöke
president of the Gervay Foundation

Mervyn Benford, President of The Hungarian Philatelic Society
in Great Britain

A MAGYAR TENGERHAJÓZÁS FÉNYKORA 1868-1914.

PETERDI ISTVÁN (1864-2014) SZÜLETÉSÉNEK 150. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL

DR. NAGY FERENC, BÉCS – DR. HOMONNAY GÉZA, BUDAPEST – DI CZIRÓK DÉNES, ZALAEGERSZEG

1. ELŐZMÉNYEK:

Amikor Magyarország 1867-ben végre visszanyerte önállóságát, Horvátország és Szlavónia, valamint Fiume szabad város nem volt még magyar igazgatás alatt. Ezek az országrészek csak 1868. április 1-én kerültek közigazgatásilag is magyar kézbe, szabad utat teremtve ezzel végre a tengerre. Ezt a jelszót még Kossuth adta ki 1846-ban: „Tengerre magyar!”

Csak akkor sem kikötőnk, sem hajónk nem volt és Fiumében jobbára csak halászgattak az ott élők. Akkoriban Triesztből, Ausztria területéről bonyolódott le a Monarchia tengerentúli áruforgalmának zöme, ahol számos jól működő, kitűnő kapcsolatokkal rendelkező ügynökség és nagy kapacitású kereskedelmi flotta is dolgozott.

Szegény magyarok csak egy halászkikötőt meg egy pár bárkát örököltek, de annál nagyobb esélyt az expanzióra.

Egy működőképes tengeri kikötő létrehozásához három tényezőre volt szükség:

1. A kikötő infrastruktúrájának megteremtésére (rakpart, mólók);
2. a tengerész-személyzet szakszerű és alapos kiképzésére;
3. hajóstársaságok létrehozására és üzemeltetésére.

Lássuk, hogyan birkóztak meg a magyarok az eladdig teljesen ismeretlen terület feladataival.

1. A magyar-horvát kiegyezés után nemsokára megkezdték Fiumében a tengeri hajók fogadására is alkalmas rakpartok kiépítését. A városkép fokozatos megváltozásával az álmos kisváros lassú, nyugodt tempóját egy élénk, nyüzsgő élet váltotta fel. A parton megkezdték az ott székelő cégek és hivatalok palotáinak építését, elsőként a Magyar Királyi Tengerészeti Hatóság épülete nyílt meg 1871-ben.

2. E Tengerészeti Hatósági palotában működött a már 1774/!/ óta fennálló, akkor még a San Vito templom melletti jezsuita rendházban elhelyezett Fiumei Hajózási Kereskedelmi Növelde (Collegio Nautico Commerciale). Ez az iskola megszakításokkal, névváltoztatásokkal túlélte még a monarchiát is, ezzel is bizonyítva a benne végzett munka magas színvonalát.

Mária Theresia „Isten kegyelméből, özvegy Római Tsászárné, Magyar és Tseh Országok Királynéja” idevonatkozó 1774-es törvényéből:

“A` rendszerént való kormányosnak gondja légyen arra, hogy Tengeri Compasst, Föld golyóbissat, Tsillag nézö szerszámokat és tengeri mappákat, kiváltképen p*edig olyanokat szerezzenek *melyek hasznosak és szükségesek arra,* hogy a *Tengernek mélységét, melyek az égi grádits alatt való lételét a` hajónak, a´ még hátra lévö utnak hosszasságát, az utban levö köziklákat, homok fenekeket megtudhassák.
A Kormányszék pedig gondoskodjon arról: hogy a *Hajókázás /sic!/ Tanitójának rendelésünk szerint megparantsollya, hogy a´ hozzá utasitott hajós Kapitányoknak szükséges oktatásokat a*d*jon, és ha ugy kivántatik mappákat és egyéb eszközöket is beszerezzen, hogy ezek segedelmével annál bizonyosabban utazzanak.”*

(Egy igazi nyelvtani ’tsemege’.)

Az iskola annak idején még Triesztben működött, onnan települt át nemsokára Fiumébe.

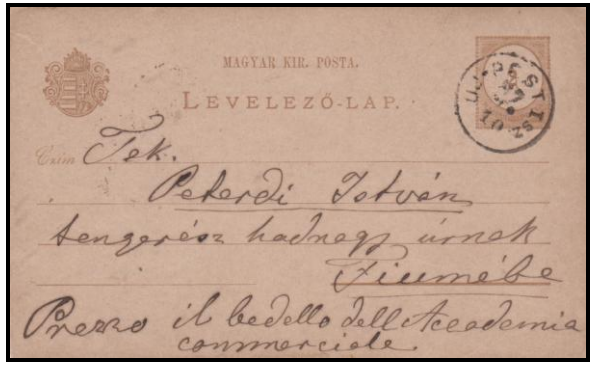
2. PETERDI ISTVÁN ÉLETÚTJA

Ez az iskola később M. Kir. Tengerészeti Főtanoda, (R. Scuola Nautica Principale), majd M. Kir. Tengerészeti Akadémia (Regia Ungarica Accademia Nautica) néven működött.

Ennek diáklistája, a tanárok neve, soknak még életútja is fennmaradt. Mindez olvasható a „Nautica“ könyvben, Horváth József kapitány tollából. Így pl. „Peterdi István“ név alatt ezt találjuk:

„1864 május, Budapest, +Fiume?/ 1879-ben *növendék* a *Nauticán. Szolgálatát* a Fiume E *nevű bark hajón kezdte kadétként. 1884 júniusától tengerészhadnagy, e minőségben 2 évet szo*lgált egy dalmát vitorláson. *1887 decemberétől hosszújáratú kapitány.”*

Itt meg kell jegyezni, hogy dr. Zsigmond Gábor legújabb kutatásai során megtalálta Peterdi István iskolai bizonyítványait. Ezekben Peterdy mindig y-nal íródik, és születési helye többször is és teljesen egyértelműen „Bécs“-nek van megadva. Ő úgy gondolja, hogy Peterdi csakugyan ott született, de édesapja korai halála után anyjával Pestre költözött és itt járt már iskolába.

1. ábra. Peterdi Anna, a hadnagy édesanyja levelezőlapja fiához, Peterdi Istvánhoz Újpestről, 1887. szept. 8-án, a fiumei Akadémiára címezve, a „pedellus kezeihez”, mert fia állandóan úton volt. „...csak a gondok nem hagynak aludni. Ha a vizsga eredményt tudni fogom, írok bővebben...” a „hosszújárati kapitányi” vizsga miatt aggódott, ami mint már tudjuk, sikerült is. (Kapitän der Langen Fahrt) Ez egy óceán-licencet jelentett. /3/

„*Az Adria Rt. szolgálatában, 1890-ben máso*dtiszt, 1892-*ben első tiszt*.” írja tovább életrajzát

a „Nautica” listája. Itt meg kell állnunk egy pillanatra. Létezik egy levél Emma Peterdi címére Walker-ből Susák-ra (Fiume mellett), 1892-ből. Ha az Adria megrendelt hajói listáját tanulmányozzuk, arra az érdekes tényre lelünk, hogy azok nagy része 1892-ben, Low-Walker (manapság: Walker), Newcastle közelében fekvő hajógyárában készültek, szám szerint 7 hajó. Tehát a nyomok szerint Peterdi Istvánt, a tehetséges „hosszújárati kapitányt” és I. tisztet, egy vagy több hajó átvételével és hazahozásával bízták meg!

Innen írt feleségének, beszámolva kalandjairól, egy 2,5 penny-s angol díjjegyes borítékban. Ez az új felfedezésű levél egyben Peterdi István első ismert levele, amely még nem viseli magán a későbbi hajóposta-levelek sajátosságait, hiszen „normál” postai úton került továbbításra.

2. ábra. Peterdi István levele feleségének, Emmának az angliai Walker-ből Susakba, 1892-ből. /3/

Olvassuk tovább az életrajzát! Ebből kiderül, hogy 1898-ban az Árpád parancsnokaként megmenti az olasz Umberto gőzhajó utasait és személyzetét, amiért az olasz királytól egy arany kronométert kap kitüntetésként. A Zichy, Carola, Adria, Tisza, Szapáry, Buda, Széchenyi, Andrássy, Mátyás király és Petőfi gőzösökön is szolgált. 1903-ban a Zrínyi parancsnoka, 1906-ban pedig a Szent László gőzösön találjuk. 1910 februárjától 1914 januárjáig a Rákóczi vezénylő tisztje, majd márciustól 1915 augusztusáig a Szeged gőzösön dolgozott. 1916-ban szerepelt utoljára az Adria részvénytársaság nyilvántartásában. E kis bevezető után forduljunk a következő témához:

3. A HAJÓSTÁRSASÁGOK MEGSZERVEZÉSE

A magyar állam jelentős anyagi erőfeszítéseket tett a tengerhajózás megindítása érdekében. Mindenekelőtt 1882-ben megalapították az Adria Részvénytársaságot, 2,5 millió Ft tőkével és 150.000 Ft évi támogatással, az akkoriban csődbement, 1879 óta működő magánvállalkozás, a 7 hajóval rendelkező Adria Steamship Co. jogutódjaként. Valamennyi hajó angol hajógyárakban épült. A Társaság feladata volt a Földközi tenger nyugati felében fekvő kikötők látogatása, valamint Gibraltár szorosán áthaladva, egészen a francia, belga, holland és az angol kikötőkig történő hajózás.

1891-ben újabb átszervezésre került sor. Az Adria megnövelt támogatást kapott a Baross Gábor által vezetett minisztériumtól, évi

570.000 Ft erejéig. Ekkor vette fel az Adria Magyar Királyi Tengerhajózási Részvénytársaság nevet is.

3. ábra. A fiumei „Szapáry-kikötő" részlete, jobb oldalt az Adria palotájával (magas épület), bal oldalt az Ungaro-Croata Gödöllő nevű hajójával /3/

Ekkor már két társaság működött Fiumében, az Adria mellett a Magyar Horvát Tengeri Gőzhajózási Részvénytársaság, rövidebb nevén Ungaro-Croata is megalakult két másik, már szintén fennálló társaságból, azzal a feladattal, hogy a dalmát tengerpart kikötőit lássák el egész Ragusáig (ma: Dubrovnik). A Társaság tőkéje 1 millió Ft volt, a kormánytól évi 166.000 Ft támogatást kaptak.

Ez a „szereposztás" tükröződik a flotta hajóinak méretében is: míg az Ungaro-Croata kisebb hajókat − legfeljebb 70 méter hosszúságig − foglalkoztatott, addig az Adria hajói 70 méternél kezdődtek egészen 111 méter hosszúságig. Később további kisebb társaságokkal bővült a lista (Atlantica, Levante, stb), de ezekkel most itt nem kell foglalkoznunk.

A hajók darabszáma 1914-ben, az utolsó békeévben: Adria 31 hajó, Ungaro-Croata 45 hajó.

A következőkben kizárólag az Adria Magyar Kir. Tengerhajózási Részvénytársaság hajóin szállított úgynevezett „Peterdi-levelek" keletkezésével, típusaival, bélyegzőivel fogunk foglalkozni. E miatt jelen tanulmánynak nem célja a többi hajóstársaság (így pl. az Ungaro-Croata) hajóin szállított postai küldemények elemzése, bélyegzőinek bemutatása.

4. A POSTASZERZŐDÉS

Az 1892-es évben egy számunkra jelentős esemény történt. Államszerződés köttetett az Adriával, hogy a hajóin nemcsak terhet, hanem postát is szállítson és rendezték ennek körülményeit.

Ezek szerint, ha a leveleket a nyílt tengeren adták fel, azokat, mint magyar felségterületen feladottakat kell tekinteni, magyar bélyegekkel, magyar tarifa szerint. A kikötőkben viszont az ottani bélyegeket kellett használni, az ottani tarifa szerint.

Ezen felül előírták a "Paquebot" bélyegzők használatát, hajóposta levelek megkülönböztetésére. A Paquebot szó jelentése franciául: utasszállító tengerjáró hajó, az angol packet-boat kifejezés elfranciásítása, eredeti jelentése tehát csomagszállító hajó.

Első postai megjelenése 1894-ből ismert, általános használatát az UPU 1897-ben fogadta el. A magyar rendelet 1893. december 13-án jelent meg és 1894. jan. 17-én lépett életbe.

300

alól van ugyan, de az illető küldeménynek egyuttal megtérítendő frankodija 4½ frtot vagy ez összegnél többet tesz ki;

b) melyekre nézve az igazgatóságok megegyezésre nem jutnak vagy a melyeknél a kárnak közösen való viselése foroghat szóban.

A felsorolt esetekben, valamint az 500 forintot meghaladó ügyekben a kártérítés mikénti kiegyenlitését magamnak tartom fenn.

A megengedett esetekben az eljárás a következő:

1. ha ausztriai pénztárból magyar pénztár rovására adandó kárpótlás illetőleg kártérités, az ausztriai posta- és távirdaigazgatóság közli a magyar posta- és távirdaigazgatósággal a megtérítendő összeg nagyságát. Utóbbi az érdekelt ausztriai posta- és távirdaigazgatóság czimére a megfelelő összegről portómentes utalványt ad fel;

2. ha magyar pénztártól adandó kárpótlás illetve kártérités ausztriai pénztár számára, a magyar posta- és távirdaigazgatóság közli az érdekelt posta- és távirdaigazgatósággal a kárösszeg nagyságát.

Az ausztriai posta- és távirdaigazgatóság az összeget szintén portómentes utalványnyal küldi meg, beérkezése után a magyar posta- és távirdaigazgatóság a kárpótlást illetőleg kártérítést a feladónak kifizetteti.

Ugyancsak 1894. évi január 1-től kezdve a belföldi forgalomban is a kárpótlás illetőleg kártérités összegét, azon posta- és távirdaigazgatóság, melynek terhére a károsszeg kifizettetik, a kifizető posta- és távirdaigazgatóságnak portómentes utalványnyal küldje meg.

A posta- és távirdaigazgatóságok számosztályai havonként egyrészt a belföldi, az Ausztriával és a Németországgal („P. és T. R T.“ 1890. évf. 73. sz.) való forgalomban portómentes utalványnyal megküldött kárpótlási és kártérítési összegekről, másrészt a megjelölt forgalmakban portómentes utalványnyal beérkezett hasonló természetű összegekről, két kimutatást állitanak egybe.

A kimutatásokat hozzám a posta- és távirdaigazgatóságok, a következő hó 15-éig terjeszszék fel.

Budapesten, 1893. deczember 18. **Lukács.**

A tengeri postahajókon feladott levelezések lebetüzése.

87.483.

A m. kir. postai főegyezmény 11. czikk 3. §-a kimondja, hogy a nyilt tengeren levő postahajók levélgyüjtő szekrényébe dobott vagy a hajó parancsnokának kezeihez szolgáltatott levelezések azon országok levéljegyeivel és díjszabása szerint bérmentesitendők, melynek az emlitett postahajó tulajdonát képezi vagy a melyhez tartozik, a kikötőben s a hajókon feladott levelezések ellenben azon országok levéljegyeivel és díjszabása szerint bérmentesitendők, melynek vizeiben a postahajó tartózkodik. (L. 1892. évi „P. és T. R. T.“ 162. lapján foglalt 36.783. sz. rendelet 1. §-át.)

Ily levelezések lebetüzése a postai fölszerződés foganatositására alkotott szabályzat VI. czikk 3. §-a értelmében a hajón levő posta-közeget vagy ha ilyen nincs, azon postahivatalt illeti meg, a melynek a levelezések átadatnak.

Miután azonban ezen eljárás folytán az utóbbi levelezések eredetére és a reájok alkalmazott levéljegyek jogos használatára nézve kételyek támadhatnak, az egyetemes postai egyesülethez tartozó országok közös elhatározás folytán a szabályzatnak idézett §-át azon határozattal egészitették ki, hogy a kikötőbeli postahivatalok postahajóktól átvett levelezéseket a helyi és kelti bettüző lenyomaton kivül — lehetőleg a levéljegy mellett — még egy „Paquebot“ feliratú bettüző lenyomatával is lássák el.

Ez uj eljárás 1894. évi január hó 17-én lépvén életbe, utasitom azon tengerparti kir. postahivatalokat, melyek tengeri postahajóktól levelezéseket darabonként átvesznek, hogy a fent emlitett naptól kezdve ily leveleket, amennyiben a hajón még meg nem bettiztettek volna, a saját helyi és kelti bettüzővel és egyuttal „Paquebot“ feliratú bettüzővel is lássák el, ha pedig az illető levelezések már a hajó kelti bettüzőjével volnának ellátva, nyomják melléje a „Paquebot“ bettüzőt, saját helyi és kelti bettüzőjét pedig ez esetben csak a levelezés hátlapjára alkalmazzák.

A m. kir. központi posta- és távirdai gazdászati hivatal utasitva van, hogy a „Paquebot“ feliratú bettüzőt szerezze be s az illető hivatalnokoknak megküldje.

A posta- és távirdaigazgatóság e bettüzőket a kerületi leltárba vegyék föl.

Budapesten, 1893. deczember 13.

A „Távirdaüzleti szabályok és távirdatarifák“ ujabb kiadása.

90.650.

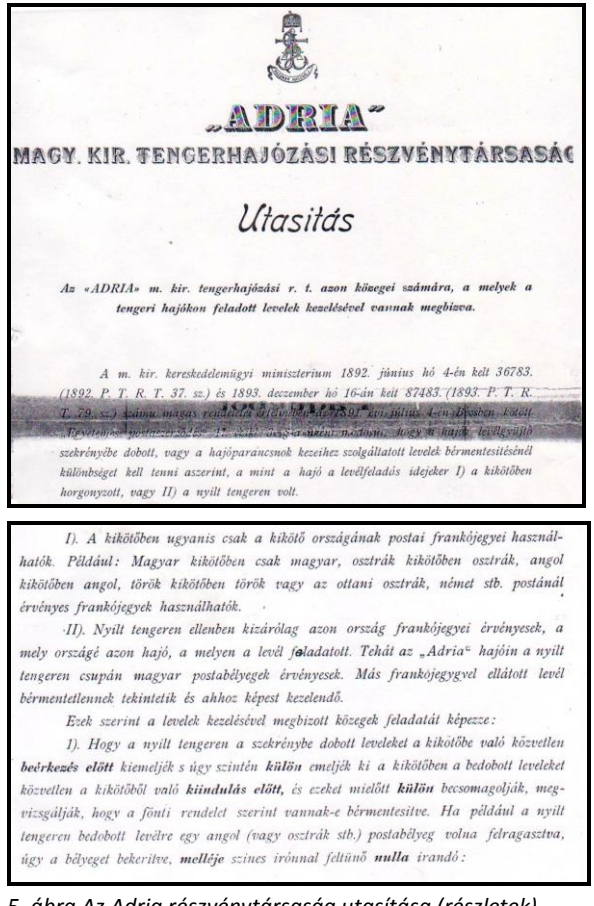
A távirda használatára nézve érvényben álló s különböző rendeletekben és bivatalos közleményekben szétszórt szabályokat „Távirdaüzleti szabályok és távirdatarifák“ czim alatt, szervesen feldolgozva összeállittottam s a bivatalok közt szétosztottam.

E hivatalos szabálygyüjtemény, mely úgy a belföldi, mint a külföldi forgalomra nézve a dijtételeket is magában foglalja, a magyar távirda s az annak szolgálatait igénybe vevő hivatalos és magánfelek közti viszonyra nézve egyedül mérvadó.

Ennélfogva minden kérdés, mely ezen viszonyból származik, az ezen hivatalos kiadványban foglalt

4 ábra. A levelek szállítására vonatkozó rendelet

A PRT-ben megjelent rendelet részletesebb, magyarázó szöveggel kiegészített változatát közölte az Adria részvénytársaság a dolgozóival „Utasítás” formájában.

„ADRIA“

MAGY. KIR. TENGERHAJÓZÁSI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Utasitás

Az «ADRIA» m. kir. tengerhajózási r. t. azon közegei számára, a melyek a tengeri hajókon feladott levelek kezelésével vannak megbizva.

A m. kir. kereskedelemügyi minisztérium 1892. június hó 4-én kelt 36783. (1892. P. T. R. T. 37. sz.) és 1893. deczember hó 16-án kelt 87483. (1893. P. T. R. T. 79. sz.) számu magas rendeletei értelmében a 1893. évi július 1-én Bécsben kötött Egyetemes postaszerződés 11. czikk 3. §-a szerint módositott, hogy a hajón levő gyüjtő szekrényébe dobott, vagy a hajóparancsnok kezeihez szolgáltatott levelek bérmentesitésénél különbséget kell tenni aszerint, a mint a hajó a levélfeladás idejeker I) a kikötőben horgonyzott, vagy II) a nyilt tengeren volt.

I). A kikötőben ugyanis csak a kikötő országának postai frankójegyei használhatók. Például: Magyar kikötőben csak magyar, osztrák kikötőben osztrák, angol kikötőben angol, török kikötőben török vagy az ottani osztrák, német stb. postánál érvényes frankójegyek használhatók.

II). Nyilt tengeren ellenben kizárólag azon ország frankójegyei érvényesek, a mely országé azon hajó, a melyen a levél feladatott. Tehát az „Adria“ hajóin a nyilt tengeren csupán magyar postabélyegek érvényesek. Más frankójegygyel ellátott levél bérmentellennek tekintetik és ahhoz képest kezelendő.

Ezek szerint a levelek kezelésével megbizott közegek feladatát képezze:

*1). Hogy a nyilt tengeren a szekrénybe dobott leveleket a kikötőbe való közvetlen **beérkezés előtt** kiemeljék s úgy szintén **külön** emeljék ki a kikötőben a bedobott leveleket közvetlen a kikötőből való **kiindulás előtt**, és ezeket mielőtt **külön** becsomagolják, megvizsgálják, hogy a fönti rendelet szerint vannak-e bérmentesitve. Ha például a nyilt tengeren bedobott levélre egy angol (vagy osztrák stb.) postabélyeg volna felragasztva, úgy a bélyeget bekeritve, **melléje** szines irónnal feltünő **nulla** irandó:*

5. ábra Az Adria részvénytársaság utasítása (részletek)

5. A FORRÁSOK

Jelen írás a Peterdi levelek első alkalommal történő összehasonlító feldolgozása. A szerzők gyűjteményeiket kiegészítették a Bélyegmúzeum érdekesebb darabjaival, valamint egyéb forrásokkal, így közel 450 db küldemény állt rendelkezésre a vizsgálathoz. Ennek folyamán kiderült,

hogy a levelek rendszerezése bélyegzők, frankatúrák, stb. szerint lehetetlen, mert túl színes és változatos a fennmaradt anyag. Ez inkább előny, mint hátrány, ám emiatt célszerűbbnek bizonyult az évjáratok szerinti feldolgozás.

Jelen munka anyaga négy forrásból származik:

1. A Bélyegmúzeumban elhelyezett hatalmas hajóposta anyag, aminek eredetéről nem volt feljegyzés. A levelek A-3 méretű korabeli kartonokra vannak csirizzel felragasztva, de sajnos csak az előoldalak. Így a mai fogalmak szerint gyűjtési célra nem teljes értékűek.

Viszont annál nagyobb volt a meglepetése az anyagot átnéző és a jelen cikket jegyző Mafitt-delegációnak, amikor a kézírások elemzése után kiderült, hogy az album oldalait Peterdi kapitány iratozta fel és az anyagot maga rendezte össze. Az illusztrációk leírásának végén ezt a forrást **/1/**-gyel jelöljük.

2. Korábban az USA-ban élő, jelentős filatéliai ismeretekkel rendelkező dr. Szilágyi Pál (1936-2007) foglalkozott a Peterdi levelek gyűjtésével és publikált az angolszász területen néhány cikket. Kb. 120 darabból álló gyűjteményét 2002-ben árverezték Budapesten, de az anyagnak akkor csak kis része került eladásra. Mintegy száz darabos maradék gyűjteménye egyben maradt és ma már egy budapesti gyűjteményben található az azóta vásárolt többi darabbal együtt. **/jele: 2/**

3. Egy Ausztriában élő, komoly szaktudással rendelkező gyűjtő anyagából. **/jele: 3/**

4. Egyéb gyűjteményekből és árverési adatokból. **/jele: 4/**

6. A KEZDETEK (AZ 1897-ES ÉV)

Tehát 1894-ben, az Államszerződés és az Utasítás érvénybe lépésekor Peterdi István I. o. kapitány volt, az Adriának pedig a hajólista szerint már 15 hajója üzemelt. Viszont hiába keresünk ilyen leveleket, nincsenek.

Az első eddig ismert Peterdi kézírásával fennmaradt levél, illetve leveleződlap 1897.11.22.-ről, Reggio Calabriából származik és a „Paquebot" bélyegzőt viseli, Ausztriába címezve.

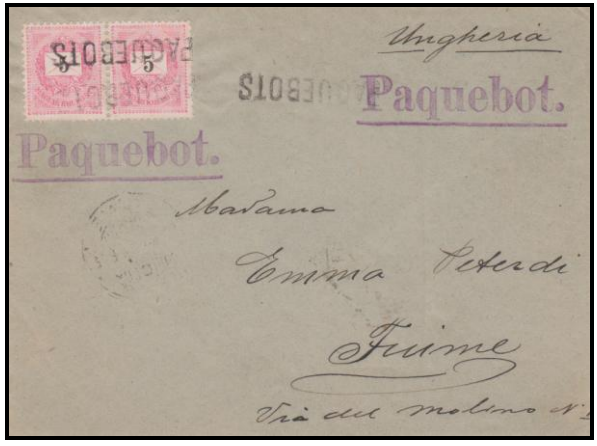

6. ábra. Peterdi kapitány által írt első ismert levelezőlap szabályos 5 kr-os bérmentesítéssel korának ismert hajóposta gyűjtőjének, Dr. Knopf-nak címezve. A bérmentesítésből kiderül, hogy „tengeren" írták, illetve adták fel. Azt is írja a levelezőlapban, hogy a következő lap majd Máltáról fog menni. Az előírásoknak megfelelően a „Paquebot" bélyegző színe lila. Már látható az „S.S ANDRÁSSY" mellékbélyegzés is, ami ugyan nincs előírva, de megtiltva sincs. /2/

A következő, szintén igen korai Peterdi-levél mindössze három nappal később íródott felesé-

gének, Emmának, Fiuméba. 2x5 kr. fekete számú krajcáros bélyeggel van bérmentesítve. Ez a magyarföldi, külföldre szóló levéltarifa, 2-szeres lila "Paquebot" bélyegzéssel. Ám ugyanitt, értéktelenítésként egy másik, fekete színű "PAQUEBOTS" bélyegző is megjelenik, közvetlen a bélyegekre háromszor leütve (az első kettő gyengén.)

A levél hátoldala még érdekesebb. Mindenek előtt egy „Catania Ferrovia" postabélyegző, de a mellette levő olasz nyelvű megjegyzés az érdekes, mintegy magyarázatként a szokatlan kombinációért, hogy hogyan kerül a magyar bélyeg Szicíliába: „Magyar gőzhajó levelezésével érkezett Cataniába." Két nappal később érkezett a levél Fiuméba, 1897. nov. 27-én.

*7. ábra. Az első ismert Peterdi hajóposta-levél lila „Paquebot" és fekete „*PAQUEBOTS*" bélyegzőkkel, Cataniából, Fiuméba, 1897. nov. 25-én. A puristák szerint ez a „*PAQUEBOTS*" bélyegző, „s"-el a végén, mint már említettük, nem tartozik a szabályos bélyegzők közé! /3/*

8. ábra. A levél hátoldala a postahivatal magyarázó szövegével és a fiumei érkezési bélyegzővel (egyébként mindig a „C" jelű bélyegző szerepel a levelek hátoldalán, mivel ez volt a kikötői postahivatal). Hajónevet e levélen nem találunk. /3/

7. AZ 1898-AS ÉV

1898 januárjától megindul a levéláradat. Jelenleg több mint száz küldeményt ismerünk ebből az évből. A kapitány bejárja a Földközi-tengert, mint egy bolygó hollandi, Málta, Messina, Catania, Siracusa, Molfetta, Riposto, Reggio Calabria, Bari, Maurizio, Almeria, Ancona, Nápoly, Genova, Patras, Trieszt, Marseille, Le Havre, Valletta, majd Gibraltár, Rotterdam, Algier és Greenock (Skócia) bélyegzőivel találkozunk.

De ezek a levelek sem egyhangúak, mindegyiken a színes bérmentesítések, kombinációk és bélyegzők örvendeztetik meg a lelkes filatelisták százait. Még a bélyegek felragasztásánál is hallatlan kreativitást látunk. Mondhatjuk, hogy

a magyar postatörténet legszebb darabjai a Peterdi-érából származnak, talán csak a II. infláció szebb darabjaival hasonlíthatók össze. Csak hogy itt, a jelek szerint egyetlen személy alkotóművészetét láthatjuk.

A kapitány, valószínűleg mindjárt az elején, mikor a saját kreativitását felfedezte, mintegy mámorba került. Sziporkázó fantáziájára hadd mutassunk be két levelet, melyek maguk helyett beszélnek. Az első 1898. január 8-án Bariból Siracusába ment, a magyar levéltarifa szerint külföldre 10 krajcár kellett volna. Ezt fel is ragasztotta, de hogyan? Egy felezett 15 kr-os bélyeg = 7,5 kr + egy felezett 5 kr-os = 2,5 kr = 10 kr. És elfogadta a Bariban a posta? El bizony. Hátha a felezés a magyaroknál nemzeti szokás lehet?

9. ábra. Az első, felezéssel bérmentesített 10 kr-os küldemény 1898 januárjából. Bari-Siracusa útvonalon, a posta elfogadta a bérmentesítést és a levelet továbbította. /2/

A levélen itt is egy olasz nyelvű magyarázó szöveget találunk, miszerint a magyar parancsnok rendelte el a felezést. Annál izgalmasabb, hogy a 15 kr-os felezett bélyeg második felét megtaláljuk 2 nappal később egy másik levélen! Hazaúton Bari-ból, mielőtt a hajó befutott volna Fiuméba, megcímeztek még egy levelet egy ottani címre, megint csak 10 kr-ral bérmentve, ezúttal a "maradék" fél 15 kr-ossal, mint 7,5 kr, és 1+1+½ kr-ral kiegészítve, mint 2,5 kr = 10 kr.

10. ábra. Felezett bélyeges kísérlet egy 10 kr-os frankatúrára, Bari-val ellentétben Fiumében nem fogadták el, 8 krajcárnyi bélyeget még fel kellett ragasztani. /3/

A bélyegek fölött magyarázatként áll: „hivatalosan vágott bélyegek". Igen ám, de Fiumében már tudták, hogy az nem magyar folklór, hanem játék, és mellé írták: "A tengeren érkezett utólagosan teljesített bélyeggel" és 8 krajcárt még bevasaltak a feladótól. Mindkét levél hátoldalán „Fiume, 98. Jan. 10." bélyegző. Kék irónnal „8"

díjkiegészítés jelzés. Úgy látszik, a kapitány kedve elment a felezésektől, meg túl komplikált is volt az egész, így csak pár darab felezett bélyeges küldeményt ismerünk. Mind 1898-as.

A következő Peterdi-akció nem váratott sokáig magára, ezúttal néhány válaszos levelezőlapot irt meg 1898 márciusában. A probléma csak a címzésnél volt, a címzett, épp úgy, mint ő, lakással a cél helyén nem rendelkezett.

Ezért e lapokon mindig az ott honos cégek nevét találjuk, így például az itt bemutatott példányon: Nápolyban, a Holme és Co. cégnél, egy kapitány kolléga kezeihez. „presso Cap. G. Buriello“. Az 52 mm-es Paquebot bélyegző ezúttal zöld, ugyanúgy, mint a hajó megjelölése: Magyar Királyi „Adria“ Gőzös. A bélyegen látható, „szabálytalan” „PAQUEBOTS” érvénytelenítés fekete színű. A belföldre érvényes 2 kr-os díjjegyes levelezőlap külföldi tarifájának megfelelően 5 kr-ra kiegészítve. A kártya írásos oldalán: Per mare és dátum, aláírás: Peterdi. Postabélyegző: 'Catania Ferrovia', 17. 3. 98.

11. ábra. A válaszos levelezőlap első oldala /3/

A válasz nem váratott sokáig magára, már 4 nappal később válaszolt Buriello, szintén a tengeren, „per mare“, tudva, hogy Peterdi akkorra Marseille-be fog érkezni, megint csak egy ottani cég leveleivel, ezúttal szürke „Paquebot”-bélyegzővel, alatta „S.S. Andrássy”, „Porto Maurizio” postabélyegzővel 21.3. 98.-ról és már másnap Marseille-be érkeztetve.

A két különböző színű 52 mm-es bélyegző egy és ugyanaz válaszos levelezőlapon azt a teóriát sugallja, hogy az u.n. Peterdi-levelek nem kizárólagosan az ö kezein mentek át, hanem a kiegészítő bélyegzőket több másik nagyobb hajón is felhasználták.

Így ez évből az S.S. Andrássy és a Magyar Királyi Adria Gőzös mellett a „Piroscafo Buda“ és „Piroscafo Tisza“ hajóbélyegzőket is találunk. Ez utóbbi 2 hajó szintén az Adria társaság kötelékében volt.

12. ábra. A levelezőlap másik oldala /3/

A kapitány mindig ügyelt a helyes bérmentesítésekre, noha a postadarabok külföldön futottak,

ahol úgysem tudták volna, mennyi magyar bélyeg kellett rájuk.

Nézzünk meg egy gyönyörű, kontraszt-dús levelet az S.S. Andrássy-n feladva, 14.II.98-as dátummal, Máltába az osztrák-magyar konzul kezeihez, továbbításra. A levélen 5 krajcár bélyeg van (a bal sarokban 2 kr és jobbra 3x1 kr), ami levélre kevés lett volna. Ha a levél két oldalát megnézzük, mind a kettő nyitva van, tehát ez nem levél, hanem egy újságszalag, és így az ötkrajcáros díj a helyes.

13. ábra. Újságszalag Máltára /3/

1898 áprilisa egy újabb bélyegzőkreációt hozott, egy nagy vitorlás hajót, 55x60 mm-es méretben.

Ez lila és zöld színben található, persze a színeknél tudni kell azt, hogy tiszta színek sokszor nem léteznek, hanem ezek vegyes színek, innen is egy kicsi, onnan is egy kicsi.

Sokszor ezek a vitorlás bélyegzések eléggé elmosódottak, az egyik legszebb a legelső, amely 1898. április 20-i feladású. A színeknél persze itt nincs vita, mivel egymás mellett található 4 különböző színű és kiválóan olvasható bélyegzés.

14. ábra. 1898. április 20-án Maurizio kikötőjében (egy kis kikötő San Remo közelében) feladott nyomtatvány Marseille-be, szabályos 3 kr-os bérmentesítéssel, „Paquebot" zöld, „Magyar Királyi Adria Gőzös" piros, „Porto Maurizio" fekete és a „Vitorlás" kék bélyegzéssel /4/

Peterdi maga tudta, amikor összeállította a Bélyegmúzeumban található anyagot, hogy ebből a vitorlás bélyegzésű küldeményekből csak néhány darab létezik, emiatt a múzeumi levelezőlap bal alsó sarkába odaírta, hogy „RRR".

15. ábra. Ugyanazon vitorlás bélyegzés, ugyanazon időből, a bal alsó sarokban az „RRR" jelzéssel /1/

Mindjárt itt le kell szögeznünk egy fontos tényt. A kapitány leveleit kritizálók állandóan hangoztatják, hogy eltekintve az 52 mm-es „Paquebot” bélyegzőtől, minden más, általa használt lebélyegzés szabálytalan, sőt tilos. De ha ez így van, akkor miért fogadta el a jóformán összes európai kikötőváros postahivatala éveken keresztül portózás nélkül ezeket a leveleket? Reggio Calabria postahivatalának egy pár napos időszakától eltekintve, NEM ISMERÜNK MEGPORTÒZOTT MAGYAR HAJÒPOSTA KÜLDEMÈNYT!

Az alábbi levél nagyon érdekes, mert ilyen portókísérletet mutat. 1898 márc. 15-én Reggio Calabria postahivatalában a hajó postaládájának tartalmának bemutatásakor egy levelet kifogásoltak, mert csak 3 krajcár magyar bélyeg volt rajta. E bélyegek fölött egy áthúzott nullát látunk, ami azt jelentette, hogy a bélyegek érvénytelenek. A bérmentesítés mellett egy „T“ betűt látunk, majd alatta jobbra „9“ mint portó összeget. Azonban mindkét portójelzés érvénytelenítő áthúzással visszavonva.

Vajon miért? Szerintünk a 3 krajcár szabályos tarifa volt, nyitva feladott nyomtatványok kerültek ennyibe. Számos ilyen hajóposta levelet ismerünk 1900-ig, amikor felemelték a tarifát. A bélyegeken utalás a frankatúra eredetére: S.S. Andrássy.

Hogy miért akarták megportózni, nem lehet megállapítani. Úgy látszik a még személyesen jelenlevő magyar tengerész felszólalása után a posta elállt tervétől, és átengedte a levelet, amelyet bizonyít a hátoldali érkezési bélyegzés is.

16. ábra. 2+1 kr. bérmentesítéses nyomtatvány Reggio Calabriából Messinába. /2/

Egy másik, a Bélyegmúzeum birtokában levő levélen Fiuméba, szintén Reggio Calabria-ból ezúttal vonaton futva, 35 krajcáros magas bérmentesítéssel, mivel túlsúlyos „45 gr”, nem lett elismerve a frankatúra, és olasz nyelven árulkodik a postaalkalmazott, hogy hogyan kapta a levelet. Fiumében persze a “T” jelzést ignorálták.

17. ábra. Túlsúlyos levél Reggio Calabriából Fiuméba és megportózva. /1/

Ezen a két levélen kívül más portózott magyar hajóposta küldeményt nem ismerünk!

Az előző levélen egy zöld mellékbélyegző látható: „S.S Andrássy”. Ilyen mellékbélyegzők (fedélzeti bélyegzők), melyek általában, (de nem mindig) a levélen és nem a bélyegeken vannak, a tengeren feladott leveleken találhatók.

Ebből az időszakból ismeretes még:

- “Magyar Királyi Adria Gőzös” (két sorban)
- „S.S. Tisza”, (üstökössel mindkét végen)
- „M. K. Adria” (üstökössel)
- „Reg Ung. Societa Navigaziona Adria”
- „S/S Adria”
- „Piroscafo BUDA”
- 5-vonalas bélyegzőben „MALTA” szó.

Általában a mindig jelenlevő “Paquebot”- bélyegzőkkel azonos színben.

Ebből az időből ismerünk egy 50 kr-os bélyeggel bérmentesített, Fiuméba címzett levelet Emma Peterdinek, a kapitány feleségének címezve, szürkés Paquebot és S.S. Andrássy bélyegzőkkel. Az egyedülállóan magas, egybélyeges bérmentesítés magyarázata a levél bal oldalán látható: „Expresse/Sürgős”. Rendkívüli ritkaság, másik ilyen példányt nem ismerünk, a Bélyegmúzeum anyagában sem láttunk hasonlót. Érdekes, hogy ilyen magas névértékű bélyegek is a hajón egyáltalán raktáron voltak! Megjegyzés: a „Paquebot“ és az „S.S. Andrassy“ bélyegzők különállóak, és csak néhány esetben kerülnek egymás alá ütve.

18. ábra. 1898. márc. 24. Expressz levél Marseille-ből Fiumeba /2/

Eddig általában mindig magyar bélyegeket találunk a leveleken. A frankatúrák azonban lélegzetelállító fantáziára utalnak.

NINCS KÈT LEVÉL, MELYEK BÈRMENTESÍTÉSE AZONOS LENNE!

A bélyegeknek a borítékon történt elhelyezése, a színes számú és a fekete számú krajcárosok együttes felhasználása, a több bélyeges variációk, a bélyegzések színei, e szinte határtalan lehetőségek tesznek minden magyar hajóposta levelet vizuális eseménnyé. Magyarország az egyetlen európai ország, melynek hajóposta-levelei ilyen kreatív fantáziát mutatnak.

Meg kell jegyezni azt is, hogy a különböző hajónevekkel és különböző kézírással ellátott levelek nem mindig Peterdi munkájára utalnak!

1898 tavaszától találkozunk először a kikötőben felhasznált, külföldi bélyeges küldeményekkel.

Így például az alábbi levélen, ahol 2 + ½ pennys máltai bélyegeket látunk. A levelet a kikötőben adták fel, ezért nincs magyar bélyeg rajta, csak a bélyegen látható „érvénytelenítés“: M.K. ADRIA (üstökössel), alatta „PAQUEBOT“, mindkét bélyegző lila színben. Úgy látszik, a máltai posta ezt a bélyegzőt elfogadta, a levelet (hajón) továbbította Marseille-be, ahol a hátoldalra az érkezési bélyegzőt ráütötték: 18. AVR. 98.

19. ábra. Korai levél Máltából Marseille-be, idegen ország bélyegeivel. /3/

Ekkor jelennek meg az első „Tengeren“ és „Kikötőben“ mellékbélyegzők is, utalva a levelek eredetére. Ezek színe általában megegyezik a többi, a levélen levő bélyegző színével. Ezen bélyegzők nem voltak a kezdettől fogva a leveleken, később sem mindig találhatóak meg rajtuk, de előfordulásuk az idő múltával egyre sűrűbbé vált.

A “Nagy Vitorlás hajó” bélyegzés, amely mint említettük, 1898 tavaszán került felhasználásra, nagyon ritka, jelenleg 11 bélyegzés ismert belőlük, zöld és lila színben. Hadd mutassunk be két másik levelet is e filatéliai csemegével.

Az elsőn egy olasz 5 centesimi redukált portóval ellátott levelet látunk, valószínűleg egy olasz kikötőből. Hogy az egész még látványosabb legyen, az 1 centesimis bélyegeken egy nagyon széles bélyegszél darabot használtak fel, a „LIRE 4“ összesítő szövege töredékével és egy ornamentummal. Erre került zöld színben, kétszer leütve a nagy vitorlás hajó, pirosan a „Paquebot“ és lilán az „S.S. Andrassy“ bélyegzők. A levéllel egy utast örvendeztettek meg: Monsieur F. Cheylan egy „Passager á bord du N/avigatione/ C/ompania/ Adria“ volt, az osztrák-magyar követség címén. Tehát az Andrássy hajóról feladtak egy levelet egy utasnak, aki majd az Adria hajóval érkezik Máltára. A levél hátoldalán MALTA MY.1. 98 érkezési bélyegzés. Egy gyönyörű hajóposta levél, melybe a feladó láthatóan minden fantáziáját beleadta.

(Kereskedelmi megjegyzés: a sok máltai viszonylat oka, hogy az Adria hajói Máltába sok fát szállítottak építkezési célból.)

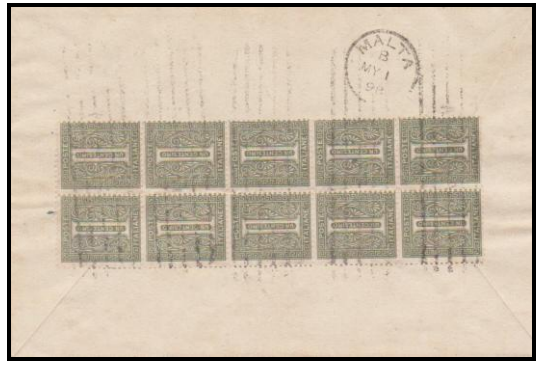
20. ábra. 2 + 3x1 centesimis bélyeges bérmentesítés Málta szigetére címezve, La Valetta fővárosba, 1898. máj. 1-i érkezéssel. /3/

De nincs olyan szép levél, melynél ne lehetne egy még szebbet találni. Ugyanazon a napon feladtak még egy levelet ugyanott, ezúttal a teljes, 25 centesimi külföldi levél bérmentesítéssel, Duimich kapitány kollégának, szintén a konzul úr, A. Kohen címén.

A levélre 25 centesimi, mint 7x2c + 1c. Az előoldalon, valamint 10x1c a hátoldalon lett felragasztva. Megint 3 különböző színben van lebélyegezve, a hátoldalon pedig az ötsoros MALTA bélyegzővel. Itt is felhasználták a bélyegszéleket a látványosság fokozására. Hogy a négyes blokk széle szövege jobban érvényesüljön, a bélyegeket fordítva ragasztották fel, de ez nem zavaró, a kereszt a bélyegképben neutrális állású, de a "MEZZO" szótöredék nagyon szépen megeleveníti a levél bal oldalát. Ebből is láthatja a kedves olvasó, hogy mennyi szeretettel és élvezettel komponálták e leveleket, melyek mindig tarifahelyesek és a postautat végigfutották.

21a. ábra. Levél olasz kikötőből Máltára, 25 centesimi tömegfrankaturával, a „Nagy Vitorlás hajó" bélyegzővel, mely csak kb. 14 napig került felhasználásra. /2/

21b. ábra. A levél hátoldala az érkezési bélyegzéssel

Az 1898-as év április hava rendkívüli termékenységet mutat. Az itt analizált egyik gyűjteményben egyedül 16 darabot találunk ebből a hónapból, ez aránytalanul sok a többi hónapokhoz képest, melyekből kb. 4-5 db fordul csak elő. Hogy lehet ez? Ha analizáljuk a magyar hajóposta anyagot, azt látjuk, hogy első alkalommal fordulnak elő levelek Gibraltáron túlról.

Ennek két oka volt. Először is az „Adria" társaság megkötötte a szükséges partraszállási szerződéseket az ottani országokkal, másodszor pedig Peterdi kapitány letette a táraság kérésére a francia révkalauzi vizsgát, mely az ottani navigációt jelentősen megkönnyítette.

A gibraltári szoroson áthaladó első utazásra utalást a következő levélen találunk. A levél egy magán címre Goriziába ment, amely cím többé nem ismétlődik meg a többi címzettel ellentétben. Ennek az az oka, hogy ezt a levelet nem Peterdi kapitány írta, hanem a hajó valamely más beosztású tengerésze. A levélen szabályos, 10 krajcáros bérmentesítést látunk, 5 kr +2 kr fekete szá-

mú és 3 kr színes számú bélyeg formájában, szürke „Paquebot“ majd még egy kisebb formátumú, fekete színű „PAQUEBOT“ bélyegzővel együtt, valamint az utalást „Tengeren“ a feladás helyére. A levél „Gibraltar MY 27 98“ + „A26” úgynevezett „méterbélyegzéssel” lett ellátva.

22. ábra. 1898. máj. 27-én feladott levél Gibraltárból Goriziába, a hátoldalon „2.6.98. Görz“ osztrák vonalkás érkezési bélyegzéssel. /2/

Ez a látványos darab azért rendkívül fontos, mert ettől a dátumtól kezdve fordulnak elő Nyugat-Európa kikötőiben feladott hajóposta levelek, úgy mint: Spanyolország, Franciaország, Belgium, Hollandia, Anglia, Skócia, valamint Algéria és Görögország, még mindig az 1898-as évben!

Hogy honnan tudjuk mindezt? A hajópostánk összesített anyagával történő foglalkozás olyan meglepetéseket tartogat számunkra, ami még a tapasztalt filatelistákat is lázba hozza. Első ízben van alkalmunk hajóposta levelek alapján bizonyos esetekben a hajók útját rekonstruálni. A szerződések érvénybe lépése után az „Adria” tehát 1898. május 27-én még Gibraltárban volt, majd követve útját június 4-én Le Havre-ban, Franciaországban van, majd június 11-én Rotterdamban találjuk.

Ez az útvonal, és az időpontok teljesen logikusnak tűnnek, mert odafelé kirakodással kellett foglalkozni és arra időt szánni, hiszen a modern konténeres rakodási módszereket akkor még meg sem álmodták. Hogy ezek a levelek ugyanazon hajóról származnak, azzal bizonyítható, hogy mindegyiken a hajóra utalásként: „M.K.A.” valamint az ötsoros „M.K.A. és horgony” mellékbélyegző megtalálható.

A fekvő horgonyos, kb. 55 mm-es bélyegző mindkét végen fekvő helyzetben található. Az eddig csak a cikkekben, mint rajzolt ábrán található bélyegzőt először tudjuk eredeti levélen bemutatni.

23. ábra. Le Havre kikötőjéből 1898. jún. 4-én feladott levél Fiumébe, felesége nevére, színes számú és fekete számú 10 kr-os vegyes bérmentesítésként. Minden mellékbélyegző lila színben. Szigonyos MKA bélyegzés, valamint Le Havre 4. June 98. feladási bélyegzés. Hátoldalon Fiume 98. június 7. érkezési bélyegzés. /2/

Ez a horgonyos bélyegzés a legritkább bélyegzők egyike, a mai napig mindössze 6 példány létezéséről tudunk egy lila, egy piros és négy darab zöld színben, 3 db magánkézben, 3 db a Bélyegmúzeumban. Kétségtelenül a legszebb levelek egyike az alábbi Párizsba küldött levél, a gibraltári bélyegeken levő piros színű bélyegzéssel .

24. ábra. 1898. jún. 4-én Le Havre-ból Párizsba feladott 25 centes levél, piros MKA horgonyos bélyegzéssel, a jobb alsó sarokban Peterdi kapitány „R.R.R." jelölésével /1/

Peterdi kapitány zsenialitása 1898-ban még további két újítást eredményezett:

Rájött arra, hogy a levélen lévő helyhiány kiköszöbölése céljából a bélyegeket lehet egymásra is ragasztani és így nagyon látványos megoldások keletkezhetnek. Egy-egy világos színű négyestömb közepére ragasztott szóló bélyeg pedig felér egy képzőművészeti alkotással is.

A másik újítása az volt, hogy a már többféle színben idáig is alkalmazott PAQUEBOT bélyegzést egyszerre két színben állítja elő. Az alábbi levélen együtt látható mindkét megoldás:

25. ábra. 1898. nov. 13-án Gibraltárból Glasgow-ba feladott levél látványos, egymásra ragasztott krajcáros bélyegekkel, szabályos 20 kr-os (2. súlyfokozatú) bérmentesítéssel és kétszínű (lila-zöld) „Paquebot" bélyegzéssel /3/

8. AZ 1899-ES ÉV

A kapitány ebben az évben is tovább folytatta rendkívül változatos tevékenységét. A mai napig kb. 70 küldeményt ismerünk ebből az évből.

Az évet egy angliai fuvarral kezdte, ahová gabonát szállított. Onnan jelentkezett január 26-án feleségének, Peterdi Emmának. Nyilván hosszú beszámolója lehetett a januári viharos utazásról, mivel a levél bérmentesítése a dupla súlyra utal.

26. ábra. 1899. jan. 26-án a skóciai Greenock-ból feladott második súlyfokozatú levél Fiuméba eltérő színű „Paquebot" és „Tengeren" bélyegzésekkel /2/

Ma már tudjuk, hogy ha a kapitány beért egy kikötőbe, akkor nem egy, hanem több levelet is feladott és arra mindig ügyelt, hogy azok között két egyforma soha ne legyen.

27. ábra. Ugyanaznap feladott nyomtatvány Greenock-ból Fiúmába Peterdi Károlynak, a kapitány akkor még csak 6 éves fiának címezve. /3/

Azt tudjuk, hogy a kapitány februárban és márciusban több földközi-tengeri fuvart még lebonyolított, aminek az utolsó jelenleg ismert levele 1899. március 16-áról származik. Általában idáig a fellelhető anyagok alapján szinte hétről-hétre követni tudtuk Peterdi kapitány útjait részben a Földközi tengeren, részben az Atlanti-Óceán spanyol, portugál, francia és angol partjainál.

Azonban ezt követően két hétre eltűnt a hajó, majd két olyan 3 kr-os nyomtatvánnyal találkozunk, amelyek hátoldalán „PERNAMBUCO" bélyegzések találhatóak. Hol van ez a spanyolos hangzású, dallamos csengésű kikötő? Ez a tartomány és kikötő Brazíliának a legkeletibb, azaz Afrikához a legközelebbi pontja, azaz a hajó Brazíliában kötött ki!

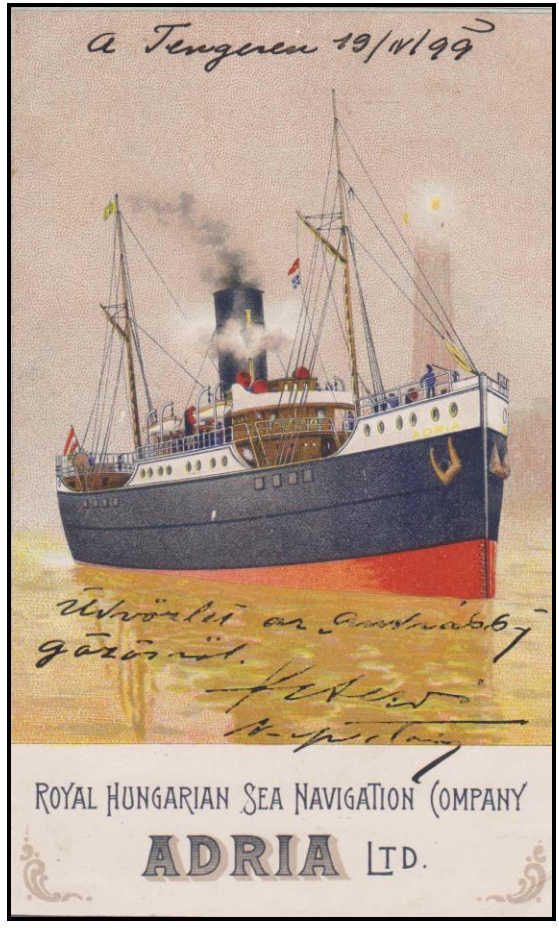
Gondoljunk csak bele, hogy 1899. előtt vajon hány magyar vezénylésű tengeri hajó jutott el Brazíliába a korabeli hajózási ismeretek és műszerpark mellett, valószínűleg nem sok, sőt feltételezhetően Peterdi volt az első. Azon sem szabad csodálkozni, hogy Pernambuco-ban addig nem sok magyar bélyeget láttak, nem biztos, hogy hallottak a Paquebot bélyegzésről, így a nyomtatványt csak a hátoldalán bélyegezték le.

Annak eredetiségéhez természetesen semmi kétség sem fér, hogy ez a küldemény megjárta az Atlanti-Óceánt, mivel ott van rajta a lisszaboni érkezési bélyegzés is 14 nap múlva, azaz a levelet egy normál postahajó két hét alatt hozta át Európába, majd továbbították Bécsen keresztül Fiuméba.

28. ábra. 1899. márc. 30-án a brazíliai Pernambuco-ból feladott nyomtatvány, amely április 12-én érkezett Lisszabonba, majd április 16-án Bécsbe és másnap Fiúméba. A magyar filatélia egyik dél-amerikai gyöngyszeme! /3/

Ezt követően Peterdi április 18. és 21. között a szokásos törzshelyén, Málta és Siracusa között hajózott és április 19-én az Andrássy gőzösről jelentkezett. Ez a hajó már jóval nagyobb volt az Adriánál és jóval fiatalabb is, azaz Peterdit előléptették és a brazil utat már ezzel a hajóval tette meg!

29. ábra. 1899. ápr. 19-én ismét már Siracusa körül volt valahol a „tengeren” /3/

Peterdit az előző évek feladatai jobbára a Földközi-tengeren az olasz csizma sarkától

nyugatra eső kikötőkbe irányították, Máltától Szicílián, Nápolyon, Genován, Marseille-en át Gibraltárig. Májusban fordult elő először a levelek szerint, hogy a Földközi-tenger keleti medencéjét is meglátogatta, ugyanis Korfu szigetéről jelentkezett, ahonnan jelenleg 4 küldeményét ismerjük.

30. ábra. 1899. máj. 30-án Peterdi kapitány a görög partokról, Korfu szigetéről (Kerkyra) jelentkezett, ahol török bélyegek voltak akkor „a divatban”. /3/

Természetesen tudta, hogy ott az „Osztrák postahivatalokban” osztrák bélyegeket is kaphat:

31. ábra. Ugyanaz nap feladott osztrák levantei bélyegek felhasználása külföldi levélen. /3/

Egy hét múlva már ismét a „csizma” alján volt, a Bari feletti Barlettában, majd másnap már a jelenlegi Albániában lévő Valonában (ma: Vlora), ahol ismét megtalálta az osztrák postahivatalt és alkotott egy mai napig egyedülálló csemegét, magyar krajcáros bélyegen lévő Valona osztrák postabélyegzést!

32. ábra. 1899. jún. 7-én Valonából feladott (de a „tengeren” megírt) nyomtatvány 3 kr-os bélyeggel és osztrák postahivatali bélyegzéssel. /2/

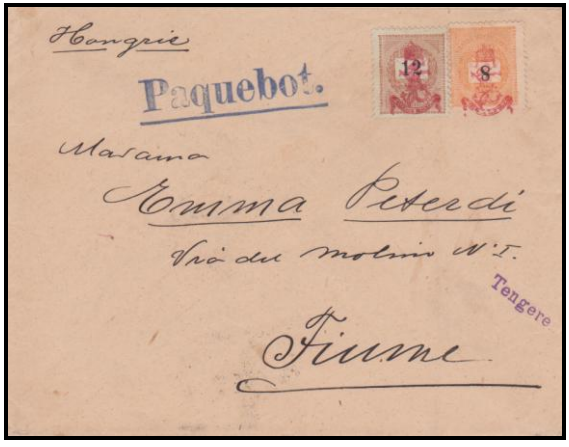
Az bizonyára látszik már az előzőekből is, hogy Peterdi igazi magyar ember volt, szívesen levelezett magyarul (holott még 3-4 más nyelven is tudott) és a szíve mindig hazahozta. Ennek egy kiváló megnyilvánulása, hogy 1899 augusztusától elkezdte egy új fedélzeti bélyegző használatát is, amelyre a horgonyon kívül (visszatérő motívuma mindig a bélyegzőinek) az volt kis betűkkel ráírva (sajnos sok esetben ez nem látszik), hogy „HAZÁNAK HASZNÁLJ”.

Hogy honnan vette ezt a motívumot Peterdi, arra nagyon egyszerű a válasz. A részványtársaság logójából, amit a levelek lezárására használt cimkéken végig lehet követni. (Ez volt már az 1879-es Adria magántársaság jelmondata is, melyet az állami vállalat is átvett.) A bélyegző használatával is bizonyította lojalitását a cégéhez és hűségét hazájához.

33. ábra „Hazának használj" lenyomata bélyegen és a társaság levélzárójában

Ezzel a bélyegzéssel minimum 65 küldeményt ismerünk jelenleg, négy színben (fekete, piros, kék, zöld), amelyből természetesen a zöld színű a legritkább. A bélyegzőt 1901 júniusáig használta. Természetesen a piros színű mutat legjobban a bélyegeken:

34. ábra. 1899. dec. 25-én (Karácsony) a belgiumi Antwerpenből (ma Antwerpen) feladott levél haza a családnak a piros horgonyos „HAZÁNAK HASZNÁLJ" bélyegzéssel. Bizonyára részletes beszámolót küldött, mivel a levél, díjszabása szerint, második súlyfokozatú volt. /2/

9. AZ 1900-AS ÉV ÉS A MÁSODIK BRAZIL ÚT

Peterdi teljesen tisztában volt azzal, hogy 1900. január 1-től Magyarországon új pénzegységet vezettek be és megváltozott a postai tarifa is. Már januárban alkalmazta küldeményein a Turul bélyegeket és a későbbiekben szabályszerűen alkalmazta a Karjcár-Turul vegyes bérmentesítések során az átszámításokat is.

Ezekből a vegyes bérmentesítésű levelekből minimum 10 darab ismert jelenleg, melyekből kétségtelenül egy márciusi levélke emelkedik ki a szépségével, amelyen egy pontozott kis horgony bélyegzés található. Ezt a bélyegzést már korábban is alkalmazta (pl. lásd a 17. ábrát) 1898. és 1900. között mintegy 40 levélen.

35. ábra. A jelenleg ismert legkorábbi Krajcár-Turul vegyes bérmentesítésű levél a Peterdi levelek közül, bécsi 1900. márc. 9-i érkezéssel, Közép-Európa nagytekintélyű bélyegkereskedőjének, Rudolf Friedl-nek címezve, a pontozott kis

horgony egyik legutolsó bélyegzésével, tarifahelyes 25 filléres bérmentesítéssel, a levél hátoldalán a SZAPÁRY gőzös körpecsétjével. /2/

Ebben az évben is termékeny volt a levelek gyártása, több mint 50 db-ot ismerünk 1900-ból. Ezek közül kétségtelenül a második brazil út levelei tűnnek ki. A második út során feltételezhető, hogy Rio de Janeiro-ban, illetve Santos-ban már volt a cégnek kirendeltsége, illetve ügynöke.

Ebben az időben Brazíliából kávét és gyapotot hoztak be az Adria hajói. Peterdi az útja során ezen ügynököknek küldött előre olyan leveleket, amelyekre már egy speciális, nagy horgonyos fedélzeti bélyegzőt készíttetett, amelyen finom cizellált betűkkel olvasható: TENGERENTÚL. Erre az útra Peterdi kapitány a cég második legnagyobb hajóját kapta meg, a Petőfit, amelyet 1893-ban építettek.

36. ábra. Triestből Rió de Janeiro-ba az Adria cég kirendeltségére küldött levél. Ibolya színű nagy horgony bélyegzéssel, 5 Heller-es nyomtatvány bérmentesítéssel, majd továbbküldve Santosba. A küldemény a hátoldal szerint 1900. aug. 8-án érkezett meg Pernambuco-ba, majd aug. 14-én Santosba. /2/

Szinte az egész augusztus hónapot itt töltötte, de közben az egyik kikötőből a másikba is vitt fuvarokat. Ezt bizonyítják azok a belföldi bérmentesítésű levelek, melyek az egyik brazil városból mentek a másik brazil városba. A Brazíliából Európába küldött levelek is a nagy ritkaságok közé tartoznak.

37. ábra. Bahia brazil városból feladott belföldi levél Santosba, a szokásos Paquebot és S.S PETŐFI bélyegzéseken kívül a fekete nagy horgony bélyegzéssel. A levél Santosba aug. 18-án (hátoldali bélyegzés) érkezett meg /1/

A nagyhorgonyos TENGERENTÚL bélyegzést, amelyet csak ezen tengerentúli útja során használt, értelemszerűen a magyar bélyegekkel ellátott borítékokon is megtaláljuk. Ezek közül a legszebbek a világosabb árnyalatú Turul bélyegeken használtak.

38. ábra. Brazíliából Budapestre küldött levél, Prückler bélyegkereskedőnek, a fekete nagy horgonyos bélyegzéssel. A hátoldali bélyegzések alapján a levél 1900. szept. 28-án ért Algir-ba és október 4-én Budapestre. /3/

39. ábra. 1900. aug. 8-án Pernambuco-ból Santosba a tengeren feladott nyomtatvány szabályos 2+3=5 Fillér nyomtatvány bérmentesítéssel „PAQUEBOT”, „S.S. PETŐFI” és nagy horgonyos TENGERENTÚL bélyegzésekkel /3/

Az év hátralévő hónapjaiban is gyártotta a szebbnél szebb küldeményeket, akár „Tengeren” volt, akár „Kikötőben”.

40. ábra. 1900. dec. 13-án a „Tengeren” megírt és Bari-ból feladott zárt levelezőlap, szabályos 25 filléres bérmentesítéssel, a „HAZÁNAK HASZNÁLJ” fedélzeti bélyegzéssel Marseille-be, ahová 2 nap múlva meg is érkezett /2/

41. ábra. 1900. év végén Belgiumból („Kikötőben”) Pécsre feladott tengeri levél a „HAZÁNAK HASZNÁLJ” fekete fedélzeti bélyegzéssel /2/

10. AZ 1901-1914-ES ÉVEK

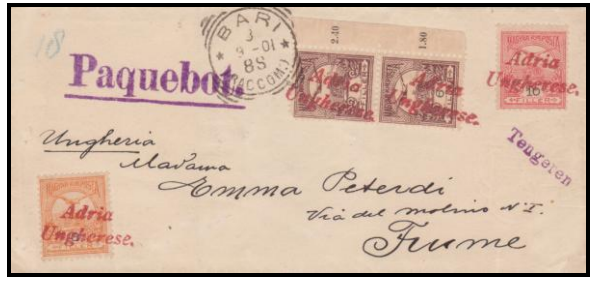
Ezekben az években egyre csökkenő intenzitással keletkeztek a küldemények, amelyre jellemző az alábbi számsorozat a jelenleg ismert küldemények darabszámairól:

1901:	58 db
1902:	11 db
1903:	8 db
1904:	4 db
1905:	2 db
1906:	6 db
1907:	1 db
1908:	3 db
1909:	1 db
1910:	3 db
1911:	2 db
1912:	1 db
1913:	6 db
1914:	3 db

Közben Peterdi kapitány kisebb hajókon szolgált, mint pl. az Almássy, Rákóczi, Szeged, Zichy, Zrínyi.

Zsenialitása és képzelőereje ebben az időszakban sem hagyta cserben és számtalan szebbnél szebb küldeményt néhány új bélyegzés bevezetésével hozott létre. Lássunk ezekből néhány tipikusat.

Ebben az időszakban keletkezett az úgynevezett „Adria/Ungherese" kétsoros bélyegzés, amelyből jelenleg mindössze 4 db-ot ismerünk:

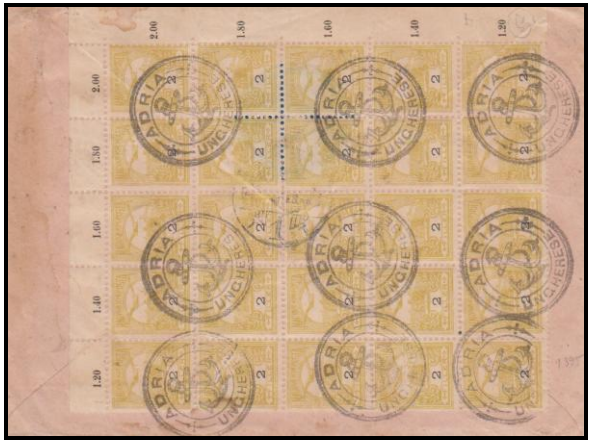
42. ábra. 1901. szept. 3-án a „Tengeren" megírt és Bari-ból feladott szabályos bérmentesítésű, 25 filléres levél piros kétsoros Adria/Ungherese bélyegzéssel Fiuméba, ahova a levél szept. 5-én meg is érkezett /3/

1901 novemberétől 1903. november végéig használták az ún. nagykörös „ADRIA /UNGHERESE" bélyegzést, amelyekből jelenleg minimum 17 db-ot ismerünk fekete, kék és piros színben.

43. ábra. 1901. nov. 18-án, a „Tengeren" megírt, de Riposto kikötőben feladott, Pécsre címzett levél, szabályos 25 fillér bérmentesítéssel, nagykörös „ADRIA/UNGHERESE" piros bélyegzéssel /2/

Ebből az időszakból gyakran előfordul nagyobb összefüggések felhasználása is.

44. ábra. Valahol a „Tengeren” megírt második súlyfokozatú levél hátoldala, szabályos 50 fillér bérmentesítéssel, fekete „ADRIA/UNGHERESE” bélyegzéssel Fiuméba, ahová 1902. jan. 8-án érkezett meg /2/

Az „ADRIA/UNGHERESE” horgonyos bélyegzésből 1904 októbere és 1913 decembere között még felhasználásra került egy úgynevezett kiskörös bélyegzés is fekete, kék, lila, piros és zöld színben, amelyből minimum 20 db-ot ismerünk jelenleg.

Ismeretes még egy „Adria/UNGHERESE” bélyegzés is fekete, kék és piros színben, de az szögletes, felhasználása jelenleg 1904 novembere és 1913 augusztusa között ismert. Mindössze 4 küldeményt ismerünk jelenleg belőle.

45. ábra. 1908. máj. 3-án a RÁKÓCZY hajón, a „Tengeren” megírt, de Molfetta kikötőjében feladott, Rómába címzett levelezőlap, szabályos 10 filléres bérmentesítéssel, kiskörös, zöld színű „ADRIA/UNGHERESE” bélyegzéssel /2/

46. ábra. 1904. nov. 4-én valahol a „Tengeren” megírt és Fiuméba november 8-án megérkezett szabályos bérmentesítésű 25 filléres levél „Adria/UNGHERESE” zöldeskék szögletes bélyegzéssel, Fazekas Bélának, az Adria részvénytársaság igazgatójának címezve /2/

Peterdi kapitány hajóival az afrikai partokat is gyakran útba ejtette.

47. ábra. 1913. aug. 9-én Gibraltárból Triest-be feladott levél 5x2+15 Cent spanyol-marokkói bélyegekkel (a felülnyomás szövege: Correo Espanol Marruecos) az „Adria/UNGHERESE" fekete szögletes bélyegzésével. A bélyegek jobb szélén lévő „rögzítő szegecsfejjel" ellátott ívszél még érdekesebbé teszi a küldeményt. /3/

Ebből az „Adria/UNGHERESE" szögletes bélyegzésből létezik még egy sorszámmal ellátott változat is.

48. ábra. „Adria Ungherese 3" /4/

A monográfia szerint (VI. kötet 820. oldal) sorszámuk 1-től 4-ig terjed és a számok a postakezelésre jogosult hajók sorszámát jelentik. Felhasználási idejük: 1892. szeptembertől 1905-ig.

Az előzőekben a tengeri leveleken keresztül igyekeztünk bemutatni a Peterdi István kapitány által zseniálisan kitalált és fegyelmezett következetességgel előállított, tipikus leveleket és azok különleges bélyegzéseit. A szerzők által ismert küldemények széles tárháza lehetővé tette, hogy mindegyikre egy-egy példát találjunk.

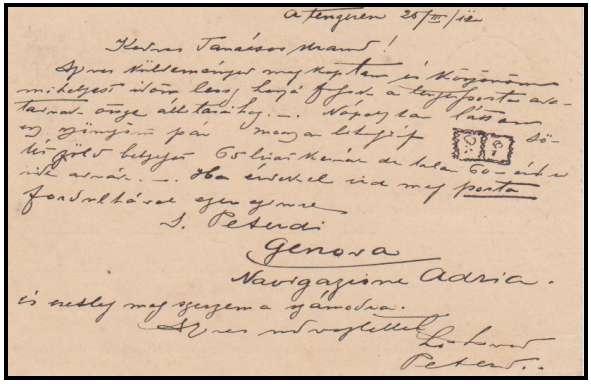
11. PETERDI KAPITÁNY LOGISZTIKAI ÉS FILATÉLIAI TEVÉKENYSÉGE

Az kétségtelen tény, hogy a kapitány filatéliai zseni volt, így jogosan érdemli meg azt a bélyegekből álló koszorút, amit a cikk végén közölt képen önmagának meg is alkotott.

Személyével kapcsolatban az nyilvánvaló, hogy a kapitány bélyeggyűjtő is volt, értett hozzá. Amikor a szárazföldön volt, akkor nyitott szemmel járt, kereste a kapcsolatokat, megkereste a városokban a gyűjtőket, kereskedőket. Erre egy kiváló példa a századforduló és a XX. század első felének neves magyar gyűjtőjéhez, Rédey Miklóshoz írt sorai (részletek):

.. küldeményed megkaptam. Mihelyst időm lesz hozzá fogok a tengeriposta adataimat össze állítani .... Nápolyban láttam egy gyönyörű pár magyar bélyeget – rajz – *sötétzöld bélyegek 65 lírát kérnek, de talán 60-ért is ide adnák. Ha érdekel írd meg postafordultával ezen czímre és esetleg megszerzem számodra. ...*

(Nyilvánvalóan itt egy réz (vagy netán kő) 3 kr-os párról volt szó.)

50. ábra. Peterdi levele 1912. márc. 25-én Rédey Miklós neves magyar bélyeggyűjtőhöz /3/

Tehát Peterdi ismerte a kor legnevesebb gyűjtőit, kereskedőit, levelezésben állt velük és nagy valószínűséggel szállította nekik a szebbnélszebb alkotásokat. Ha jól megfigyeljük a levelezésének címeit, akkor négy csoportot különíthetünk el egymástól:

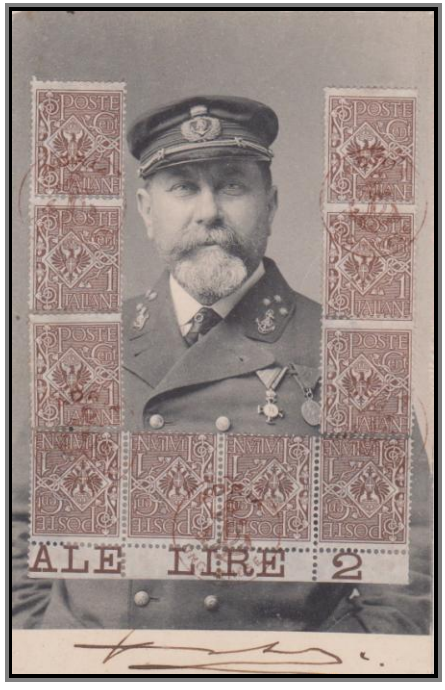
1. **<u>Családi levelezések</u>**, főleg Fiuméba. Ez a teljes vizsgált mennyiség kb. 25 %-a. Ezeknél a küldeményeknél a családtagok nyilván ki voltak oktatva, hogy egy érkező borítékot hogyan kell kinyitni és tárolni.
2. **<u>Hivatalos levelezések</u>** az Adria Részvénytársaság központjával. Ezek a levelek általában barna színűek és előre megcímzett borítékokban kerültek feladásra (ld. 16. ábra). Ezek a vizsgált mennyiség kb. 10%-át jelentik. Nyilván a központban is tudták, hogy az ilyen leveleket óvatosan kell kibontani és a „kapitánynak" el kell tenni.
3. **<u>Filatéliai levelezések.</u>** Ezekre már korábban mutattunk néhány példát. Nyilván ezek a levelek nem kerültek vissza a feladóhoz, hanem cseréként, vagy pénzért, vagy szívességért küldte a kapitány a címzettekhez. Ezek aztán az elmúlt 100 évben a filatéliai berkekben keringtek, és keringenek ma is.
4. **<u>Ügynöki hálózat.</u>** Ezt a rendszert nyilván a kapitány előre kigondolta és azt megfelelően ápolta. A rendszer lényege az volt, hogy minden jelentősebb kikötőben voltak olyan ügynökök, akik a hajózási társaság ügyeit intézték és a kapitány ezeknek küldte az elkészített leveleket, persze kioktatva őket is, hogy szépen bontsák azokat fel és jól őrizzék meg, amíg újból nem találkoznak. Ilyen ügynökök voltak pl.

Bariban:	Milella
Cataniá-ban:	Ucelli
Genová-ban:	Saviotti
Marseille-ben:	Gardone
Messiná-ban:	Rupnik
Nápolyban:	Buriello
Palermoban:	Kuner
Triest-ben:	Clescovich

Arra is külön figyelt, hogy azoknak az ügynököknek írjon rendszerint, akiket 3-4 nap múlva meg is látogat, mivel kiköt náluk. Így pl. amikor elindult Nápolyból, akkor írt Genovába, Genovából írt Marseille-be, stb.

Ezekhez az ügynökökhöz címzett levelek is jó állapotban maradtak fenn, de még lényegesebb az, hogy visszajutottak a feladóhoz, így azokat később el tudta ismét adni, ajándékozni vagy cserélni. Ez az oka annak, hogy viszonylag

nagyszámú levél maradt fenn az utókorra és azok nem semmisültek meg. A kapitány nemcsak féltő gonddal megírta azokat, hanem gondoskodott is arról, hogy azok avatott kezekbe kerüljenek és emléket állítsanak neki az utókor számára.

49. ábra. Peterdi kapitány fényképe bélyegkoszorúban /3/

Sajnos a kapitány 1916-ban, életének 52-ik évében, komolyabban megbetegedett és így kivált az Adria kötelékéből. Ez még megtaláltatik a társaság naplójában. A további sorsa azonban homályba vész. Mint egy üstökös, mely felragyog és utána eltűnik a világűr sötétjében. Nyoma veszett. Vajon megérezte ezt ő előre? Ezért volt az "MKA + üstökös" bélyegző? De az utókor nem feledkezik meg róla, gondolunk rá, és megköszönjük neki azt a sok örömet, melyet leveleivel a gyűjtőknek szerzett.

12. A „PETERDI-LEVELEK" FILATÉLIAI ÉRTÉKELÉSE

1. Mint láttuk, a levelek egy része az Adria társaság hivatalos borítékján lett megírva és a fiumei igazgatóság címére szólt. A legnagyobb valószínűséggel diszpozíciós tartalommal, mivel ez volt a legolcsóbb és legbiztosabb kommunikációs lehetőség abban a korban.
2. Ezek a borítékok ott mindenki számára láthatók voltak. Ha a társaságnak a legkisebb kifogása lett volna a hajóposta levelek külalakjával kapcsolatban, azt direkt úton postafordultával a hajós személyzet tudomására hozhatták volna. Erről szó sem volt. A levelezés nyomait egészen 1914-ig megfigyelhetjük. VÀLTOZATLANUL!
3. Azt az állítást, hogy Peterdi kapitányt a sok szép bélyegző miatt leváltották volna, vagy egyéb megtorlással éltek volna ellene, még a legnagyobb tengeri posta kutatók, élükön az igen alapos, nem elfogult, nem filatelista kutató, dr. Zsigmond Gáborral, SEM TUDTÀK ALÁTÁMASZTANI. Ezt a rémhírt csak kitalálta egyszer egy rosszmájú irigykedő, és arról ezt mindig, legtöbbször szó szerint, a legtöbb „szerző" átmásolta.
4. El lehet-e másként képzelni, hogy Peterdi kapitányt egyrészt a fentiek alapján többszörösen üldözik, ugyanakkor I. Ferenc József

császár és király az Adria előterjesztésére/!/ 1907-ben - egy másik kapitánnyal együtt, - kiváló munkájáért arany érdemjellel tüntette ki? EZ VISZONT TÉNY!

5. A Peterdi-bélyegzőket kifogásoló, orrfintorító puristákat pedig megkérdeznénk:
   a. Mi lett volna, ha bélyegzők helyett a borítékra kézírással jegyezték volna fel, hogy pl. „Tengeren", „Kikötőben", „MKA", „M.K. Adria" stb.? Akkor az szerintük rendben lenne? És ha igen, akkor ezek szerint csak a gumibélyegzők használata miatt van kifogásuk? Hogyan van ez?
   b. Az összes tengerparti postahivatal, egészen Brazíliáig, a szóban forgó leveleket kifogás nélkül elfogadta és továbbította. Az egész tárgyalt időszakból (1897-1914) egy eset kivételével NEM ISMERÜNK MEGPORTÒZOTT MAGYAR HAJÒPOSTA LEVELET!

Ezzel az összefoglaló anyaggal és kiadvánnyal a Mafitt tisztelegni kíván Peterdi István kapitány és hajóstársai filatéliai tevékenysége előtt és az időközben ismertté vált vitathatatlan tények birtokában az általuk kezelt leveleket a MAGYAR POSTATÖRTÈNET GYÖNGYSZEMEINEK KELL TEKINTENI.

Ezzel óhajtunk adózni a nagy hajós és nagy hazafi szellemének, születésének 150-dik évfordulója alkalmából.

IRODALOMJEGYZÉK:

[1] Die Ungarische Seepost (Donaupost 1928. dec. 5.)
[2] Magyar Bélyegek Monográfiája I. és VI. kötet
[3] Mervyn Benford: Captain Peterdi (Stamps of Hungary 1983. március)
[4] Dick Frost: Turuls, PAQUEBOTS and Peterdi (Stamps of Hungary 1992. június)
[5] Dick Frost: More on Captain Peterdi (Stamps of Hungary 1998. december)
[6] Dick Frost: Even More on Peterdi (Stamps of Hungary 1999. március)
[7] Horváth József: a „Nautica" (A fiumei Tengerészeti Akadémia története. 1999.)
[8] Dr. Paul J. Szilagyi: Notes on the Hungarian Sea Mail (1) (Stamps of Hungary 1999 december)
[9] Dr. Paul J. Szilagyi: Notes on the Hungarian Sea Mail (2) (Stamps of Hungary 2000. március)
[10] Dr. Paul J. Szilagyi – Alfred Pirotte: Notes on the Hungarian Sea Mail (3) (Stamps of Hungary 2000. június)
[11] D. Nagy: Further Notes on Captain Peterdi (Stamps of Hungary 2000. szeptember)
[12] Csaba L. Kohalmi: Kikötőben Marking on a German South West Africa Colonial Cover (The News of Hungarian Philately (2001. április-június)
[13] Dr. Paul J. Szilagyi – Alfred Pirotte: Notes on the Hungarian Sea Mail (4) (Stamps of Hungary 2001. december)
[14] John Gilbert: The Adria Sea Navigation Co. Fiume – a Brochure of 1929 (Stamps of Hungary 2007. szeptember)
[15] Dr. Zsigmond Gábor kutatásai Peterdi életútjáról, eddig publikálatlanul, valamint doktori disszertációja a magyar kereskedelmi tengerészetről.

A DÍJJEGYES ZÁRT TÁVIRAT-LAPOK 1888–1919. KÖZÖTT

VARJASI MIHÁLY, NADAP

A Philatelica 13/2 számában cikk formában is megjelent Mafitt székfoglaló előadásomban megpróbáltam a táviratokról egy összefoglaló képet adni a gyűjteményem bemutatásán keresztül. Ismertettem a feladott és a kézbesített táviratokat.

Ezt kiegészítve, ezúttal az 1888 – 1919 között forgalomban lévő díjjegyes zárt távirat lapokat szeretném bemutatni, amik a táviratok feladását nagymértékben megkönnyítették!

(illusztrációk folytatása a következő oldalon)

1888. JÚNIUS 1. BÉRMENTESÍTÉS FRANKO JEGYEKKEL

Baross Gábor, a „Vasminiszter” rendelete a Posta, a Kocsiposta és a Távírda Hivatalok egyesítésével és az új franko jegyek (a fekete számú krajcárosok) 1888. június 1-i kiadásával együtt előírta, hogy az addig készpénzben bérmentesített távirdai küldeményeket is franko jegyekkel bérmentesítsék (ez volt az un. frankokényszer.)

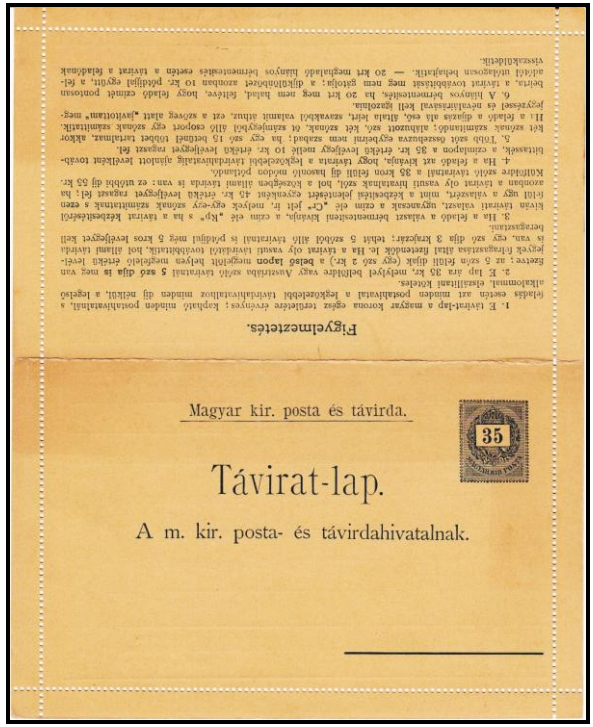
Így lett ez a táviratokkal is, ha azok bérmentesítése (a rendelet szerint) a 10 forintot meg nem haladta.

1. ábra. Az új franko jegyek távirati használata

1888. JÚLIUS 1. ZÁRT TÁVIRAT-LAP BEVEZETÉSE

Már egy hónap múlva, 1888. július 1-én azt is lehetővé tették, hogy postai úton ott is lehessen táviratot feladni, ahol nem volt távírdahivatal,, mégpedig úgy, hogy a már ismert zárt-levelezőlapok mintájára − úttörő magyar postai újításként − bevezették a 35 krajcáros díjjegyű zárt „Távirat-lapot”.

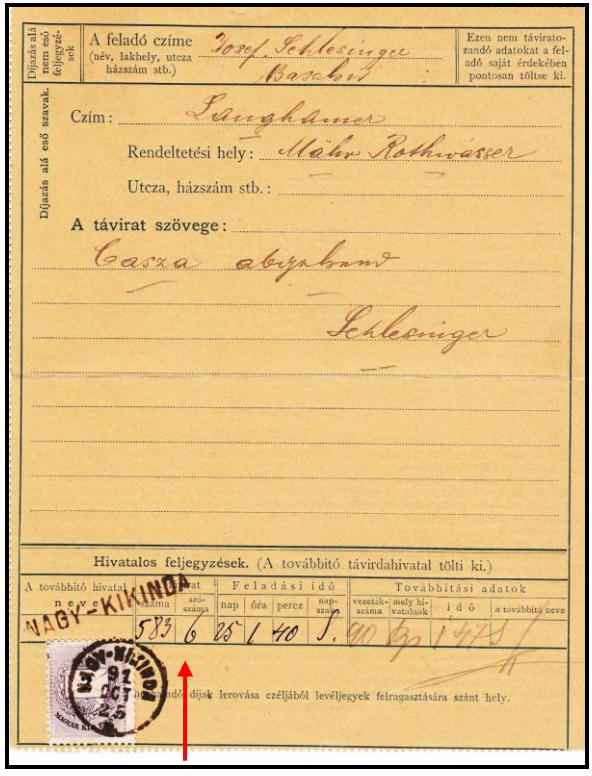

2. ábra. 35 krajcáros zárt Távirat-lap

Ezzel a lappal akár a postán, akár a levélgyűjtőszekrénybe bedobva lehetett feladni táviratot. Ezt bérmentesen − a távírási díjban bennfoglalva − expressz levélként kellett a legközelebbi állami vagy vasúti távírda állomásra kézbesíteni és onnan táviratozni a címállomásra.

A „Távirat-lap” 35 krajcáros díjjegye a távirat 24 kr alapdíját, egy krajcár nyomtatványdíjat, és a címzést is beleszámítva 5 szó továbbításának szavankénti két krajcáros, azaz együttesen 10 kr díját foglalta magában.

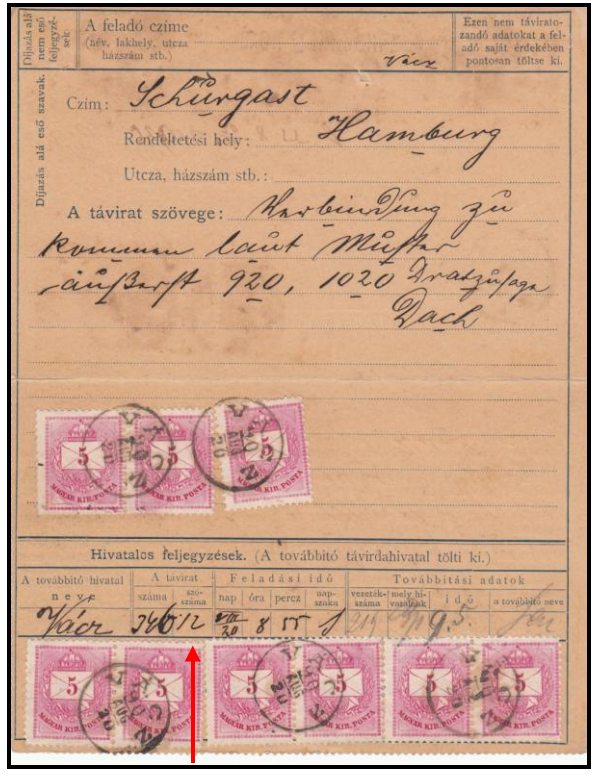
Minden ezen felüli, legfeljebb 15 betűből vagy 5 számjegyből álló szóért további két krajcárt kellett franko jegyekben a távirat-lap megfelelő helyére felragasztani. Tehát egy hatszavas távirat a plusz egy szó miatt két krajcárral került többe, vagyis díja 37 krajcár volt.

3. ábra. 6 szó = 37 krajcár

Külföldre az egykrajcáros nyomtatványdíjon felüli alapdíj 30 krajcár volt és nem tartalmazta az első 5 szó továbbításának díját. A szódíj változó, például Németországba 4 krajcár volt.

Az alábbi 12 szavas távirat díja tehát 30 + 1 + 12x4 = 79 krajcár. Ehhez a 35 krajcáros zárt táviratlapot csak 44 krajcárral kellett volna kiegészíteni, amit − feltehetően kisebb címletű bélyegek hiányában − egy krajcárral túlfizetve 9 darab 5 krajcáros bélyeggel teljesítették.

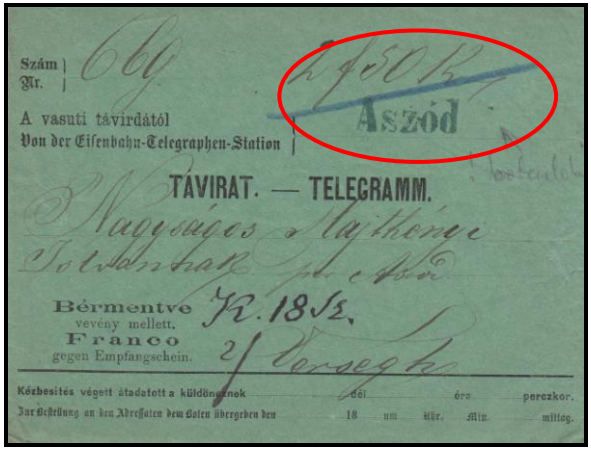

3a ábra. 12 szavas távirat Németországba

Természetesen a rendelet lehetővé tette, hogy a közönség különlegesen kezelt táviratokat is feladhasson, mint például válasz fizetve (RP); sürgős (D); postakörzeten kívülre, küldönccel kézbesítve (XP) , stb. Az alapesetben tízszavas

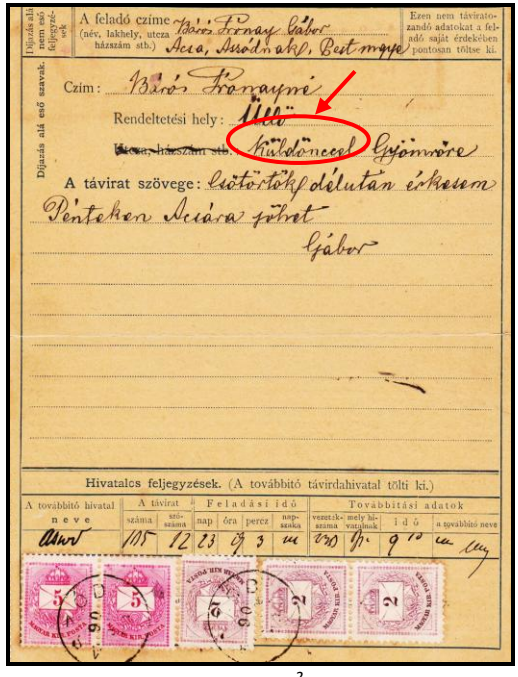
fizetett válasz díja 45 krajcár volt, a sürgős távirat feladási díja pedig az alaptávirat díjának a háromszorosa. A szolgáltatások kombinálhatók is voltak, például „sürgős válasz fizetve” (RPD.)

A küldöncös táviratok díjazása a fentieknél sokkal bonyolultabb volt, mert különbség volt az állami és a vasúti távírda hivatalok között. Az állami hivatal általában a városban, leggyakrabban a postával közös épületben, a városközpontban volt, míg a vasútállomás távolabb esett, a város szélén, vagy akár több kilométerre a településektől. Egy vasútállomás körzetébe több falu, puszta, kastély is tartozott. Az aszódi vasútállomásról például 2 forint 50 krajcárért vittek ki egy táviratot!

Szám / Nr. 69
A vasuti távirdától / Von der Eisenbahn-Telegraphen-Station
Aszód
TÁVIRAT. — TELEGRAMM.
Bérmentve vevény mellett. / Franco gegen Empfangschein.
Kézbesítés végett átadatott a küldönc-nek ... dél ... óra ... perczkor.
Zur Bestellung an den Adressaten dem Boten übergeben den ... 18 ... ütk. Mitt. ... mittag.

4. ábra. Aszód – Versegh kézbesített távirat

Mivel a küldöncdíj függött a távolságtól és a napszaktól is, erre nem vonatkozott a frankokényszer. Kifizetését így rendszerint a címzettre is maradt[1], és csak azt jelölték, hogy a táviratot kézbesítéséhez küldönc (német nyelven is előforduló jelzése: bote) szükséges.

A feladó címe (név, lakhely, uteza házszám stb.) Báró Fornay Gábor Acsa, Surdnak pl. Pest megye
Ezen nem táviratozandó adatokat a feladó saját érdekében pontosan töltse ki.
Díjazás alá eső szavak.
Díjazás alá nem eső feljegyzések
Czím: Báró Fornayné
Rendeltetési hely: Üllő
Küldönccel Gyömrőre
A távirat szövege: Csütörtök délután érkezem Pénteken Acsára föbat Gábor
Hivatalos feljegyzések. (A továbbító távirdahivatal tölti ki.)
A továbbító hivatal neve | A távirat száma, szószáma | Feladási idő nap, óra, percz, napszaka | Továbbítási adatok vezeték-száma, mely hivatalnok, idő, a továbbító neve
Acsa 105 12 23 9 3 m 240 9 10 m

5. ábra. Küldönccel kézbesítendő [2]

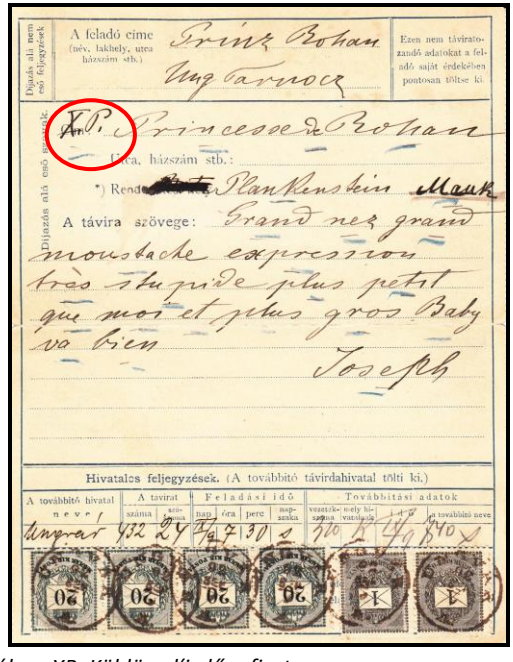
[1] a küldöncdíj ritkábban történt előre fizetése esetén a díjat a kézbesítést követően kiállított „vételi jelentés” alapján a feladáskor letétbe helyezett összegből utólag, úgynevezett ”küldöncdíj elszámolási” bizonylattal számolták el.

[2] Szerk. megj: e táviratlap két krajcárral túlbérmentesített. A feladó által tévedésből ráragasztott utolsó kétkrajcárost azért hagyták értéktelenítés nélkül, mert ez az összeg a postának nem járt, sőt e bélyeg ára akár visszakérhető is volt.

Ha olyan helységbe szólt a távirat, ahol csak vasúti hivatal volt és a táviratot be kellett vinni a településre akkor a távirat kézbesítéséért szavanként egy krajcár vasúti küldöncdíjat kellett fizetni.

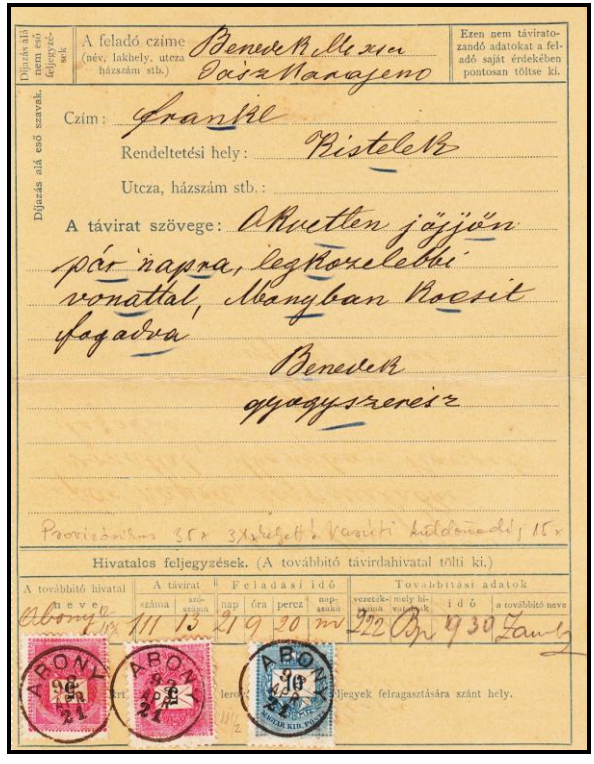
1891. JÚNIUS 1. A KÜLDÖNCDÍJAK EGYSÉGESÍTÉSE

E rendszer bonyolultságát 1891. július 1-én a küldöncdíjak egységesítésével szüntették meg. A feladó által előre fizetendő, napszaktól független küldöncdíjat (XP) 40 krajcár volt.

6. ábra. XP: Küldöncdíj előre fizetve

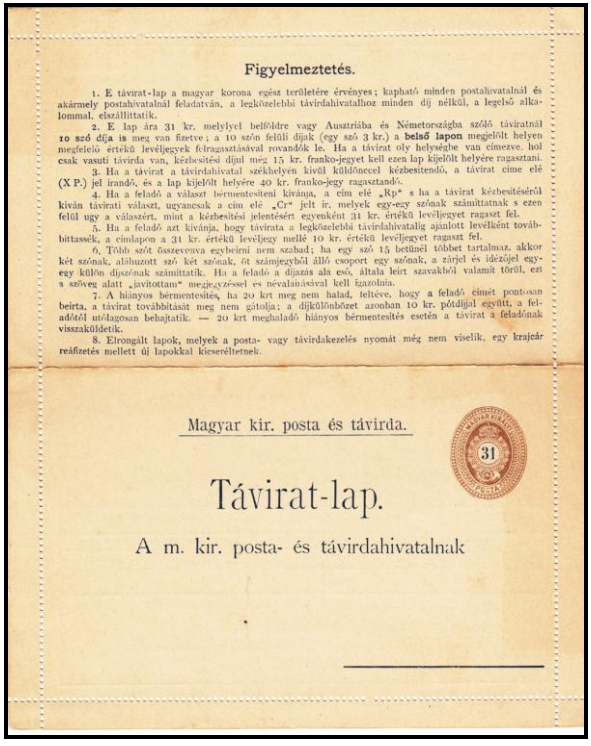
A vasúti küldöncdíjat pedig 15 krajcárban állapították meg.

7. ábra. 1998. ápr. 21-én feladott távirat.

A fenti 35 krajcáros táviratlapon, de már az 1992-es 3 krajcár/szó tarifával (lásd. később) látjuk. Eredetileg csak a bal szélen levő, fésűsfogazású ötkrajcárossal vitték a postára, 40 krajcárra kiegészítve. Ott derülhetett ki a vasúti küldöncdíj szükségessége, és ezért egészítették ki egy sorfogazású ötkrajcárost is tartalmazó 15 krajcárnyi további bérmentesítéssel.

1892. január 1-én[3] a 24 szónál rövidebb táviratokat olcsóbbá téve, eltörölték a 24 krajcár alapdíjat, míg a szódíjat felemelték 3 krajcárra és ezért kiadták a 31 krajcáros díjjegyű zárt Távirat-lapot, ami tíz szó küldési díját és az egykrajcáros nyomtatvány díjat tartalmazta.

Figyelmeztetés.

1. E távirat-lap a magyar korona egész területére érvényes; kapható minden postahivatalnál és akármely postahivatalnál feladatván, a legközelebbi távirdahivatalhoz minden díj nélkül, a legelső alkalommal, elszállíttatik.

2. E lap ára 31 kr. melylyel belföldre vagy Ausztriába és Németországba szóló táviratnál 10 szó díja is meg van fizetve; a 10 szón felüli díjak (egy szó 3 kr.) a **belső lapon** megjelölt helyen megfelelő értékű levéljegyek felragasztásával rovandók le. Ha a távirat oly helységbe van címezve, hol csak vasuti távirda van, kézbesítési díjul még 15 kr. franko-jegyet kell ezen lap kijelölt helyére ragasztani.

3. Ha a távirat a távirdahivatal székhelyén kívül küldönccel kézbesítendő, a távirat címe elé (X P.) jel irandó, és a lap kijelölt helyére 40 kr. franko-jegy ragasztandó.

4. Ha a feladó a választ bérmentesíteni kívánja, a cím elé „Rp" s ha a távirat kézbesítéséről kíván távirati választ, ugyanesak a cím elé „Cr" jelt ir, melyek egy-egy szónak számíttatnak s ezen felül ugy a választ, mint a kézbesítési jelentésért egyenként 31 kr. értékű levélgyegyet ragaszt fel.

5. Ha a feladó azt kívánja, hogy távirata a legközelebbi távirdahivatalig ajánlott levélként továbbittassék, a címlapon a 31 kr. értékű levélgyy mellé 10 kr. értékű levélgyegyet ragaszt fel.

6. Több szót összevonva egybeirni nem szabad; ha egy szó 15 betűnél többet tartalmaz, akkor két szónak, álthuzott szó két szónak, öt számjegyből álló csoport egy szónak, a zárjel és idézőjel egy-egy külön díszónak számittatik. Ha a feladó a díjazás alá eső, általa leirt szavakból valamit töröl, ezt a szöveg alatt „javitottam" megjegyzéssel és névaláirásával kell igazolnia.

7. A hiányos bérmentesítés, ha 20 krt meg nem halad, feltéve, hogy a feladó címét pontosan beirta, a távirat továbbitását meg nem gátolja; a díjkülönbözet azonban 10 kr. pótdijjal együtt, a feladótól utólagosan behajtatik. — 20 krt meghaladó hiányos bérmentesítés esetén a táviratot a feladónak visszaküldetik.

8. Elrongált lapok, melyek a posta- vagy távirdakezelés nyomát még nem viselik, egy krajcár reáfizetés mellett uj lapokkal kicseréltetnek.

Magyar kir. posta és távirda.

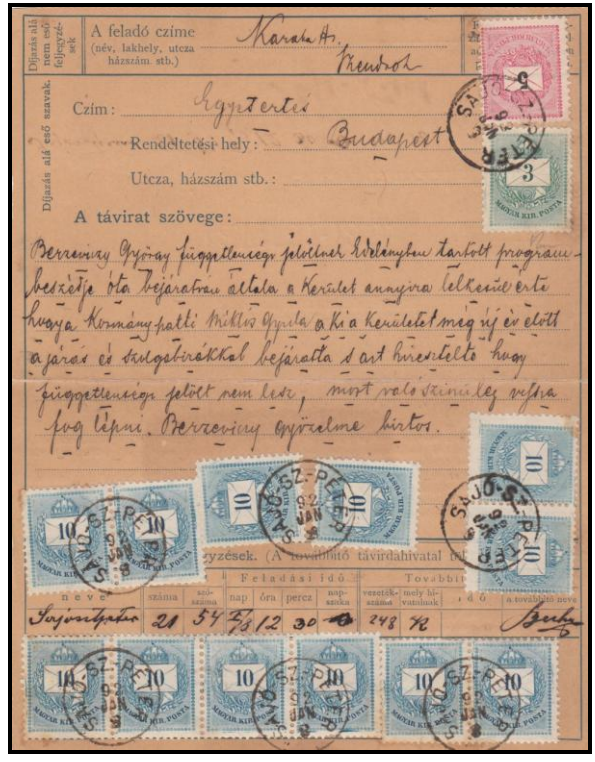
31

Távirat-lap.

A m. kir. posta- és távirdahivatalnak

8. ábra. használatlan 31 krajcáros Távirat-lap

Mivel a hivatalok még rendelkeztek 35 krajcáros díjjegyes zárt távirat-lapokkal, így azok még 1896-ig felhasználhatók maradtak[4]. Ezért láthatunk 1892. után is 35 krajcáros lapokat már az új díjszabás szerint bérmentesítve.

9. ábra. Szendrő-Lád 1892. jan. 8.

[3] Szerk. megj: ez egyben az ezüst alapú forint-fillérről az arany alapú korona-fillér áttérés megkezdésének időpontja is. Az átmenet 1900 -ig, vagyis még nyolc évig tartott.

[4] Az 1896. évi kivonás idején történt késői felhasználásk ezért feltűnően gyakori.

Mivel a pénzreform már nyolc éve folyt, ezért a korona-fillérre való 1900. január 1-i végleges áttérés során a változás csak annyi volt, hogy az eddig 31 krajcáros díjjegyből 62 filléres lett és a szódíj 3 krajcárról az ezzel egyenértékű 6 fillére változott.

Figyelmeztetés.

Upozorenje.

Magyar kir. posta és távirda.
Kr. ug. pošta i brzojav.

Távirat-lap.

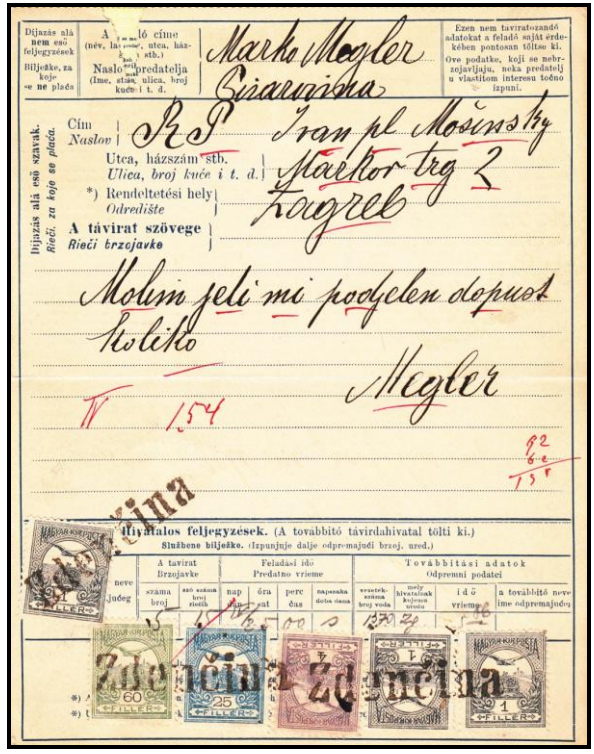
Brzojavnica.

A m. kir. posta- és távirdahivatalnak

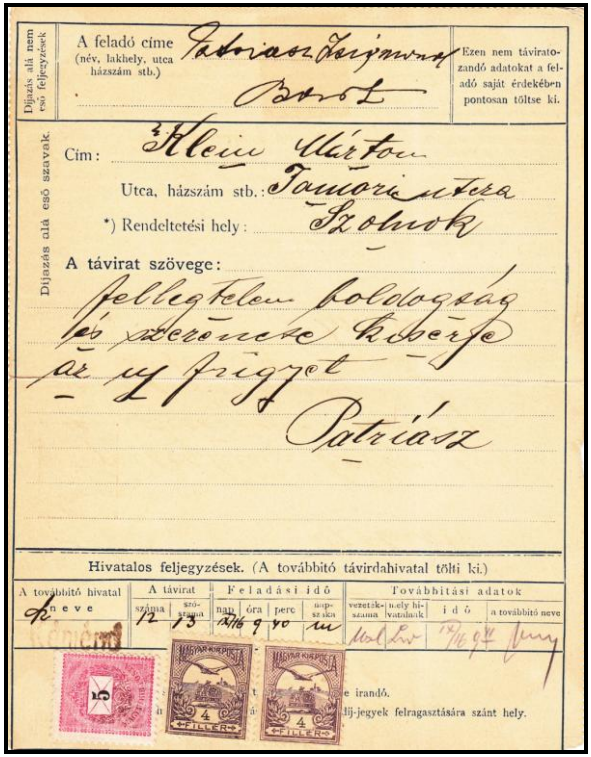
Kr. ug. poštanskomu i brzojavnomu uredu

9a ábra. A 62 filléres Távirat-lap próbanyomata

Ez a pénznemváltás a zárt táviratlapoknál is nagyon szép vegyes bérmentesítéseket eredményezett: előfordul 31 krajcár díjjegyes turulos bélyegekkel, illetve 62 filléres lap krajcáros bélyeggel!

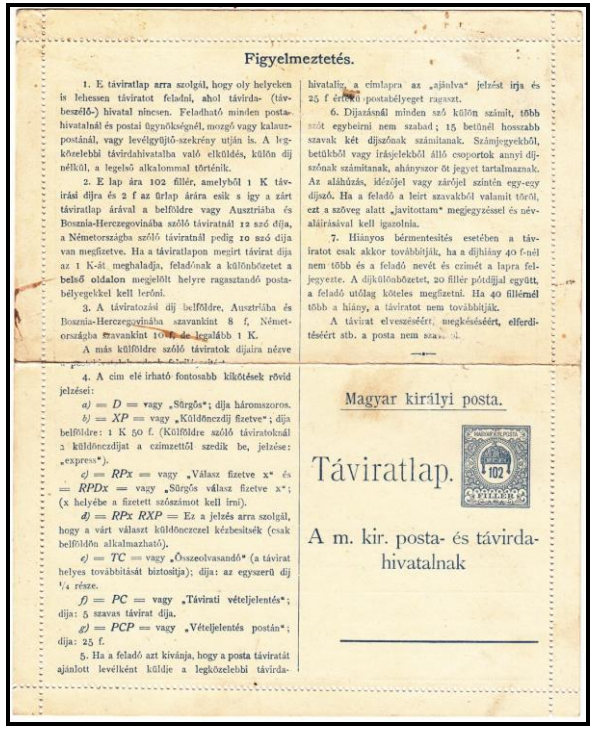
10. ábra. 31 krajcáros lap, filléres Turul címletekkel kiegészített vegyes használata

11. ábra. 62 fillér lap, krajcár-fillér vegyes kiegészítéssel[5]

A boldog békeidők ezután még 15 évig tartottak, gyakorlatilag csak lényegtelen, kisebb módosítások történtek.

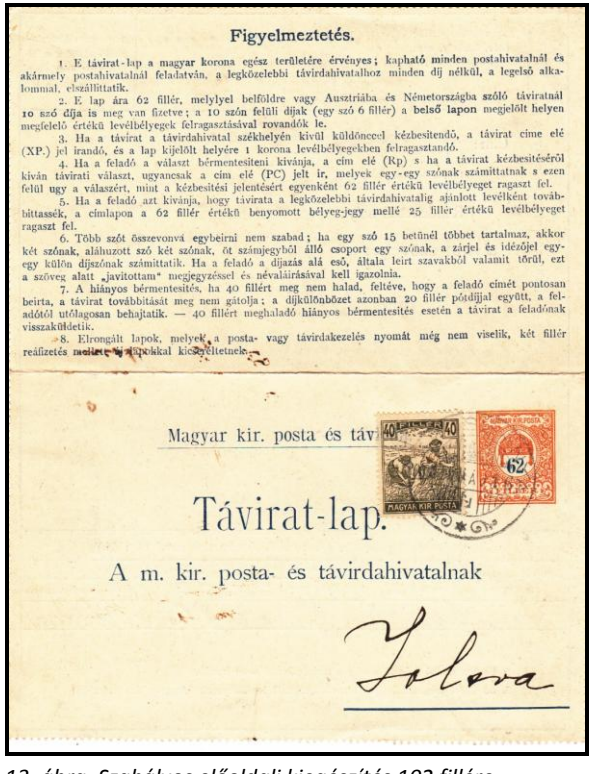
A világháború alatt 1916. augusztus 15.-től azonban már nagyobb áremelkedés következett. A szódíj 6 fillérről 8 fillérre, a minimum díj 100 fillérre, és ehhez hozták forgalomba a 102 filléres díjjegyes zárt Táviratlapot.

12. ábra. 102 filléres Táviratlap

Ilyen lapot azonban használtan még nem láttam. Gyűjteményemben e tarifával csak egy − itt helyesen az előoldalon − 102 fillérre kiegészített 62 filléres lap látható.

[5] A piros 5 krajcros 1900 szeptember 16-i utolsó havi felhasználása. A bélyegzés azért hiányzik, mert a vasútállomáson feladott lapokat időnként szabálytalanul le sem bélyegezték.

Figyelmeztetés.

1. E távirat-lap a magyar korona egész területére érvényes; kapható minden postahivatalnál és akármely postahivatalnál feladatván, a legközelebbi távirdahivatalhoz minden díj nélkül, a legelső alkalommal, elszállíttatik.

2. E lap ára 62 fillér, melylyel belföldre vagy Ausztriába és Németországba szóló táviratnál 10 szó díja is meg van fizetve; a 10 szón felüli díjak (egy szó 6 fillér) a **belső lapon** megjelölt helyen megfelelő értékű levélbélyegek felragasztásával rovandók le.

3. Ha a távirat a távirdahivatal székhelyén kívül küldönccel kézbesitendő, a távirat címe elé (XP.) jel irandó, és a lap kijelölt helyére 1 korona levélbélyegekben felragasztandó.

4. Ha a feladó a választ bérmentesíteni kívánja, a cím elé (Rp) s ha a távirat kézbesítéséről kiván távirati választ, ugyancsak a cím elé (PC) jelt ir, melyek egy-egy szónak számittatnak s ezen felül ugy a válaszért, mint a kézbesitési jelentésért egyenként 62 fillér értékü levélbélyeget ragaszt fel.

5. Ha a feladó azt kívánja, hogy távirata a legközelebbi távirdahivatalig ajánlott levélként továbbittassék, a címlapon a 62 fillér értékü benyomott bélyeg-jegy mellé 25 fillér értékü levélbélyeget ragaszt fel.

6. Több szót összevonni egybeirni nem szabad; ha egy szó 15 betünél többet tartalmaz, akkor két szónak, aláhuzott szó két szónak, öt számjegyből álló csoport egy szónak, a zárjel és idézőjel egy-egy külön díjszónak számittatik. Ha a feladó a díjazás alá eső, általa leirt szavakból valamit törül, ezt a szöveg alatt „javitottam" megjegyzéssel és névaláirásával kell igazolnia.

7. A hiányos bérmentesítés, ha 40 fillért meg nem halad, feltéve, hogy a feladó címét pontosan beirta, a távirat továbbitását meg nem gátolja; a díjkülönbözet azonban 20 fillér pótdijjal együtt, a feladótól utólagosan behajtatik. — 40 fillért meghaladó hiányos bérmentesítés esetén a távirat a feladónak visszaküldetik.

8. Elrongált lapok, melyek a posta- vagy távirdakezelés nyomát még nem viselik, két fillér reáfizetés mellett uj lapokkal kicseréltetnek.

Magyar kir. posta és táv

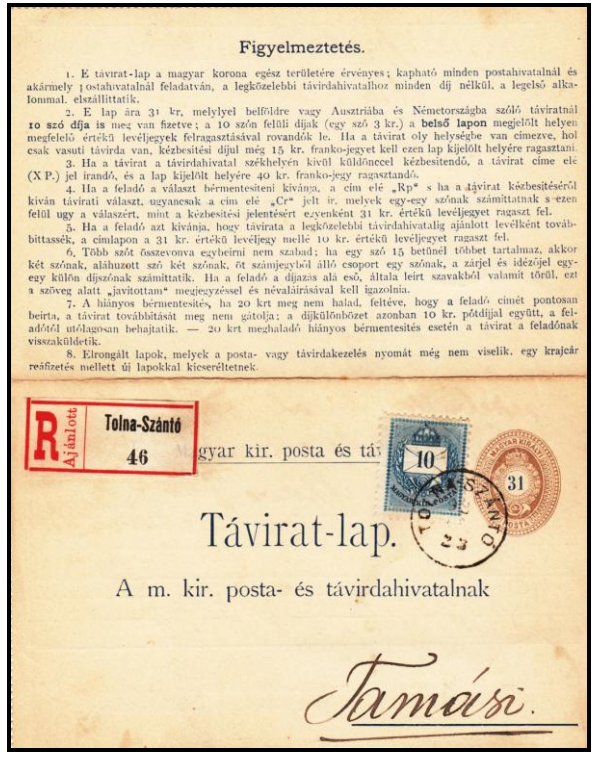
Távirat-lap.

A m. kir. posta- és távirdahivatalnak

Tolna

13. ábra. Szabályos előoldali kiegészítés 102 fillére

A táviratlapokon a távírási díjakat a belső oldalon kellett felragasztani a feladónak. Az előoldalon a postai (ajánlási) díjakat, illetve Az elégtelen bérmentesítés pótdíját ragasztották fel.

Figyelmeztetés.

1. E távirat-lap a magyar korona egész területére érvényes; kapható minden postahivatalnál és akármely postahivatalnál feladatván, a legközelebbi távirdahivatalhoz minden díj nélkül, a legelső alkalommal. elszállíttatik.

2. E lap ára 31 kr, melylyel belföldre vagy Ausztriába és Németországba szóló táviratnál 10 szó díja is meg van fizetve; a 10 szón felüli díjak (egy szó 3 kr.) a **belső lapon** megjelölt helyen megfelelő értékü levéljegyek felragasztásával rovandók le. Ha a távirat oly helységbe van címezve, hol csak vasuti távirda van, kézbesitési dijul még 15 kr. franko-jegyet kell ezen lap kijelölt helyére ragasztani.

3. Ha a távirat a távirdahivatal székhelyén kivül küldönccel kézbesitendő, a távirat címe elé (X P.) jel irandó, és a lap kijelölt helyére 40 kr. franko-jegy ragasztandó.

4. Ha a feladó a választ bérmentesíteni kívánja, a cím elé „Rp" s ha a távirat kézbesítéséről kiván távirati választ, ugyancsak a cím elé „Cr" jelt ir, melyek egy-egy szónak számittatnak s ezen felül ugy a válaszért, mint a kézbesitési jelentésért egyenként 31 kr. értékü levéljegyet ragaszt fel.

5. Ha a feladó azt kívánja, hogy távirata a legközelebbi távirdahivatalig ajánlott levélként továbbittassék, a címlapon a 31 kr. értékü levéljegy mellé 10 kr. értékü levéljegyet ragaszt fel.

6. Több szót összevonva egybeirni nem szabad; ha egy szó 15 betünél többet tartalmaz, akkor két szónak, aláhuzott szó két szónak, öt számjegyből álló csoport egy szónak, a zárjel és idézőjel egy-egy külön díjszónak számittatik. Ha a feladó a díjazás alá eső, általa leirt szavakból valamit törül, ezt a szöveg alatt „javitottam" megjegyzéssel és névaláirásával kell igazolnia.

7. A hiányos bérmentesítés, ha 20 krt meg nem halad, feltéve, hogy a feladó címét pontosan beirta, a távirat továbbitását meg nem gátolja; a díjkülönbözet azonban 10 kr. pótdijjal együtt, a feladótól utólagosan behajtatik. — 20 krt meghaladó hiányos bérmentesítés esetén a távirat a feladónak visszaküldetik.

8. Elrongált lapok, melyek a posta- vagy távirdakezelés nyomát még nem viselik. egy krajcár reáfizetés mellett uj lapokkal kicseréltetnek.

R Ajánlott Tolna-Szántó 46

gyar kir. posta és tá

Távirat-lap.

A m. kir. posta- és távirdahivatalnak

Tamási.

14. ábra. Postán ajánlott Távirat-lap

Figyelmeztetes.

1. E távirat-lap a magyar korona egész területére érvényes; kapható minden postahivatalnál és akármely postahivatalnál feladatván, a legközelebbi távirdahivatalhoz minden díj nélkül, a legelső alkalommal. elszállíttatik.

2. E lap ára 31 kr. melylyel belföldre vagy Ausztriába és Németországba szóló táviratnál 10 szó díja is meg van fizetve; a 10 szón felüli díjak (egy szó 3 kr.) a **belső lapon** megjelölt helyen megfelelő értékü levéljegyek felragasztásával rovandók le. Ha a távirat oly helységbe van címezve, hol csak vasuti távirda van, kézbesitési dijul még 15 kr. franko-jegyet kell ezen lap kijelölt helyére ragasztani.

3. Ha a távirat a "távirdahivatal székhelyén kivül küldöncczel kézbesitendő, a távirat címe elé (X P.) jel irandó, és a lap kijelölt helyére 40 kr. franko-jegy ragasztandó.

4. Ha a feladó a választ bérmentesiteni kivánja, a cim elé „Rp" s ha a távirat kézbesitéséről kiván táviratí választ, ugyancsak a cim elé „Cr" jelt ir, melyek egy-egy szónak számittatnak s ezen felül ugy a választért, mint a kézbesitési jelentésért egyenként 31 kr. értékü levéljegyet ragaszt fel.

5. Ha a feladó azt kivánja, hogy távirata a legközelebbi távirdahivatalig ajánlott levélként továbbittassék, a címlapon a 31 kr. értékü levéljegy mellé 10 kr. értékü levéljegyet ragaszt fel.

6. Több szót összevonva egybeirni nem szabad; ha egy szó 15 betünél többet tartalmaz, akkor két szónak, aláhuzott szó két szónak, öt számjegyből álló csoport egy szónak, a zárjel és idézőjel egy-egy külön díjszónak számittatik. Ha a feladó a díjazás alá eső, általa leirt szavakból valamit törül, ezt a szöveg alatt „javitottam" megjegyzéssel és névaláirásával kell igazolnia.

7. A hiányos bérmentesités, ha 20 krt meg nem halad, feltéve, hogy a feladó cimét pontosan beirta, a távirat továbbitását meg nem gátolja; a dijkülönbözet azonban 10 kr. pótdijjal együtt, a feladótól utólagosan behajtatik. — 20 krt meghaladó hiányos bérmentesités esetén a távirat a feladónak visszaküldetik.

8. Elrongált lapok, melyek a posta- vagy távirdakezelés nyomát még nem viselik, egy krajcár reáfizetés mellett úi lapokkal kicseréltetnek.

Magyar kir. posta és távirda.

Távirat-lap.

A m. kir. posta- és távirdahivatalnak

Dijazás alá nem eső feljegyzések

A feladó címe (név, lakhely, utca házszám stb.) Dr. Schön Mór Buda

Ezen nem táviratozandó adatokat a feladó saját érdekében pontosan töltse ki.

Dijazás alá eső szavak.

Cim: Steiner

Utca, házszám stb.: Ujvidék

*) Rendeltetési hely:

A távirat szövege: Sok szerencsét boldogságot az új házasparnak Kivan Dr. Schön és neje

Hivatalos feljegyzések. (A továbbító távirdahivatal tölti ki.)

A továbbító hivatal neve	A távirat száma	szó-száma	Feladási idő nap	óra	perc	napszaka	Továbbítási adatok vezeték-száma	mely hivatalnak	idő	a továbbító neve
Nyiregyh	72	13	4	4	1	D	364	u	7	68

ragasztására szant hely

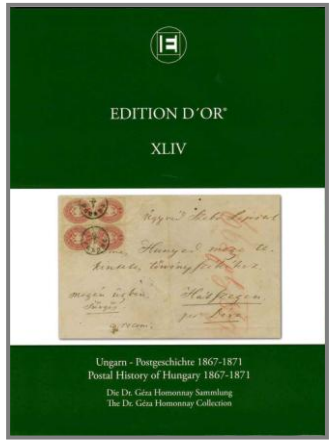
15. ábra. Elégtelen bérmentesítés 10 krajcáros pótdíja az előoldalon és a hiányzó 3 krajcár a belső oldalon

A zárt Távirat-lapok használata jobbára az 1917-18 as évekig tartott. Használatuk megszűnésének pontos időpontját sajnos még nem sikerült tisztázni. Éppen ezért minden ennél későbbi bérmentesítésű Távirat-lap számunkra fontos, új filatéliai ismeretet jelenthet.

E harminc év nagyon sok szép, különleges bérmentesítést hozott a zárt táviratlapokon, melyek megfejtése időnként bizony komoly fejtörést okoz. Épp ezért érdemes vele foglalkozni!

HÍREK

ÚJABB NAGY SIKER: EDITION D'OR XLIV

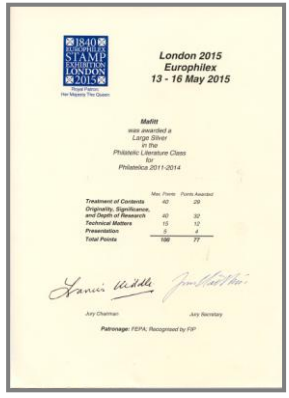

A Corinphila árverőház nemzetközi szinten is kiemelkedő gyűjteményeket bemutató könyvsorozatának 44. kötete dr. Homonnay Géza '67-es kiadásról szóló, idén már a F.I.P. kiállítások „Bajnokok Osztályában" szereplő gyűjteményt tartalmazza.

E kiadvány jelentősége, hogy egy több évtizede kezdett vitára pontot téve nemzetközi szinten is elfogadottá tette a '67-es bélyegsor első magyar bélyegkiadásként való szerepeltetését. A Corinfila e kiadványt követő árverési katalógusaiban a magyar kiadások már a '67-es kiadással kezdődnek. Remélhető, hogy ezt a tényt előbb utóbb a nemzetközi katalógusok is tudomásul veszik.

A PHILATELICA KIÁLLÍTÁSI ÉRTÉKELÉSE

Lapunk irodalmi osztályban immár harmadszor nyert nemzetközi kiállításon nagy ezüstérmet. Ezúttal idén májusban a London 2015 FEPA kiállításon. Szerzőink számára, illetve egy esetleges továbblépéshez is, érdemesnek találjuk közölni az értékelés részleteit. Ebből kitűnik, hogy a zsürorok elsősorban a tartalomnál láttak javítási lehetőséget.

E szempontnál nem csak a tartalmat magát, hanem az áttekinthető szerkesztést, a szövegezés érthetőségét az illusztráltságot, valamint a többnyelvű hozzáférhetőséget kell értékelni. Mivel a CD mellékletet is figyelembe véve ez utóbbiak színvonala magas, tehát előbbre lépni valószínűleg csak az évenkénti kétszer 40 oldal körüli terjedelem növelésével tudnánk.

Laphoz szerencsére egyre több cikk érkezik. Ez a honlapunk található szerkesztői *oldalon* látható, hogy e lapszámmal egyidejűleg, már a következő előkészítését is megkezdhettük.

A terjedem, vagy az esetleges évi kettőnél gyakoribb megjelenés fő akadálya ma már csak a fordítási munkára vállalkozóknak a tagságunk létszámához képest viszonylag alacsony aránya.

Öröm azonban, hogy ebben fiatal − illetve koruk ellenére is fiatalos − segítőink a legaktívabbak. Valamennyiünk nevében köszönetem fejezem ki a fáradozásukért!

A MAFITT HONLAPJÁNAK ÚJDONSÁGAI

Az elmúlt időszakban történt változások honlapunk megjelenésében is előrelépést hoztak.

Bár nem a legfontosabb, de minden bizonnyal a legfeltűnőbb változás a jobb szélen sötétzöld háttérben megjelent látogatói statisztika. Itt látható, hogy jelenleg 10 országból napi átlag 30-40 látogatónk érkezik honlapunkra, meglepő módon Magyarország és Szlovákia után Brazíliából a harmadik helyen. E kiemelkedően magas érdeklődés ellenére eddig semmi kapcsolatunk sem volt délamerikai magyar filatélia iránt érdeklődőkkel. A számláló jelzésére azonban igyekezni fogunk majd valamilyen módon elérni őket!

A címtől balra a Mafitt legutóbbi alapszabály-módosításával elfogadott új kék színű logónk részlete látható. Jobbra a Philatelica címlap-képére klikkelve az eddig megjelent számok, míg a mellette levő „New” feliratú, forgó baseball-labdára klikkelve a készülő számok többnyelvű szerkesztői oldala érhető el.

A legfontosabb, nagy jelentőségű előrelépés, hogy Kőhalmi Csaba jóvoltából mostantól összes idei hírünk angol fordításban is olvasható. Ezek németül való nyelvhelyes megjelenéshez azonban még vállalkozóra lenne szükség. Addig a Hírek német szövege egyelőre csak angolból, gépi fordítással és csak a legszükségesebb kiigazításokkal készül.

HÍREK A HONLAPRÓL

Gyakran kapok olyan kérdéseket, amelyek egy azonnali válaszra fordítható időm hiányában, hosszabb várakozás nélkül honlapunkról közvetlenül is elérhetők lennének. A legtöbb kérdést például a tagdíj befizetésével kapcsolatos tudnivalókról kapom, pedig ezek a „Tagság” oldal elején megtalálhatók.

Remélve, hogy tagjaink kedvet kapnak a tájékozódáshoz honlapunkon, ízelítő idei híreink címeiből:

Őszi programunk, benne: Lyman Caswell szeptemberi székfoglalója (2015.8.21./9.26. *Lásd a képet* jobbra.)

A Mafitt tagjai a "HUNFILA 2015 Tata" kiállításon 2015.6.24. / 7.7.)

A Mafitt júniusi elnökségi ülése (2015.6.20.)

A Mafitt 2015. évi rendes közgyűlését (jegyzőkönyv, módosított alapszabály (2015.5. / 6.3)

Philatelica 15/1 számának megjelenése (2015.05.01)

Meghívó a Mafitt 2015. évi beszámoló közgyűlésére (2015.4.5)

Helmut Kobelbauer Mafitt székfoglalója a Bélyegmúzeumban (2015.4.9)

A Mafitt 2015. évi tagdíjbélyege, tagdíjfizetési tájékozató (2015.1.11) (a szerk.)

Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-ben kezdődőtt húsz év szünet után
2011-től a Mafitt tagdíjfizető tagjai számára szükséges mennyiségbenn magyar és párhuzamosan angol nyelven is
(az angol mutáció 50 alatti példányban készül.)

A lap *teljes tartalma és digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról letölthető*: www.mafitt.hu

This paper and the CD attachment is available on the website of Mafitt at www.mafitt.hu

XXV. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság
Hungarian Society for Philatelic Research

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47. www.mafitt. hu e-mail: info@mafitt.hu

A Philatelica nyomdai kivitezéséhez a **Gervay Mihály Magyar Postatörténeti Alapítvány** nyújt támogatást-

Ára: 1.800 Ft

A Philatelica díjai – Awards of Philatelica

2013. 2014 2015

A Mafitt nevének angol fordítását e kiállítások között helyesbítettük
The Mafitt’s name in English were corrected between this exhibits